

שבוע פרשת משפטים

(3 - 9 February 13)

כ"ג - כ"ט שבט ה'תשע"ג

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל-שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיָךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ. הֲשִׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבַרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצַת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֵת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרִאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְחָתְךָ לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזִירָתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנו אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיַּחַנְךָ: וַיֵּשֶׂא יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש
פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־יתובות "לה"י) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּ־יָהּ | אֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יְשִׁירִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
 לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּה־רַר פָּעִלוּ וְצִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד: ד זָכַר עֲשֵׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
 יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכַּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
 גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמַת וּמִשְׁפַּט נְאֻמָּנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֱמַת
 וַיִּשֶׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רְאִישֵׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
 יְהוָה שִׁכְל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עִמְדַת לְעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־יֵאֱשֵׁר יִרְא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיז מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאָרְץ יְהִיָּה זִרְעוֹ דּוֹר
 יְשִׁירִים יְבָרְךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד: ד זָרַח בְּחִשְׁךְ אֹר לַיִּשְׁרִים חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצִדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֹוָה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
 עוֹלָם יְהִיָּה צִדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סָמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
 עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרָיו: ט פּוֹר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עִמְדַת לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
 י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שִׁנּוּ יַחַרְק וְנִמְס תְּאוֹת רִשְׁעִים תֹּאכֵד:

אגרות קודש

ב"ה, ח"י שבט, תשי"ט
 ברוקלין.

ש"ב הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
 מו"ה יהודא ליב שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו ממוצש"ק, בו כותב ר"פ מההתעודיות בשבועות שעברו, וכן מהתיסדות שיעור לימוד חסידות ברבים.

ויהי רצון שתכח"י יבשר טוב בעניינים הכללים ובעניינים הפרטים אשר הא בהא תליא, ובפרט שגזע צור מחצבתו מסייעתו בפעילות בזה ובבשורות טובות בזה.

במ"ש אודות הצעתי במנהגי יום ההילולא, הרי אף שנכתב בקשר עם יום ההילולא הראשון, איני רואה טעמים לשינויים בהנהגות אלו בשנים שלאחרי זה, מלבד השינוי הכללי מתאים להוראת תוה"ק דמעלין בקדש, שמה מובן שמזמן לזמן גם בהאמור צריך להוסיף, אבל בהוספה זו אין לקבוע מסמרות ועל כל או"א להוסיף מתאים למעמדו מצבו יכולתו ואפשריותו.

בברכה לבשו"ט.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיא, קיב..... ג
- (ג) מאמר ד"ה כי תשא את ראש בני ישראל וגוי
שבת פרשת משפטים, פרשת שקלים, מבה"ח וער"ח אדר, היתשכ"ו... ה
- (ד) שיחת ש"פ משפטים
פרשת שקלים, מבה"ח וער"ח אדר, היתשכ"ו יד
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת משפטים
(בלה"ק) כך יא..... כא
- (ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה
לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כז
- (ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה
ז"ל שניאורסאהן חוברת כב, תרגום מאידיש כח
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת משפטים כט
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת משפטים ל
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת משפטים סד
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת משפטים סה
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת משפטים עה
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עז
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת משפטים פ
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת משפטים קי
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת משפטים קיח
- (יז) נביאים וכתובים
מלכים א פרק ח, תהלים פרק עג..... קלח
- (יח) משניות – מסכת קידושין
ביאור קהתי קמ
- (יט) עין יעקב מסכת יומא..... קמז
- (כ) מסכת שבת עם ביאורים
מדף קכג עד דף קכט..... קמח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קפב
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קפג
- (כג) תורה אור
אדמו"ר הזקן קפג
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קפד
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קפה
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קפו
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב קפו
- (כח) ספר המאמרים קונטרסים
אדמו"ר מוהר"צ קפח
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהר"צ קפט
- (ל) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן
אדמו"ר מוהר"צ קפט
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"צ קצ
- (לב) חומש לקריאה בציבור קצא
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת משפטים קצח
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש קצט

1 בתחילת פרשת כי־תשא התורה מדברת על מניין בני ישראל באמצעות מחצית
 2 השקל ופרשה זו נקראת מידי שנה בשבת פרשת שקלים, ובתחילת הפרשה
 3 נאמר:

4 **כִּי תִשָּׂא** כאשר תרצה למנות **אֶת ראש בני יִשְׂרָאֵל וְגו'**,¹ **וּמְבִיא**

5 **כֹּה אָדָמוֹר הַצִּמְח**

6 **צֶדֶק** (שֶׁהַשְּׂנֵה שְׁנַת תִּשְׁכִּי

7 בה נאמר מאמר זה **היא שְׁנַת**

8 **הַמָּאָה** לְהִסְתַּלְקוֹת־

9 **הַיְלֹלָא שְׁלוֹ** בִּיג נִסְן

10 **בַּמָּאָמֵר דְּבוּר־**

11 **הַמִּתְחִיל זֶה**, "כי תשא"

12 **שְׁנַמְצָא בְּבִיכְל** כרך של

13 מאמרים כתובים בכתב־יד

14 **שִׁיבָא לְאַחְרוּנָה מְגָלוֹת**

15 **לְגַאֲלָה**,² הספר היה ב'גלות'

16 במקום (באחת המדינות שעמבר

17 למסך הברזל כפי שנקראו אז)

18 שלא הייתה גישה אליו, ובאותה

19 תקופה, בשנת תשכ"ו, יצא

20 ל'גאולה' ונוצרה האפשרות

21 לעיין בו. ובמאמר זה מביא

22 אדמו"ר ה'צמח צדק' דְּהִנֵּה

23 **אָמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְגו'**³

24 במדרש לגבי מניין בני ישראל

25 **מֵה חֲטִים הִלְלוּ פְּשֵׁהָן**

26 **יוצֵאִין לְזַרְע** כאשר שותלים

27 את גרעיני החיטה באדמה **אֵינָן**

28 **יוצֵאִין אֶלָּא בְּמִנְיָן**,

29 **וּכְשֶׁנִּכְנְסִין מִהַגְרָן** לאחר

30 קציר החיטים **נִכְנְסִין בְּמִנְיָן**,

31 ומפני חשיבות סופרים ומונים

32 כל חיטה **פְּךָ פְּשִׁירְדוּ**

33 **יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם יְרֵדוּ**

34 **בְּמִנְיָן כּו'**, ובפרשת ויגש

35 בחומש בראשית התורה מפרטת

36 את מספר בני ישראל בידידתם למצרים (שבעים נפש) **וּכְשֶׁעָלוּ עֵלֹ**

37 **בְּמִנְיָן כּו'**, וגם ביציאתם ממצרים התורה מונה אותם שוב, כאן בפרשת כי

38 **תשא, וְהִינֵנו, שְׁהַמְנִינָן (כִּי תִשָּׂא** לשון מנין) **מֹרָה עַל חֲשִׁיבוֹת**

39 **הַדְּבָר** שאותו סופרים ומונים, **שְׁמַצֵּד חֲשִׁיבוֹתוֹ מוֹנִין אוֹתוֹ, שְׁלֹכָן**
 40 **הִנֵּה דְּוָקָא הַחֲטִיִּים יוֹצֵאִין בְּמִנְיָן**, הן בעת הזריעה והן לאחר שצמחו
 41 **וְלֹא הַתְּכָן הַקָּשׁ** שביחס לחיטים הם חסרי חשיבות **וְהַמְּץ** שהוא הקליפה
 42 של החיטים **שְׁאִינָם נְחֻשְׁבִים לְכֻלּוּם**⁴ ולכן לא סופרים ומונים אותם,
 43 כשם שמונים וסופרים את
 44 החיטים החשובות.

45 **ב) וּמְקַדִּים** אדמו"ר ה'צמח

46 צדק' באותו מאמר **לְבָאָר**,

47 **שְׁבִשְׁרֵשׁ** המלה "ספר",

48 שלוש האותיות ס'פ'ר' הם

49 שורש לכמה מילים המורכבות

50 מהאותיות הללו **(שְׁזָהוּ**

51 שלוש האותיות הללו, "ספר",

52 **הֵם הַשְּׂרֵשׁ דְּעִנְיָן הַמְּסָפֵר)**

53 **יֵשׁ ד' שְׂרָשִׁים**⁵ כלומר,

54 שלוש האותיות הללו מהוות

55 שורש לארבע מילים שונות.

56 **הָא', מְלִשׁוֹן מְסָפֵר**

57 **(מְנִינָן)**,⁶ **כְּמוֹ וּסְפָרְתָם**

58 **לְכֻם**⁷ שפירושו תספרו ותמנו.

59 **הַב', לְשׁוֹן סְפָר**,⁸ **כְּמוֹ**

60 בכתוב **זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת**

61 **אָדָם**.⁹ **הַג', מְלִשׁוֹן**

62 הפעולה של **סְפוּר**

63 **וְהַגְּדָה**,¹⁰ **כְּמוֹ** בכתוב

64 **וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנֵי**

65 **בְּנֵיךָ**.¹¹ **וְהַד', שְׁזָהוּ שָׁם**

66 **אָבָן טוֹב**,¹² **כְּמוֹ**

67 **שְׁכָתוֹב**¹³ **כְּמִרְאָה אָבָן**

68 **סְפִיר**.

69 **וְזָהוּ עִנְיָן עֶשֶׂר סְפִירוֹת**,

70 **שְׁנֹקְרָאוֹת כּו'**, עשר הכוחות

71 דרכם הקדוש־ברוך־הוא פועל

72 נקראים "ספירות" **עַל שָׁם**

73 **שְׁיֵשׁ בְּהֵם כָּל ד' בְּחִינּוֹת**

74 **הַנְּ"ל**¹⁴ - מספר, ספר, סיפור וספיר, כפי שהולך ומפרט. **דְּהִנֵּה**,

75 **סְפִירוֹת הֵם מְלִשׁוֹן אָבָן סְפִיר**, שהוא לשון בהירות, היינו

76 **שֶׁהַסְפִירוֹת הֵן כּוֹחוֹת אֱלוֹקִיִּים בְּהִיִּים** שאֵינָן מְסִתִּירוֹת **עַל הָאוֹר**

בס"ד. שבת פרשת משפטים,
פרשת שקלים, מברכים החדש
וערב ראש־חדש אדר, ה'תשכ"ו
(הנחה בלתי מוגה)

כִּי תִשָּׂא אֶת ראש בני יִשְׂרָאֵל וְגו',¹ **וּמְבִיא כֹה**
אָדָמוֹר הַצִּמְח צֶדֶק (שֶׁהַשְּׂנֵה היא שְׁנַת הַמָּאָה
 לְהִסְתַּלְקוֹת־הַיְלֹלָא שְׁלוֹ) **בַּמָּאָמֵר דְּבוּר־הַמִּתְחִיל זֶה**,
שְׁנַמְצָא בְּבִיכְל שִׁיבָא לְאַחְרוּנָה מְגָלוֹת,² **דְּהִנֵּה**
אָמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְגו'³ **מֵה חֲטִיִּים הִלְלוּ פְּשֵׁהָן יוֹצֵאִין לְזַרְע**
אֵינָן יוֹצֵאִין אֶלָּא בְּמִנְיָן, **וּכְשֶׁנִּכְנְסִין מִהַגְרָן נִכְנְסִין**
בְּמִנְיָן, **פְּךָ פְּשִׁירְדוּ יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם יְרֵדוּ בְּמִנְיָן כּו'**,
וּכְשֶׁעָלוּ עֵלֹ בְּמִנְיָן כּו', **וְהִינֵנו, שְׁהַמְנִינָן (כִּי תִשָּׂא) מֹרָה**
עַל חֲשִׁיבוֹת הַדְּבָר, שְׁמַצֵּד חֲשִׁיבוֹתוֹ מוֹנִין אוֹתוֹ, שְׁלֹכָן
הִנֵּה דְּוָקָא הַחֲטִיִּים יוֹצֵאִין בְּמִנְיָן, וְלֹא הַתְּכָן הַקָּשׁ וְהַמְּץ
שְׁאִינָם נְחֻשְׁבִים לְכֻלּוּם.⁴

ב) וּמְקַדִּים לְבָאָר, שְׁבִשְׁרֵשׁ סְפֵר (שְׁזָהוּ הַשְּׂרֵשׁ דְּעִנְיָן
הַמְּסָפֵר) יֵשׁ ד' שְׂרָשִׁים.⁵ **הָא', מְלִשׁוֹן**
מְסָפֵר (מְנִינָן),⁶ **כְּמוֹ וּסְפָרְתָם לְכֻם**.⁷ **הַב', לְשׁוֹן סְפָר**,⁸
כְּמוֹ זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם.⁹ **הַג', מְלִשׁוֹן סְפוּר וְהַגְּדָה**,¹⁰
כְּמוֹ וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנֵי בְּנֵיךָ.¹¹ **וְהַד', שְׁזָהוּ שָׁם אָבָן**
טוֹב,¹² **כְּמוֹ שְׁכָתוֹב**¹³ **כְּמִרְאָה אָבָן סְפִיר**.¹⁴ **וְזָהוּ עִנְיָן עֶשֶׂר**
סְפִירוֹת, שְׁנֹקְרָאוֹת כּו', **עַל שָׁם שְׁיֵשׁ בְּהֵם כָּל ד' בְּחִינּוֹת**
הַנְּ"ל.¹⁴ **דְּהִנֵּה, סְפִירוֹת הֵם מְלִשׁוֹן אָבָן סְפִיר, שֶׁהוּא**
לְשׁוֹן בְּהִירוֹת, שְׁאִינָן מְסִתִּירוֹת עַל הָאוֹר הַמְּלַבֵּשׁ בְּהֵם,

וּכְשֶׁעָלוּ עֵלֹ (שבעים נפש) **וּכְשֶׁעָלוּ עֵלֹ**
בְּמִנְיָן כּו', וגם ביציאתם ממצרים התורה מונה אותם שוב, כאן בפרשת כי
תשא, וְהִינֵנו, שְׁהַמְנִינָן (כִּי תִשָּׂא לשון מנין) **מֹרָה עַל חֲשִׁיבוֹת**

1) ר"פ תשא (ל, יב). 2) נדפס לאח"ז באוה"ת תשא ע' א'תתכג ואילך. וראה גם סה"מ תרל"ח ע' נו ואילך. 3) שהש"ר פ"ז, ג.
 4) שהש"ר שם. אוה"ת שם ע' א'תתכו. וראה גם המשך תער"ב ח"א ע' קסו. 5) ראה גם סה"מ תרל"ח שם (ע' סה ואילך). ד"ה
 וספרתם לכם תש"ל. 6) ראה פרדס שער ח (שער מהות והנהגה) פ"ב — הובא ונתבאר באוה"ת חיי שרה קז, א. ביאוה"ז להצ"צ
 חיי שרה ע' עא. המשך תער"ב שם ע' קנט ואילך. 7) אמור כג, טו. 8) ראה המשך תער"ב שם ע' רלט ואילך. 9) בראשית ה, א.
 10) ראה פרדס שם — הובא ונתבאר באוה"ת שם קו, ב ואילך. ביאוה"ז שם ע' ו ואילך. המשך תער"ב שם ע' קעה ואילך. 11) בא
 י, ב. 12) ראה אוה"ת וביאוה"ז שם. המשך תער"ב שם ע' ו ואילך. 13) יחזקאל א, כו. 14) ראה פרדס שם — הובא ונתבאר

ביאור בדרך אפשר

1 האלוקי המְלַבֵּשׁ בָּהֶם ומאיר באמצעותם לעולמות ולנבראים, אֵלָא הֵם
 2 כְּלִים ואמצעים שְׁעַל-יָדָם מְתַגַּלֵּה הָאוֹר ויורד ונמשך מלמעלה למטה
 3 כּוֹ' (וְהִינֵנוּ, לְפִי שְׁגָם הַכְּלִים הֵם בְּאֶפְסָן דְּאִיהוּ וְגִרְמוּהִי חַד¹⁵,
 4 כדברי הוזהר – "אִיהוּ וְחִיּוּהִי חַד, אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חַד" והכוונה שלא רק האורות
 5 העליונים מאוחדים עם הקדוש-
 6 ברוך-הוא כך שהם מציאות אחת 1
 7 אתו, אלא גם הכלים, למרות 2
 8 תפקידם למדוד ולהגביל את 3
 9 הארת האורות, גם הם מאוחדים 4
 10 עם הקדוש-ברוך-הוא באחדות 5
 11 מוחלטת ובטלים אליו ואינם 6
 12 מציאות נפרדת אלא דבר אחד 7
 13 אתו וְעַל-אֲחַת-כַּמְהָ-וְכַמְהָ 8
 14 הָאוֹרוֹת שהם בוודאי באחדות 9
 15 מלאה עם המאור, מקור האור). 10
 16 וְזֵהוּ גַם מַה שְּׁסִפִּירוֹת 11
 17 הוּא מְלִשׁוֹן סְפוּר 12
 18 וְהַגְּדָה, כְּמוֹ בַּכְּתוּב 13
 19 הַשְּׁמַיִם מְסֻפָּרִים¹⁶ לַשּׁוֹן 14
 20 סִפּוּר וְהַגְּדָה וְאִמְרָה, כְּמוֹ 15
 21 הַשְּׁמַיִם אֹמְרִים, (שְׁנוֹסֵף עַל 16
 22 פְּרוּשׁ הַזֵּהר¹⁷ ש"השמים 17
 23 מְסֻפָּרִים" היינו וְהִינֵנוּ 18
 24 וְנִצְצִין כּוֹ', שהשמים 19
 25 מאירים ונוצצים, ולפי זה 20
 26 "מְסֻפָּרִים" הוּא לַשּׁוֹן אֹר, כְּמוֹ 21
 27 אבן ספיר שנקראת כך על שם שהיא אבן מאירה, הֲרִי זֶה "השמים
 28 מְסֻפָּרִים" גַּם מְלִשׁוֹן סְפוּר וְהַגְּדָה), וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב פִּי אֲרָאָה
 29 שְׁמִיךְ וְגוֹ'¹⁸, כאשר אני רואה את השמים, שהם "מעשה אצבעותיך"
 30 של ה', הרי זה מלמד על גדולת ה' וכן כתוב בפסוק נוסף שְׁאוּ מְרוֹם
 31 עֵינֵיכֶם וְרֵאוּ מִי בָּרָא אֱלֹהִים¹⁹, שכאשר מסתכלים ומתבוננים
 32 ב"מרום", היינו בשמים, הדבר מלמד על גדולת ה' שברא את השמים וכך
 33 הספירות נקראות בשם זה על שם שהן "מספרות" והתוכן הפנימי של
 34 הדברים הוא - פִּינּוֹן שְׁעַל-יָדֵי עֶשֶׂר סְפִירוֹת נִמְשָׁף גְּלוּי הַהֶעְלָם
 35 שֶׁל אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא שְׂמַצַּד עֲצֻמוֹ הוּא נַעֲלָה וּמְרוֹמָם מִלְּהַתְּגַלּוֹת
 36 לְעוֹלְמוֹת וְנִבְרָאִים הוּא נַעֲלָם מֵהֶם וְעַל-יָדֵי הַסְּפִירוֹת הוּא בֵּא מִן הַהֶעְלָם אֶל
 37 הַגִּילּוּי, וְנִמְצָא שֶׁהַסְּפִירוֹת "מְסֻפְרוֹת" אֵת הָאֱלוּקוֹת לְעוֹלְמוֹת וְלִנְבְּרָאִים
 38 (וְהִינֵנוּ, שְׁפָל עֲנִין הַחֲכָמָה לְמַטָּה, כֹּל הָאֲפֻשְׁרוֹת שֶׁל קְלִיטָה וְהַבְּנָת
 39 הָאוֹר הָאֱלוּקִי הַנַּעֲלָה בְּאִמְצָעוֹת הַשְּׁכָל, שֶׁהוּא כְּעֵצֶם הַתְּגַלּוֹת שֶׁל הַחֲכָמָה
 40 הָאֱלוּקִית בְּעוֹלָם בּוֹאֵפִן כִּךְ שִׁיְהִיָּה שִׁיף שֶׁתְּהִיָּה אֲפֻשְׁרוֹת לְמַטָּה יְדִיעַת

ביאור בדרך אפשר

41 אֱלֻקוֹת, שֶׁכֵּן לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה וַיְכִירוּ עֵינֵינוּ אֱלוּקוֹת הֲרִי
 42 זֶה מְצַד סְפִירַת הַחֲכָמָה (רְאִישִׁית הַסְּפִירוֹת שֶׁהִיא הַסְּפִירָה
 43 הָרִאשׁוֹנָה וְהַתְּחִלָּה שֶׁל הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת), כִּי הָאֲפֻשְׁרוֹת לְדַעַת וְלַהֲבִין
 44 אֱלוּקוֹת לְמַטָּה נּוֹבַעַת מִכֵּן שֶׁהָאֱלוּקוֹת הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּסִפִּירַת הַחֲכָמָה לְמַעֲלָה
 45 אֵלָא שְׁתַּחֲלָה בַּתְּחִלָּת
 46 הַתְּלַבְּשׁוֹת שֶׁל הָאֱלוּקוֹת
 47 בְּסִפִּירוֹת, כְּפִי שֶׁסִּפִּירַת הַחֲכָמָה
 48 הִיא בְּדִרְגָה הָרִאשׁוֹנָה הָעֲלִיּוֹנָה,
 49 לְפָנֵי שִׁירְדָה מְדִרְגָה לְדִרְגָה הֲרִי
 50 זֶה בְּאֶפְסָן כְּכַתוּב ב"פֶּתַח
 51 אֱלִיהוּ" דְּאֵנְתָּ הוּא חֲכִים
 52 וְלֹא בְּחֲכָמָה יְדִיעָא²⁰,
 53 מִלּוּלִית: שֶׁאֵתָה הוּא חֲכָם אֲבָל
 54 לֹא בְּחֲכָמָה יְדוּעָה, כְּלוֹמֵר,
 55 בְּדִרְגָה זֹאת אֲנִי נִתֵּן לִיחֹס
 56 לְקִדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵת עֵינֵין
 57 הַחֲכָמָה אֲבָל לֹא בְּחֲכָמָה
 58 הַיְדוּעָה וְהַמּוֹכֵרֵת אֵלָא בְּחֲכָמָה
 59 מְסוּג אַחַר לְחִלּוּטֵין וְאַחֲרֵיכֶן
 60 בִּירִידַת הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה מְדִרְגָה
 61 לְדִרְגָה נִמְשָׁף מְזָה גַם מַה
 62 שְׁבִידִיעַת עֲצֻמוֹ יוֹדַע כֹּל
 63 הַנְּבִרָאִים כּוֹ'²¹, כִּיּוֹן
 64 שֶׁהַקִּדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְחֲכָמָתוֹ
 65 אֶחָד, וְהַחֲכָמָה הִיא לֹא מְצִיאוֹת
 66 נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ, הִרִי בִּידִיעַת עֲצֻמוֹ,
 67 כְּעֵצֶם הָעוֹבְדָה שֶׁהוּא מוֹדַע לְקִיּוֹם שְׁלוֹ עֲצֻמוֹ, כְּכִיכּוֹל, הוּא יוֹדַע גַּם אֵת כֹּל
 68 הַנִּמְצָאִים שְׁכּוֹלֵם נִמְשָׁכוֹ וְנִמְצָאוֹ מִמֶּנּוּ יְעַד שְׁמִיָּה נִמְשָׁף אַחֲרֵי סֵדֵר
 69 הַשְּׁתַּלְשׁוּת שֶׁל יְרִידוֹת רַבּוֹת מְדִרְגָה לְדִרְגָה נִמְשָׁךְ מִהַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה
 70 שֶׁרַחֲקוּהָ מֵאֵד מְמוּשָׁג הַחֲכָמָה הַמּוֹכֵר לָנוּ גַם עֲנִין הַחֲכָמָה לְמַטָּה
 71 שְׁבַעֲצֵם נּוֹבַעַת וְנִמְשָׁךְ מִהַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה).
 72 וְעֲנִין הַסְּפִירוֹת הוּא גַם מְלִשׁוֹן מְסֻפָּר וּמִיּוֹן, שְׁהֲרִי
 73 הַסְּפִירוֹת הֵם בְּמְסֻפָּר עֶשֶׂר דְּוָקָא, עֶשֶׂר וְלֹא תִשְׁעֵי,
 74 עֶשֶׂר וְלֹא אֶחָד עֶשֶׂר²² וְהַעוֹבְדָה שֶׁנִּקְבְּעוּ בְּמְסֻפָּר מְסוּיִים מְעִירָה
 75 שִׁישׁ לָהֶם קֶשֶׁר לְעֵינֵין הַמְּסֻפָּר, וְלִכֵּן הַתּוֹרָה "סְפִירוֹת" הוּא מְלִשׁוֹן
 76 מְסֻפָּר.
 77 וְסִפִּירוֹת הוּא גַם מְלִשׁוֹן סְפָר, שְׁזֵהוּ שְׁבִשְׁלֶשֶׁה סְפָרִים בְּרָא
 78 הַקְּב"ה עוֹלְמוֹ²³, כְּנִאֲמַר ב'סִפֵּר יְצִירָה' שֶׁהַקִּדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בֵּרָא אֵת
 79 הָעוֹלָם בְּאִמְצָעוֹת הַתְּלַבְּשׁוֹת הָאוֹר הָאֱלוּקִי בְּשִׁלוּשָׁה "סְפָרִים" שְׁהֵם
 80 חֲכָמָה-בִּינָה-דְּעַת כּוֹ'²⁴ שְׁלוּשַׁת הַסְּפִירוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת.

חֲכָמָה-בִּינָה-דְּעַת כּוֹ'²⁴.

בהמשך תע"ב שבהערה 6. אוה"ת שם. 15) תקו"ז בהקדמה (ג, ב). 16) תהלים יט, ב. ספר הבהיר סק"ה. הובא בפרדס שם. 17) זח"ב קלו, ב. הובא ונתבאר בפירוש המלות לאדמו"ר האמצעי פ"ט ואילך. 18) תהלים ח, ד. 19) ישעי' מ, כו. 20) תקו"ז בהקדמה (י, ב). 21) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ט. 22) ספר יצירה פ"א מ"ז. 23) שם מ"א. 24) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וממשיף אדמו"ר הצמח צדק במאמר הנוכח לְבָאֵר²⁵, שְׁזָהוּ מַה
 2 שְׁפָתוֹב¹⁹ בהמשך הפסוק "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה (היינו
 3 שהתבוננתו במרום מלמדת על גדלות ה') הַמוֹצִיא בְּמִסְפֵּר צָבָאִם,
 4 הקדוש-ברוך-הוא מוציא את הכוכבים הנראים במרום יום באתו מספר
 5 ויש מספר גדול מאד של כוכבים
 6 בשמים וְהִינוּ, שְׁסַבַּת 1
 7 הַתְּחַלְקוֹת וְרַבּוּי 2
 8 הַנְּבָרָאִים מְהַאֲיֵן-סוּף 3
 9 בְּרוּךְ-הוּא הַפְּשוּט, 4
 10 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו הוא
 11 'פשוט' במובן זה שהוא מציאות
 12 אחת 'פשוטה', לא מורכבת, לא
 13 מוגדרת ולא 'מציירת'. ובקבלה 7
 14 וחסידות עוסקים באריכות 8
 15 בשאלה איך נוצרו ונבראו 9
 16 מהאחדות הפשוטה מספר רב
 17 של נבראים שונים זה מזה
 18 ומחולקים זה מזה בדרגות ורמות
 19 רבות ושונות. ומבואר שהסיבה
 20 היא לְפִי שְׁנִמְשָׁכוּ עַל- 11
 21 יְדֵי עֶשֶׂר סְפִירוֹת, האור 14
 22 האלוקי האינסופי הפשוט ירד
 23 מלמעלה למטה דרגה אחרי
 24 דרגה עד שהתלבש בעשר
 25 ספירות של אורות המלוכשים
 26 בתוך כלים באופן כזה שכן תהיה התחלקות והגדרה כך שהחכמה היא חכמה
 27 ולא חסד, והחסד הוא חסד ולא חכמה וכן הלאה פִּי לַעֲנִיין זֶה סְפִירוֹת
 28 הוּא מְלִשׁוֹן מְסַפֵּר (פַּנ"ל), לְהִיּוֹתֵן בְּחִינּוֹת שׁוֹנוֹת שְׁיִפּוֹל
 29 עֲלֵיהֶם הַמְּסַפֵּר כִּינּוּן שֶׁהָאֵל הַמְּסַפֵּר בְּחִינּוֹת שׁוֹנוֹת וְכִל סְפִירָה
 30 שׁוֹנָה וּמִיּוֹחֵד מִשָּׂאֵר הַסְּפִירוֹת, לְכַן אִפְשָׁר לְסַפֹּר וּלְמַנּוֹת אֶת הַסְּפִירוֹת כֹּל
 31 אחת בפני עצמה. חֶסֶד בְּחִינָה אַחַת, וְגַבּוּרָה בְּחִינָה שְׁנִית וְכו',
 32 וְלָכֵן בְּגַלּל הַתְּלַבְּשׁוֹת הָאֵל הַמְּסַפֵּר בְּסְפִירוֹת שׁוֹנוֹת וְחִלּוּקוֹת זֶה מִזֶּה נִמְשָׁף
 33 מִזֶּה עַל יְדֵי יְרִידַת הָאֵל הַמְּחַלֵּק מְדֻרָגָה וְדֻרָגָה רַבּוּי וְהַתְּחַלְקוֹת
 34 הַנְּבָרָאִים וְאִין זֶה סְתִירָה לְכַן שָׂאֵר אֵין סוּף בְּעַצְמוֹ הוּא אַחַדוֹת פְּשׁוּטָה.
 35 וְזֶהוּ כִּי אֲרָאָה שְׁמִיךְ מַעֲשֵׂה אֲצַבְעוֹתֶיךָ¹⁸, הַכְּתוּב אֹמֵר שֶׁהַמִּבִּיט
 36 בַּשָּׁמַיִם, רֹאֵה אֶת הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֹשֶׂה בְּאֲצַבְעוֹתָיו, כִּכְיֹל,
 37 וְהַדְּיוּק "מַעֲשֵׂה אֲצַבְעוֹתֶיךָ" רִמְזוּ לְהַתְּלַבְּשׁוֹת הָאֵל הַמְּסַפֵּר בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
 38 שׁוֹנוֹת כְּמוֹ הַמְּחַלֵּק דָּבָר שֶׁמִּבְדִּיל בֵּין חֲלָקִי שׁוֹנוֹת אוֹ פּוֹתֵב
 39 אוֹתִיּוֹת שׁוֹנוֹת זֶה מִזֶּה, שֶׁמִּבְטָא אֶת הַהִבְדָּל בֵּין אוֹת לְאוֹת שֶׁהוּא
 40 עַל-יְדֵי הָאֲצַבְעוֹת, שֶׁהֵן הָאֵיבֹר בְּגוֹף שֶׁבְּאֲמִצְעוֹתָיו נַעֲשִׂית פְּעוּלַת
 41 הַהִבְדָּלָה וְהַחֲלוקָה בֵּין דְּבָרִים שׁוֹנוֹת וְכֵן גַּם בְּנִמְשָׁל בְּאִלּוּקוֹת, וְהֵן הָעֶשֶׂר

42 סְפִירוֹת שֶׁהֵן בְּמִסְפֵּר עֶשֶׂר אֲצַבְעוֹת כּו', וְכִינּוּן שֶׁמִּסְפֵּר הָאֲצַבְעוֹת,
 43 הַמִּסְפֵּר עֶשֶׂר, זֶהוּ לְמִסְפֵּר הַסְּפִירוֹת, לְכַן הַכְּתוּב הָאֹמֵר שֶׁהַמִּבִּיט עַל הַשָּׁמַיִם
 44 מִלְמַד עַל הָאִלּוּקוֹת וְכוּנּוֹתָו לְעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת מִתִּיַחַס לְבִרְיָאָה בְּבִיטוּי "מַעֲשֵׂה
 45 אֲצַבְעוֹתֶיךָ" וּבְכַן מוֹדַגְשׁת הַשִּׁיכּוֹת שֶׁל הַסְּפִירוֹת לְמִסְפֵּר עֶשֶׂר.
 46 וְהַטַּעַם שְׁעֲנִין זֶה שֶׁל מוֹשֶׁג
 47 הַמִּסְפֵּר בְּבִרְיָאָה נִזְכָּר בְּפִסְוִק
 48 בְּנוֹגֵעַ לְכּוֹכְבִּים דְּוָקָא, אִף
 49 שֶׁכְּמוֹבֵן הַדְּבַר נִכּוֹן גַּם לְגַבִּי כֹל
 50 הַנְּבָרָאִים שֶׁבְּהִיּוֹתָם שׁוֹנוֹת
 51 וְחִלּוּקִים זֶה מִזֶּה הִרִי הֵם בָּאִים
 52 בְּמִסְפֵּר וּמְנַיִן יֵשׁ לֹאֵר עַל-
 53 פִּי מֵאֵמֵר הַמְּדַרְשׁ²⁶ לָמָּה
 54 נִמְשָׁלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכּוֹכְבִּים
 55 וְלֹא בְּחִמָּה וְלֹא בְּלִבְנָה
 56 כּו', נֹאמֵר בְּמִדְרַשׁ כִּי בּוֹמֵן הוּא
 57 מִסְפֵּרָם הֵרַב שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 58 נִמְשָׁל לְחֹל הֵים אֲבָל בְּמַעֲמָדָם
 59 וּמַצְבָּם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעִתִּיד
 60 לְבוֹא הֵם נִמְשָׁלוּ לְכּוֹכְבִּים, וְכֵשֶׁם
 61 שֶׁהַכּוֹכְבִּים מֵאִירִים וְזוּהִירִים כֹּל
 62 הַרְקִיעַ כֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאִירִים
 63 וְזוּהִירִים לְעִתִּיד לְבוֹא שְׁנֹאמֵר
 64 "וְהַמִּשְׁכִּילִים יִזְהָרוּ כּוֹזֵהר הַרְקִיעַ
 65 וּמַצְדִּיקֵי הַרְבִּים כְּכּוֹכְבִּים לְעוֹלָם
 66 וְעַד". וְהַמְדַרְשׁ מִמִּשְׁיַךְ - לְמָה
 67 נִמְשָׁלוּ כְּכּוֹכְבִּים וְלֹא בְּחִמָּה וְלֹא בְּלִבְנָה? וְעוֹנָה: לְעִתִּיד לְבוֹא הַחִמָּה
 68 וְהַלִּבְנָה בּוֹשִׁים כּו' כְּכּוֹתוּב "וְחִפְרָה הַלִּבְנָה וּבּוֹשָׁה הַחִמָּה כִּי מֶלֶךְ ה'
 69 צִבְאוֹת בְּהָר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם וְנִגְדַת זְקִינוּ כְּכּוֹד" וְהַפּוֹכְכִים אֵינָם בּוֹשִׁים
 70 וְכו'. וְהִינוּ לְפִי שֶׁהַפּוֹכְכִים נִרְאִים קְטַנִּים בְּיֹתֵר, לְעוֹמַת הַשֶּׁמֶשׁ
 71 וְהִירָח שְׁנֹרָאִים גְּדוֹלִים וְהוּא עֲנִין קְטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים גּו'²⁷,
 72 הַקְּטַנוֹת וְהַעֲנוּה הִיא בְּעַצֵּם סִימָן וְהוֹכַחָה לְקִרְבַּת ה' כְּמוֹ שֶׁמִּבְּאוּר בְּאַגְרַת
 73 הַקְּדוֹשׁ שֶׁבְּתַנְיָא (סִימָן ב) שִׁיעֵקֵב אֲבִינוֹ אִמֵּר עַל עַצְמוֹ "קְטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים"
 74 מֵאַחַר "שֶׁכֹּל חֶסֶד וְחֶסֶד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְאָדָם צִרִיךְ לְהִיּוֹת שֶׁפֵּל
 75 רוּחַ בְּמֵאוֹד" כִּי הַחֶסֶד הוּא קִירוּב שֶׁל ה' אֵל הָאָדָם וְכֹל שֶׁהַחֶסֶד יוֹתֵר גְּדוֹל
 76 הַקִּירוּב יוֹתֵר גְּדוֹל וְהַבִּיטוּל צִרִיךְ לְהִיּוֹת יוֹתֵר עֲמוּק כִּי כָּל הַקְּרֹב יוֹתֵר
 77 קְמִיָּה, הוּא יוֹתֵר כָּלָא חֲשִׁיב²⁸, רַבְּנוּ הַזֵּקֵן מִמִּשְׁיַךְ וְאוֹמֵר בְּאוֹתָהּ
 78 אֲגַרַת הַקְּדוֹשׁ כִּי מֵאַחַר ש"כּוֹלָא קְמִיָּה דּוּוּקָא כֹּלָא חֲשִׁיב" (דּוּוּקָא לְפָנֵי
 79 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כֹּל הַעוֹלָמוֹת וְכֹל הַנְּבָרָאִים הֵם כֹּאִין וְאַפְסוּ), מוֹבֵן שְׁמִי
 80 שֶׁנִּמְצָא יוֹתֵר קְרֹב אֵלָיו, "כֹּל שֶׁהוּא קְמִי" יוֹתֵר", בְּטֵל יוֹתֵר, וְלַעֲנִינָנוּ -
 81 הַבִּיטוּל וְהַקְּטַנוֹת שֶׁל הַכּוֹכְבִּים הִיא הוֹכַחָתָם לְמַעֲלָתָם וְקִרְבָּתָם לְאִלּוּקוֹת וְזֶהוּ
 82 הַטַּעַם לְכַן שֶׁהַפּוֹכְכִים שֶׁהֵם בְּרִקִיעַ תְּמִינָאָה, בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם

25 (אוה"ת שם ע' א'תתכד. וראה גם סה"מ תרל"ח שם (ע' סז ואילך). 26) במדב"ר פ"ב, יג. 27) וישלח לב, יא. 28) ראה תניא אגה"ק ס"ב.

ביאור בדרך אפשר

1 **שְׁהוּא בִּינָה**, הספירה השמינית במניין הספירות מלמטה למעלה (מלכות, 2 יסוד וכו') **עֲלָמָא דְאַתְפְּסָיָא**, על הכתוב "ברוך ה' אלוקי ישראל מן 3 העולם ועד העולם" אמרו בוזהר: מעלמא דאתכסיא (עולם מכוסה) לעלמא 4 דאתגליא (עולם גלוי). ומוסבר על כך בתורת החסידות כי כשם שבעולם הזה 5 יש "ים" שהוא עולם שהנבראים 6 שבו מכוסים ויש "יבשה" שהיא 7 עולם שהנבראים שבו גלויים, על 8 דרך זה למעלה, להבדיל, יש 9 דרגות גבוהות שבגלל הרוממות 10 שלהם הן נעלמות ומכוסות 11 ונקראות "עלמא דאתכסיא" 12 ואילו האור האלוקי המצומצם 13 שיורד ומתגלה לנבראים נקרא 14 "עלמא דאתגליא", שֵׁשׁ 15 ב"עלמא דאתכסיא" הביטול 16 לאלוקות גדול יותר מאשר 17 ב"עלמא דאתגליא", כך שניכר 18 כיצד האלוקות היא המציאות 19 האמיתית והנבראים הם כאין 20 ואפס, **לְמַעַלָּה יֵשׁ וּלְמַטָּה** 21 **אֵין**, וכיון שזה מעמדם ומצבם 22 של הכוכבים הקרובים לאלוקות 23 ובטלים לאלוקות, **לִכְּנָן הֵם** 24 **קְטַנִּים**. **מֵה־שְׁאִין־כֵּן** 25 **חֲמָה וּלְכַנְּה נְרָאִים** 26 **גְּדוּלִים**, וקרבת אלוקים 27 והביטול שלהם לאלוקות לא 28 נראים בהם כל כך וּמִזְהָה 29 **נִמְשָׁף לְהִיּוֹת נְרָאָה** 30 **לְמַטָּה הֵיטָּה וּלְמַעַלָּה אֵין** 31 **כו'** ולפי התפיסה הזו, היותר נמוכה, נראה שהעולמות והנבראים התחתונים 32 הם "יש" ומציאות ואילו האלוקות נעלמת ולא ניכרת והיא "אין". 33 **וְלִכְּנָן, לְעַתִּיד־לָבֵא, כְּפֶאֱשֵׁר וְנִגְלָה כְּבוֹד הַיְיָ וְגו'**,²⁹ והאלוקות 34 תהיה בגילוי וכולם יראו שבעצם כל הנבראים בטלים לאלוקות והם אין ואפס 35 **אֲזִי חֲחֻמָּה וְהִלְכָנָה בּוֹשִׁים, כִּי־יִנָּן שְׂמֵהֶם נִשְׁתַּלְשַׁל הֵיטָּה וְדָבָר** 36 **נִפְרָד, הַנְּבֵרָאִים שְׂבַחֵם הַבִּיטוּל לֹא יִנָּרֵג וְנִרְגַּשׁ מֵה־שְׁאִין־כֵּן הַכּוֹכָבִים** 37 **כו'** שהם בחינת קטנות וביטול. 38 **וְזֶהוּ גַם מַה שְּׁסִיּוּם הַפְּסוּקָה**¹⁹ שבו נזכר עניין המספר ביחס לכוכבים 39 הוא "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם לכולם 40 בשם 'יקרא' הוא מרב אונים ואמין כח איש לא נעדר, כי 41 **בַּכּוֹכָבִים יִשְׁנוּ עֲנִיָּן הַמְּסֻפָּר** (כמו שכתוב בתחילת הפסוק המוציא

ביאור בדרך אפשר

42 **בַּמְּסֻפָּר צְבָאָם**), **וּכְמוֹ שְׁכַתּוּב**³⁰ בפסוק אחר **מוֹנֶה מְסֻפָּר** 43 **לְכּוֹכָבִים, שְׁזָהוּ מִצַּד הַחֲשִׁיבוֹת שְׁבִדְבָר** (כנ"ל סעיף א שדבר יקר 44 וחשוב ראוי שיספרו אותו), **וְלִכְּנָן אִישׁ לֹא נִעְדָּר, שְׂאִישׁ אֶף אֶחָד** 45 **מֵהַכּוֹכָבִים לֹא נִעְדָּר** וחדל להתקיים, **אֲלֹא כּוֹלָם לֵלֵא יוֹצֵא מִן הַכֵּלל** 46 **קְיָמִים וְעוֹמְדִים בְּרוּם** 47 בגובה **עוֹלָם מְשֻׁשֶׁת יָמֵי** 48 **בְּרֵאשִׁית כּו'**³¹ ועד היום 49 **הַזֶּה, וְהִינּוּ**³², **שְׂמֻצָד** 50 **הַחֲשִׁיבוֹת שְׁלֵהֶם, נִתְּן** 51 **בָּהֶם גַּם הַתְּקִיף** ובלשון 52 **הַכְּתוּב "מְרוּב אֲוִיָּם וְאֲמִין כּוּחַ"** 53 **שְׂפִיחֵי קְיָמִים (לֹא רַק** 54 **בְּמִין כְּמוֹ צֶבֶא הָאָרֶץ שֶׁאִנָּם** 55 **גַּם הוּא מְמַשֵּׁךְ לַהֲתַקֵּים מִשֶּׁשֶׁת** 56 **יָמֵי בְרֵאשִׁית וְעַד עַתָּה אֲבֵל** 57 **קִיּוּמוֹ בְּמִין, הֵינּוּ שְׂסוּג הַצּוּמַח** 58 **אוֹ חֲחִי וְכַדּוּמָה מְמַשֵּׁךְ לַהֲתַקֵּים** 59 **אֲבֵל הַנְּבֵרָאִים הַפְּרִטִּים עֲצָמָם** 60 **מִתְּכִלִּים וְאַחֲרֵים בָּאִים בְּמִקּוּמָם,** 61 **אֲלֹא כְּצֶבֶא הַשְּׂמִים שֶׁמְמַשִּׁיכִים** 62 **לַהֲתַקֵּים גַּם) בְּאִישׁ כְּמוֹ** 63 **הַשֶּׁמֶשׁ וְהִירַח שְׂקִימִים מִשֶּׁשֶׁת** 64 **יָמֵי בְרֵאשִׁית וְעַד הַיּוֹם מְבִלֵי** 65 **לַהֲתַחֲלֵף, דְּבַר הַמּוֹרָה עַל** 66 **חֲשִׁיבוֹת מִיּוּחַדָּת. וְכֵן גַּם עֲנִיָּן** 67 **הַמְּסֻפָּר וְהַמְּנִיָּן מוֹרָה עַל** 68 **חֲשִׁיבוֹת וְעַל־דְּרָף מְאָמַר** 69 **רְבוּתֵינוּ ז'ל**³³ **לְגַבֵּי בִיטוּל** 70 **אִיסוּר שֶׁנִּתְעַרַב בְּחִיתוֹ, שְׂגָם** 71 **בְּמִקְרָה שְׁלִפֵי הַהֲלַכָּה הַדְּבַר בְּטַל** 72 **כְּרוּב אוֹ בְּשִׁישִׁים וְכד' הִרִי אֶת שְׂדֵרְכּוֹ לְמַנּוֹת,** אם האיסור שנתערב 73 בהיתר הוא דבר שרגילים למנות בו כל יחידה בפני עצמה **הוּא דְּבָר חֲשׂוּב** 74 **וְאִינוּ בְּטַל כּו'.** 75 **ד) וּמִמְשִׁיף בְּמִאֲמָר**³⁴, הנזכר של אדמו"ר ה'צמח צדק' דְּצִרִיף 76 **לְהַבִּין מַה שֶּׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל שְׁעֲנִין הַמְּסֻפָּר הוּא עֲנִיָּן שֶׁל** 77 **מַעַלָּה וְחֲשִׁיבוֹת כּו', כְּפִי שְׂהַקְשָׁה הַשֵּׁל"ה**³⁵ **בְּסִפְר 'שְׁנֵי לוחות** 78 **הַבְּרִית' מִמָּה שְׂאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ ז'ל**³⁶ **אֵין הַפְּרָכָה מְצוּיָה כּו'** 79 **בְּדָבָר הַמְּנִיָּן, אֲלֹא בְּדָבָר הַסְּמוּי מִן הָעֵינָן** ואם כן המניין והמספר 80 הוא דווקא חיסרון ולא מעלה. 81 **וּמִבָּאָר הַשֵּׁל"ה, שְׂיֵשׁ שְׁנַיִם עֲנִיָּנֵי מְסֻפָּר, כְּלוּמַר שְׁנֵי סוּגִים שׁוּנִים** 82 **שֶׁל מְסֻפָּר הַמְּסֻפָּר שֶׁל עֲנִיָּנֵי עוֹלָם הַזֶּה כּו', וְעֲנִיָּן הַמְּסֻפָּר שֶׁל**

תְּמִינָאָה, שְׁהוּא בִּינָה, עֲלָמָא דְאַתְפְּסָיָא, שֵׁשׁ לְמַעַלָּה יֵשׁ וּלְמַטָּה אֵין, לִכְּנָן הֵם קְטַנִּים. מֵה־שְׁאִין־כֵּן חֲמָה וּלְכַנְּה נְרָאִים גְּדוּלִים, וּמִזְהָה נִמְשָׁף לְהִיּוֹת נְרָאָה לְמַטָּה הֵיטָּה וּלְמַעַלָּה אֵין כּו'. וְלִכְּנָן, לְעַתִּיד־לָבֵא, כְּפֶאֱשֵׁר וְנִגְלָה כְּבוֹד הַיְיָ וְגו' וְזֶהוּ גַם מַה שְּׁסִיּוּם הַפְּסוּקָה¹⁹ הוּא מְרַב אֲוִיָּם וְאֲמִין כְּחֵ אִישׁ לֹא נִעְדָּר, כִּי בַכּוֹכָבִים יִשְׁנוּ עֲנִיָּן הַמְּסֻפָּר (הַמוּצִיא בַּמְּסֻפָּר צְבָאָם), וּכְמוֹ שְׁכַתּוּב³⁰ מוֹנֶה מְסֻפָּר לְכּוֹכָבִים, שְׁזָהוּ מִצַּד הַחֲשִׁיבוֹת שְׁבִדְבָר (כְּנ"ל סעיף א), וְלִכְּנָן אִישׁ לֹא נִעְדָּר, שְׂאִישׁ מֵהַכּוֹכָבִים לֹא נִעְדָּר, אֲלֹא כּוֹלָם קְיָמִים וְעוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם מְשֻׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית כּו'. וְהִינּוּ³², שְׂמֻצָד הַחֲשִׁיבוֹת שְׁלֵהֶם, נִתְּן בָּהֶם גַּם הַתְּקִיף שְׂפִיחֵי קְיָמִים (לֹא רַק בְּמִין כְּמוֹ צֶבֶא הָאָרֶץ שֶׁאִנָּם גַּם הוּא מְמַשֵּׁךְ לַהֲתַקֵּים מִשֶּׁשֶׁת יָמֵי בְרֵאשִׁית וְעַד עַתָּה אֲבֵל קִיּוּמוֹ בְּמִין, הֵינּוּ שְׂסוּג הַצּוּמַח אוֹ חֲחִי וְכַדּוּמָה מְמַשֵּׁךְ לַהֲתַקֵּים אֲבֵל הַנְּבֵרָאִים הַפְּרִטִּים עֲצָמָם מִתְּכִלִּים וְאַחֲרֵים בָּאִים בְּמִקּוּמָם, אֲלֹא כְּצֶבֶא הַשְּׂמִים שֶׁמְמַשִּׁיכִים לַהֲתַקֵּים גַּם) בְּאִישׁ כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ וְהִירַח שְׂקִימִים מִשֶּׁשֶׁת יָמֵי בְרֵאשִׁית וְעַד הַיּוֹם מְבִלֵי לַהֲתַחֲלֵף, דְּבַר הַמּוֹרָה עַל חֲשִׁיבוֹת מִיּוּחַדָּת. וְכֵן גַּם עֲנִיָּן הַמְּסֻפָּר וְהַמְּנִיָּן מוֹרָה עַל חֲשִׁיבוֹת וְעַל־דְּרָף מְאָמַר רְבוּתֵינוּ ז'ל³³ אֶת שְׂדֵרְכּוֹ לְמַנּוֹת, הוּא דְּבָר חֲשׂוּב וְאִינוּ בְּטַל כּו'.

ד) וּמִמְשִׁיף בְּמִאֲמָר³⁴, דְּצִרִיף לְהַבִּין מַה שֶּׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל שְׁעֲנִין הַמְּסֻפָּר הוּא עֲנִיָּן שֶׁל מַעַלָּה לְגַבֵּי בִיטוּל³³ אֶת שְׂדֵרְכּוֹ לְמַנּוֹת, אם האיסור שנתערב בהיתר הוא דבר שרגילים למנות בו כל יחידה בפני עצמה הוא דְּבָר חֲשׂוּב וְאִינוּ בְּטַל כּו'.

ד) וּמִמְשִׁיף בְּמִאֲמָר³⁴, הנזכר של אדמו"ר ה'צמח צדק' דְּצִרִיף לְהַבִּין מַה שֶּׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל שְׁעֲנִין הַמְּסֻפָּר הוּא עֲנִיָּן שֶׁל מַעַלָּה וְחֲשִׁיבוֹת כּו', כְּפִי שְׂהַקְשָׁה הַשֵּׁל"ה³⁵ בְּסִפְר 'שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית' מִמָּה שְׂאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ ז'ל³⁶ אֵין הַפְּרָכָה מְצוּיָה כּו' בְּדָבָר הַמְּנִיָּן, אֲלֹא בְּדָבָר הַסְּמוּי מִן הָעֵינָן ואם כן המניין והמספר הוא דווקא חיסרון ולא מעלה.

וּמִבָּאָר הַשֵּׁל"ה, שְׂיֵשׁ שְׁנַיִם עֲנִיָּנֵי מְסֻפָּר, כְּלוּמַר שְׁנֵי סוּגִים שׁוּנִים שֶׁל מְסֻפָּר הַמְּסֻפָּר שֶׁל עֲנִיָּנֵי עוֹלָם הַזֶּה כּו', וְעֲנִיָּן הַמְּסֻפָּר שֶׁל

(29 ישע"י מ, ה. 30) תהלים קמו, ד. 31) ראב"ע ורד"ק ישע"י עה"פ. 32) ראה גם המשך תער"ב שבהערה 4. 33) ביצה ג, ב. 34) אוה"ת שם ע' א'תתכח. וראה גם סה"מ תרל"ח שם (ע' עה ואילך). המשך תער"ב שם ע' קעא ואילך. 35) פ' במדבר שמז, א. 36) תענית ח, סע"ב. ב"מ מב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 השגת עולם הבא כו', ומבאר³⁷, שזהו החלוק בין את
 2 שדרכו למנות או כל שדרכו למנות³³, על דברי המשנה (במסכת
 3 ערלה) שדבר שרגילים למנות ולספור כל יחידה לא מתבטל נחלקו בגמרא
 4 (במסכת ביצה) האם יש לגרוס "את שדרכו למנות" כלומר שהוא דבר מיוחד
 5 שמוכרים אותו רק לפי יחידות
 6 ולא באומד, או "כל שדרכו
 7 למנות" כלומר שיש אנשים
 8 שמחשיבים אותו ומקפידים
 9 למכור אותו במנין, אבל הוא
 10 נמכר גם באומד (כשמוכרים
 11 כמות גדולה), פדלקמן.
 12 ובהקדים הבאור במאמר
 13 רז"ל הנ"ל שאין הברכה
 14 שורה בדרך המנוי אלא
 15 בדרך הסמוי מן העין.
 16 דהנה, דבר הסמוי מן
 17 העין הוא ענין עלמא
 18 דאתפסיא, ואלו דבר
 19 המנוי הוא ענין עלמא
 20 דאתגליא שענינם נתבאר
 21 לעיל. והחלוק ההבדל
 22 ביניהם לענייננו, שבשלמא
 23 דאתגליא כבר הוכרר כל
 24 דבר על מקומו
 25 בהתחלקות, כבר נעשה
 26 הפרדה בין הנבראים השונים וכל
 27 אחד מחולק ונפרד מחברו כל
 28 בחינה בפני עצמה, ולכן
 29 לא יוכל להשתנות
 30 ולהתברר כו', כי הוא כבר
 31 נמצא בנדרים מסוימים ומיוחדים
 32 לו אכל בעלמא
 33 דאתפסיא, ששם שורה בחינת סוכב כל עלמין, האור האלוקי
 34 שלמעלה מהתחלקות לכל נברא בפני עצמו המאיר בכל העולמות ובכל
 35 הנבראים במידה שווה יוכל להיות תוספת ברכה ורבויה כי מצד האור
 36 הנעלה הזה הנבראים לא מוגדרים ומוגבלים דווקא בגדרים מסוימים.
 37 ועל־דרך המבאר במקום אחר³⁸ שענין התשובה יכול
 38 להיות דוקא בעולם הזה, ולא בגן־עדן, כדברי המשנה (במסכת
 39 אבות) "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם
 40 הבא", פי הגלוי של האור האלוקי דגן־עדן הוא מבחינת ממלא
 41 כל עלמין, ומצד בחינת ממלא כל עלמין לא יוכל להשתנות
 42 דבר, אלא כמו שהוא, כפי שנברא ונקבע מלכתחילה כף נשאר

43 תמיד, כמו שמהרגל אי־אפשר להעשות יד, ולא מהיד רגל
 44 כו' כי כל אבר מוגדר בגדרי המציאות המיוחדת שלו כך גם ברוחניות, כיוון
 45 שבגן עדן מאיר אור שהנשמות קולטות כל אחת לפי המעלה והדרגה המיוחדת
 46 שלו, לא יכול לחול בכך שינוי ומהפך כמו ענין התשובה. ורק בעולם
 47 הזה שבו שורה בחינת
 48 סוכב כל עלמין, יוכל
 49 להשתנות הדבר מן
 50 הקצה אל הקצה,
 51 בבחינת עולם הפוף³⁹
 52 שבו "עליונים למטה ותחתונים
 53 למעלה", היינו שינוי קיצוני
 54 (כסיפור הגמרא: רב יוסף בנו
 55 של רבי יהושע בן לוי חלה
 56 ופרחה נשמתו. כשחזר אמר לו
 57 אביו: מה ראית? וענה: עולם
 58 הפוך ראיתי, עליונים למטה
 59 ותחתונים למעלה...). ויצוין כי
 60 ענין זה של היכולת לעשות
 61 תשובה רק בעולם הזה ולא
 62 בעולם הבא מבואר בפרטיות
 63 יותר בלקוטי תורה (פרשת
 64 פנחס), ולהלן קטע מהביאור:
 65 "בעולם הבא אין לך דבר שאין
 66 לו מקום\ שכל מדרגה היא
 67 מובדלת מחברתה... ואין להרע
 68 שייכות עם הטוב כלל ולכן
 69 במקום שנמשך רע לא נמשך
 70 טוב כלל מה־שאי־כן בעולם
 71 הזה נמשך הטוב גם במקום שיש
 72 רע, ולכן אף־על־פי שעשה
 73 עבירה יכול לעשות מצוה ויכול
 74 הוא לשנות את טעמו מרע לטוב.
 75 והענין כי הנה בעולם הבא שם נמשך גילוי אור אין סוף ברוך הוא... בבחינת
 76 גילוי והשגה... וגילוי זה נקרא בשם ממלא כל עלמין שהוא לכל עולם לפי
 77 מדרגתו, ולכן מאחר שהמשיך האדם על עצמו לבושי העולם הזה ובגדים
 78 צואים שוב אי אפשר להמשיך עליו גילוי אור אין סוף ברוך הוא בעולם הבא.
 79 מה־שאי־כן המשכת אור אין סוף ברוך הוא שבעולם הזה הוא על־ידי תורה
 80 ומצוות... שהמשכה זו הוא מבחינת סוכב כל עלמין... שהוא למעלה מעלה
 81 מגילוי ההשגה שבגן עדן..." (עין שם עור).
 82 אמן, עקר החדוש הוא, שגם בעלמא דאתגליא יהיה מאיר
 83 בחינת עלמא דאתפסיא, ואז הנה גם שם תהיה הברכה
 84 מצויה כמו בדבר הסמוי מן העין. והענין בזה, דהנה אמרו

כי תשא את ראש בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

1 רבותינו ז"ל⁴⁰ כל מה שיש ביבשה יש בים, אלא שבאים
 2 הרי זה בבחינת עלמא דאתפסיא⁴¹. אף הנה אמרו רבותינו
 3 ז"ל⁴² גבי זרעא דיוסף דלא שלטא ביה עינא בישא, עין הרע
 4 דקתיב⁴³ בברכת יעקב אבינו למנשה ואפרים בני יוסף וידגו לרוב
 5 בקרב הארץ, מה דגים
 6 שבאים, מים מכסים
 7 עליהם ואין עין הרע
 8 שולטת בהם, אף זרעו
 9 של יוסף אין עין הרע
 10 שולטת בהם (בחינת רע
 11 עין שהוא הס"מ⁴⁴,
 12 וכענין מראית עיניהם
 13 של רשעים כו'⁴⁵ שעלולה
 14 להיזק), והינו, שהחודש
 15 הוא, שמצד מעלתו של
 16 יוסף, הנה גם בקרב
 17 הארץ, עלמא דאתגליא,
 18 ולא רק בים הרי הם כמו
 19 דגים שבאים, עלמא
 20 דאתפסיא (מה-שאין-כן
 21 בנוגע לדגים שבאים,
 22 עלמא דאתפסיא, אין
 23 חודש בזה שלא שלטא
 24 בהו עינא בישא שאין עין
 25 הרע שולטת בהם שהרי הם
 26 מכוסים, והעין לא רואה אותם
 27 מלכתחילה). וזהו גם מה
 28 שגאמר⁴⁶ והיה מספר
 29 בני ישראל כחול הים
 30 אשר לא ימד ולא יספר
 31 מרב, דלכאורה אינו
 32 מובן, דכין שלא ימד
 33 ולא יספר, למה נזכר
 34 ענין המספר והרי לכאורה
 35 הפסוק סותר את עצמו,
 36 שבתחילה אומר "מספר בני
 37 ישראל" ובהמשך אומר "לא
 38 יספר. !?
 39 אף הענין בזה, שעיקר
 40 החודש הוא שגם בחינת
 41 המספר, שהוא עלמא דאתגליא, תהיה בו ברכה עצומה
 42 כמו בבחינת אשר לא יספר, והרי מובן שאף כי המספר מורה על

ביאור בדרך אפשר

1 יוקר וחשיבות, הרי הריבוי למעלה ממדידה והגבלה הוא ברכה עצומה
 2 והינו, שיהיו בבחינת חול הים, הפסוק מדייק ואומר "כחול הים"
 3 כי הצירוף הזה של "חול" ו"ים" הוא מיוחד במינו דאף שחול הוא
 4 יבשה, ולא ים, ואם כן הוא שייך ל"עלמא דאתגליא" ולא עוד אלא
 5 שהוא החול שליד הים יבש
 6 ומפרד לחלקים דקים
 7 בניגוד לחול רטוב ודביק
 8 שחלקיו מחוברים הרי חול יבש
 9 הוא גרגירים נפרדים זה מזה
 10 שכל חלק הוא פרטי
 11 בפני-עצמו כו'⁴⁷ מכל-
 12 מקום, הרי זה חול הים,
 13 חול של ים אשר ים הוא
 14 עלמא דאתפסיא כן שהוא
 15 מהווה צירוף של ים ויבשה,
 16 מספר ולמעלה ממספר.
 17 ועל-פיה מתרצת
 18 הקשאי ממאמר רבותינו
 19 ז"ל אין הברכה שורה
 20 בדבר המנוי, אלא בדבר
 21 הסמוי מן העין, ולכאורה
 22 איך הדבר עולה בקנה אחד עם
 23 מעלת המספר והמניין, אלא
 24 הביאור הוא פי, באשר
 25 ישנה ההמשכה למטה
 26 ב"עלמא דאתגליא" מבחינת
 27 עלמא דאתפסיא, אזי אין
 28 חסרון בענין המספר,
 29 והברכה שורה גם בדבר הנמנה
 30 ללא חשש מעין הרע
 31 ואדרבה, לא זו בלבד
 32 שהמספר אינו מהווה חסרון
 33 אלא הוא הופך למעלה
 34 שמורה על החשיבות
 35 כו', כנ"ל.
 36 וזהו גם החלוק ההבדל
 37 בין את שדרפו למנות או
 38 כל שדרפו למנות (וראה
 39 לעיל ביאור הדברים בפשטות).
 40 דהנה, 'את' מורה על
 41 ענין הבטול, וכמו שכתוב⁴⁸ יראו את הוי' קדושו, שהם
 42 הקדושים הקרובים אל ה' בבחינת את, הטפל ממש לשם הוי' ואין

כנ"ל.

(40 חולין כז, א. 41) ראה לקו"ת צו יד, ב ואילך. ובכ"מ. (42) ברכות כ, א. (43) ויחי מח, טז. (44) מאו"א אות ע' סי"ד. (45) ראה אסתר פ"ז, ט. (46) הושע ב, א. (47) לקו"ת בלק סז, ד. סח, ג. (48) תהלים לד, י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 להם מציאות משלהם. אָבֵל כֹּל, הֵנָּה אֶף-עַל-פִּי שְׁנֵאֲמַר⁴⁹ כִּי כֹל
2 בְּשָׂמִים וּבְאֶרֶץ, דְּאֶחִיד בְּשָׂמִיא וּבְאֶרְעָא⁵⁰, וְהוּא עֲנִין
3 סְפִירַת הַיְסוּד דְקַדְשָׁה, עַל הַפְּסוּק "כִּי כֹל בְּשָׂמִים וּבְאֶרֶץ" נֵאמַר
4 בְּתַרְגּוּם "דְּאֶחִיד בְּשָׂמִיא וּבְאֶרְעָא", הֵינּוּ שְׂמֵאחַד (וּמִקְשָׁר) בְּשָׂמִים וּבְאֶרֶץ,

42 הָאֶרֶץ, כֹּל הָאֶרֶץ דִּי יִיקָא, הַפְּסוּק מְדִיִּיק וְאוּמַר כַּאֵן אֵת הַבִּיטוּי "כֹּל"
43 לַהּוֹרוֹת שְׁגַם אֵלּוּ שְׁהֵם בְּבַחֲיִנַת כֹּל (כֹּל שְׁדַרְכּוּ לְמִנּוֹת וְלֹא
44 "אֵת שְׁדַרְכּוּ לְמִנּוֹת"), הֵינּוּ שְׁהֵם בִּישׁוֹת וּמְצִיאוֹת גַּם הֵם יִרְאוּ מִהַוְיָ,
45 אֲלֵא שְׁיִרְאָה זֹה הִיא מִרְחֻק, וְזֵהוּ יִרְאוּ מִהַוְיָ, וְלִכֵּן הַפְּסוּק
46 מְדִיִּיק וְאוּמַר "מִהַוְיָ" וְלֹא "אֵת

5 ואמרו על כך בוהרר שענין זה

6 הוא התוכן של ספירת היסוד
7 שבמידות היא חיבור והתקשרות
8 בין המשפיע והמקבל, ולכן
9 ספירת היסוד היא הדרגה שבה
10 יש התאחדות בין העליון (שמים)
11 והתחתון (ארץ) מִכָּל-מְקוֹם,
12 הָרִי מְצִינּוּ שְׁ"כֹל" הוּא
13 גַּם פְּנוּי לְעִנְיֵן הָרַע, כְּמוֹ
14 שְׁכַתּוּב⁵¹ יוֹצֵר אֹר גו',
15 וּבּוֹרָא רַע, וְאִיתָא יֵשׁ,
16 מוּבָא בְּגִמְרָא⁵² פְּתִיב כְּתוּב
17 בַּפְּסוּק רַע וְקַרְיָנָן וְאֵנוּ
18 קוֹרְאִים (בְּכַרְפַּת יוֹצֵר:
19 וּבּוֹרָא אֵת) הַכֹּל, לִישְׁנָא
20 מְעַלְיָא, לְשׁוֹן מְשׁוּבָח, כִּי כִּרִי
21 לַהִימְנַע מֵאִמְרַת "וּבּוֹרָא רַע" לֹא
22 אוֹמְרִים בְּכַרְכַּת יוֹצֵר בְּלִשׁוֹן
23 הַכְּתוּב אֵלֵא בְּשִׁינוּי – "וּבּוֹרָא
24 אֵת הַכֹּל" וְעַל-פְּרֻחַ דְּצִרִּיף
25 לּוֹמַר, שְׁגַם לִישְׁנָא
26 מְעַלְיָא שְׂמַחִיף אֵת הַבִּיטוּי
27 שְׂנַמְנָעִים מִלֵּאמְרוּ, עֵדִיין יֵשׁ
28 לוֹ שְׂכִיכּוֹת לְעִנְיֵן הָרַע,
29 אֲלֵא שְׂבַתְפִּלָּה הָרִי זֵה
30 עֵדִין בְּגִבּוּל הַקְּדֻשָּׁה, וּרְק
31 שִׁישׁ לוֹ "שְׂכִיכּוֹת" לְרַע אֲבָל
32 אַחֲרֵי-כֵן נִשְׁתַּלְּשַׁל מְזָה
33 עֲנִין הָרַע כְּפִשׁוּטוֹ כּוֹ' וּבְכַל
34 אוֹפֵן, בְּעוֹד ש"אֵת" הוּא לְשׁוֹן

47 הווי" כמו בפסוקים אחרים
48 והוא ענין הבטול בצורה
49 כזו ששייך גם אצל אמות
50 העולם, דקרו ליה אלקא
51 דאלקיא⁵⁶, אומות העולם
52 קוראים לקדוש-ברוך-הוא
53 "אלוקי האלוקים" היינו שאמנם
54 הם עובדים אלוהים אחרים ועם
55 זאת הם מודים במציאות ה'
56 ובטלים אליו במידה מסוימת
57 אבל אין זה בטול
58 במציאות, עדין אין זה בטול
59 מוחלט של המציאות האישית
60 ולכן יכול להשתלשל
61 מזה אחרי ירידה מדרגה לדרגה
62 ענין של רע כו'.

63 ועל-פי-זה לאור האמור על
64 ההבדל בין "את" ל"כל" מוֹבָן,
65 שְׂהַמְסַפֵּר דְבַחֲיִנַת אֵת
66 שְׁדַרְכּוּ לְמִנּוֹת, הָרִי כִּיּוּן
67 ש"את" הוּא עֲנִיין הַבִּיטוּל, הוּא
68 עַל-דֶּרֶךְ הַמְסַפֵּר שְׁשׁוּרָה
69 בּוֹ הַבְּרָכָה, כְּדוּמָה לְדַבֵּר
70 הַסְּמוּי מִן הַעֵין, כְּמוֹ בְּבַחֲיִנַת
71 אֲשֶׁר לֹא יִסְפֵּר, הַמְּבֹאֲרַת
72 לְעֵיל לְגַבֵּי חוּל הַיָּם שְׁעַם
73 הַיּוֹתוֹ בְּבַחֲיִנַת מְסַפֵּר, כְּפִי
74 שְׂמוּבָן מִכֵּן שְׂבַתְחִילַת הַכְּתוּב
75 נֵאמַר "וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"

76 בכל זאת הרי הוא בבחינת בטול לגמרי, אֵת שְׁדַרְכּוּ לְמִנּוֹת,
77 ו"את", לְשׁוֹן שְׂמַשְׁמַעוּ שְׁהַדְבַר טַפַּל לְעִנְיֵין אַחַר לְשׁוֹן בִּיטוּל כְּמוֹ יִרְאוּ
78 אֵת הַוְיָ, שְׁזֵהוּ הַבִּטוּל הַעֲמוּק וְהַמּוּחַלֵּט שֶׁל הַבְּרוּאִים דְּעֵלְמָא
79 דְּאַתְפְּסִיא, וְכִּמוֹ הַבְּרוּאִים שְׂפִיבִים, שְׂאִינִם נְרָאִים לִישׁ וְדָבָר
80 נִפְרָד בְּפִגְעֵי-עֲצָמוֹ, אֵלֵא בְּטָלִים לְגַמְרֵי לְמַקּוֹר חֵיוֹתם כִּי הֵיִם מְכַסֶּה
81 עֲלֵיהֶם, וְגַם חֵיוֹתם וְקִיּוּמָם הוּא בְּתוֹף הֵיִם דְּוָקָא, וְלֹא בִּיבְשָׁה
82 וְכֹאשֶׁר הֵם יוֹצִאִים מֵהֵם אֵינִם יְכוּלִים לְחַיּוֹת וְלִכֵּן גַּם הַמְסַפֵּר שֶׁל נְבֵרָאִים

35 ביטול, הרי "כל" יש לו משמעות לא רצויה.

36 וְכֵן מְשַׁמַּע מִמְּאֲמַר רְבוּתֵינוּ וְ"ל⁵³ עַל הַפְּסוּק⁵⁴ וְיִתְרוֹן אֶרֶץ
37 בְּכֹל הִיא, אֲפִילוֹ דְּבָרִים שְׂאֵתָה רוּאָה אוֹתָם לְכַאּוּרָה מִיּוֹתְרִין
38 בְּעוֹלָם וְלֹא נֹרְאָה מֵהַ תּוֹעֵלַת בְּבִרְיָתָם, כְּגוֹן זְבוּבִים וּפְרַעֲוִשִׁים
39 וְיִתּוּשִׁים, אֶף הֵן בְּכֹלֵל בְּרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם וְלֵאמֹתוֹ שֶׁל דַּבְרֵי יֵשׁ
40 לַהֵם מִטְרָה. וְנִמְצָא, שְׁגַם יְתוּשִׁים כּוֹ' שְׁהֵם בְּרִיּוֹת נַחְתוּת בְּיּוֹתֵר
41 נְקַרְאִים כֹּל. וְעַל-זֵה עַל בַּחֲיַת "כֹּל" נֵאֲמַר⁵⁵ יִרְאוּ מִהַוְיָ כֹּל

(49 דברי הימים-א כט, יא. 50) זח"א לא, א. 51) ישעי' מה, ז. 52) ברכות יא, ריש ע"ב. 53) ויק"ר רפכ"ב. קה"ר פ"ה, ז. 54) קהלת (ח. ח. 55) תהלים לג, ח. 56) ראה מנחות בסופה.

ביאור בדרך אפשר

1 אלה הוא באפן שהרבו העצום "אשר לא יספר מרוב" הוא באפן
 2 של אחדות והריבוי לא יוצר פירוד, והינו, שהמספר הוא דבוק
 3 בבחינת אין מספר, שלמעלה מהתחלקות ופירוד בחינת אנת הוא
 4 חד ולא בחשבון⁵⁷ על-דרך האמור ב'פתח אליהו' לגבי הקדוש-ברוך-הוא
 5 — אתה אחד ולא בחשבון,
 6 כלומר שאין הכוונה ל"אחד
 7 המניו" בסדרה של מספרים כן
 8 שאחרי האחד ממשיכים למנות
 9 שניים, שלוש והלאה, אלא
 10 "אחד" במובן של אחד ויחיד
 11 ואין בלתי.
 12 וקללות החלוק ההבדל בין
 13 ב' האופנים הנ"ל בענין
 14 המספר (מספר שיש בו
 15 חסרון כי אין בו את ענין
 16 הביטול אינו סמוי מן העין,
 17 ומספר שיש בו מעלה
 18 בגלל הביטול והקשר שלו עם
 19 מה שלמעלה מהמספר), הוא
 20 על-דרך החלוק ההבדל
 21 בין אורות לכלים, פידוע
 22 המבאר בבאורי הזהר⁵⁸,
 23 שבענין האורות הנה כל
 24 מה שלמעלה יותר הרי
 25 זה ברבוי יותר, ככל
 26 שמדובר בדרגה גבוהה יותר
 27 האורות מרובים יותר ומאירים
 28 יותר ואלו בענין הכלים,
 29 שהאור מתלבש בהם הרי כל
 30 מה שלמעלה יותר הרי
 31 זה במעוט יותר ככל
 32 שמדובר בדרגות גבוהות יותר,
 33 יש יותר אורות ופחות כלים.
 34 אלא שהרבו שבענין
 35 האורות הוא באפן של אחדות, ולא ריבוי שיוצר פירוד, כי בעוד
 36 שהכלים שייכים יותר למדידה והגבלה ומגודרים יותר, ולכן ריבוי כלים עשוי
 37 להוות סתירה לאחדות, הרי האורות הם בטלים וגם כשהם בריבוי ולמרות
 38 היותם נבדלים זה מזה ריבוי האורות לא גורם היפך האחדות פנ"ל בענין
 39 המספר שכאשר מאיר בו אור נעלה והוא בביטול אזי לא זו בלבד שהמספר
 40 אינו חסרון אלא הוא מעלה גדולה.

ביאור בדרך אפשר

41 (ה) וזהו פי תשא את ראש בני ישראל וגו'. דהנה, בתבת
 42 תשא יש ב' פרושים, מלשון מנין (כפרוש הפשוט שהכתוב
 43 מדבר על ספירת ומנין בני ישראל), וגם מלשון התנשאות מלשון הרמה,
 44 העלאה ורוממות⁵⁹, והינו, להרים ולהעלות את בחינת
 45 המספר לבחינת אין
 46 מספר, שזהו המספר כפי
 47 שהוא בבחינת עלמא
 48 דאתפסא, פנ"ל (סעיף
 49 ד).
 50 וזהו גם מה שכתוב פי
 51 תשא את ראש בני
 52 ישראל, והפסוק מדייק ואומר
 53 שההרמה וההתנשאות קשורה
 54 בראש דווקא דהנה⁶⁰, יש
 55 ב' בחינות בנשמה⁶¹,
 56 בחינת רגל החלק התחתון
 57 שבנשמה, שזהו חלק
 58 הנשמה המלבש בגוף,
 59 והוא הארה מועטת מהנשמה
 60 עצמה שהוא מעלמא
 61 דאתגליא, בחינת
 62 הממלא שבנשמה, אותו
 63 חלק בנשמה שדומה לאור
 64 האלקי הממלא כל עלמין
 65 ומלוכש בתוך העולמות שעל-
 66 זה על דרגה זו של הנשמה,
 67 הדרגה הנמוכה, אמרו
 68 רבותינו ז"ל⁶² מה
 69 הנשמה ממלא את הגוף
 70 ומתלבשת בתוכו בצורה פנימית
 71 בכל אבר לפי ענינו כך
 72 הקב"ה ממלא את
 73 העולם והאור הממלא כל
 74 עלמין מתלבש בעולם בפנימיות
 75 ומאיר בכל עולם ובכל נברא לפי ענינו. והדרגה השניה, הנעלית יותר,
 76 ובחינת ראש שבנשמה, שזהו מזל הנשמה, שלמעלה מחלק
 77 הנשמה המלוכש בגוף בחינת המקיף שמאיר מלמעלה, שהוא
 78 מעלמא דאתפסא.
 79 ופרוש תשא את ראש גו', הוא, לקשר ולהעלות בחינת רגל
 80 שבנשמה שמעלמא דאתגליא לבחינת הראש שבנשמה

(57) תקו"ז בהקדמה (יז, א). (58) לאדמו"ר האמצעי חיי שרה קלא, ג ואילך. וראה גם תו"ח חיי שרה קכו, ד. המשך תערוב"ב ח"א ע' נח. שם ס"ע קסג ואילך. ועוד. (59) אוה"ת שם ע' א'תתכו. (60) ראה גם אוה"ת שם ע' א'תתלא. (61) ראה לקו"ת דרושים לר"ה סב, ג. (62) ראה ויק"ר פ"ד, ח. מדרש תהלים קג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁמַעְלָמָא דְאַתְפְּסִיאַ וְכַאֲשֶׁר נִוצַר קֶשֶׁר וְחִיבוּר בֵּין ה"רֹאשׁ" וְה"רֶגֶל"
 2 שְׁבִנְשֵׁמָה אִזִּי ה"רֹאשׁ", הַבְּחִינָה הָעֲלִיּוֹנָה שְׁבִנְשֵׁמָה, מֵאִיר גַּם ב"רֶגֶל",
 3 הַבְּחִינָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁבִנְשֵׁמָה. וְזֶהוּ גַּם מָה שְׁפָתוֹב⁶³ בְּהַמְשַׁךְ הַצִּיּוּי
 4 עַל מִנְיַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל-יַדֵּי מַחְצִית הַשֶּׁקֶל כָּל הָעוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים,
 5 וְאִתָּא מוֹבָא עַל פְּסוּק זֶה
 6 בִּירוּשְׁלָמִי⁶⁴ כָּל דְּעֵבֵר 1 לְבַחֲיַנַּת הָרֹאֵשׁ שְׁבִנְשֵׁמָה שְׁמַעְלָמָא דְאַתְפְּסִיאַ. וְזֶהוּ גַּם
 7 בְּיַמָּא, כֹּל מִי שְׁעֵבֵר בֵּים סוּף 2 מָה שְׁפָתוֹב⁶³ כָּל הָעוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים, וְאִתָּא
 8 (צִרְיָן לַתַּחְתּוֹנָה מַחְצִית הַשֶּׁקֶל) כִּי 3 בִּירוּשְׁלָמִי⁶⁴ כָּל דְּעֵבֵר בְּיַמָּא, כִּי יָם הוּא בְּחִינַת עֲלָמָא
 9 יָם הוּא בְּחִינַת עֲלָמָא 4 דְאַתְפְּסִיאַ (פְּנ"ל), וְלִכְּן, כָּל דְּעֵבֵר בְּיַמָּא, הִנֵּה גַּם
 10 דְאַתְפְּסִיאַ (פְּנ"ל) 5 בְּהִיּוֹתוֹ בְּעֲלָמָא דְאַתְגְּלִיא נִמְשָׁף אֲצָלוּ עֲנִיָּן הַבְּטוּל
 11 שֶׁהִבְרָאִים שְׁבִים מְכוּסִים בְּמִי 6 בְּמִצִּיאוֹת (יָרְאוּ אֶת הַיָּד), כְּמוֹ אֲצָל דְגִים שְׁבִים (פְּנ"ל)
 12 הִים), וְלִכְּן, כָּל דְּעֵבֵר 7 בְּפִרוּשׁ וְיִדְגוּ לְרוּב בְּקָרֵב הָאֲרִיץ). וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה גַּם
 13 בְּיַמָּא, כֹּל מִי שְׁעֵבֵר בֵּים סוּף 8 עֲנִיָּן הַמְּסַפֵּר בְּאַפֵּן הָרְצוּי (אֶת שְׁדָרְכוֹ לְמִנּוֹת), שְׁקִישׁוֹר
 14 זוּכָה לְגִילוּיִים מ"עֲלָמָא 9 עִם בְּחִינַת אֵין מְסַפֵּר, פְּנ"ל. וְזֶהוּ גַּם מָה שְׁפָתוֹב וְלֹא
 15 דַּתְּכִסִּיא" הִנֵּה גַּם בְּהִיּוֹתוֹ 10 יְהִיָּה בְּהֵם נִגְף בְּפִקְדוֹת אֹתָם, וְהִינּוּ עַל-יְדֵי נְתִינַת
 16 בְּעֲלָמָא דְאַתְגְּלִיא שְׁהוּא 11 הַצְּדָקָה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁶³ זֶה יִתְנוּ גו' מַחְצִית הַשֶּׁקֶל גו',
 17 בְּרִגְגָה נְמוּכָה מְעֲלָמָא דַּתְּכִסִּיא 12 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה לֹא תִשְׁלַט עֵין הָרַע בְּמִנְיָן⁶⁵, וְכִמוֹ בְּיוֹסֶף,
 18 (וְהַקֶּשֶׁר שֶׁל הַנְּבוֹרָאִים שְׁבו 13 שְׁזָכָה לְכַף שְׁלֹא שְׁלֹא שְׁלֹא שְׁלֹא עֵין הָרַע עַל-יְדֵי עֲנִיָּן
 19 לְמִקּוֹר חִיּוֹתם לֹא נִרְאָה וְלֹא 14 הַצְּדָקָה⁶⁶ שְׁהִיָּה הַמְּשַׁבֵּיר⁶⁷ לְכָל עִם הָאֲרִיץ⁶⁸.
 20 נִיכֵר), כֹּכֵל זֹאת נִמְשָׁף אֲצָלוּ 15 עֲנִיָּן הַבְּטוּל בְּמִצִּיאוֹת 16 בִּיטוּל מוֹחֲלַט לְלֹא כֹל תַּחֲוֹשֶׁת
 21 עֲנִיָּן הַבְּטוּל בְּמִצִּיאוֹת 17 יִישׁוֹת וּמִצִּיאוֹת (יָרְאוּ אֶת הַיָּד) הִינּוּ טַפֵּל וְבִטֵּל לְהוִי'), כְּמוֹ אֲצָל
 22 בְּיַמָּא, כֹּל מִי שְׁעֵבֵר בֵּים סוּף 18 דְגִים שְׁבִים הַבְּטִלִּים לְחַלּוּטִין לְמִקּוֹר חִיּוֹתם (פְּנ"ל בְּפִרוּשׁ וְיִדְגוּ
 23 וְהַקֶּשֶׁר שֶׁל הַנְּבוֹרָאִים שְׁבו 19 שִׁישׁ בּוֹ אֶת עֲנִיָּן הַמְּסַפֵּר, הִרִי בּוֹכּוֹת הַצְּדָקָה שֶׁל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל לֹא יִהְיֶה בּוֹ
 20 לְמִקּוֹר חִיּוֹתם לֹא נִרְאָה וְלֹא 20 נִיכֵר), כֹּכֵל זֹאת נִמְשָׁף אֲצָלוּ 21 עֲנִיָּן הַבְּטוּל בְּמִצִּיאוֹת 22 בִּיטוּל מוֹחֲלַט לְלֹא כֹל תַּחֲוֹשֶׁת
 21 עֲנִיָּן הַבְּטוּל בְּמִצִּיאוֹת 23 יִישׁוֹת וּמִצִּיאוֹת (יָרְאוּ אֶת הַיָּד) הִינּוּ טַפֵּל וְבִטֵּל לְהוִי'), כְּמוֹ אֲצָל
 22 בְּיַמָּא, כֹּל מִי שְׁעֵבֵר בֵּים סוּף 24 דְגִים שְׁבִים הַבְּטִלִּים לְחַלּוּטִין לְמִקּוֹר חִיּוֹתם (פְּנ"ל בְּפִרוּשׁ וְיִדְגוּ
 23 וְהַקֶּשֶׁר שֶׁל הַנְּבוֹרָאִים שְׁבו 25 שִׁישׁ בּוֹ אֶת עֲנִיָּן הַמְּסַפֵּר, הִרִי בּוֹכּוֹת הַצְּדָקָה שֶׁל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל לֹא יִהְיֶה בּוֹ
 24 דְגִים שְׁבִים הַבְּטִלִּים לְחַלּוּטִין לְמִקּוֹר חִיּוֹתם (פְּנ"ל בְּפִרוּשׁ וְיִדְגוּ 25 שִׁישׁ בּוֹ אֶת עֲנִיָּן הַמְּסַפֵּר, הִרִי בּוֹכּוֹת הַצְּדָקָה שֶׁל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל לֹא יִהְיֶה בּוֹ
 25 לְרוּב בְּקָרֵב הָאֲרִיץ אֲשֶׁר תּוֹכֵן הַבְּרִיכָה הוּא שְׁגַם ב"אַרְיָן", עֲלָמָא

(63) שם, יג. (64) שקלים פ"א ה"ג. (65) פרש"י עה"פ. (66) אוה"ת שם ע' א'תתלב. (67) מקץ מב, ו. (68) חסר סיום המאמר (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, י"ז שבט, תשי"ט
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתביהם מג' י"ג וי"ד שבט, ובינתיים בטח קבל מכתבי מענה על מכתביו הקודמים.
 ומוסגר פה מכתבי להמשתתפים בהתעודות דיום ההילולא. ואל בינתו אשען באיזה אופן למסור
 להם, והעיקר לנצל זה לתוספת הסברה באלו הדברים שנזכרו בהמכתב ברמוז, ובעיקר בהנוגע להפצת
 המענינות ב... ובמילוי שליחותם הק' בכלל באופן הכי טוב. והשיי"ת יעזור שכל זה יעשה מתוך הרחבת
 הדעת ובשמחה ובטוב לבב.

בברכה לבשו"ט ע"ד כהנ"ל,

בס"ד. שיחת ש"פ משפטים, פ' שקלים, מבה"ח וער"ח אדר, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

1 א. ביום הש"ק זה קוראים בתורה פרשת שקלים (בפרשת תשא¹: "זה יתנו גו' מחצית השקל גו'"), זכר
2 למקדש², כי, "באחד באדר משמיעין על השקלים", "כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן ותיתרם תרומת
3 הלשכה (שממנה לוקחין קרבנות ציבור) מן החדשה בזמנה, באחד בניסן"³, ולכן קורין פרשת שקלים בשבת
4 שבו חל ר"ח אדר, או בשבת שלפני ר"ח אדר⁴, ש"מיני' מתברכין כולהו יומין"⁵, כל ימי השבוע הבא, כולל
5 ר"ח אדר, ובפרט בקביעות שנה זו, שבסמיכות ליום השבת בא מיד ר"ח אדר [ואף שזהו רק יום א' דר"ח (ל'
6 שבט), ואילו אחד באדר חל ביום שני, הרי בכמה ענינים, ובפרט בזמן הגלות ובחוק' לארץ, שייך גם יום א'
7 דר"ח לחודש הבא, כמו בנוגע לתפלות וכיו"ב], הרי בודאי שיום הש"ק זה, שייך לאחד באדר.

8 וע"י קריאת פרשת שקלים לפני ר"ח אדר, הנה "הימים האלה נזכרים ונעשים"⁶, וכמבואר בכתבי האריז"ל⁷,
9 שכאשר "נזכרים" כדבעי, אזי "נעשים" - שכל ההמשכות שהיו נמשכות בזמן שביהמ"ק הי' קיים, חוזרות
10 ונמשכות גם עתה.

11 ואע"פ שנתנית מחצית השקל היתה עבור הקרבת הקרבנות בביהמ"ק, ואילו עכשיו, כאשר ביהמ"ק חרב,
12 לא שייך ענין הקרבת הקרבנות - הרי ידוע⁸ שכל ענין החורבן הוא רק בגשמיות. שכן, השליטה של הגויים
13 היא רק על גשמיות הדברים, ואילו ברוחניות הענינים, הנה גם עתה קיים ביהמ"ק לעד ולעולמי עולמים.

14 ב. ועוד ענין בנתנית מחצית השקל - שנוסף על שייכותו לענין הקרבנות, יש בו גם ענין הצדקה:
15 מצינו בגמרא⁹ שלמדים כמה ענינים בנוגע לצדקה מנתנית מחצית השקל, ולדוגמא: "אין מחשבין בצדקה
16 עם גבאי צדקה. . . שנאמר¹⁰ ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי
17 באמונה הם עושים", שזהו פסוק שנאמר בהפטרה דפרשת שקלים בנוגע לנתנית מחצית השקל.

18 וכן איתא בגמרא⁹ (והובא להלכה בשו"ע¹¹): "לעולם אל ימנע אדם עצמו מלתת שלישיית השקל בשנה,
19 שנאמר¹² והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישיית השקל בשנה לעבודת בית אלקינו", ובתוס'¹³: "ואע"ג דהאי
20 קרא גבי בית אלקינו כתיב, דהיינו בדק הבית, כ"ש צדקה".

21 ולהעיר, שרש"י אינו מפרש על זה מאומה, והרי ענינו של רש"י לפרש הפשט¹⁴, כמו בפירושו על התורה
22 שהוא "פשוטו של מקרא"¹⁵,

23 - ואף שפירושו על הגמרא אינו ע"ד הפשט ממש כמו פירושו על התורה, שהרי לימוד הגמרא הוא בעיקר
24 ע"ד ההלכה והדרוש כו', הרי פירוש רש"י בערך לפירוש התוס' הוא הפשט של דברי הגמרא. וכידוע שבכל חלק
25 שבתורה כלולים ד' הענינים דפשט רמז דרוש וסוד שבתורה, כי, ענין הלימוד הוא ש"מביא לידי מעשה"¹⁶,
26 וכשם שבמעשה המצוות הנה בכל מצוה כלולות כל המצוות¹⁷, כך גם בלימוד התורה, כל חלק וענין שבתורה
27 כולל את כל חלקי ועניני התורה, ועד שמצינו בתוספתא¹⁸ ש"כל התורה ענין אחד" -

28 ועכצ"ל, שלדעת רש"י הרי זה דבר הפשוט ומובן מאליו שהענין דמחצית השקל שייך לצדקה.

29 ג. וענין זה קשור גם עם פרשת השבוע (שבה קוראים שבעה קרואים) - פרשת משפטים:
30 בפרשת משפטים נאמר¹⁹: "אם כסף תלוה את עמי", שזהו ענין גמילות חסדים, שהיא גם ענין של צדקה,

(11) יו"ד סרמ"ט ס"ב.

(12) נחמי' יו"ד, לג. וראה רמב"ן תשא שם.

(13) ד"ה שנאמר — ב"ב שם.

(14) ראה יד מלאכי כללי רש"י כו' בתחלתו.

(15) פרש"י בראשית ג, ת. ועוד.

(16) קידושין מ, ב. וש"נ.

(17) ראה תורת מנחם — התוועדויות חמ"ו ס"ע 51. וש"נ.

(18) סנהדרין ספ"ז. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חל"ח

ריש ע' 328. וש"נ.

(19) כב, כד.

(1) ר"פ תשא.

(2) חינוך מצוה קה (בסופה).

(3) ריש שקלים.

(4) רמב"ם הל' תפלה פי"ג ה"כ. תשו"ע או"ח סתרפ"ה ס"א-ה.

(5) זח"ב טג, ב. פח, א.

(6) אסתר ט, כח.

(7) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד

(להחיד"א) פכ"ט.

(8) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"מ ע' 153. וש"נ.

(9) ב"ב ט, א.

(10) מלכים-ב יב, טז.

1 ואדרבה, כדאיתא בגמרא²⁰: "גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה", והרי אין הכוונה שגמילות חסדים
 2 (שגדולה מצדקה) הוא ענין אחר שאינו שייך לצדקה (כמו "גדול העושה צדקה יותר מכל הקרבנות", שהובא
 3 באותה סוגיא בגמרא), אלא שגמילות חסדים הו"ע נעלה יותר בצדקה גופא, למעלה מצדקה סתם, כמובן מדברי
 4 הרמב"ם²¹ "שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל
 5 שמך ונותן לו מתנה או הלואה כו".

6 ועוד זאת:

7 בפרשת משפטים נאמר²²: "כי תראה חמור שונאך וגו' עזוב תעזוב עמו", שזהו ענין של עשיית חסד (כמו
 8 צדקה).

9 ובזה גופא - הנה להדעה²³ שצער בעלי-חיים דאורייתא, הרי זה ענין של חסד (צדקה) לא רק לבני-אדם,
 10 אלא גם לבעלי-חיים, ושייך גם בבהמה של נכרי; ולהדעה²³ שצער בעלי-חיים לאו דאורייתא [וכפי שיתבאר
 11 לקמן (ס"ח) שזוהי גם המשמעות של פירוש רש"י], ושייך רק בבהמה של ישראל²⁴ [ורק מדרבנן כן הוא גם
 12 בבהמה של נכרי, מפני דרכי שלום²⁵] - הרי זה ענין של חסד (צדקה) רק לגבי בני-אדם.

13 ונמצא, שגם בפרשת משפטים מדובר אודות ענין הצדקה, וזוהי השייכות לפרשת שקלים, כיון שבנתינת
 14 מחצית השקל יש גם ענין הצדקה, כנ"ל.

15 ד. עפ"ז יש לבאר בנוגע למנהג "ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן,
 16 וזכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר, ומאחר ששלשה פעמים כתיב תרומה בפרשה²⁶, יש ליתן ג'²⁷,
 17 - וענין זה שייך במיוחד לפורים²⁸, כמובן מדברי הגמרא²⁹ "גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שעתיד
 18 המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו, והיינו דתנן³ באדר משמיעין על השקלים" -
 19 דלכאורה אינו מובן:

20 ידוע שבזמן הזה צריך להזהר שלא לעשות דברים שדומים לקרבנות, כדי שלא יהי' נראה כמקריב קדשים
 21 בחוק³⁰. ומטעם זה הורה רבינו נשיאנו בנוגע לעריכת הסדר בחג הפסח (ד"מיסמך גאולה לגאולה", "פורים
 22 לפסח"³¹), שבשביל "זרוע" נוהגין לקחת (לא זרוע ממש, אלא) חלק מצואר שוף, שאינו קרב על המזבח, ולא
 23 עוד אלא שיש להסיר כמעט כל הבשר מעל עצמות ה"זרוע", וכל זה - מטעם הרחקה שלא יהא כל דמיון
 24 לקרבן פסח³².

25 ועפ"ז: למה לא חוששים ליתן עתה מחצית השקל, "זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר" - בה בשעה
 26 שנתנית מחצית השקל היתה עבור הקרבת הקרבנות?!

27 אך ע"פ האמור לעיל, שבנתינת מחצית השקל יש גם ענין של צדקה - אתי שפיר שאין מקום לחשש כלל.

28 זאת ועוד:

29 נתינת מחצית השקל בזמן הזה יכולה להיות באופן שאכן ישתמשו בזה בשביל הקרבת הקרבנות בביהמ"ק
 30 בפועל ממש, שהרי ביאת משיח יכולה להיות "היום" - "אם בקולו תשמעו"³³, ובפרט ע"י העסק בהפצת
 31 המעיינות חוצה, כמ"ש באגה"ק דהבעש"ט³⁴ שע"ז פועלים ביאת משיח, ומובן, שאז אין לו רשות להתעכב
 32 אפילו רגע אחד³⁵, וכיון שכן, הרי עד ר"ח ניסן, "חודש הגאולה"³⁶, יוכלו כבר להשתמש במחצית השקל עבור
 33 הקרבת הקרבנות בביהמ"ק השלישי, ש"בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים"³⁷, בעגלא דידן ממש.

(30) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסח"ט. רסתר"ה. וש"נ.

(31) שם ו, סע"ב ובפרש"י.

(32) ראה סה"ש תש"ב ע' 93. הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים

ע' ו (פיסקא "הזרוע"). אג"ק ח"ב ע' קל.

(33) תהלים צה, ז. וראה סנהדרין צח, א.

(34) כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(35) ראה סנהדרין שם. וראה גם תורת מנחם — התועודיות ח"ג

ע' 49.

(36) שמו"ר פט"ו, יא.

(37) פרש"י ותוס' — סוכה מא, סע"א. ועוד.

(20) סוכה מט, ב.

(21) ה' מתנות עניים פ"י ה"ז.

(22) כג, ה.

(23) ב"מ לב, ב.

(24) ראה לקו"ש חכ"א ע' 127 הערה 16.

(25) ראה ספר חרדים מ"ע פ"ה אות מה"מו.

(26) ראה פרש"י תשא ל, טו.

(27) רמ"א או"ח רסתרצ"ד.

(28) ראה גם מס' סופרים פכ"א ה"ד.

(29) מגילה יג, ב.

* * *

ה. בהמשך להאמור לעיל (ס"ג) בענין "כי תראה חמור שונאך", שזהו ענין של צדקה, שהיא כללות כל המצוות³⁸, ולכן נקראת בשם מצוה סתם (כמבואר בתניא³⁹) - יש להתעכב גם על תורת הבעש"ט על פסוק זה, שהיא הוראה (ככל תורות הבעש"ט שהם הוראות בנוגע לפועל, ונוסף לזה, הנה תורה זו היא הוראה) כללית בעבודת האדם לקונו.

ובהקדמה⁴⁰ - שבתורה זו ישנו חידוש של הבעש"ט לגבי הדורות שלפניו שהתנהגו ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל, ראשית חכמה וכיו"ב (ולהעיר, שהיו חסידים של רבינו הזקן שנהגו ללמוד ראשית חכמה⁴¹, ורבינו הזקן עצמו בלקו"ת⁴² מביא את הר"ח), שבדורות שלפניו היתה עיקר העבודה באופן של תעניות וסיגופים, ובא הבעש"ט וחידש שעיקר העבודה צריכה להיות בשמחה, "עבדו את ה' בשמחה"⁴³, ולא באופן של שבירת הגוף, אלא אדרבה - שתהי' העבודה עם הגוף.

[כלומר: גם בדורות שלפני הבעש"ט הי' ענין העבודה בשמחה, אלא שניקר העבודה היתה ע"י תעניות וסיגופים, ורק בעתים וזמנים מיוחדים היתה העבודה בשמחה; ואילו הבעש"ט גילה שהעיקר היא העבודה בשמחה, ורק מזמן לזמן צריך להיות ענין של תעניות וסיגופים.

וע"ד החילוק שבין מארי תורה למארי עובדין טבין - שגם מארי תורה עוסקים במצוות, וגם מארי עובדין טבין לומדים תורה, והחילוק ביניהם הוא רק בנוגע לעיקר העבודה⁴⁴].

ודרך זו בעבודה - ביאר הבעש"ט בפסוק "כי תראה חמור וגו'" [דאף שפסוק זה ישנו כבר מקדמת דנא, הרי זה כמו כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש שכבר נאמר למשה מסיני⁴⁵, אלא שעד אז הי' בהעלם, ועד"ז בנדר"ד, שענין זה הי' בהעלם עד שהגיע הזמן ובא הבעש"ט - תלמיד ותיק - וגילה זאת], וכבר נדפסו הדברים ע"פ מה שסיפר רבינו נשיאנו⁴⁶, והרי ידוע פתגם הצי"צ שדבר שבדפוס הוא לדורי דורות⁴⁷.

ו. זוהי תורת הבעש"ט:

"כי תראה חמור" - כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה - "שונאך" - שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלקות ורוחניות.

[ובהקדם פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁸, שכשם שצריך לידע חסרונות עצמו, כך צריך לידע מעלות עצמו.

ולכן, כאשר יהודי מתבונן בהמציאות שלו, ה"ה יודע שהעצמיות שלו היא - הנשמה והרוחניות, שהרי אצל צדיק, עיקר מציאותו היא הנשמה⁴⁹, וכמשנת"ל⁵⁰ בנוגע לדברי רבינו הזקן באגה"ק⁵¹ ש"חיי הצדיק אינם חיים בשרים, כי אם חיים ורוחניים, שהם אמונה ויראה ואהבה", וכיון ש"עמך כולם צדיקים"⁵², הרי עיקר המהות של יהודי אינה אלא רוחניות (אלא, שלאחרי ההתלבשות בגוף ונפש הבהמית, יש חילוקים באופן הגילוי כו', אבל עצם מהותו של כל יהודי אינה אלא רוחניות).

וכיון שכן, הרי הגוף (וכן נפש הבהמית, ש"רוח הבהמה היורדת היא למטה"⁵³) הוא "שונאך", ששונא את העצמיות שלך, שהיא הנשמה, כי, כאשר "גופם עיקר" אזי "נפשם טפלה" (כלשון רבינו הזקן בתניא פרק לב), וע"פ תורה, הנה כשבטל העיקר בטל הטפל⁵⁴, כך, שהנשמה מצד עצמה אינה נחשבת אצל הגוף למציאות,

(38) לקו"ת פ' ראה כג, ג. ובכ"מ.

(39) פל"ז (מת, ב).

(40) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חיי"ז ע' 107 ואילך. וש"נ.

(41) ראה ספר התולדות אדה"ז (כפ"ח תשמ"ו) ח"ד ע' 1195. וראה גם סה"ש תרצ"ז ע' 184. קיץ ה'ש"ת ע' 150. ועוד.

(42) כנסמן ב"מפתח שמות ספרים" שבסו"ס לקו"ת.

(43) תהלים ק, ב.

(44) ראה תניא אגה"ק ס"ה (קט, א).

(45) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ועוד. הנוסמן בלקו"ת חיי"ט ע' 252.

(46) רד"ה כי תראה גו' דש"פ משפטים תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 145). שיחת ש"פ משפטים תש"א בסופה (סה"ש תש"א ע' 66). וראה

כתר שם טוב בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(47) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' שפב.

(48) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 114. תרפ"ח ריש ע' 7. תש"ה ע' 42. ה'ש"ת ע' 386. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה ע' נא (נעתק ב"היום יום" כו חשוון). וראה גם מכתב ט"ז כסלו שנה זו (אג"ק חכ"ד ס"ע לה). וש"נ.

(49) ראה תניא רפכ"ט (לו, א).

(50) שיחת יו"ד שבט תשכ"ו ס"ז ואילך (תורת מנחם -

התוועדיות חמ"ו ס"ע 23 ואילך).

(51) ביאור לסו"ך (קמו, ב).

(52) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(53) קהלת ג, כא.

(54) כלים פ"ט מ"ט.

ולכן הגוף אינו 'גורס' את הנשמה.

והענין בזה - שאף ששרש הגוף הוא למעלה מהנשמה, שהרי שרשו הוא מתהו שלמעלה מתיקון⁵⁵, ולכן, לעתיד לבוא, כשיקויים היעוד⁵⁶ "נקבה תסובב גבר", יהי' הגוף למעלה מהנשמה, ועד שהנשמה תהי' ניזונית מן הגוף⁵⁷, אבל אעפ"כ, עכשיו, נמצא הגוף במעמד ומצב שיש בו הרגש הישות והפירוד כו', ועד להרגש שמציאותו מעצמותו - שזהו אמנם מצד שרשו, כיון שנלקח מהיש האמיתי, "שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו"⁵⁸, ומצד זה נרגש גם אצל היש הנברא שמציאותו מעצמותו, אבל אעפ"כ, כפי שנרגש אצל היש הנברא, הרי זה ענין של ישות ופירוד. וכיון שכן, נמצא הגוף במעמד ומצב ששונא את הנשמה].

ועוד תראה שהוא - "רובץ תחת משאו" - שנתן הקב"ה להגוף שיזדכך ע"י תומ"צ [ובשביל זה צריך להיות "כשור לעול וכחמור למשאווי"⁵⁹, למלא את השליחות שהוטלה עליו, שהנקודה העיקרית בזה היא לעשות לו ית' דירה בתחתונים⁶⁰, ע"י הפיכת ה"שקר" ל"קרש", לעשות משקר העולם - קרשים למשכן⁶¹], והגוף מתעצל בקיומם.

[והיינו, שלא זו בלבד שאינו משתדל לקיים את השבועה "תהי צדיק"⁶², ש"אין כל אדם זוכה להיות צדיק, ואין לאדם משפט הבחירה בזה כל כך כו", אלא גם בנוגע לשבועה "אל תהי רשע"⁶² עכ"פ, "שבזה משפט הבחירה והרשות נתונה לכל אדם כו" (כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁶³), כיון שלא מדובר בנוגע לעניני דעות ומדות כו', אלא בנוגע לקיום התומ"צ בפועל ממש - גם בזה הוא מתעצל כו'.]

ואולי יעלה בלבבך - "וחדלת מעזוב לו" (כפירוש רש"י: "שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו, בתמי") - שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החומרות (דכיון שהגוף החומרי מפריע לעבודה, יש לשברו) - הנה לא בוז הדרך ישכון אור התורה, כי אם - "עזוב תעזוב עמו" - לברר את הגוף ולזככו, ולא לשברו בסיגופים.

[וענין זה הוא מצד "אור התורה" - כמובן משלילת הדרך של שבירת החומרות ע"י סיגופים, ש"לא בוז הדרך ישכון אור התורה" - כי, ללא ה"אור", רואים רק את חיצוניות הדבר, כפי שנראה לעיני בשר, אבל ע"י ה"אור" רואים את מעלת הגוף - שרק בשבילו ניתנה התורה למטה (ע"ד מארז"ל⁶⁴ בנוגע לנתנת התורה למטה: "למצרים ירדתם... יצה"ר יש ביניכם"), וכדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אל בנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר - בהראותו על ידו - שבשבילה שפכו כל כך הרבה תורה ומצוות⁶⁵, ולכן צריכה להיות העבודה עם הגוף דוקא, לבררו ולזככו].

וכיון שיש קס"ד בתורה "וחדלת מעזוב לו", שצריך לשבור את הגוף, והרי קס"ד בתורה היא גם תורה⁶⁶ - לכן הי' פעם סדר עבודה לשבור את הגוף ע"י תעניות וסיגופים, אבל הבעש"ט גילה את הפירוש ד"עזוב תעזוב עמו", שהעבודה צריכה להיות באופן של בירור וזיכוך הגוף.

[ובענין זה ניתוסף עוד יותר ע"י רבינו הזקן, כידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁷, שהבעש"ט הראה כיצד צריך להיות סדר העבודה, ורבינו הזקן, ע"י תורת חסידות חב"ד, הראה כיצד יוכל להיות הדבר בעבודת כל אחד מישראל].

ז. והנה ידוע שהבעש"ט הי' אומר תורותיו באופן פשוט, כך, שגם אנשים פשוטים יוכלו להבין, כי הנהגת הבעש"ט - הן קודם התגלותו והן לאחר התגלותו - היתה לקרב את האנשים הפשוטים: קודם התגלותו - הי' מסתובב בין אנשים פשוטים ומדבר עמהם כו', ומלמד ילדי ישראל אל"ף-בי"ת וכו', וגם לאחר התגלותו הי' מקרב את האנשים הפשוטים ע"י אמירת תורות בסגנון המובן גם אליהם.

(62) נדה ל, ב.

(63) פי"ד.

(64) שבת פח, סע"ב ואילך.

(65) ראה תורת מנחם — רשימת היומן ס"ע רנט. וש"נ.

(66) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ריש ע' קלג. שה"ש תש"ב

ריש ע' 125. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חמ"ג ע' 279. וש"נ.

(67) ראה תורת מנחם — התוועדויות ח"א ע' 190. וש"נ.

(55) ראה לקו"ת מטות פב, ג ואילך. ובכ"מ.

(56) ירמי' לא, כא.

(57) ראה תורת מנחם סה"מ ניסן ריש ע' קסת. אב ע' קנ. וש"נ.

(58) תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

(59) ע"ז ה, ב.

(60) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג,

ו. תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(61) ראה סה"מ תש"י ע' 119 ואילך.

- 1 ובענין זה משתווה תורת הבעש"ט עם פירוש רש"י - כיון שרש"י מפרש פשוטו של מקרא, כפי שלומדים
 2 עם ילדים קטנים שמתחילים ללמוד תורה שבכתב, עוד לפני שלומדים עמהם משנה וגמרא.
- 3 ולאידך גיסא - בפירוש רש"י יש גם "יינה של תורה"⁶⁸, פנימיות התורה, וע"ד משנת"ל (בהתוועדויות
 4 הקשורות עם יו"ד שבט⁶⁹) בנוגע לסיפורים שבתורה, שבהם מתגלה "יותר תענוג", כמשל המלך ששלח את
 5 בנו למרחקים ואח"כ שב אליו, ע"י ש"ר א' חכם ששינה כסות ולשון כדמות הבן ההוא ונתקרב אליו במדריגתו
 6 כו"⁷⁰, שזוהי המעלה שיש בענין הפשיטות דוקא, שבזה משתווים פירוש רש"י ותורות הבעש"ט.
- 7 ח. הביאור בפירוש רש"י⁷¹, "כי תראה חמור שונאך וגו'", "הרי כי משמש בלשון דלמא . . וכה פתרונו,
 8 שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו וחדלת מעוזב לו, בתמי', עזב תעזב עמו"⁷², ומביא דוגמא לדבר: "כיוצא
 9 בו כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וגו'⁷³, שמא תאמר כן, בתמי', לא תירא מהם. ומדרשו כך דרשו
 10 רבותינו כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו וחדלת, או
 11 בהמת נכרי ומשאו של ישראל וחדלת"⁷⁴,
- 12 - דלכאורה אינו מובן: מדוע הוצרך הכתוב לשלול "שמא . . וחדלת" (וכמו שאינו שולל בפסוק שלפנ"ז⁷⁵,
 13 "השב תשיבנו לו", אף שגם שם מדובר אודות "אויבך"⁷⁶), ולכן מוסיף רש"י "מדרשו", שבזה בא הכתוב ללמד
 14 ש"פעמים שאתה חודל", ולכן צריך להזהיר שלא יורה היתר לעצמו שלא לקיים את הציווי, כיון שלפעמים
 15 נדחה חיוב פריקה, אם מצד כבוד האדם - "זקן ואינו לפי כבודו", או מפני שצער בע"ח לאו דאורייתא - "בהמת
 16 נכרי ומשאו של ישראל" (ששייך רק בפסוק זה, ולא בפסוק הקודם גבי השבת אבידה); ורש"י משמיט "הי'
 17 בבית הקברות"⁷⁷ - כיון שזהו מקרה בלתי רגיל לגמרי⁷⁸, וגם סיבת הפטור היא מצד החומר דטומאת כהן.
- 18 ובפנימיות הענינים - שב' הדוגמאות שבפירוש רש"י מכוונות כנגד שני הסוגים שנזכרו בשו"ע אדה"ז⁷⁹
 19 בנוגע להיתר תענית⁸⁰: "בהמת נכרי ומשאו של ישראל" (כי, בשעת החטא, הגוף ונה"ב הם תחת ממשלת

76) וכמו בכל ציווי התורה, שהציווי עצמו שולל האפשרות של
 מחשבה שלא לקיים את הציווי ח"ו. וכפי שמבאר רבינו הזקן בתניא
 (ספי"ב) בנוגע לבינוני (שמדתו היא מדת כל האדם — שם רפי"ד)
 שנופל לו הרהור רע, ש"דוחהו בשתי ידיים ומסיח דעתו מיד שזכר
 שהוא הרהור רע, ואינו מקבלו ברצון כו", כך, שנפילת הרהור אינה
 אלא כדי שהאדם ידחה אותו***, בגלל המעלה שבאכתפאי, שעייז
 נעשה נח"ל למעלה, כמבואר בתניא (פכ"ז) בפי' הכתוב (תולדות כז,
 ד"ו) "ועשה לי מטעמים" לשון רבים, שני מיני נחת רוח, לא רק
 ממאכלים ערבים ומתוקים, אלא גם מדברים חריפים או חמוצים אלא
 שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש.
 77) ואף שאפשר ללמוד זאת בקי"ו מ"זקן ואינו לפי כבודו": אם
 מפני כבוד בשר ודם אתה חודל, מפני כבודו של הקב"ה עאכו"כ —
 הרי מ"מ נתפרש הדבר במכילתא, עם היותה ע"ד ההלכה, ובודאי הי'
 צריך להתפרש בפירוש רש"י שהוא ע"ד הפשט.
 78) ובפשטות: בית הקברות קשור עם "יקרא דשכבי", או עם
 "יקרא דחיי" (ראה סנהדרין מו, ב), שבאים לשם ואומרים "מענה
 לשון" וכו', ואח"כ חוזרים לאורך ימים ושנים טובות; אבל איך מגיע
 לשם חמור טעון משא? !
 79) חר"מ הל' נזקי גוף ונפש ס"ד.
 80) שהרי לולי זאת, "אין לאדם רשות על גופו כלל . . לצערו . .
 אפילו במניעת איזה מאכל או משתה" (שו"ע אדה"ז שם), "לפי שאין
 נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה" (רדב"ז הל' סנהדרין ספי"ח).
 וניתן לאדם רק בתור פקדון (אף שבנוגע לאופן הנהגתו ניתנה הבחירה
 בידו — "ובחרת בחיים" (נצבים ל, יט)). וכיון שזהו קנינו של
 הקב"ה, הרי אצל הקב"ה אי אפשר לחלק בין ידיעתו והשגחתו, קנינו
 ועצמותו, אלא הכל הוא אחדות פשוטה.

68) סה"ש תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבת).
 69) ראה שיחת ש"פ בשלח, ט"ו שבשכ"ו ט"ג (תורת מנחם
 — התוועדויות חמ"ו ע' 83). וש"נ.
 70) כש"ט סקמ"ד.
 71) בהתחלת השיחה, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בכת"שחוק,
 שצריך להזכר בומנים הטובים ("דערמאנען זיך אויף די גוטע
 צייטן")... (כנראה ביחס לכך שבמשך כמה שבועות בתחילת השנה
 הי' הפסק באמירת השיחות על פירוש רש"י — המו"ז?).
 72) והתיבות "וחדלת מעוזב לו", "עזב תעזב עמו", הם חלק
 מפירוש רש"י בתיבת "כי" (ולא ד"ה בפני עצמו, כפי שטעה המדפיס
 וסידרם באותיות גדולות), וכן גם המשך דברי רש"י "עזיבה זו לשון
 עזרה וכו'" — דכיון ש"עזיבה זו לשון עזרה", הרי אי אפשר לפרש
 "וחדלת מעוזב לו", שלא צריך לעזור, שהרי מיד לאח"ז נאמר "עזב
 תעזב עמו", שצריך לעזור, ועכ"ל, ש"כי משמש בלשון דלמא . .
 שמא תראה . . וחדלת . . בתמי" (משא"כ בפסוק שלפנ"ז (כג, ד):
 "כי תפגע שור אויבך גו", שבו לא נאמר "וחדלת").
 73) עקב ז, יז"ח. — ושם כותב רש"י: "על נרוחך לשון דלמא
 הוא, שמא תאמר כו" — בגלל שהפירוש ש"כי" הוא לשון דלמא
 אינו רגיל כ"כ (והראי), שבפרשתנו מביא רש"י הוכחה מספר דברים,
 כיון שלפנ"ז לא מצינו דוגמא (כו), אבל כאן לא כותב רש"י "על
 כרחק", כיון שאפשר לפרש לפי מדרשו, ולפירוש זה, "כי" אינו לשון
 שמא.
 74) ואח"כ מוסיף לפרש "עזב תעזב עמו" — "לפרק המשא,
 מלמשקל* לי', מליטול משאי ממנו", היינו, שחיוב העזרה הוא רק
 על אתר, לפרק המשא, אבל לא להחזירו לביתו כו'.
 75) כג, ד.

(* כפי הגירסא בתרגום שהי' אצל רש"י, ולא כבתרגום שלפנינו: "מלמשבק".

** דוגמא לדבר בהלכה: בהפרת נדר למפרע — אין הכוונה שהנדר לא חל מעולם, אלא שחלול הנדר היא רק לגבי ההפרה (ראה גם תורת מנחם —
 התוועדויות ח"י ע' 202).

1 הקליפה - "בהמת נכרי"⁸¹, ואעפ"כ ה"ז "משאו של ישראל"⁸² - כנגד תענית של תשובה; ו"זקן (שקנה
2 חכמה⁸³) ואינו לפי כבודו" (לעסוק בבירור וזיכוך הגוף) - כנגד תענית של מירוק הנפש⁸⁴.
3 ונמצא, שלפי פשוטו, אדם ישר הולך, אין מקום לסיגופים ותעניות - "וחדלת מעזוב לו" בתמי' - כתורת
4 הבעש"ט הנ"ל; ואילו "מדרשו", "פעמים שאתה חודל כו'", מתייחס למי שחטא ופגם כו', שאז צריך
5 להתענות⁸⁵. והחידוש בתורת הבעש"ט⁸⁶, שגם ענין התשובה ומירוק הנפש יכולים לפעול ללא סיגופים
6 ותעניות -

7 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חכ"א ע' 125 ואילך.

8 * * *

9 ט. מאמר (כעין שיחה) ד"ה כי תשא.

10 * * *

11 י. בהמשך להמוזכר לעיל (ס"ג) בענין "אם כסף תלוה את עמי", שהרמב"ם מונה "שמונה מעלות" בענין
12 הצדקה - יש ביניהן גם המעלה בנתינת הצדקה באופן ש"לא ידע (הנותן) למי נתן, ולא ידע העני ממי לקח"⁸⁷.
13 והמעלה בזה - מובנת בפשטות - שכאשר "לא ידע (הנותן) למי נתן", לא יהי' אצלו רגש של ישות וגאווה,
14 כמו בשעה שיודע למי נתן, שאז יכול להתגאות בכך שהחי' את נפש העני שהתפרנס מהנתינה שלו, משא"כ
15 כאשר אינו יודע למי נתן; וכאשר "לא ידע העני ממי לקח", אזי אינו מתבייש.

16 וכיון שאמרו רז"ל¹⁶ "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", שמזה מובן, שכל הענינים שישנם במצוות ישנם
17 גם בתלמוד תורה שהיא מקורם, הרי מובן, שגם בלימוד התורה יש מעלה כאשר הנותן אינו יודע למי נתן,
18 והמקבל לא יודע ממי קיבל*: כאשר הרב המשפיע יודע מי הוא התלמיד המקבל ממנו, והתלמיד יודע מי הרב
19 שמשפיע לו - אזי יתכן שיהי' אצל הרב רגש של ישות וגאווה לומר "ראו גידולים שגידלתי", ואילו התלמיד,
20 יש אצלו רגש של בוששה וביטול כלפי הרב המשפיע; משא"כ כאשר "לא ידע כו'", אזי אצל המשפיע לא יהי'
21 רגש של ישות וגאווה, ואצל המקבל לא יהי' רגש של בוששה.

23 (* על השאלה שלכאורה צ"ל בלימוד התורה דוגמת ענין הצדקה באופן ש"לא ידע למי נתן" (לא רק בלימוד לאחרים, אלא
24 גם) בלימוד לעצמו - ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א:

25 הרי הענין דמצות צדקה (בכל אופניו, כולל ד"לא ידע למי נתן") גדרה דצ"ל לאחור, דבנותן לעצמו אף שאין
26 לו ר' זוי - אין זה צדקה, משא"כ בת"ת כן הוא.

אין חסרון במהותו, אלא רק כמו חסרון בענין הכבוד (זקן ואינו לפי כבודו), שהר"ע של התפשטות בלבד.

85 ועפ"ז מובן שהפס"ד של רבינו הזקן בשו"ע בנוגע לתענית בדרך תשובה או למרק הנפש, אינו בסתירה לתורת הבעש"ט — שהרי בודאי לא הי' רבינו הזקן כותב להיפך מדברי הבעש"ט (וכידוע הסיפור בנוגע למאסר והגאולה, כשהלשינו עליו שנוהג לומר בעת התפלה "אף אף", כמו הבעש"ט — שלא רצה להיות נפרד אפילו מתנועה אחת של הבעש"ט (ראה תורת מנחם — רשימת היומן ע' רד. וש"נ)).

86 עבור הדורות שלפני ביאת משיח; ועאכ"כ לאחר ביאת משיח (עיי"ז "שהמלך — מלכו של עולם — פורץ גדר" (פסחים קי, א. וש"נ), פריצת גדר הגלות), שאז תהי' "שמחת עולם (על ראשם)" — לא רק שהשמחה תהי' באופן נצחי, עד עולם, אלא שבכל רגע תורגש "שמחת עולם" (היפך ענין ההפסק דנהרות המכובין, שמלכתחילה פסולין למי חטאת (פרה פ"ח מ"ט), כיון שכבר נרגש בהם ענין ההפסק).

87 הלי' מתנות עניים שם ה"ח.

81 אבל לא ב"בית הקברות", באופן שנפרד לגמרי משרשו ח"ו — שהרי "מה לכהן בבית הקברות"?

82 ולהעיר מהמסופר במדרשי חז"ל אודות חמורו של ר' פינחס בן יאיר, שגם כאשר נגנב ממנו ובא לרשותו של נכרי, לא רצה לאכול פירות שאינם מעושרים (חולין ז, סע"א ואילך), כיון שגם אז לא נשתנתה מציאותו.

83 פרש"י קדושים יט, לב.

84 והיינו, שאין זה כמו בתענית של תשובה שצריך לכפר על חטא, שעבר על רצון ה', ועי"ז נעשה נפרד מאלקות כמו ע"י עבודה זרה (אלא שנכנס בו רוח שטות ונדמה לו שבעבירה זו עודנו ביהדותו (תניא פי"ד), ולולי זאת, הרי אפילו אשה המנאפת שדעתה קלה היתה מושלת ברוח תאוותה כו' (שם פכ"ד)), ויש צורך בתשובה שעל ידה נעשה מציאות חדשה (כמובן מענין הקרבנות הקשורים עם התשובה (גם במצות עשה, שהעובר עלי' מביא קרבן עולה), ע"פ מ"ש הרמב"ן (ויקרא א, ט) "שיחשוב אדם . . כי . . ראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולי חסד הבורא שלקח ממנו תמורה", ובמילא, נעשה מציאות חדשה), אלא צריך רק להתעלות לדרגה נעלית יותר, וגם לולי זאת

- 1 אמנם, בנוגע ללימוד התורה, שעיקרו בדיבור, "למוציאיהם בפה"⁸⁸ - איך יתכן מציאות כזו שהמשפיע לא ידע עם מי הוא לומד, והמקבל לא ידע ממי למד?
- 2 ויש לומר ע"ד הצחות - שהאפשרות לזה היא בלימוד התורה ע"י הרדיו, שהמשפיע אינו יודע מי הם השומעים, וגם המקבלים אינם יודעים ממי שומעים, שהרי יתכן שהם שומעים הקלטה מ"טייפ", או שהלומד אינו זה ששמו נקרא עליו, אלא מישהו אחר.
- 3 ואע"פ שבלמוד התורה יש מעלה באופן ש"עיניך רואות את מוריך"⁸⁹, ועד שאפילו לאחר הלימוד, הנה "כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו"⁹⁰, וכפי שמבאר הצ"צ (ברשימות לתהלים⁹¹ על הפסוק⁹² "אך בצלם יתהלך איש") גודל המעלה שבדבר [ולהעיר, שגם בצדקה יש מעלה כשיודע כו' על שאינו יודע - שאז דוקא אפשרי "והמפייסו כו' בי"א"⁹³], מ"מ, יש גם מעלה כאשר הלימוד הוא באופן שאינו יודע כו'⁹⁴.
- 4 יא. ויש עוד מעלה בלימוד התורה ע"י הרדיו - בשייכות להפצת המעיינות חוצה, כפי שנמסר לי שזהו "יום השנה" ללימוד שיעורי התניא על הרדיו⁹⁵.
- 5 המשך השיחה - המעלה בלימוד פנימיות התורה⁹⁶ ע"י הרדיו, שע"ז נעשית הפצת המעיינות חוצה בכל קצוי תבל⁹⁷, וחודר אפילו במקום שאין בו ה"כלי" (רדיו) לקלוט את הקול - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונרדס בלקו"ש חט"ו ע' 46.
- 6 וע"י הפצת המעיינות חוצה ממשיכים ופועלים ביאת משיח צדקנו כפשוטו,
- 7 - כידוע הסיפור⁹⁸ שכאשר שאלו את הצ"צ בנוגע לביאת משיח (בנוגע ל"קץ" שנאמר על שנה מסוימת), והשיב, שנרדס ה"לקוטי תורה", טענו על זה, שיש צורך במשיח כפשוטו. והיינו, שמבלי הבט על גודל המעלה שבהדפסת ה"לקוטי תורה", שזהו ענין גילוי המשיח ברוחניות (ובפרט כפי שהצ"צ ידע והבין גודל המעלה במילואה), מ"מ, היתה תביעה חזקה שיש צורך במשיח כפשוטו -
- 8 למטה מעשרה טפחים, נשמה בגוף - ככל פרטי הענינים שנתבארו בסיום וחותרם הלכות מלכים להרמב"ם.
- 9 ואז תהי' גם נתינת מחצית השקל עבור הקרבת הקרבנות כפשוטם בגשמיות, בבית המקדש השלישי, עליו נאמר (בפרשה שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה)⁹⁹: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", "בתוך¹⁰⁰ כל אחד ואחד מישראל".*

(* הענין ד"ושכנתי .. בתוך כל אחד ואחד" - אפשרי גם עכשיו, ובא בפועל בעת ת"ת וכיו"ב¹⁰¹, אבל כשמפסיק נפסק ...¹⁰², משא"כ כשיהי' "ומלאה הארץ דעה גו"¹⁰³. ונוסף לזה, אפילו כשהענין ד"ושכנתי .. בתוך כאו"א" בא בפועל - יש חילוק עיקרי בין זמן הגלות להזמן שיבנה ביהמ"ק, שאז יהי' "כמצות רצונך" מפני שלימות האדם (המשך וככה¹⁰⁴ בארוכה).

- 88 עירובין נד, רע"א.
- 89 ישע"ל, כ. וראה עירובין יג, ב.
- 90 ירושלמי שבת פ"א ה"ב. שקלים ספ"ב. קידושין פ"א ה"ז.
- 91 יהל אור ע' קמח.
- 92 תהלים לט, ז.
- 93 ב"ב ט, ב.
- 94 ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ח ע' 153 ואילך.
- 95 ראה גם שיחת ש"פ יתרו, כ"ף שבט דאשתקד ס"ז (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ס"ע 248 ואילך). וש"נ.
- 96 ובפרט כאשר הלימוד הוא באופן של דברים היוצאים מן הלב, ובאופן של ביטול במציאות (כמשנת"ל במאמר (פ"ד - תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 100. וש"נ) בענין "יראו את ה'", "את הטפל"), היינו, שהמדבר אינו מציאות לעצמו, אלא הוא רק צינור ("צ" טרייבל") שדרכו עובר קולו של רבינו הזקן, בעל התניא, תושב"כ של תורת החסידות (אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' רסא ואילך. וש"נ).
- 97 ולא כמו בלימוד מאמר חסידות עם יחיד או קבוצה, שבשעת
- 98 ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ו ע' 138. וש"נ.
- 99 תרומה כה, ח.
- 100 ראה אלשיך עה"פ. של"ה טט, א. ועוד.
- 101 תניא פל"ד.
- 102 חסרים כאן כמה תיבות שאי אפשר לפענחם בצילום כתי"ק שתח"י (החו"ל).
- 103 ישע"ל, יא, ט.
- 104 תרל"ז פי"ז ואילך.

לקוטי שיחות פרשת משפטים כרך יא

27 ישמעאל, פירש כן במש"נ): "אם כופר יושת עליו וגו'" 11
 28 — "אם זה אינו תלוי וה"ה כמו אם כסף תלוה¹², לשון
 29 אשר, זה משפטו שישיתו עליו ב"ד כופר".
 30 וכן עה"פ⁵ "ואם תקריב מנחת ביכורים וגו'": פרש"י
 31 "הרי אם משמש בלשון כי, שהרי אין זה רשות וכו' וכן
 32 ואם יהי' הויבל וגו'"¹³.
 33 ג) פירושו של רש"י שייך רק להתיבות "אם כסף
 34 תלוה" שבכתוב — ולמה מעתיק גם "את עמי"?
 35 ד) ידוע הכלל, כמדובר כמ"פ, שברובא דרובא אין
 36 רש"י מזכיר את שמו של התנא או אמורא שהוא בעל
 37 הפירוש שמביא. ובאם (היפך ממנהגו בכ"מ) מביא דבר
 38 בשם אומרו — עכצ"ל שגם זה שייך להבנת פי' המקרא.
 39 וצלה"ב בנדוד" מה מלמדנו זה שר' ישמעאל פי' כנ"ל?
 40 ב. בפרשה הקודמת עה"פ⁴ "ואם מזבח אבנים וגו'"
 41 מביא רש"י מאמר ר' ישמעאל בפעם הראשונה¹⁴, וממשיך
 42 ומפרט ואומר: "אם זה משמש בלשון כאשר . . . שהרי
 43 חובה עליך לבנות מזבח אבנים שנא' ¹⁵ אבנים שלמות
 44 תבנה, וכן אם כסף תלוה חובה הוא שנאמר¹⁶ והעבט
 45 תעביטנו . . . וכן אם תקריב מנחת ביכורים, זו מנחת העומר
 46 שהיא חובה כו'".
 47 וגם בפירוש דבריו אלו צריך להבין:
 48 א) מדוע אינו מפרט ההוכחה שמנחת העומר היא
 49 חובה, כמו שמפרש גבי מזבח אבנים והלואה?
 50 ב) למה בחר רש"י להוכיח שמזבח אבנים הוא
 51 "חובה", מהכתוב "אבנים שלמות תבנה וגו'" — ולא
 52 ממש"נ קודם לכן¹⁷: "ובנית שם גו' מזבח אבנים"?

1 א. עה"פ¹ "אם כסף תלוה וגו'" מעתיק רש"י בפירושו
 2 את התיבות "אם כסף תלוה את עמי", ומפרש: "ר'
 3 ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות חוץ מג' וזה א'
 4 מהן".
 5 כוונתו של רש"י, בפשטות, לבאר: הלא גמילות חסדים
 6 היא מצוה וחובה², ולמה נאמר כאן "אם כסף תלוה"
 7 דמשמע שהוא דבר התלוי ברצונו של האדם? ולזה מפרש
 8 רש"י שתיבת "אם" בכתוב זה אין פירושה "רשות", כמו
 9 בשאר המקומות, אלא שבהתאם לתוכן המדובר כאן —
 10 הוא ענין של "חובה". ומצד הדוחק לפרש מובנה של
 11 תיבה זו באופן היוצא מן הכלל, לכן ממשיך רש"י לומר
 12 ש"מצא לו חבר", כי בג' מקומות בתורה "אם" פירושה
 13 "חובה", והם³ (נוסף על פסוק זה): "ואם מזבח אבנים
 14 גו'"⁴; "ואם תקריב מנחת ביכורים גו'"⁵.
 15 וצריך להבין:
 16 א) הרי בעוד כמה מקומות בתורה נאמר הלשון "אם"
 17 ואי-אפשר לפרשו "רשות" — ובכ"ז לא פירש רש"י שם
 18 שאינה "רשות", אלא "חובה". לדוגמא: "אם תטיב שאת
 19 וגו'"⁶ (והכוונה היא ודאי, כי חובה על קין להטיב את
 20 מעשיו⁷); "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וגו'"⁸; "אם
 21 בחוקתי תלכו וגו'"⁹. ולמה דוקא¹⁰ בפרשתנו (ובס"פ
 22 יתרו) הוכרח רש"י לפרש ש"אם" זה אינו "רשות" אלא
 23 "חובה".
 24 ב) רש"י מעתיק הדיוק ש"כל אם ואם שבתורה רשות
 25 חוץ מג'" — והרי רש"י בעצמו פי' באופן זה בה' מקומות
 26 בתורה (נוסף על ג' המקומות הנ"ל — הנזכרים במאמר ר'

(1) פרשתנו כב, כד.

(2) וזה יודע התלמיד מפרש"י שלמד נבד. ראה לקמן ס"ב.

(3) כמו שפרש"י יתרו כ, ב.

(4) יתרו שם.

(5) ויקרא ב, יד.

(6) בראשית ד, ז.

(7) וכמפורש: "ואם לא תטיב לפתח חזטאת רובץ גו'". וראה פרש"י שם.

ואין לומר דכיון שזוכרה אפשריות אחרת — "ואם לא תטיב גו'", גם אם

הראשונה חובה מתאים לומר "אם", דא"כ גם ב"ואם תקריב מנחת בכורים"

מדובר לפני"ז במנחות אחרות.

(8) יתרו יט, ה. ראה פרש"י שם שמדבר בכללות "שמירת התורה".

(9) ר"פ בחקותי. וראה פרש"י שם: שתהיו עמלים בתורה.

(10) וראה מלבי"ם ליתרו כ, כב. ויקרא בתחלתו סקי"ב.

(11) משפטים כא, ל.

(12) ומה מובן שאין לחלק בין "לי אשר" ל"כאשר" (ראה פרש"י יתרו

שם) כבדא"ם וגו'א, כי מפורש פרש"י: כמו אם כסף תלוה.

ומ"ש ש"ח שכאן לא קאי לר"י אלא לרבנן, ולרבנן יש יותר מג' — צע"ג

איך אפ"ל פרש"י מפרש במקום א' כדיעה א' (שיש ג' מקומות) ובמ"א כדיעה

הפכית (שיש יותר מג') שהרי מפרש הוא פשוט"מ — ואי אפשר שפשוטו של

מקרא אחד יסתור מקרא שני!

(13) מסעי לו, ד.

(14) שלכן מאריך יותר בפירושו שם, בפירוט הג' מקומות, בהוכחות וכו'

משא"כ בפרשתינו שרק מעורר על הענין בכללות וסומך על מ"ש לפני"ז.

(15) תבא כז, ו.

(16) ראה טו, ח.

(17) תבא שם, ה.

1 ג) מהו הטעם שם – שמביא רש"י גם שם בעל המאמר
2 (ר' ישמעאל)?

3 ג. והביאור בכ"ד:

4 כלל זה שאמרו ר' ישמעאל אינו כולל אלא אותם
5 מקומות בתורה שתוכן ענינם הוא בגדד "רשות" ו"חובה",
6 דאז יש לפרש "אם" הנאמר בהם בא' משתי הפנים: רשות
7 ("אם" כמשמעו), או חובה ("אם" משמש בל' כאשר),
8 ולהם כיוון ר' ישמעאל באמרו שכולם רשות חוץ מג',
9 משא"כ במקום שה"אם" מדבר בענין שאינו בגדד
10 רשות או חובה, אלא שזהו סיפור דברים ותנאי; או אפילו
11 בדבר שיש בו חיוב, אבל מוכחא מילתא שלא נאמר בתור
12 ציווי וחובה – הרי כל כגון אלו מלכתחלה אינם נכנסים
13 בכללו של ר' ישמעאל שאינו אלא ב"אם" המתפרש
14 לרשות או לחובה¹⁸.

15 וכמו שמוכן זה בפשטות בפסוקים: "כי אם הלחם
16 אשר הוא אוכל וגו'"¹⁹; "אם בהמה אם איש לא יחי'
17 וגו'"²⁰ (שכבר למד אותם התלמיד), ועוד רבים כיוצא בהם
18 – דמוכח מתוכם ותוכנם, שהלשון "אם" הנאמר בהם אינו
19 משמש כלל ל"רשות" או "חובה" (אלא במוכן אחר
20 לגמרי: "אך", "רק", "ארו")²¹.

21 וכן הוא הדבר בל' "אם" בהכתובים דלהלן (אף שהם
22 מסוג שונה): "הלא אם תטיב שאת וגו'"⁶ – דודאי שדבר
23 זה אמרו הקב"ה לקין (לא בדרך ציווי וחובה להטיב
24 מעשיו – כי פשוט הוא), אלא בתור טעם והסברה למה
25 שאמר קודם לכן: "למה נפלו פניך"? – "הלא (בידך
26 הדבר) אם תטיב, שאת" (י' "ישתביק חובתך"). הרי
27 ש"אם" זה אינו מענין "חובה" או "רשות".

28 ועד"ז בכתובים: "אם שמוע תשמעו בקולי וגו'"⁸ או:
29 "אם בחקותי תלכו וגו'"⁹, שאין כוונתם להודיע עצם
30 החיוב לשמוע בקול ה' וללכת בחקותיו, כי חובה זו כבר
31 ידועה ממקומות רבים בתורה; ולא באו הכתובים אלא
32 להתנות ולתלות בהם את השכר הנאמר לאחר זה: "אם
33 שמוע וגו' (אזי) והייתם לי סגולה"; "אם בחקותי תלכו"
34 – "ונתתי גשמיכם בעתם".

35 ז. א. שבפסוקים אלו (וכיו"ב), שהסברא נותנת שאין
36 כוונתם ציווי על ענין ה"חובה" שבתוכנם, הרי "אם"

37 שבהם הוא במוכנו הפשוט (תנאי וכו'), ואין לו שייכות
38 ל"רשות" ו"חובה" שבדברי ר' ישמעאל.

39 ד. אמנם במה-דברים-אמורים (שה"אם" פירושו
40 בלשון תנאי כו') כשהכתוב אומרו בענין שציווי וחיובו
41 כבר ידוע ופשוט (מהכתובים הקודמים או שמוכן מאליו).
42 אבל כאשר הנידון הוא בדבר שחיובו אין ידוע עד הנה –
43 הרי לא יתכן לומר ש"אם" נאמר בו בתור תנאי (לדבר
44 שטרם נודע עיקר ענינו – ציווי וחיובו).
45 וכמו בכתוב דפרשתנו "אם כסף תלוה את עמי וגו'"
46 [אף שמצד המשך הלשון אפשר לפרשו בל' תנאי כנ"ל,
47 ש"אם" תקיים מצות גמ"ח או "לא תהי' לו כנושה וגו'"],
48 בכ"ז], מכיון שעד פסוק זה לא נכתב הציווי על גמ"ח, הרי
49 א"א לומר שכוונת הכתוב להתנות בו (ב"אם כסף תלוה")
50 ציווי אחר, בעוד שלא נאמר עדיין ציווי וחיובו הוא.

51 ולכן מפרש רש"י ש"אם" זה חובה הוא (ומשמש בל'
52 "כאשר" – ודלא כ"כל אם ואם שבתורה", היינו כל "אם"
53 שבגדד רשות וחובה, שפירושו "רשות") ושישנם עוד ב'
54 מקומות בתורה שה"אם" הכתוב בהם הוא "חובה":

55 גם בפסוק "ואם מזבח אבנים תעשה לי וגו'" א"א
56 לומר שהמכוון הוא הקדמת תנאי למ"ש אח"כ "לא תבנה
57 אתהן גזית" – כיוון שטרם יודעים החובה לבנות מזבח
58 אבנים. וכן אין שייך לפרש כזאת בפסוק "ואם תקריב
59 מנחת ביכורים וגו'" דכיון שעד עתה לא ידענו ע"ד מצוות
60 מנחת העומר – אין לפרשו במוכן של תנאי להנאמר
61 לאח"ז שהי' "אביב קלוי באש וגו'".

62 נמצא שבכל ג' פסוקים אלו הרי עכצ"ל ד"אם" הנאמר
63 בהם אינו כמשמעו ("רשות" או ע"ד תנאי) אלא משמש
64 בלשון כאשר לחובה.

65 ה. ועפ"ז יובן מה שרש"י (בפ' יתרו) מביא כתובים
66 בהם מפורש שגמ"ח ומזבח אבנים הם חובה ואינו מביא
67 כתוב דחיוב זה בנוגע למנחת העומר (כנ"ל ס"ב) – כי
68 בהבאת פסוקים אלו בנוגע לגמ"ח ומזבח אבנים אינו
69 מתכוון (להחזקה, שהם חובה) אלא להדגיש ולהודיע,
70 שהציוויים שבהם – נאמרו להלן, ושמצוותם טרם ידועה
71 (מכתובים שנאמרו לפני "אם כסף תלוה" ו"אם מזבח
72 וגו'"; ואשר לכן א"א לפרש "אם" – תנאי כו', כנ"ל) –

(20) יתרו יט, יג.

(21) ומזה מוכן שאף שאמר ר"י כל אם ואם כו', עכצ"ל שאין כוונתו לכל
מקום ממש כ"א לסוג מיוחד. ומה שאמר "כל" כוונתו לכל המקומות שבסוג
זה.

(18) וכמו שמשמע מל' ר"י עצמו: כל אם ואם שבתורה רשות כו' חובה
וכו'. ולא "תלוי" או "ספק" וכיו"ב
- כי לא בא לפרש אלא אלו שהם בגדר רשות וחובה – לאיזה סוג הם
שייכים.

(19) וישב לט, ו.

28 יהי היובל גו', לפי שגם שם משמש בלשון "כאשר"²⁶,
 29 כנ"ל. (אבל ודאי שאין כוונתו להשוותו גם בענין של
 30 "חובה", שהרי "אם יהי היובל" לא ניתן להתפרש לא
 31 לרשות ולא לחובה, וכנ"ל).
 32 וכן בפסוק "אם כופר יושת עליו גו"¹¹, שאין "אם"
 33 שבו נכלל בין המנויים דר' ישמעאל. אעפ"י ש"זה משפטו
 34 שישייתו עליו ב"ד כופר" – מ"מ לא שייך לומר שהוא
 35 "חובה":
 36 הגדר ד"חובה" שייך רק בדבר הבא במצב רגיל
 37 ובתנאים מצויים, שאז מתאים לומר שעל האדם מוטל חיוב
 38 לעשות דבר מסויים; אבל בנדו"ד הרי כל ענין הכופר הוא
 39 בנוגע למציאות של מקרה (בלתי מצוי, ויתרה מזו – היפך
 40 סדרו של עולם), שכאשר "יגח שור גו' והמית איש גו'
 41 (אז) זה משפטו כו'" – ולכן אין שייך לומר שמשפט זה
 42 לחייבו כופר הוא בגדר הטלת "חובה" על הב"ד, ובפרט
 43 זה – אינו דומה להג' שבמאמר ר"י.
 44 אמנם בפירושו של תיבת "אם" הנאמר בכופר, היינו
 45 לענין הוודאות שבו (לאחרי שכבר המית שורו כו'), אינו
 46 שונה מאלו שבמאמר ר"י – ולכן פירש רש"י שם: "אם"
 47 זה אינו תלוי וה"ה כמו "אם כסף תלוה" לשון אשר כו"²⁷.
 48 ז. ומעתה יש לבאר הטעם שרש"י מעתיק מהכתוב גם
 49 את המלים "את עמי":
 50 דהנה אף שגמ"ח היא מצוה וחובה, עדיין הי' אפשר
 51 לומר ש"אם" זה פירושו רשות – היינו אם נאמר (בכדי
 52 ליישב את הלשון "אם") שהכתוב מיידי גם בהלואה
 53 לנכרי,

1 והיינו משום שבנוגע להם (גמ"ח ומזבח אבנים) – אפשר
 2 לטעות ולומר שידענו כבר שמחוייב בהם מהנאמר לפנ"ז.
 3 גמ"ח – כבר נאמר באברהם²² "כי ידעתי למען אשר
 4 יצוה את בניו ואת ביתו אחריו גו' לעשות צדקה ומשפט
 5 גו'";
 6 מזבח אבנים – כבר נאמר ביעקב "ויקח את האבן גו'
 7 וישם אותה מצבה גו"²³ –
 8 משא"כ במנחת העומר שאין מקום לטעות זו, לא
 9 הוצרך רש"י להביא הכתוב שבו נאמר חיובה.
 10 ו. עפ"י הסברה זו, שדברי ר' ישמעאל אמורים רק
 11 כשתוכן הכתוב הוא בגדר רשות וחובה, יובן גם זה שאין
 12 הפסוק "ואם יהי היובל וגו"¹³ בכלל אלו ש"אם" הוא
 13 ל"חובה" – כי "היותו" של יובל (בזמן שנוהג) הוא ענין
 14 הבא ממילא (בהגיע זמנו), ואינו תלוי כלל בבחירתו
 15 ופעולתו של האדם, ולכן גם בזה לא שייך לומר ש"אם"
 16 כוונתו לרשות או לחובה.
 17 אמנם, עם היות ש"אם" שביובל אינו דומה – מצד
 18 פעולות האדם כו' – להג' "אם" שבמאמר ר' ישמעאל,
 19 בכ"ז בפירושו התיבה הרי הוא דומה להם: גם "אם"
 20 שביובל משמש בלשון "כאשר", והיינו מפני הצד השווה
 21 שבהם, דבכולן אין המדובר ב"אם" ספק, אלא ענין של
 22 "ודאי" (אם מטעם "חובה" שעל האדם, שהוא הסוג
 23 שבמאמר ר' ישמעאל, או מטעם שאינו ביד האדם, ויבוא
 24 במילא ובודאי – היובל)²⁴.
 25 ולכן כשרש"י מפרש שימוש של תיבת "אם" בפסוק
 26 "ואם תקריב מנחת ביכורים גו'", וכותב "הרי אם משמש
 27 בלשון כי כו'", והיינו – "כאשר"²⁵, הביא דוגמא מ"אם

22 וירא יח, יט.
 23 ויצא כת, יח. וראה רש"י ראה יב, ג: מזבח – של אבנים הרבה, מצבה
 – של אבן א'. הרי מובן שענינם א' אלא שמצבה של אבן א'. וראה גם רמב"ן
 ויצא שם. וראה פרש"י (ויצא שם, כב): "וכן עשה בשובו מפרן ארם כשאמר
 לו קום עלה בית אל (וישלח לה, א), מה נאמר שם (לה, יד) ויצב יעקב מצבה
 וגו'". והרי נצטווה "ועשה שם מזבח גו'" (שם, א). וראה שם, ז. ואכ"מ.
 24 ומ"ש רש"י בפ"י עה"פ "ואם יהי היובל גו'": מכאן הי' ר"י אומר
 עתיד היובל שיפסוק. אין כוונתו בזה לפרש "אם" בל' תנאי
 (ראה ברא"ם וגו' ויקרא ב, יד, שפירושו דברי רש"י כן. ואעפ"י
 שלכאורה הוא בסתירה למ"ש רש"י (ויקרא) שם, כ' שבויקרא מפרש רש"י
 בפש"מ ובפסוק "ואם יהי היובל" מפרש הוא (לפי שיטת ר' ישמעאל שיש
 רק ג' מקומות ש"אם" הוא חובה, והוא) לפי דרשת חז"ל, אבל מובן שאאפ"ל
 שרש"י בפשטות פירושו יפרש במקום א' בסתירה למקום אחר, כדלעיל הערה
 12, וגם מובן שכל דברי רש"י הם לפי פש"מ)
 שהרי כ' להדיא בויקרא (שם): וכן ואם יהי היובל וגו', אלא כוונתו דאף
 שפירושו "כאשר", הרי לכאורה כל הענין מיותר, דהול"ל: "ובשנת היובל"
 וכיו"ב (משא"כ ב"ואם מזבח אבנים" ו"אם כסף תלוה", "ואם תקריב מנחת
 ביכורים" הרי לאחרי שרש"י מפרש שפירושו "כאשר", הרי פי' הכתוב
 משמיענו החובה לעשותם).
 ולכן מפרש רש"י שהכתוב משמיענו ב"ואם (- כאשר) יהי היובל"
 25) ומ"ש רש"י כאן ש"אם משמש בל' כו' ולא בל' "כאשר" כבשאר
 המקומות, י"ל שכיון שכבר פרש"י (וירא יח, טו) ש"כי משמש בל' לשונות",
 הרי מובן שאם יש מקום לומר ש"אם משמש בל' כו' – שפיר טפי, כי אז
 מובן זה שגם "אם" משמש בכמה מקומות (ראה ברא"ם וגו' א).
 אלא שבשאר המקומות אא"פ לרש"י לפרש ש"אם" משמש בל' כיו"כ
 במקומות ש"כ" פירושו "כאשר" הנה הפועל בא מיד לאחרי תיבת "כי" (כמו
 בפ' ויקרא: "כי יקריב" א, ב) "כי תקריב" ב, א. ד) "כי תחטא" ד, ב. ה,
 א. יז. כא) ולכן נא' ש"ואם תקריב" (ש"ואם" סמוך להפועל) שייך לומר
 בל' "כי" משא"כ ב"ואם מזבח אבנים תעשה", "אם כסף תלוה".
 26) ומה שרש"י מביא דוגמא מפסוק זה דוקא (ולא מפסוקים "ואם מזבח
 אבנים", "אם כסף תלוה" שכבר למדם התלמיד) י"ל
 א) בפסוק זה מוכח מתוכו שפירושו "כי", שהרי היובל בא מוילא בהגיע
 הזמן, (משא"כ בפסוקים הנ"ל שצריך הוכחה ממוק"א שהם חובה).
 ב) הצד השווה שבפסוקים "ואם תקריב גו'", "ואם יהי היובל גו'"
 שבשניהם בא הפועל מיד אחרי מלת "ואם", משא"כ במקומות הנ"ל, ראה
 לעיל הערה 25.
 27) ומ"ש הרא"ם ש"אם" זה אינו בין הג' המנויין לפי שהיא חובה

1 ושהיא אינה אלא רשות, ומשו"ז נאמרה בלשון "אם כסף
2 תלוה גוי", שבפשוטו משמעותה "רשות".
3 ולכן מעתיק רש"י "את עמי" שעי"ז שולל הפירוש
4 הנ"ל, וכמו שמפרש אח"כ "וזה משמעו, אם כסף תלוה –
5 את עמי תלוהו ולא לנכרי כו", והיינו שהמדובר בכתוב
6 זה הוא רק בהלוואה לבן ישראל²⁸, ולכן עכצ"ל ש"אם"
7 האמור כאן חובה הוא ולא רשות.
8 אמנם לאחרי כל זה, יש עדיין טעם אחר (כדלהלן)²⁹
9 לפרש ש"אם" האמור כאן הוא "רשות" ולא "חובה" –
10 ולשלול זה באה הוספת רש"י: "ר' ישמעאל אומר כו",
11 היינו שא"א לומר כן כיון שהמדובר בר' ישמעאל (ושיטתו)
12 – וכפי שית' להלן.
13 ח. בפ' המן³⁰ (שכבר למד התלמיד), מסופר, שמשח
14 רבינו ציוה לבנ"י שיניחו מהמן "מלא העומר ממנו
15 למשמרת לדורותיכם גוי". ופירש"י (לדורותיכם): "בימי
16 ירמי', כשהי' ירמי' מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה,
17 והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה – מהיכן
18 נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם כו' בזה
19 נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחים יש לו למקום להכין
20 מזון ליריאיו".
21 ולכאורה מוכח מפירושו זה, כי כל איש מישראל אין
22 לו להתעסק בעניני העולם בשביל פרנסתו; כ"א יעסוק
23 בתורה והקב"ה יזמין לו פרנסתו בדוגמת המן. ומוכן,
24 שכאשר הנהגתו היא כהוראת התורה – בהתמסרות שלמה
25 ואמתית לתורה ומצותה – הרי גם פרנסתו המזומנת לו
26 מהקב"ה היא שלמה, בכל צרכיו, וממילא לא יצטרך גם
27 לגמ"ח – ובדוגמת אוכלי המן. ואם אין פרנסתו מצוי'
28 בשלימות וזקוק ללוות, הרי זה גופא מוכיח שלא התנהג
29 כדרישת התורה (אלא עסק בעניני העולם והשתדל בפרנסתו
30 בדרך טבעי).

התלויה בדבר ("כי יגח גוי"), ואינה ענין שיבוא בהכרח, ולכן אינה כהודאות של הג', לבד זאת שצ"ע איך אפשר לחלק בהודאות שבהם כדלעיל הערה 12, הרי אין זה מספיק שהרי גם "אם כסף תלוה" תלוי בזה שיהי' עני, ואינו ענין שיבוא בהכרח (וכמו שהקשה במשכיל לדוד – ודוחק לחלק בין ענין הקרוב לודאי לזה שאינו קרוב כ"כ לודאי).

וגם מ"ש במשכיל לדוד שחובה שייכת רק כשעליו לחזור אחר איזה ענין, משא"כ כאן שאדרכה עליו לשמור שורו – אינו מוכן שהרי אין המדובר בחובת האדם ששורו הזיק, אלא בחובת ב"ד לחייבו לשלם כופר. ועכצ"ל כבפנים שאינו נק' חובת ב"ד כיון שבא רק במקרה בלתי רגיל כו'.
(28) ומ"ש ברש"י לפנ"ז "עמי ונכרי עמי קודם" עכצ"ל שאין כוננתו של רש"י שהלוואת הנכרי הוא בכלל "אם כסף תלוה" (שהרי כתב אח"כ "ולא

31 לפ"ז הי' אפ"ל ש"אם כסף תלוה גוי" אינו "חובה":
32 המקיים ציווי והוראת התורה – לא יצטרך לגמ"ח ולא
33 משתעי ביה קרא; ועכצ"ל שהמדובר הוא בזה שאינו
34 מתנהג ע"פ ציווי התורה, וא"כ
35 (א) ה"ז בלתי רגיל שבן-ישראל יתנהג היפך מהוראת
36 התורה (בכללות סדר והנהגת חייו) – ובמציאות בלתי
37 רגילה אין מתאים הלשון של "חובה", כנ"ל ס"ו;
38 (ב) מכיון שהוא חטא ופגם וכו' י"ל שאין חובה להלוות
39 לו, כ"א רשות וכו'.
40 ועפ"ז מנ"ל ש"אם כסף תלוה גוי" הוא "חובה" שלא
41 כבכל (לבד ב') המקומות בתורה?
42 ולכן מקדים רש"י שמאמר זה – ר' ישמעאל אמרו:
43 במס' ברכות³¹ מצינו מחלוקת בין ר"י ורשב"י:
44 "ואספת דגנך³² מה ת"ל לפי שנאמר³³ לא ימוש ספר
45 התורה הזה מפיך, יכול דברים ככתבם, ת"ל ואספת דגנך
46 – הנהג בהם מנהג דרך ארץ, דברי ר' ישמעאל. רשב"י
47 אומר אפשר אדם חורש כו' תורה מה תהא עלי', אלא בזמן
48 שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י
49 אחרים כו', ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום
50 מלאכתן נעשית ע"י עצמן, שנאמר ואספת דגנך כו'".
51 הרי שלשיטת ר"י על האדם להתעסק בעניני העולם
52 בשביל פרנסתו – "הנהג בהם מנהג דרך ארץ". ואף שגם
53 באופן זה, אם הוא מתנהג בעניני העסק כראוי, בזהירות
54 מכל איסור וכו' ובקביעת עתים לתורה וכו', יזמין לו
55 הקב"ה פרנסתו הנחוצה לו מבלי שיצטרך להלוואה³⁴ –
56 בכ"ז מכיון שצריך הוא להשתדל בפרנסתו בדרכי הטבע,
57 הרי בנקל יוכל ליכשל במדת (כמותה ואיכותה של)
58 ההשתדלות ולבוא למצב שיהי' זקוק להלוואה; ופשוט
59 שבאופן כזה ובמציאות רגילה כזו, שנכשל בדבר שקשה
60 לזוהר בו, יש "חובה" להלוות לו.

לנכרי"י) אלא שלהיות ש"לעמי" חובה להלוות מ"אם כסף תלוה" ולנכרי – רק רשות, הרי מוכן ש"עמי קודם", ואינו דומה ל"עני ועשיר – עני קודם", וכמו שחילקם רש"י אח"כ, אלא שבתחילה מפרש הענין בכללות, ואח"כ מפרט ומחלק בין עשיר לנכרי.

(29) אלא שאינו פשוט כ"כ (לבן חמש למקרא) – ולכן גם שיליה שלו באה ברמז – וכמשנ"ת כמה פעמים.

(30) בשלח טז, לב.

(31) לה, ב.

(32) עקב יא, יד.

(33) יהושע א, ח.

(34) שהרי עני הוא (באותה שעה עכ"פ) ועבד לוה איש מלווה.

מזבח אבנים גו" מייירי בהמזבח עצמו, משא"כ בפסוק
 שלפניו ("מזבח אדמה") שלפי פי' הא' המדובר באופן
 בנייתו של המזבח. והיות שפירושו זה הוא הראשון (=)
 העיקרי, הרי מובן שרש"י (לשיטתו) מוכרח לפרש את
 הכתוב "ואם מזבח אבנים גו" בתור חובה וציווי חדש,
 היינו שיבנו מזבח לאחרי שיעברו את הירדן (ולא קאי על
 זה שבנו במדבר).

וזהו הטעם (נוסף על הנ"ל – שנוגע לפי' "אם כסף")
 שרש"י מביא דברי ר"י בשם אומרם בפ' יתרו: לרמז
 דפירושו בפסוק דיתרו "ואם מזבח אבנים גו" (שהוא "ואם"
 לא בא כהמשך להפסוק שלפניו, וכי אין ענינו רשות, אלא
 חובה) יתבאר בזה שר' ישמעאל אמרו, כי ר"י הוא הסובר
 ש"מזבח אדמה" פירושו "שלא יבנו ע"ג עמודים"³⁷. ולכן
 לשיטתו א"א לפרש ש"אם מזבח אבנים גו" בא כהמשך
 ל"מזבח אדמה גו" שלפניו כנ"ל (ושהוא רשות), ולכן
 עכצ"ל שאין המדובר בו במזבח הנחושת שבנו במדבר
 אלא בחובת עשיית מזבח אבנים בכניסתם לארץ.

י. אמנם עדיין הי' מקום לדחוק ולומר שאף שעשיית
 מזבח אבנים חובה היא, בכ"ז "ואם מזבח אבנים וגו'"
 רשות הוא:

אם נאמר ש(לפעמים) הלבנה היא ג"כ בכלל "אבן"³⁸,
 הי' אפ"ל שהחובה (האמורה במקום אחר) לעשות מזבח
 אבנים אינה שוללת מזבח של לבנים. היינו שהרשות
 לעשות המזבח של אבן או של לבנה. ולפי זה יש מקום
 לפרש ה"אם" כמשמעו (רשות): "ואם מזבח אבנים (ולא
 של לבנים) תעשה לך"³⁹, לא תבנה אתהן גזית" (כי ענין
 גזית" יתכן רק במזבח של אבנים ממש"⁴⁰).

ולכן מביא רש"י הוכחתו על חובת עשיית מזבח אבנים
 ממ"ש "אבנים שלמות תבנה גו" (ולא מפסוק הקודם:
 "ובנית שם גו' מזבח אבנים"), כי אבן שלימה (ע"ד

1 נמצא, איפוא, שלשיטת ר"י א"א לומר ש"אם כסף
 2 תלוה גו" פירושו "רשות". ולכן הביא רש"י ענין זה בשם
 3 ר' ישמעאל, בכדי לרמוז לשיטתו שבה ההכרח לפירוש
 4 זה³⁵.

ט. והנה לכאורה הי' אפ"ל שאין דברי ר"י (ש"אם"
 6 יתכן להיות גם חובה) אמורים אלא במקום שנאמר "אם",
 7 אבל במקום שנאמר "ואם" (בתוס' וא"ו, המחברו למש"נ
 8 לפניו) דאז פירושו (לכא"ו): ואם תעשה באופן שונה
 9 ממש"נ קודם לכן, הרי מוכח ביותר שהוא ("ואם") תלוי
 10 ורשות – א"כ מסתבר לכא"ו שא"א לפרש שהוא חובה.

11 אמנם מזה שרובם (ב' מג') מהיוצאים מן הכלל דרשות
 12 הם במקום שנאמר "ואם" – "ואם מזבח אבנים גו"; "ואם"
 13 תקריב מנחת ביכורים גו" – מוכח שגם כשנאמר "ואם"
 14 יתכן שיהי' חובה (אלא שהכלל מחדש שאינו כן). וזהו
 15 שדייק רש"י בלשונו "כל אם (ולא מסתפק בזה, אלא
 16 ממשך ולא בתור וא"ו המוסיף כמו בל' הרגיל "כל צדיק
 17 וצדיק") ואם כו", כי כוונתו בזה [לא רק להדגיש שבכ"מ
 18 (חוץ מג') רשות הוא, אלא] להדגיש שבין שני "אם" בין
 19 שנאמר "ואם" – בשניהם חל ומחדש כללו של ר"י.

20 ורש"י, לשיטתו מוכרח לומר כן:

21 בפסוק "מזבח אדמה תעשה לי גו"³⁶ (שלפני פסוק
 22 "ואם מזבח אבנים גו"), שהמדובר בו במזבח שבנו
 23 ישראל במדבר, מביא רש"י ב' פירושים: "מחובר באדמה
 24 שלא יבנו ע"ג עמודים. ד"א, שהי' ממלא את חלל מזבח
 25 הנחושת אדמה בשעת חנייתו".

26 הנה לפי פי' הב' הי' אפ"ל לכאורה שפסוק "ואם מזבח
 27 אבנים גו" בא כהמשך לפסוק שלפניו והוא רשות,
 28 ופירושו: שאם תמלא את המזבח שבמדבר (לא באדמה
 29 אלא) באבנים, "לא תבנה אתהן גזית גו". אבל לפי הא'
 30 הרי א"א לפרשם כהמשך אחד, כי אין ענינם שוה: "ואם

35 ומה שרש"י בוחר לפרש המקרא ע"פ שיטת ר"י – הוא לפי שבפסוק
 ועל הרוכב צ"ל הנהגת האדם באופן זה – בהשתדלות בדרך הטבע וכי וכדאי
 בגמ' שם: הרבה עשו כר"י ועלתה בידן, כרשב"י ולא עלתה בידן. – שהנהגת
 רשב"י היא רק בשביל יחידי סגולה ועל הרוכב צ"ל הנהגה כשיטת ר"י.
 אלא שבזמנים מיוחדים ובתור הוראת שעה צ"ל כן גם הנהגת הרוכב ולכן
 בזמן ירמי' הוכיחם ע"ז כנ"ל, כי אז הי' צ"ל כן בתור הוראת שעה.
 וזהו דיוק ל' רש"י (בשלה שם) "בימי ירמי' כשהי' ירמי' מוכיחם כו",
 דלכאורה "בימי ירמי" מיותר, אלא לרמוז שדוק "בימי ירמי" צ"ל כן (בתור
 הוראת שעה כנ"ל) – אז צ"ל בדוגמת המן שניתן לבני' מבלי שום השתדלות
 כו'.

ועפ"ז מתורצת התמי' הכי גדולה בכל הדורות שממרה"ע ועד ירמי'
 (שבהן גם כמה ירידות ברוחניות – כמסופר בנביאים) לא מצינו שהראו לבני'
 צנצנת המן!?

והוה הפי' "לדורותיכם" – היינו בזמנים ודורות מיוחדים שצ"ל ההנהגה
 ע"ד שהי' בבני' במדבר.

36 יתרו כ, כא.

37 מכילתא עה"פ.

38 ואף שעי"ד ההלכה אין הלבנה בכלל אבן (ראה מג"א סי' קלא, סק"כ
 וראה במכילתא שהובא בהערה שלאח"ז) הרי מזה שלא פרש"י עה"פ "ותהי
 להם הלבנה לאבן גו" (נח יא, ג) שהלבנה הי' תחת האבן (כראב"ע, ועוד
 שם) וכן במ"ש ("והחמר הי' להם) לחמר" פרש"י לטוח הקיר, ולא "תחת
 טיט" כראב"ע, ועוד שם) מוכח שמפרש "ותהי להם הלבנה לאבן" כפשוטו
 שהלבנה (היינו החומר שממנו נעשה) נתקשה ונעשה אבן (ראה בפ' הר"ן
 עה"ת: ותהי להם הלבנה לאבן, כלומר, שמצאוה חזקה ומקשית). והיינו
 שבפסוק"מ הלבנה ג"כ נק' אבן.

39 ראה במכילתא עה"פ "ואם מזבח אבנים גו": ומה ת"ל ואם מזבח
 אבנים אלא רצה של אבנים יעשה, של לבנים יעשה.

40 ראה בפרש"י עה"פ: ל' גזיזה כו', וענין גזיזה היינו שמפריד הדבר
 מהמקום שהוא בטבעו, ולא רק שמחלק איזה דבר לשנים.

30 ללמוד תורה בהיותו בן ארבעים שנה⁴⁸, ומזה – שעבודתו
 31 היתה בקו התשובה⁴⁹.

32 ידועה תורת הה"מ ממעזריטש⁵⁰ על מארז"ל⁵¹ "שלא
 33 יאמר אדם אי אפשר לאכל בשר חזיר כו' אבל אפשרי ומה
 34 אעשה ואבי שבשמים גזר עלי כך" – שכן צריך לומר מי
 35 שלא חטא מעולם. אבל הבע"ת – להיות ש"סורו רע"⁵²,
 36 שבו עלולה יותר ההשתייכות לרע – צריך הוא לומר "או
 37 אפשרי כו".

38 ועד"ז הוא גם בענין רשות וחובה: כשהנידון הוא
 39 בצדיק, שמופך אצלו בטבעו כל דבר שהוא היפך
 40 הקדושה – די לו בעבודתו בשאר הדברים – גם אם לא
 41 יתעסק לברר ולזכך את הדבר שאין לו הכרע, ועבודתו
 42 בדבר הזה היא בבחי' "רשות" (וגם אם יהי' רק רשות –
 43 קרוב שיעשנו, שהרי צדיק הוא ובדבר הזה⁵³ יש קס"ד
 44 שיהי' חובה); משא"כ הבע"ת, שזקוק לזריזות ולזהירות
 45 יתירה, ואם הי' רגיל לקרות דף א' צריך לקרות ב' דפים⁵⁴
 46 - צ"ל חובה.

47 ולכן ר"י, שעבודתו היא עבודת הצדיקים, סובר
 48 שבמקום שאין הכרע, רשות הוא; משא"כ ר"ע שעבודתו
 49 היא בקו התשובה, סובר שחובה הוא.

50 יג. ומזה מענה ברור לאלו השואלים ותמהים, ביחס
 51 להתגלותה של תורת החסידות בדורותינו אלו: וכי
 52 "אכשור דרא" – כי, אדרבא, דוקא בזמנים אלו, מחמת
 53 החושך הכפול ומכופל שבהם, יש צורך בחיזוק רב יותר
 54 ולנתינת כחות מיוחדים בכדי לעמוד נגד כל מונע כו'.
 55 וע"י עבודתנו בהפצת המעיינות חוצה – קאתי מר, דא
 56 מלכא משיחא, ובקרוב ממש.

57 (משיחת ש"פ משפטים תשכ"ז ותשכ"ט)

1 הפשט) תתכן באבן שאינה עשוי' בידי אדם, והיא שלימה
 2 בטבעה ומשעת בריאתה (בידי שמים)⁴¹, ומכאן שהחובה
 3 לעשות מזבח אבנים היא בשל אבנים ממש (ע"פ פשוטו
 4 של מקרא), וא"כ עכצ"ל ש"ואם מזבח אבנים וגו'" אינו
 5 רשות אלא חובה.

6 יא. טעם נוסף לזה שרש"י מביא דברי ר"י בשם
 7 אומרם:
 8 מצינו פלוגתא בגמ'⁴² בין ר"י ור"ע בכמה דברים⁴³ אם
 9 הם רשות או חובה, היינו בענינים שאין בהם הכרע אם
 10 פירושם רשות או חובה – שיטתו של ר"י היא שיש
 11 לפרשם "רשות", ושיטתו של ר"ע – שהם "חובה".

12 ודברי ר"י בעניננו ש"כל אם ואם רשות חוץ מג' כו",
 13 מתאימים לשיטתו שבאם אין הכרע צ"ל שהוא רשות –
 14 ולכן "כל אם ואם" (גם אם יש מקום לומר שהוא חובה)
 15 פירושו רשות – ובמילא מובן, לאידך גיסא, שאלו הג'
 16 היוצאים מן הכלל יש בהם הוכחה ברורה המכריחה לפרש
 17 את ה"אם" שבהם שהוא חובה.

18 וזהו גם הטעם (הנוסף) שרש"י מביא מאמר זה בשמו
 19 של ר"י, בכדי לרמז שבאלו הג' מקומות יש הכרח גמור
 20 לפרש שהוא חובה (שהרי גם ר"י, שבכל מקום שאין בו
 21 הכרע סובר שאינו אלא רשות, סובר כאן שהוא חובה) –
 22 וכמו שמוכיח רש"י מהכתובים – שבע"כ צ"ל שענינים
 23 חובה.

24 יב. מ"ינה של תורה" בפרש"י זה: מחלוקת זו שבין
 25 ר"י ור"ע – בכתוב שאין לו הכרע אם לפרשו כרשות או
 26 כחובה⁴⁴ - יסודו בהפרש שבין אופני עבודתם:
 27 ר"י הי' כהן⁴⁵ (גדול⁴⁶). ענינו של כהן הוא שמצד
 28 תולדתו (בטבעו) "קדוש הוא לאלקיו", והיינו שאופן
 29 עבודתו הוא עבודת הצדיקים. ר"ע הי' בן גרים⁴⁷, התחיל

(49) ראה יומא שם שאם תזות דעתו כו'. ולהעיר מהמשך הענינים במשנה
 (ב"מ נח, ב): אם הי' בעל תשובה כו' אם הוא בן גרים כו'. וכ"ז הוא גם לפי
 המבואר בתורה דהוא (כתובות שם) דאף שכשהי' ע"ה הי' אומר מי יתן לי
 ת"ח ואנשכנו כחמור (פסחים שם), מ"מ שומר מצות הי' והי' "צנוע ומעלי"
 גם מקודם, אבל בחי' הריטב"א שם כתב כי מקודם לא הי' צנוע ומעלי "אבל
 אחרי כן חזר למוטב שהי' צנוע ומעלי" (כ"ה בשיט"מ בשמו וכצ"ל גם בחי'
 הריטב"א שם). ולפי"ז הרי הי' בע"ת ממש (עכ"פ בענינים אלו).
 (50) הובא בלקו"ת ואתחנן (ט, ד). וראה עד"ז בכתר ש"ט (הוצאת קה"ת
 סי' שצח).
 (51) ספרא ס"פ קדושים.
 (52) מכילתא משפטים כב, ב בנוגע לגר. וראה במדב"ר פ"ח, ב.
 (53) להעיר מסוטה (מד, ב): במלחמת הרשות כו'.
 (54) אגה"ת ספ"ט, ושם שצ"ל "כפול ומכופל".

(41) ראה תו"א משפטים עז, ג. ובלקו"ש ח"י שיחה א' לפ' וירא, וכ"ה
 גם בפשטות.
 (42) סוטה ג, א.
 (43) ועד שס"ד דר"פ שם לומר ש"בכל התורה כולה הכי פליגי".
 (44) ראה ביאור שיטתם בהגש"פ ביאורים בסופו בהדרן למס' פסחים (י"א
 ניסן תשל"ב).
 (45) חולין מט, סע"א (ומיירי ברי' חבירו ובר פלוגתי' דר"ע).
 (46) בשטמ"ק חולין שם אות ט (הובא בסה"ד מע' ר"י סעי' ח בשם "קצת
 פירושים של רש"י"): "והוא ר"י בן אלישע כה"ג". אבל ראה סה"ד שם. וראה
 שם גם מע' ר"י בן אלישע סעי' ג.
 (47) ראה סה"ד בערכו. וראה אוה"ת ח"ש (קג, סע"א). רש"י ד"ה שלא
 הי' בו – יומא כב, ב.
 (48) אדר"ב פ"ו, ב. וראה פסחים מט, ב. כתובות סב, ב.

מתוך פניני לוי יצחק על התורה

כז

ושבראשי תיבות הוא המות דהרפ"ח ניצוצין שמיתתם נרמז בתיבת מרחפ"ת רפ"ח מ"ת, ועולה זה עם האמור לעיל, שהמות כפול הוא מיתת הגוף ומיתת הנשמה ר"ל, כי הכלים הם גופא, והניצוצין הם כמו נשמתא וד"ל.

וההצלה ע"י תורה⁷ וצדקה מב' בחי' מות הללו, יש לומר הוא ע"י ב' אופנים שיש בלימוד התורה ובנתינת צדקה.

א', אם לומד תורה רק כפי טבעו ורגילותו, ששונה פרקו מאה⁸ פעמים, וכן בצדקה נותן כפי טבעו, כי נשמות ישראל בטבעם⁹ הם רחמנים וגומ"ח כי נק' בת¹⁰ כהן, והוא מעשה הצדקה, ע"י ניצול ממות המפורש מיתת הגוף.

ב', כשלומד תורה יותר מטבעו ורגילותו, ק"א פעמים, ומייגע עצמו בתורה עד מיצוי הנפש כו', וכן בצדקה נותן הרבה יותר מטבע רחמנותו ורצונו, והוא עבודת הצדקה, וכמ"ש בתניא פט"ו¹¹, ובאגרת הקודש בד"ה¹² והי' מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה¹³ כו' ע"ש. ע"י ניצול ממות שבר"ת, מיתת הנשמה.

המשך בעמוד 80

שרש המיתה הוא מתהו, ויש ב"פ "תהו" בפ' (א' במפורש, ב) בראשי תיבות - מיתה בעוה"ז ובעוה"ב, וכן בפסוק (משלי י, ב) "וצדקה תציל ממות" ב' פעמים מות, וההצלה מהם ע"י תורה וצדקה וכו'.

בהפסוק¹ וצדקה תציל ממות יש ב' פעמים מות, א' מפורש, ב' בראשי תיבות וצדקה תציל ממות הוא מו"ת.

הוא, כי יש מיתה כפולה רחמנא ליצלן, א' מיתת הגוף בעולם הזה רחמנא ליצלן, ב' מיתת הנשמה בעולם הבא רחמנא ליצלן, וכמו שכתוב כמה פעמים בתנ"ך מות תמות², מות יומת³, הכרת תכרת⁴, שהוא מיתה כפולה רחמנא ליצלן.

ויש לומר שרש המיתה הוא מתהו⁵, הנה יש ב' פעמים תהו⁶.

א', המפורש בפסוק והארץ היתה תהו.

ב', התהו דראשי תיבות והארץ היתה תהו, תהו למפרע וכו'.

על דרך זה הוא בנדון דידן מות מפורש, ומות בראשי תיבות וכו'.

גם י"ל, המות המפורש הוא שבירת הכלים,

1) משלי י, ב. "לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות".

מפרש מש"כ בזהר פרשת מקץ דף קצ"ט ע"א וז"ל: פתח רבי יוסי ואמר לפרש מש"כ (משלי י, ב) לא יועילו אוצרות רשע (פירוש אוצרות שהאדם אוסף בתחבולות ורמיות לא יועילו לו, לפי שהקליפות הצליחוהו לכן הם יאכלוהו, שכן דרכם בהבל בא ובחשך ילך), וצדקה תציל ממות (אבל הצדקה שעושים מצלת מן המיתה).

וצדקה תציל ממות (פירוש) אליו דמשתדלי באורייתא וידעין אורחאה לאשתדלא בה (אלו העוסקים בתורה ויודעים דרכי' להשתדל בה), והטעם דהא אורייתא עץ חיים אקרי (כי התורה נקראת עץ חיים לפי שהיא מוסיפה חיים להעוסקים בה), ואתקריאת צדקה (ונקראת בשם צדקה) דכתיב (דברים ו, כה) וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשת את כל המצוה הזאת לפני יהוה אלהינו כאשר צוהו וכו'.

דבר אחר (פירוש אחר על מש"כ) וצדקה תציל ממות, דא צדקה ממש (זה נאמר על נתינת צדקה לעניים שמצלת את האדם מן המות), ובתרין גוונין איהו ובתרין סטרין (בשני אופנים ובשני דרכים ניתוסף לאדם חיים, הן על ידי עסק התורה והן על ידי עשיית צדקה, לכן מש"כ וצדקה קרי ביה אורייתא (פירוש עסק התורה), וקרי ביה צדקה (פירוש מצות צדקה), וכולא חד (ושניהם אחד להמשיך חיים לאדם).

2) בראשית ב, יז.

3) ויקרא ב, כ. ועוד.

4) במדבר טו, לא.

5) ראה גם לקמן סימן יב.

6) ראה עץ חיים שער דרושי נקודות פ"ב. וראה עוד בזה לקוטי לוי יצחק הערות לזוהר פ' בראשית עמוד קצט, שמות דברים עמוד שנט. לקוטים על מאחז"ל עמוד קנג.

7) ראה לעיל הערה 1, דצדקה תציל ממות היינו הן ע"י עסק התורה שנק' צדקה, והן ע"י מצוות נתינת צדקה.

8) (חגיגה ט:): מאי דכתיב (מלאכי ג, יח) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, היינו צדיק היינו עובדי אלקים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו, א"ל עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי נינהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד.

9) יבמות עט. וראה תניא סוף פרק א. אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר זי"ע חלק ו' עמוד רפח.

10) ראה זהר חלק ב' דף צה א-ב.

11) וז"ל: מ"ש בגמרא (חגיגה ט:): דעובד אלקים היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד ולא עבדו היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים לבד והיינו משום שבימיהם היה הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים כדאיתא התם בגמרא משל משוק של חמרים שנשכרים לעשר פרסי בוזא ולאחר עשר פרסי בתרי זוזי מפני שהוא יותר מרגילותם, ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתה על הרגילות שהורגל מנעוריו שקולה כנגד כולן ועולה על גביהן ביתר שאת ויתר עז להיות נקרא עובד אלקים מפני שכדי לשנות טבע הרגילות צריך לעורר את האהבה לה' ע"י שמתבונן בגדולת ה' במוחו לשלוט על הטבע שבחלל השמאלי המלא דם הנפש הבהמית שהמקליפה שממנו הוא הטבע וזו היא עבודה תמה לבינוני.

12) וז"ל: לשון עבודה אינו נופל אלא על דבר שהאדם עושה ביגיעה עצומה נגד טבע נפשו... במצות הצדקה ליתן הרבה יותר מטבע רחמנותו ורצונו וכו'.

13) סי"ב. וז"ל: לשון עבודה אינו נופל אלא על דבר שהאדם עושה ביגיעה עצומה נגד טבע נפשו... במצות הצדקה ליתן הרבה יותר מטבע רחמנותו ורצונו וכו'.

ייסורי נפש

בתקופה זו החל בעלי לסבול ייסורי נפש גדולים. סביבו היו מספר ניכר של אנשים שהתייחסו אליו בהדרת כבוד והפגינו כלפיו אהבה במידה הגדולה ביותר, אבל למרות כל נסיונותיו להתאמץ ולהתחזק, לא היה בו עוד כוח לנצל את המצב החדש, והתעוררה בו מין תחושת בושה על חולשתו.

ההווה היה קשה עד מאוד, אבל בעלי לא תלה עוד תקוות גדולות גם ביום המחרת, ובזה היתה עיקר הטרגדיה – מבלי הבט על יראת־השמים שלו ועל העובדה שקיבל הכל באהבה ובמחשבה שכך מגיע לו.

בציאילי היה ציבור רחב – אנשים סיפרו זה לזה על בעלי, והיו מגיעות אלינו נשים ונערות שהתגוררו בקולחוזים, במרחק חמישה עד שמונה קילומטרים מאתנו. הן היו מגיעות ברגל, בימים הלוחטים ביותר, כדי לבקש עצות, ובכלל – כדי להתנחם ולהתחזק במידת־מה.

לכולם היו לבבות גדושים בסבל ובצרות. היו שם גולים מבסרביה ומרומניה, ופליטים ממקומות אחרים. כשהגיע לשם הצבא האדום, הם פקדו על ה"בורגנים" – משפחות שלמות – לנסוע משם, ובמהלך המסע הפרידו את המשפחות שהשתייכו לקטגוריות החשובות והעשירות יותר מביניהם, אסרו את הגברים, והניחו לנשים ולילדים להמשיך במסע.

הרבה מנשים אלו הגיעו לאזורנו, ומיד נודע לכולן על בעלי. ביום הראשון הן נהגו להגיע בדרך־כלל בזוגות, ולאחר־מכן החלו להגיע בקבוצות שלמות. לא ניתן לתאר את גודל השפעתו על מצב רוחן. בשברון־לב כה גדול באו – וברוח כה מחוזקת יצאו!

בעת שצנזורה כה קפדנית שררה בכל – היו מגיעות אל בעלי גלויות־דואר ובהן "פדיונות", שאלות וכדומה. הרבה יש לכתוב על אותה תקופה, אבל קשה עלי הדבר.

אלא שכל אלו היו עוברי דרכים, "מכרים מזדמנים" כפי שנהוג לומר. היתה בלבו עדיין תקווה לעתיד, ולכן היה חזק יותר ברוחו.

אבל כשהגיע לאלמא־אטא – הפך למנהיג של יהודים שעמם יכול היה לשוחח בסגנון שרצה בו, ושדאגו לצרכיו ובחפץ לב סיפקו לו את כל הדרוש לו, בכל הפרטים ובאופן הטוב ביותר; ודוקא אז התגלתה בו המחלה במלוא עוצמתה, דבר שרוצץ אותו פיזית, וכל כמה שניסה להתחזק – הדבר ניכר עליו גם מבחינה נפשית.

רק אני הבנתי זאת. אלו שעמדו מהצד ראו שדבר־מה אינו לגמרי כשורה, אבל מה הגורם לכך – לא ידעו. בעלי לא רצה שזרים יראו כיצד הוא הולך ומאבד את יכולת התפקוד האנושית, ואני טיפלתי בו בעצמי בכל מה שנדרש. לשכור אחות – לא היה באפשרותנו; אילו רציתי שמישהו אחר יטפל בבעלי – היה עלי לבקש זאת מאחד מבאי־ביתנו, דבר שהיה מאוד לא לרוחו של בעלי.

הטיפול בבעלי היה קשה למדי אפילו לאדם זר, ובפרט לאדם כה קרוב.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח על התורה – פרשת משפטים

החברה (יחזקאל כו, ב) לא נתמלאה צור כו' [אלא מחורבנה של ירושלים]. ואפשר זה אמר ומצור מכח שיתחרב צור מכח זה דבש אשביעך בירושלים במהרה בימינו אמן.
אור פני משה

המשך מעמוד כט
להגאל לעולם דייקא, כמו שהשיב משיח בעצמו לרבי יהושע בן לוי במסכת סנהדרין בפרק חלק (דף צח.). ע"ש שהשיב היום אם בקולו תשמעו כו', ואז ויאכילהו מחלב חטה שתוציא הארץ גלוסקאות כדאיתא בחז"ל (שבת ל:). ומצור דבש אשביעך וק"ל. או יאמר כמו שאמרו חז"ל (מגילה ו.) אמלאה

שיחבר בית המקדש רק וזבחת בהמה, ואם תעשה כן היינו בנינו דינים כשרים אז שכרו הוא להחיות את ישראל כו'.

ומה שהטמין ברמז בא הכתוב ופירש במקרא בסמיכות פרשת דינין לפרשת מזבח, מפרש רש"י ז"ל לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש דייקא. ר"ל שתשים סנהדרין כשרים שדבר זה יהי' להועיל למקדש שלא יחרב. וכן הי' שלא נחרב בית המקדש עד שנאמר (ישעי' א, כג) יתום לא ישפוטו וריב אלמנה כו', וכן הוא אומר (מיכה ג, יא) ראשי' בשוחד ישפוטו וכהני' במחיר יורו כו' וק"ל...

נודע מאמר חז"ל (ספרי יג) על פסוק (דברים א, יג) ואשימם בראשיכם שאשמת העם תלויה בראשי העם כו'. ואפשר זה אמר בתהלים פ"א (ט, יז) שמע עמי זה תלמידי חכמים כדאיתא בחז"ל (בבא מציעא ג:). על פסוק (ישעי' נח, א) והגד לעמי פשעם כו', ואעידה בך דייקא, ר"ל בך אני מתרה אם ישראל כולם אם תשמע לי כי אשמתם תלויה בך. ואם תאמר ומה יעשה להוכיח אותם כמאמר חז"ל (ערכין טז:). תמה אני אם יש בדור הזה שיכול להוכיח כו' ושיוודע להוכיח, לזה אמר אורה לך הדרך כך תוכיח לבן אדם אשר מטים אשוריו מני הדרך הישר, והוא לא יהי' בך א-ל-ל זה יצה"ר כדאיתא בחז"ל (שבת קה:). אז לא תבא עד גדר תשתחוה לא-ל נכר, וזה אמר ודאי ולא תשתחוה לא-ל נכר מה שאין כן אם תתן מקום קצת ליצה"ר לא ירפך עד השמדך כמאמר חז"ל (שם). ועיין סוכה נב:).

ואם תאמר ומה יעשה אשר כבר כבד אשמותיו, לזה אמר אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים שהיו הללו עובדי עבודה זרה והללו כו' (זוהר תרומה קע:). ואפילו הכי תיקנו הכל בתשובה עד גדר לשמוע קול אלקים חיים מדבר מתוך האש, כן יעשה גם אלקיך רק בתנאי שתשוב מאהבה אמר ה' צבאות, וזה אמר שתהי' במדרגה זו הרחב פיך ואמלאהו במצות ר"ל שתהי' חושק לשמוע מצות בלי שיעור היינו שתשוב מאהבה ואז יעשה מזדונות זכיות כדאיתא בחז"ל (יומא פו:). אמר הכתוב כאשר ולא שמע עמי זה תלמידי חכמים ראשי העם לקולי אז גם וישראל לא אבה לי כי לא ידעו דרך ה', לכך ואשלחה בגלות בשרירות לבם בשביל שרירות לבם ילכו במועצותיהם של אומות העולם מטוענים בחלא על צוואריהם כבמדרש איכה רבתי ע"ש. אמנם לו עמי דייקא, אלו תלמידי חכמים שומע לי אז גם כלל ישראל בדרכי הלכו.

ואם תאמר אחרי הגלותם מה תהא עליהם במרירת הגלות החל הזה, לזה אמר כמעט כאשר ימעט גובה לבב כל ישראל ויכנעו עצמם עד לארץ כמ"ש (ישעי' כט, ד) ושפלת מארץ תדברי כו', וכן דרשו חז"ל (חולין פט:). על פסוק (דברים ז, ז) כי אתם המעט כו', אז אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי אשיב דייקא כמו שהי' ידי עליהם במצרים כמו כן אעשה לאומות כמאמר חז"ל גאולה ראשונה סימן לגאולה אחרונה כו', ואז משנאי ה' הם אומות העולם יכחשו לו כמו גבעונים שבאו להתגייר מחמת מורא.

ואם תאמר מתי יעשה זאת לישראל לזה אמר ויהי עתם

יה, א – ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

ביאור מו"ש "ואלה המשפטים... לפניהם", דע"י המשפט יהי' הגילוי למטה כמו למעלה, וזהו יהי' לע"ל, ומבאר כמה ענינים בזה

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. שהגילוי בבחי' לפניהם דוקא ישר יחזו פנימו, והיינו כי כדי שיהי' הגילוי למטה כמו למעלה ממש מוכרח להיות שרש המשכה זו מלמעלה מהשתלשלות והוא ענין ישא ה' פניו אליך, וכמארז"ל בענין אומר על טמא טהור ומראה לו פנים כו' שמבחינת מראה לו פנים יוכל להתהפך מחשוכא לנהורא וזה יהי' לע"ל עתיד חזיר ליטהר כו' וזהו עושה משפט כו' ועז"נ מתיר אסורים ואיתא פי' במדרש תילים שיתהפך האיסור להיתר לע"ל והיינו ע"י הגילוי בחי' אמת ומראה לו פנים כו' וזה נמשך ע"י המשפט שמהפך ג"כ מחשוכא לנהורא כנ"ל, וזהו מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל אשר ישראל הוא בחי' הפנימיות של יעקב ובחי' משפטיו נמשך לפניהם בבחי' פנימיות, ועיין בסידור ע"פ זה, וע' בלק"ת פ' הברכה מענין פי' ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל, וזהו משפט וצדקה ביעקב אתה עשית ועיין ברבות בחקתי פל"ו קרוב לס"פ והיינו כי תתן אמת ליעקב וכו', ועיין לעיל. ועד"ו יש לפרש מארז"ל פ"ק דשבת כל הדין דין אמת לאמיתו כאלו נעשה שותף להקב"ה במע"ב כתיב ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכתוב התם ויהי ערב ויהי בקר והיינו כי ערב ובוקר חו"ג ובמע"ב נעשו משניהם בחי' יום אחד כו' וכמו"כ ע"י המשפט עושה לאכללא שמאלא בימינא להיות בחי' כוננת משרים...

וזהו ויעמוד כו' מן הבקר עד הערב שגם בבחי' ערב יומשך מבחי' בקר כו', וזהו ועוז מלך משפט אהב אשר מבואר למעלה פי' ועוז מלך שיהי' בחי' תנה עוזך כו', וה"ע ואמת ה' לעולם בחי' יאר ה' פניו כו', וזהו הנמשך ע"י המשפט שעיי"ז ממשיך האור גם במקום החושך כו' כנ"ל בענין רב יהודה. אור התורה משפטים עמוד א'פד-ה

סמיכת פרשת דינין לפרשת מזבח – ר"ל שתשים סנהדרין כשרים, שלא נחרב בית המקדש עד שנא' (ישעי' א, כג) יתום לא ישפוטו וריב אלמנה וכו'

ואלה המשפטים. לחבר הסמיכות אפשר יש לומר כמאמר חז"ל (ספרי שופטים, הובא ברש"י שם טז, כ) כדאי הוא מינוי הדינים הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבם על אדמתם, וזה אמר למעלה אתם ראיתם כי מן השמים דייקא עיין לעיל (דף פ"ט), דברתי עמכם וראיתם את אחדותו יתברך, לכך לא תעשון אתי דייקא אלהי זה דיין הנצב בשביל כסף וזהב אתי דייקא, כמאמר חז"ל (ברכות ו). אלקים נצב בעדת א-ל. ואם תאמר ומה בכך אם אמנה דיין שאינו הגון, לזה אמר הלא אנכי מצוך וזבחת עליו כו' ר"ל שלא תגרום

♦ יום ראשון כ"ג שבט ♦

כא (א) וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לִפְנֵיהֶם: א וְאֵלֶּיךָ דִּינֵינִי דִּי תִסְדֵּר קְדָמִיחוֹן :

כ"ג"א וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים • (שמות רבה) כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אֵלֶּה", פָּסַל אֶת הַרְאִשׁוֹנִים, "וְאֵלֶּה", מוֹסִיף עַל הַרְאִשׁוֹנִים, מֵה הַרְאִשׁוֹנִים מְסִינִי, אִף אֵלּוּ מְסִינִי. וְלָמָּה נִסְמָכָה פֶּרֶשֶׁת דִּינֵי לִפְרֹשֶׁת מְזַבַּח? לומר לך שֶׁתְּשִׂים סִנְהֶדְרִין אֲצִל הַמִּקְדָּשׁ. (סְפָרִים אַחֲרִים: הַמְזַבַּח, וּפְרוּשׁוֹ בַּעֲזָרָה). אֲשֶׁר תִּשִׂים לִפְנֵיהֶם • אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁחָה: לֹא תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ לומר: 'אֲשַׁנֶּה לָהֶם הַפָּרֶק וְהַהֲלָכָה ב' או ג' פְּעָמִים, עַד שֶׁתִּהְיֶה סְדוּרָה בְּפִיהֶם כְּמִשְׁנֵתָהּ, וְאֵינִי מְטָרִיחַ עֲצָמִי לְהַכִּינֵם טַעֲמֵי הַדָּבָר וּפְרוּשׁוֹ', לְכַךְ נֶאֱמַר: "אֲשֶׁר תִּשִׂים לִפְנֵיהֶם", כְּשֶׁלֶחַן הָעֶרְוָה וּמוֹכֵן לְאָכַל לִפְנֵי הָאָדָם. לִפְנֵיהֶם • (גיטין פח) וְלֹא לִפְנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְאֶפְלוּ יִדְעֵת בְּדִין אֶחָד שֶׁהֵם דְּנִין אוֹתוֹ כְּדֵינִי יִשְׂרָאֵל, אֵל תְּבִיאֶהוּ בַּעֲרַפְאוֹת שְׁלָהֶם, שֶׁהִמְכִּיא דֵינִי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אַרְמִיִּים מִחֲלָל אֶת הַשֵּׁם וּמִיַּנְקָר אֶת שֵׁם הָאֱלֹלִילִים לְהַשְׁבִּיחֵם (סְפָרִים אַחֲרִים: לְהַחֲשִׁיבֵם), שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים לב) "כִּי לֹא כְּצוּרֵנוּ צוּרָם, וְאֵיבֵינוּ פְּלִילִים", כְּשֶׁאֵיבֵינוּ פְּלִילִים, זֶהוּ עֲדוּת לְעֵלוּי יִרְאָתָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 38 - מתוך 'לקראת שבת')

שנים או שלשה פעמים (רש"י כא, א) רז"ל אָמְרוּ (ערובין נג, ב) שֶׁחֵיב אָדָם לִשְׁנוֹת לְתַלְמִידָיו אַרְבַּע פְּעָמִים, וְכִפִּי שֶׁמְצִינּוּ שֶׁכָּל הָעַם שָׁנוּ פָּרָקוֹן אַרְבַּע פְּעָמִים (ממושה, מאהרן, מבני אהרן, ומן הזקנים). וְרִש"י מְצִינּוּ לְגִמְרָא זוּ בְּפִירוּשׁוֹ (כִּי תִשָּׂא לְד, לב). לְכֹן מְדַבֵּק **שנים או שלשה פעמים**, כִּי בְּדָרֶךְ כָּלֵל דֵּי בְּאַרְבַּע פְּעָמִים. וְגַם בְּזֶה נִרְאֶה עַד פְּמָה מְדַבְּרִים דְּבָרֵי רִש"י!

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 291 - מתוך 'לקראת שבת')

עבדי הם ולא עבדים לעבדים

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לִפְנֵיהֶם: כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי

וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הַרְאִשׁוֹנִים מֵה הַרְאִשׁוֹנִים מְסִינִי אִף אֵלּוּ מְסִינִי (כא, א"ב. ובפרש"י). וְיֵשׁ לְבָאֵר הַשִּׁיבוֹת בֵּין דִּין עֶבֶד עֲבָדִי לְמַתַּן תּוֹרָה, דְּהִנֵּה בְּמַתַּן תּוֹרָה נַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים לְהַקְבָּהּ, וְעַל יְדֵי זֶה נִשְׁתַּחֲרָרוּ מִכָּל סוּג שֶׁל עֲבָדוֹת אַחֲרֵת. וְלִכֵּן מִי שֶׁאָמַר "אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדוֹנִי . . . לֹא אֲצַא חֲפְשִׁי" נִרְצָע, כִּי "אֲזֶן שֶׁשָּׁמְעָה קוֹלִי עַל הַר סִינַי בְּשָׁעָה שֶׁאָמַרְתִּי כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים, וְהִלֵּךְ זֶה וְקָנָה אֲדוֹן לְעַצְמוֹ יִרְצָע" (קידושין כב, א). וְלִכֵּן הַדִּין הַרְאִשׁוֹן הוּא בְּדִין עֶבֶד עֲבָדִי, לְלַמְּדֵנוּ שֶׁעֶבֶד אֲמַתִּי שֶׁל הַקְבָּה "עֶבֶד עֲבָדִי" ("א אִידִישֶׁע קִנְעֵכֶט") צָרִיךְ לְהִתְעַנֵּג רַק מְדַבְּרִים שֶׁקְשׁוּרִים לְהַקְבָּה, וְאֲסוּר לְאָדָם לְהַגִּיד "אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדוֹנִי אֶת אֲשֵׁתִי וְאֶת בְּנֵי", שֶׁמִּתְעַנֵּג מִעֲנִינֵי עוֹלָם הַזֶּה, אֲלֵא כָּל כַּחוֹתְנֵי וְעֲנִינֵי הֵיוּ רַק לְה' לְבַדּוֹ. **אבן עזרא.**

(ב) כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעַת יֵצֵא ב אֲרִי תִזְכֵּן עֲבָדָא בְּרִי יִשְׂרָאֵל שֶׁתְּשִׁינִי יַפְלַח וּבְכִשְׁבִיעֵתָא יַפּוֹק לְבַר חוֹרִין מִגָּן: **לְחַפְשֵׁי חֲנָם:**

כ"ג"א **כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי • עֶבֶד שֶׁהוּא עֲבָדִי.** או אֵינּוּ אֲלֵא עֲבָדוֹ שֶׁל עֲבָרִי, עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁלֶקְחָתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל וְעֵלְיוֹ הוּא אוֹמֵר "שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד" וְיִמָּה אֲנִי מְקַיֵּם (ויקרא כח) "וְהִתְנַחֲלָתֶם אוֹתָם", בְּלִקְוֹחַ מִן הַכְּנַעֲנִים, אֲבָל בְּלִקְוֹחַ מִיִּשְׂרָאֵל יֵצֵא בְּשֵׁשׁ? תִּלְמוּד לומר: (דברים טו) "כִּי יִמְכַר לְךָ אַחִיךָ הָעֲבָרִי", לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵא בְּאַחִיךָ. **כִּי תִקְנֶה •** מִיֵּד בֵּית דִּין שֶׁמְכָרוּהוּ בְּגִנְבָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַר בְּגִנְבָתוֹ". או אֵינּוּ אֲלֵא בְּמוֹכַר עַצְמוֹ מִפְּנֵי דַחְקוֹ, אֲבָל מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין לֹא יֵצֵא בְּשֵׁשׁ? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְכִי יִמּוֹךְ אַחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַר לְךָ", הֲרִי מוֹכֵר עַצְמוֹ מִפְּנֵי דַחְקוֹ אֲמוֹר, וְיִמָּה אֲנִי מְקַיֵּם "כִּי תִקְנֶה"? בְּנִמְכַר בְּבֵית דִּין. **לְחַפְשֵׁי •** לְחֵרוֹת.

~ אבן עזרא על התורה ~

עֲבֹדָה זָרָה מֵאַרְצָם בְּהַפְסֵקָתָם שָׁם. וְכַךְ פֶּרַשׁ לָהֶם מִשָּׁה לִפְנֵי פֶרֶת הַבְּרִית, כִּי בִסוּף וְלֹא תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם. וְהִנֵּה תַחֲלַת הַפְּרָשָׁה שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ עִם הַשֵּׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים, וְסוּף הַפְּרָשָׁה לְהַכְרִיז זְכַר הָאֱלֹלִילִים וְהַפְּסִלִים שֶׁהֵם עֲשׂוּיִים בְּאַרְצָן כְּנַעַן:

וְהַחֲלִי לְהַזְהִיר עַל אֱלֹהֵי הַזִּקְבָּה. וְשִׁיכּוּרֵת בְּרִית עֲמָקָם בְּרִדְתוֹ, שֶׁהֵשֵׁם לְבַדּוֹ יִהְיֶה לָהֶם לְאֱלֹהִים. וְהוֹרָהוּ הַמִּשְׁפָּטִים וְהַמְצוֹת שִׁיאֲמַר לָהֶם, אִם יִקְבְּלוּם אִזְ יִכְרַת לָהֶם בְּרִית. וְאָמַר לוֹ בִסוּף אֲלֵה הַתְּנָאִים, בְּפֶרֶשֶׁת הַנֵּה אֲנִי שׁוֹלַח מִלְאָךְ לִפְנֵיךְ. וְעַקֵּר הַפְּרָשָׁה, לְהַשְׁמִיד

אשר נותן לב לפשטים. גם בכללים גם בפרטים: או יתבונן למה נכתב. וי"ו עם אלה המשפטים: א וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים. אַחַר שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְמִשָּׁה דַּבֵּר אִתָּהּ עִמָּנוּ, אָמַר הַשֵּׁם לְמִשָּׁה בְּגִשְׁתוֹ אֵל הָעֶרְפֶּל, כֹּה תֹאמַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

עבד שהוא עברי ולא עבדו של עברי

כי תקנה עבד עברי

עבד שהוא עברי. או אינו אלא עבדו של עברי, עבד פנעני שלקחתו מישראל כו' תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי, לא אמרתי אלא באחיק (כא, ב. ובפרש"י)

בדברי דוד (להט"ו) כתב: "קשה, פיון דסתם עבד עברי בכל מקום פרושו שהוא עברי, למה ומהיכא תיתי לעקם ולומר עבד פנעני". וכן הקשו עוד מפרשי רש"י ותרצו באופנים שונים (ראה גם גו"א ומשפיל לךוד פאן).

ויש לומר ההסבר לפי פשוטו:

צווי זה נאמר לבני ישראל מיד אחרי יציאת מצרים וקריעת ים סוף, ש"אין לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים טעונים מפספס ומזהבם של מצרים" (רש"י בא יג, יג ד"ה פטר), ואם כן היו כל ישראל בעשירות מכללה.

ואם כן לפי פשוטו תמוה שהצווי הראשון שנצטוו ישראל אחרי מתן תורה היה דין עבד עברי, שמדבר במי שמצד גדל עניויות מכר עצמו או מכרוהו בית דין, מצב שאינו שייך כלל כשיש לו "הרבה חמורים טעונים" כסף וזהב!

ולכן הוא אמין דקאי על "עבדו של עברי", ודוקא אחרי שכתבה תורה "כי ימכר לך אחיך העברי" ידעין דקאי על "עבד שהוא עברי". אבן עזרא.

(א) אִם-בְּגֵפוֹ יָבֵא בְּגֵפוֹ יֵצֵא אִם-בְּעַל אִשָּׁה הוּא יוֹצֵאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ :
ג אם בלחודוהי ייעול בלחודוהי יפוק אם בעל אתתא הוא ותפוק אתתה עמה :

כ"ז אִם-בְּגֵפוֹ יָבֵא • שלא היה נשוי אשה, כתרגומו: אם בלחודוהי. ולשון בגפו, בכפפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבושו בכנף בגדו. פגפו יצא • מגיד שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו שפחה

אבן עזרא על התורה

היה ראוי להיותו לבלתי עבד כס במתניהד אחיהו. ועל דרך זה היה ראוי להיות עברי, מתעבר. והאומר זה, מתעבר על ריב לא לו. והנה התברר כי דברי קדמונינו נכונים, כי עליהם נסמך בכל המצות, פאשר קבלום מאבותיהם. ועוד אף יעלה על לב אדם כי הישמעאלי והאדומי יעבד שש שנים, והישראל יעד שנת היובל: שש שנים יעבד. ולא יותר. כמו שש שנים תנרע שדך, ובתחלת שנה השביעית למכירתו יצא חפשי, אינה שנה שתהיה. ואל תתמה על מקץ שבע שנים הכתוב ביימניה, כי לכל דבר יש לו שני קצוות. והנה פעם ימצא קץ שהוא תחלה, ופעם שהוא בסוף. וזה העבד, הוא העבד הכתוב עליו ונמכר בגנבתו, שמכרוהו בית-דין. רק וכי ימוך אחיק ונמכר לך או לגר, ימכר עצמו כפי השנים שיש עד היובל, כי ביובל יצא. וקבלה היא ביד ישראל, כי הנזכר ימכר בגנבתו ולא הנקבה. בפרשה שהיא אחר זאת, אשלים הענין. אמר רבי מרינוס, יו"ד לחפשי נוסף, כי הוא כמו למשעי אכר. ורבי יהודה המדקדק אמר כי הלמ"ד נוסף, כי הוא כמו וכי תשלחנו חפשי. והי"ויד כאלו היא ילחם על דרך הקדמוני. והלמ"ד כלמה, והשלישי לאבשלום בן מנשה. ולפי דעתי, כי באו שנים משרתים, והאחד היה מספיק, כמו בתוך האהלי. והוא תאר השם: ומלת חנם, מגורת חנונו אותם. משעם ממנה. ושעם המ"ם לא ידענו, כמ"ם ריגם:

הכתוב תפש דרך קצרה, בעבור שמצאנו ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר. והנה גם נקראו העברים שהם ישראל, כי ראינו שאמר משה לפרעה פה אמר ה' אלהי ישראל, וכאשר שאל פרעה מי הוא זה השם, אז השיבו, השם אלהי העברים. והנה אלהי העברים כמו אלהי ישראל. והנה אם ישראל נקראו עברים בעבור שהם מיתחסים אל עבר, ושתתפו עמנו בני ישראל וכו' קטורה וכו' עשו, ונאנחנו לא מצאנו קורא אחיק רק אדום לבדו שהיה בכתב אחר עם יעקב. גם לא תמצא בכתוב שזכיר עשו שהוא אחינו במצות רק בדבר השליחות. וכמוהו, לא תמצא אדומי כי אחיק הוא, אחר שהזכיר אדומי. וככה, על דפו בתרב אחיו. הנה בכל המקרא לא מצאנו מלת עברי כי אם על בני יעקב. וכתוב ושמ אהנו נער עברי. לאכול את העברים לחם. מכה איש עברי שני אנשים עברים נצים. וינה אמר עברי אנכי. כי הם שאלוהו אי מנה עם אמה. ואם המלה היתה מוללת עמים רבים, עוד לא השיב מאיזה עם הוא. וכי פן תעבדון לעברים. והעברים היו לפלשתים. ויבקרנהו כתוב לשלח איש את עבדו העברי והעבריה. ובסוף פגש לבלתי עבד כס ביהודי אחיהו איש. וידוע כי אדומי לא יקרא יהודי. והחולקים אמרו, והנה כתוב ורבים מעמי הארץ מתנהדים, ואינם מישראל. וזהו ערוון, כי לפי דעתם אם פרוש שהיו מתחסים אל יהודה, או ששבו לתורת יהודה,

ב כי תקנה. אמר לך כלל לפני שאחל לפרש. כי כל משפט או מצוה, כל אחד עומד בפני עצמו. ואם יכלנו למצא טעם, למה דבק זה המשפט אל זה, או זאת המצוה אל זאת, נדבק בכל ולתנו. ואם לא יכלנו, נחשב כי החסרון בא מחסר דעתנו. ואין לאדם בעולם יותר קשה עליו מהיותו ברשות אדם כמותו. על כן החל משפט העבד. ונקדמונינו אמרו כי עבד עברי, הוא ישראל וככה, וכי ימכר איש את בתו לאמה. רק וכי יכה איש את שן עבדו, הוא פנעני וככה, וכי יכה איש את עבדו. וככה, אם עבד יגח השור. והנה אמרו, כי ונמכר בגנבתו, הוא ישראל. והחולקים עליהם אמרו, כי עבד עברי אינו ישראל, רק הוא ממשפחת אברהם. וככה הבת וכל העבדים הנזכרים אחרי כן, דרך אחד לכל. וראיתם דבר האשה וילדה. כי אמרו כי המשפחה תלוי באב. ועוד, ועבדו לעולם, כי הם אומרים כל ימיו. והיה עליהם קשה שהיה ישראל נרצע. ועתה נתפש המלות כמשמעם. אם עבד עברי אינו ישראל, למה אמר הכתוב כי ימכר לך אחיק העברי. והלא ידענו כי משמע לא תשנא את אחיק בלבד. ישראל, וככה, בין איש ובין אחיו ובין גרו. ורבים ככה. והנה אין ספק כי פרוש אברהם העברי, שהוא מבני עבר, עליו כתוב אבי כל בני עבר, הפך וקם הוא אבי נצען. או נקרא עברי בעבור שבא מעבר הנהר, אף-על-פי שהיה ראוי להיות עברי נהרי. ונחשב כי

כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין טו). אם פעל אשה הוא • ישראלית (מכילתא). ויצאה אשתו עמו • וכי מי הכניסה שתצא? אלא מגיד הפתוב שהקונה עבד עברי, חיב במזונות אשתו ובניו (קידושין כב). אבן עזרא.

(ד) אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדניה והוא יצא בגפו: ד אם רבונה יתן לה אתמא ותליד לה בנין או בנן אתמא ובנהא תהי לרבונהא והוא יפוק בלחודוהי:

כ"ג"א • אם אדניו יתן לו אשה • מכאן שהרשות ביד רבו למסר לו שפחה כנענית, להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית? תלמוד לומר: "האשה וילדיה תהיה לאדניה". הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפלו לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה, שגאמר: (דברים טו) "אחיה העברי או העבריה", מלמד שאף העבריה יוצאה בשש. אבן עזרא.

(ה) ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא יצא חפשי: ה ואם מימר יימר עבדא רחיקנא ית רבונה ית אתתי וית בני לא אפוק לבר חורין:

כ"ג"ב • את אשתי • השפחה. אבן עזרא.

(ו) והגישו אדניו אלהיהם והגישו אלהיהם או אלהיהם ורצע אדניו את אדניו במרצע ועבדו לעולם: ויקרבנה רבונה לקדם דיניא ויקרבנה לנת דשא או לנת (דילנות) מזנתא וירצע רבונה ית אדניה במרצעא ויהי לה עבד פלח לעלם:

כ"ג"ג • אל האלהים • לבית דין. צריך שימלך במוכרו שפכרוהו לו. אל הדלת או אל המזונה • יכול שפחה המזונה כשרה לרצע עליה? תלמוד לומר: (דברים טו) "ונתתה באזנו ובדלת", בדלת ולא במזונה. הא מה תלמוד לומר "או אל המזונה"? הקיש דלת למזונה: מה מזונה מעמד, אף דלת מעמד (קידושין כב). ורצע אדניו את אדניו • הימנית. או אינו אלא של שמאל? תלמוד לומר: "אזן" "אזן" לגזרה שוה. גאמר פאן: "ורצע אדניו את אדניו", ונאמר במצרע: (ויקרא יד) "תנוף אזנו הימנית", מה להלן הימנית, אף פאן הימנית. ומה ראה אזן להרצע מפל שאר אברים שפגוף? (מכילתא) אמר רבן יוחנן בן זפאי: 'אזן זאת ששמעה על הר סיני': "לא תגנב", והלף וגנב, תרצע', ואם מוכר עצמו: 'אזן ששמעה על הר סיני': "כי לי בני ישראל עבדים" והלף וקנה אדון לעצמו, תרצע'. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חמר (רצה לומר: קשר צרור מבשם, שתולין בצנאר לתכשיט): 'מה נשתנו דלת ומזונה מפל פלים שבבית? אמר הקדוש ברוך הוא: דלת ומזונה שהיו עדים במצרים כשפסקתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרת: (ויקרא כה) "כי לי בני ישראל עבדים", עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלף זה וקנה אדון לעצמו, רצע בפניהם'. ועבדו לעולם • עד היובל. או אינו אלא לעולם (קידושין טו) כמשמעו? תלמוד לומר: (ויקרא כה) "ואיש אל משפחתו תשובו", מגיד שחמשים שנה קרויים עולם, ולא שיהא עובדו כל נ' שנה, אלא עובדו עד היובל, בין סמוך בין מפלג. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

כל עבד כנעני. פי על שבעה גוים פתוב, לא תחיה כל נשמה. ובשלמה פתוב מן הגוים אשר אמר ה' הם לא יבאו בכם ואתם לא תבאו בהם. וזה פתוב על צדניות תחית, ולא מאביות עמוניות: ה ואם אמר. כבר פרושה קדמונינו כי לא יהיה נרצע עד שיהיו בו כל אלה הדברים, עד כי אהבך ואת ביתך: ו והגישו. מלת אלהים כמו מקימי משפט אלהים בארץ. והמנהג להיתם בשער העיר, יושבים, שיש לה דלתים וברית. וזה טעם אל הדלת או אל המזונה, שיעשה זה לפני יושבי השער: ועבדו לעולם. ידענו כי מלת לעולם בלשון הקדש, הוא זמן, כמו כבר היה

ד אם אדניו יתן לו. מצאנו אנשי לשון הקדש חולקים כבוד בתורת השמות אבל לא בפעלים. אמרו אדון גם אדונים. והוא לשון יחיד, מיד אדונים קשה. ובסמוכים אמרו אדוניו ולא אמרו אדונו, כי לא נמצא. ולשון המדבר אדני שאל. ואסור לאמרו בלשון רבים, שלא תערב עם השם הנקבד. וככה אין ראוי שיאמר לשם על לשון יחיד, כמו בפנוי אדני שאל. וככה מלת אלוה, אמר רבי מרינוס, זו כחו לאלהו, ולא לאלהיו, דרף ביון: אם אדניו יתן לו אשה. זאת האשה על דרף תכמינו היא כנענית. ויתכן להיות פרוש כנענית, על דרף מבני התושבים הגרים עמכם, שכתוב מהם תקנו עבד ואמה. וככה

ג אם בגפו. י"א בגפו כמו בגופו. ומצאנו גופת שאול. ומשקלי השמות משפטים. ואחרים אמרו שהוא כמו פנה. וכן בלשון תרגום ונפין, קאלו אמר בגנף בגדו לברו. ואינו מטעם הענין, כי אין ראוי להיות פרושו, רק שאין גוף אחר תלוי על גבו. והנה יהיה כמו על גבי תרוש חורשים. אמר הגאון הצרף הפתוב לומר אם בגפו יבא בגפו יצא, כאשר אמר יצא לחפשי, בעבור דבר אשתו, שהוא צריך לומר אם בעל אשה הוא. ואחר שאין אשה ישראלית נמקרת בגנבתה בבית דין, מה טעם לומר ויצאה אשתו עמו. להודיע כי הקונה עבד עברי צריך לפגום את אשתו, ותעמד עמו עד שיצאו יחד:

(ט) וְאִם-לִבְנוֹ יִיעָדְנָה בְּמִשְׁפַּט הַבְּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ:

ט ואם לבנה יקיימה פה לכת פנת ישראל יעבד לה:

כ"ג"א וְאִם-לִבְנוֹ יִיעָדְנָה • האדון. מלמד שאף בנו קם תחתיו ליעדה, אם ירצה אביו, ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים, אלא אומר לה: 'הרי את מיעדת לי בכסף שקבל אביך בדמיו'. • כמשפט הבנות • שאר, כסות ועונה. אבן עזרא.

(י) אִם-אַחֲרֵת יִקַּח-לוֹ שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִגְרַע:

י אם אחרנתא יסב לה זיונה כסותה ועונתה לא יתמנע:

כ"ג"ב אִם-אַחֲרֵת יִקַּח-לוֹ • עליה (מכילתא). • שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִגְרַע • מן האמה שיעד לו כבר. • שְׂאֵרָה • מזונות (כתובות מז). • כסותה • כמשמעו. • ענתה • תשמיש. אבן עזרא.

(יא) וְאִם-שָׁלַשׁ-אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיִּצְאָה חֲנָם אִין כֶּסֶף:

יא ואם תלת אלין לא יעבד לה ותפוק מגן בלא כסף:

כ"ג"ג וְאִם-שָׁלַשׁ-אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ • אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש? ייעדנה לו או לבנו, או יגרע מפדיונה ותצא, וזה לא יעדה לא לו ולא לבנו, והיא לא היה בידה לפדות את עצמה. ויצאה חנם • רבה לה יציאה לזו יותר ממה שרבה לעבדים. ומה היא היציאה? ללמדך שתצא בסימנין ותשקה עמו עוד עד שתביא סימנין, ואם הגיעו שש שנים קדם סימנים כבר למדנו שתצא, שנגמר: (דברים ט) "העברי או העבריה ועבדך שש שנים", ומהו האמור כאן: "ויצאה חנם"? שאם קדמו סימנים לשש שנים, תצא בהן. (קידושין ד. מכילתא) או אינו אומר שתצא אלא בכגרות? תלמוד לומר: "אין כסף", לרבות יציאת בגרות. ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר: "ויצאה חנם", זו בגרות, לכך נאמרו שניהם, שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלק. אבן עזרא.

(יב) מִכָּה אִישׁ וּמֵת מוֹת יוֹמֵת:

יב דימחי לאנש ויקטלה אתקטל יתקטל:

כ"ג"ד מִכָּה אִישׁ וּמֵת • פמה כתובים נאמרו בפרשת רוצחין, ומה שבידי לפרש למה באו כלם, אפרש. מכה איש ומת • (סנהדרין פד) למה נאמר? לפי שנגמר (ויקרא כד) "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת", שומע אני הכאה בלא מיתה? תלמוד לומר: "מכה איש ומת", אינו חייב אלא בהכאה של מיתה. ואם נאמר: "מכה איש", ולא נאמר: "ואיש כי יכה", הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש. הכה את האשה ואת הקטן מנין? תלמוד לומר: "כי יכה כל נפש אדם", אפלו קטן ואפלו אשה. ועוד, אלו נאמר: "מכה איש", שומע אני אפלו קטן שהכה והרג יהא חייב, תלמוד לומר: (שם) "ואיש כי יכה", ולא קטן שהכה. ועוד "כי יכה כל נפש אדם", אפלו נפלים במשמע? תלמוד לומר: "מכה איש", שאינו חייב עד שיכה בן קימא, הראוי להיות איש (מכילתא). אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

ייעדנה, ולא יפדנה, תצא חנם בהיותה ברשותה. וכמוהו, אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא. פירוש, באחת מאלה, וכמוהו רבים. ואמר הגאון, מה טעם לומר אין כסף, אחר שאמר ויצאה חנם. והוא השיב, כי אם חלתה בביתו והוציא עליה ברפואות, לא תפטר לו כלום. ולפי דעתי, אין צורך כי הוא תוספת באור. כדרך כי מת אתה ולא תחיה: **יב מכה איש.** טעם להזכיר זה אחר זכר העבד והאמה, כי צריך לפרש משפט מכה עבדו ואמתו. וזה האיש הוא מישראל: מות יומת. כל מות יומת, הדבר תלוי בבית-דין, חוץ מאחד. כאשר תראה בסמוך:

מלת עת בחסרון נון, כמו אמת. על כן נגש התי, והנה עתה. או עתו, כמו אמתו. גם כן עתה. והנה עונתה, מגזרת עת. ועתה היא זאת העת: **יא ואם.** אחז דרך קצרה, כמו שלש סאים. כי הנכון השלש האלה. ורבים חשבו, כי השלש האלה הם שארה כסותה ועונתה. וזה לא יתכן, כי אחר שאמר כמשפט הבנות יעשה לה, וחייב הבנות אלה השלש, ואין צורך להזכיר זה. ועוד כי יפת תאר שהיא נכריה, כתוב עליה ויכור לא תמכרה בכסף. ואף כי זאת. רק הנכון שהוא ואם אחת משלש אלה, שהוא לא ישאנה, ולא לבנו

ט ואם לבנו ייעדנה. על משקל יירשנה. מועד כמו מוקד: וטעם כמשפט הבנות. בנות ישראל הבתולות שלא נמכרו: יעשה לה. גם הבן גם האב, אם הוא יקחנה: **י אם אחרת.** בין שתהיה מבנות ישראל שנמכרה, או לא נמכרה: שארה. מזונה, שיעמיד שארה שהוא בשרה: וענתה. יש אומר דירתה. וכמוהו לפי דעתם, וענה איים, וענתה שמה. ולפי דעתי, כי וענה איים כמשמעו, כמו וענית ואמרת דרך משל. כי שם כתוב, ושעיר על רעהו יקרא. גם וענתה שמה. תנגן. כמו ענו לה' בתודה. ופירוש וענתה, על המשקב שהוא עת דודים. כי

(יא) וְאִשָּׁר לֹא צָדָה וְהֶאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִי לָךְ מִקּוֹם אִשָּׁר יָנוּם שָׁמָּה:

יג וְדִי לֹא כִמֶן לֵה יִמְן קָדָם יְיָ אֶתְמַסֵּר לִידֵה וְאִשׁוּי לָךְ אֶתֵר דִּיעֲרוֹק לְתַמָּן:

כ"ג"א וְאִשָּׁר לֹא צָדָה • לא אָרַב לוֹ וְלֹא נִתְפַּנֵּן. צָדָה לְשׁוֹן אָרַב, וְכֵן הוּא אֹמֵר: (שמואל א כד) "וְאֶתְּהָ צוּדָה אֶת נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ", וְלֹא יִתְכַּן לּוֹמֵר 'צָדָה' לְשׁוֹן "הַצֵּד צִיד", שִׁצִּידַת חַיִּית אֵין נּוֹפֵל הֵ"א בַּפֶּעַל שְׁלֵה, וְשֵׁם דְּבַר בֵּה צִיד, וְזֶה שֵׁם דְּבַר בּוֹ צִדְיָה וּפְעַל שְׁלֹו צוּדָה, וְזֶה פֶּעַל שְׁלֹו צָד, וְאֹמֵר אֲנִי פִתְרוֹנִי בְּתַרְגוּמוֹ: וְדִי לֹא כִמֶן לֵה. וּמִנַּחֵם חִבְרוּ בַּחֲלֻק 'צָד צִיד', וְאֵין אֲנִי מוֹדָה לוֹ. וְאִם יֵשׁ לְחַבְרוּ בְּאֶחָת מִמִּחְלָקַת שְׁל צָד, נִחְבְּרָנוּ בַּחֲלֻק (שעיה סו) "עַל צִד תִּנְשָׂאוּ", (שמואל א כ) "צָדָה אֹרְהָ", (דניאל ז) "וּמַלְיָן לְצִד עֲלָאָה יִמְלַל". אֶף כָּאן "אִשָּׁר לֹא צָדָה" לֹא צָדַד לְמִצָּא לוֹ שׁוֹם צָד מִיתָה, וְאֶף זֶה יֵשׁ לְהַרְהֵר עֲלָיו. מִכָּל מִקּוֹם, לְשׁוֹן אֹרַב הוּא. וְהֶאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ • זִמְן לִידּוֹ, לְשׁוֹן (תהלים צא) "לֹא תִאָּנֶה אֲלֵיךְ רָעָה", (משלי יב) "לֹא יִאָּנֶה לְצִדִּיק כַּל אָוֶן", (מלכים ב ה) "מִתְאָנֶה הוּא לִי", מְזַדְמֵן לְמִצָּא לִי עֲלָה. וְהֶאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ • וְלָמָּה תִּצָּא זֹאת מִלְּפָנָיו? הוּא שָׁאֵמַר דּוֹד: (שמואל א כד) "כִּפְאִשֵׁר יֵאמַר מִשָּׁל הַקְּדָמוֹנִי מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע", וּמִשָּׁל הַקְּדָמוֹנִי הֵיא הַתּוֹרָה שֶׁהֵיא מִשָּׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא קְדָמוֹנִי שְׁל עוֹלָם. וְהֵיכָן אֶמְרָה תּוֹרָה: "מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע"? "וְהֶאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ". בְּמָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר? בְּשִׁנֵּי בְנֵי אָדָם, אֶחָד הָרַג שׁוֹגֵג וְאֶחָד הָרַג מְזִיד, וְלֹא הָיוּ עֲדִים בְּדָבָר שִׁיעִידוֹ, זֶה לֹא נִהְרַג וְזֶה לֹא גָלָה. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמְנֵן לְפַנְדֵּק אֶחָד: זֶה שֶׁהָרַג בְּמִזִּיד יוֹשֵׁב תַּחַת הַסֶּלֶם, וְזֶה שֶׁהָרַג שׁוֹגֵג עוֹלָה בְּסֶלֶם וְנוֹפֵל עַל זֶה שֶׁהָרַג בְּמִזִּיד וְהוֹרֵגוֹ, וְעֲדִים מְעִידִים עֲלָיו וּמְחִיבִים אוֹתוֹ לְגִלוֹת. נִמְצָא זֶה שֶׁהָרַג בְּשׁוֹגֵג גּוֹלָה, וְזֶה שֶׁהָרַג בְּמִזִּיד נִהְרַג. וְשִׁמְתִי לָךְ מִקּוֹם • אֶף בַּמִּדְבָּר שִׁינוּם שָׁמָּה, וְאֵי זֶה מִקּוֹם קוֹלָטוֹ? זֶה מִחֲנֵה לִוְיָהּ (מכות יב). אֲבָן עוֹרָא.

(יד) וְכִי־יִזְד אִישׁ עַל־רַעְהוֹ לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה מִעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֶנּוּ לָמוֹת:

יד וְאִרֵי יִרְשַׁע גִּבֹּר עַל חִבְרָה לְמַקְטֵלָה בְּנִכְלֵוֹ מִן מְדַבְחֵי תִדְבְּרֵיהָ לְמַמַּת:

כ"ג"ב וְכִי־יִזְד • לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שִׁנְאָמַר "מִכָּה אִישׁ וְגו'", שׁוֹמֵעַ אֲנִי רוֹפֵא שֶׁהָרַג וְשָׁלַח בֵּית דִּין שֶׁהֵמִית בְּמִלְקוֹת אַרְבָּעִים, וְהָאֵב הַמִּכָּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרַב הַרוֹדָה אֶת תַּלְמִידוֹ וְהַשׁוֹגֵג? תַּלְמוּד לּוֹמַר: "וְכִי יִזְד" וְלֹא שׁוֹגֵג, "לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה" וְלֹא שָׁלַח בֵּית דִּין, וְהַרוֹפֵא וְהַרוֹדָה בְּנוֹ וְתַלְמִידוֹ, שָׂאֵף עַל פִּי שֶׁהֵם מְזִידִין, אֵין מְעָרִימִין. מִעַם מִזְבְּחֵי • (סנהדרין צה) אִם הָיָה כֹּהֵן וְרוֹצֵחַ לְעַבֵּד עֲבוּדָה, תִּקְחֶנּוּ לָמוֹת. אֲבָן עוֹרָא.

(טו) וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמַת:

טו וְדִימְחֵי אָבוּהֵי וְאִמָּה אֶתְקַטְלָא יִתְקַטְל:

כ"ג"ג וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ • (שם פד) לְפִי שֶׁלְּמָדְנוּ עַל הַחֻבֵּל בַּחֲבָרוֹ שֶׁהוּא בְּתַשְׁלוּמִין וְלֹא בְּמִיתָה, הַצֶּרֶף לּוֹמֵר עַל הַחֻבֵּל בְּאָבִיו שֶׁהוּא בְּמִיתָה וְאֵינוֹ חַיֵּב אֶלָּא בְּהַפָּאָה שִׁישׁ בֵּה חִבּוּרָה. אָבִיו וְאִמּוֹ • אוֹ זֶה אוֹ זֶה. מוֹת יוֹמַת • בְּחֻק. רַמְבַּן

(טז) וְגוֹב אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בִידּוֹ מוֹת יוֹמַת:

טז וְדִיגְנוּב נִפְשָׂא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְבְּנָה וַיִּשְׁתַּבַּח בִּידֵה אֶתְקַטְלָא יִתְקַטְל:

כ"ג"ד וְגוֹב אִישׁ וּמְכָרוֹ • (מכילתא) לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שִׁנְאָמַר: (דברים כד) "כִּי יִמְצָא אִישׁ גּוֹב נֶפֶשׁ מֵאֲחִירוֹ". אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ שֶׁגֹּב נֶפֶשׁ. אִשָּׁה, אוֹ טַמְטוּם, אוֹ אַנְדְּרוּגְינוּס שֶׁגֹּב, מַנִּין? תַּלְמוּד לּוֹמֵר: "וְגוֹבֵב אִישׁ וּמְכָרוֹ". וּלְפִי שִׁנְאָמַר כָּאן: "וְגוֹבֵב אִישׁ", אֵין לִי אֶלָּא גּוֹבֵב אִישׁ. גּוֹבֵב אִשָּׁה, מַנִּין? תַּלְמוּד לּוֹמֵר: "וְגוֹבֵב נֶפֶשׁ". לְכֵף הַצֶּרֶכּוֹ שִׁנְיָהֶם, מָה שֶׁחָסַר זֶה, גָּלָה זֶה. וְנִמְצָא בִידּוֹ • שִׁרְאוּהוּ עֲדִים שֶׁגֹּבֵב וּמְכָרוֹ,

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

מְזַבְּחֵי, פֶּאֶשֶׁר עֲשָׂה יוֹאֵב, יוֹמַת. וְקָדְמוֹנֵינוּ אֶמְרוּ, אֶפִּילוֹ כֹּהֵן וְרוֹצֵחַ לְעַבֵּד עֲבוּרַת מְזַבְּחֵי יוֹמַת:

טו וּמִכָּה • בְּעַבּוֹר שֶׁחֻפְּרֵי מִכָּה אִישׁ וְמַת, הַצֶּרֶף לְפָרֵשׁ כִּי יֵשׁ מִכָּה בְּלֹא מִיתַת הַמִּכָּה שִׁימּוֹת. כִּמוֹ מִכָּה אָבִיו. וּמִכָּה יִשְׂרַת בְּעַבּוֹר אַחַר. וּבְעַבּוֹר כְּבוֹד הָאֵבוֹת, הַצֶּרֶף לּוֹמֵר אֶפִּילוֹ שְׁלֹא יָכֵם רַק יְקַלְלֶם, יוֹמַת:

בְּעֶרְמָה. וְכִמוּהוּ כִּי תַחַל לְזָנוּת, שִׁפְיֵרוֹשׁוּ כִּי תַחַל לְנִפְשָׁה לְזָנוּת. עַל כֵּן אָבִיָּה הֵיא מִחְלָלָה. וְיִדּוּעַ כִּי לְשׁוֹן חִלוּל, גַּם תַּחֲלָה, מִפְּעֻלֵי הַכֶּפֶל, וְהֵם ב' טַעְמִים. עַל כֵּן הַצֶּרֶף לְהַפְרִישׁ בֵּין שְׁנֵיהֶם, אִמַּר כִּי תַחַל לְזָנוּת. כִּי מִלְשׁוֹן תַּחֲלָה יֵאמַר תַּחֲלָה, כִּמוֹ תַּחֲלָה לְסַפֵּר: מִעַם מְזַבְּחֵי. הֵנָּה זֶה הַפָּךְ הַפְּסוּק הַרְאִשׁוֹן, שֶׁשֵּׁם כְּתוּב וְשִׁמְתִי לָךְ מִקּוֹם, וְהֵם עָרֵי מִקְלָט. רַק הַמְזִיד שִׁינוּם אֶפִּילוֹ עַל

יג וְאִשָּׁר לֹא צָדָה. כִּמוֹ בְּצִדְיָה. וְאֶתְהָ צוּדָה אֶת נַפְשִׁי. וְהֵנָּה הוּא כְּפִנְיֵן אֹרַב וְעוֹשֶׂה בְּמִזִּיד: אָנָּה לִידּוֹ. כִּמוֹ כִּי מִתְאָנֶה הוּא לִי. מִבְּקַשׁ סְבוֹת וְעִלְיוֹת. וְהֵנָּה טַעְמוֹ שֶׁהָשֵׁם סַבֵּב וְתָנִן עִלְיוֹת שִׁמּוֹת זֶה מִזִּיד זֶה, וְלֹא עֲלָתָה מִחֻשְׁבָּתוֹ. וְהָשֵׁם סַבֵּב לוֹ זֶה, בְּעַבּוֹר עוֹן אַחַר שֶׁעֲשָׂה, כְּדֵי שִׁגְלָה מִמִּקּוֹמוֹ. וְכַתִּיב לֹא יִאָּנֶה לְצִדִּיק כַּל אָוֶן:

יד וְכִי יִזִּיד. טַעַם לְהַרְגוֹ, כִּפְאֵילוֹ כְּתִיב וְהַרְגוֹ

לֹד שיעור יומי ליום שני כ"ד שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - כא - פרשת משפטים ונמצא כבר בגדו קדם מכירה (סנהדרין פה). מות יומת • בְּחֶנְק. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חֶנְק היא. והפסיק הענין וכתב: "וגויב איש" בין "מכה אביו ואמו" ל"מקלל אביו ואמו", ונראה לי, הינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הפאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (סנהדרין שם). **אבן עזרא.**

(יז) ומקלל אביו ואמו מות יומת: יז ודילוט אבויה ואמה אתקטלא יתקטל:

כ"ט • ומקלל אביו ואמו • למה נאמר? לפי שהוא אומר: (ויקרא כ) "איש איש אשר יקלל את אביו". אין לי אלא איש שקלל את אביו. אשה שקללה את אביה, מניין? תלמוד לומר: "ומקלל אביו ואמו" סתם, בין איש ובין אשה. אם בן למה נאמר: "איש אשר יקלל", להוציא את הקטן. מות יומת • בסקילה, וכל מקום שנאמר: "דמיו בן", בסקילה, ובנין אב לכלם: (ויקרא כ) "באבן ירגמו אותם דמיהם בם". ובמקלל אביו ואמו נאמר: "דמיו בן" (תורת כהנים. קידושין ל). **אבן עזרא.**

(יח) וכי יריבן אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות ונפל למשכב: יח וארי יצונו גברין ומחי גבר ית חברה באבנא או בכורמיזא ולא ימות ויפל לכוטלן:

כ"ט • וכי יריבן אנשים • למה נאמר? לפי שנאמר: "עין תחת עין", לא למדנו אלא דמי אבריו, אבל שבת ורפוי לא למדנו. לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא). **ונפל למשכב • פתגמו: ויפל לכוטלן, לחלי שמכטלו ממלאכתו. אבן עזרא.**

(יט) אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא: יט אם יקום ויהליך בברא על בריה ויהי זכאה מחיזא לחוד בוטלנה יתן ויאגר אסרא ישלם:

כ"ט • על משענתו • על בריו וכחו (מכילתא). **ונקה המכה • וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג? אלא ללמדך כן שחובשים אותו עד שנואָה אם יתרפא זה, וכן משמעו: כשקם זה והולך על משענתו, אז ונקה המכה, אבל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה. רק שבתו • בטול מלאכתו מחמת החלי, אם קטע ידו או רגלו, רואין בטול מלאכתו מחמת החלי, כאלו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החלי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר: "יד תחת יד, רגל תחת רגל". ורפא ירפא • פתגמו: ישלם שחר הרופא (בבא קמא פה). **אבן עזרא.****

♦ יום שני כ"ד שבט ♦

(כ) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקם ינקם: כ וארי ימחי גבר ית עבדה או ית אמתה בשלטן וימות תחות ידה אתדנא יתדן:

כ"ט • וכי יכה איש את עבדו או את אמתו • בעבד כנעני הפתוב מדבר. או אינו אלא בעברי? תלמוד לומר:

אבן עזרא על התורה

טז ונגב. אמר הגאון, למה נכנס זה הפסוק בין מכה אביו ובין מקלל אביו. והשיב, כי הפתוב לא ידבר רק על התנה, כי הנגבים היו קטנים ונדלו בארץ נכריה, לא יפירו אבותיהם, ויבין שיכוס ויקללום. והענין על הנגב: ונמצא בידו. בשוק לפני המקרו, יומת: יז ומקלל. מצאנו קללה בזכירת השם, כמו ויקללם בשם ה'. גם בלא זכרון השם: יח וכי יריבן. אמר הגאון, באגרוף כמו בעלי אגרופין, דבר חזק וקשה. ורבי מרינוס אמר כי האל"ף נוסף, כמו אל"ף ואורעי. מגזרת גרפס, דבר שיגרף בידו. וככה בלשון עברי: יט אם יקום. על חז"ל נסמוך, שפירשו על משענתו, שלא ישען על אחר כמשפט החולים. רק על עצמו: ונקה המכה. שיוציאוהו מבית הסהר. ופירוש שבתו, מגזרת שביטה ששבת ממלאכתו. ונכון הוא. והוא על משקל שברו, כי התי"ו שרש. ויתכן להיותו כמו זה, שבתה הבית מעט, שהוא מגזרת ישב. והשעם, זמן ישיבה בבית ששובת בלי מלאכתו. והעד על זה הפירוש, שהוא הפך והתהלך בחוץ: ורפא

ירפא. לאות שנתן רשות לרופאים לרפא המכות והפצעים שיגראו בחוץ. רק כל חלי שהוא בפנים בגוף, ביד השם לרפאתו. וכן כתוב כי הוא יכאיב ויחבש. וכתוב באסא, וגם בתליו לא דרש את ה' כי אם ברופאים. והנה הכתוב הפריש, כי לא אמר ורפא ירפא, מן הבנין הקל. רק ורפא ירפא, שהוא מהבנין הכבד. ועוד אפשר זה היטב בפרשה הזאת. וחקמינו קבלו דברים אחרים עם אלה שנייהם. כאשר קבלו בשמים עם קטרת סמים. ואינם פתובים:

שיעור יומי ליום שני כ"ד שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - כא - פרשת משפטים
 לז
 "כי כספו הוא". מה כספו קנוי לו עולמית, אף עבד הקנוי לו עולמית. והרי הנה בכלל "מכה איש ומת" ? אלא
 בא הכתוב והוציאו מן הכלל להיות נדון בדין יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושקה מעת לעת, פטור.
 בשבט • כשיש בו פדי להמית הכתוב מדבר. או אינו אלא אפלו אין בו פדי להמית? תלמוד לומר בישראל:
 (במדבר לה) "ואם באבן יד אשר ימות בה (או בכלי עץ יד אשר ימות בו, גרסת ר"א) הכהו". והלא דברים קל וחמר: ומה ישראל
 חמור, אין חיב עליו אלא אם פן הכהו בדבר שיש בו פדי להמית ועל אכר שהוא פדי למות בהפאה זו, עבד
 הקל, לא כל שכן. נקם ונקם • (סנהדרין עא) מיתת סיף, וכן הוא אומר: (ויקרא כו) "חרב נוקמת נקם ברית"
 (מכילתא) • אבן עזרא.

(כא) אך אם יום או יומים יעמד לא יקם כי כספו הוא: כא ברם אם יומא או תרין יומין יתקם לא
 יתן ארי כספה הוא:
 כ"ד • אך אם יום או יומים יעמד לא יקם • אם על יום אחד הוא פטור, על יומים לא כל שכן? אלא יום
 שהוא פיומים, ואי זה? - זה מעת לעת (מכילתא). לא יקם כי כספו הוא • הא אחר שהקהו, אף על פי שקהו
 מעת לעת קדם שמת, חיב. אבן עזרא.

(כב) וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא
 יהיה אסון ענוש יענש באשר ישית עליו בעל האשה
 ונתן בפללים:
 כב בארי ינצו גברין וימחון אתמא מעדינא
 ויפקון ולדהא ולא יהא מותא אהגבאה
 יתגבי כמא דישיי עלוהי בעלה דאתמא
 ויתן על מימר דיניא:

כ"ד • וכי ינצו אנשים • (מכילתא) זה עם זה, ונתפון להכות את חבירו והקה את האשה. ונגפו • אין נגיפה אלא
 לשון דחיפה והפאה, כמו: (תהלים צא) "פן תגף באבן רגלך", (ירמיה יג) "ובטרים תנגפו רגליכם", (ישעיה ח) "ולאבן נגף".
 ולא יהיה אסון • באשה. ענוש יענש • לשלם דמי ולדות לבעל. שמין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק
 להעלות בדמיה בשביל הריונה. ענוש יענש • יגבו ממנו ממון, כמו: (דברים כב) "וענשו אותו מאה כסף". באשר
 ישית עליו וגו' • כשיהבענו הבעל בבית דין להשית עליו ענש על פה. ונתן • המפה, דמי ולדות. בפללים •
 על פי הדקנים. אבן עזרא.

(כג) ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש:
 כג ואם מותא יהא ותתן נפשא חלה נפשא:
 כ"ד • ואם אסון יהיה • באשה. ונתתה נפש תחת נפש • (סנהדרין עט) רבותינו חולקין בדבר: יש אומרים נפש

אבן עזרא על התורה

תפנו. והנה האדון רצה ליסרו. ולא הזכיר
 הכתוב פאשר גמית האדון עבדו, מה הדין
 שהיה עליו. כי מנהג האדון לחמל על כספו
 שלא להמיתו. פאשר חמל אפילו על בהמתו.
 והשם צוה פאשר יסר האדון את עבדו,
 שלא יסרנו מוסר אבדו. כי בראותו שנפשו
 יוצאה תחת השבט, יניחנו. ואם לא יניחנו,
 יתגר בעבורו. כי רחמי השם על כל מעשיו.
 וכתוב בדרו, ודם לרב שפכתו, ולא היו
 מישראל:
 כב וכי ינצו. אלה האנשים הם עברים, שהם
 נצים, מפה זה את זה. וכן למה מפה רצף.
 ונגפו. כולל שניהם. גם פעם יהיה פירוש
 זה או זה. וכן באש ישרפו אותו ואתהו, זאת
 או זאת. ואם שניהם ישראלים, דין אחד להם.
 וזאת האשה היא ישראלית: ולא יהיה
 אסון. באשה. ענוש יענש. בעבור הגלדים
 שינצו ונתו. פאשר ישית עליו אבי הילדים,
 אם יעשה כתפצו הנגף. ואם לאו, תועל-פי
 בית-דין. כמו ופללו אלהים:

וכל זה הנה קשה עליהם שהתרג האדון
 בעבור מות העבד. והנה אשיב עליהם, למה
 לא פירש הכתוב מהו הנקמה הגדולה או
 הקטנה. והנה נדרוף אחרי הכתובים. נקם
 נקמת בני ישראל, ונתרגו המדקנים כולם.
 והנה אמר שמשון, כי אם נקמתי בכם.
 ואתריו פתוב ויך אותם שוק. ואנקמה נקם
 אחת, ומתו בפית. חרב פפיות בידם, ואתריו
 לעשות נקמה בגוים. כי דם עבדיו יקם,
 והנה דם יורה על התריגה. ועל זה הדרף,
 כל הלשון. והכתוב שאמר זה המיתה במלת
 נקמה, כי האדון מתגולל בעבדו, בעבור
 היותו ברשותו. כי לא יוכל להכות ככה
 כבר ישראל אחיו. וזה שאמר יום או יומים.
 והנה כמוהו על פי שני עדים. והם אמרו
 שלא ידעו טעמו, אם פן ישימו זו עמו.
 וחכמינו ז"ל אמרו, כי טעם יום או יומים
 שהתריגה השעות מארבעה ועשרים שעות
 ביום. וכאשר הסתכלנו בו, מצאנו שיאמר
 בשבט, שהוא שבט מוסר, כמו אתה בשבט

כ וכי נכה. אין ספק כי משפט מישראלי.
 בין חפשי בין נמר, שנה בכל המשפטים.
 על פן לא יתכן להיות זה עבד עברי. ועוד,
 כי באחרונה פתוב כי כספו הוא. והנה זה
 העבד והאמה, הוא הכתוב עליהם מהם תקנו
 עבד ואמה. ונפתח ב"ת בשבט, שהיה מנהגו
 להכותם בו. והנה כל החולקים על חכמינו,
 בעל פרחם יסמכו עליהם במלת נקם ונקם.
 כי הנקמה על דרכים רבים. והנה לא תועיל
 להם הסבךא במקום הנה. והאבות קבלו, כי
 זאת כמו חרב נוקמת נקם ברית:
 כא אף. הנה יקם שהוא מהבגן שלא נקרא
 שם פעלו, הוא כמו ונקם, שהוא מבגן
 נפעל. והפוחים אמרו כי פירוש נקם ונקם,
 נקמה גדולה ליסר אותו. ואם יעמד יום
 אחד, תהיה הנקמה פחותה. ואם יומים, לא
 יקם כלל. וראיתם, שלא מצאנו במיתות
 בית-דין מלת נקמה. ואמרו, כי חרב נוקמת
 אינה ראיה גמורה, שהוא תריגה. ועוד, אחר
 שאמר הכתוב יום, מה צורך לומר יומים.

לח שיעור יומי ליום שני כ"ד שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - כא - פרשת משפטים
ממש, ויש אומרים ממון, אבל לא נפש ממש, שהמתכונן להרג את זה והרג את זה, פטור ממיתה ומשלם ליוֹרְשֵׁי
דָּמִיו כְּמוֹ שֶׁהָיָה נִמְכָּר בְּשׁוּק. אבן עזרא.

(בר) עֵינַי תִּתַּח עֵינַי שֵׁן תִּתַּח שֵׁן יָד תִּתַּח יָד רָגְלָא תִּתַּח יָד
בר עֵינַי תִּתַּח עֵינַי שֵׁן תִּתַּח שֵׁן יָד תִּתַּח יָד רָגְלָא תִּתַּח יָד
חֲלָף יָדָא רָגְלָא חֲלָף רָגְלָא:
רְגֵל:

רפ"ב עֵינַי תִּתַּח עֵינַי • סמא עין חברו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכר בשוק, וכן כלם. ולא נטילת
אבר ממש, כמו שדָּרְשׁוּ רבוֹתֵינוּ בְּפֶרֶק החובל (בבא קמא פד) • אבן עזרא.

(כה) בְּוֵיָהּ תִּתַּח בְּוֵיָהּ פִּצֵּעַ תִּתַּח פִּצֵּעַ חֲבוּרָה תִּתַּח
כה פְּוֵאָה חֲלָף פְּוֵאָה פִּדְעָא חֲלָף פִּדְעָא
מְשֻׁקָּפִי חֲלָף מְשֻׁקָּפִי:
חֲבוּרָה:

רפ"ג בְּוֵיָהּ תִּתַּח בְּוֵיָהּ • מכות אש, ועד עכשו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים, ועלשו בשאין בה פחת דמים,
אלא צער, כגון כוֹאָו בשפוד על צַרְפָּנְיוֹ, אומדים כמה אדם פיוצא ביצא רוצה לטל, להיות מצטער כף. פִּצֵּעַ •
היא מכה המוציאה דם שפצע את בשרו, נפרדוֹר בלע"ז. הכל לפי מה שהוא: אם יש בו פחת דמים, נותן גזק,
ואם נפל למשכב, נותן שקבת, ורפוי, ובשתי וצער. ומקרא זה יתר הוא. וב"חובל" דרשוהו רבוֹתֵינוּ לחיב על
הצער אפלו במקום גזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטרין אותו מן הצער, לומר הואיל וקנה ידו, יש
עליו לתקפה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לתקפה בסם, שאינו מצטער כל כף, וזה חֲתֻכָּה בְּכָרְזַל וצֵעָרוֹ.
חֲבוּרָה • היא מכה שהדם נצרך בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו. לשון חֲבוּרָה, טק"א בלע"ז, כמו
(יבמ"ד יג) "וְנִמְרָ חֲבוּרָתִיו". ותרגומו מְשֻׁקָּפִי, לשון חֲבֻטָּה, בטדור"א בלע"ז, וכן "שדופת קדים" שקיפן קדוֹם,
חבוטות ברוח. וכן "על המשקוף", על שם שהדלת נוקש עליו. אבן עזרא.

(כו) וְכִי־יִבֶּה אִישׁ אֶת־עֵין עֶבְדוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אִמּוֹ
כו וְכִי־יִבֶּה אִישׁ אֶת־עֵין עֶבְדוֹ אוֹ־אֶת־עֵין אִמּוֹ
עֵינַי דְּאִמְתָּה וְיַחְבְּלָנָה לְבַר חוֹרִין יִפְטֹרְנָה
חֲלָף עֵינָה:
וְשַׁחֲתָהּ לְחֻפְשֵׁי יְשֻׁלְחָנוּ תִּתַּח עֵינָו:

רפ"ד אֵת עֵין עֶבְדוֹ • כַּנְעַנִי, אָבֵל עַבְרִי אֵינוֹ יוֹצֵא בְּשֵׁן וְעֵין, כְּמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ אַצֵּל "לֹא תִצָּא כְּצֵאת הָעֶבְדִּים".
תחת עינו • (מכילתא) וכן בכ"ד ראשי אברים: אַצְבְּעוֹת הַיָּדִים וְהַרְגְלַיִם, וְשֵׁתֵי אֲזְנָיִם, וְהַחֲטֹם וְרֹאשׁ הַגִּזְיָה שֶׁהוּא
גִיד הָאָמָה. וְלָמָּה נֶאֱמַר "שֵׁן וְעֵין"? שֶׁאִם נֶאֱמַר עֵין וְלֹא נֶאֱמַר שֵׁן, הֵייתִי אֹמֵר: מַה עֵין שְׁנֹבָרָא עִמּוֹ, אָף כֹּל

אבן עזרא על התורה

התורה פירש שלם אם לא נסמך על דברי
תו"ל. כי כאשר קבלנו התורה מן האבות,
כן קבלנו תורה שבעל פה. אין הפרש ביניהם.
והנה יהיה פירוש עין תחת עין, ראוי להיותו
עינו תחת עינו, אם לא יתן כפרו. ואמר
הגאון, כי יש שן שהענש שלו מעט, אם
יהיה המכה נצר, כי אם יפרת עוד יחליף.
והזכיר היד כי היא בעלת מלאכה. והזכיר
הרגל שהוא יתיר קשה מהיד, כי לא יוכל
אדם ללכת ברגל אחת. ולפי דעתי, כי הזכיר
אלה האברים על התורה ברב. כי כאשר נבא
אדם חֲבוּרוֹ, או יכנו בעין שהוא עומד כנגדו.
או בפה שעומד כנגדו וישבר שניו. או ביד
שבה ילחם או יגן בער פניו. או ברגל בכרחו
מפניו:

כה כה פּוֹיָהּ. מכות אש כמשמעותו: י"א כי פצע.
להוציא דם. וחֲבוּרָה מכה בלי דם. והגאון

וסרה שלישית אור עינו, איך יתכן שהיה
מכה בזאת בלי תוספת ומגרעת. אולי יחשיב
אור עינו כלי. ויתיר קשה הכוונה והפצע
והחֲבוּרָה, כי אם היו במקום מסכן, אולי
ימות. ואין הדעת סובלת. אמר לו בן זוטא,
והלא כתוב במקום אחר כאשר יתן מום
כאדם בן יתן בו. והגאון השיב לו, יש לנו
בי"ת תחת על. והנה טעמו בן יתן עליו
עָנֻשׁ, וכן זוטא השיב לו כאשר עשה בן
זוטא לו. והגאון השיב, הנה שמשון אמר
כאשר עשו לי בן אָעֻשָׁה להם. ושמשון לא
לקח נשומתיים ונתנם לאחרים, רק גמולם
השיב להם. וכן זוטא השיב, אם היה המכה
עני, מה יהיה עָנֻשוֹ. והגאון השיב, אם עור
יעור עין פקח, מה יעשה לו. כי העני יתכן
שיעשיר וישלם, רק העור לא יוכל לשלם
לעולם. והפלה, לא נובל לפרש על דרך מצות

כג ואם אסוף יהיה. לאשה. ויש מחלוקת
אומרים כי ימות הנוגף, בעבור שמחשבתו
להרג אהיו, יומת. וראייתם, כי על הילדים
כתוב עָנֻשׁ יַעֲנֹשׁ. ועל מות האשה כתוב,
וְנָתַתְּ נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ. ואם הוא עָנֻשׁ, מה
יתרון למות האשה יותר מן הילדים. ואם
אמרנו שהם בני עונשים, למה שנה הכתוב
לומר נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ. ומחלוקת אחרת אומרת
כי המתכונן להרג את זה והרג את זה, לא
יומת. ושנה הכתוב לומר נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ, כי
עָנֻשׁ יַעֲנֹשׁ, יותר מהילדים הרבה מאד.
וראייתם, הכתוב הבא אחריו, עֵין תַּחַת עֵין
שֵׁנֵינוּ כְּמִשְׁמֵעוֹ, רק הוא כפרו. ונופר זאת
הפְּרָשָׁה, בעבור עֵין תַּחַת עֵין, שן תחת שן.
כי אֶתְרִיו כְּתוּב, מִשְׁפֵּט עֵין הַעֲבָד וְשֵׁנוֹ:
כד עֵין. אמר רב סעדיה, לא נובל לפרש זה
הפסוק כמשמעותו. כי אם אדם הכה עין חברו,

שיעור יומי ליום שני כ"ד שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כא – פרשת משפטים
לט
שנבְּרָא עִמּוֹ, וְהָרִי שֶׁן לֹא נִבְרָא עִמּוֹ. וְאִם נֶאֱמַר שֶׁן וְלֹא נֶאֱמַר עֵינֵן, הֵיִתִּי אֹמֵר אֶפְלוּ שֶׁן תִּינּוֹק שְׂיֵשׁ לָהּ חֲלִיפִין,
לְךָ נֶאֱמַר עֵינֵן. אבן עזרא.

(כו) וְאִם־שֶׁן עֲבָדוֹ או־שֶׁן אִמָּתוֹ יִפְּלוּ לַחֲפְּשֵׁי יִשְׁלַחֲנוּ
תַּחַת שְׁנוֹ: אבן עזרא.

(כח) וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וּמָת סָקוּל
יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בְּשָׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי:
כח וְאִרִי יִגַּח תּוֹרָא יֵת גְּבָרָא אוֹ יֵת אִתְתָּא
וַיְמִית אִתְרַגְמָא יִתְרַגַּם תּוֹרָא וְלֹא יִתְאָכַל
יֵת בְּסָרְהָ וּמְרָה דְתּוֹרָא יֵהִי זַכָּאָה:

ה"י"י וְכִי יִגַּח שׁוֹר • (כבא קמא כח) אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד כֹּל בְּהֵמָה וְחִיָּה וְעוֹף, אֲלֹא שְׂדֵבֵר הַפְּתוּב בַּהֲוָה. וְלֹא יֵאָכַל
אֶת בְּשָׂרוֹ • (פסחים כא) מִמְשַׁמֵּעַ שֶׁנֶּאֱמַר: "סָקוּל יִסְקַל הַשׁוֹר", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא נִבְלָה, וְנִבְלָה אֲסוּרָה בְּאִכְלָהּ?
אֲלֹא מֵהַ תְּלֻמוּד לּוֹמֵר: "וְלֹא יֵאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ", שֶׁאֶפְלוּ שֶׁחִטּוֹ לְאַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ, אֲסוּר בְּאִכְלָהּ. (כבא קמא מא)
בַּהֲנָאָה מִיָּנִין? תְּלֻמוּד לּוֹמֵר: "וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי". כִּי אֲדָם הָאוֹמֵר לְחֲבָרוֹ: יֵצֵא פְלוֹנִי יֵצֵא נָקִי מִנְכַסְיוֹ וְאֵין לוֹ בְּהֵם
הַנָּאָה שֶׁל כְּלוּם, זֶהוּ מְדַרְשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּמוֹעֵד: "וְגַם־בְּעֵלְיוֹ יוֹמָת", הֲצַרְךָ לּוֹמֵר בְּתֵם:
"וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ו עמ' 141 ואילך – מותו 'לקראת שבת')

גם ההוה בא מ"דבר הכתוב"

וכי־יגַח שׁוֹר

אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד כֹּל בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף אֲלֹא שְׂדֵבֵר הַפְּתוּב בַּהֲוָה (כא, כח. ובפרש"י)
יש לפרש כלל זה "דבר הפתוב בהוה" (שמביאו רש"י בפרשתנו עוד כמה פעמים (כב, יז, שם, כא, שם, ל)) בדרך הדרוש והקמץ:
כִּי אֶשֶׁר מִתְרַחֵשׁ בְּעוֹלָם מֵאַרְעַע שֶׁהוּא נִגְדַּח הַטְּבַע וְיוֹצֵא מִגְדָּר הַרְגִיל, אֲזִי נִפְרַח לְפַל שֶׁ"מֵאֵת ה' הֵיִתֵּה זֹאת" וְאֵין זֶה "מִקְרָה" חֵס
וְשְׁלוֹם.
אך בדרך כלל כִּי אֶשֶׁר "עוֹלָם כְּמִנְהַגוֹ נוֹהֵג", עֲלוּל הָאֵדָם לְחֻשָּׁב שְׂאֵין דְּרָכֵי הַטְּבַע מְגִיעִים מִפְּחַ הַבוֹרָא, אֲלֹא כִּי הוּא דְרָכֵם וְטְבַעֵם
שֶׁל הַנְּבִרָאִים, וְהַעוֹלָם מִתְנַהֵג מֵעֲצָמוֹ ח"ו.
ועל זה בא הכלל – "דבר הפתוב בהוה". שגם ה"הוה", דְּקָאֵי עַל הַנְּהַגָּה הַרְגִילָה מְדִי יוֹם בְּיוֹמוֹ, אֵין זֶה מֵעֲצָמוֹ ח"ו, כִּי אִם
מִפְּחַ "דְּבַר הַפְּתוּב", שֶׁהוּא דְּבַר ה' הַמְּחִיָּה וּמְקַיֵּם אֶת כֹּל הַנְּבִרָאִים וּמְנַהֵגִים כְּרָצוֹנוֹ. אבן עזרא.

(כט) וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְמַל שְׁלֵשִׁים וְהוֹעֵד בְּבַעְלָיו
וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהַמִּית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסְקַל
וְגַם־בְּעֵלְיוֹ יוֹמָת:
כט וְאִם תּוֹר נִגַּח הוּא מֵאִתְמַלִּי וּמְדַקְמוּהִי
וְיִתְסַהֵד בְּמִרְהָ וְלֹא נִטְרָה וְיִקְטוּל גְּבָרָא אוֹ
אִתְתָּא תּוֹרָא יִתְרַגַּם וְאַף מְרָה יִתְקַטֵּל:

ה"י"י מִתְמַל שְׁלֵשִׁים • הָרִי שֶׁלֵּשׁ נְגִיחוֹת (מכילתא) • וְהוֹעֵד בְּבַעְלָיו • (ב"ק כג) לְשׁוֹן הַתְּרָאָה בְּעֵדִים, כְּמוֹ: (בראשית ג)
"הָעֵד הַעֵיד בְּנוֹ הָאִישׁ". וְהַמִּית אִישׁ וְגו' • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִגַּח", אֵין לִי אֲלֹא שֶׁהַמִּיתוֹ בְּנִגְחָהּ. הַמִּיתוֹ

אבן עזרא על התורה

אמר כי פצע שְׁבִירַת עֵצִים. וְחִבּוּרָה מִכַּח דָּם:
כו וְכִי יִגַּח. צוּה הַשֵּׁם שֶׁיֵּצֵא הַעֶבֶד חֲפְּשֵׁי
תַּחַת עֵינָיו אוֹ שְׁנוֹ. שְׁלֹא יֵהָ אֲדוֹנָיו אֲכָרִי,
שֶׁיִּכְנָנוּ מִכָּה נִמְרָצָה. כִּי אִם יִשְׁחִית עֵינָיו, אוֹ
אֶפְלוּ שְׁנוֹ, יֵצֵא מְרֻשּׁוֹתוֹ חֲפְּשֵׁי, וַיֵּאבֵד מְמוֹנוֹ:
כו וְאִם שֶׁן. דְּבַר הַפְּתוּב עַל הַהוֹה בְּרַב,
כִּי אִם יֵצֵא בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים כְּפִי
הַקְּבֵלָה:
כח וְכִי יִגַּח. הַזְכִּיר זֹאת הַפְּרָשָׁה, בְּעִבּוּר
אִם יִגַּח הַשׁוֹר עֶבֶד אוֹ אִמָּה. וְזֶה הָאִישׁ
וְהָאִמָּה יִשְׂרָאֵלִים. וְהַזְכִּיר הָאִשָּׁה, וְלֹא עָשָׂה
כִּי בְּסוּק מִכָּה אִישׁ וְמָת. כִּי מִנְהַג הַלְשׁוֹן
לְהַזְכִּיר הַנִּבְכָּד שֶׁהוּא הַזְכָּר, וְהוּא הַדִּין
לְנִקְבָה. וְהַזְכִּיר הָאִשָּׁה עֲתָה, בְּעִבּוּר שְׂיֵשׁ
מְקוּמוֹת שֶׁאֵין מִנְהַג הָאִשָּׁה לְצֵאת חוּץ
מִהַעִיר לְשָׂדֶה, אֶל מְקוֹם שֶׁשָּׂם הַשְּׂוֹרִים,
שֶׁלֹּא יִחְשַׁב אֲדָם וַיַּעֲרֵר וַיֵּאמֵר לְמַה שֶׁנִּתְּה
הַמְנַהֵג. וּבְעִבּוּר זֶה כְּתוּב אֲכָרִי, אוֹ בֶן יִגַּח

או בת יגַח, כי משפט מכה איש שוה הוא
שִׁיחָה גְדוּל בְּשָׂנִים אוֹ קֶטַן. וְהַזְכִּיר הַבֶּן
וְהַבַּת שֶׁהֵם קְטָנִים, שְׁלֹא יַעֲרַר בְּעַל הַשׁוֹר
עַל הָאִבּוֹת, שֶׁהֵיחָ עֲלֵיהֶם לְשִׁמְרָם: סָקוּל
יִסְקַל הַשׁוֹר. טַעַם וְלֹא יֵאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ
כְּמוֹ הַנְּבִלָה שֶׁיֵּאָכְלָה גֵר שֶׁעַר אוֹ נְכָרִי.
וְקִדְמוּנֵינוּ אִמְרוּ, כִּי כֹל מְקוֹם שֶׁכְּתוּב בוֹ
לֹא יֵאָכַל, הוּא אֲסוּר בַּהֲנָאָה: וּבָעַל הַשׁוֹר
נָקִי. מַעֲנֵשׁ:

בנשיכה, דחיפה וכעיטה מנין? תלמוד לומר: "והמית". וגם בעליו יומת • בידי שמים. יכול בידי אדם? תלמוד לומר: (במדבר לה) "מות יומת המכה, רוצח הוא", על רציחתו אפה הורגו ואי אפה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין לג.)

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ט ח"ו עמ' 329 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מיתת השור - דיני נפשות?

ואם שור נגח הוא מתמל שלשם והועד בבעליו . . השור יסקל וגם בעליו יומת: (כא, כט)

"שור הנסקל בעשרים ושלש שנים ושלש שנים שנתמל שלשם והועד בבעליו יסקל וגם בעליו יומת, כמיתת בעלים כף מיתת השור" (סנהדרין ב, א).

וקשה אף למדים דין מיתת השור מדין מיתת הבעלים, והרי אין למדים דיני ממונות מדיני נפשות?

ויש לומר בפשיטות דיש בזה גם דיני נפשות:

מאחר שהתורה כללה אותם פאחד, "השור יסקל וגם בעליו יומת" - היינו שפשוטם על השור אין זה רק דיני ממונות כי אם גם דיני נפשות כי בזה נכלל דין הבעלים - "וגם בעליו יומת" (בידי שמים), ואם כן שפיר הוי דיני נפשות.

ויש להוסיף הסברה בזה:

דהנה בטעם חיוב המיתה לבעלים בנגיחת שורו היה אפשר לפרש שהוא מטעם שלא שמר שורו כדבעי, ואז "השור יסקל" משום שהזיק, וזה שהבעלים יומת הוא מטעם שלא שמר שורו. ולפי זה דין השור ודין הבעלים הם שני דברים נפרדים.

אבל יותר נראה לומר דטעם חיוב המיתה לבעלים הוא, דמפנין שהשור הוא ממון בעלים, הוא ליה כידא אריכתא דהבעלים, וכאלו שהבעלים בעצמו הזיק, ולפי זה בדין השור נכלל גם דיני נפשות, דשניהם חטאו באותה פעולה ואין שיער להפריד בדין שלהם. **אבן עזרא.**

(ב) אם-כפר יושת עליו ונתן פדין נפשו ככל אשר-יושת עליו:
ל אם ממון ישוון עלוהי ויתן פירקן נפשה ככל דישוון עלוהי:

כ"א - אם כפר יושת עליו • "אם" זה אינו תלוי, והרי הוא כמו "אם כסף תלוה", לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כפר. ונתן פדין נפשו • דמי נזק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: דמי מדיק (כבא קמא כז) • **אבן עזרא.**

(ג) או-בן ונגח או-בת ונגח כמשפט הזה יעשה לו:
לא או לבר ישאל נגח תורא או לבת ישאל נגח פדינא הדין יתעבד לה:

כ"ב - או-בן ונגח • בן שהוא קטן. או בת • שהיא קטנה. לפי שנאמר: "והמית איש או אשה", יכול אינו חיב אלא על הגדולים? תלמוד לומר: "או-בן ונגח ונגו", לחיב על הקטנים בגדולים (מכילתא) • **אבן עזרא.**

(ד) אם-עבד ונגח השור או אמה כסף . . שלשים שקלים יתן לאדניו והשור יסקל:
לב אם לעבדא נגח תורא או לאמתא כסף תלתין סלעין יתן לרבונה ותורא יתרגם:

כ"ג - אם-עבד או אמה • כנעניים (מכילתא) • שלשים שקלים יתן • גזרת הכתוב היא, בין שהוא שוה אלה זון בין שאינו שוה אלא דינר, והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלונני"א.

(ה) וכייפתח איש בור או כייכרה איש בר ולא יכסנו ונפל-שמה שור או חמור:
לג וארי פתח גבר גוב או ארי יכרה גבר גוב ולא יכסנו ונפל תמן תורא או חמרא:

כט ואם. אין ספק כי אין כופר למומתי בית-דין. על כן אמרו מעתיקי הדה, כי וגם יומת, מיתתו בידי שמים. הנה יהיה זה יומת לפי דעתו, כמו עין תחת עין, שהוא ראוי שיומט אם לא יתן כופר נפשו. וכל זה בעבור שיש שהוא פתוח יומת, ולא יומת:

ל אם כופר. אין זה הפך ולא תקחו כופר, כי הכתוב שם הוא רוצח גמור. וזה לא רצח, רק נענש בעבור שלא שמר שורו להיתו קשור. או השור התיר עצמו שלא נקשר כראוי. או שלא מצא הפתח סגור ויצא והזיק יושת עליו. על פי הדגיון:

לא או בן או בת. שניהם ישאלים, כי כתוב אתרוי אם עבד. והשם שם עונש על בעל השור, כי קשה בעיניו שתמית בהמה, אדם שנברא בצלם אלהים, על כן נסקל השור:

כ"ט"י וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר • שְׁהִיָּה מְכַסֶּה וְגִלְהוּ. אוּ פִי יִכְרֶה • לְמָה נֶאֱמַר? אִם עַל הַפְּתִיחָה חֵיב, עַל הַכְרֵיָה לֹא כָּל שָׂכָן? אֲלֹא לְהִבִּיא כוֹרֶה אַחַר כוֹרֶה שֶׁהוּא חֵיב (בבא קמא נא) • וְלֹא יִכְסְנוּ • הָא אִם כְּסָהוּ, פְּטוּר, וּבַחֲפֹר בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים דְּבָר הַפְּתוּב (שם נה). שׂוֹר אוּ חֲמוֹר • הוּא הַדִּין לְכָל בְּהֵמָה וְחִיָּה, שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "שׂוֹר וְחֲמוֹר", אָנוּ לְמַדִּין אוֹתוֹ שׂוֹר מִשְׁבֵּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן יְנוּחַ שׂוֹרְךָ וְחֲמוֹרְךָ", מַה לְהִלָּן כָּל בְּהֵמָה וְחִיָּה כְּשׂוֹר, שֶׁהֵרִי נֶאֱמַר בְּמְקוֹם אַחַר "וְכָל בְּהֵמָתְךָ", אַף כָּאֵן כָּל בְּהֵמָה וְחִיָּה כְּשׂוֹר. וְלֹא נֶאֱמַר: "שׂוֹר וְחֲמוֹר", אֲלֹא שׂוֹר וְלֹא אָדָם, חֲמוֹר וְלֹא פְּלִים (בבא קמא נב) • אבן עזרא.

(לד) בַּעַל הַבוֹר יִשְׁלַם כֶּסֶף יְשִׁיב לְבַעְלָיו וְהֵמֶת יִהְיֶה-לוֹ: לֵה מְרִי דְגָבֵא יִשְׁלַם כֶּסֶף אֲתִיב לְמַרוּחִי וּמִיתָא יְהָא דִּילָהּ:

כ"ט"י בַּעַל הַבוֹר • בַּעַל הַתְּקָלָה, אַף עַל פִּי שְׂאִין הַבוֹר שְׁלוֹ, שֶׁעָשָׂאֵו בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, עָשָׂאֵו הַפְּתוּב בַּעְלָיו, לְהַתְּחִיב בְּנִזְקָיו. כֶּסֶף יְשִׁיב לְבַעְלָיו • יְשִׁיב לְרַבּוֹת שְׂוָה כֶּסֶף, וְאֶפְלוּ סְבִין (שם ט). (וְהָא דְכֵתִיב "מִיֵּטֵב שְׂדֵהוּ", וְכֵתִב רַש"י שֶׁהַנִּזְקִין מִן הַעֲדִית, תַּרְוֵן בְּגִמְרָא דְפָרַק קָמָא דְכָבֵא קָמָא, רַב הוֹנָא בְּרִיָּה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, דְּהָהוּ אִם בָּא לְגַבּוֹת קַרְקַע, אֲבָל מִטְּלָטְלִי - כָּל מִילִי מִיֵּטֵב הוּא, דָּאִי לֹא מְזַדְבֵּן הָכָא, מְזַדְבֵּן הָכָא). וְהֵמֶת יִהְיֶה-לוֹ • (מכילתא. ב"ק ט) לְנִזְק, שְׂמִין אֶת הַנִּבְלָה וְנוֹטְלָה בְּדַמִּים, וּמְשַׁלֵּם לוֹ הַמְזִיק עֲלֶיהָ תְּשֻׁלוּמֵי נִזְקוֹ. אבן עזרא.

(לה) וְכִי-יִנָּחַ שׂוֹר-אִישׁ אֶת-שׂוֹר רַעְהוּ וְמָת וּמְכָרוֹ אֶת-הַשׂוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת-כֶּסְפּוֹ וְגַם אֶת-הַמֶּת יַחְצוּן: לֵה וְאַרְי יְגוּף תוֹר דְּגָבֵר יֵת תוֹרָא דְחַבְרָה וּמִיּוֹת וּיְזַבְנוּן יֵת תוֹרָא חֵיא וּפְלָגוּן יֵת כֶּסְפָּה וְאַף יֵת דְּמֵי מִיתָא יִפְלָגוּן:

כ"ט"י וְכִי-יִגַּף • יְדַחַף, בֵּין בְּקַרְנָיו, בֵּין בְּגוּפוֹ, בֵּין בְּרַגְלָיו, בֵּין שֶׁנִּשְׁכּוּ בְּשִׁנָּיו, כְּלָן בְּכָלֵל נְגִיפָה הֵם, שְׂאִין נְגִיפָה אֲלֹא לְשׁוֹן מְכָה. שׂוֹר-אִישׁ • שׂוֹר שֶׁל אִישׁ. וּמְכָרוֹ אֶת הַשׂוֹר וְגו' • בְּשׁוּיִם הַפְּתוּב מְדַבֵּר, שׂוֹר שְׂוָה ר' שֶׁהִמִּית שׂוֹר שְׂוָה ר', בֵּין שֶׁהַנִּבְלָה שְׂוָה הַרְבֵּה, בֵּין שֶׁהִיא שְׂוָה מַעֵט, כְּשֶׁנוֹטֵל זֶה חֲצִי הַחַי וְחֲצִי הַמֶּת, וְזֶה חֲצִי הַחַי וְחֲצִי הַמֶּת, נִמְצָא, כָּל אֶחָד מִכֶּסֶד חֲצִי נִזְק שֶׁהַזִּיקָה הִמִּיתָהּ. לְמַדְנוּ, שֶׁהֵתֵם מְשַׁלֵּם חֲצִי נִזְק, שְׂמִין הַשְׂוִין אֶתָּה לְמַד לְשָׂאִינָן שְׂוִין, כִּי דִין הֵתֵם לְשַׁלֵּם חֲצִי נִזְק, לֹא פְחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. אוּ יְכוּל אַף בְּשָׂאִינָן שְׂוִין בְּדַמִּיהֶן כְּשֶׁהֵן חַיִּים, אָמַר הַפְּתוּב "וְחָצוּ אֶת שְׁנֵיהֶם"? אִם אֲמַרְתָּ כֵּן, פְּעַמִּים שֶׁהַמְזִיק מִשְׁתַּכַּר הַרְבֵּה כְּשֶׁהַנִּבְלָה שְׂוָה לִימְכַר לְנִזְקִים הַרְבֵּה יוֹתֵר מְדַמֵי שׂוֹר הַמְזִיק, וְאִי אֶפְשָׁר שְׂאִימַר הַפְּתוּב שֶׁיְהִיא הַמְזִיק נִשְׁכָּר, אוּ פְעַמִּים שֶׁהַנִּזְק נוֹטֵל הַרְבֵּה יוֹתֵר מְדַמֵי נִזְק שְׁלֵם, שֶׁחֲצִי דְמֵי שׂוֹר הַמְזִיק שְׂוִין יוֹתֵר מִכָּל דְּמֵי שׂוֹר הַנִּזְק. וְאִם אֲמַרְתָּ כֵּן, הֵרִי תֵם חֲמוֹר מְמוּעָד. עַל כִּרְחָף, לֹא דְבַר הַפְּתוּב אֲלֹא בְּשׁוּיִן, וְלְמַדְךָ שֶׁהֵתֵם מְשַׁלֵּם חֲצִי נִזְק, וּמִן הַשְׂוִין תִּלְמַד לְשָׂאִינָן שְׂוִין, שֶׁהַמְשַׁתְּלֵם חֲצִי נִזְקוֹ, שְׂמִין לוֹ אֶת הַנִּבְלָה, וּמֵה שֶׁפָּחַתוּ דְּמֵיו בְּשִׁבִיל הִמִּיתָהּ, נוֹטֵל חֲצִי הַפְּחָת וְהוֹלֵךְ. וְלָמָּה אָמַר הַפְּתוּב בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְלֹא אָמַר: "יִשְׁלַם חֲצִיו"? לְלַמֵּד, שְׂאִין הֵתֵם מְשַׁלֵּם אֲלֹא מְגוּפוֹ, וְאִם נִגַּח וּמָת אַחֲרֵי-כֵן אֵין הַנִּזְק נוֹטֵל אֲלֹא הַנִּבְלָה, וְאִם אֵינָה מַגְעַת לְחֲצִי נִזְקוֹ, יִפְסִיד. אוּ שׂוֹר שְׂוָה מְנָה שֶׁנִּגַּח שׂוֹר שְׂוָה חֲמֵשׁ מְאוֹת זוּז, אֵינוֹ נוֹטֵל אֲלֹא אֶת הַשׂוֹר, שְׁלֹא נִתְחַיֵּב הֵתֵם לְחֵיב אֶת בַּעְלָיו לְשַׁלֵּם מִן הַעֲלִיָּה (בבא קמא כז) • אבן עזרא.

(לו) אוּ נוֹדַע כִּי שׂוֹר נִגַּח הוּא מִתְמוּל שְׁלֵשִׁם וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בַּעְלָיו שְׁלֵם יִשְׁלַם שׂוֹר תַּחַת הַשׂוֹר וְהֵמֶת יִהְיֶה-לוֹ: לו אוּ אֲתִידַע אַרְי תוֹר נִגַּח הוּא מֵאֲתִמְלִי וּמְדַקְמוּהִי וְלֹא נִטְרָה מְרִה שְׁלֵמָא יִשְׁלַם תוֹרָא חֲלָף תוֹרָא וּמִיתָא יְהָא דִּילָהּ:

כ"ט"י אוּ נוֹדַע • אוּ לֹא יָהִה תֵם, אֲלֹא נוֹדַע כִּי שׂוֹר נִגַּח הוּא הַיּוֹם וּמִתְמוּל שְׁלֵשִׁם, הֵרִי שְׁלֵשׁ נְגִיחוֹת. שְׁלֵם יִשְׁלַם שׂוֹר • נִזְק שְׁלֵם. וְהֵמֶת יִהְיֶה-לוֹ • לְנִזְק, וְעֲלָיו יִשְׁלַם הַמְזִיק עַד שֶׁיִּשְׁתְּלַם נִזְק כָּל נִזְקוֹ. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

לג וכי יפתח איש בור. שהיה פרוי. והזכיר זה כי אין השם חפץ שתמות בהמה חנם, שלא לצורך אדם. ועוד, כי זויק בעל הבהמה:
לד בעל הבור. הפותח או הפורה, אף-על-פי שהוא ברשות הרבים, כי לצרכו עשה. על כן נקרא בעל הבור: כסף ישיב לבעליו. שיתן דמי הנופל, בהיותו חי, אחר שיפחת ממנו דמי המת:
לה וכי יגף. אמר בן זוטא, כי רעהו תאר לשור. ולא ראה כי שור-איש, סמוך הוא. וכן הוא שור-רעהו. ואין לשור רע. רק בן זוטא לבדו.
זה השור שהוא תם, ישלם בעליו חצי נזק: לו או וגו'. ואם היה השור מועד ישלם הנזק שלם. והזכיר הפתוח דבר השור עד שיגיע אל וכי יגב איש שור או שה. וכל זה בעבור העבד שהוא נמכר בנגבתו. כי בן החלל כי תקנה עבד עברי:

(ל) **כִּי יִגְנוּב־אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׁה וּמָבְחוּ אוֹ מְכָרוּ חֲמֹשֶׁה בְּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע־צֵאֵן תַּחַת הַשֶּׁה:**
 לו אַרְי יִגְנוּב גֹּבֵר תּוֹר אוֹ אִמֵר וְיִקְסֶנָה אוֹ זַבְנָה חֲמִשָּׁא תּוֹרִין יִשְׁלַם חֲלָף תּוֹרָא וְאַרְבַּע עֲנָא חֲלָף אִמְרָא:

כ"י < חמשה בקר וגו' • אמר רבי יוחנן בן זכאי: חס המקום על כבודן של בריות: שור, שהולך ברגליו, ולא נתבזה בו הגנב לנושאו על כתפו, משלם ה'. שיה, שנושאו על כתפו, משלם ד', הואיל ונתבזה בו. אמר רבי מאיר: בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה: שור, שבטלו ממלאכתו, ה'. שיה, שלא בטלו ממלאכתו, ד'. תחת השור תחת השיה • (בבא קמא טז) שגאן הכתוב, לומר שאין מדת תשלומי ד' וה' נוקבת, אלא בשור ושה בלבד. אבן עזרא.

כב (א) אִם־בְּמַחְתֶּרֶת יִמְצָא הַגֵּנֵב וְהִכָּה וּמָת אִין לוֹ דְּמִים:
 א אם במחירתא ישתכח גנבא ויתמחי וימות לית לה דם:

כ"י < אם במחירת • (סנהדרין סב) כשהיה חותר את הבית. אין לו דמים • אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעקרו. כאן למדתך תורה: אם בא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך בא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו בפניו ושומק. לפיכך, על מנת בן בא, שאם יעמד בעל המזון כנגדו, יתרגנו. אבן עזרא.

(ב) אִם־זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דְּמִים לוֹ שְׁלֹם יִשְׁלַם אִם־אִין לוֹ וְנִמְכַר בְּגֻבְתּוֹ:
 ב אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי דמא לה שלמא ישלם אם לית לה ויזדבן בגנבתה:

כ"י < אם־זרחה השמש עליו • (מכילתא וסנהדרין שם) אין זה אלא כמין משל: אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הנה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו בא להרג אפלו יעמד בעל המזון כנגדו, כגון אב החותר לגנב מזון הבן, בידוע שרחמי האב על הבן, ואינו בא על עסקי נפשות. דמים לו • כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יתרגנו בעל הבית. שלם ישלם • הגנב, מזון שגנב ואינו חיב מיתה. ואונקלוס שתרגם: אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי, לקח לו שיטה אחרת, לומר שאם מצאוהו עדים קדם שבא בעל הבית, וכשבא בעל הבית נגדו התרו בו שלא יתרגוהו, דמים לו, חיב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הנה בא על עסקי נפשות, ולא יתרג את בעל המזון. אבן עזרא.

(ג) אִם־הִמְצָא תְּמִצָּא בִידּוֹ הַגֵּנֵב מִשׁוֹר עַד־חֲמֹר עַד־ שֶׁה חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלַם:
 ג אם אשתכחא ושתכח בידה גנבתא מתור עד חמר עד אמר דאנון חייין על חד תריין ישלם:

כ"י < אם־המצא תמצא בידו הגנב משור עד־חמור • משור עד־חמור • כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים, בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר: "על שיה על שלמה על כל אבדה וגו' ישלם שנים לרעהו". חיים שנים ישלם • ולא ישלם לו מתים, אלא חיים, או דמי חיים. אבן עזרא.

♦ יום שלישי כ"ה שבט ♦

(ד) כִּי יִבְעַר־אִישׁ שָׂדֶה אוֹ־כֶרֶם וְשָׂלַח אֶת־בְּעִירוֹ וּבְעַר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂדֶהוּ וּמִיֵּטֵב בְּרֵמוֹ יִשְׁלַם:
 ד ארי יאכיל גבר חקל או כרם וישלח ית בעירה ויכול פחל אחרן שפר חקלה ושפר פרמה ישלם:

אבן עזרא על התורה

לו כי יגנוב. אמר רבי ישועה, הוסיף השם על עונש השור יותר מן השיה, כי לא יוכל להסתיר השור כמו השיה. ולא יוכל לגנובו, רק הרגיל יותר באמנות הגנבה. והגאון אמר, בעבור הגזק שיבא לבעל השור יותר מהשיה, כי בו יתרוש:

א אם במחירת ימצא הגנב. בליה, כי ביום לא יחתור. והכתוב הבא אתריי לעד, אם זרחה השמש: ופירושאין לו דמים. אין על הורגו שפכות דמים. ויש לתמה מן המפרשים, דמים חיים, אם בן מה הוא איש דמים. דמיו בו:

ב אם זרחה השמש. שלם ישלם. שב אל הכתוב למעלה חמשה בקר ישלם וגו'. כמו לעם נכרי. ואף לאמתך תעשה בן. כי הוא שב אל הפסוק העליון. הענן תעניק לו: ונמכר בגנבתו. בעבור גנבתו:

ג אם המצא. זה הפסוק כולל כל בהמה.

כ"ה" < פי יבער • את בעירה. ובער. כלם לשון בהמה, כמו: "אנחנו ובעירנו". פי יבער • יוליך בהמותיו בשדה וְכָרַם שֶׁל חֲבֵרוֹ וְזִיק אֹתוֹ בְּאֶחָת מִשְׁתֵּי אֱלֹהִים: או בשלוח את בעירה, או בבעור. ופרשו רבותינו: ושלח, הוא נזקי מדרף פה רגל. ובער, הוא נזקי השן האוכלת ומבערת (כבא קמא א). בשדה אחר • בשדה של איש אחר. מיטב שדהו ישלם • שמין את הנזק, ואם בא לשלם לו קרקע דמי נזקו, ישלם לו ממיטב שדותיו: אם היה נזקו סלע, יתן לו שנה סלע מעדית שיש לו. למדרף הפתוב, שהנזקין שמין להם בעדית (בי"ק ט). אבן עזרא.

(ה) פִּי־תֵצֵא אִישׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקֹּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה שֶׁלֶם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה:

כ"ה" < פִּי־תֵצֵא אִישׁ • אפלו מעצמה. ומצאה קצים • קרדונ"ש בלע"ז. ונאכל גדיש • שלחכה בקוצים עד שהגיעה לגדיש, או לקמה המחברת לקרקע. או השדה • שלחכה את גירו, וצריך לגיר אותה פעם שניה. שלם ישלם המבער • אף על פי שהדליק בתוך שלו והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמצאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תצא ותזיק. אבן עזרא.

(ו) פִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ־כֶלִים לְשֹׁמֵר וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמְצָא הַגִּנֵּב יִשְׁלַם שְׁנָיִם:

כ"ה" < וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ • לפי דבריו. אם־ימצא הגנב • ישלם הגנב שנים לבעלים (כבא קמא טו). אבן עזרא.

(ז) אִם־לֹא יִמְצָא הַגִּנֵּב וְנִקְרַב בְּעַל־הַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בַּמְּלֹאכֶת רַעְהוּ:

כ"ה" < אִם־לֹא יִמְצָא הַגִּנֵּב • וכא השומר הזה, שהוא בעל הבית. ונקרב • אל הדנין, לדון עם זה ולשבע לו שלא שאל שאל ידו בשלו. אבן עזרא.

(ח) עַל־כֹּל־דְּבַר־פֶּשַׁע עַל־שׂוֹר עַל־חֲמוֹר עַל־שֶׁה עַל־שְׁלֹמֹה עַל־שְׁלֹמֹה עַל־כֹּל־אֲבֹהַּ אֲשֶׁר יֹאמֵר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֵא דְבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרַעְהוּ:

כ"ה" < עַל־כֹּל־דְּבַר־פֶּשַׁע • שימצא שקרן בשבועתו, שייעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים. ישלם שנים לרעהו • למדרף הפתוב שהטוען בפקדון לומר גנב הימנו, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל. ואימתי? בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים, שפך דרשו רבותינו זכרונם לברכה: "ונקרב בעל הבית אל האלהים". קריבה זו, שבועה היא. אתה אומר לשבועה, או אינו אלא לדין, שכיון שבא לדין וכפר לומר נגנבה, מיד יתחייב בכפל אם באו עדים שהוא בידו? נאמר כאן שליחות יד ונאמר למטה שליחות יד,

אבן עזרא על התורה

ז אם לא שאל ידו. יורה פי ונקרב בעל הבית, שבועה היא לפני הדנין. על פן אחריו על כל דבר פשע, שפשע הנשבע. ור' ישועה אמר, כי פשע הוא שיצא מרשותו, כמו אז תפשע ארום מתחת יד יהודה. והנה על כל דבר פשע, כולל הפא אחריו. וכל דבר שיצא מרשות הבעלים, בין שנגנב בין שאבדה וכחש בה ולא הודה:

יבער איש, אף־על־פי שהם מבנין אחד, כי מלת אש תורה עליו. וזאת הדרך צחות בלשון הקדש, לאמר מלה שהו והוא משני טעמים. כמו בלחי התמור, תמור תמורתים. ורכבים על שלשים עזרים, ושלשים עזרים להם. וזאת השנית, ערים. והעיד להם, יקראו חות יאיר: ו כי יתן. גם זה דבק, כי על דבר הגנבה ידבר, להשלים משפטי הגנבות:

תקמים קבלו גזרת הפתוב לתשלומי ארבעה ותמשה בשור ושה בלבד: ד כי יבער. גם זה דבק באשר למעלה, שהזכיר שיבא הנזק על ידי השור. ואומר כי יבער איש, מגזרת אנחנו ובעירנו. והוא מהבנין הדגוש: וטעם ובער בשדה אחר, אדם אחר. וכמוהו, ואתם בערתם הפרם: ה כי תצא אש. גם זה דבק, כי ידבר על נזק השדה: וטעם המבעיר. אינו כמו כי

"שבועת ה' תהיה בין שניהם אם-לא שלח דו", מה להלן שבועה, אף כאן שבועה. אשר יאמר פיהו זה • לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עלי, הרי הוא אצלך. עד הדינין יבא דבר שניהם, ויחקרו את העדות. ואם פשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו זכרונם לברכה, דרשו "כי הוא זה": ללמד שאין מחיבין אותו שבועה, אלא אם כן הודה במקצת, לומר: כך וכך אני חייב לך והמותר נגנב ממני (כ"ק קו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 10 - מתוך 'לקראת שבת')

ישלם שנים לרעהו (כב, ח) יש לשאל, מדוע מוסיף "לרעהו". ויש לומר, הנה פסוק זה מדבר בשומר שנשבע שהחפץ נגנב ממנו, והתברר שהוא בידו. ומכיון שהחייב של תשלומי כפל ב'טוען טענת גנב' הוא דוקא כשנשבע השומר, ושבועת שקר הוא חטא בין אדם למקום, שאינו שייך לכאורה למפקיד - הצריך הפתוב לפרש שאף על פי כן ישלם שנים לרעהו. **אבן עזרא.**

פיהו איש אל-רעהו חמור או-שור או-שה וכל-בהמה לשומר ומת או-נשבר או-נשבה אין ראה: טארי יתן גבר לחברה חמר או תור או אמר וכל בעירא למטר ומית או אתבר או אשתי לית דחזי:

כ"ט פיהו איש אל-רעהו חמור או-שור • (כ"מ צד) פ'שה ראשונה נאמרה בשומר חנם, לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שפיתוב 'וגנב מבית האי' אם לא ממצא הגנב ונקרב בעל הבית", לשבועה. למדת, שפטר עצמו בשבועה זו. ופרשה זו אמורה בשומר שבר, לפיכך אינו פטור אם נגנבה, כמו שפיתוב: "אם-גנב וגנב מעמו ישלם", אבל על האנס, כמו: מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לסטים. ואין ראה • שיעיד בדבר. **אבן עזרא.**

(י) שבעת יהוה תהיה בין שניהם אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם: ימומתא דין תהי בין תרויהון אם לא אושיט ידה כמה דמסר לה חברה ויקבל מרה מנה מומתא ולא ישלם:

כ"ט שבעת ה' תהיה • ישבע שפן הוא, כדבריו, והוא לא שלח ביה יד להשתמש ביה לעצמו, שאם שלח ביה יד ואחר כך נאנסה, חייב באנסין. ולקח בעליו • השבועה. ולא ישלם • לו השומר כלום. **אבן עזרא.**

(יא) ואם-גנב וגנב מעמו ישלם לבעליו: יא ואם אתגנבא יתגנב מעמה ישלם למרוהי:

(יב) אם-טרף וטרף יבאהו עד הטרפה לא ישלם: יב אם אתברא יתבר יתי סהדין דתברא לא ישלם:

כ"ט אם-טרף וטרף • על ידי תיה רעה. יבאהו עד • יביא עדים שנטרפה באנס, ופטור. הטרפה לא ישלם • אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא "הטרפה", יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם: טרפת תחול ושויעל ונמיה, משלם. טרפת זאב, ארי, ודב ונחש, אינו משלם. ומי לחשף לדון כן? שהרי כתיב "ומת או נשבר או נשבה": מה מיתה שאין יכול להציל, אף שבר ושביה שאין יכול להציל. **אבן עזרא.**

(יג) וכי-ישאל איש מעם רעהו ונשבר או-מת בעליו אין-עמו שלם ישלם: יג וארי ישאל גבר מן חברה ויתבר או מית מרה לית עמה שלמא ישלם:

כ"ט וכי-ישאל • בא ללמדך על השואל, שהוא חייב באנסין. בעליו אין-עמו • אם בעליו של שור אינו עם השואל במלאכתו (כ"מ צד). **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

ח אשר יאמר. העד: כי הוא זה. אם ירשיעו האלהים, השומר כי הוא עצמו גנבו. או כחש האבדה שמצא ונשבע גנב עליה: ט פי יתן. זה שומר שבר: כפאשר יציל הרוצה מפי הארי שתי כרעים או בדל און: יג וכי ישאל. על דרך הפשט, בעליו אין עמו. ויכול לטעון על השואל שהכביר על בהמתו:

י במלאכת רעהו. כמו לרגל המלאכה אשר לפני. ולא יקח ממנו רק השבועה: יב אם. על זה קבל שברו: יבאהו עד. יביא קצת הנטרף להיות לו לעד. על דרך שפיתוב,

ח אשר יאמר. העד: כי הוא זה. אם ירשיעו האלהים, השומר כי הוא עצמו גנבו. או כחש האבדה שמצא ונשבע גנב עליה: ט פי יתן. זה שומר שבר:

שיעור יומי ליום שלישי כ"ה שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כב – פרשת משפטים מה

(יד) אִם-בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יִשְׁלַם אִם-שָׁכִיר הוּא בָּא בְּשָׂכְרוֹ: **בְּשָׂכְרוֹ:**
יד אם מְרָה עִמָּה לֹא יִשְׁלַם אִם אֲגִירָא הוּא
על בְּאִגְרָה:

ע"י אִם-בְּעָלָיו עִמּוֹ • בין שהוא בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה, בין שהוא בְּמְלָאכָה אַחֲרָת: הִזָּה עִמּוֹ בְּשַׁעַת שְׂאֵלָה, אִינוּ צָרִיף לְהִיּוֹת עִמּוֹ בְּשַׁעַת שְׂבִירָה וּמִיָּתָה (ב"מ סו). אִם-שָׁכִיר הוּא • אִם הַשּׁוֹר אִינוּ שְׂאוּל, אֲלֵא שְׂכוּר, בָּא בְּשָׂכְרוֹ לְיַד הַשּׁוֹכֵר הִזָּה וְלֹא בְּשְׂאֵלָה, וְאִין כָּל הַנְּאָה שָׁלוּ, שְׁהָרִי עַל יְדֵי שָׂכְרוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ וְאִין לוֹ מִשְׁפֵּט שׂוֹאֵל לְהַתְחִיב בְּאִנְסִין. וְלֹא פִרַשׁ מַה דִּינוֹ, אִם כְּשׁוֹמֵר חֲנָם, אוֹ כְּשׁוֹמֵר שְׂכָר. לְפִיכָף נִחְלְקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שׁוֹכֵר כִּיצַד מְשַׁלֵּם? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כְּשׁוֹמֵר חֲנָם, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כְּשׁוֹמֵר שְׂכָר. אבן עזרא.

(טו) וְכִי-יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֶרְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה: **מָהָר יִמְהַרְנָה לוֹ לְאִשָּׁה:**
טו וְאִרִי יִשְׁדַּל גְּבֵר בְּתַלְתָּא דְלֹא מְאַרְסָא
וְיִשְׁכּוּב עִמָּה קִימָא וְיִמְנָה לֵיה לְאִנְתֵּיהּ:

ע"י וְכִי-יִפְתָּה • מְדַבֵּר עַל לְבָה עַד שְׁשׁוּמַעַת לוֹ, וְכֵן תַּרְגוּמוֹ: וְאִרִי יִשְׁדַּל. שְׁדוּל בְּלִשׁוֹן אַרְמִי, כְּפַתוּי בְּלִשׁוֹן עֵבְרִי. מָהָר יִמְהַרְנָה • יִפְסַק לָהּ מָהָר, כְּמִשְׁפֵּט אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, שְׂכּוֹתֵב לָהּ כְּתַבָּה וְיִשְׂאָנָה. אבן עזרא.

(טז) אִם-מָאֵן יִמָּאן אָבִיהָ לְתַתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקַל בְּמָהָר: **הַבְּתוּלָת:**
טז אִם מְצַבָּא לֹא יִצְבִי אֲבוּהָ לְמַתָּנָה לָהּ
כְּסָפָא יִתְקוּל כְּמוֹהָרִי בְּתַלְתָּא:

ע"י כְּמָהָר הַבְּתוּלָת • שֶׁהוּא קְצוּב חֲמִשִּׁים כֶּסֶף אֲצֵל הַתּוֹפֵס אֶת הַבְּתוּלָה וְשׁוֹכֵב עִמָּה בְּאִנְס, שְׁנַאָמֵר: (דברים כב) "וְנָתַן הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּה לְאָבִי הַנְּעֶרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף". אבן עזרא.

(יז) מְכַשְׁפָּה לֹא תַחִיהָ: **יִזְרָא לֹא תַחִי:**

ע"י מְכַשְׁפָּה לֹא תַחִיהָ • אֲלֵא תוֹמַת בְּבֵית דִּין, וְאֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקִבוֹת, אֲלֵא שְׁדָבֵר הַכְּתוּב בַּהוֹה, שֶׁהַנָּשִׁים מְצוּיּוֹת מְכַשְׁפוֹת. אבן עזרא.

(יח) כָּל-שֹׁכֵב עִם-בְּהֵמָה מוֹת יוֹמָת: **יִזְרָא לֹא תַחִי:**

ע"י כָּל-שֹׁכֵב עִם-בְּהֵמָה מוֹת יוֹמָת • בְּסִקְלָה, רוֹבַע בְּנִרְבַּעַת, שְׂפָתוֹב: "דְּמִיָּהם בָּם". אבן עזרא.

(יט) זִבְחַ לְאֱלֹהִים יִחַרֵם בְּלִתִּי לִיהוּהָ לְבָדוֹ: **יִשְׁמָא דִּי בְּלַחְדוּדָהִי:**

ע"י לְאֱלֹהִים • לְעַבּוּדָת כּוֹכְבִים, אֵלוֹ הִזָּה נְקוּד לְאֱלֹהִים (הַלְמ"ד בְּצִירִי) הִזָּה צָרִיף לְפָרֵשׁ וְלִכְתּוֹב אַחֲרִים, עֲכָשׁוּ שְׂאֵמֵר לְאֱלֹהִים, אִין צָרִיף לְפָרֵשׁ אַחֲרִים, שְׁכָל לְמ"ד וּבִי"ת וְה"א הַמְשֻׁמָּוֹת בְּרֵאשׁ הַתְּבָה, אִם נְקוּדָה בְּחֻטָּף, גְּזוּן לְמֶלֶךְ, לְמַדְבָּר, לְעִיר, צָרִיף לְפָרֵשׁ לְאִיזָה מְלֶךְ, לְאִיזָה מְדָבֵר, לְאִיזָה עִיר, וְכֵן לְמַלְכִים וְלְגִלִים בְּחִיר"ק, צָרִיף לְפָרֵשׁ לְאִיזָה, וְאִם אִינוּ מְפָרֵשׁ – כָּל מְלָכִים בְּמִשְׁמַע, וְכֵן לְאֱלֹהִים (בְּצִירִי) כָּל אֱלֹהִים בְּמִשְׁמַע, אֲפֵלוֹ קֹדֶשׁ. אֲבָל כְּשֶׁהִיא נְקוּדָה פִּתַח, כְּמוֹ: לְמֶלֶךְ, לְמַדְבָּר, לְעִיר, (פִּתַח וְקִמְץ, עֲגוּן אֶחָד בְּעֲגוּן זֶה, וְגַם יֵשׁ לוֹמֵר בְּדָרֶךְ אַחֵר, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב בְּדָדוּקִי רִש"י, יְעוּיִין בּוֹ) נוֹדַע בְּאִיזָה מְלֶךְ מְדָבֵר. וְכֵן לְעִיר, נוֹדַע בְּאִיזָה עִיר מְדָבֵר. וְכֵן לְאֱלֹהִים, לְאוֹתָם שֶׁהִזְהַרְתָּם עֲלֵיהֶם בְּמִקּוּם אַחֵר, כִּיּוֹצֵא בּוֹ: (תהלים טו) "אִין כְּמוֹדִף

אבן עזרא על התורה

יד אִם. שֶׁהוּא רָאָה בְּעִצְמוֹ אִיף נִשְׁבֵּר אוֹ מַת. וְכִכָּה הַשְׂכִּיר שְׂבָא עִם הַשּׁוֹכֵר בְּדָרֶךְ אַחֵר. הַשְּׂלִים לְדַבֵּר עַל גְּנֻבַת מְמוֹן. וְעַתָּה יְדַבֵּר עַל גְּנֻבַת הַלֵּב הוּא הַמְּפִתָּה, כִּי הַהוֹנָה לְפַתּוֹת הַנְּעֻרוֹת שְׂאִין דַּעְתָּם שְׁלֵמָה: טו אֲשֶׁר לֹא אֶרְשָׁה. כִּי הַמְּאֶרְשָׁה אֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא נִבְעָלָה, נִקְרָאת אֲשֶׁת רַעְהוּ. מַלְת יִמְהַרְנָה, כְּמוֹ מָהָר בְּעֲגוּן קָשׁוּר. כְּמוֹ אַחֵר מְהָרוּ. כִּי גְזוּרָת מְהָרָה לֹא תִמְצָא בְּפִעֻלִים, רַק מִהִבְנִין הַדְּגוּשׁ בְּכָל הַמְּקָרָא: טז כֶּסֶף יִשְׁקוּל. בְּעֵבֵר שְׂפָתָה: יז מְכַשְׁפָּה. טַעַם לְהַזְכִּיר זֶה אַחֵר הַבְּתוּלָה, כִּי הַמְּתֻאָוִים יִתְאוּוּ דָרֶךְ כְּשִׁפִים לְמַלְאֵת תְּאוֹתָם. וְהַזְכִּיר הַנְּקִבָּה, כִּי הִיא הַנְּמַצָּאת בְּכַשׁוּף יוֹתֵר מִן הַזְכָּרִים: יח כָּל. הַזְכִּיר בְּתַחֲלֵהפַתּוּי הַנְּעֶרָה שְׂאִין לָהּ דַּעַת. גַּם הַזְכִּיר הַבְּהֵמָה שְׂאִין לָהּ פֶּה לְצַעֲקוֹ כְּמוֹ הַאֲשָׁה. וְהַזְכִּיר הַאֲשָׁה שִׁישׁ לָהּ פֶּה לְצַעֲקוֹ:

מו שיעור יומי ליום שלישי כ"ה שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כב – פרשת משפטים
 באֱלֹהִים", לִפִּי שְׁלֵא פִּרְשׁ, הַצֵּרֶף לִינְקֵד פֶּתַח. יְחָרֵם • יוֹמֵת. וְלִמָּה נֶאֱמַר "יְחָרֵם", וְהֵלֵא כְּבָר נֶאֱמָרָה בּוֹ מִיָּתָה
 בְּמִקּוֹם אַחֵר: (דברים יז) "וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא, אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא וְגו'?" אֵלֵא לִפִּי שְׁלֵא פִּרְשׁ עַל אִיזוֹ עֲבוּדָה
 חָיֵב מִיָּתָה, שְׁלֵא תֵאמַר כָּל עֲבוּדוֹת בְּמִיָּתָה, בָּא וּפִרְשׁ לָךְ כִּי אֵין "זוֹבַח לְאֱלֹהִים יְחָרֵם", לוֹמַר לָךְ, מֵה זְבִיחָה,
 עֲבוּדָה הַנְּעָשִׂית בְּפָנִים לְשָׂמִים, אִף אֲנִי מִרְבֵּה הַמַּקְטִיר וְהַמְנַסֵּף, שְׁהִם עֲבוּדוֹת בְּפָנִים וְחִבְיָן עֲלֵיהֶם לְכָל עֲבוּדַת
 כּוֹכְבִים, בֵּין שְׂדֵרְכָה לְעֵבְדָה בְּכָה, בֵּין שְׂאִין דְרַכָּה לְעֵבְדָה בְּכָה. אַבְל שְׂאָר עֲבוּדוֹת, כְּגוֹן: הַמְכַבֵּד וְהַמְרַבֵּץ
 וְהַמְגַפֵּף וְהַמְנַשֵּׁק - אֵינּוּ בְּמִיָּתָה, אֵלֵא בְּאַזְהָרָה. אבן עזרא.

(כ) וְגַר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצְנּוּ כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאַרְצְךָ
 מצרים:
 כִּי־גֵרִיִּרְאָ לֹא תוֹנוּ וְלֹא תַעֲיִקוּן לֹה אָרֶץ
 דִּרְיִן הַיִּתְיוֹן בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם:

רש"י • וְגַר לֹא־תוֹנֶה • אוֹנְאָת דְכָרִים (קונטרס לרא"ד בלע"ז) כְּמוֹ: (ישעיה מט)
 "וְהַאֲכַלְתִּי אֶת מוֹנֵדְךָ אֶת בְּשָׂרְךָ". וְלֹא תִלְחָצְנּוּ • בְּגִזְלַת מְמוֹן. כִּי־גֵרִים הֵייתֶם • אִם הוֹנִיתוּ, אִף הוּא יִכּוֹל
 לְהוֹנוֹתְךָ וְלוֹמַר לָךְ: "אִף אַתָּה מִגֵּרִים בָּאתָ". מוֹם שְׂבָךְ, אֵל תֵּאמַר לְחִבְרֶךָ. כָּל לְשׁוֹן גֵּר, אָדָם שְׁלֵא נוֹלַד בְּאוֹתָהּ
 מְדִינָה, אֵלֵא בָּא מְמַדִּינָה אַחֲרַת לְגוֹר שָׁם. אבן עזרא.

(כא) כָּל־אֱלֻמְנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן:
 כא כָּל אַרְמְלָא וְיָתָם לֹא תַעֲנוּן:

רש"י • כָּל־אֱלֻמְנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן • הוּא הַדִּין לְכָל אָדָם, אֵלֵא שְׂדֵבֵר הַפְּתוּב בְּהוֹנָה, לִפִּי שְׁהִם תְּשׁוּשֵׁי כַח, וְדָבָר
 מְצוּי לְעֲנוּתָם.

(כב) אִם־עָנָה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע
 אֶשְׁמַע צַעֲקוֹ:
 כב אִם עֲנָאָה תַעֲנִי יָתָה אָרִי אִם מִקְבֵּל יִקְבֵּל
 קְדָמִי קְבָלָא אֶקְבֵּל קְבֻלְתָּהּ:

רש"י • אִם־עָנָה תַעֲנֶה אֹתוֹ • הִרִי זֶה מִקְרָא קָצֵר, גִּזְם וְלֹא פִרְשׁ עֲנָשׁוֹ (וְהָא דְכַתִּיב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם וְגו'), זֶהוּ "אִם־צָעַק
 יִצְעַק", אַבְל בְּ"אִם לֹא יִצְעַק", לֹא פִרְשׁ, וְקַל לְהַבִּין) כְּמוֹ (בְּרַשִׁית ד) "לִכְן כָּל הַזֶּרֶם קִיִּן", גִּזְם וְלֹא פִרְשׁ עֲנָשׁוֹ, אִף
 כִּי אִם־עָנָה תַעֲנֶה אֹתוֹ", לְשׁוֹן גִּזְם, כְּלוֹמַר: סוּפֶךָ לְטַל אֶת שְׁלֶךְ, לְמָה? "כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי וְגו'". אבן עזרא.

(כג) וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגַתִּי אֶתְכֶם בְּחָרֵב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם
 אֱלֻמְנוֹת וּבְנֵיכֶם יָתוּמִים:
 כג וְיִתְקַף רִוְגֵי וְאֶקְטוֹל יִתְכוּן בְּחָרְבָא
 וְיִהְיוּן נְשִׁיכוֹן אַרְמְלִין וּבְנֵיכוֹן יָתוּמִין:

רש"י • וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֱלֻמְנוֹת • מִמְשָׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִרְגַתִּי אֶתְכֶם", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁנְשִׁיכֶם אֱלֻמְנוֹת וּבְנֵיכֶם יָתוּמִים?
 אֵלֵא הִרִי זֶה קָלְלָה אַחֲרַת: שִׁיְהָיו הַנְּשִׁים צְרוּרוֹת כְּאֱלֻמְנוֹת חַיּוֹת, שְׁלֵא יִהְיוּ עֲדִים לְמִיתַת בְּעֲלִיָּהֶן, וְתִהְיֶינָה אֲסוּרוֹת
 לְהַנְּשֵׂא, וְהַבָּנִים יִהְיוּ יָתוּמִים, שְׁלֵא יִנְיָחוּם בַּיִת דִּין לִירַד לְנִכְסֵי אֲבֵיהֶם, לִפִּי שְׂאִין יוֹדְעִים אִם מָתוּ, אִם נִשְׁבוּ.

(כד) אִם־כִּפְסֶף | תִּלְוָה אֶת־עַמִּי אֶת־הָעֲנִי עַמְּךָ לֹא־תַהֲיֶה
 לוֹ בְּנִשָּׂה לֹא־תְשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁד:
 כד אִם כִּפְסָף תוֹוֹף בְּעַמִּי לְעֲנִיא דִּי עַמְּךָ לֹא
 תַהֲיֶה לֹה כְּרַשְׁיָא לֹא תְשׁוּיוֹן עֲלוּהִי חַבּוּלִיא:

אבן עזרא על התורה

יט זָבַח. עַל דְרָף הַפְּשֵׁט, אֵינּוּ מְדַבֵּר עַל
 יִשְׂרָאֵל, כִּי כְּבָר הִזְהִיר עַל זֶה כְּדַבּוּר שְׁנִי.
 רַק בְּעִבּוּר הַגֵּר, כְּתוּב אַחֲרָיו נֶאֱמַר זֶה. כִּי
 בְּעִבּוּרוֹ נֶאֱמַר כָּל שׂוֹכֵב עִם בְּהֵמָה, כִּי בֵן
 מִנְהַג עִם נְכָרִי. וְהֵנָּה עַל זֶה הִתְנַאֵי יְגוּר בְּאַרְצְךָ
 יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא יִשְׁכַּב עִם בְּהֵמָה וְשְׁלֵא יִזְבַּח
 לְעֲבוּדַת כּוֹכְבִים. וְאֵמַר לְאֱלֹהִים שֶׁהִיָּה רְגִיל
 לְעֵבְדוֹ מִקְדָּם. וּמִלַּת לְאֱלֹהִים, כּוֹלְלַת אִף
 הַמְלֻאָכִים: לֹה' לְכַדּוֹ. רַק לְשֵׁם הַנִּקְבֵּד לְכַדּוֹ,
 שֶׁהוּא שֵׁם הַעֲצָם, וְלֹא יִתְעַרֵב אַחֵר עִמוֹ:
 כ וְגַר. כְּאֲשֶׁר יִקְבַּל הַגֵּר שְׁלֵא לְעֲבוֹד עֲבוּדַת
 כּוֹכְבִים, לֹא תוֹנֶהוּ בְּאַרְצְךָ. בְּעִבּוּר שִׂישׁ לָךְ
 כַּח רַב מְמֻנָּה, וְזָכוֹר כִּי גֵרִים הֵייתֶם כְּמוֹהוּ.
 וְכְאֲשֶׁר הִזְכִּיר הַגֵּר שְׂאִין לוֹ כַּח, כִּכָּה הִתְתוּם
 וְהֵאֱלָמְנָה שֶׁהִם יִשְׂרָאֵלִים וְאֵין לָהֶם כַּח. וְאַחֵר
 שְׂאָמַר לֹא תַעֲנוּן, לְשׁוֹן רַבִּים, אָמַר אִם תַּעֲנֶה.
 כִּי כָּל רוּאָה אָדָם שֶׁהוּא מַעֲנָה תוֹם וְאֱלֻמְנָה
 וְלֹא יַעֲזֹרֶם, גַּם הוּא יִחְשַׁב מַעֲנָה:
 כב אִם עָנָה. וְהֵנָּה הַעֲנָשׁ. אִם אַחֵד יַעֲנֶה
 וְאֵין עוֹזֵר, הַעוֹנֵשׁ עַל כָּלָם. עַל כֵּן בָּא אַחֲרָיו
 וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגַתִּי אֶתְכֶם, כְּלָכֶם. וְאָמַר, כִּי
 אִם צָעַק יִצְעַק אֵלַי, עַל הִתְתוּם. וְכֵן דִּין
 הַאֱלֻמְנָה. רַק הִתְתוּם יִתְכּוּן שִׁיְהִיָּה קֶטָן, וְלֹא
 יוֹדֵעַ לְדַבֵּר כְּמוֹ הַאֱלֻמְנָה:

רש"י ◀ אִם-כִּסְפָּךְ תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי • רבי ישמעאל אומר: כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן. אֶת-עַמִּי • (בי"ט ע"א) עמי ונכרי, עמי קודם. עני ועשיר, עני קודם. עני עירך ועני עיר אחרת, עני עירך קודמין. וזה משמעו: אם-כִּסְפָּךְ תִּלְוֶה, אֶת-עַמִּי תִלְוֶהוּ קדם לעובד פוכבים, ולאִיזה מעמי? את העני, ולאִיזה עני? לאותו שעמך. (דבר אחר: את העני, שלא תנהג בו מנהג בדין בהלואה, שהוא עמי. אֶת-הָעֲנִי עִמָּךְ • הוי מסתפל בעצמך כאלו אתה עני.) לא-תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׂה • לא תתבענו בחזקה. אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאלו הלוי, אלא כאלו לא הלוי, כלומר: לא תכלימהו. נִשְׁף • רבית, שהוא פנשיכת נחש, שנושף חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאם הוא מבצבץ ונופח עד קדקדו. כך רבית: אינו מרגיש ואינו נפר, עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה. אבן עזרא.

(כה) אִם-חָבַל תִּחְבַּל שְׁלֵמַת רַעַךְ עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבוּ • כה אם משכונא תסב כסותא דחברך עד מעל שמשא תתיכנה לה: לו:

רש"י ◀ אִם-חָבַל תִּחְבַּל • כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלואה, אלא שמשכנני את הלווה כשמיגע הזמן ואינו פורע. (חבל תחבל, כפל לך בחבלה עד כמה פעמים. אמר הקדוש ברוך הוא: כמה אתה חייב לי, וברי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון, ומתחזקת לפני, ואני מתזירה לך. אף אתה טל והשב, טל והשב!) עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבוּ לוֹ • כל היום תשיבנו לו עד בא השמש, וכבא השמש תחזר ותטלנו עד שיבא בקר של מחר, ובכסות-יום הפתוב מדבר, שאין צריך לה בלילה. (מכילתא) • אבן עזרא.

(כו) כִּי הוּא כְּסוּתוֹ לְבִדְהָ הוּא שְׁמֵלְתוֹ לְעָרוֹ בְּמָה יִשָּׁב • כו ארי היא כסותה בלחודה היא תותבה למשכה במה ישפוב ויהי ארי יקבל קדמי ואקבל קבלתה ארי חננא אנה:

רש"י ◀ כִּי הוּא כְּסוּתָה • זו טלית. שְׁמֵלְתוֹ • זה חליק. בְּמָה יִשָּׁב • לרבות את המצע. אבן עזרא.

♦ יום רביעי כ"ו שבט ♦

(כז) יְיָ אֱלֹהִים לֹא תִקַּל וְנִשְׂאֵי בְעַמְךָ לֹא תֵאָר: כו דינא לא תקיל ורבא בעמך לא תלוט:

רש"י ◀ יְיָ אֱלֹהִים לֹא תִקַּל • (סנהדרין טו) הרי זו אזהרה לברכת השם, ואזהרה לקללת דין. אבן עזרא.

(כח) מִלֵּאֲתֶךָ וְדַמְעֶךָ לֹא תֵאָחֵר בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּתֵּן-לִי: כח בפורך ודמעך לא תאחר בוכרא דבנך תפרש קדמי:

רש"י ◀ מִלֵּאֲתֶךָ • חובה המשלת עליך כשתמלא תבואתך להתבשל, והם בכורים. וְדַמְעֶךָ • התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע. לֹא תֵאָחֵר • לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המקדים ולהקדים את המאחר: שלא יקדים

אבן עזרא על התורה

כד אם כסף תלוה. אם נתן לך השם הון שתוכל להלות העני. והזכיר זאת הפרשה, כי העני כמו הגר והיתום והאלמנה. וקרא העניים עמי, כי החסידים לא יבקשו עשר בעולם הזה. והעד, אלהו. ואלישע, שלא רצה לקבל מנחת נעמן. גם שמואל הרמתי. וטעם עמך שהוא במקום שאֵתה דר בו: לא תהיה לו כנושה. שישא לך פנים בעבור טובתך. ואמר תשימון. כי המלוה והסופר והעדים, כולם עובדים: כה אם חבל תחבל. אחר שאמר שלמת רעך שהוא לשון נקבה, וככה אחר כי היא כסותה לבדה, אמר תשיבנו. והטעם על החבול, שהוא לשון זכר. אמר הגאון, מה טעם לקחת

החבול ביום וישיבנו בלילה. והוא השיב, בעבור שיא שלא ילנה מאחר, ויתגהלו חבול תחתיו. כי הטעם, יש לך להמול עליו: כו וטעם כי חנון אני. על דעת הגאון, שהוא כמו חנוני חנוני. והטעם, כי אני אתן לו ממון ואסיר את שלך. ולפי דעת, כי מלת חנינה אינה פן. כי מה יבקש דוד לאמר חניני אלהים כחסדך. רק הוא כמו רחום אף-על-פישיש ביניהם הפרש. באשר אפרש בפרשת כה תשא. והנה זה ושמעתי, שהוא אחר והיה כי יצעק אלי. כמו הפתוב למעלה, כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו, ותרה אפי. ובמה יודע כי שמע אשמע צעקתו, בחרון אפי שאחריו:

כו אלהים לא תקלל. הם הדיינים, והם הכהנים בני לוי שעמם התורה: ונשיא בעמך לא תאר. בפתר או בגלוי. והגאונים הפרשו בין קללה ומארה. וזה הנשיא הוא המלך הפתוב במשנה תורה. וכאשר הסתפלנו בפסוקים הבאים זה אחר זה, עד ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו, מצאנו רובם בדברי העניים, כאילו הם דבוקים עם פרשת אם כסף תלוה. אמר יפת, טעם להזכיר אלהים לא תקלל. אולי העני ברוב צערו בלילה, אם יעבור המלוה ולא ישיב לו העבול, וקלל את הדן שדן שיוקח עבולטו:

תרומה לבכורים ומעשר לתרומה. בכור בניך תתן-לי • לפדותו בקמש סלעים מן הכהן. והלא כבר צנה עליך במקום אחר? אלא כדי לסמוך לו "בן תעשה לשורך": מה בכור אדם לאחר שלשים יום פודהו, שנאמר: (במדבר יח) "ופדותו מן חדש תפדה", אף בכור בהמה דקה מטפל בו שלשים יום, ואחר כך נותנו לכהן. **אבן עזרא.**

(כט) **בַּיּוֹם הַשְּׂמִינִי לְשׁוֹרְךָ לְצֹאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יְהִיָּה עִם-אֹמוֹ**
בַּיּוֹם הַשְּׂמִינִי תִתְנוּ-לִי:
כט בן תעבד לתורך לענה שבועא יומין יהי עם אמה ביומא תמינאה תפרישה קדמי:

כט"א • **שִׁבְעַת יָמִים יְהִיָּה עִם-אֹמוֹ** • זו אזהרה לכהן שאם בא למהר את קרבנו, לא ימהר קדם שמונה, לפי שהוא מחסר זמן. **בַּיּוֹם הַשְּׂמִינִי תִתְנוּ-לִי** • יכול זה חובה לכו ביום? נאמר כאן "שמיני", ונאמר להלן (ויקרא כב) "ומיום השמיני והלאה ירצה". מה שמיני האמור להלן, להכשיר משמיני ולהלן, אף "שמיני" האמור כאן, להכשיר משמיני ולהלן. וכן משמעו: "וביום השמיני", אתה רשאי לתנו לי (מכילתא).

(ל) **וְאִנְשֵׁי-קִדְשׁ תִּהְיוּן לִי וּבִשֶׁר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לַפֶּלֶב תִּשְׁלֹכוּן אֹתוֹ:**
ל ונאנשין קדישין תהיון קדמי ובשר תליש מן חיוא חיא לא תיכלון לבלבא תרמון תתה:

כט"ב • **וְאִנְשֵׁי-קִדְשׁ תִּהְיוּן לִי** • אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו, אינכם שלי. **וּבִשֶׁר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה** • (מכילתא) אף בפית בן, אלא שבדבר הכתוב בהנה: מקום שדרך בהמות לישרף, וכן (דברים כב) "פי בשדה מצאה", וכן (שם כג) "אשר לא יהיה טהור מקרה לילה", - הוא הדין למקרה יום, אלא שדרך הכתוב בהנה. ואונקלוס תרגם: ובשר תליש מן חיוא חיא, בשר שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי מן תיה פשרה, או מבהמה פשרה בחייה. **לַפֶּלֶב תִּשְׁלֹכוּן אֹתוֹ** • (מכילתא) אף הגוי פבלב. או אינו אלא פלב כמשמעו? תלמוד לומר בנבלה: "או מכו לנכרי", קל וחמר לטרפה שמוותרת בכל הנאות. אם-כן מה תלמוד לומר 'לפלב'? למדך הכתוב שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, שנאמר: (לעיל יא) "ולכל בני ישראל לא יחרץ פלב לשונו". אמר הקדוש ברוך הוא: תנו לו שכרו. **אבן עזרא.**

(א) **לֹא תִשָּׂא שְׁמֵע שׁוֹא אֶל-תִּשֶׁת יִדְךָ עִם-רִשָּׁע**
לְהִיֹּת עַד חָמָס:
א לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדין שלא ישמע חבאי למחוי לה סהיד שקר:

כט"ג • **לֹא תִשָּׂא שְׁמֵע שׁוֹא** • כתרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדין שלא ישמע דברי בעל-דין עד שיבא בעל-דין חביו. **אֶל-תִּשֶׁת יִדְךָ עִם-רִשָּׁע** • הטוען את חביו תביעת שקר, שהבטיחוהו להיות לו עד חמס. **אבן עזרא.**

(ב) **לֹא-תִהְיֶה אַחֲרֵי-רַבִּים לְרַעַת וְלֹא-תַעֲנֶה עַל-רֹב**
לְנֹמֵת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַתָּת:
ב לא תהי פתר סגיאי לאבאשא ולא תתנעע מלאלפא מה דבעינך על דינא פתר סגיאי שלם דינא:

אבן עזרא על התורה

בתוך העיר. וכמוהו, מקרה לילה: וטעם לבלב. נפתח הלמ"ד. שהוא שומר שורך וצאנך. ואין ראוי לאכלו כי אם הפלב. ור' משה הכהן אמר, פי שטרפה קשה מהנבלה. כי יש בטרפה כדמות סם רע שזיק תולדות האדם. על כן התיר לתת לגר אשר בשעריך או למכר לנכרי, כמו הנבלה: **א לא תשא שמע שוא.** שלא יוציא מלבו דבר שוא להוציא דבה: וטעם אל תשת ידך עם רשע. להתחבר עמו בעדות שוא, לעשות חמס לנקי. אולי העני יעשה זה למלאות חסרונו:

אחרי, בכור בניך תתן לי. וזה שגועזן, למה הזכיר מלאכת לפני דמעך. פי דמעך לפי דעתו לשפוף זרע באשה, ואחר כך תבא התריון. ועוד, פי דבר התריון אינו בני אדם, רק בני השם לבדו. ואמר יפת, הזכיר הפסוק הזה שלא יאחר העני לתת מה שהוא חייב. כך תעשה לתת הבכור לכהן: **ל ונאנשי קדש.** בעבור שהזכיר שורך וצאנך שהם מתרים לאכילה, הזהיר על הבשר שהוא נטרף, אולי העני יאכלנו בעבור עניו. והזכיר בשדה התנה יותר. וככה הדין בנטרף גם

כח מלאכתך. כגוי לתירושו: ודמעך. כגוי ליצהר. והגאון רב סעדיה אמר, כי מלת מלאכתך כוללת המלאכה מן הזרע, והמלאכה מן הניקב. ואמר, פי דמעך רמו ליצהר. פי כפאשר ידרך הנית, הוא יורד טפות כמו הדמע. והנה פירש זה הכתוב במקום אחר. והוא, ראשית דגנך תירושך ויצהרך. על כן עמו, בכור בניך תתן לי. כי הוא ראשית אונו. וכן זוטא אמר, פי מלאכתך על התריון. ודמעך כגוי לשכתב זרע והיא הטפה. ואמר לא תאחר, שלא יעפב מלקחת לו אשה. על כן

כ"י"א - לא-תהיה אחרי-רבים לרעת • (סנהדרין ב) יש במקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיִשֵּׁב בָּהֶן על אֲפָנָיו. מכאן דרשו שאין מטין לחובה בהכרעת דין אחד, וסוף המקרא דרשו: "אחרי רבים להטות", שאם יש שנים במחייבין יותר על המזכין, הטוה הדין על פיהם לחובה, ובדיני נפשות הפתוב מדבר. ואמצע המקרא דרשו: "ולא תענה על רב", על רב, שאין חולקים על מפלא שבבית דין, לפיכך מתחילין בדיני נפשות מן הצד, לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם, (סנהדרין מ) ולפי דברי רבותינו, כִּף פתרון המקרא. לא-תהיה אחרי-רבים לרעת • לחיב מיתה בשביל דין אחד, שיורבו המחייבין על המזכין. ולא-תענה על-רב • לנטות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד, דרשו בו כן. אחרי רבים להטות • ויש רבים שאמה נוטה אחריהם, ואימתי? שכן שנים המכריעין במחייבין יותר מן המזכין, וממשמע שנגאמר: "לא-תהיה אחרי-רבים לרעת", שומע אני: 'אבל היה עמהם לטובה'! מכאן אמרו: 'דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה'. ואונקלוס תרגם: 'ולא תתמנע מלאלפא מה דבעינך', ולשון העברי לפי התרגום כִּף הוא נדרש. לא תענה על רב לנטות • אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דין אותו לאמתו. ואני אומר ליִשְׁבוּ על אֲפָנָיו כפשוטו, וכִּף פתרונו. לא-תהיה אחרי-רבים לרעת • אם ראיך רשעים מטין משפט, לא תאמר: הואיל ורבים הם, הנני נוטה אחריהם. ולא תענה על רב לנטות וגו' • ואם ישאלך הגדון על אותו המשפט, אל תעננו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים, להטות את המשפט מאמתו, אלא אָמַר אֶת הַמִּשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר הוּא, וקוֹלֵךְ יֵהָא תְלוּי בְצוּר הַרְבִּים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 112 - מתוך 'לקראת שבת')

אחרי רבים להטות (כג. ב) איתא באחרונים, שפאשר בית דין פוסק על פי דעת הרב, נחשב הדבר כפסק הלכה של בית הדין כולו. ויש לבאר, שבמקרה כזה יודעים גם דיני המעוט שפך צריכה להקבע ההלכה, ומכאן - שזהו רצון ה'. לכן הם חוזרים ומעינים בהלכה זו, עד שמבינים ומקבלים את דעת הרב; ופסק הדין מתחס אפוא גם אליהם. אבן עזרא.

(א) וְדַל לֹא תִהְיֶה רִיבּוֹ: ג ועל מספינא לא תרחם בדיניה:

כ"י"ב - לא תהדר • לא תחלק לו כבוד לזכותו בדין, ולומר: 'דל הוא, אֲזַכְּנֶנּוּ וְאֲכַבְּדֶנּוּ'. אבן עזרא.

(ד) כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אֵיבֶךָ או חמור תענה השב תשיבנו ה ארי תפגע תורא דסנאף או חמרה דטעי אכתבא תתיבנה לה: לו: אבן עזרא.

(ה) כִּי-תִרְאֶה חמור שניאף רבין תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו: ה ארי תחזי חמרא דסנאף רביע תחת טוענה ותתמנע מלמשבק לה משבק תשבוק מה דבלבך עלוהי ותפרק עמה:

כ"י"ג - כי-תראה חמור שניאף וגו' • הרי 'כי' משמש בלשון 'דלמא', שהוא מארבע לשונות של שמושי 'כי', וזה פתרונו: שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו. וחדלת מעזב לו • בתמיהה. עזב תעזב עמו • עזיבה זו לשון עזרה, וכן (מלכים א יד) "עצור ועזוב", וכן (נחמיה ג) "ויעזבו את ירושלים עד החומה", מלאוה עפר לעזב ולסיע את חזק החומה. פיוצא בו: (דברים ז) "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וגו'", שמא תאמר כן, בתמיהה: 'לא תירא מהם'. ומדרשו, כִּף דרשו רבותינו: כי תראה וחדלת, פעמים שאמה חודל ופעמים שאמה עזר. הא פיצד? זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת. או בהמת נכרי ומשאו של ישראל, וחדלת. עזב תעזב עמו • לפרק המשא, מלמשקל ליה' - מלטל משאוי ממנו.

אבן עזרא על התורה

ב לא. אם ראיך רבים יעידו על דבר שלא ידעתו, לא תאמר בלבבך אלה לא יכזבו. ואמר הגאון, כי שמים מצות יש בפסוק הזה. הא מצות לא-תעשה, והשניה מצות עשה. פי אמר חיב אתה אחרי רבים להטות, פי חשב כי מלת להטות כמו לנטות. ואינה כן, רק הוא מהבנין הדגוש הקבר. כמו ארור מטה משפט, גם נמצאת בלא משפט, ומטה

ג. וחו"ל פרושו כי מזה נלמד כי הלכה כרבים. ומה שהעתיקו הוא האמת. ואחר שהכתוב אמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, מזה נלמד כי אם יהיו רבים לטובה, שהיא מצוה ללכת אחריהם: לא תענה על ריב. מצוה על כל ישראל. ואף כי הדין שהוא שהריב לפניו לעזור לרעהו:

ג ודל. גם זה דבק, שמתחשב כי טוב תעשה בעורך הדל. ובמקום אחר לא תהדר פני גדול: ד שור אויבך. בחירק תחת הי"ד. והוא פעל. כי מלת ואיבתי, מהפעלים היוצאים. והטעם, אף-על-פי שתדע שהוא אויבך. וככה שונאך. ונגאמר אויבך, פי נכון לדבר. ככה גם כן שונאך. אולי באה זו הפרשה, אם היה השור והחמור של עני, יהיה שורך הרבה מאד, שעשית מצות השם. וגם גמילות חסד עם עני:

~ נקודות משיחות קודש ~ (9"פ לקו"ש חכ"א עמ' 130 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

תעניות של תשובה ומרוק הנפש

כי תראה חמור שנאף רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו:

פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד זקן ואינו לפי כבודו וחדלת, או בהמת נכרי ומשאו של ישראל וחדלת (כג, ה. ובפרש"י)

ידוע פרוש הבעש"ט על פסוק זה (הובא בלוח "היום יום" כח שבט) ש'כי תראה חמור שנאף' – שהוא חמור הגוף ששונא את הנשמה המשתוקקת לאלקות ורוחניות, ותראה שהגוף 'רובץ תחת משאו', שמתעצל בעבודה שנתן לו השם יתברך, שיזדכך על ידי תורה ומצוות, הנה אפשר שיעלה על לבבך שי'חדלת מעזב לו' – שלא תעזר לגוף לקים שליחותו, כי אם תתחיל בסגופים לשבר את החמירות, הנה לא זו הדרך בה ישכן אור התורה, כי אם 'עזוב תעזב עמו' – לבקר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסגופים. ע"כ תורת הבעש"ט.

והנה כתב בשולחן ערוך הרב (חלק חו"מ הל' נזקי גוף ונפש סעיף ד) דרך בשני אופנים הפיר להתענות ולשבר גופו: א. תעניות של תשובה. ב. תעניות כדי למרק נפשו לה' (שיהיה לרצון לפני ה').

ויש לומר דשני אופנים אלו מרמזים בשני האופנים שבהם 'אתה חודל'. א. זקן ואינו לפי כבודו. ב. בהמת נכרי ומשאו של ישראל.

בהמת נכרי ומשאו של ישראל – קאי על תעניות של תשובה, שבאה על עברות וחטאים וכיו"ב. דכאשר האדם חטא ועבר על רצונו יתברך ח"ו, הנה ה"חמור" שהוא חמור גופו (כנ"ל) הוי "בהמתו של נכרי", שעובר לרשות הקלפה ח"ו. אף מכיון ש"אפילו פושעי ישראל מלאים מצות כרמון" (עירובין יט, א. הגיגה בסופה) הרי הגוף שהוא "בהמת נכרי" כנ"ל, יש בו "משא של ישראל" – המצוות שגם הפושע מלא בהן.

והאפן הב' ההפכי לגמרי: זקן ואינו לפי כבודו – קאי על איש מרומם ("זקן – זה שקנה חכמה"), אשר עסקו הוא בעניינים מזככים ורוחניים, ובנדאי שאינו שיף לעוונות וכיוצא בזה, ומאחר שאינו מתעסק (כ"כ) בהעבודה דברור וזכוף הגוף הגשמי, אם כן יכול להיות שגופו ישאר בגסותו וחמירותו, והרי זה פוגם בשלמות מרוק נפשו, ומאחר שאינו לפי כבודו להתעסק בברור גופו הגשמי, לכן התירה לו התורה להתענות כדי למרק נפשו ועל ידי זה ישלים את זכוף גופו. **אבן עזרא.**

♦ יום חמישי כ"ז שבט ♦

ו לא תצלי דין מספינה בדיניה:

(1) לא תטה משפט אבינך בריבו:

יש"י • אבינך • לשון אובה, שהוא מדלדל ותאב לכל טובה (ב"מ לב). **אבן עזרא.**

ז מפתגמא דשקרא הוי רחיק ודזכי ודי נפק (דכי) מן דינא לא תקטול ארי לא אזכי חזקא:

(2) מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא:

אצדיק רשע:

יש"י • ונקי וצדיק אל תהרג • מניין ליוצא מבית דין חזק, ואמר אחד: 'יש לי ללמד עליו זכות', שמתזירין אותו? תלמוד לומר: 'ונקי אל תהרג', ואף על פי שאינו צדיק, שלא נצטדק בבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שחיי יש לך לזכותו. ומניין ליוצא מבית דין זכאי, ואמר אחד: 'יש לי ללמד עליו חובה', שאין מתזירין אותו לבית דין? תלמוד לומר: 'וצדיק אל תהרג'. וזה צדיק הוא, שנצטדק בבית דין. כי לא אצדיק רשע • אין עלך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו בדיני, אם יצא מדרך זכאי. יש לי שלוחים הרבה להמיתו במיתה שנתחייב בה. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

שקר. וכמוהו, צדק צדק תרדף: ונקי וצדיק אל תהרג. באותו הדבר, אם ידעת שהוא רשע בדבר אחר. שלא תאמר הואיל וככה עשה רשע אחר קשה, אהרנגו ואסיר המכשול מהדרך. כי אני אקח הדין ממנו, ולא ימלט מניי:

ו לא תטה. עם הדין ידבר. וכמוהו לפני ה' אלהיך תאכלנו, הראוי לאכול, כאילו הוא מדבר עם כהן ויבדילנו מכל ישראל שיזכר עמכם. והאומר כי הוא בכור עדר, הקל הוא: ז מדבר שקר. עם הדין ידבר, שלא ידין דיין

ה וחדלת. כמו חול לך מעשות הדבר. וכן ושמרת. והטעם חול, שמעזב הדבר לו לבדו. רק תחיר עמו הקשרים, ומעזב המשא, ויפל מזה הצד ומזה הצד, ויקום החמור. ויש אומרים כמו ויעזבו את ירושלים. לטען המשא בדרך רחוקה:

(ח) וְשָׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֹר פְּקָחִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים:

כ"ז"א וְשָׁחַד לֹא תִקַּח • אִפְלוּ לִשְׁפֹּט אָמֵת, וְכָל שֹׁפֵן כְּדֵי לְהַטּוֹת אֶת הַדִּין, שֶׁהָרִי כְּדֵי לְהַטּוֹת אֶת הַדִּין, נֹאמֵר כְּכָר: "לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט". יַעֲוֹר פְּקָחִים • (כ"ז מ קרא. מכילתא) אִפְלוּ חֲכָם בַּתּוֹרָה וְנוֹטֵל שְׁחָד, סוֹף שֶׁתִּטְרַף דַּעְתּוֹ עָלָיו, וְיִשְׁתַּכַּח תַּלְמוּדוֹ וְיִכְהָה מְאוֹר עֵינָיו. וְיִסְלַף • כַּתְּרָגוּמוֹ: וְיִמְקַלְקַל. דְּבָרֵי צַדִּיקִים • דְּבָרִים הַמְצַדִּיקִים, מִשְׁפָּטֵי אָמֵת, וְכֵן תַּרְגוּמוֹ: פְּתַגְמֵי תַרְיָצִין, יִשְׂרָיִם. אבן עזרא.

(ט) וְגַר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יַדְעֵתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ז"ב וְגַר לֹא תִלְחָץ • בְּהִרְבֵּה מִקוֹמוֹת הַזֵּהִירָה תוֹרָה עַל הַגֵּר מִפְּנֵי שְׁסוּרוֹ רַע (כ"ז מ נט) • אֶת נַפְשׁ הַגֵּר • כַּמָּה קָשָׁה לוֹ כְּשֶׁלּוֹחֲצִים אוֹתוֹ.

(י) וְיָשׁוּ שְׁנַיִם תּוֹרַע אֶת־אַרְצֶךָ וְאַסְפַּת אֶת־תְּבוּאַתָּה:

כ"ז"ג וְיָשׁוּ שְׁנַיִם תּוֹרַע אֶת תְּבוּאַתָּה • לְשׁוֹן הַכֶּנֶסֶה לְבֵית, כְּמוֹ: (דברים כב) "וְאַסְפֹּתוּ אֶל תוֹף בֵּיתְךָ". אבן עזרא.

(יא) וְהַשְׁבִּיעַת תִּשְׁמַטְנָה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבוּנֵי עַמֶּךָ וְיִתְּרֵם תֹּאכַל חֵיט הַשְּׂדֵה:

כ"ז"ד תִּשְׁמַטְנָה • מַעֲבֹדָה. וְנִטְשָׁתָה • מַאֲכִילָה אַחַר זְמַן הַבַּעוּר. דְּבָר אַחֵר: תִּשְׁמַטְנָה מַעֲבֹדָה גְמוּרָה, כְּגוֹן: תְּרִישָׁה וְזֵרִיעָה. וְנִטְשָׁתָה מְלוּזָבֵל וּמְלַקְשָׁקֶשׁ. וְיִתְּרֵם תֹּאכַל חֵיט הַשְּׂדֵה • (מכילתא) לְהַקִּישׁ מֵאֲכַל אֲבִיוֹן לְמֵאֲכַל חֵיט: מֵה חֵיט אוֹכְלֵת בְּלֹא מַעֲשֵׂר, אִף אֲבִיוֹנִים אוֹכְלִים בְּלֹא מַעֲשֵׂר. מִכָּאן אָמְרוּ: אֵין מַעֲשֵׂר בְּשִׁבְעִיעִית. כֵּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמֶךָ • וּתְחַלֵּת הַמִּקְרָא מְדַבֵּר בְּשֵׁדֵה הַלֶּבֶן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְמַעַלָּה הֵימְנוּ: "תּוֹרַע אֶת אֶרְצֶךָ". אבן עזרא.

(יב) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן־אִמְתֶּךָ וְהַגֵּר:

כ"ז"ה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת • (מכילתא) אִף בְּשֵׁנָה הַשְּׁבִיעִית לֹא תַעֲקַר 'שִׁבְת בְּרֵאשִׁית' מִמְּקוֹמָהּ, שְׁלֹא תֹאמַר: הַזֵּאֵל וְכָל הַשְּׁנָה קְרוּיָה שְׁבֹת, לֹא תִנְהַוֵּג בַּה 'שִׁבְת בְּרֵאשִׁית'. לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ • תֵּן לוֹ נִיח, לְהַתִּיר שִׁיָּהָא תוֹלֵשׁ וְאוֹכַל עֲשָׂבִים מִן הַקֶּרְקַע. אוֹ אֵינוֹ אֵלָא יַחֲבֹשְׁנוּ בַתּוֹף הַבֵּית? אָמְרַת: אֵין זֶה נִיח, אֵלָא צַעַר. כֵּן־אָמְרַת • (מכילתא) בְּעֶבֶד הָעֶרֶל הַפְּתוּב מְדַבֵּר. וְהַגֵּר • זֶה גֵר תוֹשֵׁב. אבן עזרא.

ח וְשָׁחַד. גַּם הַזְכִּיר כָּל זֶה. כִּי הַעֲשִׂיר יִתֵּן שְׁחָד לְדַיָּן לְהַטּוֹת מִדֵּין דְּלִים: וְיִסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים. אָמַר הַגָּאוֹן, כִּי צַדִּיקִים תֹּאֵר לְדְבָרֵי. וְלֹא יִתְכַּן זֶה, כִּי דְבָרֵי סוּפוֹף. וְטַעַם צַדִּיקִים, כִּי צַדִּיקִים בְּמַצּוֹת:

י וְיָשׁוּ שְׁנַיִם. הַזְכִּיר גַּם זֶה. בְּעֶבֶר וְאָכְלוּ אֲבִיוֹנֵי עַמֶּךָ:

יא וְהַשְׁבִּיעִית תִּשְׁמַטְנָה. הִיא שֶׁתִּקְרָא שְׁמַטָּה לְהַ, וְלֹא יִגַּשׁ אִישׁ אֶת רַעְהוּ הָאֲבִיוֹן: וְנִטְשָׁתָה.

יב שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת. וְכַמּוֹהוּ, וְנִטְשָׁתָה הַשְּׁבִיעִית: יב שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת. גַּם הַזְכִּיר זֶה, בְּעֶבֶר וְיִנְפֹּשׁ בֶּן־אִמְתֶּךָ. וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ, שֶׁהוּא עֵנִי וְשָׂכִיר לְךָ:

(יג) ובכל אשר-אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על-פיך:

יג ובכל די אמרית לכוון תסתמרון ושום טעות עממא לא תדכרון לא ישמע על פומכון:

כ"ז"א ובכל אשר-אמרתי אליכם תשמרו • (מכילתא) לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו. לא תזכירו • (א"ר) שלא יאמר לו: 'שמור לי בצד עבודת אלילים פלונית, או תעמד עמי ביום עבודת אלילים פלונית. דבר אחר: 'ובכל אשר-אמרתי אליכם תשמרו, ושם אלהים אחרים לא תזכירו'. ללמדך, ששקולה עבודת אלילים פנגד כל המצות בלן, והנזהר בה פשוט את בלן. לא ישמע • מן הנכרי. על פיך • שלא תעשה שתפות עם נכרי, וישבע לך בעבודת אלילים שלו. נמצאת שאתה גורם שיזכר על יך. אבן עזרא.

(יד) שלש רגלים תחג לי בשנה:

יד תלת זמנין תחוג קדמי בשתא:

כ"ז"א רגלים • פעמים, וכן (במדבר כב) "כי הפיתני זה שלש רגלים". אבן עזרא.

(טו) את-חג המצות תשמר שבועת ימים תאכל מצות באשר צויתך למועד חדש האזיב כיבו יצאת ממצרים ולא-יראו פני ריכם:

טו ית חגא דפטיריא תטר שבועא יומין תיכול פטירא כמא דפקידתך לזמן ירחא דאביבא ארי בה נפקת ממצרים ולא יתחיון קדמי ריקנין:

כ"ז"א חדש האזיב • שהתבואה מתמלאת בו באביה. אזיב • לשון אב, בכור וראשון לבשל פרות. ולא-יראו פני ריכם • פשתבאו לראות פני ברגלים, הביאו לי עולות (תהיגה ט). אבן עזרא.

(טז) וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת השנה באספך את-מעשיך מן-השדה:

טו וחגא דחצדא בכורי עובדי די תזרע בחקלא וחגא דכנשא במפקא דשתא במכנשא ית עובדיך מן חקלא:

כ"ז"א וחג הקציר • הוא חג שבועות. בכורי מעשיך • שהוא זמן הבאת בכורים, ששתי הלחם הבאין בעצרת, היו מתירין החדש למנחות ולהביא בכורים למקדש, שנאמר: (במדבר כח) 'וביום הבכורים וגו''. וחג האסף • הוא חג הסוכות. באספך את-מעשיך • שכל ימות החמה התבואה מתבשלת בשדות, ובחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים. אבן עזרא.

(יז) שלש פעמים בשנה יראה כל-זכורך אל-פני האדון יהוה:

יז תלת זמנין בשתא יתחיון כל דכורך קדם רבון עלמא יי:

כ"ז"א שלש פעמים וגו' • לפי שהענין מדבר בשביעית, הצרף לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא). כל-זכורך • הזכרים שבה. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

יג ובכל אשר. עתה הזכיר עבודת כוכבים. והטעם, כל מה שאמרתי הם מצותי ומשפטי. ולא כן משפטי אלהים אחרים. ואמר לא תזכירו, שלא תזכירו שמותם להשבע בהם. גם שלא ישביעו בהם עובדיה. וזה, ולא ישמע על פיך, שתשביע בו אחרים. שלא תאמר לעובד כוכבים השבע לי באלהיך:

יז שלש רגלים. פעמים, לי לבדי תהיה עבר. שתעבד שלש רגלים בשנה, ותבא לפני כעבד שקיבא דורון לאדונו. על כן כתיב אחריו (את) [אל] פני האדון ה', כמו לפני האדון ה'. וכן ולא יראו פני ריכם. והזכיר זה.

בצבור פי יש ימים ידועים, הולכים עובדי אלילים להבליהם. על כן כתוב תחג לי, לכד: ומלת תחג. תזכר. כמו אסרו חג בעבותים: רגלים. מגזרת רגל. פי רבם רגלים הם: טו את חג המצות. החל ממנו, פי הוא ראשון לחדשי השנה. והנה כתוב שבועת ימים תאכל מצות, כמו חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים. והנה הוא חיוב. ואין כמוהו ששתי ימים תעשה מעשיך. פי אחריו כתיב שתשבת ביום השביעי. ואין ככה שבועת ימים תאכל מצות. ועוד, למה לא כתב שבועת ימים לא תאכל חמין: חדש האזיב. פרשתי. רבים חשבו, פי לא יראו פני ריכם, כמו ופני לא

יראו. וזה איננו נכון, פי הבאים אל בית השם, הם נראים. והעד, ונראה את פני השם. גם, יראה כל זכורך את פני ה', כמו לפני השם:

(יח) **לֹא־תִזְבַּח עַל־חֶמֶץ דָּם־זִבְחֵי וְלֹא־יִלְוֶין חֶלְבֵי־חַגֵי עֵדֶיךָ** יח לא תכוס על חמיע דם פסחי ולא יביתון בר מן מדבחה תרבי נכסת חגא עד צפרא: **בְּקָר:**

ה"י < לא־תִזְבַּח עַל־חֶמֶץ וְגו' • לא תשחט את הפסח ב"ד בניסן עד שתבער את החמץ (מכילתא. פסחים טו). וְלֹא־יִלְוֶין חֶלְבֵי־חַגֵי וְגו' • חוץ למזבח. עַד־בְּקָר • יכול אף על המערכה? פסל בלינה? תלמוד לומר: (ויקרא ו) "על מוקדה, על המזבח כל הלילה". וְלֹא־יִלְוֶין • אין לינה אלא בעמוד השחר, שְׁנֵאמַר: "עַד־בְּקָר", אָבֵל כָּל הַלַּיְלָה יָכוֹל לְהַעֲלוֹתוֹ מִן הַרְצָפָה לְמִזְבֵּחַ. אבן עזרא.

(יט) **רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ** יט ריש בכורי ארעך פתית לבית מקדשך דיי אלהך לא תיכלון בשר בחלב: **לֹא־תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ:**

ה"י < רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ • אף השביעית תיבת בכורים, לָכֵן נֵאמַר אף כאן: "בכורי אדמתך". כיצד? אדם נכנס לתוך שדהו, ורואה תאנה שבכרה, כוֹרֵךְ עֲלֶיהָ גְמִי לְסִימָן וּמְקַדֵּשָׁהּ, ואין בכורים אלא משבעת המינין האמורין במקרא: (דברים ח) "אֲרָץ חֹטָה וְשֹׁעֲוֶה וְגו'". **לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי** • אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאתה מוצא בכמה מקומות בתורה, שכתוב: "גְּדֵי" וְהִצַּרְךָ לִפְרֹשׁ אֲחֵרָיו: "עֲזִים", כגון: (בראשית לח) "אֲנֹכִי אֶשְׁלַח גְּדֵי עֲזִים", "אֵת גְּדֵי הָעֲזִים", (שם כז) "שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים". לְמַדְדָּךְ, שָׁפַל מְקוֹם שְׁנֵאמַר "גְּדֵי" סתם, אף עגל וכבש במשמע. וּבָג' מְקוֹמוֹת נִכְתָּב בַּתּוֹרָה: אֶחָד לְאִסּוּר אֲכִילָה, וְאֶחָד לְאִסּוּר הַנָּאָה, וְאֶחָד לְאִסּוּר בִּשּׁוּל אֶחָד מֵהֵם. (פסחים כז. חולין קטו) • אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

שיאכלוהו. וכן אוכלים אותו בספרד ואפריקא וארץ ישראל ופרס ובבל. גם ככה היה מנהג הקדמונים. שני גדי עזים טובים. ונעשה לגדי גדי עזים. והכהן אוכל גדי עזים אחד לחטאת. ובעבור שאין מנהג אדם לאכל בשר חי, אסור לבשל הגדי בחלב אמו. ויש אומרים כי אין בשול כי אם באש. והלא כתוב ובשל מבשל במים. ובכרי הימים ויבשלו בסירות. ואין לנו צורך לבקש מה טעם אסורו, כי נעלם מעיני הנבונים. אולי היה, כי אכזריות לב הוא לבשל הגדי עם חלב אמו, כדרך ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו. גם לא תקח האם על הבנים. ומנהג רוב האדם שאין להם צאן, ויקנו חלב בשוק. והחלב היה מאוסף משיות רבות. אולי הקונה הגדי לא ידע אנה אמו. והנה אם קנה חלב, אולי יש בו מחלב אם הגדי שגנה, ויהיה עובר. וכל ספק שהוא מן התורה לחומרא. והנה גם הישמעאלים מודים כי אם יבשל הגדי בחלב אמו, שהתולדת שונה, אז הוא יותר ערב. והכתוב דבר על ההונה. והנה קדמונינו ז"ל הקמירו להסיר כל ספק, ואסרו בשר בחלב. והשם שנתן להם חכמים, הוא יתן משפחתם שלמה. ועוד אדבר למה הופיר הכתוב זאת המצוה פעם שנית, גם שלישי, במקום כל אחד מהם:

ונה השם יאמר לקטן השור והכבש. וראייתו, גדי עזים. כי מה צריך לסמכו. וראינונו, כי גדי לא יקרא רק שהוא מהעזים. ובלשון ערבי הוא גדי, ולא יאמר על מין אחר. רק יש הפרש בין גדי ובין גדי עזים. כי גדי גדול מגדי עזים. כי עוננו צריך היותו עם העזים. וככה, שעיר ושעיר עזים. והכמים קבלו שלא יאכל ישראל בשר בחלב. ועתה אפרש. דע כי מנהג התורה לדבר על ההונה. כמו בת היענה. למה שנה הכתוב לומר ככה, ותהיה הכתובת כוללת כל המין. וקנה לא מצאנו. דע כי בשר יענה יבש כעץ. ואין המנהג שיאכלנו אדם, כי אין בו לחה. ולא יאכל מכל המין. רק הכתוב, כי היא נקבה וקטנה, יש בה מעט לחה. ולא פן הנדר הקטן. וככה, אין אדם אוכל בשר בחלב, כי אינו מאכל ערב. והבשר לא יבשל רק בזמן רב, והחלב אינו פן. כי אין המנהג עד היום בארץ ישמעאל שיאכל אדם טלה מבשל בחלב, בעבור שיש בטלה לחה רבה. וככה בחלב, והנה הוא מזיק. על פן לא יבשל. ובעבור כי בשר הגדי אין בו לחה, וכשהוא קטן הוא חם, על פן יבשלו הגדי בחלב. ואל תחמה בעבור שלא נהגו אנשי אלה המקומות לאכול גדי עזים. כי כל הרופאים מודים כי אין בשר כמותו, ואפילו לחולים התירו

יח דם זבחי. הוא זבח חג הפסח, הנאכל על מצות ומרוזים: חלב חגי. הוא ששה תמים שהוא חיוב. וכן כתוב, בהעלות העולה והחלבים עד הבקר: יט ראשית. והו ואם תקריב מנחת בכורים, כי עם הניחוד מדבר, כאשר אפרש במקומו. והזכיר זה אחר לא תשחט על חמץ דם זבחי, כי משם יחלו הבכורים. אמרו חסרי הדעת, כי גדי מוגרת מגד. ולא יתכן, כי מ"ם מגד שרש. והעד הנאמן, עם פרי מגדים. כי ככה לא ימצא בלשון הקדש. ועוד, מה טעם לא תבשל. ואין כח ביד אדם לבשל המגד. וכתוב ומגד תבואת שמש, מה טעם לומר בחלב. ואנה מצאנו בלשון הזה. ועוד, מה טעם אמו. ואנה נקרא העץ אם המגד. וכל זה חשבו בעבור שמצאנו זאת המצוה עם ראשית בכורי אדמתך. והנה גם היא במקום אחר עם הבשר, לא תאכלו כל נבלה. והוא הדין. רק הזכירה עם הבכורים, כי לא ירבו ויגדלו הגדיים. ויש אחר שאמר, לא תבשל כמו לא תאחר, שיעמד עם אמו יותר משבעה ימים. ואם פן, מה טעם להזכיר המצוה הזאת פעם אחרת. ועוד, כי ראיתם בשל הקציר, ואינו רק בשול, כי השמש מבשלת כמו האש. וככה, הבשילו אשכולותיה. ורבי שלמה אמר, כי גדי הוא הקטן הרך.

◆ יום שישי כ"ח שבט ◆

(כ) הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל-המקום אשר הכנתי:

ז"ע ◀ הנה אנכי שולח מלאך • פאן נתבשרו שעתידין לחטא, ושכינה אומרת להם: (לקמן לב) "כי לא אעלה בקרבך". אשר הכנתי • אשר זמנתי לתת לכם, זהו פשוטו. ומדרשו: "אל המקום אשר הכנתי", כבר מקומי נפר כנגדו. וזה אחד מן המקראות שאומרים שבית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה. אבן עזרא.

(כא) השמר מפניו ושמע בקלו אל-תמר בו כי לא ישא לפשעכם פי שמי בקרבו:

ז"ע ◀ אל-תמר בו • לשון המראה, כמו: (יהושע א) "אשר ימרה את פיו". פי לא ישא לפשעכם • אינו מלמד בקך, שהוא מן הפת שאינן חוטאין. ועוד, שהוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו. פי שמי בקרבו • מחבר לראש המקרא: "השמר מפניו", פי שמי משתף בו, ורבותינו אמרו: זה מטטרו"ן, ששמו פשם רבו: מטטרו"ן כגימטריא שדי. אבן עזרא.

(כב) פי אם-שמוע תשמע בקלו ועשית כל אשר אדבר ואיבתו את-איביך וצרתו את-צרייך: אבן עזרא.

ז"ע ◀ וצרתו • כתרגומו, ואעיק.

אבן עזרא על התורה

וכתוב ויוצר רוח אדם בקרבו. ואל תשתומם בעבור שהוא פתוב כי אם שמוע תשמע בקולו, ואחר פן ועשית כל אשר אדבר. והנה אתן לך משל, כל חכמי המדות הביאו ראיות גמורות, כי עצם הלכנה גוף מקבל אור השמש. פי הוא בעצמו אין גנה לו. ובעבור זה תקדר השמש בהתחברו להלכנה עמה ביום. ושניהם בגלגלים הדומים לגלגל המזלות. ואין תקדרות רק שתפנס הלכנה תחת השמש ושתיקן עגולות. והנה פני הלכנה שהם לצד השמש, כלם אור. ופניה שהם למעלה ממנו, חשוך ולא אור. והנה תסתיר אור השמש, גם במחצית חדש הלכנה, בהפנס צל הארץ בין השמש ובין הלכנה, לא ישאר להלכנה אור. והנה נדענו כי אור הלכנה בלילה תאיר האויר. והנה אם אמר ראובן, זה אור הלכנה, יאמר אמת: אמר שמעון, זה אור החמה, יאמר אמת: כב בעבור שמצאו חכמי ספרד איכה בהעלם היו"ד, וכתוב ואיבתי את אויביך. גם ציד חיה, אמר ציידים. ודין עני לא דנו. וכתוב והנה ה' לזמן. על פן אמרו, אין פועל פחות מג' אותיות. על פן איכה מעלומי העיני:

וככה היוצא לקראת בלעם לשטן לו. והנה השומע בקול המלאך, הוא שומע בקול השם הנכבד: ומלת אל תמר בו קשה. והנה נראה השעם כמו וימרו בו. רק הנה ראוי להיותו תמרה. על פן הוצרכו חכמי ספרד לאמר בו פי הוא מפעלי הפפל, על דרך ויסב אלהים את העם, פי כל הגזרה היא מפעלי הפפל. פי ורחבה ונסבה מבנין נפעל. כמו ונבלה שם, מגזרת בלל. ונבקה רוח מצרים מגזרת בוקק. ואל תתמה בעבור שהם שנים שרשים והשעם אחד, כי הנה שורר בביתו. כי שרית עם אלהים. וכמוהו, אל תמר בו. וממר לילולתו. על משקל מכם, שהוא מגזרת תכסו על השעה. מפעלי הפפל: פי לא ישא לפשעכם. עם למ"ד, כמו שא נא לפשע עבדי. ודע כי שמי בקרבו, דבק עם השמר מפניו ושמע בקולו. כמו ואף לאמתך תעשה פן. וכבר פרשתי כי השם הנכבד הוא שם העצם, פי הוא לבדו. גם יפצא תאר השם, פי הוא הכל ומאמו הפל. וטעם בקרבו, משל לעגול שהנקדה היא קרובה אל כל מרחק. על פן הנה כבוד השם בקרב המחנה. ונוסע בתוך המחנות. וכן פתוב פי אמת ה' בקרב העם הנה.

כ הנה אנכי. אמר השם למשה שיאמר גם זה לישראל. פי אם יקבלו כל הדברים והמשפטים מתחלת אתם ראיתם, אז יביאם אל הארץ. ורבים השתבשו בזה. יש אומרים, פי המלאך [הוא] ספר תורה, בעבור פי שמי בקרבו. ואחרים אמרו, [הוא] ארון הברית. ופרשו, ושמע בקולו, הכתוב בו. ואמרו, לא ישא השם לפשעכם. וכל אלה דברי רוח, פי כל התורה והמקרא מלאים מזה השעם. הוא ישלח מלאכו לפניך. המלאך הגואל אותי מפל רע. ומשה אמר וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים. ומלאך פניו הושיעם. ויצא מלאך ה'. ויאמר ה' למלאך המשחית בעם. אלהי שלח מלאכה. דמה לבר אלהי. ורבים פאלה. ובספר דניאל, שר נון ושר פרס. פי אם מיכאל שרכם. והוא הנקרא הגדול, כי הוא נכבד מאחרים רבים. גם פתוב עליו, אחד השרים הראשונים בא לעזרני. שפרשו במעלה, כמו היושבים ראשונה במלכות. וזה המלאך הוא מיכאל: לשמרך בדרך. שלא יגע בך רע: אשר הכינתי. לך. בדרך בהנחל עליון גוים. פאשר אפרשו: כא השמר. כל מלאך עושה דבר השם, לא יוסיף ולא יגרע. וכשטן איוב, מלאך הנה.

כג ארי יהוה מלאכי גדמך ונעלנך לנת
אמוראי ותמאי ופרזאי וכנענאי חנאי
ויבוסאי ואשצנזן:
(כג) כִּי יִלְךָ מִלֵּאכֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהִבִּיאֲךָ אֶל־הָאֲמֹרִי וְתַחְתּוֹ
וְהַפְּרִזִי וְהַכְּנַעֲנִי הַחַוִּי וְהַיְבוּסִי וְהַכְּחַדְתִּיו: אבן עזרא.

כד לא תסגוד לטענותיהן ולא תפלהן ולא
תעבד פעובדיהן ארי פגרא תפגרונו
ותמרא תמבר קמתיהן:
(כד) לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֱלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה
בְּמַעֲשֵׂיהֶם כִּי הָרַס תְּהַרְסֵם וְשִׁבַּר תִּשְׁבַּר מִצַּבְתֵּיהֶם:
ש"י - הָרַס תְּהַרְסֵם • לְאוֹתָם אֱלֹהוֹת. מִצַּבְתֵּיהֶם • אֲבָנִים שֶׁהֵם מְצִיבִין לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהֶם.

נקודות משיחות קודש - (לקוטי שיחות ט עמ' 95)

אבנים שהם מציבין להשתחוות להם (רש"י כג, כד) רש"י מפרש תבת 'מצבה' לא כמשמעה הרגילה: אבן שמנסכין או מקריבין עליה לעבודה זרה. ונמוקו עמו: על "הרס תהרסם" פרש "לאותם אלקות", היינו שהפגנה לעבודה זרה עצמה; ומובן שגם "ושבר תשבר מצבותיהם" קאי בעבודה זרה עצמה - אבן שמשתחוים לה. אבן עזרא.

כה ונתפלחון קדם יי אלהכון ויברך ית
מיכלך וית משתנה ואעדי מרעין בישין
מבינך:
(כה) וְעַבְדְתֶם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךָ אֶת־לַחְמְךָ וְאֶת־
מִימֶיךָ וְהִסְרְתִי מִחֲלָה מִקִּרְבְּךָ: אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

השמים, והוא הנקרא תולדת. והנה הברכה
תהיה בכל מאכל ומשתה, כי מארה באה
לחסר כח התולדת. כדרך אמה תאכל ולא
תשבע. והנה כל המתלואים באים בעבור אוכל
הנכנס בגוף. והנה לא יפחד שומר התורה
מהם. והו וברך את לחמך. ויש סתלואים
באים מחוץ לגוף, בעבור שנוי האויר, כפי
השפעות מערכת המשפטים. ועל זה כתוב
והסירותי מחלה מקרבך. והנה שומר התורה
אין לו צורך לרופא עם השם הנקבד. על כן
כתוב, גם בתלוי לא דרש את ה' כי אם
ברופאים. והנה דברתי על חקמת הרפואות.
ועתה אדבר על חקמת המולדות. דע כי כל
הנולד יקרוהו מקרים, כדרך מה שירה מערכת
המשפטים ברנע הנולדו. וכך אלה אלה
והדבר עמוק מאד. והנה יהיה כפי מולד האשה
שתהיה משפלה, כי תולדת הרחם להשפיל
הילודים. או שתהיה עקרה ולא תלד. והנה
אם היה הדבק בשם המולדו וכפי תולדתו
שלא יליד בני, השם הנקבד אם היה דבק
בו, יאמץ כח תולדת הכליות, וימנע עלילות
הנורע עד שיליד בני. על כן אמר השם
לאברהם התהלך לפני והיה תמים. והו שאמר
קדמונינו ז"ל צא מאצטגנינות שלך. ואם תכרת
ברית עמי שתעבדני, אני ארבה אותך במאד
מאד, כי אנצח התולדת. ואין זה נצח במערכת
הפוכבים, כי לא נקראו להטיב או לתרוע
לעולם השפיל, רק הולכים תמיד לעבודת השם
לצרכם, ובמרוצתם קבלו בני העולם השפיל
דבר והפכו על גדם. והנה אם נשמור לא
נקבל. ועוד אדבר על זה בפרשת כי תשא.
והנה הברכה השלישית שיהיה כל אחד מהם
מוליד בני, ולא ימותו בחיי אביהם:

בעבור שגוף האדם מהעולם השפיל, והנשמה
העליונה קשורה בו. ויש אמצעים בין הנשמה
והגוף. והנה הם שני כחות. ובלשון הקדש
נקראו על הרוב, רוח ונפש. כי הנשמה היא
החכמה, ומושבה במח הראש. וממנה יצא
כח כל ההרששות והנוצות החפץ. והרוח בלב,
וכו חיי האדם. והיא המבקשת שררה להתגבר
על כל העומד כנגדה, והיא בעלת הפעס. וכן
אמר שלמה אל תבהל ברוחך לבעוס, כל רוחו
יוצא כסיל. והנפש בכבוד, והיא המתאנה
לאכול. וככה כתוב כי תאנה נפשך. ותאות
המשגל ממנה. והנה יש אדם שנקרא שתהינה
לו אלו השלש הנזרות, חזקות או פלן רפות.
או זו חזקה וזו רפה. או לא חזקה ולא רפה.
והנה בני אדם על כל זהמינים משונים. והשם
הנקבד נתן התורה לחזק ולהגביר ולהגדיל
הנשמה העליונה, ואז לא ימשול הגוף עליה.
ואם לא תהיה התורה נשמרת, אז יגבר הגוף
על הנשמה. והנה אמן לך משל. ידענו כפי
חקמת התולדת כי כל אדם שגברה על תולדתו
מרה אדומה, יהיה בעל אף, כי בן תולדת
האש. כי מרה האדומה דומה לה. והנה
הנשמה רודפת אחרי הגוף, כאשר איננה חכמה
שתוכל לסבול. גם נחשב אדם שאין חום
בגופו, וכא אחר וחרפו וקללו עד שפעס.
והנה הוליד בגופו חום שלא היה שם לפני
פעסו. והשם יתעלה למען חסדיו בתר
בישראל, והורם תורתו. וכאשר ישמורה,
ימצאם חקמם וידריכם דרך ישרה לכל דבר,
שלא יזיק להם. ותקלל שיהיה גופם סר אל
משמעת הנשמה. ולא הפך הדבר, שהנשמה
סרה אל משמעת הגוף. ובהתאמן הנשמה,
יתאמן כח השומר הגוף שיקבל האדם מן

כג פי. צום בעת בואם אל הארץ, שסירו
כל עבודת פוכבים. והזכיר ששה גוים, ולא
חשב להזכיר הקטן שבהם. ובעבורו אמר
והכחדתיו, מיד. כי האחרים, מעט מעט
יגרשו. או פירושו והכחדתיו, כל אחד ואחד.
כמו פנות צעדה עלי שור:
כד לא. והו שהזכרתי, שתחלת ספר הברית
אדם ראיתם שהזהיר על עבודה זרה, וסוף
הספר להזהיר על עבודה זרה שהוא סוף,
כי יהיה לך למוקש. רק יש הפרש, שבתחלת
הספר צוה שלא יעשו עם השם אלהי כסף.
ובסוף ספר הברית צוה להכרית עבודה זרה
הנמצאה בארץ כנען, ששעשאו יושביה. כי
העובד עבודת פוכבים פאלו הוא עובר על
כל מצות לא תעשה. ולא יעילוהו כל מצות
עשה, בעולם הזה ובעולם הבא:
כה ועבדתם. הטעם, לא תעבדו רק השם
שהוציאכם מבית עבדים, והביאכם אל ארץ
הגוים שעבדו אלהים אחרים, ולא יוכלו
להצילם מידכם. ועבודת השם היא לעשות
כל אשר צוה, לאהבה אותו ולדבקה בו
ולהשבע בשמו ולהתפלל אליו ולזבח לפניו
תמידיו ומוספין ולקבדו בתת המעשרות. הנה
שכרו אותו, והם ד' דברים בעולם הזה. הא'
וברך את לחמך ואת מימך. והב' והסירתי
מחלה מקרבך. והג' לא תהיה משפלה ועקרה
בארצך. והד' את מספר ימיו אמלא. והנה כל
אלה בגוף האדם. ועוד, כי הפך אלה הברכות,
אעשה בכל אויביך. והוא את אמתו, וגם את
הצרעה: אמר אברהם המתברך יש חקמים
גדולים חכמי השתי תורתו. ולא התעסקו
בחקמת התולדת, על כן לא נכלתי לפרש אלה
הברכות אם לא אזכיר מעט מן החקמות.

◆ שבת קודש כ"ט שבט ◆

(כו) לא תהיה משפלה ועקרה בארצך את־מספר ימיה
אמלא:
כו לא תהי מתכלא ועקרא בארעך ית מנין
יומיה אשלים:

ע"כ לא תהיה משפלה • אם תעשה רצוני. משפלה • מפלת נפלים, או קוברת את בנייה קרויה משפלה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 128 - מותוך 'לקראת שבת')

לא תהיה משפלה ועקרה בארצך (כג, כו) יש לשאל, מדוע מגבולת ברכה זו לארץ ישראל בלבד, ולא בכל מקום שיהודי עושה רצון ה'. ויש לומר, ש"בארצך" באה להגביר ולהגדיל את הברכה: לא זו בלבד שלא תהיה משפלה ועקרה במי שעושה את רצון ה', אלא שברכה זו תתפשט ותשרה גם על ארץ ישראל פלה; בכל הארץ לא תהיה משפלה ועקרה (מה שאין כן בחוץ לארץ - ותברך רק מי שעושה את רצון ה'). אבן עזרא.

(כו) את־אימתי אשלח לפניך והמתי את־כל־העם אשר
תבא בהם ונתתי את־כל־איביך אליך ערף:
כו ית אימתי אשלח גדמך ואתפר (נ"א
ואשגש) ית כל עמא דאת אתי לאגהא בהון
ואמסר ית כל פעלי דכבך גדמך מחזרי
קדל:

ע"כ והמתי • כמו והממתי, ותרגומו: ואשגש, וכן כל תבה שפעל

שלה בכפל אות אחרונה, כשפתחך לדבר בלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במקלפאפום, כגון: "והמותי", מגזרת (ישעיה כח) "והמם גלגל עגלתו". "וסבותי", מגזרת (שמואל א ז) "וסבב בית אל". "דלותי", מגזרת (ישעיה יט) "דללו ותרבו". (שם מט) "צל פפים חקתיך", מגזרת (שופטים ה) "חקקי לב". (שמואל א יב) "את־מי רצותי", מגזרת (איוב ס) "רצץ עזב דלים". והמתרגם: "והמותי", ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אין ה"א שלה בפתח ולא מ"ם שלה מדגשת ולא נקודה מלאפום, אלא "והמתי", כגון: (במדבר יד) "והמתה את העם הזה" והמ"ו מדגשת, לפי שתבא במקום ב' תוי"ן: האחת נדרשת, לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת, כמו: "אמרת", "חטאתי", "עשיתי". וכן: "ונתתי", התי"ו מדגשת, שהיא באה במקום שמים, לפי שהיה צריך שלוש תוי"ן: שמים ליסוד, כמו: (יהושע י) "ביום תת ה'", (קהלת ג) "מתת אלהים היא", והשלישית לשמוש. ערף • שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפם. אבן עזרא.

(כח) ושלחתי את־הצרעה לפניך וגרשה את־החוי את־
הבנעני ואת־החתי מלפניך:
כח ואלשלח ית ערעיתא גדמך ותתרה ית
חואי ית כנענאי וית חתאי מן גדמך:

ע"כ הצרעה • מין שרץ העוף, והיתה מפה אותם בעיניהם, ומטילה בהם ארס, והם מתים, (סוטה לה) והצרעה לא עברה את הירדן. והחתי והבנעני • הם ארץ סיחון ועוג. לפיכך, מכל ז' אמות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על פי שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה: 'על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה'. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

כו ומלת עקרה. כוללת אשת איש, ובהמתו. והרביעית, שגם הוא יחיה שנים רבות. והנה ידענו כי לכל איש זמן קצוב וזמן ידוע שיכול לחיות, כפי רוב החם והליחה התולדת, לא אש זרה וליחה נכרית, כי היא הפך התולדת. והדבק בשם, יחזק החום והליחה בכח הנשמה, ואז יחיה האדם יותר מהזמן הקצוב. וכן כתוב, וראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה. וכתוב, בחצי ימיו יצוננו. וכתוב, כי אם ה' יצוננו או ימו יבא. והנה המת במלחמה או במגפה, לא מת ביומו בזמן הקצוב כפי תולדת החום והליחה, כי מחוץ באו לו מקרים. והנה השם שדבק בו, יצילנו מכלם. ובתורה, פן ימות במלחמה. ואמר שלמה, למה תמות בלא עתך. ואין זה הפך חקמת המזלות, כי דבר המזל תלוי בדברים רבים, פאשר אפרש בפסוק ונפלינו אני ועמך. על כן כתוב, הנני יוסיף על ימך. ומה אוסיף עוד להאריך:

כו את אימתי. הוא פחד בנשמה. והנה תבוא לגוף חלשה מיד. ונה ונתתי את כל אויביך אליך עורף, שיתנו לך את ערפם. והשם, שיכרוחו מפניך בראותך אותם:
כח ושלחתי את הצרעה. מפה בגוף. מגזרת צרעה, שתחלש פח הגוף. והזכיר משבועה הגוים שלשה, והוא הדין לכלם. גם יתכן להיות זו המפה יותר קשה בנזקרים, מהאחרים:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ט שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת משפטים נז

(כט) לֹא אֶגְרָשְׁנוּ מִפְּנֵיךָ בְּשָׁנָה אַחַת פְּוֹת־הַיָּהּ הָאָרֶץ
שִׁמְמוֹהָ וְרַבָּה עֲלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:
כט לא אֶתְרַכְּנוּ מִן הַדְּמָה בְּשִׁמְמוֹת הַדָּא
דִּילְמָא תְּהִי אֲרַעָא צְדִינָא וְתִסְגִּי עֲלֶיךָ חַיַּת
בְּרָא:
כט"א

שִׁמְמוֹהָ • רִיקְנִית מִבְּנֵי אָדָם, לְפִי שְׂאֵתָם מְעַט וְאִין בְּכֶם כְּרִי לְמִלְאוֹת אוֹתָהּ. וְרַבָּה עֲלֶיךָ • וְתַרְבָּה
עֲלֶיךָ • אבן עזרא.

(ל) מְעַט מְעַט אֶגְרָשְׁנוּ מִפְּנֵיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנַחֲלָתָ
אֶת־הָאָרֶץ:
ל זְעִיר וְזְעִיר אֶתְרַכְּנוּ מִן הַדְּמָה עַד דִּתְסִגִּי
וְתַחֲסֵן יַת אֲרַעָא:
כט"ב

כט"ב ◀ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה • תַּרְבָּה, לְשׁוֹן פְּרִי, כְּמוֹ: "פְּרוּ וְרַבּוּ". אבן עזרא.

(לא) וְשִׁתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ מֵיַם־סוּף וְעַד־יַם פְּלִשְׁתִּים וּמִמְדְּבָר
עַד־הַנְּהַר כִּי אֶתֶן בְּיַדְכֶם אֶת יִשְׁבֵּי הָאָרֶץ וְגִרְשֵׁתְמוּ
מִפְּנֵיךָ:
לא וְאֶשְׁוִי יַת תְּחוּמֵךָ מִמִּמָּא דְסוּף וְעַד יַמָּא
דְּפְלִשְׁתָּי וּמִמְדְּבָרָא עַד פְּרַת אַרִי אֶמְסַר
כִּי־יִכּוֹן יַת יִתְבֵּי אֲרַעָא וְתַתְּרַכְּנוּ מִן
הַדְּמָה:
כט"ג

כט"ג ◀ וְשִׁתִּי • לְשׁוֹן הַשְׁתָּה, וְהַפִּי"ו מְדַגְּשֵׁת מִפְּנֵי שְׂבָאָה תַּחַת שְׁתִּים, שְׂאִין שִׁתָּה בְּלֹא תִי"ו, וְהֶאֱחַת לְשִׁמוּשׁ. עַד
הַנְּהַר • פְּרַת. וְגִרְשֵׁתְמוּ • וְתַגְּרָשֶׁם. אבן עזרא.

(לב) לֹא־תִכְרַת לָהֶם וְלֹא־לְהֵיחֵם בְּרִית: אבן עזרא.

(לג) לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֲרָצְךָ פְּוֹי־חַטִּיאוֹ אֶתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד
אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ:
לג לא יִתְבּוֹן בְּאֲרַעָךָ דִּילְמָא יִתְבּוֹן יִתְךָ
הַדְּמִי אַרִי תַפְלַח יַת טַעֲוֹתֵהוֹן אַרִי יִהּוֹן לְךָ
לְתַקְלָא:
כט"ד

כט"ד ◀ כִּי תַעֲבֹד וְגו' • הָרִי אֵלֶי כִּי, מְשַׁמְשִׁין בְּמָקוֹם אֲשֶׁר, וְכֵן בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְזֵהוּ לְשׁוֹן אִי, שֶׁהוּא אֶחָד מֵדְ
לְשׁוֹנוֹת שֶׁה' כִּי מְשַׁמֵּשׁ. וְגַם מְצִינֵו בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת 'אֵם' מְשַׁמֵּשׁ בְּלְשׁוֹן 'אֲשֶׁר', כְּמוֹ (וִיקָא ה) "וְאֵם תַּקְרִיב מִנְחַת
בְּכוֹרִים", שֶׁהוּא חוֹבָה. אבן עזרא.

(א) וְאַל־מִשֶּׁה אָמַר עֲלֶיהָ אֲלִי־יְהוָה אַתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב
וְאַבְיָהוּא וְשִׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרַחֵק:
א וְלִמְשֶׁה אָמַר סָק לְקֶדֶם יְיָ אֶת וְאַהֲרֹן נָדָב
וְאַבְיָהוּא וְשִׁבְעִין מִשְׁבְּעֵין מִשְׁבֵּי יִשְׂרָאֵל וְתִסְגְּדוּן
מֵרַחֵק:
כט"ה

כט"ה ◀ וְאַל־מִשֶּׁה אָמַר עֲלֶיהָ • פִּרְשָׁה זֹו נֶאֱמָרָה קֶדֶם י' הַדְּבָרוֹת, וְכַד' בְּסִינַן נֶאֱמַר לוֹ: עֲלֶיהָ! • אבן עזרא.

(ב) וַנִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֲלִי־יְהוָה וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא
יַעֲלוּ עִמּוֹ:
ב וְיִתְקַרֵּב מֹשֶׁה בַּלְחֹדוֹהִי לְקֶדֶם יְיָ וְאַנּוֹן
לֹא יִתְקַרְבוּן וְעַמָּא לֹא יִסְקוּן עִמָּה:
כט"ו

כט"ו ◀ וַנִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ • אֶל הָעֶרְפֶּל. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

תַּעֲלֶה אֵלַי אַתָּה וְאַהֲרֹן וְכִנּוּי וְשִׁבְעִים מִזְקְנֵי
יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם הַבְּכוֹרִים הַקְּדוּשִׁים:
ב וַנִּגַּשׁ. אֵל תַּתְּמָה בְּעִבּוֹר שְׂאֵמֶר בַּתְּחִלָּה
עֲלֶיהָ אֵל ה', וְאַחַר כֵּן וַנִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ, וְלֹא
אָמַר וַנִּגַּשׁתָּ. כִּי כֵן מְנַהֵג הַלְשׁוֹן, וְה' הַמְטִיר
עַל סִדּוֹם וְעַל עֲמוּנָה גְּפִרִית וְאֵשׁ מֵאֵת ה'
מִן הַשָּׁמַיִם. וְהַשֶּׁעַם, מֵאֵתוֹ. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר,
וַיִּשְׁלַח ה' אֶת רַבְעֵל וְאֶת בְּדָן וְאֶת רַפְחָה
וְאֶת שִׁמּוּאֵל. וְלֹא אָמַר, וְאֵתוֹ. וְרַבִּים כְּכֹה:

וּמְנַקֵּה עַד אֶפְסֵי אָרֶץ. וְהַנְּהַר הוּא נְהַר פְּרַת.
בֵּין כֵּן וּבֵין כֵּן, לֹא תִכְרַת לָהֶם בְּרִית:
לֵב וְשִׁבְעִים לֹא־לְהֵיחֵם. שְׂמִשְׁחִיתָם:
לֵב לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֲרָצְךָ. בְּאֲשֶׁר תִּפְרָה, תַּשְׁחִית
וְתַחֲחִיד כָּל הַשְּׂבָעָה עִמִּינִי. עַד כֹּה סִפֵּר
הַבְּרִית:
א וְאַל מִשֶּׁה אָמַר. כֵּל מַה שֶׁהִזְכִּיר לְמַעַל
עַד עַתָּה, הֵם הַתְּנָאִים שִׁיִּסְפְּרָם לְיִשְׂרָאֵל. וְאַחַר
כֵּן אָמַר לְמֹשֶׁה, אַחַר שְׂתַכְרֹת לָהֶם בְּרִית,

כט לא. אָמַר הַגְּאוּן, וְהוּ לְסִימָן כְּאֲשֶׁר תִּרְאֶה
כִּי פְרִית וְרַבִּית, אִזּוּ יִכְרַתוּ כָּל הַשְּׂבָעָה עִמִּינִי.
וְאִין צוּרְךָ, כִּי הַזְכִּיר הַשֶּׁעַם, לְמַה לֹא יִגְרָשֶׁם
בְּשָׁנָה אַחַת, וְזֵהוּ כֵּן תִּהְיֶה הָאָרֶץ שִׁמְמוֹה. כִּי
אָרֶץ יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה אֲרוּכָה מְאֹד. וַיּוֹצֵאֵי מִצְרַיִם
לֹא יִכְלוּ לְיִשְׁבָּה בְּלָה. כְּמוֹ כֵּן תּוֹקְדֵשׁ:
ל מְעַט. עַד שֶׁתִּפְרָה שְׂתוּכַל לְיִשֵּׁב כָּל הָאָרֶץ.
וְעַתָּה יִפְרֵשׁ אֲוֶרֶךְ הָאָרֶץ וְיַחֲבֹה:
לֹא וְשִׁתִּי אֶת גְּבֻלְךָ. וְזֵהוּ וַיִּרְדּוּ מִיָּם עַד יָם

(א) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לְעַם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:

ש"י < וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לְעַם • בו ביום. אֵת כָּל דִּבְרֵי ה' • מִצְוֹת פְּרִישָׁה וְהַגְּבִלָה. וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים • (מכילתא בפ' יתרו) ז' מִצְוֹת שֶׁנֶּצְטוּ בְּנֵי נח, וְשֶׁבֶת, וְכַבֹּד אֲב וְאִם, וּפְרָה אֲדָמָה, וְדִינִין שֶׁנֶּתְנוּ לָהֶם בְּמִרְה. אבן עזרא.

(ב) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכַּם בְּבֹקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצֵּבֶה לְשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל:

ש"י < וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה • (מכילתא) מִבְּרֵאשִׁית וְעַד מִתַּן תּוֹרָה, וְכָתַב מִצְוֹת שֶׁנֶּצְטוּ בְּמִרְה. וַיִּשְׁכַּם בְּבֹקֶר • בְּחֻמְשָׁה בְּסִינַי. אבן עזרא.

(ג) וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:

ש"י < אֶת־נְעָרֵי • הַבְּכוֹרוֹת. אבן עזרא.

(ד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׂם בְּאֵגָנֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

ש"י < וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם • (ובחיים צו) מִי חֲלָקוּ? מִלֶּאֱדָבָה בָּא וְחָלְקוּ. בְּאֵגָנֹת • שְׁתֵּי אֵגָנֹת: אֶחָד לְחֲצִי דָם עוֹלָה, וְאֶחָד לְחֲצִי דָם שְׁלָמִים, לְהִזוֹת אוֹתָם עַל הָעָם. וּמִכָּאן לְמַדּוֹ רַבּוּתֵינוּ שֶׁנֶּכְנְסוּ אֲבוֹתֵינוּ לְבְרִית, בְּמִילָה וּטְבִילָה וְהִזְאֵת דָּמִים, שְׂאִין הַזָּאֵה בְּלֹא טְבִילָה. אבן עזרא.

(ה) וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל־אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:

ש"י < סֵפֶר הַבְּרִית • מִבְּרֵאשִׁית וְעַד מִתַּן תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁנֶּצְטוּ בְּמִרְה. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

והשלמים, זרק על המזבח לשם. והנה באגנות ושמש לשנים, שנתן חציו באגנות, וחציו אחר באגנות:
 ז ויקח. פֶּאֶשֶׁר קָרָא בְּאֵזְנֵי הַזְּקֵנִים, וְקָבְלוּ עַל נִפְשָׁם, אֲזַל לְקַח חֲצִי הַדָּם הַנֶּשְׂאָר וַיִּזְרֹקוּ עַל הָעָם. וְהֵם הַזְּקֵנִים, כִּי הֵם כִּנְגַד כָּל יִשְׂרָאֵל. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפֶרֶק הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צְבוּר, וְסָמְכוּ זְקֵנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם, שֶׁהֵם כִּנְגַד כָּל יִשְׂרָאֵל. וְזֹאת הַזְּרִיקָה, כְּמוֹ וַיִּזְזוּ עַל אֶהָרָן וְעַל בְּגָדָיו. וַיִּקְרָאָה דָם הַבְּרִית:

הבְּרִית: וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר. בְּמִקְוֵם שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַת מִתַּן תּוֹרָה. וּמִלַּת וַיִּבֶן, מִשְׁרַת בְּעִבּוּר אַחֲרָת, כְּאִילוֹ כְּתוּב וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצֵּבֶה בְּנֵה:
 ה וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי. הֵם הַבְּחוּרִים בְּנֵי הַזְּקֵנִים, הַבְּחוּרִים שֶׁיַּעֲלוּ עִם מֹשֶׁה: וַיַּעֲלוּ עוֹלוֹת. וְזֶהוּ וְזָבַחַת עֲלֵיו: וְהַזְּכִיר עִם הַשְּׁלָמִים פָּרִים. כִּי הָאוֹלָכִים רַבִּים הָיוּ:
 ו ויקח חֲצִי הַדָּם. מִהֶעוֹלוֹת וְהַשְּׁלָמִים: וּמִלַּת בְּאֵגָנֹת. פְּלִים עֲגוּלִים. כְּמוֹ אֵגוֹן הַסֶּהֶר. וּבְלִשׁוֹן עֲרָבִי אֲגַא'ן: וְחֲצִי הַדָּם. שֶׁל עוֹלָה

ג וַיָּבֵא מֹשֶׁה. לֹא הַזְּכִיר וַיִּזְרַד מִן הָהָר, כִּי אֵין צוּרָף: וְטַעַם וַיָּבֵא מֹשֶׁה, בְּחוּדָף מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל. וַיְסַפֵּר לְעַם אֶת כָּל דִּבְרֵי ה'. מִצְוֹת עֲשֶׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, שֶׁהֵם כְּתוּבִים מִן אֹתָם רִאשֹׁנִים כִּי מִן הַשָּׁמַיִם, עַד סוּף כִּי יִהְיֶה לָךְ לְמוֹקֵשׁ. וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים. אֲשֶׁר שָׁם לְפָנֶיהֶם, הֵם הַנּוֹזְפִים בְּפִרְשֵׁת הַזֹּאת: וַיַּעַן כָּל הָעָם. כְּאִילוֹ הוּא אִישׁ אֶחָד:
 ד וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה. אַחַר שֶׁסֶפֶר לָהֶם כָּל דִּבְרֵי הַשָּׁם, הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים, כְּתָבָם. וְזֶהוּ סֵפֶר

ח ונסים משה ית דמא וזרק על מדבחה
לכפרא על עמא ואמר הא דין דם קמא
דגנר יי עמכון על כל פתגמאי האליון:

(ח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרַק עַל־הָעַם וַיֹּאמֶר הִנֵּה
דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה:

כ"ט ויזרק • ענין הזאה, ותרגומו: 'וזרק על מדבחה לכפרא על עמא'.

ט ויסליק משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעין
מסבי ישראל:

(ט) וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי
יִשְׂרָאֵל: אבן עזרא.

י ויחזו ית יקר אלהא דישראל ותחות פרסא
יקרה פועבד אבן טבא וימחזי שמאי
לכרירו:

(י) וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו בַּמַּעֲשֵׂה לְבַנַּת
הַסַּפִּיר וּבַעֲצָם הַשָּׁמַיִם לְטָהֵר:

כ"י ויראו את אלהי ישראל • נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקדוש ברוך הוא לערוב שמחת
התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום הנפת המשכן, ולזקנים עד 'ויהי העם כמתאוננים וגו' ותבער בס אש ה'
ותאכל בקצה המתנה, בקצינים שבמתנה. כמעשה לבנת הספיר • (סוטה יב) היא היתה לפניו בשעת השעבוד,
לזכר צרתן של ישראל שהיו משעבדים במעשה לבנים. ובעצם השמים לטהר • משונגאלו, היה אור ותורה
לפניו. ובעצם • כתרגומו, לשון מראה. לטהר • לשון ברוך וצולל. אבן עזרא.

יא וילרכבי בני ישראל לא הוה נזקא ויחזו
ית יקרא דני והוה דין בקרבניהון דאתקבלו
כאלו אכלין ושתן:

(יא) וְאֶל־אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת־
הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:

כ"ג ואל אצילי • הם נדב ואביהוא והזקנים. לא שלח ידו • מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד. ויחזו
את האלהים • היו מסתכלין בו בלב גס, מתוך אכילה ושתיה, כן מדרש תנחומא. ואונקלוס לא תרגם כן. אצילי,
לשון גדולים כמו: "וישעיה מא" "ומאציליה קראתיך", (במדבר יא) "ויאצל מן הרוח", (יחזקאל מא) "שש אמות אצילה". אבן עזרא.

יב ואמר יי למשה סק לקדמי לטורא והוי
תמן ואתן לה ית לוחי אבנא ואוריתא
ותפקדתא דכתבית לאלופיהון:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הֲהִירָה וְהִי־שֵׁם
וְאֶתְּנָה לָךְ אֶת־לַחַת הָאֲבָן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר
בְּתִבְתִּי לְהוֹרֹתָם:

כ"ד ויאמר ה' אל משה • לאחר מתן תורה. עלה אלי ההרה והיה שם • מ' יום. את־לחת האבן והתורה
והמצוה אשר כתבתי להורתם • כל שש מאות ושלוש עשרה מצוות בכלל עשרת הדברות הן. ורבנו סעדיה פרש
באזהרות שישד לכל דבור ודבור מצוות התלויות בו: אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

לא שלח ידו • פי ראו השם הנקבד ולא מתו.
כאשר אפרש בפסוק פי לא יראני האדם וחי.
וטעם ויאכלו וישתו. שירדו שמחים מהרה,
ויאכלו זבחי שלמים שזבחו נעריהם, וישתו
בשמחה. ורבי יהודה הלוי אמר, פי טעם
ויאכלו, פי הוצרכו שיאכלו אף־על־פי שנהגו
מזיו השכינה. והזכיר זה, בעבור משה שחיה
ארבעים יום וארבעים לילה בלא אכילה,
כפתוב בפרשה אחרי זאת:
יב ויאמר. ושב שם עד שאאתן לה. אמר חכם
אחד בספרד, פי הלוחות הראשונים שהיו

חשקה. והנה לבנת הספיר, כאבן ספיר שראה
יחזקאל במראות הנבואה שהוא דמות כסא:
וטעם ובעצם השמים לטהר. תחת לבנת
הספיר, והוא הרקיע שהוא פעין הקרח שהוא
נטוי על ראשי החיות שראה יחזקאל. והנה
כתוב ויראו את אלהי ישראל. ושם כתוב
היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל,
פי תפש דרך קצרה, כי היא תחת רקיע. גם
הוא תחת הכסא. והכל תחת השם הנקבד:
יא ואל אצילי. כמו ומאציליה. ולא הזכיר
זקנים, להכניס עמהם נדב ואביהוא: וטעם

ט ויעל. לא הזכיר הרה, כי אין צורך:
י ויראו. במראה נבואה, כמו ראיתי את ה'
יושב על כסא. אמר הגאון, כי ספיר לבן.
ראיתו, לבנת הספיר. ואינו רק אדום. והעד,
פי מנהג הלשון לכפל הטעם במלות שונות.
והנה כתוב וכו נזיריה משלג צחו מקלב.
והנה הטעם כפול. אדמו עצם מפנינים ספיר
גורתם. והנה ספיר כמו פנינים. ועוד, אם
לבנת הספיר הוא לוכן, מה טעם לומר
כמעשה, היה ראוי לומר במראה. והנכון, כי
לבנת מגורת לבנה. כמו חשכת מים. מגורת

(יג) וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיהוָשֻׁעַ מִשְׁרְתּוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הַר הָאֱלֹהִים:

כ"ט"ג וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיהוָשֻׁעַ מִשְׁרְתּוֹ • לא ידעתי מה טיבו של יהושע פאן. ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו רשאי לילך משם והלאה, ומשם "ויעל משה" לבדו "אל-הר האלהים", ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל מ' יום, שפן מצינו בפסוק משה: "וישמע יהושע את קול העם ברעה". למדנו, שלא היה יהושע עמם. אבן עזרא.

(יד) וְאַל־הִזְקַנְיִם אָמַר שְׁבוּ־לָנוּ בְּזֶה עַד אֲשֶׁר־נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהָיָה אֲהָרָן וְחֹר וְעַמְּכֶם מִי־בַעַל דְּבָרִים וְגַשׁ אֱלֹהִים:

כ"ט"ד וְאַל־הִזְקַנְיִם אָמַר • בצאתו מן המתנה. שבו-לנו בזה • והתעכבו פאן עם שאר העם במתנה, להיות נכונים לשפט לכל איש ריבו. חור • בנה של מרים היה, ואביו כלב בן פנח, שנאמר: (דברי הימים א ב) "ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור". אפרת, זו מרים, כדאיתא בסוטה. מי-בעל דברים • מי שיש לו דין. אבן עזרא.

(טו) וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הַהָר וַיִּכַּסְהוּ הָעֲנַן אֶת־הָהָר: אבן עזרא.

(טז) וַיִּשְׁפֹּן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָרַיִם וַיִּכַּסְהוּ הָעֲנַן שְׁשַׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מֵתוֹךְ הָעֲנַן:

כ"ט"ט וַיִּכַּסְהוּ הָעֲנַן • (יזמא ד) רבותינו חולקין בדבר. יש מהם אומרים: אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עצרת, יום מתן תורה, רש"י ישן). ויכסהו הענן • להר. ויקרא אל-משה ביום השביעי • לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. (יזמא שם) ויש אומרים: "ויכסהו הענן" - למשה, ו' ימים לאחר עשרת הדברות, והם היו בתחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך, שכל הנכנס למתנה שכינה, טעון פרישה ששה ימים. אבן עזרא.

(יז) וּמְרִיאָהּ כְּבוֹד יְהוָה כָּאֵשׁ אֲכָלַת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

מעשה אלהים. והטעם מתוקנים נבראו כמדת הארון. כי גם השניים מעשה אלהים היו, שהוא בורא הכל. רק משה תקנם. כי התקנו וקרא מעשה, כמו וימנהר לעשות אותו. ובכבוד שהוא כתוב לוחות אבן. ולא הזכיר אבנים, כאשר הזכיר בשניים. והנה הראיתי לו, בעלתי ההרה לקחת שני לוחות האבנים. ושלש פעמים הזכיר. כי על בן פרש לוחות האבן, שהם ממין אבן לא מעץ. אמר הגאון, כי אשר כתבתי, דבק עם לוחות האבן, לא עם התורה והמצוה. כי השם לא כתב רק עשרת הדברים. ופירוש התורה, תורה שבכתב. והמצוה, תורה שבעל-פה כי כל המצוות נתנו למשה בסיני, בימים שעמד בהר. וכן כתוב ואתה פה עמוד עמדי. ולפי דעתי, כי התורה הדבור הראשון והתמישי, והמצוה השמנה דברים:

יג ויקם משה. מדרך הסבא, כי יהושע הלך ממתנה ישראל עם משה, וישב בתחית ההר עד רדת משה. כי הנה לא ידע דבר העגל שנעשה. ואין טעם לשאול מה אכל, כי המן סביב למתנה, לקט ואכל יום יום: יד ואל הזקנים. הידועים, הם שראו השם הנקבד: והנה אהרן. גם הוא בכור היה. ואולי היה חור, והוא מהשבעים. ושניהם דינו תחת משה עד שובו. וכבר פרשתי, כי יתרו לא בא רק בשנה השנית: טו ויעל. ויכס. וכבר פסה הענן בששה לחודש:

טז וישפון. וכבר שכן הכבוד. כי בן כתוב ויגד ה' על הר סיני. ועוד, ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים. ויכסהו הענן. את משה, ואדם לא ראהו. ויקרא אל משה ביום השביעי. ואין צורך לשאלת הגאון למה לא עלה לראש ההר בתחלת עלותו, כי לא יוכל לעלות כי אם ברשות: יז ומראיה כבוד יהוה כאש אכלת הראש ענן. ובראשו הכבוד ששם השם הנקבד, היה נראה כאש אוכלת:

יח ועל משה בגו עננא וסלק לטורא והוא
משה בטורא ארבעין וממין וארבעין לילון:
פ פ פ

(יח) וַיָּבֵא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֲנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה
בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:

כז"י < בתוך הענן • ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקדוש ברוך הוא למשה, שכל (נ"א חפה) בתוכו: אבן עזרא.

קי"ח פסוקים, עזיא"ל סימן. חנני סימן.

ביאור על הפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום בירמיה פרק לד

(ח) לקרא להם, לעבדים ולשפחות העבדים. (ט)
ביהודי אחיהו איש, כמו "איש ביהודי אחיהו".
(יז) איש לרעהו, לעבדו העברי. (י) חפשים
חפשיים ללכת לרצונם. (יז) לכם דרור, כלומר,
אתן אתכם חפשיים ממני, להיות מפקדים אל החרב
וגו'. לזעוה, לחרדה. יח) העגל אשר ברתו
לשנים, כדרך בורתי ברית. כא) העולים
מעליכם, אשר הסתלקו עכשיו מעליכם בשמעם

לד ח הדבר אשר יהיה אלירמיהו מאת יהוה אחרי ברת
המלך צדקיהו ברית אתפל העם אשר בירושלים לקרא
להם דרור: ט לשלח איש אתעבדו ואיש אתשפחתו
העברי והעבריה חפשים לבלתי עבדכם ביהודי אחיהו
איש: וישמעו כלהשורים וכלהעם אשר באו בברית

לשלח איש אתעבדו ואיש אתשפחתו חפשים לבלתי עבדכם עוד וישמעו וישלחו: יא וישבו
אחריכן וישבו אתהעבדים ואתהשפחות אשר שלחו חפשים ויכבשום לעבדים ולשפחות:
יב ויהי דברייהוה אלירמיהו מאת יהוה לאמר: יג כהאמר יהוה אלהי ישראל אנכי ברתי ברית
אתאבותיכם ביום הוצאי אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמר: יד מקץ שבע שנים תשלחו
איש אתאחיו העברי אשר ימכר לך ועבדך שש שנים ושלחתו חפשי מעמך ולאשמעו
אבותיכם אלי ולא הטו אתאזנם: טו ותשבו אתם היום ותעשו אתהישל ביעיני לקרא דרור
איש לרעהו ותכרתו ברית לפני בפית אשר נקרא שמי עליו: טז ותשבו ותחללו אתשמי ותשבו
איש אתעבדו ואיש אתשפחתו אשר שלחתם חפשים לנפשם ותכבשו אתם להיות לכם
לעבדים ולשפחות: יז לכן כהאמר יהוה אתם לאשמעתם אלי לקרא דרור איש לאחיו ואיש
לרעהו הנני קרא לכם דרור נאם יהוה אלחרב אלחרב ואלחרב ונתתי אתכם לזעוה
לכל ממלכות הארץ: יח ונתתי אתהאנשים העברים אתברתי אשר לאהקימו אתדברי הברית
אשר ברתו לפני העגל אשר ברתו לשנים ויעברו בין בתריו: יט שרי יהודה ושרי ירושלים
הפרסים והפהלים וכל עם הארץ העברים בין בתרי העגל: כ ונתתי אותם ביד איביהם וביד
מבקשי נפשם והיתה נבלתם למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ: כא ואתצדקיהו מלך יהודה
ואתשריו אתן ביד איביהם וביד מבקשי נפשם וביד חיל מלך בכל העלים מעליכם: כב הנני
מצוה נאם יהוה והשבתים אליהעיר הזאת ונלחמו עליה ולכדוה ושרפה באש ואתערי יהודה

שָׁבוּ מִצְרַיִם לַעֲרֹךְ לָכֶם. כֹּה) אִם לֹא בְרִיתִי
יוֹמָם וְלַיְלָה וְגו', כְּלוּמַר, אִם לֹא יִהְיֶה בְרִיתִי
שֶׁקִּבְעִתִּי יוֹמָם וְלַיְלָה, וְלֹא שִׁמְתִי חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ
לְהוֹיֹת חַק עוֹלָם, אִם לֹא יִהְיֶה זֶה, לֹא יִהְיֶה זֶרַע יַעֲקֹב
וְדוֹד, שְׂאֵמָאס אוֹתָם. אַבְל כֹּל זֶמַן שֶׁתִּהְיֶה קִמְת
בְרִיתִי עִם שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְעַם יוֹמָם וְלַיְלָה, תִּהְיֶה בְרִיתִי
עִם זֶרַע יַעֲקֹב לְהוֹיֹת עִמִּי, וְעַם זֶרַע דָּוִד לְהוֹיֹת מוֹלְדָּ
וּמוֹשֶׁל. וְרוּל דְרִשְׁוֹהוּ לְעֵנַן בְּרִית הַתּוֹרָה וְהַמִּילָה,
לְלַמֵּד מִכָּאן שֶׁבִשְׂבִילֵם נִבְרָאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ.

יח) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָהנָתַן, יְהוָהנָתַן בְּן שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ
אָמַר לְדָוִד. מְחַר הַדָּשׁ, מְחַר רֹאשׁ הַדָּשׁ.
וְנִפְקַדְתָּ בִּי יַפְקֵד מוֹשֶׁבְךָ, וְנוֹכַרְוֹ אוֹתְךָ
כִּשְׁחֹסֵר מִמוֹשֶׁבְךָ יוֹשֵׁב. יט) וְשִׁלְשֶׁת תֵּרַד
מָאֵד, שְׁלֹשָׁה יָמִים תִּסְתַּמֵּר וְתֵרַד מָאֵד בְּעִמְק
לְהִסְתַּמֵּר שָׁם. בַּיּוֹם הַמַּעֲשָׂה, בַּיּוֹם הַלְלֵמוֹרִי,
כְּלוּמַר לְכָנִי רֹאשׁ הַדָּשׁ. פְּרוּשׁ אַחֵר, בַּיּוֹם מַעֲשֵׂה
הַשְּׂבֻעָה שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂאוֹל לְיְהוָהנָתַן שְׁלֹא יָמִית אֶת
דָּוִד, שֶׁגַּם אָז הִסְתַּמֵּר דָּוִד שָׁם. הָאָבֵן הָאֹזֶל,
הָאָבֵן שֶׁהִזְתִּה אוֹת לְהוֹלִכִי דְרָכָיִם. "הָאֹזֶל",
הוֹלִכִי הַדְּרֹךְ, כְּמוֹ "אֹזֶל" שֶׁפְּרוּשׁוֹ הַלֵּךְ. כ) צִדְדָה
אוֹרְחָה, לְצַד הָאָבֵן אֲתִיה מוֹרֶה הַחֲצִצִּים. לְשַׁלַּח
לִי לְמִטְרָה, שֶׁתִּהְיֶה הָאָבֵן לִי לְמִטְרָה. כא)
קָחֲנוּ וְכָאָה, צֵא אִתָּה בְּעִצְמְךָ מִמְּקוֹם
מִכְבוֹאֵךְ וְקַחֲנוּ וּבֹאוּ אֵלַי. כב) לָךְ בִּי שִׁלְחֵךְ
ה', לָךְ לְדִרְבָּךְ וּבְרַח, שֶׁהִקְבִּי"ה אוֹמַר לָךְ לְבִרַח
וְלִהְלַמֵּט. כג) וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ, הַבְּרִית
שֶׁבְרַתְנוּ יַחַד. הִנֵּה ה', ה' יְהִי עִדִּי. כד) אֶל
מוֹשֶׁב הַקִּיָּר, בְּרֹאשׁ הַמַּסָּבִים סְמוּךְ לְקִיָּר.
וַיִּקַּם יְהוָהנָתַן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּר מִצַּד שְׂאוֹל, סָדַר
הַיְשִׁיבָה הַיָּה, שֶׁדָּוִד הָיָה יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְמֶלֶךְ,
וְאַחֲרָיו יְהוָהנָתַן, וְאַחֲרָיו אֲבִנָּר. וּבַיּוֹם הַהוּא
בִּשְׂהַמֶּלֶךְ יָשֵׁב בְּמִקְוֹמוֹ וְיְהוָהנָתַן בְּמִקְוֹמוֹ, וְדָוִד לֹא
בָּא, אִם כֵּן נִשְׂאָר יְהוָהנָתַן יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְאָבִיו
מִבְּלִי שֶׁהִפְסִיק אֶדָם אַחֵר בִּינֵיהֶם, וְאִין מְדֻרָךְ
הַבֵּן לִישֵׁב בְּהִסְבָּה אֶצְל אָבִיו, לְכּוֹן קַם יְהוָהנָתַן
מִמְּקוֹמוֹ לְשִׁבְתָּ בְּמִקְוֹמוֹ שֶׁל אֲבִנָּר, וְאֲבִנָּר יָשֵׁב
בְּמִקְוֹם שֶׁל יְהוָהנָתַן כְּדֵי לְהִפְסִיק בֵּין שְׂאוֹל
לְיְהוָהנָתַן כְּנֹו. וּמִקְוֹמוֹ שֶׁל דָּוִד נִשְׂאָר כְּנֹו, שְׂוִיכַל
לְבֹאוֹ אַחֵר כְּדֵי. וַיַּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד, נֶחֱסַר הָיָה
הַמְּקוֹם מִן הַיּוֹשֵׁב. כו) בִּי לֹא מְחֹוֹר, וְהֵם
הָיוּ נִשְׁמָרִים מוֹלְאֵכֶל יַחַד הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר. או
שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים זִכְחֵי שְׁלֵמִים, וְאִסוּר לְטַמְאִים. וְגַם
יִתְכּוֹן שְׂאוֹן מְדֻרָךְ הַמּוֹסֵר לְבֹאוֹ טָמֵא לְשִׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ. כז) מִמְּחֹרֶת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִן, בַּיּוֹם הַשְּׁנַיִן
שֶׁל רֹאשׁ הַדָּשׁ, דְּחִינוּ לְמַחְרָת. כח) מַעֲמָדִי,
מִמְּנִי לְחַק רְשׁוּת בְּלִכְתּוֹ לְבֵית לָחֵם, וְלֹא הַלֵּךְ

אַתָּן שְׂמִמָּה מֵאִין יֵשֵׁב: לָךְ כֹּה־בָה אָמַר יְהוָה אִם־לֹא בְרִיתִי
יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שְׁמַתִּי: כו גַּם־זֶרַע יַעֲקֹב
וְדוֹד עַבְדִּי אֲמָאָם מִקְחַת מוֹזְרָעוּ מוֹשְׁלִים אֶל־זֶרַע אֲבָרָהֶם
יִשְׁחַק וַיַּעֲקֹב פְּרִ־אֲשִׁיב אֶת־שְׂבוֹתָם וְרַחֲמַתִּים:

הַפְטָרָה לְעֶרְב רֹאשׁ חוֹדֶשׁ שַׁחַל בְּשַׁבַּת לְשִׁמּוֹ"ת שְׁמוּאֵל א פֶּרֶק ב
יח) וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוָהנָתַן מְחַר הַדָּשׁ וְנִפְקַדְתָּ בִּי יַפְקֵד מוֹשֶׁבְךָ:
יט) וְשִׁלְשֶׁת תֵּרַד מָאֵד וּבָאתִי אֶל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם
בַּיּוֹם הַמַּעֲשָׂה וַיֵּשְׁבֶתָ אֶצְל הָאָבֵן הָאֹזֶל: כ) וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת
הַחֲצִצִּים צִדְדָה אוֹרְחָה לְשַׁלְחִלִּי לְמִטְרָה: כא) וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח
אֶת־הַנֶּעַר לָךְ מִצָּא אֶת־הַחֲצִצִּים אִם־אָמַר אָמַר לְנֶעַר הִנֵּה
הַחֲצִצִּים | מִמְּנֵךְ וְהִנֵּה קָחֲנוּ | וְכָאָה פְּרִ־שְׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּבָר
חִי־יְהוָה: כב) וְאִם־כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִצִּים מִמְּנֵךְ וְהִלָּאָה
לָךְ בִּי שִׁלְחֵךְ יְהוָה: כג) וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה
יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם: כד) וַיִּסְתֵּר דָּוִד בְּשֹׁדֵה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ
וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלְחָם לְאֹכֹל: כה) וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו
כְּפָעַם | כְּפָעַם אֶל־מוֹשֶׁב הַקִּיָּר וַיִּקַּם יְהוָהנָתַן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּר מִצַּד
שְׂאוֹל וַיַּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד: כו) וְלֹא־דְבָר שְׂאוֹל מְאוּמָה בַּיּוֹם
הַהוּא בִּי אָמַר מְקַרְהָ הוּא בְּלַתִּי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר:
כו) וַיְהִי מִמְּחֹרֶת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִן וַיַּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל
אֶל־יְהוָהנָתַן בְּנֹו מַדּוּעַ לֹא־בָּא בִּנְיָשֵׁי גַם־תִּמּוֹל גַּם־הַיּוֹם
אֶל־הַלְחָם: כז) וַיַּעַן יְהוָהנָתַן אֶת־שְׂאוֹל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד
מִעֲמָדִי עַד־בֵּית לָחֵם: כח) וַיֹּאמֶר שִׁלְחֵנִי נָא בִּי זִכְחָ מִשְׂפָּחָה
לְנוּ בְּעִיר וְהוּא צִוְה־לִּי אַחִי וְעִתָּה אִם־מְצַאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
אֲמַלְטָה נָא וְאַרְאָה אֶת־אַחִי עַל־בֵּן לֹא־בָּא אֶל־שִׁלְחַן הַמֶּלֶךְ:
ל) וַיַּחַר־אַף שְׂאוֹל בְּיְהוָהנָתַן וַיֹּאמֶר לוֹ כִּן־נַעֲנוֹת הַמַּרְדּוֹת הָלוֹא
יִדְעֵתִי כִּי־בַחַר אֶתָּה לְבִנְיָשֵׁי לְבַשְׂתְּךָ וּלְבַשְׂתָּ עֶרְוַת אִמְךָ:

כִּי בְּלִי רְשׁוּת. כט) שִׁלְחֵנִי, תֵּן לִי רְשׁוּת לְלַבֵּת. זְכַח מִשְׂפָּחָה, זְכַחִים וּזְכַחִים זְכַחִים. וְהוּא צִוְהָ לִי אַחִי,
וְאַחִי הַגְּדוֹל צִוְהָ עָלַי לְהוֹיֹת שָׁם. ל) כֵּן נַעֲנוֹת הַמַּרְדּוֹת, בְּנֵה שֶׁל מַעֲנוֹת הַמוֹסֵר, כְּלוּמַר שְׂאֵמוֹ לֹא הוֹכִיחְתּוּ בְּקַטְנוּתוֹ וְלֹא קָבַל מוֹסֵר
שִׁילָה שְׂנֵאָו לְחוֹל בְּכַרְמִים, הָיָה שְׂאוֹל בְּנִשְׁוֹן וְלֹא רָצָה לְחַטֵּף, עַד שֶׁבָּאָה הוּא עֲצֻמָּה
כְּרָאוּי. (וְאָמְרוּ ר״ל, שֶׁשִּׁשְׁחַטְפוּ בְּנֵי בְנֵימִין מִבְּנוֹת שִׁילָה שְׂנֵאָו לְחוֹל בְּכַרְמִים, הָיָה שְׂאוֹל בְּנִשְׁוֹן וְלֹא רָצָה לְחַטֵּף, עַד שֶׁבָּאָה הוּא עֲצֻמָּה
וְהַעֲזָה פְּנֵיהָ וְרִדְפָה אַחֲרָיו). בִּי בַחַר אֶתָּה לְבֵן יֵשִׁי, שְׁהוּא יְמֶלֶךְ. לְבַשְׂתְּךָ, כִּשְׂשִׁמְעוּ אֲנֵשִׁים שְׂאֵתָה אוֹהֵב אֶדָם שְׂאֵנִי שׁוֹנָא, יֹאמְרוּ

שאִינֵד בְּנֵי יוֹהָ וְהִיא לְבִשְׁתֵּי. וְלִבְשֵׁת עֲרֹנֹת אִמֶּךָ, וְלִבְשֵׁת וְחֶרֶף שֶׁל אִמֶּךָ. לֵב בְּלֶחֱ הִיא, נְגִמְרָה הַהֶחְלָמָה. לֵד) אֵל דָּוִד, בְּשִׁבִיל דָּוִד. בִּי הִכְלָמוּ אָבִיו, וְגַם מִשׁוֹם שְׂאֵבֵי הַכְּלִים (בְּיָשׁ) אֵת יְהוֹנָתָן דְּבִגְדֵי וּבְמַעֲשָׂה. לֵח) לְמוֹעֵד דָּוִד, לְמוֹעֵד שְׂקֵבֵע לֹא דָוִד. לֹא יָרָח הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ, יָרָח הַחֹץ בְּכַח שְׂעֵבֵר אַחֲרֵי הָאָבִי. מֵא) מֵאֲצֵל הַנְּגִב, מִקְרֵבֵת מְקוֹם לְצֵד הַדְּרוֹמִי שֶׁל הָאָבִי הָאוֹל. אֵת רְעֵהוּ, עִם רְעֵהוּ. שְׁתֵּחֵת קוֹשָׁה עֲלֵיהֶם הַפְּרָדָה. עַד דָּוִד הַגְּדִיל, שְׂדוֹד הַרְבָּה לְבָבוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן. מִב) אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵנוּ, וְחֹזֵר שְׁנִשְׁפָּעֵנוּ וְכוּ'. ה' וְהִיא, ה' וְהִיא עַד עַל הַשְּׂבוּעָה.

לא בִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־יָשִׁי חִי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִפּוֹן אֶתְּךָ וּמְלִכּוֹתֶיךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֶתְּךָ אֵלַי בִּי בְּנִי־מֹת הוּא: לֹב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה: לֹב וַיִּטֵּל שְׂאוֹל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיִּדַע יְהוֹנָתָן פִּי־כָלָה הִיא מֵעַם אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: לֹב וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי לָחֶם בִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד בִּי הִכְלָמוּ אָבִיו: לֹב וְהִיא בְּפִקֵּךְ וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשְּׂדָה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ: לֹב וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מִצֵּא נָא

אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרָה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יָרָח הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: לֹב וַיָּבֵא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָח יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּךָ וְהִלָּאָה: לֹב וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנָּעַר מִהֲרָה חוֹשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְקֹט נָעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִים וַיָּבֵא אֶל־אֲדֹנָיו: לֹב וְהַנָּעַר לֹא־יָדַע מֵאֹמָה אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדוֹד יָדָעוּ אֶת־הַדְּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כִּלָּיו אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר: מֵא הַנָּעַר בָּא וְדוֹד קָם מֵאֲצֵל הַנְּגִב וַיִּפֹּל לְאַפְּיוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ | אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ וַיִּכְפּוּ אִישׁ אֶת־רַעְהוֹ עַד־דָּוִד הַגְּדִיל: מִב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵנוּ שְׁנִינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יְהִיָּה | בִּינֵי וּבִינֶיךָ וּבֵין זָרַעִי וּבֵין זָרַעֲךָ עַד־עוֹלָם:

הַפְּטָרָה לְפָרֶשֶׁת שְׁקִלִים נִדְפְּסָה בְּעַמ' קֶצֶה

הַמִּשְׁךָ מֵעֵמּוּד כ"ז

מִתּוֹךְ פְּנִינֵי לֹוִי יִצְחָק עַל הַתּוֹרָה

מִמֶּשׁ, הֵינּוּ צְדָקָה סֵתֵם הוּא שְׁנוֹתָן כְּפִי טִבֵּע רַחֲמֵנוֹת וּרְצוֹנוֹ, מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה, וּמִמֶּשׁ הוּא יוֹתֵר מִטִּבֵּעוֹ רַחֲמֵנוֹת וּרְצוֹנוֹ.
וְזֶה הַכֹּפֵל דִּתְרִין גּוֹנוֹן וְתִרִין סִטְרִין, גּוֹנוֹן הוּא מִרְאוֹת שְׁבִיחוֹת (וְעֵיין בְּמִק"מ בְּרִישׁ הַקְּדָמַת הַזֶּהֱרָה הַקְּדוֹשׁ, וּבְכַח"ז שֵׁם), וּסִטְרִין הוּא בְּהַעֲלָם.
הַתְּרִין גּוֹנוֹן, הוּא עַל לִימוּד הַתּוֹרָה, וְנִתְיַנֵּת הַצְּדָקָה כְּפִי טִבֵּעוֹ וּרְגִילוֹתוֹ וּרַחֲמֵנוֹתוֹ.
וְהַתְּרִין סִטְרִין, הוּא עַל לִימוּד הַתּוֹרָה וְנִתְיַנֵּת הַצְּדָקָה יוֹתֵר מִטִּבֵּעוֹ וּרְגִילוֹתוֹ וּרַחֲמֵנוֹתוֹ וּרְצוֹנוֹ.

וְעַפ"י הָאִמּוֹר יֵשׁ לְפָרֶשׁ עוֹד הַכֹּפֵל¹⁴ דֵּה־שְׁתַּדְלוֹת בְּאוֹרֵייתָא, הוּא לְנִגְד ב' אוֹפְנֵי הַלִּימוּד הַנ"ל, וְהוּא ג"כ הַלִּימוּד דְּגִירְסָא, וְהַלִּימוּד דְּעִיּוֹן, כִּי עִיּוֹן וּפְלִפּוּל בְּתוֹרָה הוּא יִגִּיעָה עֲצוּמָה וְכַמְאִמְרָא¹⁵ יִגַּעַת מִצָּאֵת, שְׁתַּהִיּוּ עֲמֵלִים בְּתוֹרָה, זֶה וַיִּדְעִין אוֹרְחָהָא לֹא־שְׁתַּדְלָא בַּהּ, יִדְעִין אוֹרְחָהָא הוּא עִיּוֹן וּפְלִפּוּל, דְּדִיִּיק מִלִּין דְּחוּכְמָתָא.
וְכֵן בְּצְדָקָה, אִמְר צְדָקָה מִמֶּשׁ, מֵה הוֹסִיף בְּתִיבַת

לְקוֹטֵי לֹוִי יִצְחָק, הַעֲרוֹת לְסִפְר הַזֶּהֱרָה בְּרִאשִׁית עֵמּוּד קַעֲזוֹ. רֵאָה תּוֹרַת מִנְחֹם – תְּפֹאֲרַת לֹוִי יִצְחָק בְּרִאשִׁית סִימָן ס.ד.

14) מְדִיִּיק כֹּפֵל לְשׁוֹן הַזֶּהֱרָה לְעִיל הַעֲרָה 1, "אֵלִין דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרֵייתָא" (אֵלוֹ הַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה) "וַיִּדְעִין אוֹרְחָהָא לֹא־שְׁתַּדְלָא בַּהּ" (וַיִּדְעִים דְּרַכִּי לְהַשְׁתַּדֵּל בַּהּ).

15) מְגִילָה ו, ב.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת משפטים

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ו שבט פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>	<p>יום ראשון - כ"ג שבט מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>
<p>יום חמישי - כ"ז שבט מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>	<p>יום שני - כ"ד שבט מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>
<p>יום שישי - כ"ח שבט מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>	<p>יום שלישי - כ"ה שבט פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>
<p>שבת קודש - כ"ט שבט פרק כ מפרק קמ עד סוף פרק קמד</p>	

יום ראשון כ"ג שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 66, פרק כז ואם העצבות... עד עמ' לה, מכולא וכו'.

45 **וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם**, – הרי, דוקא עלידי
 46 כך שנופלים במחשבתו הרהורים כאלה, והוא דוחה אותם – הוא
 47 מקיים את ה"לא תעשה" שבפסוק האמור. שכן, מדריגה כזו, שלא
 48 יעלו במחשבתו מלכתחילה הרהורים רעים, שייכת בצדיקים בלבד,
 49 שאין "רע" בנפשם שממנו

50 ינבעו הרהורים הרעים –
 51 והפסוק האמור הרי אינו דן
 52 בצדיקים. הפסוק מדבר במי
 53 שעולים במחשבתו הרהורים
 54 כאלה – אלא שהתורה
 55 מצוה עליו, לדחות מעליו
 56 מיד את הרהורים; ועלידי
 57 שהוא מבצע צו זה – הוא
 58 מקיים את ה"לאו" האמור.
 59 ובלשון ה"תניא": **וְאֵין**
 60 **הַתְּנוּבָה מְדַבֵּר בְּצַדִּיקִים**
 61 **לְקִרְאָם "זֹנִים" חֹסֵר**
 62 **וְשְׁלוֹם**, – כמו שנאמר:
 63 "אשר אתם זונים אחריהם",
 64 **אֵלָּא בְּבִינוּנִים פְּיוּצָא בּוֹ,**
 65 **שְׁנוּפְלִים לֹא הִרְהוּרֵי נְאוּף**
 66 **בְּמַחְשַׁבְתּוֹ, בֵּין פְּתִיר –**
 67 גם אם הרהורים הם באופן
 68 של היתר, כו', – וגם אם הם
 69 באופנים של איסור,
 70 **וּבְשִׁמְסִית דַּעְתּוֹ** – מאותם
 71 הרהורים, **מְקַיֵּם לֹא זֶה,**
 72 – של "ולא תתור". **וְאֵמְרוּ**

73 **רַז"ל:** "יֵשֵׁב וְלֹא עֵבֶר עֲבָרָה – נֹתְנִים לֹא שֹׁכֵר בְּאֵלֹי עֲשֵׂה
 74 מִצְוָה", **וְעַל בֶּן צְרִיף –** עליו, **לְשִׁמְחַת פְּקִיּוֹם הִלְאָו כְּמוֹ פְּקִיּוֹם**
 75 **מִצְוֹת עֲשֵׂה מִשְׁשׁוֹ**. – כך, שלא זו בלבד שאין דבר זה צריך לעורר
 76 בו עצבות – כי אם להיפך: זה צריך לעורר בו שמחה. **וְאֵדְרָבָה,**
 77 **הַעֲצָבוֹת** – הבאה ממה שנופלים בו הרהורים כאלה, היא **מִנְפֹּט**
 78 **הַרוּחַ, שְׂאִינוּ מְכִיר מְקוֹמוֹ**, – הוא לא מכיר את מדריגתו, **וְעַל**
 79 **בֶּן יָדַע לְכַבּוֹ עַל שְׂאִינוּ בְּמַדְרַגַּת צְדִיק, שְׁלִצְדִּיקִים בְּדֹאֵי אֵין**
 80 **נֹפְלִים לָהֶם הִרְהוּרֵי שְׁטוּת בְּאֵלֹי**. – ומאחר שבמחשבתו נופלים
 81 הרהורים כאלה – חורה לו על שאין הוא כמו הצדיקים; **כִּי אֵלֹי**
 82 **הֵיָה מְכִיר מְקוֹמוֹ, שְׁהוּא רְחוּק מֵאֵד מְדַרְגַּת צְדִיק, וְחִלּוּאֵי**
 83 **הֵיָה בִּינוּנֵי, וְלֹא רִשְׁעַת כָּל יָמָיו אִפְלוּ שְׁעָה אַחַת –** ואילו ידע
 84 את דרגתו, שהוא עדיין רחוק מאד מלהיות צדיק, הלאי שיהיה
 85 "בינוני" ש"לזה צריך להשתוקק עתה" – **הֵרִי זֹאת הִיא מְדַת**
 86 **הַבִּינוּנִים וְעִבּוּדָתָם, לְכַבֵּשׁ הַיָּצֵר וְהַהֲרֹחַר הַעוֹלָה מִחֶלֶב לְמַת,**
 87 **וְלִהְיוֹת דַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי מְנוּנֵי**, – מאותו הרהור, **וְלִדְחוֹתוֹ בְּשִׁתִּי**
 88 **יָדִים**, – שלא לרצות לחשוב בהם, **בְּנִזְכָּר לְעוֹלָה**. – בפרק י"ב,

1 **פָּרַק כֹּז**. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן ש"עצבות" יש בה משום הפרעה
 2 לעבודת ה', ושאינו ביכולתו של האדם לנצח את היצר הרע בהיותו שקוע
 3 בעצבות. בהתאם לזה באות בפרק האמור עצות כיצד להיפטר מהעצבות
 4 הנובעת מקשיים גשמיים, גם ביחס לעצבות הנובעת ממצבו הרוחני שאינו
 5 כמו שצריך להיות – כמו
 6 הדאגה מעונות – הרי אם
 7 העצבות שורה עליו בשעה
 8 שהוא עובד את ה', כשהוא
 9 לומד או מתפלל, עליו בודאי
 10 להשתדל להיפטר ממנה, שהרי
 11 היא מפריעה לעבודת ה'
 12 הצריכה להיות בשמחה – וגם
 13 אם העצבות שורה עליו שלא
 14 בשעת העבודה, אלא כשהוא
 15 עסוק בעניינים גשמיים – עליו
 16 להתבונן, שאין זה הזמן
 17 המתאים לעצבות, שכן, לכך
 18 נדרשת שעה קבועה ומתאימה.
 19 בפרק זה, שאנו מתחילים
 20 ללמוד, באה שורה של עצות
 21 לעצבות הנובעת מסיבות
 22 אחרות:
 23 **וְאִם הַעֲצָבוֹת אֵינָה**
 24 **מְדַאֲגַת עוֹנוֹת, אֵלָּא**
 25 **מִהִרְהוּרֵים רָעִים וְתַאוּוֹת**
 26 **רָעוֹת שְׁנוּפְלוֹת**
 27 **בְּמַחְשַׁבְתּוֹ**, – ומאחר שלא
 28 מדובר כאן בעצבות

29 שמחמת עבירות ממש – שעל כך נדרשת, כאמור לעיל, שעה
 30 מיוחדת ומתאימה לעורר בתוכו מרירות אמיתית – כי אם שבאותה
 31 שעה נופלים במחשבתו רעיונות רעים, הרי העצה לכך היא אחרת:
 32 **הִנֵּה אִם נֹפְלוֹת לוֹ –** אותן מחשבות רעות, **שְׁלֹא בְּשַׁעַת**
 33 **הָעִבּוּדָה**, – לא בשעה שהוא לומד או מתפלל, **אֵלָּא בְּעַת עֶסְקוֹ**
 34 **בְּעֶסְקָיו וְדַרְךְ אֲרִיץ וְכֹהֵאֵי גִּנְנָא** – וכדומה, הרי **אֵדְרָבָה** – לא זו
 35 בלבד שאין הוא צריך להיות עצוב, אלא להיפך: יש לו **לְשִׁמְחַת**
 36 **בְּחֶלְקוֹ**, – במצבו הרוחני, וכל כך למה? – **שְׂאֵף שְׁנוּפְלוֹת לוֹ**
 37 **בְּמַחְשַׁבְתּוֹ** – המחשבות הרעות, הוא **מְסִית דַּעְתּוֹ מִקֵּן**, – שכן,
 38 אם אין הוא מסיח דעתו מהמחשבות הרעות, אלא ממשיך להגות
 39 בהן, זה נכלל אז בסוג של "דאגת עוונות" – כי, גם המחשבה
 40 בהרהורים רעים ברצון היא עבירה – ועל דאגת עוונות, כבר למדנו
 41 בפרק הקודם. כאן מדובר על מי שמסיח דעתו מהמחשבות הרעות,
 42 ועצבותו נובעת מעצם העובדה שנופלים במחשבתו הרהורים כאלה
 43 – ובמקרה כזה, עליו להיות שמח על שהוא מצליח לשלוט
 44 בהרהורים אלה – **לְקַיֵּם מַה שְׁנֵאמְרֵי:** "ולא תתורו אחרי לבבכם

19 התעוררות למעלה, בעולמות העליונים, ואתכפיא סטרא אחרא
 20 דלעילא - כופים את ה"סטרא אחרא" שלמעלה, את ה"שורש"
 21 של ה"סטרא אחרא", המגביה עצמה פנשר, לקיים מה שנאמר:
 22 "אם תגביה פנשר וגו' משם אורידך, נאם ה'". וכמו שהפליג
 23 בזהר פרישת תרומה [דף
 24 קכח], בגדל נחת רוח
 25 לפניו ותפירך בד
 26 אתכפיא סטרא אחרא
 27 לתתא, - כשכופים את
 28 ה"סטרא אחרא" למטה,
 29 לקדושה, דאסתלק יקרא
 30 דקדשא-ברייהו לעילא
 31 על פלא, - על-ידי כך
 32 מתעלה כבודו של הקב"ה
 33 על הכל, יתיר משבתא
 34 אחרא, - יותר מאשר על-ידי שבת אחר, ואסתלקותא דא יתיר
 35 מפלא וכו'. - והתעלות זו היא למעלה מכל ההתעלויות
 36 האחרות.

1 שהרע של הנפש הבהמית ב"בינוני" הוא עדיין בתוקף אצלו, אלא
 2 שאינו נותן ל"רע" לבוא לידי ביטוי, לחשוב ברצון בהרהורים
 3 הרעים, או לחטוא בדיבור ובמעשה - אך ה"רע" שבו, עדיין די חזק
 4 כדי להעלות במחשבתו הרהורים רעים, שעליו לדחותם
 5 ממחשבתו. ברם, אין הוא
 6 עדיין אדון על עצמו,
 7 שמלכתחילה לא יעלו
 8 במחשבתו הרהורים רעים
 9 אלה. דבר זה אמור
 10 בצדיקים בלבד, שאין בהם
 11 "רע" כלל, שממנו באים
 12 הרהורים אלו. ובכל דתיה
 13 ודתיה שפדחתו
 14 ממשבתו - שלא לחשוב
 15 בהם, אתכפיא סטרא
 16 אחרא לתתא, - כופים את ה"סטרא אחרא" למטה, ובאתערותא
 17 דלתתא - אתערותא דלעילא, - על-ידי ההתעוררות למטה
 18 (שהאדם משפיע למטה לכפות את ה"סטרא אחרא") נעשה

ליקוטי אמרים

ידים כנ"ל ובכל דחיה ודחיה שמדחהו ממחשבתו
 אתכפיא ס"א לתתא ובאתערותא דלתתא אתערותא
 דלעילא ואתכפיא ס"א דלעילא המגביה עצמה כנשר
 לקיים מ"ש אם תגביה כנשר וגו' משם אורידך נאם
 ה' וכמו שהפליג בזהר פ' תרומה [דף קכח] בגדל נחת
 רוח לפניו ית' כד אתכפיא ס"א לתתא דאסתלק יקרא
 דקב"ה לעילא על כולא יתיר משבת' אחרא ואסתלקות'
 דא יתיר מכולא וכו'.

16 אחרא לתתא, - כופים את ה"סטרא אחרא" למטה, ובאתערותא
 17 דלתתא - אתערותא דלעילא, - על-ידי ההתעוררות למטה
 18 (שהאדם משפיע למטה לכפות את ה"סטרא אחרא") נעשה

יום שני כ"ד שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לד, ולכן אל יפול... עד עמ' 68, לעילא.

57 - כשמכריזים למעלה, לפני הלידה, מה יהיה תבונתו של הילוד: חכם
 58 או טפש, גבור או חלוש וכדומה, אין מזכירים אם יהיה צדיק או רשע,
 59 שכן, אם יכריזו גם על כך - תבטל הרי הבחירה החופשית של
 60 האדם; כיצד, איפוא, אמר איוב "בראת רשעים"? - אלא, בהתאם
 61 לאמור יוסבר הדבר: לא
 62 מדובר על כאלה שנבראים
 63 לכתחילה כרשעים אמיתיים
 64 לעתיד, אלא הקב"ה ברא
 65 אנשים כאלה, שבמובן
 66 מסויים הם נשאים במצב
 67 דומה לרשעים, ואלה הם
 68 ה"בינוניים" שתמיד נופלים
 69 במחשבתם הרהורי עבירה,
 70 כמו ברשעים - והכוונה היא, שהם ידחו מחשבות אלו, ויבצעו את
 71 העבודה של "אתכפיא סטרא אחרא", לכפות את הסטרא אחרא.
 72 ובלשון ה"תניא": ולא - שהם נבראים לכתחילה, שיהיו רשעים
 73 באמת הם ושלום, - ולחטוא ממש במחשבה, או בדיבור או
 74 במעשה, אלא שיניע אליהם - שיארע בהם, כמעשה הרשעים
 75 במחשבתם והרהורם לבד, - שבמחשבתם יוכלו לעלות הרהורי
 76 עבירה כמו שזה אצל רשעים, והם יהיו נלקמים תמיד להפסיד

37 על כל פנים, הרי על-ידי שנופלים במחשבתו הרהורים רעים, והוא
 38 מסיח דעתו מהם, הוא מקיים את ה"לאו" (של "ולא תתורר"), ובכך
 39 טמונה מעלת העבודה של "אתכפיא", של כפיה, ולכן אל יפול לב
 40 אדם עליו, ולא ירע לבבו מאד, - מכך שנופלים במחשבתו
 41 הרהורים כאלה. אמנם צריך
 42 להיות איכפת לו קצת, שכן,
 43 אם לא יהיה איכפת לו כלל
 44 ויהיה אדיש כלפיהם, הדבר
 45 עלול להשפיע עליו חלילה
 46 לחדול מלהילחם בהרהורים
 47 ולדחותם - אלא ש"לא ירע
 48 לבבו מאד" מזה, גם אם
 49 יהיה בן כל ימיו במלחמה
 50 וז, - שתמיד יעלו במחשבתו הרהורים רעים, ותמיד יהיה עליו
 51 להילחם בהם, מבלי שיוכל להתעלות לאותה מדרגה, שמלכתחילה
 52 לא יהיו להרהורים הרעים דריסת רגל אליו - ובכל זאת, אל "יקח"
 53 דבר זה ללבו, כי אולי לבד נברא, וזאת עבודתו לאכפיא
 54 לסטרא אחרא תמיד. - לכפות את ה"סטרא אחרא" תמיד. ועל זה
 55 אמר איוב: - להקב"ה, "בְּרַאת רְשָׁעִים"; - על כך שאל בפרק
 56 הראשון: "והא צדיק ורשע לא קאמר?" (והרי צדיק ורשע לא נאמר)

ליקוטי אמרים

ולכן אל יפול לב אדם עליו ולא
 ירע לבבו מאד גם אם יהיה בן כל ימיו במלחמה זו כי
 אולי לכך נברא וזאת עבודתו לאכפיא לס"א תמיד.
 ועל זה אמר איוב בראת רשעים ולא שיהיו רשעים
 באמת ח"ו אלא שיניע אליהם כמעשה הרשעים
 והם יהיו נלקמים תמיד

3. עובדיה א, ד. 4. בבא בתרא טז, א. 5. "על פי קהלת ח, יד" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: דברי רבנו הזקן: "שיגיע אליהם כמעשה הרשעים" הם בהתאם לפסוק בקהלת, בו נאמר: "אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים". לשם מה נוגע לנו לדעת מקור הלשון? - משמע, שכ"ק אדמו"ר שליט"א מתכוון לכך, שרבנו הזקן משתמש כאן - בגלל טעם מסויים - בלשון הפסוק ובכך מוסבר לנו שהביטוי "כמעשה הרשעים" אינו כפי פירושה הפשוט של המלה "כמעשה" (שכן, הרי מדובר כאן על מדרגה כזו של יהודי, שמבחינת "מעשה" הוא מופרש לגמרי מה"רע" ואין הוא דומה לחלוטין בכך לרשעים, הדמיון שבינו לבין ה"רשע" הוא רק ביחס לכך, שיכולים לעלות במוחו הרהורים רעים), אלא זהו לשון הפסוק, המתאים כאן לפי הביטוי הכללי.

42 הַתְּנוּבָה: "וַעֲשֵׂה לִי מַטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי" - "מַטְעָמִים" לְשׁוֹן
 43 רַבִּים, - שִׁמְשֻׁמְעוֹת בְּרוּחָנוּת, בַּעֲבוּדַת ה' הַיָּא: שְׁנֵי מִיָּנִי נַחַת
 44 רוּחַ, - לְמַעַלָּה, מֵעֲבוּדַתְּם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא - "וַעֲשֵׂה לִי
 45 מַטְעָמִים וּגּוֹ", מֵאֲמַר הַשְּׂכִינָה לְכַנְיָה בְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל כַּדְּפָרֵשׁ
 46 בְּתַקְוָנִים, - כְּמוֹ שֶׁמִּפְרֵשׁ

47 ב"תיקוני זוהר", שמלים אלו
 48 אומרת השכינה לבני
 49 ישראל, המבקשת
 50 שבעבודתם יגרמו
 51 ל"מטעמים" - נחת רוח.
 52 וְכִמוֹ שֶׁבְּמַטְעָמִים גְּשָׁמִים,
 53 דְּרָךְ מְשָׁל, יֵשׁ שְׁנֵי מִיָּנִי
 54 מַעַדְנִים: אֶחָד מִמַּאֲכָלִים
 55 עֲרֻבִים וּמְתַקִּים, וְהַשְּׁנִי
 56 מְדַבְּרִים חֲרִיפִים אוֹ
 57 חֲמוּצִים, - שֶׁלִּפְנֵי שְׁעוֹרֵכִים
 58 אוֹתָם לְמַאֲכַל עֶרֶב, אֵין הֵם
 59 טוֹבִים לְמַאֲכַל מִפְּאֵת
 60 חֲרִיפוֹת אוֹ חֲמִיצוֹת, רַק
 61 שֶׁהֵם מְתַבָּלִים וּמְתַקְנִים
 62 הַיֵּטֵב עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ מַעַדְנִים
 63 לְהַשִּׁיב הַנֶּפֶשׁ. - כִּי יִשְׁנֵם
 64 גַּם לְמַעַלָּה שְׁנֵי סוּגֵי נַחַת
 65 רוּחַ: (א) "נַחַת רוּחַ" הַנֶּגֶרֶם

66 מְדַבְּרִים "טוֹבִים" ו"מְתוֹקִים" - עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים, שְׁאִינֵם צְרִיכִים יוֹתֵר
 67 לְהִילָחֵם עִם ה"סְטֵרָא אַחְרָא", וְכָל עֲבוּדַתָּם הִיא ל"הַמְשִׁיךְ"
 68 מִהַקְּדוּשָׁה יוֹתֵר אוֹר; (ב) "נַחַת רוּחַ" הַנֶּגֶרֶם לְמַעַלָּה, מֵעֲבוּדַתָּם שֶׁל
 69 ה"בִּינוּנִים", שְׁעֵדִיין יֵשׁ לָהֶם "עֶסֶק" עִם הַדְּבָרִים ה"מְרִים", הַלֵּא -
 70 טוֹבִים, לְהִיאֲבֵק עִם ה"רַע" שֶׁבִּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְלַדְּחוֹת אֶת הַמַּחֲשׁוֹבוֹת
 71 וְהַהֲרַהוּרִים הַרְעִים. וְזֶהוּ שְׁאֲמַר הַתְּנוּבָה: "כָּל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ,
 72 וְגַם רִשָּׁע לְיוֹם רָעָה"; - הַכֵּל עֹשֶׂה הַקְּב"ה לְמַעַנּוּ, וְכֵן גַּם אֶת הַרְשַׁע
 73 "לְיוֹם רָעָה". כִּי צַד, לְכַאוֹרָה, נִבְרָא גַּם הַרְשַׁע לְמַעַן הַקְּב"ה? - אַלֵּא,
 74 פְּרוּשׁ, שֶׁיֵּשׁוּב מִרְשָׁעוֹ וַיַּעֲשֵׂה רַעַע שְׁלוֹ יוֹם וְאוֹר לְמַעַלָּה, - כִּי
 75 שִׁיחַפּוֹךְ ל"יוֹם" אֶת ה"רַעָה", שׁוֹ מִשְׁמַעוֹת "וְגַם רִשָּׁע, לְיוֹם-רָעָה".
 76 זֹאת עַל-יַדִּי, כִּד אֶתְכַפֵּיָא סְטֵרָא אַחְרָא - כְּשִׁיכּוֹף אֶת ה"סְטֵרָא
 77 אַחְרָא, וְאֶסְתַּלַּק יְקָרָא דְּקַדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא לְעִילָא. - וַיִּתְעַלָּה
 78 כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּב"ה לְמַעַלָּה. זֶהוּ פִירוּשׁ הַכְּתוּב "וְגַם רִשָּׁע לְיוֹם רָעָה" -
 79 שְׁגַם הַרְשַׁע יִפְּוֹךְ אֶת ה"רַעָה" ל"יוֹם", כְּלוּמֵר - לְאוֹר. לְמַדְּנָה עַד
 80 כֵּאן, שֶׁעַל-יַדִּי שֶׁנּוֹפְלוֹת מַחֲשׁוֹבוֹת רַעוֹת בְּמוֹחוֹ שֶׁל יְהוּדִי, וְהוּא
 81 מִשְׁתַּלֵּעַ עֲלֵיקָן - הוּא כּוֹפֵה בְּכָךְ אֶת ה"סְטֵרָא אַחְרָא" וְגוֹרֵם נַחַת רוּחַ
 82 לְמַעַלָּה.

1 דַּעְתָּם מְהֵם, - מִהַרְהוּרֵי הַעֲבִירָה, כְּדִי לְאֶכְפְּיָא לְסְטֵרָא אַחְרָא,
 2 - לְכַפּוֹת אֶת ה"סְטֵרָא אַחְרָא" - הֵם נִבְרָאוּ בְּצוּרָה כְּזוֹ, שִׁזָּה יִהְיֶה
 3 אוֹפֵן עֲבוּדַתָּם, וְלֵא יוֹכְלוּ לְכַבְּלָה מְכַל וְכָל, - שְׁלֵא יוֹכְלוּ לְבַטֵּל
 4 לְגַמְרֵי אֶת ה"סְטֵרָא אַחְרָא" שֶׁל נַפְשָׁם הַבְּהֵמִית. כְּלוּמֵר: הֵם לֹא יוֹכְלוּ

5 לְהַגִּיעַ לְכָךְ, שְׁלֵא
 6 תַּתְּעוֹרְרֵנָה בְּהֵם תְּאוּוֹת, שְׁדוֹן
 7 הַסִּיבָה לְהַעֲלֵאתָם שֶׁל
 8 הַהֲרַהוּרִים הַרְעִים, כִּי זֶה
 9 נַעֲשֵׂה עַל יְדֵי צְדִיקִים. -
 10 ה"קְלִיפָה" וְה"רַע" שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
 11 הַבְּהֵמִית בְּצִדִיקִים, בְּטֵלִים
 12 לְגַמְרֵי ל"טוֹב", שְׁאֵין מְקוֹם
 13 כָּלֵל לְתְּאוּוֹת שֶׁתּוֹכְלָנָה
 14 לְעוֹרֵר הַהֲרַהוּרִים רַעִים. וְאֵילוּ
 15 הַמְדַרְיֻגוֹת אוֹדוֹתוֹן אֲנוּ
 16 לוֹמְדִים כֵּאן, אֵין בִּיבּוּלְתָן
 17 לְהַתְּעוֹלוֹת לְכָךְ מִצַּד
 18 ה"בְּרִיאָה" שְׁלַחֵן, וּמִמִּילָא
 19 אִפְשָׁר שֶׁתְּעִלֵּינָה בְּבַעֲלֵי
 20 מְדַרְיֻגוֹת אֲלוּ מִזְמָן לְזַמָּן,
 21 מַחֲשׁוֹבוֹת רַעוֹת, וְעֲבוּדַתָּם
 22 הִיא לְלַחוּם נֶגֶד מַחֲשׁוֹבוֹת
 23 אֲלוּ. וְשְׁנֵי מִיָּנִי נַחַת רוּחַ -
 24 בַּעֲבוּדַתָּם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,

25 לְפָנָיו וְתַכְרַךְ לְמַעַלָּה: אֶחָד - מִכְּבוֹל הַסְטֵרָא אַחְרָא לְגַמְרֵי,
 26 וְאַתְהַפְּכָא מִדְּרִיבּוֹ לְמַתְקָא - וּמִהַפִּיכַת הַמְרִיר לְמַתּוֹק, וּמִחֲשׁוֹכָא
 27 לְנְהוּרָא, - וּמִחוּשְׁךְ לְאוֹר, וְזֶה נַעֲשֵׂה עַל יְדֵי הַצְּדִיקִים; - הַמְּבַטְלִים
 28 אֶת ה"סְטֵרָא אַחְרָא" לְגַמְרֵי, וְאֶת ה"מְרִיר", ה"רַע" שֶׁל הַמְדוּת
 29 שֶׁמִּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית, הֵם הוֹפְכִים ל"טוֹב", וְאֶת "חוּשְׁךְ" הַמוּחוּן
 30 וְה"שְׂכַל" שֶׁל נַפְשָׁם הַבְּהֵמִית, הֵם הוֹפְכִים ל"אוֹר" וְלַקְּדוּשָׁה - כָּל זֶה
 31 גּוֹרֵם לְמַעַלָּה אוֹפֵן אֶחָד שֶׁל נַחַת רוּחַ; וְהַשְּׁנִית - הַאֲוֵפֵן הַשְּׁנִי שֶׁל
 32 נַחַת רוּחַ, הוּא: כִּד אֶתְכַפֵּיָא הַסְטֵרָא אַחְרָא - כְּשִׁכּוֹפִים אֶת
 33 ה"סְטֵרָא אַחְרָא", בְּעוֹדָה בְּתַקְפָּה וּנְבֻרְתָּה - כְּשֶׁה"סְטֵרָא אַחְרָא"
 34 הִיא עֵדִיין בְּכָל תּוֹקְפָה וּגְבוּרְתָּה, וּמְגַבֵּיָה עֲצָמָה כְּנִשְׁרָ, וּמַשְׁם -
 35 מִמְּקוֹם הַגְּבַהְתָּה, מוֹרִידָה ה' כְּאֶתְעוֹדָתָא דְּלִתְתָּא - ע"י
 36 הַתְּעוֹרְרוֹתָיו שֶׁל יְהוּדִי לְמַטָּה, לְשַׁבּוֹר אֶת ה"סְטֵרָא אַחְרָא". אוֹפֵן זֶה
 37 שֶׁל נַחַת רוּחַ לְמַעַלָּה, נֶגֶרֶם עַל יְדֵי הַבִּינוּנִים. - עַל-יַדִּי עֲבוּדַת
 38 ה"בִּינוּנִים", הַלּוֹחֲמִים לְהַכְּנִיעַ אֶת הַקְּלִיפָה בְּנַפְשׁ הַבְּהֵמִית. הַרִי,
 39 שְׁקִיִּים "נַחַת רוּחַ" לְמַעַלָּה מֵעֲבוּדַת הַבִּינוּנִים, בְּמַאֲבָקִים בְּמַחֲשׁוֹבוֹת
 40 וּבַהֲרַהוּרִים הַרְעִים. לְכָךְ רּוֹמְזִים שְׁנֵי הַסּוּגִים: "בְּרֵאת צְדִיקִים"
 41 ו"בְּרֵאת רַשָּׁעִים" - כְּאֵלֶּה שְׁעוּמְדִים בְּמַלְחָמָה תְּמִידִית. וְזֶהוּ שְׁאֲמַר

יום שלישי כ"ה שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 68, ולא עוד אלא... עד עמ' לה, מעמ' מעמ':

- 1 להלן יסביר רבנו הזקן, שמדובר לא רק ביחס למחשבות רעות –
 2 שאילו לא היה דוחה אותן עובר על חטא – אלא גם ביחס
 3 לדיבורים ומעשים של היתר, שאין בהם איסור כלל: שכן, מאחר
 4 שאם מדברים או עושים ענינים גשמיים אלה שלא בכונה לשם
 5 שמים – מקבלים דברים
 6 אלה וכן לבושי הנפש
 7 הקשורים בהם, את חיותם 1
 8 מה"סטרא אחרא", כי "עד 2
 9 הקדושה" הוא רק כשעושים 3
 10 את הדבר לשם שמים 4
 11 (למשל: לאכול – כדי לאגור 5
 12 כוח ללמוד ולהתפלל או 6
 13 לקיים מצות עונג שבת; 7
 14 להשמיע מילתא דבדיחותא 8
 15 (דברי בדיחה) כדי ללמוד 9
 16 מתוך שמחה, וכדומה) – 10
 17 ולכן, כשיהודי נמנע 11
 18 מלעשות דברים מותרים 12
 19 אלה, כשאינם לשם שמים, 13
 20 וכונתו לכפות בכך את 14
 21 ה"סטרא אחרא" – הוא גורם 15
 22 על ידי זה נחת רוח למעלה – 16
 23 וכדלהלן: ולא עוד, – לא זו 17
 24 בלבד שעלי ידי ההשתלטות 18
 25 על המחשבות הרעות, 19
 26 גורמים לנחת רוח למעלה, כי על ידי כך כופים את ה"סטרא אחרא" 27
 28 אלא אפילו בדברים המותרים לגמרי, כל מה שהאדם זוכה ויצרו 29
 30 – "מקריב" ושולט ביצרו הרע, אפילו שעה קלה, – מדובר כאן 31
 32 בדבר שמותר לעשותו, והוא יצטרך לעשותו, אלא שהוא דוחה 33
 34 אותו לזמן מאוחר יותר, ומתבונן לאכפא לסמרא אחרא שבחלל 35
 36 השמאלי, – שבלב, כגון שחפץ לאכול, ומאחר סעודתו עד 37
 38 לאחר שעה או פחות, ועוסק בתורה באותה שעה, – שכן, אם 39
 39 באותה שעה, הוא עוסק בענינים גשמיים אחרים שהנפש הבהמית 40
 41 רוצה בהם, אין בכך משום "אתכפא" (כפיה). כי הרי בין כך הוא 42
 43 נהוג לפי רצון הנפש הבהמית. רק, אם באותה שעה, הוא עוסק 44
 45 בתורה – ואף שאין הוא מרויח בכך זמן של לימוד תורה, שכן, גם 46
 47 אחרי האכילה ימשיך ללמוד. זאת ועוד, גם את האכילה עצמה אין 48
 49 הוא דוחה לגמרי, כי אחרי אותה "שעה" – אכן יאכל – מכל מקום, 50
 51 עצם העבודה שהוא מאחר את סעודתו – יש בה משום כפיית 52
 53 ה"סטרא אחרא", דבר הגורם נחת רוח למעלה. כְּדֵאִיתָא – כמו 54
 55 שאנו מוצאים, בְּמִטְרָא: "שעה רביעית – משעות הבוקר, מאכל 56
 57 כל אדם, שעה ששית מאכל תלמידי חכמים", – מדוע, באמת, 58
- איחרו תלמידי החכמים את סעודתם בשעתים? והיו – תלמידי
 החכמים, מְרַעֵיבִים עַצְמָם שְׁתֵּי שָׁעוֹת לְבִנְיָהּ זו, – כדי לכפות את
 ה"סטרא אחרא", אף שגם אחר הסעודה היו לומדים כל היום,
 – הרי הם לא עשו זאת כדי להרוויח זמן ללימוד, אלא אך ורק כדי
 לכפות את ה"סטרא אחרא".
 וכך גם בשאר לבושי הנפש:
 דיבור ומחשבה, וְכֵן אִם
 בּוֹלָם פִּיּו מְלַדְבֵּר דְּבָרִים
 שְׁלֵבּוּ מִתְאַוָּה מֵאֵד
 לְדָבָר מִעֲנִינֵי הָעוֹלָם, –
 גם אם בדיבור עצמו אין
 משום איסור כלל – רק
 מחמת שהוא מתאוה כל כך
 לומר דיבורים אלה – הוא
 מתאפק, כדי לשבור את
 יצרו הרע. וְכֵן בְּהִתְנַחֵץ
 מִחֻשְׁבָּתוֹ, – שהוא מתאוה
 להרהר בענין גשמי, ונמנע
 מכך, אִפְּלוּ בְּמַעַט מְוַעֵיר
 דְּאִתְכַפֵּיא סְמִירָא אַחְרָא
 לְתַתָּא – גם בכפיה מועטה
 של ה"סטרא אחרא" למטה,
 אִסְתַּלַּק יִקְרָא דְקַדְשָׁא
 בְּרִידָהוּא וְקִדְשָׁתוּ לְעֵילָא
 תְּרַבָּה. – מתעלה בהרבה
 כבודו של הקב"ה וקדושתו למעלה. וּמְקַדְשָׁהּ זו – שלמעלה,
 נִמְשַׁכְתָּ קִדְשָׁהּ עֲלִיּוֹנָה עַל הָאָדָם לְמַטָּה, לְסִיעוּ סִיעוּ רַב וְעֵצוֹם
 לְעִבּוּדָתוֹ וְתַבְרָה. – בעבודת השם שלו. וְהוּוּ שְׁאִמְרוּ רַבִּי: "אָדָם
 מְקַדְשׁ עַצְמוּ מְעַט לְמַטָּה – מְקַדְשִׁין אוֹתוֹ תְּרַבָּה מִלְּמַעְלָה, לְבַד
 מִה שְׁמַקְנִים – בכך, מִצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה: "וְהִתְקַדְשְׁתֶּם וְכוּ",
 – שהוא מקיים, בְּשִׁמְקִדְשׁ עַצְמוֹ בְּמִתְרָ לזו. – בדברים המותרים לו.
 מצות "והתקדשתם" היא, שגם בדברים המותרים, ימנע יהודי
 מלעשותם לשם תאוותו הגופנית, אלא, אך ורק לשם שמים. מצוה זו
 של "והתקדשתם" הרי לא נאמרה לצדיקים בלבד, שאין להם שום
 שייכות ל"רע", אלא דוקא לאותם אנשים שיש להם עסק עם ה"רע",
 כפי שיוסבר להלן: וּפְרוּשׁ "וְהִתְקַדְשְׁתֶּם" – שְׁתַּעֲשׂוּ עַצְמָם
 קְדוּשִׁים; בְּלוֹמֵר, אִף שְׁבִיחָתָא אֵינוֹ קְדוּשׁ וּמְבַדֵּל מִסְמִירָא
 אַחְרָא, – "קדושה" משמעה – פרישה והתבדלות מה"קליפה"
 ומה"רע". הרי, אף שמבחינת מדרגתו, עליו עדיין לקדש עצמו
 ולהתרחק מה"סטרא אחרא", כלומר: אין הוא בדרגה שאין בלבו שום
 תאוה לדברים המקבלים חיותם מה"סטרא אחרא", כִּי הוּא –
 ה"סטרא אחרא" שמנפשו הבהמית, בְּתַקִּיפָהּ וּבְגִבּוֹרָתָהּ בְּתוֹלְדָתָהּ

8. שבת י, א. 9. יומא לט, ב. 10. כ"ק אדמו"ר שליט"א העיר כאן: "ע"כ (עד כאן) נתבאר שלא ירע ללבו כו' מפני שיש בעבודתו נח"ר (נחת רוח) מה שאין בצדיקים, אבל הרי היתרון צ"ל (צריך להיות) גם בקו דועש"ט (ד-ועשה טוב-) ולזה מוסיף שהנ"ל הוא - לבד מה שמקיים מ"ע (מצות עשה) וכו'".

- 1 **בְּחַלְלֵי הַשְּׂמָאֵלִי**, – שבלב, שבו מיקומה של הנפש הבהמית
 2 והיצר הרע, רק **שְׂכֹכֵשׁ יִצְרוּ וּמִקְדָּשׁ עֲצָמוֹ**. – ומנתק את
 3 עצמו מה"סטרא אחרא",
 4 הרי אם הוא עושה כן
 5 ומקיים בכך את
 6 "והתקדשתם" הוא מגיע
 7 לקיום האמור אחרי
 8 "והתקדשתם", ככתוב
 9 בהמשך: "וְהָיִיתֶם"
 10 קְדוּשִׁים" – נוסף על
 11 הפירוש הפשוט, בלשון
 12 ציווי, **שְׁתַּהֲיוּ** קדושים, אפשר גם לפרש "והייתם קדושים" בלשון
 13 של הבטחה, על-ידי "והתקדשתם" פעילות כפזיה של התקדשות,
- 14 **בְּלוֹמְרֵי, סוֹפוֹ לְהִיּוֹת קְדוּשׁ**
 15 **וּמִבְדֵּל בְּאֵמַת מִתְּסַטְרָא אַחְרָא**, על ידי **שְׂמִקְדָּשִׁים** אותו
 16 **הִרְבָּה מְלַמְעֵלָה**, – כפי
 17 שלמדנו, שעל-ידי שאדם
 18 מקדש עצמו מעט למטה –
 19 מקדשים אותו הרבה
 20 מלמעלה, וּמְסַיְעִים אותו
 21 לְגִרְשָׁה – את ה"סטרא
 22 אחרא" מִלְּבֹו מְעַט מְעַט:
 23 – שגם מלבו, יהיה בידו,
 24 לגרש את ה"סטרא אחרא",
 25 שגם בלבו לא תהיה שום תאוה לענינים ש"חיותם" היא
 26 מה"סטרא אחרא".

ליקוטי אמרים

ובגבורתה כתולדתה בחלל השמאלי רק שכוּכֵשׁ יצרו ומקדש עצמו. והייתם קדושים כלומר סופו להיות קדוש ומובדל באמת מהם"א ע"י שמקדשים אותו הרבה מלמעלה ומסייעים אותו לגרשה מלבו מעט מעט:

יום רביעי כ"ו שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לה, פרק כח ואפילו... עד עמ' לה, זרה שלה.

- 27 **פָּרָק כַּח**. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שאם נופלים במחשבתו של אדם
 28 הרהורי עבירה ותאוות – בשעה שהוא עסוק בעניניו הגשמיים – אל יפול רוחו
 29 מכך; אדרבה – עליו לשמוח, שהרי על-ידי השתלטותו על אותן מחשבות
 30 והסתח דעתו מזה, הוא מקיים מצות "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם",
 31 כופה את ה"סטרא אחרא" תחת
 32 שלטון ה"קדושה", וגורם נחת
 33 רוח רב למעלה.
 34 **וְאִפְלוּ אִם נוֹפְלִים לוֹ**
 35 **הִרְהוּרֵי תְּאוֹת וְשֹׁאֵר**
 36 **מִחֲשָׁבוֹת זֵרוֹת בְּשַׁעַת**
 37 **הַעֲבוּדָה** – בשעה שהוא
 38 עסוק בעבודת ה' בתורה או
 39 בתפלה בְּכוֹנֶה – וכאן הרי
 40 אין מקום ל"חשבון" שבפרק
 41 הקודם, שעליו להיות שמח
 42 על שהוא מקיים מצות לא-
 43 תעשה וכופה את ה"סטרא
 44 אחרא" – שהרי הרהורים והמחשבות הרעות מפריעות לו, בשעה
 45 זו, לעבודת ה', **אֵל יִשִּׁית לֵב אֱלִיָּהוּ**, – למחשבות ולהרהורים
 46 הרעים, **אֵלָּא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִהֶן כְּרִנֵּעַ**, – מיד, וְגַם אֵל יְהִי שׂוֹטֵה
 47 **לְעַסֵּק בְּהַעֲלָאת הַמְּדוּת שֶׁל הַמְּחַשְׁבָּה זָרָה, בְּנוֹדְעֵי**, – קיימת
 48 צורת עבודה של "העלאת המדה" מהמחשבה הזרה. שכן, כל
 49 מחשבה זרה מקורה במדה מסויימת בנפש הבהמית. למשל: מדת
 50 החסד מתבטאת במחשבה של תאוה; מדת היראה מעוררת יראה
 51 זרה שאין ליהודי להיות נוקק לה, וכדומה – וישנו סוג "עבודה"
 52 שבשעה שנופלת לו מחשבה זרה, יברר מאיזו מדה רעה נובעת אותה
 53 מחשבה, ויגביר בנפשו אותה מדה כפי שהיא בנפש האלקית, שעל
 54 ידי כך יעלה את המדה הרעה של הנפש הבהמית שהיא הסיבה
 55 לאותה מחשבה זרה, ובכך יעלה את המחשבה הזרה. למשל: אם

1 לְמַטָּה: – לכן שטות היא ל"בינוני" להתעסק ב"עבודה" שאין לו כל
 2 שייכות אליה. אַךְ אֶת-עַל-פִּי-כֵן, אַל יפול לבו בְּקַרְבוֹ לְהִיּוֹת מִזֶּה
 3 עֲצֵב נֶכַח בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה רַבָּה, – בשעה
 4 שהוא עובד את ה', אֲלֵא אֲדַרְבֵּה וְיִתְחַזֵּק יוֹתֵר וְיוֹסִיף אִמְץ כָּבֵל
 5 כַּחוֹ בְּכֹונֵת הַתְּפִלָּה
 6 בְּחֻדוֹ וּשְׂמֵחָה יִתְרֶה,
 7 בְּשׂוּמוֹ אֶל לְבוֹ, כִּי נִפְּילַת 1
 8 הַמַּחְשְׁבָה זְרָה 2
 9 מִהַקְּלִיפָה 3 שְׂפָתָלָל
 10 הַשְּׂמָאֵלִי, – מִזֶּהנֶפֶשׁ 4
 11 הַבְּהֵמִית שֶׁמֵן הַקְּלִיפָה, 5
 12 שֶׁמִּיקוּמָה בַּחֲלָל הַשְּׂמָאֵלִי 6
 13 שַׁבְּלָב, וּמִמְנַה נוֹבְעוֹת 7
 14 הַמַּחְשְׁבוֹת הַזֹּרוֹת, הָעוֹשָׂה – 8
 15 הַמְנַהֵלָת, מִלְּחֵמָה בְּבִינוּנֵי 9
 16 עִם נֶפֶשׁ אֱלֹהִית שָׁבוֹ, 10
 17 וְנוֹדַע דְּרָךְ הַנְּגַלְתִּים –
 18 שֶׁמִּטְרֵתוֹ שֶׁל כָּל לֹחֶם, לַנֶּצֶחַ וּאִפְּיֵלוֹ לַהֲרוּג אֵת הַנְּלַחֵם נִגְדָה, וְכֵן
 19 הַנְּאֻבְקִים יִתְד, – שֶׁכֵּל אֶחָד מִתְּכוּוֹן לַהֲפִיל אֵת הַשְּׁנֵי – הֵרִי הַנְּהוּג
 20 הוּא: כְּשֶׁאֶחָד מִתְּנַגְּרָה, – וּמְרָאָה אֵת גְּבוּרָתוֹ, אֵזִי הַשְּׁנֵי מִתְּאֻמָּץ

1 לְהַתְּנַגֵּר גַּם כֵּן כָּבֵל מֵאֻמְצֵי כַּחוֹ, וְלָכֵן – כִּךְ גַּם בַּמַּלְחָמָה שֶׁבֵין
 2 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית לְבֵין הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, כְּשֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית מִתְּאֻמָּצָת
 3 וּמִתְּנַגְּרָת לְהַתְּפַלֵּל, – שַׁעַל-יְדֵי הַתְּפִילָה בְּכוּוּנָה, בִּרְצוּנוֹ לַהַחֲלִישׁ
 4 וּלְנַצֵּחַ אֵת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, אֵזִי גַם הַקְּלִיפָה – שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
 5 הַתְּנַגְּרָת כְּנֻגְדָה, – כְּנֻגְד
 6 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית, לְבִלְבָּלָהּ
 7 וְלְהַפִּילָהּ בְּמַחְשְׁבָה זְרָה
 8 שְׁלָה. – בִּרְאוֹת הַנֶּפֶשׁ
 9 הַבְּהֵמִית אֵת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית,
 10 מִתְּגַבֵּר לַהַתְּפַלֵּל בְּכוּוּנָה,
 11 הֵיא מִשְׁתַּדֵּלֵת לַהֲפָרִיעַ
 12 לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית עַל-יְדֵי
 13 מַחְשְׁבוֹת זְרוֹת, בִּכְךָ הֵיא
 14 רוֹצָה לְבַלְבֵּל אֵת כּוּוֹנֵת
 15 הַמְּתַפַּלֵּל בְּתַפִּילָה, לְפִי זֶה,
 16 הַמַּחְשְׁבָה הַזֹּרָה מוֹכִיחָה,
 17 שְׁהוּא אֵכֵן מִתְּפַלֵּל בְּכוּוּנָה;
 18 סִימָן יֵשׁ בִּכְךָ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית חֲשָׂה שֶׁבְּתַפִּילָתוֹ יֵשׁ מִשּׁוֹם סְכֵנָה
 19 לַמַּעֲמָדָה, וְלָכֵן הֵיא מִשְׁתַּדֵּלֵת לַהֲפֵר כּוּוֹנָה זֶה. – הֵרִי, אֲדַרְבֵּה –
 20 עוֹבֵדָה זֶה צָרִיכָה לְהוֹסִיף בּוֹ אוּמָץ בְּתַפִּילָתוֹ בְּכוּוּנָה.

ליקוטי אמרים

אֵעַפ"כֵּ אַל יפול לבו בקרבו להיות מזה עצב נבזה בשעת העבודה שצריך להיות בשמחה רבה אלא אדרבה יתחזק יותר ויוסיף אומץ בכל כחו בכונת התפלה בחדוה ושמחה יתירה בשומו אל לבו כי נפילת המחשבה זרה היא מהקליפה שבחלל השמאלי העושה מלחמה בכינוני עם נפש אלהית שבו. ונודע דרך הנלחמים וכן הנאבקים יחד כשאחד מתגבר אזי השני מתאמץ להתגבר ג"כ בכל מאמצי כחו. ולכן כשנפש האלהית מתאמצת ומתגברת להתפלל אזי גם הקליפה מתגברת כנגדה לבלבלה ולהפילה במחשבי' זרה שלה

אֵעַפ"כֵּ אַל יפול לבו בקרבו להיות מזה עצב נבזה בשעת העבודה שצריך להיות בשמחה רבה אלא אדרבה יתחזק יותר ויוסיף אומץ בכל כחו בכונת התפלה בחדוה ושמחה יתירה בשומו אל לבו כי נפילת המחשבה זרה היא מהקליפה שבחלל השמאלי העושה מלחמה בכינוני עם נפש אלהית שבו. ונודע דרך הנלחמים וכן הנאבקים יחד כשאחד מתגבר אזי השני מתאמץ להתגבר ג"כ בכל מאמצי כחו. ולכן כשנפש האלהית מתאמצת ומתגברת להתפלל אזי גם הקליפה מתגברת כנגדה לבלבלה ולהפילה במחשבי' זרה שלה

יום חמישי כ"ז שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לה, ולא כטעות העולם... עד עמ' 70, ממש עמו:

1 נְלַחֲמוֹת בִּינְיָהֵן עַל הַשְּׁלִיטָה בַּמּוֹחוֹ שֶׁל הָאָדָם, שִׂיחָה מִמּוֹלָא
 2 בַּעֲנִינָה הֵיא בַּלְבָּד, כֵּל אַחַת חַפְצָה וְרִצּוֹנָה לְמִשְׁלָ בּוֹ – בַּמּוֹחַ,
 3 וְלְהִיּוֹת הַמּוֹחַ מְקַלָּא מִמְנַה לְבָדָה, וְכֵל הַרְהוּרֵי תוֹרָה וְיִרְאָת
 4 שָׁמַיִם – נוֹבְעִים, מִנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, – וּמֵאִירָךְ וְכֵל מִלֵּי דְעֻלְמָא
 5 – כָּל הַמַּחְשְׁבוֹת וְהַהֲרַהוּרִים
 6 בַּעֲנִינֵי עוֹלָם נוֹבְעִים מִנֶּפֶשׁ
 7 הַבְּהֵמִית, – הֵרִי, שְׁכוּוֹנֵת
 8 הַתְּפִילָה הֵיא מִזֶּהנֶפֶשׁ
 9 הָאֱלֵקִית, וְאִילוֹ הַמַּחְשְׁבוֹת
 10 הַזֹּרוֹת הֵן מִהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
 11 מִכַּאן – שְׁאִין בַּמַּחְשְׁבוֹת
 12 הַזֹּרוֹת מִשּׁוֹם הוֹכַחָה שְׁאִין
 13 הַתְּפִילָה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיכָה
 14 לְהִיּוֹת, בַּרְס, אֵם כִּךְ,
 15 שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית הֵיא הֵיא
 16 הַעֲסוּקָה בְּכוּוּנוֹת הַתְּפִילָה –
 17 מִזֶּה מִפְּרִיעַ לָהּ, מִזֶּה שֶׁהַנֶּפֶשׁ
 18 הַבְּהֵמִית מִהַרְהַרַת בַּמַּחְשְׁבוֹת זְרוֹת?! – אוֹמֵר עַל כִּךְ רַבְּנוּ הַזּוֹקֵן: רַךְ
 19 שְׁהָאֱלֹהִית מְלַבֶּשֶׁת בָּהּ. – הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית מְלוּבֶשֶׁת בַּנֶּפֶשׁ
 20 הַבְּהֵמִית, וְלָכֵן מְבַלְבֵּלוֹת הַמַּחְשְׁבוֹת הַזֹּרוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
 21 לַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית בְּכוּוּנוֹת הַתְּפִילָה? וְהוּא כְּמִשְׁלָ אָדָם הַמְּתַפַּלֵּל

1 וְלֹא כְּטַעוֹת הָעוֹלָם, שֶׁמוֹעִים לְהוֹכִיחַ מִנִּפְּיִלַת הַמַּחְשְׁבָה זְרָה
 2 – מְבַלְבֵּל שְׁאִין תְּפִלְתָם בְּלוּם, – הַחוֹשְׁבִים בְּטַעוֹת נִפְּיִלַת
 3 הַמַּחְשְׁבָה מוֹכִיחָה שְׁאִין תְּפִילְתָם שׁוּדָה כְּלוּם, מִשּׁוֹם שְׁאִילוֹ הַתְּפַלֵּל
 4 כְּרָאוּי וְנִכּוֹן – לֹא הֵיוּ נוֹפְלִים לוֹ מִחַשְׁבוֹת זְרוֹת. – וּמֵאֵחָד
 5 שֶׁאֵכֵן נוֹפְלוֹת בַּמּוֹחוֹ
 6 מַחְשְׁבוֹת זְרוֹת, הֵם מְסִיקִים
 7 מִכֵּר, שֶׁתְּפִילְתָם אֵינְנָה
 8 מִתּוֹךְ כּוּוּנָה, וְהָאֻמָּת הֵיא
 9 כְּדַבְּרֵיהֶם, אֵם הֵיִתָה נֶפֶשׁ
 10 אַחַת לְבָדָה, הֵיא
 11 הַמְּתַפַּלֵּל וְהֵיא
 12 הַמַּחְשְׁבָת וְהַמְּהַרְהַרֵת
 13 הַמַּחְשְׁבוֹת זְרוֹת. – הַדְּבַר
 14 הֵיא נִכּוֹן, אִילוֹ הֵיִתָה זֶה נֶפֶשׁ
 15 אַחַת שְׁעוֹשָׂה אֵת כָּל
 16 הָאֵמּוֹר, אִזִּי הֵיא בַּמַּחְשְׁבוֹת
 17 הַזֹּרוֹת מִשּׁוֹם הוֹכַחָה,
 18 שֶׁ"הַמְּתַפַּלֵּל" אֵינּוּ כָפִי שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת, שֶׁכֵּן, אֵם הַנֶּפֶשׁ הִיחִידָה הוּוּ
 19 שֶׁקוֹעָה כָּל כּוֹלָה בְּתַפִּילָה – אֵין מְקוּם אִזִּי לְשׁוֹם מַחְשְׁבוֹת זְרוֹת,
 20 אֲבָל כְּאֻמָּת לְאֻמָּתוֹ הֵן שְׁתֵּי נֶפְשׁוֹת, הַנְּגַלְתָּמוֹת זֶה עִם זֶה בְּמִחוֹ
 21 שֶׁל אָדָם, – הֵרִי הָאֵמֶת הֵיא שְׁקִימוֹת שְׁתֵּי נֶפְשׁוֹת שׁוֹנוֹת וְהֵן

ליקוטי אמרים

ולא כטעות העולם שמועים להוכיח מנפילת המחשבה זרה מבלבל שאין תפלתם בלום, החושבים בטעות נפילת המחשבה מוכיחה שאין תפילתם שודה כלום, משום שאילו התפלל כראוי ונכון לא היו נופלים לו מחשבות זרות. והאמת היא כדבריהם אם היתה נפש אחת לבדה היא המתפללת והיא המחשבת ומהרהרת המחשבות זרות. אבל באמת לאמיתו הן שתי נפשות הנלחמו' זו עם זו במוחו של אדם כל אחת חפצה ורצונה למשול בו ולהיות המוח ממולא ממנה לבדה. וכל הרהורי תורה ויראת שמים מנפש האלהית וכל מילי דעלמא מנפש הבהמית רק שהאלהית מלובשת בה. והוא כמשל אדם

ולא כטעות העולם, שמועים להוכיח מנפילת המחשבה זרה מבלבל שאין תפלתם בלום, החושבים בטעות נפילת המחשבה מוכיחה שאין תפילתם שודה כלום, משום שאילו התפלל כראוי ונכון לא היו נופלים לו מחשבות זרות. והאמת היא כדבריהם אם היתה נפש אחת לבדה היא המתפללת והיא המחשבת ומהרהרת המחשבות זרות. אבל באמת לאמיתו הן שתי נפשות הנלחמו' זו עם זו במוחו של אדם כל אחת חפצה ורצונה למשול בו ולהיות המוח ממולא ממנה לבדה. וכל הרהורי תורה ויראת שמים מנפש האלהית וכל מילי דעלמא מנפש הבהמית רק שהאלהית מלובשת בה. והוא כמשל אדם

2. אלא, אף על פי כן, כתוב, שכל זה מדובר בהכנה ובהתחלת ההתבוננות העמוקה בענין האלקי שבתפילה - אז אין במחשבה הזרה משום הוכחה שאין ה"מתפלל" כמו שצריך להיות. אך בעיצומה של ההתבוננות, כשהוא נתון בעומק הענין - יש בכך משום הוכחה על אי-ההצלחה המלאה של ההתבוננות; שכן, אכן פועלות כאן שתי נפשות, אך המוח הוא הרי אותו אחד. לו היה המוח כולו שקוע באותה התבוננות שבתפילה - אין כל מקום אז במוח שתעלה בו מחשבה זרה.

26 - בתפילתו. ואם יקשה לו להסירם - את המחשבות הזרות,
 27 מדעתו, מפני שטורדים דעתו מאד בחזקה - אזי ישפיל נפשו
 28 לה' ויתחנן לו ויתברך במחשבתו, - אם הוא עוסק אז בקטעי
 29 התפילה שאסור להפסיק בהם בדיבור, אלא יתפלל במחשבתו
 30 להשיג, לרחם עליו
 31 ברחמי הברכים, ברחם
 32 אב על בנים הנמשכים
 33 ממהו, וככה ירחם ה' על
 34 נפשו הנמשכת מאתו
 35 ויתברך, להצילה ממים
 36 הודונים, - מהמחשבות
 37 הזרות שמן הנפש הבהמית,
 38 ולמענו יעשה, - הקב"ה
 39 יעשה למען עצמו כביכול,
 40 כפי חלק ה' ממש עמו: -
 41 שכן, אם יתפלל שירחמו
 42 עליו - הוא עלול, לפעמים,
 43 לעורר על עצמו דינים
 44 חלילה: ישפטו אותו אם הוא
 45 זכאי שירחמו עליו, ואילו
 46 אם בקשתו היא "למענו",
 47 למען הקב"ה - מובן הדבר, שאין אז מקום לשפוט את ה' מתפלל
 48 אם הוא זכאי לרחמנות. פירוש נוסף יש בכך: רבנו הזקן מבטיח,
 49 שהקב"ה אכן יעשה זאת למענו, וירחם עליו, שכן, הנשמה היא חלק
 50 מה'.

ליקוטי אמרים

המתפלל בכוונ' ועומד לנגדו עו"ג רשע ומשיח ומדבר עמו כפי
 עמו כדי לבלבלו שואת עצתו בודאי שלא להשיב לו
 מטוב ועד רע ולעשות עצמו כחרש לא ישמע ולקיים
 מה שכתו' אל תען כסיל כאולתו פן תשוה לו גם אתה
 כך אל ישיב מאומה ושום טענה ומענה נגד המחשבה
 זרה כי המתאבק עם מנוול מתנוול ג"כ רק יעשה עצמו
 כלא יודע ולא שומע ההרהורי שנפלו לו ויסירם מדעתו
 ויוסיף אומץ בכח כוונתו ואם יקשה לו להסירם מדעתו
 מפני שטורדים דעתו מאד בחזקה אזי ישפיל נפשו
 לה' ויתחנן לו ית' במחשבתו לרחם עליו ברחמיו
 המרובים כרחם אב על בנים הנמשכים ממחו וככה
 ירחם ה' על נפשו הנמשכת מאתו ית' להצילה ממים
 הודונים ולמענו יעשה כי חלק ה' ממש עמו:

1 ככוונה, ועומד לנגדו עו"ג - גוי, רשע, ומשיח ומדבר עמו כפי
 2 לבלבלו, - ולהפריע לו בתפילתו. לולא היה בדעתו של הגוי
 3 לבלבל את היהודי, אלא רק לשאול אותו שאלה מסוימת - קיימת
 4 או העצה, לענות לו על שאלתו, והוא יפסיק מלבלבל בתפילתו.
 5 אך, מאחר שכוונתו של
 6 הרשע היא לבלבל את
 7 תפילתו, לא תועיל
 8 ההתדיינות אתו, שואת
 9 עצתו בודאי, - העצה
 10 הטובה למתפלל, היא, שלא
 11 להשיב לו מטוב ועד רע,
 12 - שלא לענות לרשע מטוב
 13 עד רע, ולעשות עצמו
 14 כחרש לא ישמע, ולקיים
 15 מה שכתוב: "אל תען
 16 כסיל כאולתו, פן תשוה
 17 לו גם אתה". כך -
 18 כשנפלות במוחו מחשבות
 19 זרות, אל ישיב מאומה
 20 ושום טענה ומענה נגד
 21 המחשבה זרה, - אל יכנס
 22 לשום ויכוח ולמחשבות והרהורים כיצד לנצח את המחשבה הזרה,
 23 כי המתאבק עם מנוול - מתנוול גם כן; - ולכן, אל יתעסק כלל
 24 עם המחשבה הזרה, רק יעשה עצמו כלא יודע ולא שומע
 25 ההרהורים שנפלו לו, ויסירם מדעתו, ויוסיף אומץ בכח כוונתו.

יום שישי כ"ח שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 70, פרק כט אך... עד עמ' לו, בצדיקים.

68 העבודה בתוך הלב - היינו: שמה שהאדם מבין במוחו, יאיר בלבו;
 69 ומגמתה של עבודה זו היא, להשפיע על הלב לשנות את רגשותיו
 70 לטובה, שבמקום תאוות הלב לדברים גופניים - תהייה לו אהבת
 71 ה' ויראת ה'. ברם, לעבודה זו, זקוק האדם לפתיחת הלב שלבו יהיה
 72 פתוח לקלוט מה שהמוח
 73 מבין ומושפע ממנו. כשהלב
 74 סתום ואינו מסוגל לקלוט -
 75 יש בכך משום הפרעה
 76 לעבודת הלב שבתפילה.
 77 וגם לפעמים לא יוכל
 78 לחלחם עם הציצ, לקדש
 79 עצמו במתן לו, מפני
 80 כבודת שבלבו. - כפי
 81 שלמדנו בפרק כ"ו, חלק
 82 מעבודתו של ה' בינוני, הוא לקדש את עצמו בדברים המותרים: לא
 83 לעשות את מה שהוא מתאוה לעשות, כמו: להימנע מלאכול -
 84 כשהוא רוצה לאכול, וכדומה. דבר זה בא בדרך של מלחמה - על

ליקוטי אמרים

פרק כט אך עוד אחת צריך לשית עצות בנפשו'
 הבינונים אשר לפעמים ועתים
 רבים יש להם טמטום הלב שנעשה כאבן ולא יכול
 לפתוח לבו בשום אופן לעבודה שבלב זו תפלה.
 וגם לפעמים לא יוכל לחלחם עם הציצ לקדש עצמו
 במותר לו מפני כבודת שבלבו וזאת היא עצה היעוצה
 לפעמים ועתים רבים יש
 להם טמטום הלב שנעשה - הלב, כאבן, ולא יוכל לפתח לבו
 בשום אופן לעבודה שבלב זו תפלה, - כפי שמפרשים בתורת
 החסידות, הכוונה היא, שהתפילה היא עבודה בתוך הלב ועם הלב;

51 פרק כט. בפרקים הקודמים, העלה רבנו הזקן שורה של עצות, כיצד
 52 להשתחרר מעצבות, שיש בה משום הפרעה לעבודת ה'. בפרק שאנו עומדים
 53 ללמוד, מורה רבנו הזקן כיצד להשתחרר מהפרעה אחרת בעבודת ה', והיא
 54 - טמטום הלב, שלעתים קורה שלבו של אדם סתום ואינו בריהרגשה, ולכן
 55 אין הוא מסוגל לקלוט את אור
 56 ה' שכל' הפועל להשפיע על
 57 הלב, שגיגע בתפילתו לאהבת ה'
 58 וליראת ה'.
 59 אך עוד אחת צריך לשית
 60 עצות - לחפש עצות,
 61 בנפשות הבינונים, -
 62 בנפשות אלה שהם
 63 במדרגת ה' בינוני" אשר
 64 לפעמים ועתים רבים יש
 65 להם טמטום הלב שנעשה - הלב, כאבן, ולא יוכל לפתח לבו
 66 בשום אופן לעבודה שבלב זו תפלה, - כפי שמפרשים בתורת
 67 החסידות, הכוונה היא, שהתפילה היא עבודה בתוך הלב ועם הלב;

1 האדם להלחם עם היצר הרע שרוצה שהאדם יספק את תאוותיו
 2 בכל דבר. וכשהלב נמצא במצב של טמטום וכבודות - אין הוא
 3 מסוגל לנהל מלחמה זו עם היצר הרע. וזאת היא עצה היעוצה
 4 בזוהר הקדוש, דאמר רב מתיבתא בגן עדן, - שאמר ראש
 5 הישיבה בגן עדן, "אע"פ
 6 דלא סליק ביה נהורא -
 7 מבמשין ליה כו', - בול עץ
 8 שאין האש אוחות בו -
 9 מבטשים אותו, מכים בו
 10 ומפרידים אותו לחתיכות.
 11 כדי להדליק בול עץ שאין
 12 האש נאחות בו - אין מן
 13 הצורך להוסיף אש חזקה
 14 יותר, אלא אפשר להכין את
 15 העץ שהאש תשלוט בו,
 16 וזאת - על-ידי שמפרידים
 17 אותו לחתיכות קטנות
 18 ודקות. כך גם - ממשיך
 19 ב"זוהר": גופא דלא סליק
 20 ביה נהורא דנשמתא -
 21 מבמשין ליה כו'. - גוף
 22 שלא נקלט בו האש והאור
 23 של הנשמה - מבטשים
 24 אותו. אז - מסיים ה"זוהר"
 25 נעשה הגוף ראוי לקליטת
 26 "נהורא דנשמתא" (אור
 27 הנשמה). פרוש "נהורא
 28 דנשמתא", - משמעות "נהורא דנשמתא" - אור הנשמה - (שאינו
 29 מאיר בגוף), שאור הנשמה והשכל אינו מאיר כל כך למשל על
 30 חמירות שגנוף. - שכן, על ה"שכל" של הנשמה, לשלוט
 31 בחומריות הגוף ולזככה. ואילו בנידון דידן (בענינו) אין אור
 32 הנשמה והשכל משפיעים על החומריות. ואף שמבין ומתבונן
 33 בשכלו בנדלת ה' - כלומר: ב"התבוננות" לא חסר לו כלום,
 34 ובכל זאת, אינו נתפס ונדרבק במוחו כל כך - הבנה זו אינה
 35 נתפסת ונדרבכת כל כך במוחו, שיוכל למשל על חמירות הלב,
 36 וזאת, מחמת חמירותו ונסותו. - של המוח והלב. והספקה
 37 - לכן, היא גסות הקליפה, שמגביה עצמה על אור קדשת
 38 נפש האלהית, - הנפש הבהמית, שהיא נפש של קליפה, מגביהה
 39 את עצמה בחומריותה, כנגד אור הקדושה של הנפש האלקית,
 40 ומסתרת ומחשיכה אותה. - את אור הקדושה של הנפש
 41 האלקית. כשם שבמשל, כשאין האש נאחות בבול העץ, לא נדרש

ליקוטי אמרים

בזוהר הקדוש דאמר רב מתיבתא בגן עדן אע"פ דלא
 סליק ביה נהורא מבטשין ליה כו'. גופא דלא סליק
 ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה כו' פי' נהורא
 דנשמתא שאור הנשמה והשכל אינו מאיר כל כך
 למשול על חומריות שגנוף. ואף שמבין ומתבונן
 בשכלו בנדולת ה' אינו נתפס ונדרבק במוחו כל כך
 שיוכל למשול על חומריו' הלב מחמת חומריותו וגסותו
 והסיבה היא גסות הקליפה שמגביה עצמה על אור
 קדושת נפש האלהית ומסתרת ומחשיכה אותה. ולזאת
 צריך לבטשה ולהשפילה לעפר דהיינו לקבוע עתים
 להשפיל עצמו להיות נכזה בעיניו נמאס ככתוב ולב
 נשבר רוח נשברה היא הס"א שהיא היא האדם עצמו
 בנינונים שנפש החיונית המחיה הגוף היא בתקפה
 כתולדתה בלבו נמצא היא היא האדם עצמו. ועל
 נפש האלהית שבו נאמר נשמה שנתת כי טהורה היא
 שנתת כי דייקא מכלל שהאדם עצמו איננו הנשמה
 הטהורה כי אם בצדיקים שבהם הוא להפך שנשמה
 הטהורה שהיא נפש האלהית הוא האדם וגופם נקרא
 בשר אדם. וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו כשהיה הולך
 לאכול היה אומר שהוא הולך לגמול חסד עם העלוכה

דוקא להוסיף יותר אש, אלא מפרידים את בול העץ לחתיכות
 קטנות, שתהיינה מסוגלות להידלק - כך גם בנמשל, לא נדרשת
 התבוננות גדולה ועמוקה יותר בגדולת ה', אלא יש לשבור את
 חומריות הקליפה, כדי שהאדם יהיה ראוי לקלוט בתוכו את אור
 הקדושה של הנפש
 האלקית. ולזאת - ולכן,
 צריך לבטשה ולהשפילה
 לעפר, דהיינו לקבוע עתים
 להשפיל עצמו, - לעשות
 "חשבונות" שישיעו על
 השפלתו להיות "נכזה
 בעיניו נמאס" ככתוב,
 ו"לב נשבר" - "רוח
 נשברה", היא הסמרא
 אחרא, - על-ידי ההשפלה
 נשברת רוח ה"סטרא
 אחרא", שהיא היא האדם
 עצמו בנינונים, - הנפש
 הבהמית של הקליפה, היא
 האדם עצמו באלה
 שמדריגתם היא מדרגת
 ה"בינוני", שנפש החיונית
 המתיה הגוף, היא
 בתקפה כתולדתה בלבו,
 - של ה"בינוני", נמצא
 היא היא - הנפש שמן
 הקליפה, האדם עצמו. -
 ב"בינוני". וכשהוא שובר את עצמו, הוא שובר בכך את ה"סטרא
 אחרא". ועל נפש האלהית שבו נאמר: "נשמה שנתת כי
 טהורה היא", "שנתת בי" דייקא, - בי, דוקא, מכלל - מכאן,
 שהאדם עצמו איננו הנשמה הטהורה, - שהרי, אז לא היה
 אומר "שנתת בי". בשעה שהאדם אומר "שנתת בי", אומרים זאת
 נפשו וגופו, כי הגוף בשל עצמו אינו אדם שיכול לומר. משמעות
 הדברים היא שהאדם עצמו הוא הנפש הבהמית המחיה את הגוף,
 והיא אומרת על הנפש האלקית "שנתת בי". כי אם בצדיקים,
 - בהם, אין הנפש הבהמית - האדם עצמו, שבהם הוא להפך,
 שנשמה טהורה שהיא נפש האלהית - הוא האדם, - שכן,
 כל חיותם באה מהנפש האלקית בלבד, גם הגוף חי מהנפש
 האלקית, וגופם נקרא "בשר אדם", - טפל לאדם עצמו.
 וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו, בשניהו הולך לאכול, היה אומר
 שהוא הולך לגמול חסד עם העלוכה ועניה - הוא גופו, כי -

2. חלק ג קסח, א. 3. מפי זקני החסידים שמענו: אף שמתחילת הפרק אמר רבנו הזקן, שהטמטום הוא בלב בלבד, ואילו כאן הוא מסיים,
 מחמת חומריותו וגסותו, שזה מזיק לחומריות ולגסות של שניהם, של הלב והמוח? אלא ממה שהלב אינו כמו שצריך להיות, הוכחה שגם
 במוח לא נתקבלה ההתבוננות כראוי. אם המוח מקבל את ההתבוננות כראוי - מן ההכרח שזה ישיע על הלב. כפי הכלל הידוע, ששכל ומדות
 הם "עילה ועלול", סיבה ומסובב, וכשהסיבה קיימת בא המסובב בדרך ממילא. ולכן - אם אין ביכולת השכל להשפיע על הלב, מן ההכרח
 לומר, שהשכל אינו מאיר כראוי במוח עצמו, וזה נובע מחומריות וגסות המוח. על דברים אלה - העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אי"כ למה לא
 אמר גם בר"פ ע"ד המוח? - אולי התירוח על הנ"ל בר"פ קאי בנינונים, ובינוני תמיד מוחו ברשותו כו' (עיין פי"ו). משא"כ כאן מפרש הזהר,
 ובזוהר פשיטא דמדבר גם ברשעים (אף - שגם בנינונים קאי, שלכן הביאו בנדו"ו)". 4. תהלים טו, ד. 5. תהלים נא, יט: רוח נשברה לב נשבר.
 6. ברכות השחר: ברכות ס, ב. 7. שמות ל, לב. 8. ויקרא רבה לד, ג. 9. תהלים כב, ז. 10. משלי יב, יט.

9 מחיה גופו ובשרו, שֶהֲרַע
10 שְהִיָּה בְנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית
11 הַמְלַבֶּשֶׁת בְּדָמוֹ וּבְשָׂרוֹ -
12 נִתְהַפֵּךְ לְטוֹב, וְנִכְלָל
13 בְּקִדְשֵׁי נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית
14 מִמֶּשׁ, בְּצַדִּיקִים. -
15 וממילא, הנפש האלקית
16 היא האדם עצמו בצדיקים.

ליקוטי אמרים

ועניה הוא גופו כי כמו זר נחשב אצלו ולכן אמר שהוא גומל חסד עמו במה שמאכילו כי הוא עצמו אינו רק נפש האלהית לבד כי היא לבדה מחיה גופו ובשרו שֶהֲרַע שְהִיָּה בְנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַמְלּוּבֶשֶׁת בְּדָמוֹ וּבְשָׂרוֹ נִתְהַפֵּךְ לְטוֹב וְנִכְלָל בְּקִדְשֵׁי נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית מִמֶּשׁ בְּצַדִּיקִים.

1 הגוף, כמו זר נחשב אצלו,
2 ולכן אמר שהוא גומל
3 חסד עמו במה שמאכילו,
4 - כמו שעושים חסד
5 כשנותנים לאכול לזולת. כי
6 הוא עצמו אינו רק נפש
7 האלהית לבד, כי היא
8 לבדה - הנפש האלקית,

יום שבת קודש כ"ט שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לו, אבל בנינוני... עד עמ' 72, נגדי תמיד.

52 לתולעת, הרי הוא ממילא גרוע מתולעת, שאין לה בחירה לשנות
53 את עצמה מכפי שבראו אותה. על כל פנים, כל האמור מהווה
54 חשבון נפש, להביא את ה"בינוני" לשבירת עצמו. ברם, יש הרי זמנים
55 בהם אין ל"בינוני" קשר לתאוות, כמו בשעת התפילה, כשהאבה

17 אָבֵל בְּבִינוּנִי, מֵאַחַר שְׁמֵהוּתָהּ וְעֲצֻמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית
18 הַבְּהֵמִית שְׁמִסְטְרָא אַחֲרָא, הַמְלַבֶּשֶׁת בְּדָמוֹ וּבְשָׂרוֹ, לֹא נִתְהַפֵּךְ
19 לְטוֹב - הֲרִי הִיא הִיא - הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁמֶן הַקְּלִיפָה, הָאָדָם
20 עֲצֻמוֹ. - וכשאדם שובר את עצמו, הוא שובר בכך את ה"סטרא

ליקוטי אמרים

אבל בנינוני מאחר שמהותה ועצמותה של נפש החיונית הבהמית שֶׁמִּסְטְרָא אַחֲרָא, המלבשת בדמו ובשרו לא נהפך לטוב הרי היא היא האדם עצמו וא"כ הוא רחוק מה' בתכלית הריחוק שהרי כח המתאוה שבנפשו הבהמית יכול ג"כ להתאוות לדברי האסורים שהם נגד רצונו ית' אף שאינו מתאוה לעשותם בפועל ממש ח"ו רק שאינם מאוסים אצלו באמת כבצדיקים כמש"ל [פ' יב]. ובוה הוא גרוע ומשוקץ ומתועב יותר מבעלי חיים הטמאים ושקצים ורמשים כנ"ל וכמ"ש ואנכי תולעת ולא איש וגו' [וגם כשמתגברת בו נפשו האלהית לעורר האהבה לה' בשעת התפלה אינה באמת לאמיתו לגמרי מאחר שחולפת ועוברת אחר התפלה כנ"ל ספי"ג] ובפרט כשיזכור טומאת נפשו בחטאת נעורים והפגם שעשה בעליוני' ושם הוא למעלה מהזמן וכאלו פגם ונטמא היום ח"ו ממש ואף שכבר עשה תשובה נכונה הרי עיקר התשובה בלב והלב יש בו

21 אחרא". להלן, ערשה רבנו
22 הזקן חשבנו של ה"בינוני",
23 כיצד יגיע ללב נשבר -
24 מעובדה זו עצמה, שהאדם
25 שבו הוא מ"סטרא אחרא" -
26 וְאִם בֵּן - אם ה"אדם" שבו
27 הוא מהנפש של "סטרא
28 אחרא", הוא רחוק מה'
29 בְּתַכְלִית הַרְחֹק, שְׁתֵּרִי
30 בַּח הַמִּתְאַוֶּה שֶׁבְּנִפְשׁוֹ
31 הַבְּהֵמִית יָכוֹל גַּם בֵּן
32 לְהִתְאַוֹת לְדַבְרִים
33 הָאֲסוּרִים שֶׁהֵם נֶגְדֵי רְצוֹנוֹ
34 וְיִתְבָּרֵךְ, אֵף שְׁאִינוֹ מִתְאַוֶּה
35 לְעֲשׂוֹתָם בְּפִעֵל מִמֶּשׁ חֵם
36 וְשֵׁלוֹם, רַק שְׁאִינֵם
37 מְאוּסִים אֲצִלוֹ בְּאֵמֶת,
38 בְּצַדִּיקִים, - בצדיקים
39 מאוסים באמת הדברים
40 שהם נגד רצונו של הקב"ה,

76 מחדש - גם זה נקרא "שפת אמת תכון לעד", הרי זו רק האמת
77 לאמיתו "שלהם" (של הבינונים), אבל אין זו האמת האמיתית
78 לגמרי. כשעל ה"בינוני" להגיע ל"לב נשבר", עליו לעשות את חשבון
79 נפשו, שאכן אין זו האמת האמיתית לגמרי, מאחר שאהבתו לה'
80 חולפת ועוברת אחרי התפילה. ובפרט בְּשִׁיזוּר מִטְּמֵאת נֶפֶשׁוֹ
81 בְּחַטָּאת נְעוּרִים, וְהַפְּגָם שֶׁעָשָׂה בְּעִלְיוֹנִים, - שם שורש נפשו, ואף
82 שכיום אין הוא שייך לאותם חטאים, אלה התרחשו אצלו לפני
83 שנעשה "בינוני" - אומר על כך רבנו הזקן: וְשֵׁם - בעולמות
84 העליונים, הוא לְמַעַל מִחֻזְמוֹן, וּבְאֵלוֹ פָּגַם וְנִטְמָא הַיּוֹם חֵם
85 וְשֵׁלוֹם מִמֶּשׁ. וְאֵף שֶׁבְּכָר עָשָׂה תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה, - על חטאיו,
86 ותשובה הרי מסירה את הפגם, הרי עיקר התשובה בלב, -

41 ואילו ב"בינוני" אין הם מאוסים, ויתכן שגם יתאוה להם, כמו
42 שֶׁנִּתְבָּרַר לְעִיל [פְּרָק יב]. - שה"בינוני" לאחר תפילתו, כשאהבת
43 ה' איננה בהתגלות בלבו, יתכן שיתאוה לכל הדברים הגשמיים
44 שבעולם הזה, גם בהיתר וגם באיסור, אלא, כפי שמוסבר שם,
45 התאוה לדבר של איסור אינה גדולה כל כך שירצה לממשה בפועל,
46 הוא נכשל רק בהרהורי עבירה. וכן - בהתאוותו לדברים שהם
47 נגד רצונו של הקב"ה, הוא גרוע ומשוקץ ומתועב יותר מבעלי
48 חיים הטמאים ושקצים ורמשים בְּנִזְכָּר לְעִיל, - בפרק כ"ה,
49 שבעלי החיים הטמאים אינם עושים דבר שהוא נגד רצונו של
50 הקב"ה, ואילו האדם שעושה דבר כזה, הוא גרוע מהם, וכמו
51 שְׁבִתּוֹבִי: "וְאִנְכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְגוֹ'" - וכשאדם נמשל

1 שהחרטה העמוקה בלב על העבירה – מסירה את הפגם, וְהִלֵּב יֵשׁ
2 בּוֹ פְּחִינּוֹת וּמְדַרְגּוֹת רְבוּת, – כפי הידוע¹¹ על מה שנאמר:¹²
3 "ממעמקים קראתיך" – שבלב האדם ישנו עומק לפניו מן העומק,
4 וְהִכַּל – תלוי לְפִי מַה שֶׁהוּא אָדָם, – בשעה שאדם נמצא
5 במדרגה עליונה יותר –
6 נדרשת ממנו תשובה גדולה
7 יותר וחרטה עמוקה יותר
8 בלבו, וְלִפִּי הַיָּמִן וְהַמְּקוֹם, 2
9 – שבזמן מסויים ובמקום
10 מסויים אפשר שתידרש
11 ממנו תשובה עמוקה יותר
12 מאשר במקום ובזמן אחר, 6
13 למשל: אם באותו זמן
14 ובאותו מקום קיימים לפניו פחות נסיונות בענין מסויים – נדרש אז
15 ממנו שהתשובה על אותו ענין תהיה גדולה יותר מאשר במקום
16 ובזמן שעליו להיאבק יותר באותם נסיונות, כִּידוּעַ לַיְדוּעִים. – לכן,
17 יתכן שהתשובה שעשה אי פעם, לא יהיה די בה למצב בו הוא

ליקוטי אמרים

בח' ומדרגות רבות והכל לפי מה שהוא אדם ולפי הזמן והמקום כידוע ליודעים ולכן עכשיו בשעה זו שרואה בעצמו דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מכלל שהיום לא נתקבלה תשובתו ועונותיו מבדילים או שרוצים להעלותו לתשובה עילאה יותר מעומקא דלכא יותר ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד.

14 ובאותו מקום קיימים לפניו פחות נסיונות בענין מסויים – נדרש אז
15 ממנו שהתשובה על אותו ענין תהיה גדולה יותר מאשר במקום
16 ובזמן שעליו להיאבק יותר באותם נסיונות, כִּידוּעַ לַיְדוּעִים. – לכן,
17 יתכן שהתשובה שעשה אי פעם, לא יהיה די בה למצב בו הוא

18 נמצא כיום, והיום נדרשת ממנו תשובה גדולה יותר; וְלִבְּךָ עֵבֶשׁוּ
19 בְּשָׁעָה זו, שְׂרוּאָה בְּעֵצְמוֹ "דְּלֵא סְלִיק בִּיה נְהוּרָא דְנִשְׁמַתָּא",
20 – שאור הנשמה אינו "נתפס" בו, מְכַלְל – מכאן, שְׁהִיּוּם לֵא
21 נְתַקְבְּלָה תְּשׁוּבָתוֹ, וְעוֹנוֹתָיו מְבַדִּילִים, – בינו לבין אביו
22 שבשמים, ואינם מאפשרים
23 לאור הנשמה להאיר בו, או
24 שְׂרוּצִים לְהַעֲלוֹתוֹ
25 לְתְּשׁוּבָה עֲלֵיָהּ יוֹתֵר, –
26 לתשובה עליונה יותר,
27 מְעַמְקָא דְלֵבָא יוֹתֵר. –
28 מעומק עמוק יותר שבלב,
29 מאשר התשובה הקודמת.
30 כלומר: לא שהיום אין
31 תשובתו מקובלת, אדרבה, מלמעלה רוצים לקרב אותו ולהביאו
32 לדרגה עליונה יותר של תשובה, ולכן מערימים לפניו סיבות
33 והפרעות בעבודת ה', כדי לעורר בו כוחות עמוקים יותר ולהביאו
34 לתשובה עליונה יותר. וְלִבְּךָ אָמַר דְּוִד¹³: "וְחַטָּאתִי נִגְדִי תָמִיד"¹⁴.

11. לקוטי תורה דברים מה, ד. 12. תהלים קל, א. 13. תהלים נא, ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה לכאורה זהו פלא - שאין דבר (עוון) המבדיל, ובכ"ז לא היא סליק נהורא דנשמתא בהגוף. ולכן מכריח זה מהכתוב ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד, גם לאחר שאמר ולבי חלל - שאין לו יצה"ר רע ועון - מדר' צדיק, כדלעיל פ"א - וא"כ מדוע צריך תמיד להיות אצלו בזכרון ולעמוד לנגדו מה שהוא חטא פעם? ומוכרח לומר שזהו בשביל עלי' במדר' הטוב עצמו, תשו"ע יותר כו'".

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' ב

1 אסורות בטלטול, שאין מחשבתו מועילה ליחדן כלכלי. אך רָבֵן
2 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אִין צְרִיךְ לְקַשׁוֹר, אלא על ידי מחשבתו
3 בלבד נעשו החריות כלכלי. ולכאורה לשיטתו יש להתיר זמורה
4 שחישב עליה אף אם לא קשרה, שלא כמבואר במשנתנו.
5 הגמרא מבארת כיצד ניתן להעמיד את משנתנו אף כרבן שמעון בן
6 גמליאל: אָמַר רַב שֶׁשֶׁת, אִפִּילוּ תִימָא – אף אם תאמר שמשנתנו
7 סוברת כרָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שדי במחשבה ליחד מוקצה, אין
8 להקשות מדוע בזמורה היא הצריכה קשירה, דְּהִקְאָ בְּמַאי עָסְקִינָן –
9 כאן במשנה במה מדובר, בְּמַחֲוּבְרַת בְּאִבְיָה – בזמורה המחוברת
10 לעץ הגפן, ובאופן זה אף רבן שמעון בן גמליאל מודה שצריך מעשה
11 כדי להתירה בטלטול.
12 מקשה הגמרא: אִי הָכִי שְׂמִדוּבֵר בּוּמִוּרָה הַמְּחֻבֶּרֶת לְעֵץ, מדוע
13 מועילה הקשירה מבעוד יום להתיר את השימוש בה, והרי קָא
14 מְשַׁתְּמֵשׁ בְּמַחֲוּבְרַת לְקַרְקַע, וחכמים גורו שלא להשתמש בדבר
15 המחובר לקרקע. מתרצת הגמרא: משנתנו עוסקת בזמורה היוצאת
16 מהגפן לְמַטְּהָ מִשְׁלֵשָׁה – בתוך שלשה טפחים מהקרקע, ובאופן זה
17 לא אסרו חכמים להשתמש במחובר.
18 רב אשי מתרץ באופן אחר: רַב אֲשִׁי אָמַר, אִפִּילוּ תִימָא – אף אם
19 תאמר שמשנתנו עוסקת בזמורה תְּלוּשָׁה, מכל מקום נוכל להעמידה
20 כרבן שמעון בן גמליאל, ומה שאסרה המשנה לשאוב בזמורה
21 שאינה קשורה, גְּזִירָהּ הִיא שְׂמָא יְקָטוּם – שמא כשיבוא לתלותה בה
22 את הטפח כדי לשאוב יראה שהיא ארוכה מדי, וכיון שהיא רכה וקל

1 לחותכה, יחתכנה לפי צורכו, ויעבור על מלאכת 'מכה בפטיש'.
2 שנינו במשנה: פֶּקַק הַחֲלוֹן בּוֹ, רבי אליעזר אומר, בזמן שהוא קשור
3 ותלוי פוקקין בו, ואם לאו אין פוקקין בו. וחכמים אומרים, בין כך ובין
4 כך פוקקין בו. הגמרא מבארת את טעם מחלוקתם: אָמַר רַבָּה בַר בַּר
5 חֵנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַכֹּל – בין רבי אליעזר ובין חכמים מוֹדִים שְׂאִין
6 עוֹשִׂין אֶהָל עֲרֵאֵי בְּתַחֲלָה בְּיוֹם טוֹב – שאין להתחיל בבניית אהל
7 עראי ביום טוב, וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר שאסור להתחיל בבנייתו בְּשַׁבָּת
8 החמורה יותר. ולא נְחַלְקוּ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְחַכְמַיִם, אֶלָּא אם מותר
9 לְהוֹסִיף תּוֹסֶפֶת אַרְעִי, שְׂרַבִּי אֲלִיעֶזֶר אָמַר, אִין מוֹסִיפִין תּוֹסֶפֶת
10 אַרְעִי בְּיוֹם טוֹב, וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר שאין מוסיפין בְּשַׁבָּת. ומטעם זה
11 אסר רבי אליעזר להניח בחלון פקק שאינו תלוי, שהרי מוסיף בזה
12 תוספת עראי. וְחַכְמַיִם אָמְרִים, מוֹסִיפִין תּוֹסֶפֶת אַרְעִי אִפִּילוּ בְּשַׁבָּת,
13 וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר שמוסיפין ביום טוב, ועל כן התירו לפקוק, שהרי
14 אין דעתו שיהיה החלון פקוק לעולם.
15 שנינו במשנה: פֶּקַק הַחֲלוֹן, רבי אליעזר אומר, בזמן שהוא קשור
16 ותלוי פוקקין בו, ואם לאו אין פוקקין בו. וְחַכְמַיִם אָמְרִים, בֵּין כֶּךָ
17 וּבֵין כֶּךָ פּוֹקְקִין בּוֹ. מבררת הגמרא: מַאי 'בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ', האם
18 הכוונה בין קשור ובין אינו קשור, או הכוונה בין תלוי ובין אינו תלוי,
19 אך גם הם מודים שצריך הפקק להיות קשור.
20 מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶבְיָא אָמַר רַב בְּהֵנָּא, חכמים סוברים
21 שמוותר לסתום חלון בפקק

יום ראשון

יום ששי

כג שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: יתרו, ששי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: ומוה יוכל . . . כמ"ש לקמן.

אמאל ארויסגייענדיק פון זיין חדר, האָט דער אלטער רבי אָנגעטראָפּען, ווי די רביצין זאָגט צו עטליכע פרויען: "מיינער זאָגט".

האָט דער רבי געזאָגט: מיט איין מצוה בין איך דיינער, מיט מצות וויפיל איז מען דעם אויבערשטען'ס. און איז געפאלען אויף דער פריטעלקע און האָט זיך פארדבק'עט. אויפכאָפּענדיג זיך פון דבקות, האָט ער געזאָגט: צאינה וראינה – אויף ארויסגיין פון זיך און זעהן אלקות, ווערט דאָס פון – בנות ציון, מלכות מעוררת ז"א, לעתיד לבוא וועט זיין אשת חיל עטרת בעלה.

פּעם, בּיַצאָו מַחְדָּרו, הַדְּמָן וְשִׁמְע אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן כִּיצַד הַרְבֵּנִית אוֹמֶרֶת לְכֻמָּה נָשִׁים: "שְׁלִי [=בְּעֵלִין] אוֹמֶר".

– אָמַר הַרְבֵּי: בַּגֶּלֶל מִצְוָה אַחַת אָנִי שְׁלֹף, בְּכֻמָּה מִצְוֹת אָנוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא! וְנִפְלַע לַעֲזוֹת הַדְּלֵת, כְּלוֹ דְּבִקוּת. בְּהַתְּעוֹרְרוּ מֵהַדְּבִקוּת אָמַר: "צְאִינָה וְרְאִינָה" – כִּדִּי לְצֵאת מֵעֲצָמוֹ וְלָרֵאוֹת אֱלֹקוֹת, זֶה נִהְיָה מִ"בְּנוֹת צִיּוֹן" – מַלְכוּת מְעוֹרְרַת ז"א [=זְעִיר אֲנִינִי, שֵׁשֶׁת הַמַּדּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת], לְעֵתִיד לְבֵא יִהְיֶה "אֵשֶׁת חֵיל עֲטָרַת בְּעֵלָה".

יום שני

שבת

כד שבט

ה'תש"ג

בְּשֵׁעַת קְרִיאַת עֲשׂוֹרַת הַדְּבָרוֹת עוֹמְדִים, וּפְנִיָּהם אֶל הַסֵּפֶר תּוֹרָה. הַפְּטוּרָה: בְּשַׁנְתָּ... מִצְבֹּתָהּ . מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר רִאשׁוֹן. אָמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הַתּוֹעֲדוֹת. שיעורים. חומש: יתרו, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיח.
תניא: פרק כד. וזה . . . כנודע.

וירא העם וינועו, אז זיי האָבען דערזעהן גטליכקייט איז שוין וינועו, עס איז געוואָרען א תנועת חיים.

"וירא העם וינועו" – כְּשֶׁהֵם רָאוּ אֱלֹקוֹת, הָרַי מִיַּד "וַיִּנּוּעוּ", נִפְעָלָה תְּנוּעַת חַיִּים.

אָלוּ יַדְעֶתֶם – אָמַר אֲדָמוֹ"ר הַ"צֶּמַח צְדָק" – כַּחֵם שֶׁל פְּסוּקֵי תְהִלִּים וּפְעֻלָּתָם בְּשָׁמַי רוּם, הֵייתֶם אוֹמְרִים אוֹתָם בְּכָל עֵת. תִּדְעוּ שְׁמִזְמוּרֵי תְהִלִּים שׁוֹבְרִים כָּל הַמַּחְצוֹת, וְעוֹלָם בְּעֵלּוּי אַחַר עֵלּוּי בְּלִי שׁוּם הַפְּרָעָה, וּמִשְׁתַּחֲוִים לְפָנָי אֲדוֹן עוֹלָמִים וּפּוֹעֲלִים פְּעֻלָּתָם בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים.

יום שלישי

יום ראשון

כה שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: פרק כה. וזהו . . . 62 אח"כ.

לערנען בכל יום א פרשה חומש מיט פירש"י (זונטאָג ביז שני, מאָנטאָג ביז שלישי וכו'), אמירת תהלים בכל יום, גומר זיין דעם תהלים שבת מברכים – דאָס דארף מען אָפהיטען, דאָס איז נוגע איהם, זיינע קינדער און קינדס קינדער.

לְלַמַּד בְּכָל יוֹם פְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ, חֲמֵשׁ עִם פְּרוּשׁ רִשׁ"י (יוֹם רֵאשׁוֹן - עַד "שְׁנִי", יוֹם שְׁנִי - עַד "שְׁלִישִׁי" וְכוּ'); ; אֲמִירַת תְּהִלִּים בְּכָל יוֹם, לְגַמֵּר אֶת הַתְּהִלִּים בְּשַׁבַּת מְבָרְכִים - עַל כֶּף יֵשׁ לְהַקְפִּיד. זֶה נוֹגֵעַ לוֹ, לְבָנָיו וְלְבָנֵי בָנָיו.

יום רביעי יום שני כו שבט ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: ואף שהאומר . . . עליו כנודע.

אהבה איז דער רוח החיים אין עבודת החסידות, דער חוט המקשר חסידים איינעם מיט דעם אנדערען, און דער חוט המקשר רבי מיט חסידים און חסידים מיט רבי'ן. עס איז הן בדרך אור ישר הן בדרך אור חוזר, האָט קיינע מחיצות ניט, און עס איז העכער פון דער הגבלה פון מקום וזמן.

אַהֲבָה הִיא רוּחַ הַחַיִּים בְּעִבּוּדַת הַחֲסִידוּת, הַחוּט הַמְקַשֵּׁר חֲסִידִים בֵּינָם לְבֵין עַצְמָם, וְהַחוּט הַמְקַשֵּׁר רַבִּי עִם חֲסִידִים וְחֲסִידִים עִם הָרַבִּי. הֵן בְּדֶרֶךְ "אוֹר יִשְׂרָאֵל", וְהֵן בְּדֶרֶךְ "אוֹר חוֹזֵר" [=גם מצד הָרַבִּי וְגַם מִצַּד הַחֲסִידִים]; ; אֵינן לְכַף שׁוֹם מַחְצוֹת, וְהוּא נִעְלָה מֵהַגְּבֻלַת מְקוֹם וְזִמְנָן.

יום חמישי יום שלישי כז שבט ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: והן בבחי' . . . עבודת הצדקה.

אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרִשׁ"ב] כּוֹתֵב בְּאֶחָד מֵמֵאַמְרָיו: חֲסִידִים הַקּוֹדְמִים עָשׂוּ הֶסֶכֶם בְּנַפְשָׁם, שָׁפַל דְּבַר הַמְּתָר, אֵף שִׁישׁ לוֹ אֵיזָה רְצוֹן וְחֲמֻדַת הַלֵּב לָזֶה - לֹא יַעֲשֶׂנוּ, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה שְׁבִירַת הַתְּאֵרָה.

יום שישי יום רביעי כח שבט ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: וכיוצא . . . לב ב"ה כנ"ל.

אחת מתורות הבעל שם טוב:

בִּי תִרְאֶה חֲמוּר - כְּאִשֶּׁר תִּסְתַּכַּל בְּעֵינֵי טוֹב בְּהַחֲמֵר שֶׁלֶף שֶׁהוּא הַגּוּף, תִּרְאֶה - שׁוֹנֵאָךְ - שֶׁהוּא שׁוֹנֵא אֶת הַנְּשִׁמָּה הַמִּתְגַּעְגַּעַת לְאַלְקוֹת וְרוּחַנִיּוֹת. וְעוֹד תִּרְאֶה, שֶׁהוּא - רוֹבֵץ תַּחַת מְשָׁאוֹ - שְׁנַתֵּן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַגּוּף שִׁיזְדַּכָּךְ עַל יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת, וְהַגּוּף מִתְעַצֵּל בְּקִיּוּמָם. וְאוּלַי יַעֲלֶה בְּלִבְכֶם - וְתוֹרַת מַעֲזוֹב לֹ - שִׁיּוּכָל לְקַיֵּם שְׁלִיחוֹתוֹ, כִּי אִם תִּתְחִיל בְּסִגּוּפִים לְשַׁבֵּר אֶת הַחֲמֻרִיּוֹת, הִנֵּה לֹא בָּזוּ הַדְּרָךְ יִשְׁכַּן אוֹר הַתּוֹרָה, כִּי אִם - עֲזוֹב תַּעֲזוֹב עֲמוֹ - לְכַרֵּר אֶת הַגּוּף וּלְזַכְּכוֹ וְלֹא לְשַׁבְּרוֹ בְּסִגּוּפִים.

שבת קודש יום חמישי כט שבט ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תניא: ויחוד . . . לב כמ"ש במ"א.

דער אלטער רבי האָט אַמאָל געזאָגט: פִּירשׁ"י אויף חומש איז ייִנה של תורה, פותח הלב ומגלה אהבה ויראה עצמיות, פִּירשׁ"י אויף גמרא איז פותח המוח ומגלה שכל עצמי.

אֲדָמוּר הַזֶּקֶן אָמַר פַּעַם: פְּרוּשׁ רִשׁ"י עַל חֲמֵשׁ הוּא יֵינָה שֶׁל תּוֹרָה, פּוֹתַח הַלֵּב וּמְגַלֶּה אַהֲבָה וְיִרְאָה עַצְמִיוֹת. פְּרוּשׁ רִשׁ"י עַל גְּמָרָא, פּוֹתַח הַמּוֹחַ וּמְגַלֶּה שְׁכָל עַצְמִי.

יום ראשון כ"ג שבט ה'תשע"ג

אישות בבני-נח

קודם מתן תורה, ואצל בני-נח גם כיום, אי אפשר ליצור אישות על ידי קידושין, לא רק בגלל שלא נצטוו על-יזה אלא (גם) מפני שללא ציווי תורני לא קיים מושג של 'אישות'. כי המושג 'אשת איש' אין פירושו שהאשה קנויה לבעל כחפץ הנקנה אלא שהאיש והאשה חיים יחד, כלשון הפסוק (בראשית ב, כד) "ודבק באשתו", וללא ציווי התורה אין מקום לומר שיש 'ליקוחין' שבכוחם להחיל על האשה שם 'אשת איש' כאשר עדיין "לא נבעלה ו(אפילו) לא נכנסה לבית בעלה". והתורה חידשה לא רק את החיוב לקדש את האשה תחלה, אלא גם עצם האפשרות לקנות אשה היא רק בציווי התורה.

ואם כן, בן-נח הקונה אשה באחד מדרכי הקנינים של התורה לשם אירוסין – לא עשה כלום והיא עדיין פנויה כמו לפני מעשה הקנין ממש, ולכן "אין בן נח חייב על אשת חבירו עד... אחר שנבעלה לבעלה, אבל מאורסה או שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין חייבין עליה".

(לקוטי שיחות ל"ט עמ' 31, 2 עמ' 243)

הלכות מלכים פרק ט, הלכה ז: אין פְּנֵי־נָח חַיֵּב עַל אִשְׁתּוֹ חִבְרוֹ, עַד שִׁבּוּא עָלָיו בְּדַרְבָּה אַחַר שֶׁנִּבְעְלָה לְבַעְלָהּ; אֲבָל מְאֹרְסָהּ, או שֶׁנִּכְנְסָה לְחֵפְהָ וְלֹא נִבְעְלָה – אֵין חַיֵּבִין עָלֶיהָ.

מבואר ברמב"ם (כ"יש הל' אישות): "קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק - אם רצה הוא והיא אישא אותה מכניסה לתוך ביתו ובוועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה. כיון שניתנה תורה נצטוו ישראל, שאם ירצה האיש אישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואח"כ תהיה לו לאשה שנאמר: 'כי יקח איש...'. וליקוחין אלו הן הנקראין קידושין או אירוסין... וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת, אע"פ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה, הרי היא אשת איש... ואם רצה לגרש צריכה גט". ואצל בני-נח גדר אישות גם כיום הוא כמו לפני מתן-תורה שאין האשה נעשית 'אשת איש' על ידי קנין, אלא כמבואר ב'מגיד משנה' (הל' אישות שם): "לגויים בייחוד בעלמא הוא אשתו וכיון שבא עליה לשם אישות הוא לה אשת איש, שחבירו גוי חייב עליה כנזכר פרק ט' מהלכות מלכים ומלחמותיהן (ה"ז)". ויש לבאר:

יום שני כ"ד שבט ה'תשע"ג

משיח הראשון ומשיח האחרון

מהותו של משיח, כמי שיביא לתיקון והשלמת החסרונות שהיו לעם ישראל בגלות, וחזרה לקיום התורה בשלמות, היינו קרבנות, שמיטין ויובלות "ככל מצוותן האמורה בתורה".

וכדי לקיים את התורה בשלמות צריך להיות מלך הלוהם מלחמות ה' ובונה את בית הבחירה, כפי שהיה בימי דוד שכבש את הארץ והתחיל לבנות את בית המקדש.

ולזה מביא הרמב"ם ראייה מפרשת בלעם "שם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שיעמוד מבניו שמושיע את ישראל", כי מכאן למדים שענינו של משיח הוא להחזיר מלכות דוד ליושנה, ו'משיח האחרון' יהיה כ'משיח הראשון', שיבנה המקדש ויקבץ נדחי ישראל. ומאחר שישלוט על העולם ויגאל את ישראל משעבוד מלכויות, קיום התורה יהיה בשלימות, וכתוצאה מכך יהיו ישראל פנויים לעסוק בתורה "ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיוכו לחיי העולם הבא" (להלן פ"יב ה"ד).

(לקוטי שיחות יח, עמ' 271)

הלכות מלכים פרק יא, הלכה א: כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ מְאָמֵין בּוֹ אוֹ מִי שֶׁאֵינוֹ מְחַבֵּה לְבִיאָתוֹ.. הוא כּוֹפֵר... בְּתוֹרָה וּבְמִשְׁתֵּ רַבְּנֵינוּ ... אַף בְּפִרְשֵׁת בְּלַעַם נְאֻמָּה, וְשֵׁם נִבְאֵי בְּשֵׁנֵי הַמְּשִׁיחִים: בְּמִשְׁחֵי תְּרַאשׁוֹן שֶׁהוּא דוֹד ... וּבְמִשְׁחֵי הָאֲחֵרוֹן שֶׁעוֹמֵד מִבְּנֵי.

הרמב"ם מביא ראיות מן התורה לביאת המשיח שיבנה המקדש ויקבץ נדחי ישראל ו"מי שאינו מאמין בו או שאינו מחכה לביאתו... כופר בתורה". ויש להבין: מדוע מפרט ומאריך הרמב"ם בכך שיש שני משיחים, והרי הוא ספר הלכות וההלכה היא להאמין ולחכות לביאת המשיח, ומה מוסיפה הידיעה ש"משיח הראשון הוא דוד"? והביאור:

בכלל האמונה במשיח והציפייה לבואו היא ידיעת ענינו ופעולותיו, ולכן כתב הרמב"ם בתחילת ההלכה: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד לישנה... ובונה מקדש ומקבץ נדחי ישראל. וחזרוין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם... ככל מצוותן האמורה בתורה", כי אין זה סיפור דברים אלא הגדרת

יום שלישי כ"ה שבט ה'תשע"ג

כתיבת התורה שבעל פה

תורה מישראל, מדין "עת לעשות לה'", אך כאן הרמב"ם מדבר קודם התרת האיסור)?

אלא נראה מכך שלדעת הרמב"ם האיסור הוא רק לכתוב ולהפיץ כדי ללמד לאחרים, אך כשכותב לעצמו אין בזה איסור. והנצי"ב (העמק דבר דברים ל, יד) מוסיף ומחדש שלא זו בלבד שאין כאן איסור אלא יש מצוה בדבר, כדברי שלמה המלך (בסוף ספר קהלת): "בני הזהר עשות ספרים הרבה אין קץ", היינו שעל תלמידי חכמים להזהר לכתוב לעצמם כל חידוש.

הקדמת הרמב"ם: וּמִימֹת מִשְׁתֵּ רַבְּנֵינוּ וְעַד רַבְּנֵינוּ תְּקַדּוּשׁ, לֹא חִבְרוּ חִבּוּר שְׁמֵלֻמְדִין אוֹתוֹ בְּרַבִּים בְּתוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּה אֱלֹא... כָּל אַחַד וְאֶחָד בּוֹתֵב לְעַצְמוֹ כְּפִי כְּחוֹ, מִפְּאֹר תְּתוֹרָה וּמִתְּלֻבוֹתֶיהָ כְּמוֹ שִׁשְׁמַע.

הרמב"ם מחדש כאן שגם לפני שנכתבה התורה שבעל פה היה כל אדם כותב לעצמו לזיכרון את השמועות ששמע. ולכאורה צריך ביאור: הרי 'דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב' (מאוחר יותר התירו לכותבה כדי שלא תשתכח

בכתב. וצריך ביאור: מדוע הביא דין זה לגבי קריאת התורה בציבור, והלוא כך הדין בכל לימוד תורה? ולפי האמור הדבר מובן:

לדעת הרמב"ם האיסור הוא רק בלימוד לרבים, אך כל אחד רשאי לכתוב דברים שבעל פה לעצמו וללמוד תורה שבעל פה מתוך הכתב, ולכן הביא דין זה כדי קריאת התורה בציבור, כי מאחר שהוא לימוד תורה לרבים, חל עליו הדין ש'דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב' (משנת יעבץ א"ח ל, ב).

ואף שבימים ההם השכחה לא היתה מצויה (ולכן לא התיירו את הכתיבה לצורך לימוד לאחרים), יש מעלה בכתיבה שעל ידה "ניתוסף יותר בהבנת הענינים, ועד לתוספת חידושים ... כנראה במוחש" (תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 104 ה' 58).

והנה, את הדין ש'דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב' הביא הרמב"ם בדיני קריאת התורה שה'מתורגמן מתרגם לעם מה שהקורא קורא בתורה כדי שיבינו ענין הדברים' (הל' תפילה פ"ב ה"י) וכתב (בה"א): "ולא יתרגם מתוך הכתב אלא על פה", כי התרגום הוא בכלל דברים שבעל פה שאסור לאומרם

יום רביעי כ"ו שבט ה'תשע"ג

בין תלמוד בבלי לירושלמי

על בבל נאמר בגמרא (סנהדרין כד, א): "במחשכים הושבני .. זה תלמודה של בבל". כשם שבגשמיות כאשר שורר חושך, קשה למצוא את פתח החדר אלא יש לגשש בחושך ולמצוא מקום חלול, וגם אז צריך לחפש הוכחות האם זה אכן חלל הפתח או חלל אחר (של חלון וכדומה) – כך גם במובן הרוחני, כדי למצוא את הפירוש האמיתי שבהלכה יש צורך להתייגע בחיפוש אחר אפשרויות שונות, ולמצוא הוכחות לכל דבר עד אשר מגיעים למסקנה האמיתית.

אבל בארץ ישראל, ש"אין תורה כתורת ארץ ישראל" (ב"ד פט"ז, ד) שורר אור, וכשם שבגשמיות על ידי האור ניתן למצוא את המבוקש בקלות ובבהירות – כך גם אופן הלימוד של תלמוד ירושלמי הוא שכדי למצוא את פשט ההלכה אין צורך באריכות הפלפול, אלא מיד רואים את הסברא הנכונה.

(לקוטי שיחות סי' ענן 375 הנ' 16: כ"ד ענן 367)

הקדמת הרמב"ם: וְרַבִּי יוֹחָנָן חָפַר הַתְּלָמוּד הַיְרוּשָׁלְמִי בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.. רַב אֲשֵׁי הוּא שְׁחַבַר הַתְּלָמוּד הַבְּבֵלִי בְּאַרְץ שְׁנַעְרַי.

המקום שבו נכתבו שני התלמודים, בארץ ישראל או בבבל, השפיע על סגנון הלימוד שלהם שכידוע יש ביניהם הבדל גדול (מאמר ד"ה אמר רבא תש"ח פ"א, והנסמן שם):

תלמוד ירושלמי מכיל את ההלכות עצמן, ללא אריכות השקלא-וטריא שבהלכה אלא ההלכה כפי שהיא במסקנתה. שכן, הלימוד בארץ ישראל היה באופן של "הלכות פסוקות בלי פלפול עמוק וארוך כל כך"; לעומת זאת תלמוד בבלי מתאפיין בדיונים ארוכים המכילים פלפולים ושאלות ותשובות, כי בני בבל "עיקר עסקיהם היה דוקא בפלפול ברוב קושיות ותירוצים על כל הלכה ודין בעומק רב עד שהוציאו לאור כל דבר ודבר לאמיתותו".

וחילוק זה באופן הלימוד נובע מההבדל שבין ארץ ישראל לארץ בבל ברוחניות:

יום חמישי כ"ז שבט ה'תשע"ג

בין הקפת פאות לעקירת שן

וראסור! והש"ך (יו"ד סי' קצח) כתב לחלק שלגבי ניקף מפורש בפסוק שהוא גם בכלל האיסור (כדברי רש"י הנ"ל ש"לא תקיפו" נאמר גם על הניקף), אלא שאם אינו עושה מעשה אינו לוקה וכאשר מסייע נחשב כמעשה ולוקה, אך לגבי עקירת שן בשבת, מי שעוקרים לו אינו בכלל האיסור מלכתחילה ומצד הסיוע לא חל איסור.

ונראה שמחלוקת הט"ז והש"ך תלויה במחלוקת הרמב"ם והראב"ד כאן: הט"ז הלך בשיטת הרמב"ם שלא נאמר לאו מיוחד על ניקף אלא שבגלל הסיוע לוקה מדין ניקף, ואם כן מוכח שהסיוע מחשיבו כעושה את האיסור, והוא הדין שעל ידי הסיוע נחשב כעושה את עקירת השן. ואילו הש"ך הלך בדעת הראב"ד שיש איסור בפני עצמו על הניקף, ולפי זה אין פירוש הדברים שמחמת הסיוע הוא משתתף במעשה ההקפה, אלא שמחמת הסיוע נחשב כעושה מעשה ולוקה מצד האיסור להיות ניקף, אך אין ללמוד מכאן לעקירת שן ולומר שעל ידי הסיוע נחשב כמשתתף במעשה העקירה.

(משנת יעבץ א"ח סי' סג)

מנין המצוות, מצוות לא תעשה מג: שְׁלֹא לְהִקְיַף פְּאֵת רֵאשׁ.

הראב"ד משיג על הרמב"ם שמנה רק איסור להקף, וכתב: "לאו למקיף ולא לניקף". ומקורו מדברי הגמרא (מכות כ, ב): "אחד המקיף ואחד הניקף לוקה".

והנה, בגמרא מצינו שתי דעות באיסור על הניקף: א) הוא לפי הדעה ש"לאו שאין בו מעשה לוקים עליו" שהרי הניקף אינו עושה מאומה. ב) "במסייע". כלומר: הניקף מסייע למקיף, ונחשב כעושה מעשה.

ובביאור מחלוקת הרמב"ם והראב"ד נראה שלדעת הראב"ד חל על הניקף איסור בפני עצמו, כפירוש רש"י (שם) ש"לא תקיפו" לשון רבים משמעו המקיף והניקף, אך לדעת הרמב"ם אין איסור על הניקף בפני עצמו, אלא שמפני הסיוע למקיף עובר גם באיסור ניקף, כאילו הוא עצמו הקיף.

ולפי זה יש לבאר את מחלוקת האחרונים לגבי עקירת שן כואבת בשבת: כתב הרמ"א (א"ח סי' שכח ס"ג) שמותר לומר לגוי להוציאה. והקשה הט"ז: הרי מבואר בגמרא שכאשר הניקף מסייע למקיף, היינו שמזמין לו את שעותיו, גם הוא לוקה, ואם כן כאשר מזמין את השן להוציאה הרי הוא בגדר מסייע

יום שישי כ"ח שבט ה'תשע"ג

טומאת אהל - בכהן גדול ובכהן הדיוט

וגם בכהן הדיוט שלגביו לא הביא הרמב"ם כאן שחייב גם על 'לא יבוא' (האמור בכהן גדול), כבר הביא ב'ספר המצוות' (ל"ח קס"ח) שגם הוא חייב גם ב'לא יבוא' וגם ב'לא יטמא' אלא שכיון שהדבר נלמד ב'גזירה שווה' מכהן גדול, אינו נמנה בין תרי"ג המצוות.

ולפי זה הקשה ה'מנחת חינוך' (מצוה ע"ב) מדוע בהלכות אבל (שם ה"ג) כתב הרמב"ם שכהן הדיוט לוקה אם נכנס לאהל המת ולא הביא את האופן שבו אפשר ללקות שתיים, כמו שכתב לענין כהן גדול?

וביאר בספר 'חמדת ישראל' (נר מצוה, מצוה קס"ו) :

אמנם למדים מ'גזירה שווה' שכהן הדיוט מוזהר גם על טומאת אהל, ולא רק על טומאת מגע ומשא, אך שלא כמו בכהן גדול הלוקה גם על 'לא יבא' בנוסף על 'לא יטמא', בכהן הדיוט ה'גזירה שווה' מלמדת ש'לא יטמא' כולל גם טומאת אהל, אבל איננה מלמדת שלוקה משום 'לא יבא' הנאמר רק בכהן גדול. ולכן רק בכהן גדול יש אפשרות שילקה שתיים, כאשר הטומאה והביאה באים כאחד, אך בכהן הדיוט אינו לוקה אלא אחת, משום 'לא יטמא'.

מנין המצוות, לא תעשה קס"ו: **שְׁלֹא יִטְמָא כֹהֵן הַדְּיוֹט לְשָׂאָר מֵתִים, שְׁנֵאמַר: "לְנֶפֶשׁ לֹא יִטְמָא"**.

באיסור טומאה לכהן גדול פירט הרמב"ם שני לאוין: א. "שלא יטמא כהן גדול... שנאמר לאביו ולאמו ולא יטמא" (ל"ח קס"ז). ב. "שלא יכנס כהן גדול עם מת, שנאמר ועל כל נפשות מת לא יבוא. כך למדו מפי השמועה שהוא חייב בכל יבוא וחייב בכל יטמא".

ובהלכות אבל (פ"ג ה"ח) כתב הרמב"ם כי האפשרות שכהן גדול ילקה שתיים, משום 'לא יבוא' ומשום 'לא יטמא', היא רק אם נטמא ופירש מהטומאה ואחר כך נכנס לאהל או כאשר איסור טומאה ואיסור ביאה באים יחד, כגון שנכנס לאהל המת בשירה חיבה ומגדל (שחוצצים בפני הטומאה והנמצא בתוכם אינו נטמא) ובא חברו והסיר את הגג (ובטלה החציצה), שטומאת הגוף וביאתו לאהל המת הם בבת אחת. אבל אם נכנס לאהל המת כדרכו, חייב רק משום טומאה ולא משום ביאה, כי עם הכנסת חוטמו או אצבעות רגליו נטמא, ואילו איסור ביאה חל רק כאשר הכניס את כל הגוף או רובו, ואז הוא כבר מחולל ועומד.

שבת קודש כ"ט שבט ה'תשע"ג

לימוד חסידות בימינו

והנה, בימות המשיח לא תבטל שום הלכה מהלכות התורה, וגם פסק הרמב"ם כאן "שלא לדרוש בדברים אלו" כוחו יפה גם בימות המשיח, ומכל מקום, הרמב"ם עצמו פוסק שבימות המשיח לא יהיו הגבלות אלו! אלא בהכרח שכל ההגבלה מלכתחילה היא רק מפני שבזמן הזה רוב בני אדם אינם יכולים לעמוד על חכמות אלו, אבל בימות המשיח, כאשר בני אדם יהיו במצב מרומם ויוכלו להתעמק בעניינים אלו כראוי, יתבטלו ההגבלות ויהיה "עסק כל העולם לדעת את ה' בלבד".

אמנם, בדורות אלו האחרונים נתגלתה תורת החסידות ו'מצוה לגלות זאת החכמה' (תניא אגה"ק סכ"ו). כי דורות אלו קרובים לימות המשיח, ומצינו כמה עניינים שבאים כהכנה לביאת המשיח "ליישר ישראל ולהכיין לבם" (לשון הרמב"ם שם ה"ב), ובדאי שבנוגע לענין העיקרי של ימות המשיח - "לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח ... אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה" ויוכלו לעסוק בהשגת 'דעת בוראם' - יש להתכונן על ידי לימוד פנימיות התורה.

(מקוטי שיחות ל, עמ' 171 ואילך)

הלכות יסודי התורה פרק ב, הלכה יב : **צוּוּ תַּחֲמִים הַרְאֵשׁוֹנִים, שְׁלֹא לְדַרְשׁ בְּדָבָרִים אֲלוּ .. וְדָבָרִים אֲלוּ דְבָרִים עֲמֻקִּים הֵם עַד לְמָאד... וְעֲלֵיהֶם אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֻכְמָתוֹ דֶּרֶךְ מִשְׁלֵ: "בְּבָשִׁים לְלִבְוִשְׁךָ" דְבָרִים שֶׁהֵן בְּבָשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהֵיוּ לְלִבְוִשְׁךָ, בְּלוּמַר: לֶךְ לְבָדְךָ, וְאַל תִּדְרַשׁ אוֹתָם בְּרִבִּים .**

יש לחקור בגדר התנאים וההגבלות שנאמרו בלימוד תורת הנסתר (שלא לדורשם ברבים), האם הוא מצד החפצא דתורה שחלק זה שבתורה צריך להיות בהסתר, או רק מצד חסרון בגברא, שרוב בני אדם אינם יכולים לעמוד על דברים אלה ולימוד זה עלול להזיק להם, אבל מצד החפצא, חכמה זו היא חלק מתורתנו הקדושה ושייכת לכל אחד.

ויש להוכיח שההגבלות הן רק מצד חסרון בגברא :

על ימות המשיח כתב הרמב"ם (הל' מלכים ספ"ב) : "ובאותו הזמן .. לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים ושיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". הרי מפורש שבימות המשיח עסק כל העולם יהיה בידיעת הבורא, 'דברים הסתומים'.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ג כ"ט שבט ה'תשע"ג

יום ראשון כ"ג שבט ה'תשע"ג

הלכות מלכים

פרק ז

1 א. אחד מלחמת מצוה, ואחד מלחמת הרשות - ממנין כהן
2 לדבר אל העם בשעת המלחמה, ומושחין אותו בשמן
3 המשחה; וזה הוא הנקרא 'משוח מלחמה'.
4 ב. שני פעמים מדבר משוח מלחמה אל העם: אחת בספר
5 [- בגבול] בעת שיוצאין, קדם שיערכו המלחמה - אומר
6 אליהם: "מי האיש אשר נטע כרם, ולא חללו וגו'";
7 כשישמע דברי, יחזר מערכי המלחמה. ואחת בערכי
8 המלחמה [- בחזית], אומר: "אל תיראו ואל תחפזו ואל
9 תעצרו מפניהם".
10 ג. בעת שעורכין המערכות, והם קרובים להלחם, משוח
11 מלחמה עומד במקום גבוה, וכל המערכות לפניו, ואומר
12 להם בלשון הקדש: "שמע ישראל! אתם קרבים היום
13 למלחמה על איביכם; אל ירף לבבכם, אל תיראו ואל
14 תחפזו ואל תעצרו מפניהם. כי ה' אלהיכם ההלך עמכם,
15 להלחם לכם עם איביכם, הושיע אתכם". עד כאן משוח
16 מלחמה אומר, וכהן אחר תחתיו משמיע לכל העם בקול
17 רם. ואחר כך אומר משוח מלחמה: "מי האיש אשר בנה
18 בית חדש ולא חנכו - ילך וישב לביתו; פן ימות במלחמה,
19 ואיש אחר יחנכנו. ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו -
20 ילך וישב לביתו; פן ימות במלחמה, ואיש אחר יחללנו.
21 ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה - ילך וישב לביתו;
22 פן ימות במלחמה, ואיש אחר יקחנה". עד כאן משוח
23 מלחמה מדבר, והשוטר משמיע לכל העם בקול רם. ואחר
24 כך מדבר השוטר מעצמו ואומר: "מי האיש הירא וירף
25 הלבב; ושוטר אחר משמיע לכל העם.
26 ד. ואחר שחוזרין כל החוזרין מערכי המלחמה, מתקנין את
27 המערכות, ופוקדים שרי צבאות בראש העם. ומעמידין
28 מאחורי כל מערכה ומערכה שוטרים חזקים ועזים, וכשילין
29 [קרדומות] של ברזל בידיהם; וכל המבקש לחזור מן
30 המלחמה - הרשות בידם לקפח את שוקיו, שתחלת נפילה
31 ניסה. במה דברים אמורים, שמתזרין אנשים אלו מערכי
32 המלחמה? במלחמת הרשות. אבל במלחמת מצוה - הכל
33 יוצאין, אפילו חתן מחרו וכלה מחפתה.
34 ה. אחד הבונה בית לשיבתו, ואחד הבונה בית הבקר, בית
35 העצים, בית האוצרות [- תבואה] - הואיל וראוי לדירה; ו
36 אחד הבונה, ואחד הלוקח, ואחד שנמנו לו במתנה, או
37 היורש - הרי זה חוזר. אבל הבונה בית שער אכסדרה
38 [פרודור לבית] ומרפסת [לפני הבית], או בית שאין בו

42 ארבע אמות על ארבע אמות, או הגזול בית - הרי זה אינו
43 חוזר.
44 ו. אחד הנוטע כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל,
45 ואפלו מחמשת מיני מאכל. אחד הנוטע, ואחד המבריק
46 [מכופף ענף ומכסהו בעפר] ואחד המרכיב [אילן באילן]
47 הכרכה והרכבה שהיא תיבת בערלה. אחד הלוקח, ואחד
48 היורש, ואחד שנמנו לו במתנה. אבל הנוטע ארבעה אילני
49 מאכל, או חמשה אילני סרק, או שגזל כרם - אינו חוזר
50 עליו. וכן כרם של שני שתפין, אין חוזרין עליו.
51 ז. אחד המארג את הבתולה, ואחד המארג את האלמנה,
52 וכן אם נפלה לו יבמה [אשת אחיו שמת ללא בנין]; אפלו
53 חמשה אחים, ומת אחד מהם - פלן חוזרין. קדש אשה
54 מעכשו לאחר שנים עשר חדש [- על מנת שיחולו אם לא
55 יחזור בו י"ב חודש], ושלם הזמן במלחמה - חוזר ויבא לו.
56 ח. המתזיר את גרושתו, והמארג אשה האסורה לו, כגון
57 אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת
58 ונתניה [- גבעונית] לישראל, ויבא לישראל לממזר ולנתין -
59 אינו חוזר.
60 ט. כל אלו שחוזרין מערכי המלחמה - כששומעין את
61 דברי הכהן חוזרין, ומספקין מים ומזון לאנשי הצבא,
62 ומתקנין את הדרכים.
63 י. ואלו שאין יוצאין לערכי המלחמה כל עקר, ואין
64 מטריחין אותם לשום דבר בעולם: הבונה בית ויחנכו,
65 והנושא ארוסתו, או שיבם, ומי שחלל את פרמו - אין
66 יוצאין עד תם שנה, שנאמר: "נקי יהיה לביתו שנה אחת,
67 ושמח את אשתו". מפי הקבלה [ממרעיה] למדו, שיהיה נקי
68 שנה בין לבית ששנה, בין לאשה שנשא, בין לכרם
69 שהתחיל לאכל פריו.
70 יא. כל השנה בלה, אין מספק מים ומזון, ולא מתקן דרך,
71 ולא שומר בחומה, ולא נותן [קרושים] לפסי העיר [לחיווק
72 שעד העיר], ולא יעבר עליו שום דבר, שנאמר: "לא יצא
73 בצבא, ולא יעבר עליו לכל דבר" - לעבר עליו בשני לאוין,
74 לא לצרכי העיר ולא לצרכי הגדוד.
75 יב. בנה בית והשפירו לאחרים, והקדים לו שכרו [מראש]
76 - הרי זה כמי שתנכו. נתן לו שכרו לאחר שנים עשר חדש,
77 הרי הוא כמי שלא חנכו עד עתה.
78 יג. בנה בית, ונתן בו חפציו, ונעל עליהם - אם היה צריך
79 לכטל [מחמנו] על שמירתם, הרי זה כמי שתנכו והתחיל
80 לישוב בו; ואם אינם צריכין לישוב ולשמרם, הרי זה כמי
81 שלא חנכו.
82 יד. וכל הבונה בית או נטע כרם בחוצה לארץ - אינו חוזר
83 עליהם.
84 טו. "מי האיש הירא וירף הלבב" - כמשמעו, שאין בלבו
85 כח לעמד בקשרי המלחמה. ומאחר שיכנס אדם בקשרי

47 שיקוין בה. ויגלגל עמה [ישכנעה] כל שלשים יום, כדרי
 48 שתקבל. אם קבלה, ורצה בה - הרי זו מתגירת, וטובלת
 49 ככל הגרים.
 50 ו. וצריכה להמתין שלשה חדשים: חדש של בכיה, ושני
 51 חדשים אחריו. ונושאה בכתבה וקדושיין. ואם לא חפץ בה,
 52 משלחה לנפשה. ואם מכר אותה - עובר בלא תעשה,
 53 שגאמר: "ומכר לא תמכרנה בכסף, לא תתעמר בה"; ואינה
 54 מכורה, ומחזיר הדמים. וכן אם כבש אותה אחר שנבעלה
 55 לשם שפחה - משישתמש בה, עובר בלא תעשה, שגאמר:
 56 "לא תתעמר בה", שלא ישתמש בה.
 57 ז. לא רצת להתגר, מגלגלין עמה כל שנים עשר חדש. לא
 58 רצת - מקבלת שבע מצוות שנצטוו בני נח, ומשלחה
 59 לנפשה; והרי היא ככל הגרים התושבים. ואינו נושא אותה,
 60 שאסור לשא אשה שלא נתגירה.
 61 ח. נתעברה מביאה ראשונה - הרי הולד גר, ואינו בנו
 62 לדבר מן הדברים, מפני שהיא מן הגויה; אלא שבית דין
 63 מטבילין אותו על דעתן. ותמר מביאה ראשונה של פת
 64 תאר היתה, אכל אבשלום נולד מאחר הנשואין. נמצאת
 65 תמר אחות אבשלום מאמו, ומתרת להנשא לאמנו; וכן
 66 היא אומרת: "דבר נא אל המלך, כי לא ימנעני ממך".
 67 ט. פת תאר שלא רצת להניח [לעשוב את ה] עבודה זרה
 68 לאחר השנים עשר חדש, הורגין אותה. וכן עיר שהשלימה
 69 - אין כורתין להן ברית, עד שייכפרו בעבודה זרה, ויאבדו
 70 כל מקומותיה, ויקבלו שאר המצוות שנצטוו בני נח; שכל
 71 גוי שלא קבל עליו מצוות שנצטוו בני נח - הורגין אותו,
 72 אם ישנו תחת ידינו.
 73 י. משה רבנו לא הנחיל התורה והמצוות אלא לישראל,
 74 שגאמר: "מורשה קהלת יעקב", ולכל הרוצה להתגר
 75 משאר האמות, שגאמר: "ככם פגר". אכל מי שלא רצה,
 76 אין כופין אותו לקבל תורה ומצוות. וכן צוה משה רבנו
 77 מפי הגבורה, לכף את כל באי העולם לקבל כל מצוות
 78 שנצטווה נח, וכל מי שלא קבל, יהרג. והמקבל אותן - הוא
 79 הנקרא גר תושב, ככל מקום; וצריך לקבל עליו בפני
 80 שלשה חברים [- תלמידי חכמים]. וכל המקבל עליו למול,
 81 ועברו עליו שנים עשר חדש ולא מל - הרי זה כמין
 82 שבאמות.
 83 יא. כל המקבל שבע המצוות, ונזקר לעשותן - הרי זה
 84 מחסידי אמות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא; והוא,
 85 שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך
 86 הוא בתורה, והודיענו על ידי משה רבנו, שבני נח מקדם
 87 נצטוו בהן. אכל אם עשין מפני הכרע הדעת - אין זה גר
 88 תושב, ואינו מחסידי אמות העולם אלא (ולא) מחכמיהם.

פרק ט

1 המלקמה, שען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע
 2 שעל יחוד השם הוא עושה מלקמה, וישים נפשו בכפו,
 3 ולא יירא ולא יפחד, ולא יחשב לא באשתו ולא בכניו,
 4 אלא ימחה זכרם מלבו, ויפנה מפל דבר למלקמה. וכל
 5 המתחיל לחשב ולהרהר במלקמה, ומכחיל עצמו - עובר
 6 בלא תעשה, שגאמר: "אל ירף ללבכם, אל תיראו ואל
 7 תחפזו ואל תערצו מפניהם". ולא עוד, אלא שכל דמי
 8 ישראל תלויין בצוארו; ואם לא נצח ולא עשה מלקמה
 9 בכל לבו ובכל נפשו - הרי זה כמי ששפף דמי הכל,
 10 שגאמר: "ולא ימס את לבב אהיו כלבבו". והרי מפרש
 11 בקבלה: "ארור עושה מלאכת ה' רמיה, וארור מנע חרבו
 12 מדם". וכל הנלקם בכל לבו בלא פחד, ותהיה פגותו לקדש
 13 את השם בלבד - מבטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעו רעה,
 14 ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו ולבניו עד עולם,
 15 ויזכה לחיי העולם הבא, שגאמר: "כי עשה יעשה ה' לאדני
 16 בית גאמן, כי מלקמות ה' אדני נלקם, ורעה לא תמצא בך
 17 מימך וכו' והיתה נפש אדני צרוכה בצרור החיים, את ה'
 18 אלהיך".

פרק ח

19
 20 א. חלוצי [- חיילין] הצבא - כשיפנסו בגבול הגוים, ויכבשו
 21 אותם וישבו מהם - מתר להם לאכל נבלות וטרפות וכשר
 22 חזיר וכיוצא בו, אם רעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות
 23 אלו האסורים; וכן שותה יין נסוף. מפי השמעה למדו:
 24 "ובתים מלאים כל טוב" - ערפי חזירים וכיוצא בהם.
 25 ב. וכן בועל אשה בגיורתה, אם תקפו יצרו. אכל לא יבעל
 26 אותה וילך לו, אלא מכניסה לתוך ביתו, שגאמר: "וראת
 27 בשביה אשת יפת תאר וכו'". ואסור לבעל אותה ביאה
 28 שניה, עד שישאנה.
 29 ג. אין אשת יפת תאר מתרת אלא בשעת השביה, שגאמר:
 30 "וראת בשביה אשת יפת תאר" - בין בתולה, בין בעולה,
 31 בין אשת איש; שאין אישות לגוים. "וחשקה", אף על פי
 32 שאינה יפה. "בה" - ולא בחברתה; שלא יבעל שתיים.
 33 "ולקחת לה לאשה" - שלא יקח שתיים, יבעל אחת ויניח
 34 אחת לאביו או לאחיו. ומנין שלא ילחצנה [- יבעלנה]
 35 במלקמה? - שגאמר: "והבאתה", וכניסה למקום פנוי ואחר
 36 כך יבעל.
 37 ד. הבהן מתר ביפת תאר בכיאה ראשונה, שלא דברה תורה
 38 אלא כנגד הצור; ואכל אינו יכול לשא אותה אחר כן, מפני
 39 שהיא גיורת.
 40 ה. וכיצד דין ישראל ביפת תאר? אחר שבעלנה ביאה
 41 ראשונה, והיא בגיורתה - אם קבלה עליה להפנס תחת פני
 42 השכינה, מטבילה לשם גרות מיד. ואם לא קבלה - תשב
 43 בביתו שלשים יום, שגאמר: "ובכתה את אביה ואת אמה
 44 ירח ימים"; וכן בוכה על דתה, ואינו מונעה. ומגדלת את
 45 צפרניה ומגלחת את ראשה, כדי שתתגנה בעיניו. ותהיה
 46 עמו בבית: נכנס ורואה אותה, יוצא ורואה אותה, כדי

48 ומאימתי תהיה אשת חברו כגרושה שלנו? משויצא
49 מביתו וישלחנה לעצמה, או משתצא היא מתחת רשותו
50 וחלף לה; שאין להם גרושין בכתב, ואין הדבר תלוי בו
51 [בבעל] בלבד, אלא כל זמן שירצה הוא או היא לפרש זה
52 מזה - פורשין.

53 ט. בן נח חייב על הגזל, בין שגזל גוי בין שגזל ישראל.
54 ואחד הגוזל, או הגונב ממון, או גונב נפש, או הכובש שכר
55 שכיר וכיוצא בו - אפלו פועל שאכל שלא בשעת מלאכה
56 - על הכל הוא חייב, והרי הוא בכלל גזלן; מה שאין כן
57 בישראל. וכן חייב על פחות משנה פרוטה. וכן נח הגזל
58 פחות משנה פרוטה, ובא אחר וגזלה ממנו - שניהו נהרגין
59 עליה.

60 י. וכן חייב על אבר מן החי, ועל בשר מן החי בכל שהוא;
61 שלא נתנו השעורין, אלא לישראל בלבד. ומתיר הוא בדם
62 מן החי.

63 יא. אחד האבר או הבשר, הפורש מן הבהמה או מן החיה;
64 אבל העוף - יראה לי, שאין בן נח נהרג על אבר מן החי
65 ממנו.

66 יב. השוחט את הבהמה - אפלו שחט בה שני הסימנין -
67 קנה ווטס - כל זמן שהיא מפרקסת, אבר ובשר הפורשין
68 ממנה אסורין לבני נח משום אבר מן החי.

69 יג. כל שאסור על ישראל משום אבר מן החי, אסור על
70 בני נח. ויש שבגני נח חייבין עליו, ולא ישראל: שבגני נח -
71 אחד בהמה וחיה, בין טהורה בין טמאה, חייבין עליה משום
72 אבר מן החי ומשום בשר מן החי; ואבר ובשר הפורשין מן
73 המפרקסת - אף על פי ששחט בה ישראל שני סימנין, הרי
74 זה אסור לבני נח משום אבר מן החי.

75 יד. וכיצד הם מצויין על הדינין? חייבין להושיב דינין
76 ושופטים בכל פלף [מחוז] ופלף לדון ב"ש מצוות,
77 ולהזהיר את העם; וכן נח שעבר על אחת משבע מצוות
78 אלו, יהרג בסוף. כיצד? אחד העובד עבודה זרה, או שברך
79 את השם, או ששפך דם, או שבצעל אחת משש עריות שלהן,
80 או שגזל אפלו פחות משנה פרוטה, או שאכל כל שהוא
81 מאבר מן החי או בשר מן החי, או שראה אחד שעבר על
82 אחת מאלו ולא דנו והרגו - הרי זה יהרג בסוף. ומפני זה
83 נתחייבו כל בעלי שכם הריגה - שהרי שכם גזל, והם ראו,
84 וידעו, ולא דנהו. וכן נח נהרג בעד אחד, ויבדן אחד, בלא
85 התראה, ועל פי [עד או דיון] קרובין; אבל לא בעדות
86 אשה, ולא תדון אשה להם.

הלכות מלכים ומלחמות (ומלך המשיח)

יום שני כ"ד שבט ה'תשע"ג

פָּרָק י

89 א. בן נח ששגג באחת ממצוותיו, פטור מכלום; חוץ
90 מרצח בשגגה - שאם הרגו גואל הדם, אינו נהרג עליו;

1 שפלן קבלה הן בידינו ממשוה רבנו, והדעת נוטה להן,
2 מפלל דברי התורה יראה שעל אלו נצטנה. הוסיף לנח אבר
3 מן החי, שנאמר: "אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו";
4 נמצאו שבע מצוות. וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם.
5 נצטנה יתר על אלו במילה, והוא התפלל שחריית. ויצחק
6 הפריש מעשר, והוסיף תפלה אחרת לפנות היום. ויצקב
7 הוסיף גיד הנשה, והתפלל ערבית. ובמצרים נצטנה עמרם
8 במצות תרות, עד שבא משה רבנו ונשלמה תורה על ידו.
9 ב. בן נח שעבד עבודה זרה - חייב, והוא שיעבד כדרכה. וכל
10 עבודה זרה שבית דין של ישראל ממיטין עליה, בן נח נהרג
11 עליה. וכל שאין בית דין של ישראל ממיטין עליה, אין בן
12 נח נהרג עליה. ואף על פי שאינו נהרג, אסור בכל. ואין
13 מניחין אותן להקים מצבה [להקריב עליה], ולא לשע אשמה
14 [אילו לע"ן], ולא לעשות צורות [אדם] וכיוצא בהן לנואי.

15 ג. בן נח שברך את השם - בין שברך בשם המיוחד, בין
16 שברך בכנוי, בכל לשון - חייב; מה שאין כן בישראל.
17 ד. בן נח שהרג נפש, אפלו עבר במעי אמו - נהרג עליו.
18 וכן אם הרג טרפה [- חולה שמשוער שימות במחלתו], או
19 שפפתו ונתנו לפגי הארי, או שהניחו ברעב עד שמת -
20 הואיל והמית מכל מקום, נהרג. וכן אם הרג רודף [אחר
21 חברו להורגו] שיכול להצילו [את הנרדף] באחד מאבריו
22 [של רודף] - נהרג עליו, מה שאין כן בישראל.

23 ה. שש עריות אסורות על בני נח: האם, ואשת האב,
24 ואשת איש, ואחותו מאמו, וזכור, ובהמה, שנאמר: "ועב
25 איש את אביו", זו אשת אביו; "ואת אמו", כמשמעה;
26 "ודבק באשתו", ולא באשת חברו; "באשתו", לא בזכור;
27 "והיו לבשר אחד", להוציא בהמה חיה ועוף, שאין הוא
28 והם בשר אחד; ונאמר: "אחתי בת אבי [היא] [הוא], אף
29 לא בת אמי, ויהי לי לאשה".

30 ו. בן נח חייב [כשבא] על מפתח אביו ואנוסת אביו ושונד
31 מהם; הרי היא אמו מפל מקום. וחייב על אשת אביו, אפלו
32 לאחר מיתת אביו. וחייב על הזכור, בין קטן בין גדול; ועל
33 הבהמה, בין קטנה בין גדולה. והוא נהרג לבדו, ואין הורגין
34 את הבהמה - שלא נצטנו בהריגת בהמה, אלא ישראל.

35 ז. אין בן נח חייב על אשת חברו, עד שיבוא עליה כדרכה
36 אחר שנבעלה לבעלה. אבל מארשה, או שנכנסה לחפה
37 ועדין לא נבעלה - אין חייבין עליה, שנאמר: "והוא בעלת
38 בעל". במה דברים אמורים? בבן נח שבא על בת נח. אבל
39 גוי שבא על הישראלית, בין כדרכה בין שלא כדרכה -
40 חייב. ואם היתה נערה מארשה - נסקל עליה, כדני ישראל;
41 בא עליה אחר שנכנסה לחפה, ולא נבעלה - הרי זה בחינת,
42 כדני ישראל. אבל אם בא על אשת ישראל אחר שנבעלה
43 - הרי זה פמי שבא על אשת גוי חברו, והריגתו בסוף.

44 ח. בן נח שיחד שפחה לעבדו - הרי זה נהרג עליה משום
45 אשת חברו. ואינו חייב עליה, עד שישפשט הדבר ויאמרו לה
46 העם: "זו דבית [- של בית] עבד פלוני". ומאימתי תחזר
47 להתרה? משפרישנה מעבדו, ויפרע [יתגלה] ראשה בשוק.

47 צריך לומר, אם עשה מועד לעצמו. פללו של דבר: אין
 48 מניחין אותם לחדש דבר, ולעשות מצוות לעצמן מדעתן,
 49 אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצוות, או יעמד בתורתו
 50 ולא יוסיף ולא יגרע. ואם עסק בתורה, או שבת, או חדש
 51 דבר - מכין אותו ועונשין אותו, ומודיעין אותו שהוא חזק
 52 מיתה על זה; אבל אינו נהרג.
 53 י. בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה, כדי
 54 לקבל שכר - אין מונעין אותו לעשות אותה בהלכתה. ואם
 55 הביא עולה, מקבלין ממנו. נתן צדקה, מקבלין ממנו;
 56 ונראה לי, שנותנין אותה לעניי ישראל, הואיל והוא נזון
 57 מישראל, ומצוה עליהם להחיותו. אבל הגוי שנתן צדקה -
 58 מקבלין ממנו, ונותנין אותה לעניי גוים.
 59 יא. חזבין בית דין של ישראל לעשות שופטים לאלו
 60 הגרים התושבים, לדון להם על פי משפטים אלו, כדי שלא
 61 ישחת העולם. אם ראו בית דין שיעמידו שופטים מהם,
 62 מעמידין; ואם ראו שיעמידו להם מישראל, מעמידין.
 63 יב. שני גוים שבאו לפניך לדון בדיני ישראל, ורצו שניהם
 64 - דנין להם דין תורה. האחד רוצה, והאחד אינו רוצה -
 65 אין כופין אותו לדון אלא בדיניהם. היה ישראל וגוי - אם
 66 יש זכות לישראל בדיניהם - דנין לו בדיניהם ואומרים לו:
 67 'כף דיניכם'; ואם יש זכות לישראל בדיניהם - דנין לו
 68 ואומרים לו: 'כף דינינו'. ונראה לי, שאין עושין בן לגר
 69 תושב, אלא לעולם דנין לו בדיניהם. וכן נראה לי, שנוהגין
 70 עם גרי תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים כפישראל, שהרי
 71 אנו מצוין להחיותם, שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתנה
 72 ואכלה". וזה שאמרו חכמים: 'אין כופלין להם שלום' -
 73 "שלום שלום" - בגוים, לא בגר תושב. אפלו הגוים - צוה
 74 חכמים לבקר חוליהם, ולקבור מתיהם עם מתי ישראל,
 75 ולפרנס עניהם בכלל עניי ישראל, מפני דרכי שלום; הרי
 76 נאמר: "טוב ה' לכל, ורחמיו על כל מצשיו", ונאמר:
 77 "דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום".

פָּרָק יא

78
 79 א. המלך המשיח עתיד לעמד ולהחזיר מלכות בית דוד
 80 לישראל, הממשלה הראשונה, ובונה מקדש, ומקבץ נדחי
 81 ישראל. וחזו"ן כל המשפטים בימיו, כשהיו מקדם:
 82 מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה
 83 האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו
 84 מחפה לביאתו - לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא
 85 בתורה ובכמה רבנו; שהרי תורה העידה עליו, שנאמר:
 86 "ושב ה' אליהם את שבותם, ורחמך; ושב, וקבצך מכל
 87 העמים. . . אם יהיה נדחך בקצה השמים - משם יקבצך ה'
 88 אלהיך. . . והביאך ה' אלהיך אל הארץ. . .". ואלו הדברים
 89 המפורשים בתורה, הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי
 90 כל הנביאים. אף בפרשת בלעם נאמר, ושם נבא בשגי
 91 המשיחים - במשיח הראשון שהוא דוד, שהושיע את

1 ואין לו עיר מקלט, אבל בתי דיניהם אין מיתין אותו.
 2 במה דברים אמורים? בשוגג באחת ממצוות ועבר בלא
 3 כונה, כגון שבעל אשת חברו, ודמה שהיא אשתו או פנויה.
 4 אבל אם ידע שהיא אשת חברו, ולא ידע שהיא אסורה
 5 עליו אלא עלה על לבו שדבר זה מתר לו, וכן אם הרג,
 6 והוא לא ידע שאסור להרג - הרי זה קרוב למזיד, ונהרג.
 7 ולא תחשב זו להם שגגה, מפני שהיה לו ללמד ולא למד.
 8 ב. בן נח שאנסו אנס לעבר על אחת ממצוותיו, מתר לו
 9 לעבר; אפלו נאנס לעבד עבודה זרה - עובד, לפי שאינם
 10 מצוין על קדוש השם. ולעולם אין עונשין מהן לא קטן,
 11 ולא חרש, ולא שוטה - לפי שאינם בני מצוות.
 12 ג. בן נח שנתגיר, ומל וטבל, ואחר כך רצה לחזר מאחרי
 13 ה', ולהיות גר תושב בלבד כשהיה מקדם - אין שומעין
 14 לו; אלא יהיה כפישראל לכל דבר, או יהרג. ואם היה קטן
 15 כשהטבילו אותו בית דין - יכול למחות בשעה שיגדיל,
 16 ויהיה גר תושב בלבד; וכיון שלא מחה בשעתו [מיד
 17 כשהגדיל] - שוב אינו ממחה, אלא הרי הוא גר צדק.
 18 לפיכך, אם בא לקטנה שהטבילה בית דין - כסף כתבתה,
 19 או קנס אונס או מפתה, יהיה הכל תחת יד בית דין, עד
 20 שתגדיל ולא תמחה בגרות; שפא תשל, ותגדיל ותמחה,
 21 ונמצאת זו אוכלת בגייתה מעות שאין לה זכות בהן אלא
 22 בדיני ישראל.
 23 ד. בן נח שברך - [קילל] את השם, או שעבד עבודה זרה,
 24 או שבא על אשת חברו, או שהרג חברו, ונתגיר - פטור.
 25 הרג בן ישראל, או שבא על אשת ישראל, ונתגיר - חזב;
 26 והורגין אותו על בן ישראל, וחונקין אותו על אשת ישראל
 27 שבעל - שהרי נשתנה דינו.
 28 ה. כבר בארנו, שכל מיתת בני נח בסוף - אלא אם בעל
 29 אשת ישראל נערה מארשה, יסקל, ואם בעלה אחר שנכנסה
 30 לחפה קדם שתבעל, יחנק.
 31 ו. מפי הקבלה [מחורע"ה], שבני נח אסורין בהרבעת בהמה
 32 ובהרפכת אילן בלבד; ואין נהרגין עליהן. וגוי שהכה ישראל
 33 - אפלו חבל בו - אף על פי שהוא חזב מיתה, אינו נהרג.
 34 ז. המילה - נצטווה בה אברהם וזרעו בלבד, שנאמר: "אתה
 35 וזרעך אחריך, לדרותם". יצא זרעו של ישמעאל, שנאמר:
 36 "פי ביצחק יקרא לך זרע". ויצא עשו, שהרי יצחק אמר
 37 ליצחק: "ויפתן לך את ברכת אברהם, לך ולזרעך" - מכלל,
 38 שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו
 39 הישרה, והן המחזיקין במילה.
 40 ח. אמרו חכמים, שבני קטורה, שהם זרעו של אברהם
 41 שבאו אחר ישמעאל ויצחק - חזבין במילה. והואיל
 42 ונתערבו היום בני ישמעאל בכני קטורה, תחזבו הכל
 43 במילה בשמיני; ואין נהרגין עליה.
 44 ט. גוי שעסק בתורה, חזב מיתה; לא יעסק אלא בשבע
 45 מצוות שלהם בלבד. וכן גוי ששבת - אפלו ביום מימות
 46 החול - אם עשה אותו לעצמו כמו שבת, חזב מיתה; ואין

45 וכי יש מכשול גדול מזה, שכל הנביאים דברו שהמשיח
 46 גואל ישראל ומושיעם, ומקבץ נדחיהם ומחזק מצותן, וזה
 47 גרם לאבד ישראל בחרב, ולפזר שאריתם ולהשפילם,
 48 ולהחליף התורה, ולהטעות רב העולם לעבד אלוה
 49 מבלעדי ה'! אבל מחשבות בורא העולם - אין כח באדם
 50 להשיגם, כי לא דרכינו דרכיו ולא מחשבותינו מחשבותיו.
 51 וכל הדברים האלו של ישוע הנוצרי, ושל זה הישמעאלי
 52 שעמד אחריו [- מוחמד] - אינן אלא לישר דרך למלך
 53 המשיח, ולתקן העולם פלו לעבד את ה' ביחד, שנגאמר:
 54 "כי אז אהפך אל עמים שפה בורה, לקרא כלם בשם ה',
 55 ולעבדו שכם אחד". כיצד? כבר נתמלא העולם פלו מדברי
 56 המשיח, ומדברי התורה ומדברי המצוות, ופשוט דברים
 57 אלו באיים רחוקים, ובעמים רבים ערלי לב; והם נושאים
 58 ונותנים בדברים אלו, ובמצוות התורה - אלו אומרים:
 59 'מצוות אלו אמת היו, וכבר בטלו בזמן הזה, ולא היו
 60 נוהגות לדורות'. ואלו אומרים: 'דברים נסתרים יש בהן,
 61 ואינן כפשוטן, וכבר בא משיח, וגלה נסתריהם'. וכשיעמד
 62 המלך המשיח באמת, ויצליח וירום וינשא - מיז הם כלם
 63 חוזרים ויודעים ששקר נחלו אבותיהם, ושנביאיהם
 64 באבותיהם הטעום.

פרק יב

65
 66 א. אל יעלה על דעתך, שבימות המשיח יבטל דבר
 67 ממנהגו של עולם, או יהיה שם חדוש במעשה בראשית;
 68 אלא עולם ממנהגו הולך. וזה שנגאמר בישעיה: "וגר זאב
 69 עם כבש, ונמר עם גדי ורביץ", משל וחדה. ענין הדבר -
 70 שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי אמות העולם
 71 המשולים פזאב ונמר, שנגאמר: "זאב ערבות ישדדם - נמר
 72 שקד על עריהם". ויחזרו כלם לדת האמת, ולא יגזלו ולא
 73 ישחיתו, אלא יאכלו דבר המתר בנחת כישראל, שנגאמר:
 74 "ואריה, בפקר יאכל תבן". כל פיוצא באלו הדברים
 75 הפתובים בענין המשיח, משלים הם; ובימות המלך
 76 המשיח יודע לכל לאיזה דבר היו משל, ומה ענין רמוז
 77 בהם.
 78 ב. אמרו חכמים: 'אין בין העולם הזה לימות המשיח, אלא
 79 שעבוד מלכות בלבד'. ויראה מפשוטם של דברי הנביאים,
 80 שבתחלת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג [- שם המלך]
 81 ומגוג [- שם אומתו]; ושקדם מלחמת גוג ומגוג, יעמד נביא
 82 לישראל לישר ישראל ולהכין לבם, שנגאמר: "הנה אנכי
 83 שולח לכם את אליה וגו'". ואינו בא לא לטהר הטמא ולא
 84 לטמא הטהור, ולא לפסל אנשים שהם בחזקת פשוטה, ולא
 85 להכשיר מי שהחזקו פסולין; אלא לשום שלום בעולם,
 86 שנגאמר: "והשיב לב אבות על בנים". ויש מן החכמים
 87 שאומר, שקדם ביאת המלך המשיח, יבוא אליהו. וכל אלו

1 ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שיעמד מבני בניו,
 2 שמושיע את ישראל מיד בני עשו. ושם הוא אומר: "אראנו
 3 ולא עתה", זה דוד; "אשורנו ולא קרוב", זה המלך
 4 המשיח. "דרך כוכב מצקב", זה דוד; "וקם שבט
 5 מישראל", זה המלך המשיח. "ומחץ פאתי מואב" - זה
 6 דוד, וכן הוא אומר: "ויף את מואב, וימדרם בחבל".
 7 "וקרקר כל בני שת" - זה המלך המשיח, שנגאמר בו:
 8 "וימשלו מים עד ים". "והיה אדום ירשה" - לדוד, שנגאמר:
 9 "ותהי אדום לדוד לעבדים וגו'". "והיה ירשה וגו'" - זה
 10 המלך המשיח, שנגאמר: "ועלו מושעים בהר ציון, לשפט
 11 את הר עשו".
 12 ב. אף בערי מקלט הוא אומר: "ואם ירחיב ה' אליהיך את
 13 גבולך. . . ויספת לך עוד שלש ערים. . ."; ומעולם לא היה
 14 דבר זה [ש' ערים], ולא צנה הקדוש ברוך הוא לתהו [-
 15 לחינוס]. אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראיה, שכל
 16 הספרים מלאים מדבר זה.
 17 ג. אל יעלה על דעתך, שהמלך המשיח צריך לעשות
 18 אותות ומופתים, ומחדש דברים בעולם, או מחיה מתים,
 19 וכיוצא בדברים אלו שהטפשים אומרים; אין הדבר כן!
 20 שהרי רבי עקיבה חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה
 21 נושא פליו של כוזבא המלך, והוא היה אומר עליו, שהוא
 22 המלך המשיח. ודמה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך
 23 המשיח, עד שנהרג בצוונות; כיון שנהרג, נודע להם שאינו
 24 משיח; ולא שאלו ממנו חכמים, לא אות ולא מופת. ועקר
 25 הדברים ככה הן: שהתורה הזאת אין חקיה ומשפטיה
 26 משתנים לעולם ולעולמי עולמים, ואין מוסיפין עליהן, ולא
 27 גורעין מהן; וכל המוסיף או גורע, או שגלה פנים בתורה
 28 והוציא הדברים של מצוות מפשוטן - הרי זה בודאי רשע
 29 ואפיקורוס.
 30 ד. ואם יעמד מלך מבית דוד, הוגה בתורה ועוסק במצוות
 31 כדור אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכף כל ישראל
 32 לילך בה וילחזק בדרך [פרצות הדת], וילחם מלחמות ה' -
 33 הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח, ונצח כל
 34 האמות שסביביו, ובנה מקדש במקומו, וקבץ נדחי ישראל
 35 - הרי זה משיח בודאי. (ויתקן את העולם כולו לעבוד את
 36 ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה
 37 לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד) ואם לא הצליח
 38 עד כה, או נהרג - בידוע שאינו זה שהבטיחה תורה עליו,
 39 והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשרים שמתו.
 40 ולא העמידו הקדוש ברוך הוא אלא לנסות בו רבים,
 41 שנגאמר: "ומן המשפילים ימשלו, לצרוף בהם ולברר וללבן
 42 - עד עת קץ, כי עוד למועד". אף ישוע הנוצרי שדמה
 43 שיהיה משיח, ונהרג בבית דין - כבר נתנבא בו דניאל,
 44 שנגאמר: "ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון - ונכשלו".

סיום מחזור הל"א

במסלול ג' פרקים ליום

יום שלישי כ"ה שבט ה'תשע"ג

תחילת מחזור הל"ב

במסלול ג' פרקים ליום

בשם ה' אל עולם.

אז לא אבוש, בהביטי אל כל מצותיך.

הקדמה

41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72

כל המצוות שנתנו לו למשה בסיני - בפרושן נתנו, שנגאמר: "ואתנה לך את לחת האבן, והתורה והמצוה". "תורה", זו תורה שבכתב; ו"מצוה", זו פרושה. וצננו לעשות התורה, על פי המצוה. ומצוה זו, היא הנקראת 'תורה שבפעל פה'. כל התורה - כתבה משה רבנו קדם שזמנות, בכתב ידו. ונתן ספר תורה לכל שבט ושבט; וספר אחד - נתנהו בארון לעד, שנגאמר: "לקח את ספר התורה הזו, ושמרתם אתו מצד ארון ברית ה' אלהיכם; והיה שם בך לעד". והמצוה, הוא פרוש התורה - לא כתבה; אלא צוה בה לצננים וליהושע ולשאור כל ישראל, שנגאמר: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם - אתו תשמרו לעשות". ומפני זה נקראת 'תורה שבפעל פה'. אף על פי שלא נכתבה תורה שבפעל פה, למדה משה רבנו בלח בבית דינו לשבועים זקנים; ואלעזר ופינחס ויהושע, שלשתן קבלו ממושה. וליהושע שהוא תלמידו של משה רבנו, מסר תורה שבפעל פה וצוהו עליה; וכן יהושע, כל ימי חייו למד על פה. וזקנים רבים קבלו מיהושע, וקבל עלי מן הזקנים ומפינחס; ושמואל קבל מעלי ובית דינו, ודוד קבל משמואל ובית דינו. ואחיה השילני, מיוצאי מצרים היה, ולוי היה, ושמע ממושה, והיה קטן בימי משה; והוא קבל מדוד ובית דינו. אליהו קבל מאחיה השילני ובית דינו, ואלישע קבל מאליהו ובית דינו, ויהוידע הכהן קבל מאלישע ובית דינו, וזכריה קבל מיהוידע ובית דינו, והושע קבל מזכריה ובית דינו, ועמוס קבל מהושע ובית

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40

הדברים וכיוצא בהן - לא ידע אדם היאך יהיו, עד שיהיו; שדברים שתומין הם אצל הנביאים. גם התכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים; ולפיכך יש להם מחלקת בדברים אלו. ועל כל פנים, אין סדור הנות דברים אלו ולא דקדוקיהם, עקר בדת. ולעולם לא תעסק אדם בדברי ההגדות, ולא זאריף בדברי מדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהם, ולא ישימם עקר - שאינן מביאין לא לידי אהבה, ולא לידי יראת. וכן לא יחשב הקצין; אמרו חכמים: 'תפח דעתן של מחשבי קצין'. אלא יתפה ויאמין בכלל [- בעיקר] הדבר, כמו שבארנו.

ג. בימי המלך המשיח, כשתתישב מלכותו ויתקבצו אליו כל ישראל, יתחסו [יחוס המשפחה] כלם על פיו ברוח הקדש שתנוח עליו, שנגאמר: "וישב מצרף ומטהר וגו'". ובבני לוי מטהר [- מייחס] תחלה, ואומר: 'זה מיחס פהן, וזה מיחס לוי', ורוחה את שאין מיחסין לישראל; הרי הוא אומר: 'ליאמר התרשטא להם. . . עד צמד כהן לאורים ולתמים'. הנה למדת, שברוח הקדש מתחסין המתקין, ומודיעין המיחס. ואינו מיחס ישראל אלא לשבטיהם, שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני. אבל אינו אומר על שהם בחזקת פשרות: 'זה ממזר, וזה עבד' [כנעני] - שהדין הוא שמשפחה שנטמעה, נטמעה.

ד. נתאוו הנביאים והתכמים ימות המשיחית - לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו [ישתעבדו] בגוים, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכל ולשתות ולשמת; אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחקמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל [מהתורה], כדי שיזכו לחיי העולם הבא, כמו שבארנו בהלכות תשובה.

ה. ובאותו הזמן, לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותררות - שהטובה תהיה משפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר. ולא יהיה עסק כל העולם, אלא לדעת את ה' בלבד. ולפיכך יהיו חכמים גדולים, ויודעים דברים הסתומים העמקים; וישגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנגאמר: "כי מלאה הארץ דעה את ה', כמים לים מכסים".

בריף רחמנא דסיען. נגמר ספר ארבעה עשר, בעזרת שדי. ומגן פרקים של ספר זה, אחד ושמונים: הלכות סנהדרין, ששה ועשרים פרקים; הלכות עדות, שנים ועשרים פרקים; הלכות ממרים, שבועה פרקים; הלכות אבל, ארבעה עשר פרקים; הלכות מלכים ומלחמות, שנים עשר פרקים.

מתוך מהדורת חזק

48 והוא קבץ כל השמועות וכל הדינים וכל הבאורין והפרושין
 49 ששמעו ממשה רבנו, ושלמדו בית דין של כל דור ודור,
 50 בכל התורה כלה; וחבר מהכל ספר המשנה. ושננו לחכמים
 51 ברבים, ונגלה לכל ישראל; וכתבוהו כלם, ורצו בכל
 52 מקום, כדי שלא תשתפח תורה שבעל פה מישראל. ולמה
 53 עשה רבנו הקדוש כן, ולא הניח הדבר כמות שהיה? לפי
 54 שראה שהתלמידים מתמעטין והולכין, והצרות מתחדשות
 55 ובאות, ומלכות הרשעה פושטת בעולם ומתגברת, וישראל
 56 מתגלגלין והולכין לקצוות - חבר חבור אחד להיות בנד
 57 כלם, כדי שילמדוהו במהרה ולא ישכח; וישב כל ימיו הוא
 58 ובית דינו, ולמד המשנה ברבים. ואלו הם גדולי החכמים
 59 שהיו בבית דינו של רבנו הקדוש וקבלו ממנו: שמעון
 60 וגמליאל בניו, ורבי אפס, ורבי חנינה בר חמא, ורבי חיאי,
 61 ורב, ורבי ינאי, ובר קפרא, ושמואל, ורבי יוחנן, ורבי
 62 הושעיה. אלו הם גדולי החכמים שקבלו ממנו, ועמהן
 63 אלפים ורבות משאר החכמים. אף על פי שאלו האחד
 64 עשר קבלו מרבנו הקדוש ועמדו במדרשו, רבי יוחנן קטן
 65 היה, ואחר פן תלמיד היה לרבי ינאי וקבל ממנו תורה. וכן
 66 רב קבל מרבי ינאי, ושמואל קבל מרבי חנינה בר חמא. רב
 67 חבר ספרא וספרי לבאר ולהודיע עקרי המשנה, ורבי חיאי
 68 חבר התוספתא לבאר עניני המשנה. וכן רבי הושעיה ובר
 69 קפרא חברו הבריות לבאר דברי המשנה, ורבי יוחנן חבר
 70 התלמוד הירושלמי בארץ ישראל אחר חרפן הפית בקרוב
 71 משלש מאות שנה. ומגדולי החכמים שקבלו מרב ושמואל
 72 - רב הונא, ורב יהודה, ורב נחמן, ורב כהנא; ומגדולי
 73 החכמים שקבלו מרבי יוחנן - רבה בר בר חנא, ורבי אמי,
 74 ורבי אסי, ורב דימי, ורבי אבון. ומכלל החכמים שקבלו
 75 מרב הונא ומרב יהודה, רבה ורב יוסף. ומכלל החכמים
 76 שקבלו מרבה ורב יוסף, אבבי ורבא; ושיניהם קבלו גם מרב
 77 נחמן. ומכלל החכמים שקבלו מרבא, רב אשי ורבינא; ומר
 78 בר רב אשי קבל מאביו רב אשי, ומרבינא.
 79 **נמצא** מרב אשי עד משה רבנו עליו השלום - ארבעים
 80 דורות, ואלו הן: (א) רב אשי מרבא, (ב) ורבא
 81 מרבה, (ג) ורבה מרב הונא, (ד) ורב הונא מרבי יוחנן ורב
 82 ושמואל, (ה) ורבי יוחנן ורב ושמואל מרבנו הקדוש,
 83 (ו) ורבנו הקדוש מרבן שמעון אביו, (ז) ורבן שמעון מרבן
 84 גמליאל אביו, (ח) ורבן גמליאל מרבן שמעון אביו,
 85 (ט) ורבן שמעון מרבן גמליאל הנקן אביו, (י) ורבן גמליאל
 86 הנקן אביו מרבן שמעון אביו, (יא) ורבן שמעון מהלל אביו
 87 ושמאי, (יב) והלל ושמאי משמעיה ואבטליון, (יג) ושמעיה
 88 ואבטליון מיהודה ושמעון, (יד) ויהודה ושמעון מיהושע
 89 בן פרחיה ונתאי הארבל, (טו) ויהושע ונתאי מיוסף בן
 90 יועזר ויוסף בן יוחנן, (טז) ויוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן
 91 מאנטייגוס, (יז) ואנטייגוס משמעון הצדיק, (יח) ושמעון
 92 הצדיק מעזרא, (יט) ועזרא מברוך, (כ) וברוך מירמיה,
 93 (כא) וירמיה מצפניה, (כב) וצפניה מחבקוק, (כג) וחבקוק
 94 מנחום, (כד) ונחום מיואל, (כה) ויואל ממיקה, (כו) ומיקה

1 דינו, וישעיה קבל מעמוס ובית דינו, ומיקה קבל מישעיה
 2 ובית דינו, ויואל קבל ממיקה ובית דינו, ונחום קבל מיואל
 3 ובית דינו, וחבקוק קבל מנחום ובית דינו, וצפניה קבל
 4 מחבקוק ובית דינו, וירמיה קבל מצפניה ובית דינו, וברוך
 5 בן גריה קבל מירמיה ובית דינו, ועזרא ובית דינו קבלו
 6 מברוך בן גריה ובית דינו. בית דינו של עזרא, הן הנקראין
 7 'אנשי כנסת הגדולה'. והם - חגי זכריה ומלאכי, ודניאל
 8 חנניה מישאל ועזריה, ונתמיה בן חבלה, ומרדכי בלשן
 9 ותרפאל; והרבה חכמים עמהן, תשלום מאה ועשרים זקנים.
 10 האחרון מהם הוא שמעון הצדיק, והוא היה מכלל המאה
 11 ועשרים, וקבל תורה שבעל פה מכלם; והוא היה כהן גדול
 12 אחר עזרא. אנטייגוס איש שוכו ובית דינו קבלו משמעון
 13 הצדיק ובית דינו, ויוסף בן יועזר איש צרדה ויוסף בן יוחנן
 14 איש ירושלים ובית דינם קבלו מאנטייגוס ובית דינו,
 15 ויהושע בן פרחיה ונתאי הארבל ובית דינם קבלו מיוסף
 16 בן יועזר ויוסף בן יוחנן ובית דינם, ויהודה בן טבאי
 17 ושמעון בן שטח ובית דינם קבלו מיהושע בן פרחיה ונתאי
 18 הארבל ובית דינם. שמעיה ואבטליון גרי הצדק ובית דינם
 19 קבלו מיהודה ושמעון ובית דינם. הלל ושמאי ובית דינם
 20 קבלו משמעיה ואבטליון ובית דינם. ורבן יוחנן בן זכאי
 21 ורבן שמעון בנו של הלל קבלו מהלל הנקן ובית דינו.
 22 תמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, והם גדולי
 23 החכמים שקבלו ממנו; ואלו הם - רבי אליעזר הגדול, ורבי
 24 יהושע, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי
 25 אלעזר בן ערוך. ורבי עקיבה בן יוסף קבל מרבי אליעזר
 26 הגדול, ויוסף אביו גר צדק היה. ורבי ישמעאל ורבי מאיר
 27 בן גר הצדק קבלו מרבי עקיבה, וגם קבל רבי מאיר וחבריו
 28 מרבי ישמעאל. חבריו של רבי מאיר - הם רבי יהודה, ורבי
 29 יוסי, ורבי שמעון, ורבי נחמיה, ורבי אלעזר בן שמוע, ורבי
 30 יוחנן הסנדלר, ושמעון בן עזאי, ורבי חנניה בן תרדיון. וכן
 31 קבלו חבריו של רבי עקיבה מרבי אליעזר הגדול; וחבריו
 32 של רבי עקיבה - הם רבי טרפון רבו של רבי יוסי הגלילי,
 33 ורבי שמעון בן אלעזר, ורבי יוחנן בן נורי. רבן גמליאל
 34 הנקן קבל מרבן שמעון אביו, בנו של הלל הנקן, ורבן
 35 שמעון בנו קבל ממנו, ורבן גמליאל בנו קבל ממנו, ורבן
 36 שמעון בנו קבל ממנו. ורבי יהודה בנו של רבן שמעון זה,
 37 הוא הנקרא רבנו הקדוש, והוא קבל מאביו, ומרבי אלעזר
 38 בן שמוע ומרבי שמעון חברו. רבנו הקדוש חבר המשנה.
 39 ומימות משה רבנו ועד רבנו הקדוש, לא חברו חבור
 40 ששלמדו אותו ברבים בתורה שבעל פה; אלא בכל דור
 41 ודור, ראש בית דין או נביא שהיה באותו הדור, כותב
 42 לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו, והוא מלמד על
 43 פה ברבים. וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי פחו,
 44 מבאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים
 45 שנתחדשו בכל דור ודור, בדינים שלא למדום מפי
 46 השמועה אלא במדה משלש עשרה מדות, והספימו עליהן
 47 בית דין הגדול. וכך היה הדבר תמיד, עד רבנו הקדוש.

48 מהם דרך המשפט היאף הוא. וכל בית דין שעמד אחר
 49 התלמוד בכל מדינה ומדינה וגזר או התקין או הנהיג לבני
 50 מדינתו, או לבני מדינות רבות - לא פשטו מעשיו בכל
 51 ישראל, מפני דחק מושבותיהם ושבוש הדרכים, והיות בית
 52 דין של אותה המדינה יחידים, ובית דין הגדול של שבועים
 53 ואחד בטל מפמה שנים קדם חבור התלמוד. לפיכך, אין
 54 כופין אנשי מדינה זו לנהג במנהג מדינה אחרת, ואין
 55 אומרים לבית דין זה לגזר גזרה שגזרה בית דין אחר
 56 במדינתו. וכן אם למד אחד מהגאונים שדרך המשפט כן
 57 הוא, ונתבאר לבית דין אחר שעמד אחריו שאין זה דרך
 58 המשפט הכתוב בתלמוד - אין שומעין לראשון, אלא למי
 59 שהדעת נוטה לדרךיו, בין ראשון, בין אחרון.
 60 **ודברים** הללו, בדינים וגזרות ותקנות ומנהגות שנתחדשו
 61 אחר חבור התלמוד. אבל כל הדברים שבתלמוד
 62 הבבלי, חביבים כל ישראל ללכת בהן; וכופין כל עיר ועיר
 63 וכל מדינה ומדינה לנהג בכל המנהגות שנהגו חכמים
 64 שבתלמוד, ולגזר גזרותם וללכת בתקנותם, הואיל וכל
 65 אותם הדברים שבתלמוד הספיקו עליהם כל ישראל,
 66 ואותם החכמים שהתקינו או שגזרו או שהנהיגו או שדנו
 67 דין ולמדו שהמשפט כן הוא, הם כל חכמי ישראל או רבן,
 68 והן ששמעו הקבלה בעקרי התורה בלה דור אחר דור, עד
 69 משה רבנו עליו השלום. כל החכמים שעמדו אחר חבור
 70 התלמוד ובנו [התבוננו] בו, ויצא להם שם בחקמתם - הם
 71 הנקראים 'גאונים'. וכל אלו הגאונים שעמדו בארץ ישראל
 72 ובארץ שניער ובספרד ובצרפת - למדו דרך התלמוד
 73 והוציאו לאור תעלומותיו ובארו עניניו, לפי שדרך עמקה
 74 דרכו עד למאד; ועוד, שהוא בלשון ארמי מערב עם
 75 לשונות אחרות, לפי שאותה הלשון היתה ברורה לכל
 76 בשניער בעת שחבר התלמוד; אבל בשאר המקומות וכן
 77 בשניער בימי הגאונים, אין אדם מפיר אותה הלשון עד
 78 שחלמדים אותו. ושאלות רבות שואלין אנשי כל עיר ועיר
 79 לכל גאון אשר היה בימיהם, לפרש להם דברים קשים
 80 שבתלמוד, והם משיבים להם כפי חקמתם, ואותם
 81 השואלים מקבצים התשובות, ועושים מהן ספרים להבין
 82 מהם. גם חברו הגאונים שבכל דור ודור, חבורים לכאר
 83 התלמוד: מהם מי שפרש הלכות יחידות, ומהם מי שפרש
 84 פרקים יחידים שנתקשו בקימו, ומהם מי שפרש מסכתות
 85 וסדרים. ועוד חברו הלכות פסוקות, בענין האסור והמתר
 86 והחבי והפטור, בדברים שהשעה צריכה להם, כדי שיהיו
 87 קרובים למדע מי שאינו יכול לירד לעמקו של תלמוד. וזו
 88 היא מלאכת ה' שעשו בה כל גאוני ישראל, מיום שחבר
 89 התלמוד ועד זמן זה, שהיא שנה שמינית אחר מאה ואלף
 90 לחרבן הפית, והיא שנת ארבעת אלפים ותשע מאות
 91 ושלושים ושבע לבריאת עולם.
 92 **ובזמן** הזה תכפו צרות יתרות, ודחקה שעה את הכל,
 93 ואבדה חקמת חכמינו, ובינת נבוינו נסתתרה; ו
 94 לפיכך, אותן הפרושים וההלכות והתשובות שחברו

1 מישעיה, (כז) וישעיה מעמוס, (כח) ועמוס מהושע,
 2 (כט) והושע מזכריה, (ל) וזכריה מיהוידע, (לא) ויהוידע
 3 מאלישע, (לב) ואלישע מאליהו, (לג) ואליהו מאחיה,
 4 (לד) ואחיה מדוד, (לה) ודוד משמואל, (לו) ושמואל
 5 מעלי, (לז) ועלי מפינחס, (לח) ופינחס מיהושע,
 6 (לט) ויהושע ממושה רבנו, (מ) ומושה רבנו מפי הגבורה -
 7 נמצא שכלם מעם ה' אלהי ישראל.
 8 **כל** אלו החכמים הנזכרים, הם גדולי הדורות - מהם
 9 ראשי ושיבות, ומהם ראשי גליות, ומהם מסנהדרין
 10 גדולה. ועמהם בכל דור ודור, אלפים ורבבות ששמעו מהם
 11 ועמהם. רבינא ורב אשי, הם סוף חכמי התלמוד; ורב אשי
 12 הוא שחבר התלמוד הבבלי בארץ שניער [בבל], אחר
 13 שחבר רבי יוחנן התלמוד הירושלמי בכמו מאה שנה. וענין
 14 שני התלמודין - הוא פרוש דברי המשנה ובאור עמקותיה,
 15 ודברים שנתחדשו בכל בית דין ובית דין מימות רבנו
 16 הקדוש ועד חבור התלמוד. ומשגי התלמודים, ומן
 17 התוספתא, ומספרא וספרי, ומן התוספתות [הברייתות] -
 18 מכלם יתבאר האסור והמתר, השמא והטהור, החבי
 19 והפטור, הכשר והפסול, כמו שהעתיקו איש מפי איש מפי
 20 משה מסיני.
 21 **גם** יתבאר מהם דברים שגזרו חכמים ונביאים שבכל דור
 22 ודור, לעשות סג לתורה, כמו ששמעו ממושה בפרוש,
 23 שנאמר "ושמרתם את משמתי", עשו משמרת למשמרתי.
 24 וכן יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו או שנהגו
 25 בכל דור ודור, כמו שראו בית דין של אותו הדור, לפי
 26 שאסור לסור מהם, שנאמר: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו
 27 לך - ימין ושמאל". וכן משפטים ודינין מפלאים שלא
 28 קבלום ממושה, ודנו בהם בית דין של אותו הדור במדות
 29 שהתורה נדרשת בהן, ופסקו אותן הנקנים, וגמרו שהדין
 30 כן הוא. הכל חבר רב אשי בתלמוד, מימות משה ועד קמו.
 31 וחברו חכמי משנה חבורים אחרים, לפרש דברי התורה:
 32 רבי הושעיה תלמידו של רבנו הקדוש, חבר באור ספר
 33 בראשית [בראשית רבה]. ורבי ישמעאל פרש מ"אלה
 34 שמות" עד סוף התורה, והוא הנקרא 'מכילתא'; וכן רבי
 35 עקיבה חבר מכילתא. וחכמים אחרים אחריהם חברו
 36 מדרשות. והכל חבר קדם התלמוד הבבלי.
 37 **נמצא** רבינא ורב אשי וזכריהם, סוף גדולי חכמי ישראל
 38 המעתיקים תורה שבעל פה, ושגזרו גזרות והתקינו
 39 תקנות והנהיגו מנהגות ופשטה גזרתם ותקנתם ומנהגותם
 40 בכל ישראל, בכל מקומות מושבותיהם. ואחר בית דינו של
 41 רב אשי, שחבר התלמוד בימי בנו וגמרו, נתפזרו ישראל
 42 בכל הארצות פזור יתר, והגיעו לקצוות ולאיים הרחוקים;
 43 ורבקה קטטה בעולם, ונשתבשו הדרכים בגיטות, ונתמעט
 44 תלמוד תורה, ולא נתפסו ישראל ללמד בישיבותיהם
 45 אלפים ורבבות כמו שהיו מקדם. אלא מתקבצים יחידים,
 46 השרידים אשר ה' קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה,
 47 ועוסקים בתורה, ומבינים בחבורי החכמים כלם, ויודעים

מתוך מהדורת חזק

הגאונים, וראו שהם דברים מבארים, נתקשו בימינו, ואין
מבין עניניהם פראוי אלא מעט במספר. ואין צריך לומר,
התלמוד עצמו: הבבלי, והירושלמי, וספרא, וספרי,
והתוספות - שהם צריכים דעת רחבה ונפש חכמה וזמן
ארוך, ואחר כך יודע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים
והמתירים ושאר דיני תורה היאך הוא. ומפני זה נצרת
חצני, אני משה בן מיימון הספרדי, ונשענתי על הצור
ברוך הוא, ובינתי ביאלו הספרים, וראיתי לחבר דברים
המתבררים מכל אלו החבורים, בענין האסור והמתר
הטמא והטהור עם שאר דיני התורה, כולם בלשון ברורה
ודרך קצרה, עד שתהא תורה שבבעל פה בלה סדורה כפי
הכל - בלא קשיא ולא פרוק, לא זה אומר בכה וזה אומר
בכה, אלא דברים ברורים קרובים נכונים, על פי המשפט
אשר יתבאר מכל אלו החבורים והפרושים הנמצאים
מימות רבנו הקדוש ועד עכשו, עד שיהיו כל הדיני
גלויין לקטן ולגדול בדין כל מצוה, ובדין כל הדברים
שתקנו חכמים ונביאים. כללו של דבר - כדי שלא יהא
אדם צריך לחבור אחר בעולם בדין מדיני ישראל, אלא
יהיה חבור זה מקבץ לתורה שבבעל פה בלה, עם התקנות
והמנהגות והגזרות שנעשו מימות משה רבנו ועד חבור
התלמוד, וכמו שפרשו לנו הגאונים בכל חבוריהם שחבור
אחר התלמוד. לפיכך קראתי שם חבור זה 'משנה תורה'
- לפי שאדם קורא תורה שבכתב תחלה, ואחר כך קורא
בזה, ויודע ממנו תורה שבבעל פה בלה, ואינו צריך לקרות
ספר אחר ביניהם. וראיתי לחלק חבור זה הלכות הלכות
בכל ענין וענין, ואחלק ההלכות לפרקים שבאותו ענין;
וכל פרק ופרק אחלק אותו להלכות קטנות, כדי שיהיו
סדורים על פה. אלו ההלכות שבכל ענין וענין - יש מהן
הלכות שהן משפטי מצוה אחת בלבד, והיא המצוה שיש
בה דברי קבלה הרבה והוא ענין בפני עצמו, ויש מהם
הלכות שהם כוללים משפטי מצוות הרבה, אם יהיו אותן
המצוות בלן בענין אחד; מפני שחלוק חבור זה לפי
הענינים, לא לפי מנין המצוות, כמו שיכתבאר לקורא בו.
ומנין מצוות התורה הנוהגות לדורות, שש מאות ושלש
עשרה מצוות: מהם מצוות עשה מאתים שמונה וארבעים,
סימן להם מנן אכריו של אדם; ומהם מצוות לא תעשה
שלש מאות וששים וחמש, סימן להן מנן מי שנת
החמה.

יום רביעי כ"ו שבט ה'תשע"ג

מצוות עשה

א. מצוה ראשונה ממצוות עשה, לידע שיש שם אלוה,
שנאמר: "אנכי ה' אלהיך". ב. ליחדו, שנאמר: "ה'
אלהינו, ה' אחד". ג. לאהבו, שנאמר: "ואהבת את ה'
אלהיך". ד. ליראת ממנו, שנאמר: "את ה' אלהיך
תירא". ה. להתפלל, שנאמר: "ועבדתם את ה'

אלהיכם"; עבודה זו תפלה. ו. לדבקה בו, שנאמר: "ובו
תדבק". ז. להשבע בשמו, שנאמר: "ובשמו תשבע".
ח. להדמות בדרכיו הטובים והישרים, שנאמר: "והלכת
בדרכיו". ט. לקדש את שמו, שנאמר: "ונקדשתי בתוך
בני ישראל". י. לקרות קרית שמע פעמים בכל יום,
שנאמר: "ודברת בם. ב. בשכבך ובקומך". יא. ללמד
תורה וללמדה, שנאמר: "ושננתם לבניך". יב. לקשור
תפלין בראש, שנאמר: "והיו לטופת בין עיניך".
יג. לקשור תפלין ביד, שנאמר: "וקשרתם לאות על ירך".
יד. לעשות ציצית, שנאמר: "ועשו להם ציצת".
טו. לקבע מזוזה, שנאמר: "ויכתבתם על מזוזות ביתך".
טז. להקהיל את העם לשמע תורה במוצאי שביעית,
שנאמר: "הקהיל את העם". יז. לכתב כל איש ספר תורה
לעצמו, שנאמר: "כתבו לכם את השירה הזאת".
יח. לכתב המלך ספר שני לעצמו, יתר על האחד של כל
אדם, כדי שיהיה לו שתי תורות, שנאמר: "וכתב לו את
משנה התורה הזאת". יט. לברך אחר המזון, שנאמר:
"ואכלת, ושבעת - וברכת את ה' אלהיך". כ. לבנות בית
הבחירה, שנאמר: "ועשו לי מקדש (ושכנתי בתוכם)".
כא. ליראה מבית זה, שנאמר: "ומקדשי תיראו".
כב. לשמר בית זה תמיד, שנאמר: "ואתה ובניך אתך, לפני
אהל העדת". כג. להיות הלוי עובד במקדש, שנאמר:
"ועבד הלוי הוא". כד. לקדש הפה ידיו ורגליו בשעת
העבודה, שנאמר: "ורחצו אהרן ובניו". כה. לערוך גרות
במקדש, שנאמר: "צרוף אתו אהרן ובניו". כו. לברך
הפניהם את ישראל, שנאמר: "זה תברכו את בני ישראל".
כז. להסדיר לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת, שנאמר:
"ונתת על השלחן לחם פנים". כח. להקטיר קטרת
פעמים ביום, שנאמר: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים".
כט. להבעיר אש במזבח העולה תמיד, שנאמר: "אש,
תמיד תוקד על המזבח". ל. להרים את הדשן מעל
המזבח, שנאמר: "והרים את הדשן". לא. לשלח טמאים
ממחנה שכינה שהוא המקדש, שנאמר: "וישלחו מן
המחנה, כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש". לב. לחלק
כבוד לזרעו של אהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדשה,
שנאמר: "נקדשתו". לג. להלביש הפהנים לעבודה בגדי
כהנה, שנאמר: "ועשית בגדי קדש". לד. לשאת הארון
על הכתף בשנושאים אותו, שנאמר: "בכתף ישאו".
לה. למשח פהנים גדולים ומלכים בשמן המשחה,
שנאמר: "שמן משחת קדש". לו. להיות הפהנים
עובדים במקדש משמרות משמרות, ובמועדים עובדים
באחד, שנאמר: "וכי יבא הלוי. לבד ממקריו, על
האבות". לי. להיות הפהנים מטמאים לקרוביהן
ומתאבלין עליהן כשאר ישראל שהן מצוין להתאבל,
שנאמר: "לה טמא". לח. להיות כהן גדול נושא
בתולה, שנאמר: "והוא, אשה בכתוליה יקח".
לט. להקריב תמיד בכל יום, שנאמר: "שנים ליום, עלה

- 1 תמיד". **מ.** להקריב פהו גדול מנחה בכל יום, שנגמר:
- 2 "זה קרבן אהרן ובניו". **מא.** להוסיף קרבן אחר בכל
- 3 שבת, שנגמר: "וביום השבת - שני כבשים".
- 4 **מב.** להוסיף קרבן בכל ראש חדש וחדש, שנגמר:
- 5 "ויבראשי חדשיכם". **מג.** להוסיף קרבן בחג הפסח,
- 6 שנגמר: "שבעת ימים תקריבו אשה לה". **מד.** להקריב
- 7 מנחת העמר ממחורת ראשון של פסח עם כבש אחד,
- 8 שנגמר: "והבאתם את עמר". **מה.** להוסיף קרבן ביום
- 9 עצרת, שנגמר: "וביום הבכורים". **מו.** להביא שתי
- 10 הלחם עם הקרבנות הקרבים בגלל הלחם ביום עצרת,
- 11 שנגמר: "ממושבתכם תביאו לחם תנופה. והקרבתם על
- 12 הלחם". **מז.** להוסיף קרבן בראש השנה, שנגמר:
- 13 "ויחדש השביעי באחד לחדש". **מח.** להוסיף קרבן
- 14 ביום הצום, שנגמר: "ובעשור לחדש השביעי".
- 15 **מט.** לעשות עבודת היום ביום הצום, שנגמר: "בזאת יבא
- 16 אהרן אל הקדש, בפרו בן בקר", וכל העבודה הכתובה
- 17 בפרשת אחרי מות. **נ.** להוסיף קרבן ביום חג הסוכות,
- 18 שנגמר: "והקרבתם עלה אשה ריח ניחח". **נא.** להוסיף
- 19 קרבן ביום שמיני עצרת, כי רגל בפני עצמו הוא, שנגמר:
- 20 "ביום השמיני". **נב.** לחג ברגלים, שנגמר: "שש
- 21 רגלים תחג ל". **נג.** להראות ברגלים, שנגמר: "שש
- 22 פעמים בשנה - יראה כל זכורך". **נד.** לשמח ברגלים,
- 23 שנגמר: "ושמחת בחגך". **נה.** לשחט כבש הפסח,
- 24 שנגמר: "ושחטו אתו כל קהל". **נו.** לאכל בשר פסח
- 25 צלי בלילי חמשה עשר בניסן, שנגמר: "ואכלו את
- 26 הבשר". **נז.** לעשות פסח שני, שנגמר: "בחדש השני
- 27 בארבעה עשר". **נח.** לאכל את בשר פסח שני על מצה
- 28 ומרור, שנגמר: "על מצות ומרים יאכלהו". **נט.** לתקע
- 29 בחוצרות על הקרבנות ובשעת הצרות, שנגמר: "והתקעתם
- 30 בחצרות". **ס.** להיות כל קרבנות בהמה מיום שמיני
- 31 והלאה, שנגמר: "מיום השמיני והלאה". **סא.** להיות
- 32 כל קרבן בהמה תמים, שנגמר: "תמים יהיה לרצון".
- 33 **סב.** למלח כל קרבן, שנגמר: "על כל קרבן תקריב
- 34 מלח". **סג.** מעשה העולה, שנגמר: "אם עלה קרבנו".
- 35 **סד.** מעשה החטאת, שנגמר: "זאת תורת החטאת".
- 36 **סה.** מעשה האשם, שנגמר: "זאת תורת האשם".
- 37 **סו.** מעשה זבח השלמים, שנגמר: "וזאת תורת זבח
- 38 השלמים". **סז.** מעשה המנחה, שנגמר: "ונפש פי
- 39 תקריב קרבן מנחה". **סח.** להקריב בית דין קרבן אם
- 40 טעו בהוראה, שנגמר: "ואם כל עדת ישראל ישגו".
- 41 **סט.** להקריב היחיד קרבן חטאת אם שגג במצות לא
- 42 תעשה שתיבים עליה פרת, שנגמר: "ונפש פי תחטא".
- 43 **ע.** להקריב היחיד קרבן אם נסתפק לו אם חטא חטא
- 44 שתיבים עליו חטאת או לא חטא, שנגמר: "ולא ידע ואשם
- 45 . . . והביא את אשמו"; וזה הוא נקרא 'אשם תלויה'.
- 46 **עא.** להקריב השוגג במעילה, או החוטא בגזלה, או
- 47 בשפחה חרופה, או שפכר בפקדון ונשבע - מביא קרבן
- אָשם; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אָשֶׁם וְדָא'. **עב.** לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן
- עוֹלָה וְיִזְרֵד, שְׁנֵאמֶר: "אִם לֹא תִגִּיעַ יְדוּ, וְאִם לֹא תִשָּׂיג".
- 49 **עג.** לְהַתְּוֹדוֹת לַפְּנֵי ה' מִכָּל חַטָּא שֶׁיַעֲשֶׂה הָאָדָם, בְּשַׁעַת
- הַקֶּרְבָן וְשֵׁלָא בְּשַׁעַת הַקֶּרְבָן, שְׁנֵאמֶר: "וְהַתְּוֹדוּ אֶת חַטְאֹתֵם
- 51 אֲשֶׁר עָשׂוּ". **עד.** לְהַקְרִיב הַזֶּבֶב קֶרֶבֶן אַחֵר שִׁיטְהֵר,
- 52 שְׁנֵאמֶר: "וְכִי יִטְהַר הַזֶּבֶב". **עה.** לְהַקְרִיב הַזֶּבֶב קֶרֶבֶן אַחֵר
- 53 שִׁתְּטֵהוּ, שְׁנֵאמֶר: "וְאִם טָהֲרָה מִזֹּכָה". **עו.** לְהַקְרִיב
- 54 הַמְצָרַע קֶרֶבֶן אַחֵר שִׁיטְהֵר, שְׁנֵאמֶר: "וְבִיּוֹם הַשְּׂמִינִי . . .".
- 55 **עז.** לְהַקְרִיב הַיּוֹלֵדֶת קֶרֶבֶן אַחֵר שִׁתְּטֵהוּ, שְׁנֵאמֶר:
- 56 "וּבִמְלֹאֶת יְמֵי טָהֲרָה". **עח.** לְעַשֵּׂר הַבְּהֵמָה, שְׁנֵאמֶר:
- 57 "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקֶרֶן וְצֹאן". **עט.** לְקַדֵּשׁ בְּכוֹר הַבְּהֵמָה
- 58 הַטְּהוֹרָה וְלִהְיִיבּוֹ, שְׁנֵאמֶר: "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יֵלֵד . . .".
- 59 **פ.** לְפָדוֹת בְּכוֹר אָדָם, שְׁנֵאמֶר: "אֵךְ פְּדַה תְּפָדֶה אֶת בְּכוֹר
- 60 הָאָדָם". **פא.** לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר, שְׁנֵאמֶר: "וּפֶטֶר חֲמוֹר
- 61 תְּפָדֶה בְּשֶׁה". **פב.** לְעַרְף פֶּטֶר חֲמוֹר, שְׁנֵאמֶר: "וְאִם לֹא
- 62 תְּפָדֶה וְעִרְפָתוֹ". **פג.** לְהִבְיֵא כָּל הַקֶּרְבָנוֹת שֵׁשֶׁשׁ עַל
- 63 הָאָדָם בְּחוֹבָה אוּ בַנְדָבָה בְּרִגְלֵי רִאשׁוֹן שֹׁפְגַע בוֹ, שְׁנֵאמֶר:
- 64 "וּבְכַאֵת שָׁמָּה, וְהִבְאֵתֶם שָׁמָּה". **פד.** לְהַקְרִיב כָּל הַקֶּרְבָנוֹת
- 65 בְּבֵית הַבְּחִירָה, שְׁנֵאמֶר: "וְיָשֶׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אָנְכִי
- 66 מֵצֻוְךָ". **פה.** לְהַטְפִּיל בְּהִבְאֵת הַקֶּרְבָנוֹת מְחוּצָה לְאַרְץ
- 67 לְבֵית הַבְּחִירָה, שְׁנֵאמֶר: "וְיָק קַדְשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ, וְיִגְדְּרִיךָ,
- 68 תִּשָּׂא וּבֵאֵת"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׂאִינוּ מְדַבֵּר אֶלָּא
- 69 בְּקַדְשֵׁי חוּצָה לְאַרְץ. **פו.** לְפָדוֹת קִדְשִׁים בְּעֵלֵי מוֹמִים
- 70 וְיִהְיֶה מִתְּרִים, שְׁנֵאמֶר: "וְיָק כָּל אֹת נִפְשֵׁךְ תִּזְכַּח"; מִפִּי
- 71 הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׂאִינוּ מְדַבֵּר אֶלָּא בַּפְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין
- 72 שִׁיפְרוּ. **פז.** לְהִיּוֹת הַתְּמוּרָה קִדְשׁ, שְׁנֵאמֶר: "וְהִיָּה הוּא
- 73 וְתִמְוָרְתוֹ יִהְיֶה קִדְשׁ". **פח.** לְאָכֵל שְׂרִירֵי מִנְחוֹת, שְׁנֵאמֶר:
- 74 "וְהַנּוֹחֲרֹת מִמֶּנְהָ, יֵאָכְלוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו". **פט.** לְאָכֵל בְּשֵׂר
- 75 חֲטָאֹת וְאָשֶׁם, שְׁנֵאמֶר: "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כִּפֵּר בָּהֶם".
- 76 **צ.** לְשַׂרְף בְּשֵׂר קִדְשׁ שֶׁנִּטְמָא, שְׁנֵאמֶר: "וְהַבְּשֵׂר אֲשֶׁר יָגַע
- 77 בְּכָל טְמָא". **צא.** לְשַׂרְף נּוֹתֵר, שְׁנֵאמֶר: "וְהַנּוֹתֵר מִבְּשֵׂר
- 78 הַזֶּבֶח - בִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָף". **צב.** לְגַדֵּל הַנְּזִיר
- 79 שְׂעָרוֹ, שְׁנֵאמֶר: "גִּדֵּל פְּרַע שְׂעָרֵי רֵאשׁוֹ". **צג.** לְגַלַּח הַנְּזִיר
- 80 שְׂעָרוֹ עַל קֶרְבָנוֹתָיו בְּמֹלֵאת יְמֵי נְזוּר, אוּ בְתוֹךְ יְמֵי נְזוּר אִם
- 81 נִטְמָא, שְׁנֵאמֶר: "וְכִי יָמוֹת מֵת עָלָיו". **צד.** לְקַיֵּם אָדָם
- 82 כָּל מָה שִׁיּוּצִיא בְּשִׁפְתָיו, מִקֶּרְבָן אוּ צִדְקָה וְכִיּוּצֵא בָּהֶם,
- 83 שְׁנֵאמֶר: "מוּצֵא שִׁפְתֶיךָ, תִּשְׁמַר וְעָשִׂית". **צה.** לְדוֹן
- 84 בְּהִפְרֵת נְדָרִים בְּכָל הַדִּינָיִם הָאֲמֻרִין בְּתוֹרָה. **צו.** לְהִיּוֹת
- 85 כָּל הַנוֹגַע בַּנְּבִלָה טְמָא, שְׁנֵאמֶר: "וְכִי יָמוֹת מִן הַבְּהֵמָה".
- 86 **צז.** לְהִיּוֹת שְׂמֵנָה שְׂרָצִים מִטְמְאִין, שְׁנֵאמֶר: "וְזֶה לְכֶם
- 87 הַטְּמָא". **צח.** לְהִיּוֹת הָאָכְלִין מְטֻמְאִין, שְׁנֵאמֶר: "מִכָּל
- 88 הָאָכֵל אֲשֶׁר יֵאָכֵל". **צט.** לְהִיּוֹת הַנְּפָדָה טְמָאָה וּמִטְמָאָה
- 89 לְאַחֲרִים. **ק.** לְהִיּוֹת הַיּוֹלֵדֶת טְמָאָה כְּנָדָה. **קא.** לְהִיּוֹת
- 90 הַמְצָרַע טְמָא וּמִטְמָא. **קב.** לְהִיּוֹת כְּגֹד מְנַגַּע טְמָא
- 91 וּמִטְמָא. **קג.** לְהִיּוֹת בֵּית מְנַגַּע מִטְמָא. **קד.** לְהִיּוֹת
- 92 הַזֶּבֶב מִטְמָא. **קה.** לְהִיּוֹת שִׁכְבַת זָרַע מִטְמָאָה. **קו.** לְהִיּוֹת הַזֶּבֶב מִטְמָאָה. **קז.** לְהִיּוֹת הַמַּת מִטְמָא.

- 1 קח. להיות מי נדה מטמאין לאדם ומטהרין לאדם
2 טמא מטמאת מת בלבו. וכל אלו הדינין של טמאין אלו,
3 רב משפטי כל טמאה וטמאה מהן מבאר בתורה שבכתב.
4 קט. להיות הטהרה מפל הטמאות בטבילה במי מקוה,
5 שנגמר: "ורחץ במים את כל בשרו"; למדו מפני השמועה,
6 שרחיצה זו במים שכל גופו עולה בהן בבת אחת.
7 קי. להיות הטהרה מן הצרעת, בין צרעת אדם בין צרעת
8 בית, בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפרים ומים חיים,
9 שנגמר: "זאת תהיה תורת המצרע". קיא. להיות
10 המצרע מגלח את כל שערו, שנגמר: "והיה ביום השביעי,
11 יגלח את כל שערו". קיב. להיות המצרע ידוע לכל
12 בדברים האמורים בו: "בגדיו יהיו פרמים, וראשו יהיה
13 פרוע, ועל שפם יעטה; וטמא טמא, יקרא". וכן כל שאר
14 הטמאים צריכין להודיע את עצמן. קיג. לעשות פרה
15 אדמה להיות אפרה מוכן, שנגמר: "והיתה לעדת בני
16 ישראל". קיד. להיות מעריך אדם נותן דמים הקצובין
17 בפרשה, שנגמר: "איש פי יפלא נדר". קטו. להיות
18 מעריך בהמה טמאה נותן דמיה, שנגמר: "והעמיד את
19 הבהמה". קטז. להיות מעריך ביתו נותן כפרה הכהן,
20 שנגמר: "והעריכו הכהן". קיז. להיות מקדיש שדהו
21 נותן כפרה הקצוב בפרשה, שנגמר: "והיה צרף כפי
22 זרעו". קיח. לשלם השוגג במעילה מה שמעל לה'
23 ולהוסיף חמש, שנגמר: "ואת אשר חטא מן הקדש ישלם".
24 קיט. להיות נטע רבעי קדש, שנגמר: "והיה כל פריו קדש
25 הלולים". קכ. להניח פאה. קכא. להניח לקט.
26 קכב. להניח עמר השקחה. קכג. להניח עוללות בכרם.
27 קכד. להניח פרט הכרם. לפי שבכל אלו נאמר: "לעני ולגר
28 תעזב אתם"; וזהו מצות עשה שלהם. קכה. להביא
29 בכורים לבית הבחירה, שנגמר: "ראשית בכורי אדמתך".
30 קכו. להפריש תרומה גדולה לכהן, שנגמר: "ראשית דגנך
31 תתן לו". קכז. להפריש מעשר דגן ללוים, שנגמר: "וכל
32 מעשר הארץ וגו'". קכח. להפריש מעשר שני האכל
33 לבעליו בירושלים, שנגמר: "עשר תעשר"; מפני השמועה
34 למדו, שהוא מעשר שני. קכט. להיות הלויים מפרישין
35 מעשר מן המעשר שלקחו מישראל ונותנין אותו לכהנים,
36 שנגמר: "ואל הלויים תדבר". קל. להפריש מעשר עני
37 תחת מעשר שני בשלישית ובששית בשבוע, שנגמר:
38 "מקצה שלש שנים, תוציא את כל מעשר תבואתך".
39 קלא. להתודות ודוי מעשר, שנגמר: "ואמרף לפני ה'
40 אלהיך, בערתי הקדש". קלב. לקרות על הבכורים,
41 שנגמר: "וענית ואמרף לפני ה' אלהיך". קלג. להפריש
42 חלה לכהן, שנגמר: "ראשית צרסתכם - חלה, תרימו
43 תרומה". קלד. להשמיט קרקע, שנגמר: "והשביעת
44 תשמטנה ונטשתה". קלה. לשבות מעבודת הארץ,
45 שנגמר: "בחריש ובקציר תשבת". קלו. לקדש שנת
46 יובל בשביטה בשמטה, שנגמר: "וקדשתם את שנת
47 החמשים שנה". קלז. לתקע בשופר בשנת היובל,
- 48 שנגמר: "והעברת שופר תרועה". קלח. לתן גאלה
49 לארץ בשנת היובל, שנגמר: "ויבכל ארץ אחרונכם, גאלה
50 תתנו לארץ". קלט. להיות גאלת בתי ערי חומה עד
51 שנה, שנגמר: "ואיש, פי ימכר בית מושב עיר חומה".
52 קמ. למנות שני יובל שנים ושמיים, שנגמר: "וספרת לך
53 שבע וגו'". קמא. להשמיט כספים בשביעית, שנגמר:
54 "שמוט כל בעל משה ידו". קמב. לנגש לנכרי, שנגמר:
55 "את הנכרי תגש, ואשר יהיה לך את אחיך תשמיט ידך".
56 קמג. לתן מן הבהמה לכהן הזרוע והלויים והקבה,
57 שנגמר: "ונתן לכהן הזרוע". קמד. לתן ראשית הגז
58 לכהן, שנגמר: "וראשית גז צאנף - תתן לו". קמה. לדון
59 בדיני תרמים, מהם לה' ומהם לכהן, שנגמר: "אף כל (ה)
60 חרם אשר יחרם". קמו. לשחט בהמה חיה ועוף ואחר
61 כף יאכל בשרם, שנגמר: "וזבחת מבקרך ומצאנך".
62 קמז. לכסות דם חיה ועוף, שנגמר: "ושפך את דמו,
63 וכסהו בעפר". קמח. לשלח אם צפור מן הקן, שנגמר:
64 "שלח תשלח את האם". קמט. לבדק בסימני בהמה,
65 שנגמר: "זאת החיה אשר תאכלו". קנ. לבדק בסימני
66 העוף עד שיבדיל בין טמא לטהור, שנגמר: "כל צפור".
67 קנא. לבדק בסימני חגבים לידע טהור מן הטמא, שנגמר:
68 "אשר לו כרעים". קנב. לבדק בסימני דגים, שנגמר:
69 "את זה תאכלו מכל אשר במים". קנג. לקדש חדשים
70 ולחשב שנים וחדשים בבית דין בלבו, שנגמר: "החדש
71 הזה לכם ראש חדשים". קנד. לשבות בשבת, שנגמר:
72 "וביום השביעי תשבת". קנה. לקדש שבת, שנגמר:
73 "זכור את יום השבת לקדשו". קנו. לבער חמץ,
74 שנגמר: "ביום הראשון תשבייתו שאור מבתיכם".
75 קנז. לספר ביציאת מצרים בלילה הראשון של חג המצות,
76 שנגמר: "והגדת לבנך ביום ההוא". קנח. לאכל מצה
77 בליל זה, שנגמר: "בערב תאכלו מצות". קנט. לשבות
78 בראשון של פסח, שנגמר: "וביום הראשון, מקרא קדש".
79 קס. לשבות בשביעי בו, שנגמר: "וביום השביעי, מקרא
80 קדש". קסא. לספר מקצירת העמר מ"ט יום, שנגמר:
81 "ויספרתם לכם ממחרת השבת". קסב. לשבות ביום
82 החמשים, שנגמר: "ויקראתם בעצם היום הזה, מקרא
83 קדש". קסג. לשבות בראשון של חדש השביעי,
84 שנגמר: "באחד לחדש, יהיה לכם שבתון".
85 קסד. להתענות בעשירי בו, שנגמר: "בעשור לחדש תענו
86 את נפשתיכם". קסה. לשבות ביום הצום, שנגמר:
87 "שבת שבתון". קסו. לשבות בראשון של חג הסוכות,
88 שנגמר: "ביום הראשון, מקרא קדש".
89 קסז. לשבות בשמיני של חג, שנגמר: "וביום השמיני
90 מקרא קדש". קסח. לישב בספה שבעת ימים, שנגמר:
91 "בסכות תשבו שבעת ימים". קסט. לטל לולב, שנגמר:
92 "ולקחתם לכם ביום הראשון, פרי עץ הדר פת תמרים".
93 קע. לשמע קול שופר בראש השנה, שנגמר: "יום תרועה
94 יהיה לכם". קעא. לתן מחצית השקל בכל שנה ושנה,

1 יתן איש אל רעהו חמור או שור". רמד. לדון בדין
2 השואל, שנגמר: "וכי ישאל איש מעם רעהו".
3 רמה. לדון בדין מקח וממכר, שנגמר: "וכי תמכרו ממכר
4 לעמיתך". רמו. לדון בדין טוען ונטען, שנגמר: "על כל
5 דבר פשע". רמוז. להציל הנרדף ואפלו בנפש הרודף,
6 שנגמר: "וקצתה את פפה". רמח. לדון בדיני נחלות,
7 שנגמר: "איש כי ימות, ובן אין לו . . והיתה לבני ישראל".

יום חמישי כ"ז שבט ה'תשע"ג

מצוות לא תעשה

10 א. מצוה ראשונה ממצוות לא תעשה, שלא לעלות
11 במחשבה שיש אלוה זולתי ה', שנגמר: "לא יהיה לך
12 אלהים אחרים על פני". ב. שלא לעשות פסל, לא יעשה
13 בידו ולא יעשו לו אחרים, שנגמר: "לא תעשה לך פסל".
14 ג. שלא לעשות עבודה זרה אפלו לאחרים, שנגמר:
15 "ואלהי מסכה, לא תעשו לכם". ד. שלא לעשות צורות
16 לנואי, ואף על פי שאין עובדין אותן, שנגמר: "לא תעשון
17 אתי". ה. שלא להשתחוות לעבודה זרה, ואף על פי
18 שאין דרך עבודתה בהשתחוויה, שנגמר: "לא תשתחוה
19 להם". ו. שלא לעבד עבודה זרה בדברים שדרך
20 להעבד בהם, שנגמר: "ולא תעבדם". ז. שלא להעביר
21 בנו למלך, שנגמר: "וימורעך לא תתן להעביר למלך".
22 ח. שלא לעשות מעשה אוב, שנגמר: "אל תפנו אל
23 האבת". ט. שלא לעשות מעשה ידעוני, שנגמר: "ואל
24 הידענים". י. שלא לפנות אחר עבודה זרה, שנגמר:
25 "אל תפנו אל האלילים". יא. שלא להקים מצבה,
26 שנגמר: "ולא תקים לך מצבה". יב. שלא לתן אבן
27 משפית, שנגמר: "ואבן משפית לא תתנו בארצכם".
28 יג. שלא לטע אילן במקדש, שנגמר: "לא תטע לך אשרה,
29 פל עץ". יד. שלא לישבע בעבודה זרה לעובדיה, ולא
30 משביעין אותן בה, שנגמר: "ושם אלהים אחרים לא
31 תזכירו, לא ישמע על פיד". טו. שלא להדיח בני ישראל
32 אחר עבודה זרה, שנגמר: "ולא ישמע על פיד"; זו אזהרה
33 למדיח. טז. שלא להסית אדם מישראל אחר עבודה
34 זרה, שנגמר במסית: "ולא יוספו לעשות". יז. שלא
35 לאהב המסית, שנגמר: "לא תאבה לו". יח. שלא לעזב
36 השנאה למסית, שנגמר: "לא תשמע אליו". יט. שלא
37 להציל המסית, אלא עומד על דמו, שנגמר: "לא תחוס
38 עינך עליו". כ. שלא ילמד המוסת זכות על המסית,
39 שנגמר: "לא תחמל". כא. שלא ישתק המוסת מללמד
40 חובה על המסית, אם ידע לו חובה, שנגמר: "ולא תכסה
41 עליו". כב. שלא ליהנות בצפוי נעבד, שנגמר: "לא
42 תחמד כסף וזהב עליהם". כג. שלא לבנות עיר הנדחת
43 לכמות שהיתה, שנגמר: "לא תבנה עוד". כד. שלא
44 ליהנות בממון עיר הנדחת, שנגמר: "ולא ידבק בידך
45 מאימה מן החרם". כה. שלא ליהנות בעבודה זרה ובכל

משמשיה ובתקרבת שלה ובנין שנתנסף לה, שנגמר: "ולא
47 תביא תועבה אל ביתך". כו. שלא להתנבא בשמה,
48 שנגמר: "ואשר ידבר בשם אלהים אחרים". כז. שלא
49 להתנבא בשקר, שנגמר: "אשר יזיד לדבר דבר בשמי, את
50 אשר לא צויתיו". כח. שלא לשמע למתנבא בשם
51 עבודה זרה, שנגמר: "לא תשמע אל דברי הנביא".
52 כט. שלא נמנע מהריגת נביא השקר ולא נירא ממנו,
53 שנגמר: "לא תגורו ממנו". ל. שלא ללכת בחקות עובדי
54 עבודה זרה ולא במנהגותם, שנגמר: "ולא תלכו בחקות
55 הגוי". לא. שלא לקסם, שנגמר: "לא ימצא בך קסם
56 קסמים". לב. שלא לעונן, שנגמר: "לא תעוננו".
57 לג. שלא לנחש, שנגמר: "לא תנחשו". לד. שלא
58 לכשף, שנגמר: "לא ימצא בך וגו' ומכשף". לה. שלא
59 לחבר חבר, שנגמר: "וחבר חבר". לו. שלא לשאל
60 באוב, שנגמר: "ושואל אוב". לז. שלא לשאל בידעוני,
61 שנגמר: "וידעני". לח. שלא לשאל בחלום מן המתים,
62 שנגמר: "ודורש אל המתים". לט. שלא תעדה אשה
63 עדי איש, שנגמר: "לא יהיה כלי גבר על אשה".
64 מ. שלא יעדה איש עדי אשה, שנגמר: "לא ילפש גבר
65 שמלת אשה". מא. שלא לכתב בגוף פעובדי עבודה
66 זרה, שנגמר: "ויכתבת קעקע, לא תתנו בכם". מב. שלא
67 ללבש שעטנז כמו שלובשין פמרי עבודה זרה, שנגמר:
68 "לא תלבש שעטנז". מג. שלא להקיף פאת ראש ככרי
69 עבודה זרה, שנגמר: "ולא תקיפו פאת ראשכם".
70 מד. שלא להשחית כל הזקן פעובדי עבודה זרה, שנגמר:
71 "ולא תשחית את פאת זקנד". מה. שלא להתגודד
72 פעובדי עבודה זרה, שנגמר: "לא תתגודדו"; ויגדידא
73 וישריטה אחת היא. מו. שלא לשכן בארץ מצרים
74 לעולם, שנגמר: "לא תספון לשוב בדרך הזה עוד".
75 מז. שלא לתור אחר מחשבות הלב וראית העינים,
76 שנגמר: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".
77 מח. שלא לכת ברית לשבעה עממין, שנגמר: "לא תכרת
78 להם ברית". מט. שלא להחיות אדם משבעה עממין,
79 שנגמר: "לא תחיה כל נשמה". נ. שלא להן על עובדי
80 עבודה זרה, שנגמר: "ולא תחנם". נא. שלא להושיב
81 עובדי עבודה זרה בארצנו, שנגמר: "לא ישבו בארץך".
82 נב. שלא להתחתן פעובדי עבודה זרה, שנגמר: "ולא
83 תחתתן בם". נג. שלא ישא עמוני ומואבי בת ישראל
84 לעולם, שנגמר: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'".
85 נד. שלא להרחיק זרע עשו מן הקהל אלא עד שלשה
86 דורות, שנגמר: "לא תתעב אדמי". נה. שלא להרחיק
87 מצרי מלבוא בקהל אלא עד שלשה דורות, שנגמר: "לא
88 תתעב מצרי". נו. שלא לקרא שלום לעמון ומואב
89 בתחלה בשעת מלחמה פשאר הגוים, שנגמר: "לא תדרש
90 שלוםם וטובתם". נז. שלא להשחית אילני מאכל, וכן
91 כל שיש בו השחתה אסור, שנגמר: "לא תשחית את
92 עציה". נח. שלא ייראו אנשי המלחמה ולא יפחדו

48 פז. שלא יזח החשן מעל האפוד, שִׁנְאַמַר: "ולא יזח החשן
 49 מעל האפוד". פח. שלא יקרע המעיל, שִׁנְאַמַר: "כפי
 50 תחרא יהיה לו - לא יקרע". פט. שלא להעלות קדשים
 51 בחוץ, שִׁנְאַמַר: "השמר לך, פן תעלה עלתהיד". צ. שלא
 52 לשחט קדשים בחוץ, שִׁנְאַמַר: "איש אשר ישחט שור או
 53 כשב ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת". צא. שלא
 54 להקדיש בעלי מומין למזבח, שִׁנְאַמַר: "כל אשר בו מום,
 55 לא תקריבו"; וזה אסור הקדשו. צב. שלא לשחט בעלי
 56 מומין לשם קרבן, שִׁנְאַמַר: "לא תקריבו אלה לה".
 57 צג. שלא לזרק דם בעלי מומין לגבי המזבח, שִׁנְאַמַר
 58 בכעלי מומין: "לא תקריבו לה"; וזהו אסור זריקת דם.
 59 צד. שלא להקטיר אמוני בעלי מומין, שִׁנְאַמַר: "ואשה לא
 60 תתנו מהם". צה. שלא להקריב בעל מום עובר, שִׁנְאַמַר:
 61 "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה, אשר יהיה בו מום"; וזהו
 62 מום עובר. צו. שלא להקריב בעל מום מיד הגוים,
 63 שִׁנְאַמַר: "ומיד בן גכר, לא תקריבו". צז. שלא יתן מום
 64 בקדשים, שִׁנְאַמַר: "מום לא יהיה בו"; כלומר, לא יתן בו
 65 מום. צח. שלא להקריב שאור או דבש, שִׁנְאַמַר: "כי כל
 66 שאור וכל דבש, לא תקטירו". צט. שלא להקריב תפל,
 67 שִׁנְאַמַר: "ולא תשבית מלח ברית אלהיך". ק. שלא
 68 להקריב אנתן ומחיר, שִׁנְאַמַר: "לא תביא אנתן וזנה ומחיר
 69 כלב". קא. שלא לשחט אותו ואת בנו, שִׁנְאַמַר: "אתו
 70 ואת בנו, לא תשחטו ביום אחד". קב. שלא לתן שמן
 71 זית במנחת חוטא, שִׁנְאַמַר: "לא ישים עליה שמן".
 72 קג. שלא לתן עליה לבונה, שִׁנְאַמַר: "ולא יתן עליה
 73 לבנה". קד. שלא יתן שמן במנחת שוטה, שִׁנְאַמַר: "לא
 74 יצק עליה שמן". קה. שלא יתן עליה לבונה, שִׁנְאַמַר:
 75 "ולא יתן עליה לבנה". קו. שלא להמיר את הקדשים,
 76 שִׁנְאַמַר: "לא יחליפנו, ולא ימיר אתו". קז. שלא לשנות
 77 הקדשים מקרבן לקרבן, שִׁנְאַמַר בכבור: "לא יקדיש איש
 78 אתו"; כלומר, לא יקדישנו לקרבן אחר. קח. שלא
 79 לפדות בכור בהמה טהורה, שִׁנְאַמַר: "אך בכור שור וגו'
 80 לא תפדה". קט. שלא למכר מעשר בהמה, שִׁנְאַמַר: "לא
 81 יגאל". קי. שלא למכר שדה החרם, שִׁנְאַמַר: "לא
 82 ימכר". קיא. שלא לפדות שדה החרם, שִׁנְאַמַר: "לא
 83 יגאל". קיב. שלא יבדיל ראש חטאת העוף, שִׁנְאַמַר:
 84 "ומלך את ראשו ממול ערפו". קיג. שלא לעבד
 85 בקדשים, שִׁנְאַמַר: "לא תעבד בכור שורך". קיד. שלא
 86 לגזו את הקדשים, שִׁנְאַמַר: "ולא תגזו בכור צאנך".
 87 קטו. שלא ישחט הפסח והחמץ קזם, שִׁנְאַמַר: "לא תשחט
 88 על חמץ דם זבחי". קטז. שלא להניח אמוני הפסח עד
 89 שיפסלו בלינה, שִׁנְאַמַר: "ולא ילין חלב חגי עד בקר".
 90 קיז. שלא להותיר מבשר הפסח, שִׁנְאַמַר: "לא תותירו
 91 ממנו עד בקר". קיח. שלא להותיר מחגיגת ארבעה עשר
 92 ליום השלישי, שִׁנְאַמַר: "ולא ילין מן הבשר"; מפי
 93 השמועה למדו, שבבשר חגיגת ארבעה עשר הפתוח מדבר,
 94 וזה שִׁנְאַמַר "לבקר" - לבקרו של יום שני של הפסח, שהוא

1 מאויביהם בשעת מלחמה, שִׁנְאַמַר: "לא תערץ מפניהם",
 2 "לא תיראום". נט. שלא יסור מלכבנו מעשה עמלק
 3 הרע שעשה לנו, שִׁנְאַמַר: "לא תשכח". ס. שאנו מזהרין
 4 על ברכת השם, שִׁנְאַמַר: "אלהים, לא תקלל", ונאמר
 5 בענש: "ונקב שם ה', מות יומת". וזה הפלל: כל שענש
 6 עליו הפתוח כרת או מיתת בית דין, הרי זו מצות לא תעשה
 7 - חוץ מן המילה ופסח, שהן בכרת, והן מצוות עשה.
 8 סא. שלא לעבר על שבעת בטי, שִׁנְאַמַר: "ולא תשבעו
 9 בשמי לשקר". סב. שלא ישבע לשוא, שִׁנְאַמַר: "לא
 10 תשא את שם ה' אלהיך לשוא". סג. שלא לחלל את
 11 שם הקדוש ברוף הוא, שִׁנְאַמַר: "ולא תחלו את שם
 12 קדשי". סד. שלא לנסות את דבר ה', שִׁנְאַמַר: "לא תנסו
 13 את ה' אלהיכם". סה. שלא לאבד בית המקדש, או בתי
 14 כנסיות, או בתי מדרשות; וכן אין מוחקין את השמות
 15 המקדשין, ואין מאבדים פתבי הקדש, שִׁנְאַמַר: "אבד
 16 תאבדו". לא תעשו פן לה' אלהיכם". סו. שלא ילין
 17 הצלוב על העץ, שִׁנְאַמַר: "לא תלין נבלתו על העץ".
 18 סז. שלא להשבית שמירה סביב למקדש, שִׁנְאַמַר:
 19 "ושמרתם את משמרתיה". סח. שלא יבגס פהן להיכל
 20 בכל עת, שִׁנְאַמַר: "ולא יבא בכל עת אל הקדש".
 21 סט. שלא יבגס פהן בעל מום מן המזבח ולפנים, שִׁנְאַמַר:
 22 "אף אל הפרכת לא יבא". ע. שלא יעבד בעל מום,
 23 שִׁנְאַמַר: "אשר יהיה בו מום". עא. שלא יעבד בעל מום
 24 עובר, שִׁנְאַמַר: "כל איש אשר בו מום, לא יקרב".
 25 עב. שלא יתעסקו הלויים בעבודת הפתנים ולא הפתנים
 26 בעבודת הלויים, שִׁנְאַמַר בלויים: "אל כלי הקדש ואל
 27 המזבח לא יקרבו גם הם גם אתם". עג. שלא יבגס
 28 למקדש ולא יורה בתורה שתי יין, שִׁנְאַמַר: "יין ושכר אל
 29 תשת". בבאכם אל אהל מועד, ונאמר: "ולהורות את בני
 30 ישראל". עד. שלא יעבד הזר במקדש, שִׁנְאַמַר: "וזר לא
 31 יקרב אליכם". עה. שלא יעבד פהן טמא, שִׁנְאַמַר:
 32 "ויזרו מקדשי בני ישראל". עו. שלא יעבד פהן טבול
 33 יום עד שיעריב שמשו, שִׁנְאַמַר: "ולא יחלו". עז. שלא
 34 יבגס פהן טמא לעזרה, שִׁנְאַמַר: "ולא יטמאו את מחניהם";
 35 זה מחנה שכינה. עח. שלא יבגס טמא למחנה לויה,
 36 שִׁנְאַמַר: "ולא יבוא אל תוך
 37 המחנה"; זה מחנה לויה. עט. שלא לבנות אבני מזבח
 38 גזית, שִׁנְאַמַר: "לא תבנה אתהן גזית". פ. שלא לפסע
 39 על המזבח, שִׁנְאַמַר: "ולא תעלה במעלות על מזבחי".
 40 פא. שלא להקטיר ולהקריב במזבח הזהב, שִׁנְאַמַר: "לא
 41 תעלו עליו קטרת זרה". פב. שלא לכבות אש המזבח,
 42 שִׁנְאַמַר: "אש, תמיד תוקד על המזבח - לא תכבה".
 43 פג. שלא לעשות במתכנת שמן המשחה, שִׁנְאַמַר:
 44 "ובמתכנתו לא תעשו". פד. שלא לסוף בשמן המשחה
 45 זר, שִׁנְאַמַר: "על בשר אדם לא יסוף". פה. שלא לעשות
 46 במתכנת הקטרת, שִׁנְאַמַר: "ובמתכנתה לא תעשו".
 47 פו. שלא להוציא בדי הארון, שִׁנְאַמַר: "לא יסורו ממנו".

תוכל וגו' ובכורות". קמה. שלא יאכלו הפהגנים חטאת
 ואשם חוץ לעזרה, שנאמר: "לא תוכל וגו' בקרף וצאנך";
 מפי השמועה למדו, שלא בא הפתוב אלא לאסר בשר
 חטאות ואשמות חוץ לעזרה, לפי שכל דבר שאיכל חוץ
 למקום אכילתו - "לא תוכל לאכל בשעריך" אקרא בו.
 קמו. שלא לאכל בשר העולה, שנאמר: "לא תוכל וגו'
 ונדריך אשר תדר"; כלומר, לא תוכל לאכל נדריך אשר
 תדר. וזו היא אזהרה של כל מועל, שלא ינהג מן הקדשים
 האסורין ליהנות מהן; ואם נהנה, מעל. קמז. שלא לאכל
 בשר קדשים קלים קדם וריקת דמים, שנאמר: "לא תוכל
 וגו' ונדבתיך"; כלומר, לא תוכל לאכל נדבתיך עד שינרק
 דמם. קמח. שלא יאכל זר בשר קדשי קדשים, שנאמר:
 "זר לא יאכל, כי קדש הם". קמט. שלא יאכל כהן
 בכורים קדם הנחה בעזרה, שנאמר: "לא תוכל... ותרומת
 ידך"; אלו הבכורים. קנ. שלא לאכל מעשר שני בטמאה
 ואפלו בירושלים, עד שיפדה, שנאמר: "לא בערתי ממנו
 בטמא". קנא. שלא לאכל מעשר שני באינות, שנאמר:
 "לא אכלתי באני ממנו". קנב. שלא להוציא דמי מעשר
 שני בדברים שאין בהם אכילה ושתיה, שנאמר: "ולא נתתי
 ממנו למת"; וכל שהוא חוץ לצרכי הגוף החי, "נתתי ממנו
 למת" אקרא בו. קנג. שלא לאכל הטבל; והטבל הוא
 דבר שגדוליו מן הארץ החיב בתרומות ומעשרות, שלא
 הוציאו ממנו תרומת ה', שנאמר: "ולא יחללו את קדשי בני
 ישראל את אשר ירימו לה"; כלומר, דברים שהם צתידין
 להרים אותן לה', לא יעשו אותן חל ויאכלו אותן בטבלן.
 קנד. שלא להקדים תרומה לבכורים, ולא מעשר ראשון
 לתרומה, ולא מעשר שני לראשון, אלא מוציאין על הסדר:
 בכורים תחלה, ואחר כך תרומה גדולה, ואחר כך מעשר
 ראשון, ואחר כך מעשר שני; שנאמר: "מלאתך ודמעך לא
 תאחר", לא תאחר דבר הראוי להקדימו. קנה. שלא
 לאחר הנדרים והנדבות שגדו ושגב, שנאמר: "לא תאחר
 לשלמו". קנו. שלא לעלות להג בלא קרבן, שנאמר:
 "ולא יראו פני ריקם". קנז. שלא לעבר על דברים שאסר
 אדם על נפשו, שנאמר: "לא יחל דברו". קנח. שלא יקח
 כהן זונה, שנאמר: "אשה זנה וחללה לא יקחו".
 קנט. שלא יקח כהן חללה, שנאמר: "וחללה לא יקחו".
 קס. שלא יקח גרושה, שנאמר: "ויאשה גרושה מאישה לא
 יקחו". קסא. שלא יקח כהן גדול אלמנה, שנאמר:
 "אלמנה וגרושה וחללה זנה, את אלה לא יקחו".
 קסב. שלא יבעל כהן גדול אלמנה, ואפלו בלא קדושין,
 מפני שמחללה, שנאמר: "לא יחלל ורעו"; הרי הוא מזוהר
 שלא לחלל בשרה. קסג. שלא יכנס כהן למקדש פרוצ
 ראש, שנאמר: "ויאשיכם אל תפרעו". קסד. שלא יכנס
 כהן למקדש קרוע בגדים, שנאמר: "ויבגדיכם לא תפרמו".
 קסה. שלא יצא כהן מן העזרה בשעת עבודה, שנאמר:
 "וימפתח אהל מועד לא תצאו". קסו. שלא יטמא כהן

שלישי לשחיטה. קיט. שלא להותיר מבשר פסח שני עד
 בקר, שנאמר: "לא ישאירו ממנו עד בקר". קכ. שלא
 להותיר מבשר התודה עד בקר, שנאמר: "ולא תותירו ממנו
 עד בקר"; והוא הדין לשאר קדשים, שאין מניחין אותן
 לאחר זמן אכילתן. קכא. שלא לשבר עצם בפסח,
 שנאמר: "ועצם, לא תשברו בו". קכב. שלא לשבר עצם
 בפסח שני, שנאמר: "ועצם, לא תשברו בו". קכג. שלא
 להוציא מבשר הפסח מן החבירה, שנאמר: "לא תוציא מן
 הבית". קכד. שלא לעשות שירי מנחות חמץ, שנאמר:
 "לא תאפה חמץ, חלקם". קכה. שלא לאכל בשר הפסח
 נא ומבשל, שנאמר: "אל תאכלו ממנו נא, ובשל מבשל".
 קכו. שלא להאכיל בשר פסח לגר תושב, שנאמר: "תושב
 ושכיר, לא יאכל בו". קכז. שלא יאכל הערל בשר פסח,
 שנאמר: "יכל ערל, לא יאכל בו". קכח. שלא להאכיל
 בשר הפסח לישראל שנשפתה, שנאמר: "כל בן נכר, לא
 יאכל בו"; כלומר, ישראל שגולה לבני נכר ועבד עבודה
 זרה פמותם, לא יאכל בו. קכט. שלא יאכל אדם
 שנשטמא קדשים, שנאמר: "והנפש אשר תאכל בשר מזבח
 השלמים אשר לה, וטמאתו עליו". קל. שלא לאכל מן
 הקדשים שנשטמאו, שנאמר: "והבשר אשר יגע בכל טמא,
 לא יאכל". קלא. שלא לאכל נותר, שנאמר: "ויאכליו
 עונו ישא... ונכרתה הנפש ההיא". קלב. שלא לאכל
 פגול, שנאמר: "המקריב אתו לא יחשוב לו, פגול יהיה;
 והנפש האכלת ממנו, עונה תשא"; והוא בכרת.
 קלג. שלא יאכל זר תרומות, שנאמר: "יכל זר, לא יאכל
 קדש". קלד. שלא יאכל אפלו תושב כהן ושכירו
 תרומה, שנאמר: "תושב כהן ושכיר, לא יאכל קדש".
 קלה. שלא יאכל ערל תרומה, והוא הדין לשאר קדשים.
 ודבר זה למדו הכתוב מן הפסח בגזרה שנה, ואינו בפרוש
 מן התורה; ומפי השמועה למדו, שאסור ערל בקדשים -
 מגופי תורה, ואינו מדברי סופרים. קלו. שלא יאכל כהן
 טמא תרומה, שנאמר: "איש מזרעך וגו' בקדשים לא
 יאכל". קלז. שלא תאכל חללה קדש, לא תרומות ולא
 חזה ושוק, שנאמר: "ובת כהן - כי תהיה לאיש זר, היא
 בתרומת הקדשים לא תאכל". קלח. שלא תאכל מנחת
 כהן, שנאמר: "יכל מנחת כהן כליל תהיה, לא תאכל".
 קלט. שלא לאכל בשר חטאות הנעשות בפנים, שנאמר:
 "יכל חטאת אשר יובא מדמה". קמ. שלא לאכל פסולי
 המקדשין שהטל בהם מום בכונה, שנאמר: "לא תאכל כל
 תועבה"; מפי השמועה למדנו, שבפסולי המקדשין שהטל
 בהם מום הפתוב מדבר. קמא. שלא לאכל מעשר שני
 של דגן חוץ לירושלים, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך,
 מעשר דגןך". קמב. שלא לאכל מעשר שני של תירוש
 חוץ לירושלים, שנאמר: "תירשך". קמג. שלא לאכל
 מעשר שני של יצהר חוץ לירושלים, שנאמר: "ויצהרך".
 קמד. שלא לאכל בכור תמים חוץ לירושלים, שנאמר: "לא

- 1 הדיוט לשאר מתים, שגאמר: "לנפש לא יטמא".
- 2 קסז. שלא יטמא כהן גדול ואפלו לקרוכיו, שגאמר:
- 3 "לאביו ולאמו לא יטמא". קסח. שלא יפגס כהן גדול
- 4 עם מת, שגאמר: "ועל כל נפש מת, לא יבא"; כף למדו
- 5 מפי השמועה, שהוא חיב בכל יבוא וחיב בכל יטמא.
- 6 קסט. שלא יקח שבט לוי חלק בארץ ישראל, שגאמר:
- 7 "ונחלה לא יהיה לו". קע. שלא יקח שבט לוי חלק בפנה
- 8 בשעת פבוש הארץ, שגאמר: "לא יהיה לפנהים הלויים . .
- 9 חלק ונחלה". קעא. שלא לעשות קרחה על מת, שגאמר:
- 10 "לא תשימו קרחה בין עיניכם - למת". קעב. שלא לאכל
- 11 בהמה טמאה, שגאמר: "אף את זה לא תאכלו ממעלי
- 12 הגרה". קעג. שלא לאכל דג טמא, שגאמר: "ושקץ יהיו
- 13 לכם, מבשרם לא תאכלו". קעד. שלא לאכל עוף טמא,
- 14 שגאמר: "ואת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו".
- 15 קעה. שלא לאכל שרץ העוף, שגאמר: "כל שרץ העוף,
- 16 טמא הוא לכם, לא יאכלו". קעו. שלא לאכל שרץ
- 17 הארץ, שגאמר: "וכל השרץ השרץ על הארץ - שקץ הוא,
- 18 לא יאכל". קעז. שלא לאכל רמש הארץ, שגאמר: "ולא
- 19 תטמאו את נפשתיכם, בכל השרץ הרמש על הארץ".
- 20 קעח. שלא לאכל תולעת הפרות בשמצא לאויר, שגאמר:
- 21 "לכל השרץ השרץ על הארץ - לא תאכלום".
- 22 קעט. שלא לאכל שרץ המים, שגאמר: "אל תשקצו את
- 23 נפשתיכם בכל השרץ השרץ". קפ. שלא לאכל מתה,
- 24 שגאמר: "לא תאכלו כל נבלה". קפא. שלא לאכל
- 25 טרפה, שגאמר: "ויבשר בשדה טרפה לא תאכלו".
- 26 קפב. שלא לאכל אבר מן החי, שגאמר: "ולא תאכל הנפש
- 27 עם הבשר". קפג. שלא לאכל גיד הנשה, שגאמר: "על
- 28 כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה". קפד. שלא
- 29 לאכל דם, שגאמר: "וכל דם, לא תאכלו". קפה. שלא
- 30 לאכל חלב, שגאמר: "כל חלב שור וכשב ועז - לא
- 31 תאכלו". קפו. שלא לבשל בשר בחלב, שגאמר: "לא
- 32 תבשל גדי בחלב אמו". קפז. שלא לאכל בשר בחלב,
- 33 שגאמר "לא תבשל גדי" פעם שניה; כף למדו מפי
- 34 השמועה, שאחד לאסור בשול ואחד לאסור אכילה.
- 35 קפח. שלא לאכל בשר שור הנסקל, שגאמר: "ולא יאכל
- 36 את בשרו". קפט. שלא לאכל פת תבואה חדשה קדם
- 37 הפסח, שגאמר: "ולחם וגו' לא תאכלו". קצ. שלא
- 38 לאכל קלי מן החדש, שגאמר: "וקלי . . לא תאכלו".
- 39 קצא. שלא לאכל פרמל מן החדש, שגאמר: "וכרמל לא
- 40 תאכלו". קצב. שלא לאכל ערלה, שגאמר: "שלוש שנים
- 41 יהיה לכם ערלים, לא יאכל". קצג. שלא לאכל פלאי
- 42 הכרם, שגאמר: "פן תקדש המלאה הנרע אשר תנרע,
- 43 ותבואת הכרם"; זה הוא אסור אכילה. קצד. שלא
- 44 לשתות יין נסוף, שגאמר: "אשר חלב ובהימו יאכלו, ושתו
- 45 יין נסיכם". קצה. שלא לאכל ולשתות דרך זולל וסובא,
- 46 שגאמר: "בננו זה זולל וסבא". קצו. שלא לאכל ביום
- 47 הצום, שגאמר: "פי כל הנפש אשר לא תענה".
- 48 קצז. שלא לאכל חמץ בפסח, שגאמר: "ולא יאכל חמץ".
- 49 קצח. שלא לאכל תערבת חמץ, שגאמר: "כל מחמצת, לא
- 50 תאכלו". קצט. שלא לאכל חמץ אחר חצות יום ארבעה
- 51 עשר, שגאמר: "לא תאכל עליו חמץ". ר. שלא יראה
- 52 חמץ, שגאמר: "לא יראה לך חמץ". רא. שלא ימצא
- 53 חמץ, שגאמר: "שאור, לא ימצא בבתיכם". רב. שלא
- 54 ישפה הנזיר יין, ולא דבר שנתערב בו יין וטעמו כטעם יין,
- 55 שגאמר: "וכל משרת ענבים"; ואפלו החמץ היין או דבר
- 56 שנתערב בו היין, הרי זה אסור עליו, שגאמר: "חמץ יין
- 57 וחמץ שכר לא ישפה". רג. שלא יאכל ענבים לחים,
- 58 שגאמר: "וענבים לחים". רד. שלא יאכל ענבים יבשים,
- 59 שגאמר: "ויבשים לא יאכל". רה. שלא יאכל חרצנים,
- 60 שגאמר: "מחרצנים . . לא יאכל". רו. שלא יאכל זוגין,
- 61 שגאמר: "ועד וג - לא יאכל". רז. שלא יטמא הנזיר
- 62 למת, שגאמר: "לאביו ולאמו לא יטמא". רח. שלא
- 63 יפגס באהל המת, שגאמר: "על נפש מת, לא יבא".
- 64 רט. שלא יגלח הנזיר, שגאמר: "תער לא יעבר על ראשו".
- 65 רי. שלא לקצר כל השדה, שגאמר: "לא תכלה פאת שדה
- 66 לקצור". ריא. שלא ללקט השבלים הנזופות בשעת
- 67 קצירה, שגאמר: "ולקט קצירך, לא תלקט". ריב. שלא
- 68 לבצר עוללות הכרם, שגאמר: "וכרמך לא תעולל".
- 69 ריג. שלא ללקט פרט הכרם, שגאמר: "ויפרט פרמך לא
- 70 תלקט". ריד. שלא לקח עמר השכחה, שגאמר: "לא
- 71 תשוב לקחתו"; וכן כל האילנות, שגאמר: "לא תפאר
- 72 אתריך". רטו. שלא לזרע פלאי זרעים, שגאמר: "שדה
- 73 לא תזרע פלאים". רטז. שלא לזרע תבואה או ירק
- 74 בכרם, שגאמר: "לא תזרע פרמך פלאים". ריז. שלא
- 75 להרביע בהמה מין בשאינו מינו, שגאמר: "בהמתך לא
- 76 תרביע פלאים". ריח. שלא יעשה מלאכה בשני מיני
- 77 בהמה פאחד, שגאמר: "לא תחרש בשור ובחמור יחדו".
- 78 ריט. שלא לחסם בהמה בשעת מלאכה בכר שואכות
- 79 ממנו ונהגית, שגאמר: "לא תחסם שור בדישו".
- 80 רכ. שלא לעבד אדמה בשביעית, שגאמר: "שדה לא
- 81 תזרע". רכא. שלא לעבד אילן בשביעית, שגאמר:
- 82 "וכרמך לא תזמר". רכב. שלא לקצר ספיחי שביעית
- 83 כדרך שקוצרין בשאר השנים, שגאמר: "את ספיחי קצירך
- 84 לא תקצור". רכג. שלא לאסוף פרות האילן בשביעית
- 85 כדרך שאוספין בכל שנה ושנה, שגאמר: "ואת ענבי נזירך
- 86 לא תבצר". רכד. שלא לעבד בשנת יובל בין אדמה בין
- 87 אילן, שגאמר: "לא תזרעו". רכה. שלא לקצר ספיחי
- 88 יובל בשאר השנים, שגאמר בו: "לא תקצרו את ספיחי".
- 89 רכו. שלא לאסוף פרות יובל פאספת שאר שנים, שגאמר
- 90 בו: "ולא תבצרו את נזריה". רכז. שלא למכר שדה
- 91 בארץ ישראל לצמיתות, שגאמר: "והארץ, לא תמכר
- 92 לצמיתות". רכח. שלא לשנות מגרש הלויים ושדותיהם,
- 93 שגאמר: "ושדה מגרש עריהם, לא ימכר"; מפי השמועה
- 94 למדו, שזו אזהרה שלא ישתנה. רכט. שלא לעזוב את

48 עברי עבודת עבד, שנגאמר: "לא תעבד בו עבדת עבד".
 49 רנח. שלא למכר אותו ממכרת עבד, שנגאמר: "לא ימכרו
 50 ממכרת עבד". רנט. שלא לעבד בעבד עברי בפרך,
 51 שנגאמר: "לא תרדה בו בפרך". רס. שלא להניח הגוי
 52 לעבד בעבד עברי הנמכר לו בפרך, שנגאמר: "לא ירדנו
 53 בפרך לעיניך". רסא. שלא למכר אמה עבריה לאחר,
 54 שנגאמר: "לא ימשל למכרה". רסב. שלא למנע מאמה
 55 עבריה היעודה שאר כסות ועונה, שנגאמר: "שארה כסותה
 56 ועונתה, לא יגרע"; והוא הדין לשאר הנשים. רסג. שלא
 57 למכר אשת יפת תאר להיות שפחה, שנגאמר: "לא
 58 תמכרנה". רסד. שלא לכבש אשת יפת תאר להיות
 59 שפחה, שנגאמר: "לא תתעמר בה". רסה. שלא להמדי,
 60 שנגאמר: "לא תחמד אשת רעך". רסו. שלא להתאוות,
 61 שנגאמר: "לא תתאנה בית רעך". רסז. שלא יאכל
 62 השכיר שלא בשעת גמר מלאכה מן הממכר שהוא עושה
 63 בו, שנגאמר: "יחרמש לא תניף". רסח. שלא יקח
 64 השכיר יתר על אכילתו, שנגאמר: "ואכלת ענבים כנפשוך
 65 שבועך; ואל פליך, לא תתן". רסט. שלא יתעלם מן
 66 האבדה, שנגאמר: "לא תוכל להתעלם". רע. שלא להניח
 67 בהמה רוכצת תחת משאה בדרך, שנגאמר: "לא תראה
 68 חמור אחיד". רעא. שלא לעשות עול במדה, שנגאמר:
 69 "לא תעשו עול במשפט"; מפני השמועה למדו, שהכתוב
 70 מזהיר: לא תעשו עול במשפט המדה. רעב. שלא
 71 להיות אצלנו אבן ואבן איפה ואיפה, שנגאמר: "לא יהיה
 72 לך בבייתך גוי". רעג. שלא לעול המשפט, שנגאמר:
 73 "לא תעשו עול במשפט". רעד. שלא לקח שחד,
 74 שנגאמר: "ושחד, לא תקח". רעה. שלא לכבד גדול
 75 בדין, שנגאמר: "ולא תהדר פני גדול". רעו. שלא יירא
 76 הדין בדין מאדם רע, שנגאמר: "לא תגורו מפני איש".
 77 רעז. שלא לרחם על עני בדין, שנגאמר: "ודל, לא תהדר
 78 בריבו". רעה. שלא להטות משפט אדם חוטא, שנגאמר:
 79 "לא תטה משפט אבייך"; זה אביון במצוות.
 80 רעט. שלא לרחם על המזיק בדיני קנסות, שנגאמר: "לא
 81 תחוס עיניך". רפ. שלא להטות משפט גרים ויתומים,
 82 שנגאמר: "לא תטה משפט גר יתום". רפא. שלא לשמע
 83 מאחד מבצלי דינין ואין חברו עמו, שנגאמר: "לא תשא
 84 שמע שאו". רפב. שלא לנטות אחרי רבים בדרך
 85 נפשות, אם היו הממדין יותר על המזכין אחד, שנגאמר:
 86 "לא תהיה אחרי רבים לרעת". רפג. שלא ללמד חובה
 87 מי שלמד זכות תחלה בדיני נפשות, שנגאמר: "ולא תענה
 88 על רב, לנטת". רפד. שלא למנות בדינין אדם שאינו
 89 חכם בדיני תורה, אף על פי שהוא חכם בהכמות אחרות,
 90 שנגאמר: "לא תפירו פנים במשפט". רפה. שלא להעיד
 91 בשקר, שנגאמר: "לא תענה ברעך עד שקר". רפו. שלא
 92 יעיד בעל עברה, שנגאמר: "אל תשת ידך עם רשע, להיות
 93 עד חקם". רפז. שלא יעיד קרוב, שנגאמר: "לא יומתו
 94 אבות על בנים"; מפני השמועה למדו, שלא יומתו אבות

1 הלויים, שנגאמר: "השמר לך, פן תעזב את הלוי"; אלא
 2 נותנין להם מתנותיהם ומשמחים אותם בהן בכל ורגל ורגל.
 3 רל. שלא יתבע הלואה שעברה עליה שביעית, שנגאמר:
 4 "לא יגש את רעהו". רלא. שלא ימנע מלהלות לעני
 5 מפני השמטה, שנגאמר: "השמר לך, פן יהיה דברך". זה
 6 הפלל - כל מקום שנגאמר 'השמר' או 'פן' או 'אל', אינו
 7 אלא מצוות לא תעשה. רלב. שלא ימנע מלהחיות לעני
 8 ומלתן לו מה שהוא צריך, שנגאמר: "לא תאמץ את לבךך".
 9 נמצא: הנותן צדקה - עושה מצוות עשה; והמעלים עיניו
 10 מן הצדקה - יתר על שבטל עשה, עבר על לא תעשה.
 11 רלג. שלא לשלח עבד עברי ריקם כשיצא חפשי, שנגאמר:
 12 "לא תשלחנו ריקם". רלד. שלא יתבע העני בחובו
 13 כשידע שהוא עני, ולא יצר לו, שנגאמר: "לא תהיה לו
 14 כנשח". רלה. שלא להלות ברבית לישראל, שנגאמר:
 15 "את כסףך - לא תתן לו בנשך". רלו. שלא ללות
 16 ברבית, שנגאמר: "לא תשיף לאחיד"; כף למדו מפי
 17 השמועה, שזו אזהרה ללואה, שלא ינשך למלוה.
 18 רלז. שלא להשית יד בין לזה ומלוה ברבית, ולא להיות
 19 ערב, ולא עד, ולא לכתב שטר ביניהם, שנגאמר: "לא
 20 תשימון עליו נשך". רלח. שלא לאחר פעלת שכיר,
 21 שנגאמר: "לא תלין פעלת שכיר אתך". רלט. שלא
 22 ימשכן בעל חובו בזרוע, שנגאמר: "לא תבא אל ביתו לעבט
 23 עבטו". רמ. שלא למנוע העבוט מבצלו העני בעת
 24 שהוא צריך לו, שנגאמר: "לא תשכב בעבטו"; כלומר, לא
 25 תשכב ועבטו עמך, אלא השיבנו לו בפליה, הואיל והוא
 26 צריך לו בפליה. רמא. שלא למשכן האלמנה, שנגאמר:
 27 "ולא תחבל בגד אלמנה". רמב. שלא לחבל פלים
 28 שעושיין בהם אכל נפש, שנגאמר: "לא יחבל רחים ורכב".
 29 רמג. שלא לגנב נפש מישראל, שנגאמר: "לא תגנב"; זו
 30 גנבת נפש. רמד. שלא לגנב ממון, שנגאמר: "לא
 31 תגנבו"; זו גנבת ממון. רמה. שלא לגזל, שנגאמר: "לא
 32 תגזלו". רמו. שלא להסיג גבולות, שנגאמר: "לא תסיג
 33 גבול רעך". רמז. שלא לעשק, שנגאמר: "לא תעשק את
 34 רעך". רמח. שלא לכחש בממון חברו, שנגאמר: "ולא
 35 תכחשו". רמט. שלא ליטבע על פירת ממון חברו,
 36 שנגאמר: "ולא תשקרו"; כלומר, לא תשבע לשקר בממון
 37 שיש לחברך בדרך. רנ. שלא יונה במקח וממכר,
 38 שנגאמר: "אל תונו איש את אחיו". רנא. שלא יונה
 39 בדברים, שנגאמר: "ולא תונו איש את עמיתו"; זו אונאת
 40 דברים. רנב. שלא להונות את הגר בדברים, שנגאמר:
 41 "וגר לא תונה". רנג. שלא להונות את הגר במקח
 42 וממכר, שנגאמר: "ולא תלחצנו". רנד. שלא להחזיר
 43 עבד שברח לארץ ישראל לאדוניו שבוהצה לארץ, שנגאמר:
 44 "לא תסגיר עבד אל אדוניו". רנה. שלא להונות עבד זה,
 45 שנגאמר: "עמך ישב בקרבו במקום אשר יבחר בטוב לו,
 46 לא תוננו". רנו. שלא לענות יתום ואלמנה, שנגאמר:
 47 "כל אלמנה ויתום, לא תענון". רנז. שלא לעבד בעבד

- 1 בעדות בנים, והוא הדין לשאר קרובים. רפח. שלא
 2 לכתר הדין על פי עד אחד, שנגאמר: "לא יקום עד אחד
 3 באיש". רפט. שלא להרג נקי, שנגאמר: "לא תרצח".
 4 רצ. שלא לחתוף הדין באמד הדעת, עד שינאו שני עדים
 5 גופו של דבר, שנגאמר: "ונקי וצדיק אל תהרג".
 6 רצא. שלא יורה העד בדין שהעיד בו בדיני נפשות,
 7 שנגאמר: "ועד אחד, לא יענה בנפש". רצב. שלא להרג
 8 מחיב הריגה קדם שיעמד בדין, שנגאמר: "ולא ימות הרצח,
 9 עד עמדו לפני העדה". רצג. שלא לחוס על הרודף,
 10 אלא הורגין אותו קדם שיגיע לנרדף ויהרגנו או יגלה
 11 ערותו, שנגאמר: "וקצתה את כפה, לא תחוס עינך".
 12 רצד. שלא לענש הגנוס, שנגאמר: "ולנערה לא תעשה
 13 דבר". רצה. שלא לקח כפר מן הרוצח, שנגאמר: "ולא
 14 תקחו כפר לנפש רוצח". רצו. שלא לקח כפר בגלות
 15 רוצח בשגגה, שנגאמר: "ולא תקחו כפר, לנוס אל עיר
 16 מקלטו". רצז. שלא לעמד על הדם, שנגאמר: "לא תעמד
 17 על דם רעף". רצח. שלא להניח מכשול, שנגאמר: "ולא
 18 תשים דמים בביתך". רצט. שלא להכשיל תם בדרך,
 19 שנגאמר: "ולפני עור, לא תתן מכשל". ש. שלא להוסיף
 20 במלקות המחיב מלקות, שנגאמר: "לא יוסיף; פן יוסיף".
 21 שא. שלא להגל, שנגאמר: "לא תלך רכיל בעמיד".
 22 שב. שלא לשנא בלב, שנגאמר: "לא תשנא את אחיך
 23 בלבבך". שג. שלא להלפין פני אדם מישראל, שנגאמר:
 24 "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא".
 25 שד. שלא לנקם, שנגאמר: "לא תקם". שה. שלא לנטר,
 26 שנגאמר: "ולא תטר". שו. שלא לקח אם על הבנים,
 27 שנגאמר: "לא תקח האם על הבנים". שז. שלא לגלח
 28 שער הנתק, שנגאמר: "ואת הנתק לא יגלח". שח. שלא
 29 לתלש סימני צרעת, שנגאמר: "השמר בגנע הצרעת".
 30 שט. שלא לעבד ולזרע בנחל איתן, שנגאמר: "אשר לא
 31 יעבד בו, ולא יזרע". שי. שלא להחיות מכשף, שנגאמר:
 32 "מכשפה לא תחיה". שיא. שלא יתחייב תמן בדרך
 33 מפרכי צבור כל שנתו, כגון צבא ושמירת החומה וכיוצא
 34 בהן, שנגאמר: "לא יצא בצבא, ולא יעבר עליו לכל דבר".
 35 שיב. שלא להמרות על פי בית דין, שנגאמר: "לא תסור
 36 מכל הדבר אשר יגידו לך". שיג. שלא להוסיף על
 37 מצוות התורה, בין תורה שבכתב בין פרושה שקבלו על
 38 פה, שנגאמר: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם - אתו
 39 תשמרו לעשות; לא תסר עליו". שיד. שלא לגרע מכל
 40 מצוות התורה, שנגאמר: "ולא תגרע ממנו". שטו. שלא
 41 לקלל הדין, שנגאמר: "אלהים לא תקלל". שטז. שלא
 42 לקלל הנשיא, והוא המלך או ראש ישיבת ארץ ישראל,
 43 שנגאמר: "ונשיא בעמך, לא תאר". שיז. שלא לקלל
 44 אחד משאר ישראל, שנגאמר: "לא תקלל חרש".
 45 שיח. שלא לקלל אב ואם, שנגאמר: "ומקלל אביו ואמו,
 46 מות יומת". שיט. שלא להכות אב ואם, שנגאמר:
 47 "וימכה אביו ואמו, מות יומת". שכ. שלא לעשות
- מלאכה בשבת, שנגאמר: "לא תעשה כל מלאכה".
 שכא. שלא להלך חוץ לתחום מדינה פהולכי דרכים
 בשבת, שנגאמר: "אל יצא איש ממקומו". שכב. שלא
 לענש בשבת, שנגאמר: "לא תבערו אש בכל משבתים".
 שכג. שלא לעשות מלאכה בראשון של פסח, שנגאמר:
 "כל מלאכה לא יעשה בהם". שכד. שלא לעשות
 מלאכה בשביעי של פסח, שנגאמר בו: "כל מלאכה לא
 יעשה בהם". שכה. שלא לעשות מלאכה בתג
 השבועות, שנגאמר בו: "כל מלאכת עבודה לא תעשו".
 שכו. שלא לעשות מלאכה באחד לחודש השביעי, שנגאמר
 בו: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". שכז. שלא לעשות
 מלאכה ביום הפפורים, שנגאמר בו: "וכל מלאכה לא
 תעשו". שכח. שלא לעשות מלאכה בראשון של חג,
 שנגאמר: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". שכט. שלא
 לעשות מלאכה ביום השמיני של חג, שנגאמר בו: "כל
 מלאכת עבודה לא תעשו". של. שלא לגלות ערות אם,
 שנגאמר: "אמך היא, לא תגלה ערותה". שלא
 לגלות ערות אחות, שנגאמר: "ערות אחותך לא תגלה".
 שלב. שלא לגלות ערות אשת אב, שנגאמר: "ערות אשת
 אביך לא תגלה". שלג. שלא לגלות ערות אחותו מן
 האב [או] [ב]מן האם, שנגאמר: "ערות בת אשת אביך
 מולדת אביך, אחותך היא - לא תגלה ערותה".
 שלד. שלא לגלות ערות בת הבן, שנגאמר: "ערות בת
 בןך". שלה. שלא לגלות ערות בת הבת, שנגאמר: "או
 בת בתיך, לא תגלה ערותן". שלו. שלא לגלות ערות
 הבת; ולמה לא נתפרשה בתורה? מפני שאסר בת הבת,
 שתק מן הבת; ומפי השמועה למדו, שאסור הבת מגופי
 תורה, כשאר עריות. שלו. שלא לגלות ערות אשה
 ובתה, שנגאמר: "ערות אשה ובתה לא תגלה".
 שלה. שלא לגלות ערות אשה ובת בנה, שנגאמר: "את בת
 בנה". שלט. שלא לגלות ערות אשה ובת בתה,
 שנגאמר: "ואת בת בתה לא תקח". שמו. שלא לגלות
 ערות אחות האם, שנגאמר: "ערות אחות אמך לא תגלה".
 שמא. שלא לגלות ערות אחות האב, שנגאמר: "ערות
 אחות אביך לא תגלה". שמב. שלא לגלות ערות אשת
 אחי האב, שנגאמר: "אל אשתו לא תקרב, דדתך היא".
 שמג. שלא לגלות ערות אשת הבן, שנגאמר: "ערות פלתיך,
 לא תגלה". שמד. שלא לגלות ערות אשת אח, שנגאמר:
 "ערות אשת אחיך לא תגלה". שמה. שלא לגלות ערות
 אחות אשתו, שנגאמר: "ואשה אל אחתה לא תקח".
 שמו. שלא לגלות ערות נדה, שנגאמר: "ואל אשה בנדת
 טמאתה - לא תקרב". שמוז. שלא לגלות ערות אשת
 איש, שנגאמר: "ואל אשת עמיתך - לא תתן שכבתך לזרע".
 שמח. שלא לשפכ עם בהמה, שנגאמר: "ובכל בהמה לא
 תתן שכבתך לזרע". שמוט. שלא תביא אשה בהמה
 עליה, שנגאמר: "ואשה לא תעמד לפני בהמה לרביעה".
 שנ. שלא לשפכ עם זכר, שנגאמר: "ואת זכר - לא תשפכ".

48 לנו, והיה קרוב לשוענו כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע
 49 לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה, שנאמר:
 50 "ומי גוי גדול, אשר לו אלהים קרבים אליו". ועל דרך זו
 51 היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים, בין עשה ובין
 52 לא תעשה.

יום שישי כ"ח שבט ה'תשע"ג

וראיתי לחלק חבור זה לארבעה עשר ספרים:

56 **ספר ראשון** - אכלל בו כל המצוות שהן עקר דת משה
 57 רבנו, וצריך להודיע אותם תחלת הכל - כגון יחוד
 58 שמו ברוך הוא, ואסור עבודה זרה. וקראתי שם ספר זה,
 59 'ספר המדע'.

60 **ספר שני** - אכלל בו המצוות שהן תדירות, שנצטוינו
 61 בהן כדי לאהב את המקום ולזכרו תמיד - כגון קריאת
 62 שמע, ותפלה, ותפילין, וברכות; ומילה בכלל, לפי שהוא
 63 אות בכשרנו להזכיר תמיד בפעולה שאין שם לא תפילין ולא
 64 ציצית וכיוצא בהן. וקראתי שם ספר זה, 'ספר אהבה'.

65 **ספר שלישי** - אכלל בו כל המצוות שהן בזמנים ידועים
 66 - כגון שבת, ומועדות. וקראתי שם ספר זה, 'ספר
 67 זמנים'.

68 **ספר רביעי** - אכלל בו המצוות של בעילה - כגון
 69 קדושין וגרושין, ויבום וחליצה. וקראתי שם ספר
 70 זה, 'ספר נשים'.

71 **ספר חמישי** - אכלל בו מצוות של ביאות אסורות,
 72 ומצוות של מאכלות אסורות - לפי שבשני ענינים
 73 האלו קדשנו המקום והבדילנו מן האמות, בעריות
 74 ובמאכלות אסורות, ובשניהם נאמר: "וצאבדל אתכם מן
 75 העמים", "אשר הבדלתי אתכם מן העמים". וקראתי שם
 76 ספר זה, 'ספר קדשה'.

77 **ספר ששי** - אכלל בו מצוות שיתחייב אדם בהן מי שאסר
 78 עצמו בדברים - כגון שבעות ונדרים. וקראתי שם
 79 ספר זה, 'ספר הפלאה'.

80 **ספר שביעי** - אכלל בו מצוות שהם בזרע הארץ - כגון
 81 שמטין ויובלות, ומעשרות ותרומות, ושאר מצוות
 82 הנגללין עמהן מענגים. וקראתי שם ספר זה, 'ספר זרעים'.

83 **ספר שמיני** - אכלל בו מצוות שהם כבנין מקדש
 84 וקרבנות צבור התמידין. וקראתי שם ספר זה, 'ספר
 85 עבודה'.

86 **ספר תשיעי** - אכלל בו מצוות שהן בקרבנות היחיד.
 87 וקראתי שם ספר זה, 'ספר קרבנות'.

88 **ספר עשירי** - אכלל בו מצוות שהן בטהרות וטמאות.
 89 וקראתי שם ספר זה, 'ספר טהרה'.

90 **ספר אחד עשר** - אכלל בו מצוות שבין אדם לחברו,
 91 ויש בהן הזק תחלה במקום או בגוף. וקראתי שם
 92 ספר זה, 'ספר נזיקין'.

1 **שנא**. שלא לגלות ערות האב עצמו, שנאמר: "ערות אביך
 2 לא תגלה". **שנב**. שלא לגלות ערות אחי האב עצמו,
 3 שנאמר: "ערות אחי אביך לא תגלה". **שנג**. שלא לקרב
 4 לעריות בדברים המביאין לידי ערוה, כגון חבוק
 5 ונשוק ורמיזה וקפיצה, שנאמר: "אל כל שאר בשרו, לא
 6 תקרבו לגלות ערוה"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה
 7 לקרבה המביאה לידי גלוי ערוה. **שנד**. שלא ישא ממזר
 8 בת ישראל, שנאמר: "לא יבא ממזר בקהל ה'".

9 **שנה**. שלא תהיה קדשה, והיא הנבעלת בלא כתבה
 10 וקדושין, שנאמר: "לא תהיה קדשה". **שנו**. שלא יחזיר
 11 המגרש גרושתו אחר שנשאת לאחר, שנאמר: "לא יוכל
 12 בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקתה". **שנז**. שלא
 13 תנשא היבמה לאיש זר חוץ מיבמה, שנאמר: "לא תהיה
 14 אשת המת". **שנח**. שלא יגרש האונס אנוסתו, שנאמר:

15 "לא יוכל שלחה כל ימיו". **שנט**. שלא יגרש מוציא שם
 16 רע את אשתו, שנאמר בו: "לא יוכל לשלחה כל ימיו".

17 **שס**. שלא יקח סריס בת ישראל, שנאמר: "לא יבא פצוע
 18 דכא". **שסא**. שלא לסרס זכר מכל המינין, לא אדם ולא
 19 בהמה חיה ועוף, שנאמר: "ויבארצכם לא תעשו".

20 **שסב**. שלא למנות על ישראל איש מקהל גרים, שנאמר:
 21 "לא תוכל לתת עליך איש נכרי". **שסג**. שלא ירבה
 22 המלך סוסים, שנאמר: "לא ירבה לו סוסים".
 23 **שסד**. שלא ירבה המלך נשים, שנאמר: "ולא ירבה לו
 24 נשים". **שסה**. שלא ירבה לו המלך כסף וזהב, שנאמר:
 25 "וכסף וזהב, לא ירבה לו מאד".

26 **אלו** הן שש מאות ושלש עשרה מצוות שנאמרו לו למשה
 27 בסיני, הן וכללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן; וכל
 28 אותן הכללות והדקדוקין והבאורין של כל מצוה ומצוה,
 29 היא תורה שבעל פה שקבלו בית דין מפי בית דין. ויש
 30 מצוות אחרות שנתחדשו אחר מתן תורה, וקבעו אותן
 31 נביאים וחקמים, ופשוטו בכל ישראל - כגון מקרא מגלה,
 32 ונר הנפה, ותענית תשעה באב, וימים, וערובין. ויש לכל
 33 מצוה ומצוה מאלו פרושין ודקדוקין; והכל תבאר בחבור
 34 זה.

35 **כל** אלו המצוות שנתחדשו - חזבין אנו לקבלם ולשמרם,
 36 שנאמר: "לא תסור מן הדבר וכו'"; ואינן תוספת על
 37 מצוות התורה. ועל מה הזהירה תורה, "לא תסף עליו ולא
 38 תגרע ממנו"? שלא יהיה נביא רשאי לחדש דבר, ולומר
 39 שהקדוש ברוך הוא צוהו במצוה זו להוסיפה למצוות
 40 התורה, או לחסר אחת מאלו השש מאות ושלש עשרה
 41 מצוות. אבל אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו
 42 הזמן מצוה דרך תקנה, או דרך הוראה, או דרך גזירה - אין
 43 זו תוספת; שחרי לא אמרו שהקדוש ברוך הוא צוה
 44 לעשות ערוב או לקרות המגלה בעונתה. ואלו אמרו כן,
 45 היו מוסיפין על התורה. אלא כף אנו אומרים, שהנביאים
 46 עם בית דין תקנו וצוו לקרות המגלה בעונתה כדי
 47 להזכיר שבחיו של הקדוש ברוך הוא ותשועות שעשה

- 1 סֵפֶר שְׁנַיִם עָשָׂר - אֶכְלַל בוּ מִצְוֹת מְכִירָה וְיִגְנֶיהָ.
2 וְקִרְאֵתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר קִנְיָן'.
- 3 סֵפֶר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר - אֶכְלַל בוּ מִצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ,
4 בִּשְׂאֵר דִּינָיו שְׂאִין בְּתַחֲלָטָן הַזֶּקֶן - גְּגוֹן שׁוֹמְרִין,
5 וּבְעֵלֵי חוּבוֹת, וּטְעָנוֹת וּכְפִירוֹת. וְקִרְאֵתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר
6 מְשֻׁפְּטִים'.
- 7 סֵפֶר אַרְבַּעַה עָשָׂר - אֶכְלַל בוּ מִצְוֹת שֶׁהֵן מְסוּרִין
8 לְסִנְהֶדְרִין - גְּגוֹן מִיתוֹת בֵּית דִּין, וְקִבְלַת עֲדוּת, וְדִין
9 הַמְּלָךְ וּמִלְחָמוֹת. וְקִרְאֵתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר שׁוֹפְטִים'.
10 וְזֶה הוּא חֲלוּק הַלְכוֹת שֶׁל חֲבוּר זֶה לְפִי עֲנִינֵי הַסְּפָרִים,
11 וְחֲלוּק הַמִּצְוֹת לְפִי עֲנִינֵי הַהֲלָכוֹת.
12 וְעַתָּה אֲתַחִיל לְבַאֵר כָּל מְשֻׁפְּטֵי מִצְוָה וּמִצְוָה וְכָל הַדִּינִים
13 הַנִּכְלָלִים עִמָּה מִעֲנִינָהּ עַל סֵדֶר הַהֲלָכוֹת בְּעִזְרַת אֵל שְׂדֵי.
- 14 סֵפֶר הַמִּדְעָה
- 15 הַלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה,
16 הַלְכוֹת דְּעוּת, הַלְכוֹת תְּלֻמוֹד תּוֹרָה, הַלְכוֹת עֲבוּדָה וְזֶה
17 וְחֻקוֹת הַגּוֹיִם, הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה.
18 הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן עָשָׂר מִצְוֹת - שֵׁשׁ
19 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
20 פְּרָטָן: (א) לִידַע שֵׁשׁ שֵׁם אֱלֹהִים; (ב) שְׂלֹא יַעֲלֶה בְּמַחְשְׁבָה
21 שֵׁשׁ שֵׁם אֱלֹהִים וּזְלָתִי ה'; (ג) לִיַחֲדוּ; (ד) לְאַהֲבוּ; (ה)
22 לִירְאֶה מִמֶּנּוּ; (ו) לְקַדְּשׁוּ; (ז) שְׂלֹא לְחַלֵּל שְׁמוֹ; (ח) שְׂלֹא
23 לְאַבֵּד דְּבָרִים שֶׁנִּקְרָא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶן; (ט) לִשְׁמַע מִן הַנִּבְיָא
24 הַמְּדַבֵּר בְּשֵׁמוֹ; (י) שְׂלֹא לְנִסּוֹתוֹ.
- 25 הַלְכוֹת דְּעוּת. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַחַת עָשָׂר מִצְוֹת - חֲמֵשׁ
26 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
27 פְּרָטָן: (א) לְהִדְמוֹת בְּדַרְכֵי; (ב) לְהִדְבֵק בְּיַדְעֵי; (ג)
28 לְאַהֲבֵ אֶת הָרַעִים; (ד) לְאַהֲבֵ אֶת הַגֵּרִים; (ה) שְׂלֹא לְשַׁנֵּא
29 אַחִים; (ו) לְהוֹכִיחַ; (ז) שְׂלֹא לְהַלְבִּין פָּנִים; (ח) שְׂלֹא לְעַנּוֹת
30 אֶמְלִין; (ט) שְׂלֹא לִילֵךְ רְכִיל; (י) שְׂלֹא לְגַנֵּם; (יא) שְׂלֹא
31 לְנִטֵּר.
- 32 הַלְכוֹת תְּלֻמוֹד תּוֹרָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁתֵּי מִצְוֹת - (א)
33 לְלַמֵּד תּוֹרָה; (ב) לְכַבֵּד מִלְמֵדֶיהָ וְיֹדְעֶיהָ.
- 34 הַלְכוֹת עֲבוּדָה וְזֶה וְחֻקוֹת הַגּוֹיִם. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַחַת
35 וְחֻמְשֵׁים מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲשַׁע
36 וְאַרְבַּעִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׂלֹא
37 לְפַנּוֹת אַחַר עֲבוּדָה וְזֶה; (ב) שְׂלֹא לְתוֹר אַחַר הַרְהוּר הַלֵּב
38 וְרִאֵית הַעֵינַיִם; (ג) שְׂלֹא לְגַדֵּף; (ד) שְׂלֹא יַעֲבֹד אוֹתָהּ בְּדָרֶךְ
39 עֲבוּדָתָהּ; (ה) שְׂלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה לָּהּ; (ו) שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת פְּסֵל
40 לְעֲצָמוֹ; (ז) שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת פְּסֵל אֶפְלוֹ לְאַחֲרִים; (ח) שְׂלֹא
41 לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת לְנוֹאֵי; (ט) שְׂלֹא לְהִדִּים אַחֲרֵים אַחֲרֶיהָ; (י)
42 לְשַׂרְף עֵיר הַנְּדַחַת; (יא) שְׂלֹא לְבַנוֹתָהּ; (יב) שְׂלֹא לִיהַנּוֹת
43 מִכָּל מְמוֹנָה; (יג) שְׂלֹא לְהִסִּית לְעִבְדָּהּ; (יד) שְׂלֹא לְאַהֲבֵ
44 הַמְּסִית; (טו) שְׂלֹא לַעֲזוֹב שְׁנֵאתָו; (טז) שְׂלֹא לְהַצִּילוֹ; (יז)
45 שְׂלֹא לְלַמֵּד עֲלָיו זְכוּת; (יח) שְׂלֹא יִמְנַע מִלְלַמֵּד עֲלָיו חוּבָה;
46 (יט) שְׂלֹא לְהַתְּנַבֵּא בְּשֵׁמָהּ; (כ) שְׂלֹא לְשַׁמַּע מִן הַמַּתְּנַבֵּא
- 47 בְּשֵׁמָהּ; (כא) שְׂלֹא לְהַתְּנַבֵּא בְּשֵׁקֶר, וְאַפְלוֹ בְּשֵׁם ה'; (כב) (כב)
48 שְׂלֹא לְגוֹר מִהַרְיַגַת נְבִיא שֵׁקֶר; (כג) שְׂלֹא לְשַׁבַּע בְּשֵׁם
49 עֲבוּדָה וְזֶה; (כד) שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת אוֹב; (כה) שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת
50 יְדוּעִנִי; (כו) שְׂלֹא לְהַעֲבִיר לְמַלְאָךְ; (כז) שְׂלֹא לְהִקָּים מִצְבָּה;
51 (כח) שְׂלֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת עַל אָבֶן מְשֻׁפֵּית; (כט) שְׂלֹא לְטַע
52 אֲשֶׁרָה; (ל) לְאַבֵּד עֲבוּדָה וְזֶה וְכָל הַנַּעֲשֵׂה בְּשִׁבְלֵיהָ; (לא) (לא)
53 שְׂלֹא לִיהַנּוֹת בְּעֲבוּדָה וְזֶה וּבְכָל מְשֻׁמְשֵׁיהָ; (לב) שְׂלֹא
54 לִיהַנּוֹת בְּצַפּוֹי נַעֲבָד; (לג) שְׂלֹא לְכַרֵּת בְּרִית לְעוֹבְדֵי עֲבוּדָה
55 וְזֶה; (לד) שְׂלֹא לְחַן עֲלֵיהֶם; (לה) שְׂלֹא יִשְׁבוּ בְּאַרְצָנוּ; (לו) (לו)
56 שְׂלֹא לְנַהוֹג בְּמִנְהַגוֹתֵיהֶם וּבְמִלְבוּשֵׁם; (לז) שְׂלֹא לְנַחֵשׁ;
57 (לח) שְׂלֹא לְקַסֵּם; (לט) שְׂלֹא לְעוֹנֵן; (מ) שְׂלֹא לְחַבֵּר חֶבֶר;
58 (מא) שְׂלֹא לְרַדֵּשׁ אֶל הַמַּתִּים; (מב) שְׂלֹא לְשַׁאֵל בְּאוֹב;
59 (מג) שְׂלֹא לְשַׁאֵל בְּיַדְעוּנֵי; (מד) שְׂלֹא לְכַשֵּׁף; (מה) שְׂלֹא
60 לְהַקְיֵף פָּאת רֹאשׁ; (מו) שְׂלֹא לְהַשְׁחִית פָּאת זָקֵן; (מז) שְׂלֹא
61 יַעֲדָה אִישׁ עַדֵי אֲשֶׁה; (מח) שְׂלֹא תַעֲדָה אֲשֶׁה עַדֵי אִישׁ;
62 (מט) שְׂלֹא לְכַתֵּב קַעֲקַע; (נ) שְׂלֹא לְהַתְּגוֹרֵד; (נא) שְׂלֹא
63 לַעֲשׂוֹת קְרָחָה עַל מַת.
- 64 הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא שְׁיָשׁוּב הַחוּטָא
65 מִחֻטָּא לְפָנֵי ה', וְיִתְּנֶדָה.
66 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, חֲמֵשׁ וְשִׁבְעִים - שֵׁשׁ
67 עָשָׂר מִהֶם מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲשַׁע וְחֻמְשֵׁים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.
- 68 סֵפֶר אַהֲבָה
- 69 הַלְכוֹתָיו שֵׁשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת קְרִיַת שְׁמַע, הַלְכוֹת
70 תְּפִלָּה וּבִרְכַת כְּהֵנִים, הַלְכוֹת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה וְסֵפֶר תּוֹרָה,
71 הַלְכוֹת צִיצִית, הַלְכוֹת בְּרָכוֹת, הַלְכוֹת מִילָה.
72 הַלְכוֹת קְרִיַת שְׁמַע. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְקִרוֹת
73 קְרִיַת שְׁמַע פְּעָמִים בַּיּוֹם.
74 הַלְכוֹת תְּפִלָּה וּבִרְכַת כְּהֵנִים. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁתֵּי מִצְוֹת
75 עֲשֵׂה: (א) לְעַבֵּד אֶת ה' בַּתְּפִלָּה בְּכָל יוֹם; (ב)
76 לְבָרֵךְ כְּהֵנִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם.
77 הַלְכוֹת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה וְסֵפֶר תּוֹרָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ
78 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהִיוֹת תְּפִלִּין
79 עַל הָרֹאשׁ; (ב) לְקַשֵּׁן עַל הַיָּד; (ג) לְקַבֵּעַ מְזוּזָה בְּפִתְחֵי
80 הַשְּׂעָרִים; (ד) לְכַתֵּב כָּל אִישׁ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ; (ה) לְכַתֵּב
81 הַמְּלָךְ סֵפֶר שְׁנַיִ לְעַצְמוֹ, כְּדֵי שִׁיְהִיָּה לוֹ שְׁנַיִ סֵפֶר תּוֹרָה.
82 הַלְכוֹת צִיצִית. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לַעֲשׂוֹת צִיצִית
83 עַל פְּנֵי הַכְּסוּת.
84 הַלְכוֹת בְּרָכוֹת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְבָרֵךְ אֶת שְׁמוֹ
85 אַחַר אֲכִילָה.
86 הַלְכוֹת מִילָה. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְמוּל אֶת הַזְּכָרִים
87 בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי.
88 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, אַחַת עָשָׂר מִצְוֹת
89 עֲשֵׂה.
- 90 סֵפֶר זְמַנִּים
- 91 הַלְכוֹתָיו עָשָׂר, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת שְׁבַת, הַלְכוֹת

- 47 תשע עֲשָׂרָה מֵהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא
48 תַּעֲשֶׂה; וְיֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ מִצְוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
- 49 **סֵפֶר נְשִׁים**
- 50 הַלְכוּתֵי חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת אִישׁוּת, הַלְכוֹת
51 גְרוּשִׁין, הַלְכוֹת יְבוּם וְחִלְצָה, הַלְכוֹת נְעֵרָה בְּתוּלָה, הַלְכוֹת
52 שׁוֹטָה.
- 53 הַלְכוֹת אִישׁוּת. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת
54 עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
55 (א) לִשְׂא אִשָּׁה בְּכִתְּפָה וְקִדּוּשִׁין; (ב) שְׂלֹא תִבְעַל אִשָּׁה בְּלֹא
56 כְּתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין; (ג) שְׂלֹא יִמְנַע שְׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה; (ד)
57 לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת מִמֶּנּוּ.
- 58 הַלְכוֹת גְרוּשִׁין. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁתֵּי מִצְוֹת - (א) מִצְוֹת
59 עֲשֵׂה, וְהוּא שְׂיִגְרֵשׁ הַמַּגְרֵשׁ בְּסִפְרָא; (ב) שְׂלֹא
60 יִחְזִיר גְרוּשְׁתּוֹ מִשְׁנִשְׂאָתָא.
- 61 הַלְכוֹת יְבוּם וְחִלְצָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי
62 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
63 פְּרָטָן: (א) לִיבֵם; (ב) לְחַלֵּץ; (ג) שְׂלֹא תִנְשָׂא יְבָמָה לְאִישׁ
64 זָר עַד שֶׁתְּסוּר רְשׁוּת הַיָּבָם מֵעֲלִיָּה.
- 65 הַלְכוֹת נְעֵרָה בְּתוּלָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ
66 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
67 פְּרָטָן: (א) לְקַנֵּס הַמִּפְתָּה; (ב) שְׂיִשָּׂא הָאוֹנֵס אֲנוּסָתוֹ; (ג)
68 שְׂלֹא יִגְרֵשׁ הָאוֹנֵס; (ד) שֶׁתִּשָּׂב אִשְׁתּוֹ מוֹצִיא שֵׁם רַע תַּחַת
69 בְּעֵלָה לְעוֹלָם; (ה) שְׂלֹא יִגְרֵשׁ מוֹצִיא שֵׁם רַע אֶת אִשְׁתּוֹ.
- 70 הַלְכוֹת שׁוֹטָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת
71 עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
72 (א) לַעֲשׂוֹת לְשׁוֹטָה כְּתוּרַת הַקְּנָאוֹת הַסְּדוּרָה בְּתוּרָה; (ב)
73 שְׂלֹא לְתַן שְׂמֹן עַל קַרְבָּנָה; (ג) שְׂלֹא לְתַן עֲלִיו לְבוּנָה.
- 74 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָא זֶה, שְׁבַע עֲשָׂרָה - מֵהֵן
75 תִּשְׁעַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁמּוֹנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.
- 76 **סֵפֶר קְדָשָׁה**
- 77 הַלְכוּתֵי שְׁלֹשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת אֶסְרֵי בִיאָה,
78 הַלְכוֹת מְאָכְלוֹת אֶסְרוֹרוֹת, הַלְכוֹת שְׁחִיטָה.
- 79 הַלְכוֹת אֶסְרוֹרֵי בִיאָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁבַע וְשְׁלֹשִׁים מִצְוֹת
80 - אַחַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ וְשְׁלֹשִׁים מִצְוֹת לֹא
81 תַּעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׂלֹא לְבֹא עַל הָאֵם; (ב) שְׂלֹא
82 לְבֹא עַל אִשְׁתּוֹ אָב; (ג) שְׂלֹא לְבַעַל אַחֹת; (ד) שְׂלֹא לְבַעַל
83 בַּת אִשְׁתּוֹ אָב; (ה) שְׂלֹא לְבַעַל בַּת הַבֵּן; (ו) שְׂלֹא לְבַעַל בַּת
84 (ז) שְׂלֹא לְבַעַל בַּת הַבַּת; (ח) שְׂלֹא לִשָּׂא אִשָּׁה וּבָתָּה; (ט)
85 שְׂלֹא לִשָּׂא אִשָּׁה וּבַת בָּנָה; (י) שְׂלֹא לִשָּׂא אִשָּׁה וּבַת בָּתָּה;
86 (יא) שְׂלֹא לְבַעַל אַחֹת אָב; (יב) שְׂלֹא לְבַעַל אַחֹת אָם;
87 (יג) שְׂלֹא לְבַעַל אִשְׁתּוֹ אַחֵי הָאָב; (יד) שְׂלֹא לְבַעַל אִשְׁתּוֹ
88 הַבֵּן; (טו) שְׂלֹא לְבַעַל אִשְׁתּוֹ אָח; (טז) שְׂלֹא לְבַעַל אַחֹת
89 אִשְׁתּוֹ; (יז) שְׂלֹא לְשַׁכַּב עִם בְּהֵמָה; (יח) שְׂלֹא תִבְיֵא אִשָּׁה
90 בְּהֵמָה עֲלֶיהָ; (יט) שְׂלֹא לְשַׁכַּב עִם זָכָר; (כ) שְׂלֹא לְגַלוֹת
- 1 יַעֲרִיבִין, הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֲשׂוֹר, הַלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב,
2 הַלְכוֹת חֲמִיץ וּמִצָּה, הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה וְלוּלָב, הַלְכוֹת
3 שְׁקָלִים, הַלְכוֹת קָדוֹשׁ הַחֹדֶשׁ, הַלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת, הַלְכוֹת מְגִלָּה
4 וְחִנּוּכָה.
- 5 הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֲשׂוֹר. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת
6 עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
7 (א) לְשַׁבֵּת בְּשַׁבְּעֵי; (ב) שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ג) שְׂלֹא
8 לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבַּת; (ד) שְׂלֹא לְצַאת חוּץ לְגָבּוּל בְּשַׁבַּת; (ה)
9 לְקַדֵּשׁ הַיּוֹם בְּזִכְרָה.
- 10 הַלְכוֹת עֲרוּבֵינִין. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהֵי אֵי מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים
11 וְאַיְנָה מִן הַמְּנַגֵּן.
- 12 הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֲשׂוֹר. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע מִצְוֹת - שְׁתֵּי
13 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
14 פְּרָטָן: (א) לְשַׁבֵּת בּוֹ מְלָאכָה; (ב) שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ
15 מְלָאכָה; (ג) לְהַתְּעִנּוֹת בּוֹ; (ד) שְׂלֹא לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת בּוֹ.
- 16 הַלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁתֵּים עֲשָׂרָה
17 מִצְוֹת - שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא
18 תַּעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁוֹן שַׁל פֶּסַח; (ב)
19 שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ג) לְשַׁבֵּת בְּשַׁבְּעֵי שַׁל פֶּסַח; (ד)
20 שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ה) לְשַׁבֵּת בְּיוֹם חַג הַשְּׁבוּעוֹת;
21 (ו) שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ז) לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה; (ח)
22 שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ט) לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁוֹן שַׁל חַג; (י)
23 שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (יא) לְשַׁבֵּת בְּשְׁמִינֵי שַׁל חַג; (יב)
24 שְׂלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה.
- 25 הַלְכוֹת חֲמִיץ וּמִצָּה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁמוֹנֵה מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ
26 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
27 פְּרָטָן: (א) שְׂלֹא לְאָכַל חֲמִיץ בְּיוֹם אַרְבַּעַת עֲשָׂר מִחֻצוֹת
28 הַיּוֹם וּלְמַעַלָּה; (ב) לְהַשְׁבִּית שְׂאוֹר מֵאַרְבַּעַת עֲשָׂר; (ג) שְׂלֹא
29 לְאָכַל חֲמִיץ כָּל שַׁבְּעָה; (ד) שְׂלֹא לְאָכַל תַּעֲרַבַת חֲמִיץ כָּל
30 שַׁבְּעָה; (ה) שְׂלֹא יִרְאֶה חֲמִיץ כָּל שַׁבְּעָה; (ו) שְׂלֹא יִמְצֵא
31 חֲמִיץ כָּל שַׁבְּעָה; (ז) לְאָכַל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח; (ח) לְסַפֵּר
32 בִּיצֵאת מִצְרַיִם בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה.
- 33 הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה וְלוּלָב. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
34 עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשַׁמַּע קוֹל שׁוֹפָר
35 בְּאֶחָד בְּתַשְׁרֵי; (ב) לִישֹׁב בְּסִפָּה שְׁבַעַת יְמֵי הַחַג; (ג) לְטַל
36 לוּלָב בְּמִקְדָּשׁ כָּל שַׁבְּעַת יְמֵי הַחַג.
- 37 הַלְכוֹת שְׁקָלִים. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהֵיא לְתַן כָּל אִישׁ
38 מִחֻצֵי הַשְּׁקָל בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה.
- 39 הַלְכוֹת קָדוֹשׁ הַחֹדֶשׁ. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהֵיא לְחַשֵּׁב
40 וְלִידַע וְלִקְבַע חֲדָשִׁים בְּאַיְוָה יוֹם הוּא תַחֲלַת כָּל
41 חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ מִחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה.
- 42 הַלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהֵיא לְהַתְּעַנּוֹת וְלִזְעַק
43 לְפָנָי ה' בְּכָל עֵת צָרָה גְדוּלָה שֶׁתְּבוֹא עַל הַצְּבוּר.
44 הַלְכוֹת מְגִלָּה וְחִנּוּכָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה
45 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאַיְנָן מִן הַמְּנַגֵּן.
46 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָא זֶה, חֲמֵשׁ וְשְׁלֹשִׁים -

לשוא; (ג) שלא לכפר בפקדון; (ד) שלא לישבע על כפירת
ממון; (ה) לישבע בשמו באמת.
הלכות נדרים. יש בכללן שלש מצוות - שתיים מצוות
עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין:
(א) שישמר מוצא שפתיו ויעשה כמו שגידר; (ב) שלא יחל
דברו; (ג) שיופר הגדר או השבועה, וזה הוא הפר נדרים
המפרש בתורה שבכתב.

הלכות נזירות. יש בכללן עשר מצוות - שתיים מצוות
עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין:
(א) שיגדל הנזיר פרע; (ב) שלא יגלח שערו כל ימי נזרו;
(ג) שלא ישפה הנזיר זין ולא תערכת זין, ואפלו חמץ
שלהן; (ד) שלא יאכל ענבים לחים; (ה) שלא יאכל
צמוקין; (ו) שלא יאכל חרצנים; (ז) שלא יאכל זגין; (ח)
שלא יכנס לאהל המת; (ט) שלא ישמא למתים; (י) שיגלח
על הקרבנות, כשישלים נזירותו או כשישמא.
הלכות ערכין וחרמים. יש בכללן שבע מצוות - חמש
מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא
פרטין: (א) לדון בערכי אדם באשר מפרש בתורה, וזה הוא
דין ערכי אדם; (ב) דין ערכי בהמה; (ג) דין ערכי בתים;
(ד) דין ערכי שדות; (ה) דין מחירים נכסיו; (ו) שלא ימכר
חרם; (ז) שלא יגאל חרם.

נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, חמש ועשרים -
עשר מהן מצוות עשה, וחמש עשרה מצוות לא תעשה.

ספר זרעים

הלכותיו שבע, וזה הוא סדרן: הלכות פלאים, הלכות
מתנות עניים, הלכות תרומות, הלכות מעשרות, הלכות
מעשר שני ונטע רבעי, הלכות בכורים ושאר מתנות כהנה,
הלכות שמיטה ויובל.

הלכות פלאים. יש בכללן חמש מצוות לא תעשה; וזה
הוא פרטין: (א) שלא לזרע זרעים פלאים; (ב)
שלא לזרע תבואה או ירק בכרם; (ג) שלא להרביע בהמה
כלאים; (ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה כאחד; (ה)
שלא ללבש פלאים.

הלכות מתנות עניים. יש בכללן שלש עשרה מצוות -
שבע מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה
הוא פרטין: (א) להניח פאה; (ב) שלא יכלה הפאה; (ג)
להניח לקט; (ד) שלא ילקט הלקט; (ה) לעזוב עוללות
בכרם; (ו) שלא יעולל הכרם; (ז) לעזוב פרט הכרם; (ח)
שלא ילקט פרט הכרם; (ט) להניח השכחה; (י) שלא ישוב
לקחת השכחה; (יא) להפריש מעשר לעניים; (יב) לתן
צדקה במסת יד; (יג) שלא יאמץ לכבו על העני.

הלכות תרומות. יש בכללן שמונה מצוות - שתיים
מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא
פרטין: (א) להפריש תרומה גדולה; (ב) להפריש תרומת

ערוט אב; (כא) שלא לגלות ערות אחי האב; (כב) שלא
לבעל אשת איש; (כג) שלא לבעל נדה; (כד) שלא
להתחתן בגוים; (כה) שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל; (כו)
שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבוא בקהל; (כז) שלא
להרחיק דור שלישי אדומי מלבוא בקהל; (כח) שלא יבוא
ממזר בקהל; (כט) שלא יבוא סרים בקהל; (ל) שלא לסרס
זכר, אפלו בהמה חיה ועוף; (לא) שלא ישא כהן גדול
אלמנה; (לב) שלא יבעל כהן גדול אלמנה, אפלו בלא
קדושין; (לג) שישא כהן גדול בתולה בנערותה; (לד) שלא
ישא כהן גרושה; (לה) שלא ישא זונה; (לו) שלא ישא
חללה; (לז) שלא יקרב אדם לאחת מפל העריות, ואפלו
שלא בעל.

הלכות מאכלות אסורות. יש בכללן שמונה ועשרים
מצוות - ארבע מצוות עשה, וארבע ועשרים
מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין: (א) לבדק בסימני בהמה
וחיה, להבדיל בין טמאה לטהורה; (ב) לבדק בסימני
העוף, להבדיל בין טמא לטהור; (ג) לבדק בסימני דגים,
להבדיל בין טמא לטהור; (ד) לבדק בסימני חגבים,
להבדיל בין טמא לטהור; (ה) שלא לאכל בהמה וחיה
טמאה; (ו) שלא לאכל עוף טמא; (ז) שלא לאכל דגים
טמאים; (ח) שלא לאכל שרץ העוף; (ט) שלא לאכל שרץ
הארץ; (י) שלא לאכל רמש הארץ; (יא) שלא לאכל תולעת
הפרות כשתצא לארץ; (יב) שלא לאכל שרץ המים; (יג)
שלא לאכל גבלה; (יד) שלא ליהנות בשור הנסקל; (טו)
שלא לאכל טרפה; (טז) שלא לאכל אבר מן החי; (יז) שלא
לאכל דם; (יח) שלא לאכל חלב בהמה טהורה; (יט) שלא
לאכל גיד הנשה; (כ) שלא לאכל בשר בחלב; (כא) שלא
לבשלו; (כב) שלא לאכל לחם תבואה חדש; (כג) שלא
לאכל קלי מן החדש; (כד) שלא לאכל פרמל מן החדש;
(כה) שלא לאכל ערלה; (כו) שלא לאכל פלאי הכרם; (כז)
שלא לאכל טבל; (כח) שלא לשתות יין גסר.

הלכות שחיטה. יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות
עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין:
(א) לשחט, ואחר כך יאכל; (ב) שלא לשחט אותו ואת בנו
ביום אחד; (ג) לכסות דם חיה ועוף; (ד) שלא לקח האם
על הבנים; (ה) לשלח האם, אם לקחה על הבנים.
נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבעים - מהן
שמונה מצוות עשה, ושתיים וששים מצוות לא תעשה.

ספר הפלאה

הלכותיו ארבע, וזה הוא סדרן: הלכות שבועות, הלכות
נדרים, הלכות נזירות, הלכות ערכין וחרמים.
הלכות שבועות. יש בכללן חמש מצוות - אחת מצוות
עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין:
(א) שלא לישבע בשמו לשקר; (ב) שלא לשא את שמו

מתוך מהדורת חזק

46 עריהם, אלא גואלים לעולם בין לפני היובל בין לאחר
47 היובל.

48 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבע וששים - מהם
49 שלשים מצוות עשה, ושבע וששים מצוות לא תעשה.

ספר עבודה

51 הלכותיו תשע, וזה הוא סדורן: הלכות בית הבחירה,
52 הלכות פלי המקדש והעובדים בו, הלכות ביאת המקדש,
53 הלכות אסורי מזבח, הלכות מעשה הקרבנות, הלכות
54 תמידין ומוספין, הלכות פסולי המקדשין, הלכות עבודת
55 יום הכפורים, הלכות מעילה.

56 הלכות בית הבחירה. יש בכללן שש מצוות - שלש
57 מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא
58 פרטן: (א) לבנות מקדש; (ב) שלא לבנות המזבח גזית;
59 (ג) שלא לעלות במעלות עליו; (ד) ליראה מן המקדש; (ה)
60 לשמר את המקדש סביב; (ו) שלא להשבית שמירת
61 המקדש.

62 הלכות פלי בית המקדש והעובדים בו. יש בכללן
63 ארבע עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושמונה
64 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות שמן
65 המשחה; (ב) שלא לעשות כמוהו; (ג) שלא לסוף ממנו;
66 (ד) שלא לעשות כמתכנת הקטרת; (ה) שלא להקטיר על
67 מזבח הקטרת חוץ מן הקטרת; (ו) לשאת הארון על הכתף;
68 (ז) שלא יסורו הבדים ממנו; (ח) שיעבד הלוי במקדש;
69 (ט) שלא יעשה אחד במלאכת חבירו במקדש; (י) לקדש
70 הכהן לעבודה; (יא) שיהיו כל המשמרות שוות בקנאים;
71 (יב) ללבש בגדי כהנה לעבודה; (יג) שלא יקרע המעיל;
72 (יד) שלא יזח החשן מעל האפור.

73 הלכות ביאת המקדש. יש בכללן חמש עשרה מצוות
74 - שתי מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא
75 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא יכנס כהן שפור למקדש;
76 (ב) שלא יכנס לו כהן פרוע ראש; (ג) שלא יכנס לו כהן
77 קרוע בגדים; (ד) שלא יכנס כהן ככל עת ההיכל; (ה)
78 שלא יצא כהן מן המקדש בשעת עבודה; (ו) לשלח טמאים
79 מן המקדש; (ז) שלא יכנס טמא למקדש; (ח) שלא יכנס
80 טמא להר הבית; (ט) שלא ישמש טמא; (י) שלא ישמש
81 טבול יום; (יא) לקדש העובד ידיו ורגליו; (יב) שלא יכנס
82 בעל מום להיכל ולמזבח; (יג) שלא יעבד בעל מום; (יד)
83 שלא יעבד בעל מום עובר; (טו) שלא יעבד זר.

84 הלכות אסורי מזבח. יש בכללן ארבע עשרה מצוות -
85 ארבע מצוות עשה, ופעור מצוות לא תעשה; וזה
86 הוא פרטן: (א) להקריב כל הקרבנות תמימים; (ב) שלא
87 להקדיש בעל מום למזבח; (ג) שלא ישחט; (ד) שלא יזרק
88 דמו; (ה) שלא יקטיר חלבו; (ו) שלא יקריב בעל מום
89 עובר; (ז) שלא יקריב בעל מום, אפלו בקרבנות הגזים;

1 מעשר; (ג) שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה, אלא
2 יפריש על הסדר; (ד) שלא יאכל זר תרומה; (ה) שלא יאכל
3 אפלו תושב כהן או שכירו תרומה; (ו) שלא יאכל ערל
4 תרומה; (ז) שלא יאכל כהן טמא תרומה; (ח) שלא תאכל
5 חללה תרומה, ולא מן המורם מן הקדשים.

6 הלכות מעשר. מצוות עשה אחת - והיא להפריש מעשר
7 ראשון בכל שנה ושנה משגי הנריעה, ולתנו
8 ללויים.

9 הלכות מעשר שני ונטע רבעי. יש בכללן תשע
10 מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא
11 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש מעשר שני; (ב) שלא
12 להוציא דמיו בשאר צרכי האדם, חוץ מאכילה ושתייה
13 וסיכה; (ג) שלא לאכלו בטמאה; (ד) שלא לאכלו באנינות;
14 (ה) שלא לאכל מעשר שני של דגן חוץ לירושלים; (ו)
15 שלא לאכל מעשר תירוש חוץ לירושלים; (ז) שלא לאכל
16 מעשר יצהר חוץ לירושלים; (ח) להיות נטע רבעי בלו
17 קדש, ודינו להאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני לכל
18 דבר; (ט) להתודות ודוי המעשר.

19 הלכות בפורים עם שאר מתנות כהנה שבגבולין.
20 יש בכללן תשע מצוות - שמונה מצוות עשה,
21 ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש
22 בפורים ולהעלותן למקדש; (ב) שלא יאכל הכהן בפורים
23 חוץ לירושלים; (ג) לקרות עליהן; (ד) להפריש חלה לכהן;
24 (ה) לתת ורוע ולחיים וקבה לכהן; (ו) לתן לו ראשית הגז;
25 (ז) לפדות בכור הבן ולתת פדיונו לכהן; (ח) לפדות פטר
26 חמור ולתת פדיונו לכהן; (ט) לערף פטר חמור, אם לא
27 רצה לפדותו.

28 הלכות שמטה ויובל. יש בכללן עשרים ושתיים מצוות
29 - תשע מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא
30 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שתשבית הארץ ממלאכה
31 בשביעית; (ב) שלא יעבד עבדות הארץ בשנה זו; (ג) שלא
32 יעבד עבדות האילן בשנה זו; (ד) שלא יקצר הספיח כנגד
33 הקוצרים; (ה) שלא יבצר הנזירים כנגד הבוצרים; (ו)
34 שישמיט מה שתוציא הארץ; (ז) שישמיט כל הלואות; (ח)
35 שלא יגש ולא יתבע הלוי; (ט) שלא ימנע מלהלוות קדם
36 השמטה פדי שלא יאבד ממונו; (י) לספר שנים שבע שבע;
37 לקדש שנת חמשים; (יב) לתקע בשופר בעשירי
38 לתשרי פדי לצאת עבדים חפשים; (יג) שלא תעבד אדמה
39 בשנה זו; (יד) שלא יקצר ספיחיה כנגד הקוצרים; (טו)
40 שלא יבצר נזיריה כנגד הבוצרים; (טז) לתן גאלה לארץ
41 בשנה זו, והוא דין שדה אנה ושדה מקנה; (יז) שלא
42 תמכר הארץ לצמיתות; (יח) דין פתי ערי חומה; (יט) שלא
43 יתחל כל שבט לוי בארץ ישראל, אלא נותנים להם ערים
44 מתנה לשבת בה; (כ) שלא יקח שבט לוי חלק בבזה; (כא)
45 לתן ללויים ערים לשבת ומגורשיהם; (כב) שלא ימכר מגרש

47 שפתיב בפרשת אחרי מות, הקרבנות והודוויין ושלוח
48 השעיר ושאר העבודה.
49 הלכות מעילה. יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות
50 עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין:
51 (א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חמש וקרבן, וזה
52 הוא דין המועל; (ב) שלא לעבד בקדשים; (ג) שלא לגזוז
53 הקדשים.
54 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, מאה ושלש - מהן
55 שבע וארבעים מצוות עשה, ושש וחמשים מצוות לא
56 תעשה.

ספר הקרבנות

57 הלכותיו שש, וזה הוא סדורן: הלכות קרבן פסח, הלכות
58 חגיגה, הלכות בכורות, הלכות שנגגות, הלכות מחסרי
59 פרה, הלכות תמורה.
60 הלכות קרבן פסח. יש בכללן שש עשרה מצוות -
61 ארבע מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא
62 תעשה; וזה הוא פרטין: (א) לשחט הפסח בזמנו; (ב) שלא
63 לזבח אותו על הקמץ; (ג) שלא תלין אמוניו; (ד) לשחט
64 פסח שני; (ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל
65 תמשה עשר; (ו) לאכל בשר פסח שני על מצה ומרור בליל
66 תמשה עשר לחדש השני; (ז) שלא יאכל נא ומבשל; (ח)
67 שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה; (ט) שלא יאכל
68 ממנו משמד; (י) שלא יאכיל ממנו לתושב או שכיר; (יא)
69 שלא יאכל ממנו ערל; (יב) שלא ישבר בו עצם; (יג) שלא
70 ישבר עצם בפסח שני; (יד) שלא ישאיר ממנו לבקר; (טו)
71 שלא ישאיר מפסח שני לבקר; (טז) שלא ישאיר מבשר
72 חגיגת יום ארבעה עשר עד יום שלישי.
73 הלכות חגיגה. יש בכללן שש מצוות - ארבע מצוות
74 עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין:
75 (א) להראות את פני ה'; (ב) לחג בשלשה רגלים; (ג)
76 לשמח ברגלים; (ד) שלא יראה ריקם; (ה) שלא יעזב לוי
77 מלשמוחו ולתן לו מתנותיו ברגלים; (ו) להקהיל את העם
78 בחג הסכות במוצאי שמיטה.
79 הלכות בכורות. יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות
80 עשה, ושלש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין:
81 (א) להפריש בכורות; (ב) שלא יאכל בכור תמים חוץ
82 לירושלים; (ג) שלא יפדה הבכור; (ד) להפריש מעשר
83 בהמה; (ה) שלא יגאל מעשר בהמה. וכללתי המעשר עם
84 הבכור - לפי שמעשה שניהם אחד, והכתוב כללו עמו,
85 שנאמר: "ואת דמם תזרק" - מפי השמועה למדו, שזה דם
86 מעשר ודם בכור.
87 הלכות שנגגות. יש בכללן חמש מצוות עשה; וזה הוא
88 פרטין: (א) שיקריב היחיד קרבן חטאת קבועה על
89 שנגגתו; (ב) שיקריב אשם מי שלא נודע לו אם חטא אם
90 לא חטא עד שיודע לו ויביא חטאתו, וזה הוא הנקרא

1 (ח) שלא יטיל מום בקדשים; (ט) לפדות פסולי המקדשים;
2 (י) להקריב מיום השמיני והלאה. וקדם זמן זה הוא הנקרא
3 מחסר זמן, ואין מקריבין אותו; (יא) שלא להקריב אנתן
4 ומחיר; (יב) שלא להקטיר שאור ודבש; (יג) למלח כל
5 הקרבנות; (יד) שלא להשבית מלח מעל הקרבנות.
6 הלכות מעשה הקרבנות. יש בכללן שלש ועשרים
7 מצוות - עשר מצוות עשה, ושלש עשרה מצוות
8 לא תעשה; וזה הוא פרטין: (א) לעשות העולה כמעשיה
9 הכתובים על הסדר; (ב) שלא לאכל בשר העולה; (ג) סדר
10 החטאת; (ד) שלא לאכל מבשר החטאת הפנימית; (ה)
11 שלא יבדיל בחטאת העוף; (ו) סדר האשם; (ז) שיאכלו
12 הכהנים בשר קדשי קדשים במקדש; (ח) שלא יאכלום חוץ
13 לעזרה; (ט) שלא יאכל זר מקדשי קדשים; (י) סדר
14 השלמים; (יא) שלא לאכל בשר קדשים קלים קדם זריקת
15 דמים; (יב) לעשות כל מנחה כסדר מעשיה הכתובים
16 בתורה; (יג) שלא ישים שמן על מנחת חוטא; (יד) שלא
17 יתן עליה לבונה; (טו) שלא תאכל מנחת כהן; (טז) שלא
18 תאפה מנחת חמץ; (יז) שיאכלו הכהנים שרי מנחות; (יח)
19 שביא כל נדריו ונדבותיו ברגל שפגע בו; (יט) שלא יאחר
20 נדריו ונדבותיו ושאר דברים שהיו חביבין; (כ) להקריב
21 כל הקרבנות בבית הבחירה; (כא) להביא קדשי חוצה
22 לארץ לבית הבחירה; (כב) שלא לשחט קרבנות חוץ
23 לעזרה; (כג) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה.
24 הלכות תמידין ומוספין. יש בכללן תשע עשרה
25 מצוות - שמונה עשרה מצוות עשה, ואחת מצוות
26 לא תעשה; וזה הוא פרטין: (א) להקריב שני כבשים בכל
27 יום עולות; (ב) להדליק אש על המזבח בכל יום; (ג) שלא
28 לכבותה; (ד) להרים את הדשן בכל יום; (ה) להקטיר
29 קטרת בכל יום; (ו) להדליק נרות בכל יום; (ז) שיקריב
30 כהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת 'חבתין'; (ח)
31 להוסיף שני כבשים עולות בשבת; (ט) לעשות לחם
32 הפנים; (י) מוסף ראשי חדשים; (יא) מוסף הפסח; (יב)
33 להקריב עמר התנופה; (יג) לספר כל איש ואיש שבועה
34 שבועות מיום הקרבת העמר; (יד) מוסף עצרת; (טו)
35 להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום
36 עצרת; (טז) מוסף ראש השנה; (יז) מוסף יום צום; (יח)
37 מוסף הקג; (יט) מוסף שמיני עצרת.
38 הלכות פסולי המקדשין. יש בכללן שמונה מצוות -
39 שתי מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה
40 הוא פרטין: (א) שלא לאכל קדשים שנפסלו או שהטל בהם
41 מום; (ב) שלא לאכל פגול; (ג) שלא יותיר קדשים לאחר
42 זמנם; (ד) שלא יאכל נותר; (ה) שלא יאכל קדשים
43 שננטמו; (ו) שלא יאכל אדם שננטמא קדשים; (ז) לשרף
44 את הנותר; (ח) לשרף את הטמא.
45 הלכות עבודת יום הכפורים. מצוות עשה אחת - והיא
46 שיעשה מעשה יום הכפורים כפן על הסדר כמו

47 טמאה מפל אלו הטמאות, וכלים שאינם מטמאין, וכיצד
48 מטמאין הכלים ומטמאין.
49 הלכות מקוות. מצות עשה אחת, והיא שיטבל כל טמא
50 במי מקנה ואחר כך יטהר.
51 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, עשרים - מהן
52 שמונה עשרה מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה.

ספר נזיקין

54 הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות נזקי ממון, הלכות
55 גנבה, הלכות גזלה ואבדה, הלכות חובל ומזיק, הלכות
56 רוצח ושמירת נפש.
57 הלכות נזקי ממון. יש בכללן ארבע מצוות עשה; וזה
58 הוא פירושן: (א) דין השור; (ב) דין ההבוער; (ג)
59 דין הבור; (ד) דין ההבוער.
60 הלכות גנבה. יש בכללן שבע מצוות - שתי מצוות
61 עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פירושן:
62 (א) שלא לגנב ממון; (ב) דין הגנב; (ג) לצדק המאזנים
63 עם המשקלות; (ד) שלא יעשה עול במדה ובמשקלות; (ה)
64 שלא יהיה לאדם אבן ואבן איפה ואיפה, אף על פי שאינו
65 לוקח ונותן בהם; (ו) שלא יסיג גבול; (ז) שלא לגנב
66 נפשות.

67 הלכות גזלה ואבדה. יש בכללן שבע מצוות - שתי
68 מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא
69 פירושן: (א) שלא לגול; (ב) שלא לעשק; (ג) שלא לחמד;
70 (ד) שלא להתאוות; (ה) להשיב את הגזלה; (ו) שלא
71 יתעלם מן האבדה; (ז) להשיב האבדה.

72 הלכות חובל ומזיק. מצות עשה אחת, והוא דין חובל
73 בחברו או מזיק ממון חברו.

74 הלכות רוצח ושמירת נפש. יש בכללן שבע עשרה
75 מצוות - שבע מצוות עשה, ועשר מצוות לא
76 תעשה; וזה הוא פירושן: (א) שלא לרצח; (ב) שלא לקח
77 כפר לנפש רוצח; (ג) להגלות רוצח בשגגה; (ד) שלא לקח
78 כפר למחייב גלות; (ה) שלא ימנת הרוצח כשירצח, קדם
79 עמידה בדין; (ו) להציל הנרדף בנפשו של רודף; (ז) שלא
80 לחוס על הרודף; (ח) שלא לעמד על דם; (ט) להפריש ערי
81 מקלט ולהכין להן הדרך; (י) לערף את העגלה בנחל; (יא)
82 שלא יעבד אותה קרקע ולא תזרע; (יב) שלא תשים דמים;
83 (יג) לעשות מעקה; (יד) שלא יכשיל תמים בדבר; (טו)
84 לפרק עם מי שנכשל בדרך; (טז) לטען עמו; (יז) שלא
85 יניחנו בדרך נכה במשאו וילך לו.

86 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שש ושלשים - מהן
87 שש עשרה מצוות עשה ועשרים מצוות לא תעשה.

ספר קנין

88 הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות מכירה, הלכות זכייה
89 ומתנה, הלכות שכנים, הלכות שלוחין ושתפין, הלכות
90 עבדים.

1 'אשם תלוי'; (ג) שיקריב אשם השוגג במעילה או החוטא
2 בגזלה או בשפחה חרופה או שפפר בפקדון, וזה הוא
3 הנקרא 'אשם ודאי'; (ד) שיקריב החוטא קרבן על עברות
4 ידועות, אם היה עשיר בהמה, ואם היה עני עוף או עשירית
5 האיפה, וזה הוא הנקרא 'קרבן עולה ויורד'; (ה) שיקריבו
6 הסנהדרין קרבן, אם טעו והורו שלא פהלכה באחת מן
7 החמורות.

8 הלכות מחסרי כפרה. יש בכללן ארבע מצוות עשה;
9 וזה הוא פירושן: (א) שמתקריב הנזב לשטטה
10 קרבן; (ב) שמתקריב היולדת לשטטה קרבן; (ג) שיקריב
11 הנזב כשיטהר קרבן; (ד) שיקריב המצרע כשיטהר קרבן.
12 ואחר שיקריבו קרבנותיהן, תגמר טהרתן.
13 הלכות תמורה. יש בכללן שלש מצוות - אחת מצוות
14 עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פירושן:
15 (א) שלא ימיר; (ב) שתהיה התמורה קדש, אם המיר; (ג)
16 שלא ישנה הקדשים מקדשה לקדשה.
17 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, תשע ושלשים -
18 עשרים מצוות עשה, ותשע עשרה מצוות לא תעשה.

ספר טהרה

19 הלכותיו שמונה, וזה הוא סדורן: הלכות טמאת מת, הלכות
20 פרה אדמה, הלכות טמאת צרעת, הלכות מטמאי משקב
21 ומושב, הלכות שאר אבות הטמאות, הלכות טמאת אכלין,
22 הלכות כלים, הלכות מקוות.

23 הלכות טמאת מת. מצות עשה אחת, והוא דין טמאת
24 מת.

25 הלכות פרה אדמה. יש בכללן שתי מצוות עשה; וזה
26 הוא פירושן: (א) דין פרה אדמה; (ב) דין טמאת
27 מי נדה וטהרתן.

28 הלכות טמאת צרעת. יש בכללן שמונה מצוות - שש
29 מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא
30 פירושן: (א) להורות בצרעת אדם פדינה הכתוב בתורה; (ב)
31 שלא יקץ סימני טמאה; (ג) שלא יגלח הנחמק; (ד) שיהיה
32 המצרע מפרסם בקריעת בגדיו ופריעת ראשו וצטיה על
33 שפם; (ה) טהרת צרעת; (ו) שיגלח המצרע את כל שערו
34 כשיטהר; (ז) דין צרעת הפגד; (ח) דין צרעת הבית.

35 הלכות מטמאי משקב ומושב. יש בכללן ארבע
36 מצוות עשה; וזה הוא פירושן: (א) דין טמאת נדה;
37 (ב) דין טמאת יולדת; (ג) דין טמאת זבה; (ד) דין טמאת
38 זב.

39 הלכות שאר אבות הטמאות. יש בכללן שלש מצוות
40 עשה; וזה הוא פירושן: (א) דין טמאת נבלה; (ב)
41 דין טמאת שרץ; (ג) דין טמאת שכת זרע. ועבודה זרה
42 מטמאה כשרץ, וטמאתה מדברי סופרים.

43 הלכות טמאת אכלין. מצות עשה אחת, והיא דין
44 טמאת משקין ואכלין והקשרן.
45 הלכות כלים. ענין אלו ההלכות, לידע כלים שמקבלין

47 נִפְשׁ; (ט) שָׁלַא יִתֵּן הַמְּלוֹה בְּרַבִּית; (י) שָׁלַא יְלוֹה וְלוֹה הַלוֹה
 48 בְּרַבִּית; (יא) שָׁלַא יִתְּעַסַּק אָדָם בֵּין מְלוֹה וְלוֹה בְּרַבִּית, וְלֹא
 49 יַעֲיֵד בִּינֵיהֶן, וְלֹא יִכְתֹּב שֵׁטֶר, וְלֹא יַעֲרֹב; (יב) לְלוֹת מִן
 50 הַנֶּכְרִי וְלְהַלוֹתוֹ בְּרַבִּית.
 51 הַלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן. מִצּוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין טוֹעֵן
 52 וּמוֹדָה אוֹ כּוֹפֵר.
 53 הַלְכוֹת נִחְלוֹת. מִצּוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין סֶדֶר נִחְלוֹת.
 54 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים - מִהֵן
 55 אַחַת עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁתִּים עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר שׁוֹפְטִים

56
 57 הַלְכוֹתָיו חֹמֶשׁ, וְזֶה הוּא סֵדוּרָן: הַלְכוֹת סְנֵהֲרִין וְהַעֲנִשִׁין
 58 הַמְּסוּרִין לְהֵם, הַלְכוֹת עֲדוֹת, הַלְכוֹת מִמְּרִים, הַלְכוֹת אֲבָל,
 59 הַלְכוֹת מְלָכִים וּמְלַחְמוֹת.

60 הַלְכוֹת סְנֵהֲרִין וְהַעֲנִשִׁין הַמְּסוּרִין לְהֵם. יֵשׁ בְּכָלְלָן
 61 שְׁלֹשִׁים מִצְוֹת - עֶשֶׂר מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשְׂרִים
 62 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן; (א) לְמַנּוֹת שׁוֹפְטִים; (ב)
 63 שָׁלַא לְמַנּוֹת דִּין שָׂאִינוּ יוֹדַע דְּרָף הַמְּשַׁפֵּט; (ג) לְנִטּוֹת אַחֲרֵי
 64 רְבִים, אִם נִחְלְקוּ הַשׁוֹפְטִים; (ד) שָׁלַא לְהַרְגֵּ אִם רְבוּ
 65 הַמְּחִיבִים בְּאִישׁ אֶחָד, עַד שִׁיֵּהִי יִתֵּר שְׁנַיִם; (ה) שָׁלַא יִלְמַד
 66 חוֹבֵה מִי שִׁלְמַד זְכוֹת בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת; (ו) לְהַרְגֵּ בְּסִקִּילָה; (ז)
 67 לְהַרְגֵּ בְּשִׁרְפָה; (ח) לְהַרְגֵּ בְּסִיף; (ט) לְהַרְגֵּ בְּחֶנֶק; (י)
 68 לְתַלוֹת; (יא) לְקַבֵּר הַנֶּהֱרַג בַּיּוֹם הַרִיגָתוֹ; (יב) שָׁלַא תְּלִין
 69 נַבְלָתוֹ; (יג) שָׁלַא הַחַיּוֹת מְכַשֶּׁף; (יד) לְהַלְקוֹת לְרִשְׁעֵ;
 70 (טו) שָׁלַא יוֹסִיף בְּהַכִּנֵּת הַלוֹקָה; (טז) שָׁלַא לְהַרְגֵּ נָקִי
 71 בְּאִמְדֵן הַדַּעַת; (יז) שָׁלַא לַעֲנֹשׂ אָנוּס; (יח) שָׁלַא לְחוֹסֵ עַל
 72 הַזֵּרֵג חֲבָרוֹ אוֹ חוֹבֵל בּוֹ; (יט) שָׁלַא לְרַחֵם עַל הַדָּל בְּדִין;
 73 (כ) שָׁלַא לְהַדִּיר גְּדוֹל בְּדִין; (כא) שָׁלַא לְהַטּוֹת הַדִּין עַל בַּעַל
 74 עֲבֻרוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חוֹטֵא; (כב) שָׁלַא לַעֲוֹל מְשַׁפֵּט;
 75 (כג) שָׁלַא לְהַטּוֹת מְשַׁפֵּט גָּר יְתוּם; (כד) לְשַׁפֵּט בְּצָדֵק;
 76 (כה) שָׁלַא לִירֵאָה בְּדִין מֵאִישׁ זָרוּעַ; (כו) שָׁלַא לְקַח שַׂחַד;
 77 (כז) שָׁלַא לִשְׂאֵל שְׂמַע שְׂוֹא; (כח) שָׁלַא לְקַלֵּל הַדֵּן; (כט)
 78 שָׁלַא לְקַלֵּל הַנְּשִׂיאַ; (ל) שָׁלַא לְקַלֵּל אָדָם מִשְׂאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 79 הַכּוֹשְׂרִים.

80 הַלְכוֹת עֲדוֹת. יֵשׁ בְּכָלְלָן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
 81 עֲשֵׂה, וְחֹמֶשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
 82 (א) לְהַעֲיֵד בְּבֵית דִּין לְמִי שֵׁישׁ לוֹ עֲדוֹת; (ב) לְדַרֵּשׁ וְלִתְקַר
 83 הַעֲדִים; (ג) שָׁלַא יִרְהֵ הַעֵד בְּדִין זֶה שֶׁהַעֲיֵד עָלָיו, בְּדִינֵי
 84 נְפֻשׁוֹת; (ד) שָׁלַא יִקּוּם דָּבָר בַּעֲדוֹת אַחֶד; (ה) שָׁלַא יַעֲיֵד
 85 בַּעַל עֲבָרָה; (ו) שָׁלַא יַעֲיֵד קְרוֹב; (ז) שָׁלַא לְהַעֲיֵד בְּשֶׁקֶר;
 86 (ח) לַעֲשׂוֹת לַעֵד זוֹמָם כֹּאֲשֶׁר זְמָם לַעֲשׂוֹת.

87 הַלְכוֹת מְמָרִים. יֵשׁ בְּכָלְלָן תִּשְׁעַ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
 88 עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
 89 (א) לַעֲשׂוֹת עַל פִּי הַתּוֹרָה שְׂאִימְרוּ בֵּית דִּין הַגְּדוֹל; (ב)
 90 שָׁלַא לְסוּר מִדְּבָרֵיהֶם; (ג) שָׁלַא לְהוֹסִיף עַל הַתּוֹרָה, לֹא
 91 בְּמִצְוֹת שֶׁבְּכַתְּבָה, וְלֹא בְּפִרוּשָׁן שֶׁלְּמַדְנּוּ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה; (ד)
 92 שָׁלַא לְגַרְעַ מִן הַכּל; (ה) שָׁלַא לְקַלֵּל אָב וְאִם; (ו) שָׁלַא

1 הַלְכוֹת מְכִירָה. יֵשׁ בְּכָלְלָן חֹמֶשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת
 2 עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
 3 (א) דִּין מִקָּח וּמִמְכָר; (ב) שָׁלַא יוֹנֵה בְּמִקָּח וּמִמְכָר; (ג)
 4 שָׁלַא יוֹנֵה בְּדָבָרִים; (ד) שָׁלַא יוֹנֵה גָר צָדֵק בְּמִמוֹנוֹ; (ה)
 5 שָׁלַא יוֹנֵהוּ בְּדָבָרִים.

6 הַלְכוֹת זְכוּיָה וּמִתְנָה. עֲנִין אֵלּוּ הַהַלְכוֹת - לִידַע דִּין
 7 זוֹכֵה מִן הַהִפְקֵר, הִיאֵף קְנָה וּבִמָּה קְנָה, וְדִין
 8 נוֹתֵן מִתְנָה וּמִקְבָּל, וְאִיזוֹ מִתְנָה חוֹזְרֵת וְאִיזוֹ אֵינָה חוֹזְרֵת.
 9 הַלְכוֹת שְׁכָנִים. עֲנִין אֵלּוּ הַהַלְכוֹת - לִידַע דִּין חִלּוּק
 10 הַקְּרוֹקְעוֹת בֵּין הַשְּׂתַפְּיָן, וְהַרְחַקַת נִגְזֵי כָּל אֶחָד
 11 מֵהֵן מִשְׁכָּנוֹ וּמִבַּעַל הַמְּצָר שָׁלוֹ, וְדִין בַּעַל הַמְּצָר.
 12 הַלְכוֹת שְׁלוּחֵין וְשִׂתְפִינֵין. עֲנִין אֵלּוּ הַהַלְכוֹת - לִידַע דִּין
 13 שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם וְשִׂתְפוֹ, וּמִשְׁפֻטֵיהֶן בְּמִקְחָן
 14 וּמִמְכָרָן וּבְהַפְסֵדָן וּשְׁכָרָן.

15 הַלְכוֹת עֲבָדִים. יֵשׁ בְּכָלְלָן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת - חֹמֶשׁ
 16 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁמּוֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 17 פְּרָטָן: (א) דִּין קָנָן עֶבֶד עֲבָרִי; (ב) שָׁלַא יִמְכֹּר מִמִּקְרָת
 18 עֶבֶד; (ג) שָׁלַא יַעֲבִירָנוּ בְּפָרְף; (ד) שָׁלַא נִגְיָה גָר תּוֹשֵׁב
 19 לְרֵדוֹת בּוֹ בְּפָרְף; (ה) שָׁלַא נַעֲבֵד בּוֹ עֲבוֹדַת עֶבֶד; (ו)
 20 לְהַעֲנִיק לוֹ בְּצֵאתוֹ חִפְשִׁי; (ז) שָׁלַא יַצָּא רִיקָם; (ח) לְפִדּוֹת
 21 אָמָה עֲבָרִיָה; (ט) לְעַדָּה; (י) שָׁלַא תִּמְכֹּר; (יא) לַעֲבֵד
 22 בְּעֶבֶד כּוֹנְעֵי לְעוֹלָם, אֲלֹא אִם הַפִּיל לוֹ אֲדוֹנָיו אֶחָד מֵרְאִשֵׁי
 23 אֵיבָרָיו; (יב) שָׁלַא לְהַסְגִּיר עֶבֶד שֶׁבְּרַח מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ
 24 יִשְׂרָאֵל; (יג) שָׁלַא לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה הַנְּצוּל אֲלֵינוּ.
 25 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, שְׁמוֹנֶה עֲשָׂרָה - שֵׁשׁ
 26 מֵהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁתִּים עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר מִשְׁפָּטִים

27
 28 הַלְכוֹתָיו חֹמֶשׁ, וְזֶה הוּא סֵדוּרָן: הַלְכוֹת שְׁכִירוֹת, הַלְכוֹת
 29 שְׂאֵלָה וּפְקוּדוֹן, הַלְכוֹת מְלוֹה וְלוֹה, הַלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן,
 30 הַלְכוֹת נִחְלוֹת.

31 הַלְכוֹת שְׁכִירוֹת. יֵשׁ בְּכָלְלָן שְׁבַע מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
 32 עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; (א) דִּין שְׁכִיר
 33 וְשׂוּמֵר שְׁכָר; (ב) לִתֵּן שְׁכָר שְׁכִיר בַּיּוֹמוֹ; (ג) שָׁלַא יַאֲחֹר
 34 שְׁכָר שְׁכִיר אַחֵר זְמָנוֹ; (ד) שְׂאִיכָל הַשְׁכִּיר מִן הַמְּחַבֵּר
 35 שִׁיעֲשֶׂה בּוֹ; (ה) שָׁלַא יֵאכֵל הַשְׁכִּיר מִן הַמְּחַבֵּר שְׁלַא בְּשִׁעַת
 36 גָּמַר מְלֵאכָה; (ו) שָׁלַא יוֹלִיף הַשְׁכִּיר בְּיָדוֹ יִתֵּר עַל מֵה
 37 שְׂאֵכֵל; (ז) שָׁלַא יַחֲסֵם שׂוֹר בְּדִישׁוֹ, וְכֵן שְׂאֵר בְּהֵמָה.

38 הַלְכוֹת שְׂאֵלָה וּפְקוּדוֹן. יֵשׁ בְּכָלְלָן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה
 39 וְזֶה הוּא פְּרָטָן; (א) דִּין הַשְּׂוֹאֵל; (ב) דִּין שׂוּמֵר חֲנָם.
 40 הַלְכוֹת מְלוֹה וְלוֹה. יֵשׁ בְּכָלְלָן שְׁתֵּים עֲשָׂרָה מִצְוֹת -
 41 אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁמּוֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה;
 42 וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהַלוֹת לְעִנִי וְקוֹ; (ב) שָׁלַא יִגֹּשׂ אוֹתוֹ;
 43 (ג) לְנָגֵשׂ אֶת הַנֶּכְרִי; (ד) שָׁלַא יִמְשֹׁכֵן בַּעַל חוֹב בְּרוּעַ; (ה)
 44 לְהַחְזִיר הַמְּשֻׁכָּן לְבַעְלָיו בְּזְמַן שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ; (ו) שָׁלַא
 45 יַאֲחֹר הַמְּשֻׁכָּן מִבְּעַלְיוֹ הַעֲנִי בַּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ; (ז) שָׁלַא
 46 יַחְבֵּל אֶלְמָנָה; (ח) שָׁלַא יַחְבֵּל פְּלִים שְׁעוֹשִׁין בָּהֶם אֶכָּל

41 יום שבת קודש כ"ט שבט ה'תשע"ג

42 משך מסדף לידעיד, וצדקתך לישרי לב.

43 ספר ראשון והוא ספר המדע

44 הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות יסודי התורה,
45 הלכות דעות, הלכות תלמוד תורה, הלכות עבודה זרה
46 וחקות הגוים, הלכות תשובה.

47 הלכות יסודי התורה

48 יש בכללן עשר מצוות - שש מצוות עשה, וארבע מצוות
49 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לידע שיש שם אלוה; (ב)
50 שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה זולתי ה'; (ג) ליחדו;
51 (ד) לאהבו; (ה) ליראה ממנו; (ו) לקדש שמו; (ז) שלא
52 לחלל את שמו; (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו
53 עליהן; (ט) לשמע מן הנביא המדבר בשמו; (י) שלא
54 לנסותו. ובאור המצוות האלו - בפרקים אלו.

55 פָּרָק א

56 א. יסוד היסודות ועמוד החקמות, לידע שיש שם [במציאות]
57 מצוי ראשון. והוא ממציא כל הנמצא; [בורא כל הברואים]
58 וכל הנמצאין מן שמים וארץ ומה שביניהן, לא נמצאו
59 [נבראו] אלא מאמתת המצא [מהמצאותו האמיתית - נצחית].
60

61 ב. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול
62 להמצאו.
63 ג. ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאין מלבדו מצויין,
64 הוא לבדו יהיה מצוי ולא יבטל הוא לבטולן [מציאותו אינה
65 תלויה בהם]; שכל הנמצאין צריכין לו [מציאותם תלויה בו],
66 והוא ברוף הוא אינו צריך להן, ולא לאחד מהן. לפיכך אין
67 אמתתו [מציאותו] כאמתת [כמציאות] אחד מהן.

68 ד. הוא שהנביא אומר: "וה' אלהים אמת" - הוא לבדו
69 האמת [הנצחי], ואין לאחר אמת כאמתו. והוא שהתורה
70 אומרת: "אין עוד מלבדו", כלומר - אין שם מצוי אמת
71 מלבדו כמותו.

72 ה. המצוי הזה - הוא אלהי העולם, אדון כל הארץ. והוא
73 המנהיג [את] הגלגל [העליון העוסף ומסובב את שאר
74 הגלגלים] בכח שאין לו קץ ותכלית, בכח שאין לו הפסק;
75 שהגלגל סובב תמיד, ואי אפשר שישב בלא מסבב; והוא
76 ברוף הוא המסבב אותו, בלא יד ולא גוף.

1 להפנות אב ואם; (ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם;
2 (ט) שלא יהיה הבן סורר ומורה על קול אביו ואמו.

3 הלכות אב. יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצוות
4 עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא
5 פרטן: (א) להתאבל על הקרובים, ואפלו כהן מתטמא
6 ומתאבל על הקרובים; ואין אדם מתאבל על הרוגי בית
7 דין, ולפי זה כללתי הלכות אלו בספר זה, שהם מעין
8 קבורה ביום מיתה, שהיא מצוות עשה; (ב) שלא יטמא
9 כהן גדול לקרובים; (ג) שלא יכנס עם המת באהל;
10 (ד) שלא יטמא כהן הרוט לנפש אדם, אלא לקרובים
11 בלבד.

12 הלכות מלכים ומלחמות. יש בכללן שלש ועשרים
13 מצוות - עשר מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות
14 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות מלך מישראל; (ב)
15 שלא ימנה מקהל גרים; (ג) שלא ירבה לו נשים; (ד) שלא
16 ירבה לו סוסים; (ה) שלא ירבה לו פסג וזהב; (ו) להחריס
17 שבעה עממין; (ז) שלא להחיות מהן נשמה; (ח) למחות
18 ורעו של עמלק; (ט) לזכר מה שעשה לנו עמלק; (י) שלא
19 לשכח מעשיו הרעים ואריבתו בדרך; (יא) שלא לשכן
20 בארץ מצרים; (יב) לשלח שלום ליושבי העיר כשצירים
21 עליה, ולדון בה כאשר מפרש בתורה, אם תשלים ואם לא
22 תשלים; (יג) שלא לדרש שלום מעמון ומאב בלבד,
23 כשצירים עליהן; (יד) שלא להשחית אילני מאכל במצור;
24 (טו) להתקין יד שצאו בו בעלי המחנה להפנות בו; (טז)
25 להתקין יתד לחפר בו; (יז) למשח כהן לרבר באוני אנשי
26 הצבא בשעת המלחמה; (יח) להיות מארש נושא אשה
27 ובונה בנין ונוטע פרי שחמין בקניגן שנה תמימה,
28 ומחזירין אותן מן המלחמה; (יט) שלא יעבור עליהן דבר,
29 ולא יצאו אפלו לצרכי העיר וצרכי הגדוד וכל הדומה להן;
30 (כ) שלא לערץ ולחזור לאחור בשעת מלחמה; (כא) דין פת
31 תאר; (כב) שלא תמכר פת תאר; (כג) שלא יכבשנה
32 לעבדות אחר שנבעלה.

33 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, ארבע ושבעים -
34 מהן שבע ועשרים מצוות עשה, ושבע וארבעים מצוות לא
35 תעשה.

36 ונמצאו כל ההלכות של ארבעה עשר ספר, שלש ושמונים
37 הלכות.

38 ועתה אתחיל לבאר משפטי כל מצוה ומצוה, וכל הדינין
39 הנגללין עמה מענינה על סדר ההלכות, בעזרת שדי ברוף
40 הוא.

מציאת הקדוש ברוך הוא נפרדת בלבבו משאר מציאת
הנמצאים, עד שיגיע אמתת המצאו כמה שהיא. והשיבו
ברוך הוא, שאין כח בדיעת האדם התי שהוא מחבר מגוף
ונפש, להשיג אמתת דבר זה על ברי. והודיעו ברוך הוא
מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע לאחריו, עד שהשיג
מאמתת המצאו דבר שנפרד הקדוש ברוך הוא בדיעתו
משאר הנמצאים, כמו שיפרד אחד מן האנשים שראה
אחוריו, והשיג כל גופו ומלבושו בדיעתו משאר האנשים;
ועל דבר זה רמז הפתוח ואמר: "וראית את אחרי, ופני לא
יראו".

יא. וכיון שנתברר שאינו גוף וגויה, יתבאר שלא יארעו
ולא אחד ממאריעות הגוף: לא חבור ולא פרוד, ולא מקום
ולא מדה, ולא עליה ולא ירידה, ולא ימין ולא שמאל, ולא
פנים ולא אחור, ולא ישיבה ולא עמידה; ואינו מצוי בזמן,
עד שיהיה לו ראשית ואחרית ומנן שנים; ואינו משתנה,
שאין לו דבר שיגרום לו שנוי. ואין לו לא מנת ולא חיים
כחיי הגוף התי, ולא סכלות ולא חכמה כחכמת האיש
החכם, לא שנה ולא הקיצה, ולא פעם ולא שחוק, ולא
שמחה ולא עצבות, ולא שתיקה ולא דבור כדבור האדם.
כך אמרו חכמים: 'אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה, ולא
ערך [פירוד] ולא עפוי [חיבור].'

יב. והואיל והדבר כך הוא, כל הדברים הללו וכיוצא בהן
שנאמרו בתורה ובדברי נביאים - הכל משל ומליצה הן,
כמו שנאמר: "יושב בשמים ישחק", "כעסוני בהבליהם",
"כאשר שש ה'", וכיוצא בהן. על הכל אמרו חכמים:
'דברה תורה כלשון בני אדם'. וכן הוא אומר: "האיתי הם
מכעיסים"; הרי הוא אומר: 'אני ה', לא שניתתי', ואלו הנה
פעמים פועם ופעמים שמת, הנה משתנה. וכל הדברים
האלו אינן מצויין אלא לגופים האפלים השפלים, שוכני
בתי חמר אשר בעפר וסודם. אבל הוא ברוך הוא יתעלה
ותרומם על כל זה.

פרק ב

א. האל הנכבד והנורא הנה - מצוה לאהבו וליראה הימנו,
שנאמר: "ואהבת את ה' אלהיך", ונאמר: "את ה' אלהיך
תירא".

ב. והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן
האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן
חכמתו שאין לה ערך ולא קץ - מיד הוא אוהב ומשבח
ומפאר, ומתאנה תאנה גדולה לידע השם הגדול, כמו
שאמר דוד: "צמאה נפשי לאלהים, לאל חי". וכשמחשב
בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו, ויירא ויפחד
וידע שהוא ברעה קטנה שפלה אפלה, עומד בדיעת קלה
מעוטה לפני תמים דעות [הקב"ה], כמו שאמר דוד: "כי
אראה שמך. . . מה אנוש פי תזכרנו". ולפי הדברים האלו
אני מבאר פללים גדולים ממעשה רבון העולמים, כדי

ו. וידיעת דבר זה - מצות עשה, שנאמר: "אנכי ה' אלהיך".
וכל המעלה על דעתו שיש שם [ישנו במציאות] אלוה אחר
חוץ מזה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא יהיה לך
אלהים אחרים על פני", וכופר בעקר, שנה הוא העקר
הגדול שהכל תלוי בו.

ז. אלוה זה אחד הוא - ואינו לא שנים ולא יתר על שנים,
אלא אחד, שאין פירושו [כאחדות] אחד מן האחרים
הנמצאים בעולם; לא אחד במין [כסוג, קבוצה] שהוא כולל
אחרים הרבה, ולא אחד כגוף [פרט בקבוצה] שהוא נחלק
למחלקות [אברים] ולקצוות [אורך רוחב]; אלא יחוד שאין
פירושו יחוד אחר כמותו בעולם. אלו הנה האלהות הרבה
- הנה גופין וגויות, מפני שאין הנמנין [דברים הניתנים
להימנות] השוין במציאותן נפרדין זה מזה אלא במאריעין
שיארעו הגופות והגויות. ואלו הנה היוצר גוף וגויה - הנה
לו קץ ותכלית, שאי אפשר להיות גוף שאין לו קץ. וכל
שיש לו קץ ותכלית, יש לכתו קץ וסוף. ואלהינו ברוך
שמו, הואיל וכחו אין לו קץ ואינו פוסק, שהרי הגלגל
סובב תמיד, אין כחו כח גוף. הואיל ואינו גוף, לא יארעו
לו מאריעות הגופות כדי שיהא נחלק ונפרד מאחר; לפיכך,
אי אפשר שיהיה אלא אחד. וידיעת דבר זה - מצות עשה,
שנאמר: "ה' אלהינו, ה' אחד".

ח. הרי מפרש בתורה ובנביא, שאין הקדוש ברוך הוא גוף
וגויה, שנאמר: "כי ה' אלהיכם, הוא האלהים בשמים ממעל
ועל הארץ מתחת", והגוף לא יהיה [אינו יכול להיות] בשני
מקומות; ונאמר: "כי לא ראיתם כל תמונה", ונאמר: "ואל
מי תדמיני, ואשונה"; ואלו הנה גוף, הנה דומה לשאר
גופים.

ט. אם כן, מה הוא זה שנאמר בתורה: "ותחת רגליו",
"כתובים באצבע אלהים", "יד ה'", "עיני ה'", "אזני ה'",
וכיוצא בדברים האלו? - הכל לפי דעתן של בני אדם הוא,
שאין מפירין אלא הגופות; ודברה תורה כלשון בני אדם.
והכל כנויין הן, כמו שנאמר: "אם שנותי בך חרבי"; וכי
חרב יש לו, ובחרב הוא הורג! אלא משל, והכל משל.
ראיה לדבר זה, שנביא אחד אומר שראה הקדוש ברוך הוא
"לבושה כחלב חור" [לבושו כשגל לבן], ואחר ראהו [חמוץ
- אדום] בגדים מבצרה; ומשה רבנו עצמו ראהו על הים
כגבור עושה מלחמה, ובסיני בשליח צבור עטוף. לומר,
שאין לו דמות וצורה, אלא הכל במראה הנבואה ובמחנה;
ואמתת הדבר - אין דעתו של אדם יכולה להשיגו ולחקרו;
ונה הוא שאמר הפתוח: "החקר אלוה תמצא, אם עד
תכלית שדי תמצא".

י. מה הוא זה שבקש משה רבנו להשיג, כשאמר "הראני
נא את כבודך"? בקש לידע אמתת המצאו של הקדוש ברוך
הוא, עד שיהיה ידוע בלבבו כמו ידיעת אחד מן האנשים
שראה פניו ונתקקה צורתו בקרבו, שנמצא אותו האיש
נפרד בדיעתו משאר האנשים; כך בקש משה רבנו להיות

48 הבורא דעה שאין כח בני אדם המחברין מגלם וצורה יכול
49 להשיג ולידע כמותה. והכל אינן יודעין את הבורא, כמו
50 שהוא יודע עצמו.

51 ט. כל הנמצאין חוץ מן הבורא, מצורה הראשונה עד יתוש
52 קטן שיהיה בטבור [כדור] הארץ - הכל מכל אמתו נמצאו.
53 ולפי שהוא יודע עצמו ומפיר גדלו ותפארתו ואמתו, הוא
54 יודע הכל ואין דבר נעלם ממנו.

55 י. הקדוש ברוך הוא מפיר אמתו, ויודע אותה כמות שהיא.
56 ואינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו כמו שאנו יודעין, שאין
57 אנו ודעתנו אחד. אבל הבורא - הוא ודעתו וחייו אחד,
58 מכל צד ומכל פנה; שאלמלא היה חי בחיים ויודע בדעה,
59 היו שם אלהות הרבה - הוא וחייו ודעתו; ואין הדבר כן,
60 אלא אחד מכל צד ומכל פנה ובכל דרך יחוד. נמצאת
61 אומר: הוא היודע, והוא הידוע, והוא הדעה עצמה - הכל
62 אחד. ודבר זה - אין כח בפיה לאמרו ולא באזן לשמעו ולא
63 בלב האדם להפירו, על בריו. ולפיכך אומרים: "חי נפשך",
64 "חי פרעה", ואין אומרים: "חי ה'", אלא "חי ה'" - שאין
65 הבורא וחייו שנים כמו חיי הגופות החיים, או כחיי
66 המלאכים. לפיכך, אינו מפיר הברואים ויודעם מחמת
67 הברואים, כמות שאנו יודעין אותם, אלא מחמת עצמו
68 ידעם; לפיכך, מפני שהוא יודע עצמו, ידע הכל - שהכל
69 נסמך בהיותו לו [- קיום הכל תלוי בהקב"ה].

70 יא. דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו, כמו
71 טפה מן הים הן ממה שאצריך לבאר בענין זה. ובאור כל
72 העקרים שבשני פרקים אלו - הוא הנקרא 'מעשה מרובה'
73 [המתוארת בספר יחזקאל].

74 יב. צווי חכמים הראשונים, שלא לרש בדברים אלו אלא
75 לאיש אחד בלבד, והוא שיהיה חכם ומבין מדעתו. ואחר
76 כן מוסרין לו ראשי פרקים, ומודיעים אותו שמין [מעט] מן
77 הדבר; והוא מבין מדעתו, ויודע סוף הדבר ועמקו. ודברים
78 אלו דברים עמקים הן עד למאד, ואין כל דעת ודעת ראויה
79 לסבל. ועליהן אמר שלמה בחכמתו דרך משל: "כבשים
80 ללבושך"; כן אמרו חכמים בפרוש משל זה: 'דברים'
81 [סודיים וכבושים -] שהם כבשונו של עולם - יהיו
82 ללבושך, כלומר לך לבדך, ואל תדרש אותם בברים.
83 ועליהם אמר: "יהיו לך לבדך, ואין לזרים אתך". ועליהם
84 אמר: "דבש וחלב תחת לשונך"; כן פרוש חכמים
85 הראשונים: 'דברים' שהם כדבש וחלב - יהיו תחת לשונך.

פרק ג

87 א. הגלגלים, הן הנקראין 'שמים', ו'רקיע', ו'זבול',
88 ו'ערבות'; והן תשעה גלגלים: גלגל הקרוב ממנו הוא גלגל
89 הירח, והשני שלמעלה ממנו - גלגל שבו הכוכב הנקרא
90 'כוכב', וגלגל שלישי שלמעלה ממנו שבו נגה, וגלגל
91 רביעי שבו חמה, וגלגל חמישי שבו מאדים, וגלגל ששי
92 שבו כוכב צדק, וגלגל שביעי שבו שבתאי, וגלגל שמיני
93 שבו שאר כל הכוכבים שנראין ברקיע, וגלגל תשיעי הוא

1 שיהיו פתח למבין לאהב את השם, כמו שאמרו חכמים
2 בענין אהבה: 'שמתוך כן אתה מפיר את מי שאמר והיה
3 העולם'.

4 ג. כל מה שבא הקדוש ברוך הוא בעולמו, נחלק לשלשה
5 חלקים: מהם ברואין שהן מחברין מגלם וצורה [חומר
6 וצורתו] - והם נהוין ונפסדין תמיד, כמו גופות האדם
7 והבהמה והצמחים והמתכות. ומהן ברואין שהן מחברין
8 מגלם וצורה, אבל אינן משתנים מגוף לגוף ומצורה לצורה
9 כמו הראשונים, אלא צורתן קבועה בגלמן לעולם, ואינן
10 משתנין כמו אלו - והן הגלגלים והכוכבים שבהן, ואין
11 גלמן כשאר גלמים ולא צורתם כשאר צורות. ומהן ברואין
12 צורה בלא גלם כלל - והן המלאכים, שהמלאכים אינן גוף
13 וגויה, אלא צורות נפרדות זו מזו.

14 ד. ומה הוא זה שהנביאים אומרים, שראו המלאך אש
15 ובעל פנים? הכל במראה הנבואה ודרך חידה, לומר
16 שאינו גוף ואינו כבד כגופות הכבדים, כמו שנגאמר: "כי
17 ה' אלהיך, אש אכלה הוא", ואינו אש אלא משל. וכמו
18 שנגאמר: "עשה מלאכיו רוחות, משרתיו אש להט".

19 ה. ובמה יפרדו הצורות זו מזו, והרי אינן גופין? לפי שאינן
20 שוין במציאותן, אלא כל אחד מהן למטה ממעלתו של
21 חברו, והוא מצוי מכתו [של זה שלמעלה הימנו] זה למעלה
22 מזה; והכל נמצאין מכתו של הקדוש ברוך הוא וטובו. וזה
23 הוא שרמזו שלמה בחכמתו ואמר: "כי גבה מעל גבה שמר,
24 וגבוהים עליהם".

25 ו. זה שאמרנו 'למטה ממעלתו', אינה מעלת מקום כמו
26 אדם שישב למעלה מחברו; אלא כמו שאומרים בשני
27 חכמים שאחד גדול מחברו בחכמה, שהוא למעלה ממעלתו
28 של זה, וכמו שאומרים בעלה [- סיבה], שהיא למעלה מן
29 העלול [המסובב].

30 ז. שנוי שמות המלאכים, על שם מעלתם היא; ולפיכך
31 נקראים 'חיות הקדש', והם למעלה מן הכל, ואופנים,
32 ואראלים, וחסמלים, ושופים, ומלאכים, ואלהים, ובני
33 אלהים, וקרובים, ואישים. כל אלו עשרה השמות שנקראו
34 בהן המלאכים, על שם עשר מעלות שלהן הן. ומעלה
35 שאין למעלה ממנה אלא מעלת האל ברוך הוא, היא מעלת
36 הצורות שנקראת 'חיות'; לפיכך נאמר בנבואה, שהן תחת
37 הפסא [כסא הכבוד]. ומעלה עשירית, היא מעלת הצורה
38 שנקראת 'אישים', והם המלאכים שמדברים עם הנביאים
39 ונראין להם במראה הנבואה; לפיכך נקראו 'אישים',
40 ששמעלתם קרובה ממעלת דעת האדם.

41 ח. וכל הצורות האלו חיים ומפירים את הבורא, ויודעין
42 אותו דעה גדולה עד למאד. כל צורה וצורה לפי מעלתה,
43 [ומכירה את ה' -] לא לפי גדלו [האמיתי של הקב"ה]. אפלו
44 מעלה הראשונה אינה יכולה להשיג אמתת הבורא כמו
45 שהיא, אלא דעתה קצרה להשיג. אבל משגת ויודעת יתר
46 ממה שמשגת ויודעת צורה שלמטה ממנה; וכן כל מעלה
47 ומעלה, עד מעלה עשירית. ומעלה עשירית גם היא יודעת

40 הפוכבים שבגלגל שמיני פלן סוכבין כמו השמש והירח, 41 אלא שהן סוכבין בכבודות. וחלק שתהלה השמש כנגדו 42 ביום אחד, ילף כנגדו כל כוכב מהן בקרוב משבעים שנה. 43 ח. כל הפוכבים הנראין - יש מהן פוכבים קטנים שהארץ 44 גדולה מאחד מהן, ויש מהן פוכבים שכל אחד מהן גדול 45 מן הארץ כמה פעמים. והארץ גדולה מן הירח כמו 46 ארבעים פעמים, והשמש גדולה מן הארץ כמו מאה 47 ושבעים פעמים; נמצא הירח אחד מששת אלפים ושמונה 48 מאות מן השמש בקרוב. ואין בכל הפוכבים פוכב גדול מן 49 השמש, ולא קטן מכוכב שבגלגל השני.

50 ט. כל הפוכבים והגלגלים, פלן בעלי נפש ודעה והשכל 51 הן; והן חיים ועומדין ומפירין את מי שאמר והיה העולם, 52 כל אחד ואחד לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים ומפארים 53 ליוצרים כמו המלאכים. וכשם שמפירין את הקדוש ברוך 54 הוא, כך מפירין את עצמן ומפירין את המלאכים שלמעלה 55 מהן. ודעת הפוכבים והגלגלים מעוטה מדעת המלאכים, 56 וגדולה מדעת בני האדם.

57 י. ברא האל למטה מגלגל הירח, גלם אחד שאינו בגלם 58 הגלגלים; וכרא ארבע צורות לגלם זה, ואינן בצורת 59 הגלגלים. ונקבעה כל צורה וצורה במקצת גלם זה. צורה 60 ראשונה - צורת האש נתחברה במקצת גלם זה, ונהיה 61 משניהם גוף האש; וצורה שנייה - צורת הרוח נתחברה 62 במקצתו, ונהיה משניהן גוף הרוח; וצורה שלישית - צורת 63 המים נתחברה במקצתו, ונהיה משניהם גוף המים; וצורה 64 רביעית - צורת הארץ נתחברה במקצתו, ונהיה משניהם 65 גוף הארץ. נמצא למטה מן הרקיע, ארבעה גופין מתלקין 66 זה למעלה מזה, וכל אחד ואחד מקיף את שלמטה ממנו 67 מכל רוחותיו כמו גלגל. הגוף הראשון הסמוך לגלגל הירח, 68 הוא גוף האש; למטה ממנו, גוף הרוח; למטה ממנו, גוף 69 המים; למטה ממנו, גוף הארץ. ואין ביניהם [בין צורה 70 לצורה] מקום פנוי בלא גוף, כלל.

71 יא. ארבעה גופות האלו - אינן בעלי נפש, ואינן יודעין 72 ולא מפירין, אלא כגופים מתים; ויש לכל אחד ואחד מהן 73 מנהג, שאינו יודעו ולא משיגו ואינו יכול לשנותו. וזה 74 שאמר דוד: "הללו את ה' מן הארץ, תגינים וכל תהמות, 75 אש וברד שלג וקיסור" - ענני הדברים, הללוהו בני אדם 76 מגבורותיו שתראו באש וברד ובשאר ברואים שתראו 77 למטה מן הרקיע, שגבורתם תמיד נפרת לגדול וקטן.

1 גלגל החוזר בכל יום ממזרח למערב. והוא המקיף את הכל 2 ומסבב את הכל. וזה שתראה כל הפוכבים פאלו הן פלן 3 בגלגל אחד ואף על פי שיש בהן זה למעלה מזה, מפני 4 שהגלגלים טהורים וזכים פזוכות וכספיר, ולפיכך רואין 5 פוכבים שבגלגל השמיני מתחת גלגל הראשון.

6 ב. כל גלגל וגלגל משמונת הגלגלים שבהן הפוכבים, 7 נחלק לגלגלים הרבה זה למעלה מזה כמו גלרי [קליפות] 8 בצלים; מהן גלגלים סוכבין ממערב למזרח, ומהן סוכבים 9 ממזרח למערב כמו הגלגל החוזר התשיעי. וכלן, אין 10 ביניהם [בין גלגל לגלגל] מקום פנוי.

11 ג. כל הגלגלים, אינן לא קלים ולא פבדים. ואין להם לא 12 עין [צבע] אדם ולא עין שחר ולא שאר עינות; וזה שאנו 13 רואין אותן בעין התכלת, למראית העין בלבד הוא, לפי 14 גבה האויר. וכן אין להן לא טעם ולא ריח, לפי שאין אלו 15 המקרעין מצויין אלא בגופות שלמטה מהן.

16 ד. כל הגלגלים האלו המקיפין את העולם - הן עגלין 17 פדור, והארץ תלויה באמצע. ויש למקצת מן הפוכבים 18 גלגלים קטנים שהן קבועים בהן, ואין אותן הגלגלים 19 מקיפין את הארץ, אלא גלגל קטן שאינו מקיף קבוע בגלגל 20 גדול המקיף.

21 ה. מספר כל הגלגלים המקיפין את כל העולם, שמונה 22 עשר; ומספר כל הגלגלים הקטנים שאינן מקיפין, שמונה. 23 וממהלה הפוכבים ויריעת שעור סביבתן בכל יום ובכל 24 שנה ונטיתן לרוח צפון ורוח דרום ומגבתן מעל הארץ 25 וקריבתן, יודע מספר כל אלו הגלגלים, וצורת הליכתן, 26 ודרך הקפתן. וזו היא חכמת השבון תקופות ומזלות, 27 וספרים רבים חברו בה חכמי נון.

28 ו. גלגל התשיעי שהוא מקיף את הכל - חלקוהו החכמים 29 הקדמונים לשנים עשר חלק, כל חלק וחלק העלו לו שם 30 על שם צורה זו שתראה בו מן הפוכבים שלמטה ממנו 31 שהן מקוננין תחתיו; והן המזלות - ששמותן: טלה, שור, 32 תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי, 33 דלי, דגים.

34 ז. גלגל התשיעי עצמו, אין בו לא חלוקה ולא צורה מפל 35 הצורות האלו ולא כוכב, אלא בחבור הפוכבים שבגלגל 36 השמיני הוא שתראה בכוכבים גדולים שבו תבנית הצורות 37 האלו, או קרוב מהן. ואלו השתים עשרה צורות, לא היו 38 מקבונות כנגד אותן החלקים אלא בזמן המבול, שבו העלו 39 להן שמות אלו; אבל בזמן הזה, כבר סבבו מעט, לפי שכל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ז כ"ב שבט ה'תשע"ג

1

או 'אָהא מְכַלְכֵּל' [שמשמעותו. 'אגדל שיער ואסדרו'], או
 'אָהא מְסַלְסֵל' [בשער], או 'שָׁאֵמֶר: 'הָרִינִי מְסַלְסֵל', או
 'הָרִינִי מְכַלְכֵּל', או 'הָרִי עָלַי לְשַׁלַּח פְּרַע' - הָרִי זֶה נְזִיר;
 והוא, שְׂיִגְמֵר בְּלָבוֹ לְהַזִּיר.

ז. אָמֵר: 'הָרִי עָלַי צְפָרִים' - אָף עַל פִּי שֶׁהִיָּה נְזִיר עוֹבֵר
 לְפָנָיו, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיָּה בְּלָבוֹ לְהַזִּיר - אֵינּוּ נְזִיר, וְהָרִי זֶה
 כָּמִי שֶׁלֹּא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו כְּלוּם.

ח. כָּל כְּפוּזֵי נְזִירוֹת, כְּנִזְירוֹת. כִּיצַד? מְקוּמוֹת הָעֲלֵגִים
 שֶׁמְשַׁנֵּין אֶת הַדְּבוּר, וְאָמֵר שֵׁם: 'הָרִינִי נְזִיק', 'נְזִיחַ', 'פְּזִיחַ'
 - הָרִי זֶה נְזִיר.

ט. הָאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר מִן הַחֲרָצִים בְּלָבָד', או 'מִן הַזּוּגִין
 בְּלָבָד', או 'הָרִינִי נְזִיר מִן הַתְּגַלְחָת', או 'הָרִינִי נְזִיר מִן
 הַטְּמֵאָה בְּלָבָד' - הָרִי זֶה נְזִיר גָּמוּר, וְכָל דְּקִדּוּקֵי נְזִירוֹת
 עָלָיו; אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִיָּה בְּלָבוֹ לְהַזִּיר אֲלֵא מְדַבֵּר זֶה בְּלָבָד,
 הוֹאִיל וְדָבָר שֶׁנִּזְר מִמֶּנּוּ אֲסוּר עַל הַנְּזִיר, הָרִי זֶה נְזִיר גָּמוּר.
 י. אָבֵל הָאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר מִן הַגְּרוּגְרוֹת' [תַּאֲנִים מִיּוֹבְשׁוֹת],
 או 'מִן הַדְּבָלָה' [גוֹשׁ תַּאֲנִים מִיּוֹבְשׁוֹת], וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הָרִי זֶה
 אֲסוּר בָּהֶן [בַּנְּדָד], וְאֵינּוּ נְזִיר.

יא. מְזוּג לֹא כּוֹס שֶׁל יֵינ, וְנִתְּנָו לֹא לְשִׁתּוֹת, וְאָמֵר: 'הָרִינִי
 נְזִיר מִמֶּנּוּ' - הָרִי זֶה נְזִיר גָּמוּר. וְאִם הִיָּה מֵר נֶפֶשׁ, או כּוֹעֵס,
 או מִתְּאֵבֵל, וְהָיָה מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שִׁישִׁתָּה כְּדֵי לְשַׁכַּח עֲמָלוֹ
 [=צַעַר], וְאָמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר מִמֶּנּוּ' - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּאוֹתוֹ
 הַכּוֹס בְּלָבָד, וְאֵינּוּ נְזִיר; שֶׁלֹּא נִתְּפַנּוּ זֶה, אֲלֵא שֶׁלֹּא יִשְׁתָּה
 כּוֹס זֶה.

יב. וְכֵן שָׁכוֹר שֶׁנִּתְּנָו לֹא כּוֹס כְּדֵי לְרוּוֹתוֹ [=לְשַׁכְּרוֹ], וְאָמֵר:
 'הָרִינִי נְזִיר מִמֶּנּוּ' - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּאוֹתוֹ הַכּוֹס בְּלָבָד, וְאֵינּוּ
 חֵיב בְּנִזְירוֹת; שֶׁלֹּא נִתְּפַנּוּ זֶה, אֲלֵא שֶׁלֹּא יִשְׁכְּרוּ אוֹתוֹ יוֹתֵר
 מִדֵּי. וְאִם הִגִּיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט - אֵין דְּבָרָיו כְּלוּם, וְאֵינּוּ
 חֵיב עַל כָּל עֲבָרָה שֶׁיעֲשֶׂה; שֶׁמְשַׁהֲגִיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט,
 אֵינּוּ בֶן חַיּוּב.

יג. הָאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר עַל מַגֵּת שֶׁאֲהִיָּה שׁוֹתָה יֵינ', או
 'מְטַמֵּא לְמַתִּים', או 'מְגַלַּח שְׁעָרוֹ' - הָרִי זֶה נְזִיר, וְאֲסוּר
 בְּכֵלָן; מִפְּנֵי שֶׁהַתְּנָה [לְשׁוֹנוֹת] עַל מָה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה, וְכָל
 הַמַּתְּנָה עַל הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה - תְּנָאוּ בְּטֵל.

יד. נְדָר בְּנְזִיר, וְאָמֵר: 'לֹא הִיָּתִי יוֹדַע שֶׁהַנְּזִיר אֲסוּר בַּיֵּינ,
 או בְּטַמֵּאָה, או בַּתְּגַלְחָת, וְאֵלּוֹ הִיָּתִי יוֹדַע בֶּן, לֹא הִיָּתִי
 נוֹדֵר' - הָרִי זֶה נְזִיר, וְחֵיב בְּכֵלָן; שֶׁהָרִי הוּא הִיָּה יוֹדַע שֶׁאֲסוּר
 עֲצָמוֹ בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה מִיָּנִין, וְיִכְבֵּר בְּאֶרְנּוֹ, שֶׁאֲפִלּוֹ לֹא נְזִיר
 אֲלֵא מְאָחָד מֵהֶן, אֲסוּר בְּכֵלָן.

טו. אָמֵר: 'יּוֹדַע אֲנִי שֶׁהַנְּזִיר אֲסוּר בְּכָל אֵלּוֹ, אָבֵל הִיָּה
 בְּדַעֲתִי שֶׁמִּתֵּר לִי אֲנִי לְשִׁתּוֹת הַיֵּין, מִפְּנֵי שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְחַיֹּת
 בְּלֹא יֵינ, או מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי קוֹבֵר אֶת הַמַּתִּים' [ולִכְּן אֵהִיָּה מוֹתֵר
 לַהֲטַמֵּא] - הָרִי זֶה אֵינּוּ נְזִיר; מִפְּנֵי שֶׁאֵלּוֹ בְּכֵלָן נְדָרֵי שְׁגָאוֹת,
 שֶׁאֵינֶן צְרִיכִין שֶׁאֲלֵה לְחֻכְם, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנּוֹ.

יום ראשון כ"ג שבט ה'תשע"ג

2

הלכות נזירות

3

יֵשׁ בְּכֵלָן עֶשֶׂר מְצוּוֹת - שְׁתֵּי מְצוּוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁמוֹנֶה מְצוּוֹת
 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שִׁיגְדֵל הַנְּזִיר פְּרַע [=שַׁעַר
 אֲרוֹן]; (ב) שֶׁלֹּא יַגְלַח שְׁעָרוֹ כָּל יְמֵי נְדָרוֹ; (ג) שֶׁלֹּא יִשְׁתָּה
 הַנְּזִיר יֵינ וְלֹא תַעֲרַבֵת יֵינ, וְאֲפִלּוֹ חֲמִץ שֶׁלֶחָן; (ד) שֶׁלֹּא
 יֵאָכֵל עֲנָבִים לְחַיִּים; (ה) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל צְמוּקִין; (ו) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל
 חֲרָצִים; (ז) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל זוּגִין [=קְלִיפַת עֲנָבִים]; (ח) שֶׁלֹּא
 יִכְנַס לְאֹהֶל הַמַּת; (ט) שֶׁלֹּא יִטַּמֵּא לְמַתִּים; (י) שִׁיגְלַח עַל
 הַקְּרָבּוֹת, כְּשִׁישְׁלִים נְזִירוֹתוֹ או כְּשִׁישְׁמֵא. וּבְאִוֵר מְצוּוֹת
 אֵלּוֹ - בְּפָרְקִים אֵלּוֹ.

פרק א

13

א. הַנְּזִירוֹת - הֵיא נְדָר מְכַלְכֵּל נְדָרֵי אֶסֶר, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִפְּלִיא
 לְנָדַר נְדָר נְזִיר לְהַזִּיר לֹה". וּמְצוּוֹת עֲשֵׂה שִׁיגְדֵל הַנְּזִיר שְׁעָר
 רֵאשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "גְּדַל פְּרַע שְׁעָר רֵאשׁוֹ"; וְאִם יַגְלַח בִּימֵי
 נְדָרוֹ - עֵבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּעֲר לֹא יַעֲבֵר עַל
 רֵאשׁוֹ". וְכֵן אֲסוּר לְהַטַּמֵּא לְמַתִּים או לְאָכֵל דְּבָרִים שֶׁאֲסוּרֵן
 הַכְּתוּב עָלָיו מִגֶּפֶן הַיֵּין, כָּל יְמֵי נְדָרוֹ.
 ב. עֵבֵר וְגַלַּח, או נְטַמֵּא, או אָכֵל מִגֶּפֶן הַיֵּין - הָרִי זֶה לוֹקֵה
 שְׁתֵּים: אַחַת מִשׁוּם "לֹא יַחַל דְּבָרוֹ", שֶׁכּוֹלֵל כָּל הַנְּדָרִים,
 וְאַחַת מִשׁוּם דְּבָר שֶׁעֵבֵר עָלָיו מִדְּבָרִים שֶׁאֲסוּרֵן אֲסוּר מְזַחֵד
 עַל הַנְּזִיר.

ג. נְדָר בְּנְזִיר, וְקִיָּם נְדָרוֹ כְּמְצוּוֹת - הָרִי זֶה עֲשֵׂה שְׁלֹשׁ מְצוּוֹת
 עֲשֵׂה: הָאֶחַת - "כְּכֹל הִיצֵא מִפִּי עֲשֵׂה", וְהָרִי עֲשֵׂה;
 וְהַשְּׁנִיָּה - "גְּדַל פְּרַע שְׁעָר רֵאשׁוֹ", וְהָרִי גְּדַל; וְהַשְּׁלִישִׁית -
 תְּגַלְחָתוֹ עִם הַבָּאָת קְרָבּוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגַלַּח הַנְּזִיר פְּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד".

ד. הָאוֹמֵר: 'לֹא אֲפַטֵּר מִן הָעוֹלָם, עַד שֶׁאֲהִיָּה נְזִיר' - הָרִי
 זֶה נְזִיר מִיָּד, שֶׁמֵּא יְמוֹת עֵתָה. וְאִם אַחַר נְזִירוֹתוֹ, הָרִי זֶה
 עוֹבֵר בִּ"לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ"; וְאֵין לוֹקִין עַל לֹאוֹ זֶה [שֶׁאֵין
 בוֹ מַעֲשֵׂה].

ה. אֵין אוֹמְרִין בְּנִזְרוֹת: 'עַד שִׁיּוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו דְּבָר
 שֶׁמְשַׁמְעוֹ אֲעַל כָּל הָעָם כְּעִנְיָן שֶׁבְּלָבוֹ'; אֲלֵא בֵּינָן שֶׁגָּמֵר
 [=הַחֲלִיט] בְּלָבוֹ, וְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו דְּבָרִים שֶׁעִנְיָנָם [שֶׁפִּירוּשָׁם]
 שִׁיָּהִיָּה נְזִיר - אָף עַל פִּי שֶׁהֵן עִנְיָנוֹת רְחוּקוֹת [פִּירוּשִׁים לֹא
 מוֹכְרִיחִים], וְאָף עַל פִּי שֶׁאֵין כְּמִשְׁמַעֵן [הַפְּשוּט] לְשׁוֹן נְזִירוֹת
 - הָרִי זֶה נְזִיר.

ו. כִּיצַד? הָרִי שֶׁהִיָּה נְזִיר עוֹבֵר לְפָנָיו, וְאָמֵר: 'אֲהִיָּה' - הָרִי
 זֶה נְזִיר, הוֹאִיל וּבְלָבוֹ הִיָּה שִׁיָּהִיָּה כְּמוֹ זֶה, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא
 פָּרַשׁ וְאָמֵר 'אֲהִיָּה כְּמוֹ זֶה'. וְכֵן אִם אֶחָז בְּשְׁעָרוֹ, וְאָמֵר:
 'אָהָה נְנָה' [בְּמַשְׁמַעוֹת: 'אֵהִיָּה יִפֵּה בְּמַצוֹה הַתְּלוּיָה בְּשִׁיעָר'],

נזיר; כמו שַנְדְרוּ. וכן כל פיוצא בְּזָה. לא הגיע אליהם, אָלֵא 46
חזר לאַחֲזֵרֵי ונַעְלָם מַעֲיָנֵיהֶם, ולא יָדְעוּ מִי הוּא - אֵין אָחֵד 47
מֵהֶן נְזִיר. 48

ט. וכן האומר: 'הריני נזיר אם הִיָּה בְּכִרִי [בערימת תבואה] 49
זֶה מֵאָה בּוֹר' [שם מידה], וְהִלֵּךְ לְמִדְרוֹ, מֵצֵאוֹ שְׁנֹנֵב או 50
אָבֵד - אֵינוֹ נְזִיר, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה, שְׁסָפֵק נְזִירוֹת לְהִקְלֵ. 51
י. הִי מְהֻלְכִין בְּדֶרֶךְ, וְרָאוּ אֶת הַכּוֹי [שהוא ספק חיה ספק 52
בהמה] מִרְחֹק, וְאָמַר אָחֵד מֵהֶן: 'הריני נזיר שְׁנָה חֵה', 53
וְאָמַר אָחֵד: 'הריני נזיר שְׁנָה בְּהֵמָה', וְאָמַר אַחֵר: 'הריני 54
נזיר שְׁאֵין זֶה חֵה', וְאָמַר אַחֵר: 'הריני נזיר שְׁאֵין זֶה 55
בְּהֵמָה', וְאָמַר אַחֵר: 'הריני נזיר שְׁאֵין זֶה לא חֵה ולא 56
בְּהֵמָה', וְאָמַר אַחֵר: 'הריני נזיר שְׁנָה חֵה וּבְהֵמָה' - הִרי 57
כָּלֵם נְזִירִים; מִפְּנֵי שֶׁכּוֹי - יֵשׁ בוֹ דְרָכִים [=הלכות] שְׁנָה 58
בְּהֵן לְחֵה, וְיֵשׁ בוֹ דְרָכִים שְׁנָה בְּהֵן לְבְּהֵמָה, וְיֵשׁ בוֹ דְרָכִים 59
שְׁנָה בְּהֵן לְחֵה וְלְבְּהֵמָה, וְיֵשׁ בוֹ דְרָכִים שְׁאֵינוֹ שְׁנָה בְּהֵן 60
לא לְחֵה ולא לְבְּהֵמָה. והוא הדין אם רָאוּ אַנְדְרוּגִינוֹס, 61
וְנִחְלְקוּ בוֹ אם הוא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, וְנָדְרוּ עַל דֶּרֶךְ שְׁנְדְרוּ 62
אֵלוּ בְּכוֹי - הִרי כָּלֵם נְזִירִים; שְׁהַאֲנְדְרוּגִינוֹס - יֵשׁ בוֹ דְרָכִים 63
שְׁנָה בְּהֵן לְאִישׁ, וְדְרָכִים שְׁנָה בְּהֵן לְאִשָּׁה, וְדְרָכִים שְׁאֵינוֹ 64
שְׁנָה בְּהֵן לא לְאִישׁ ולא לְאִשָּׁה, וְדְרָכִים שְׁהוּא שְׁנָה בְּהֵן 65
לְאִישׁ וְלְאִשָּׁה. 66

יא. וְכָל הַדְרָכִים הָאֵלוּ בְּעֵינֵי הַמַּצְנָה, לא בְּטַבְעוֹ וְתוֹלְדוֹתוֹ 67
[=תכונותיו]. כִּיצַד? דְּמוּ [דס שחיטתו] טְעוֹן כְּפוֹי כְּחֵה, 68
וְחֻלְבוֹ אֶסוֹר בְּבְּהֵמָה; וְהִרי הוּא כְּלֵאִים עִם הַבְּהֵמָה וְכֵן עִם 69
הַחֵה, כְּאֵלוֹ אֵינוֹ חֵה וְאֵינוֹ בְּהֵמָה; וְטְעוֹן שְׁחִיטָה, כְּחֵה 70
וְכַבְּהֵמָה. וְיֵשׁ בוֹ דִּינִים אַחֲרִים, וְכָל אָחֵד מֵהֶן יִתְבָּאֵר 71
בְּמִקְוָמוֹ. וְכֵן הָאֲנְדְרוּגִינוֹס מְטַמֵּא בְּלֶכֶן [זוב וקרי] פְּאֲנָשִׁים, 72
וּמְטַמֵּא בְּאֶדָם [דס נדה] כְּנָשִׁים; וְאֵינוֹ נִמְכָּר בְּעַבְד עֲבָרִי, 73
לא כְּפְאֲנָשִׁים וְלא כְּנָשִׁים; וְהַהוֹרְגוֹ נִהְרַג עֲלָיו, כְּפְאֲנָשִׁים 74
וְכְנָשִׁים. וְיֵשׁ בוֹ דִּינִים אַחֲרִים, וְכָל אָחֵד מֵהֶן יִתְבָּאֵר 75
בְּמִקְוָמוֹ. 76

יב. וְכֵן אִם רָאוּ אֲנָשִׁים כְּאוֹ כְּנִגְדָן, מֵהֶן פְּקָחִין [מסוגלים 77
לדאות] וּמֵהֶן סוּמִין [עיוורים] - אָמַר אָחֵד: 'הריני נזיר שְׁאֵלוֹ 78
פְּקָחִין', וְאָמַר אַחֵר: 'הריני נזיר שְׁאֵין אֵלוֹ פְּקָחִין', אָמַר 79
אַחֵר: 'הריני נזיר שְׁאֵלוֹ סוּמִין', וְאָמַר אַחֵר: 'הריני נזיר 80
שְׁאֵין אֵלוֹ סוּמִין', וְאָמַר אַחֵר: 'הריני נזיר שְׁאֵלוֹ פְּקָחִין 81
וְסוּמִין', וְאָמַר אַחֵר: 'הריני נזיר שְׁאֵין אֵלוֹ לא פְּקָחִין וְלא 82
סוּמִין' - הִרי כָּלֵם נְזִירִים. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. 83

יג. קִטְן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנֵת נְדָרִים, וְנָדַר בְּנְזִיר - הִרי זֶה נְזִיר, 84
וּמְכִיָּא קְרַבְנוֹתֵיו, וְאָף עַל פִּי שְׁעָדִין לא הִכִּיא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת, 85
כְּשֶׁאָר הַנְּזִירִים. וְהֵאִישׁ מִדִּיר אֶת בְּנוֹ הַקִּטְן בְּנְזִיר, אָף עַל 86
פִּי שְׁלֵא בֵּא לְעוֹנֵת הַנְּדָרִים; וְאֵין הָאִשָּׁה מְדַרְת אֶת בְּנָהּ 87
בְּנְזִיר. וְדָבָר זֶה - הִלְכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה [ממשה] הוּא, וְאֵינוֹ 88
נוֹהַג בְּשֶׁאָר נְדָרִים. 89

יד. כִּיצַד? הָאֵב שְׁאָמַר לְכֵנוּ הַקִּטְן: 'הרי אתה נזיר', או 90
שְׁאָמַר: 'בְּנִי פְלוֹנִי נְזִיר', או 'הרי זה נזיר', וְשִׁתַּק הַבֵּן - 91
הִרי זֶה נְזִיר, וְחֵיב הָאֵב לְנַהֵג בוֹ כָּל דְּקוּדְקֵי נְזִירוֹת, וְאִם 92

טז. האומר: 'הרי ידי נזירה', 'הרי רגלי נזירה' - לא אָמַר 1
כָּלֵם; 'הרי ראשי נזיר', 'כְּבִדִי נְזִירָה' - הִרי זֶה נְזִיר. זֶה 2
הַכָּלֵל: כָּל אָבֵר שֶׁאֵם יִטַּל מִן הַחֵי, יָמוּת - אִם אָמַר 'הרי 3
הוא נזיר', הִרי זֶה נְזִיר. 4

יז. האומר: 'הריני נזיר כְּשִׁיחֵה לי בֵּן' - אִם נוֹלַד לוֹ בֵּן 5
זָכָר, הִרי זֶה נְזִיר; אָבֵל אִם נוֹלְדָה לוֹ בַּת, או טְמֵטוּס [אין 6
ידוע אם זכר או נקבה], או אַנְדְרוּגִינוֹס [מין בפני עצמו וספק 7
זכר ספק נקבה] - אֵין זֶה נְזִיר. אָמַר: 'הריני נזיר כְּשִׁיחֵה לי 8
וְלָד' - אָפְלוֹ נוֹלַד לוֹ בַּת, או טְמֵטוּס, או אַנְדְרוּגִינוֹס - הִרי 9
זֶה נְזִיר. הַפִּילָה אֲשֶׁתּוֹ, אֵינוֹ נְזִיר; חֲזָרָה וְנִתְעַבְרָה וְיִלְדָה, 10
הִרי זֶה נְזִיר. 11

יום שני כ"ד שבט ה'תשע"ג

פָּרֵק ב

א. הַנּוֹדֵר בְּנְזִיר בְּשׁוּגֵג אוֹ בְּאֶנְס, או שְׁנָדַר לְנִזְז חֲבֵרוֹ, או 14
דֶּרֶךְ חֲבָאִי - הִרי זֶה פְטוֹר, כְּשֶׁאָר נְדָרִים; וּמִי שְׁנָדַר בְּנְזִיר, 15
וְנָחַם עַל נְדָרוֹ - הִרי זֶה נִשְׁאָל לְחֻכָּם, וּמִתִּיר לוֹ נְזִירוֹתוֹ 16
כְּדֶרֶךְ שְׁמִתִּירִין שְׁאָר הַנְּדָרִים. 17

ב. מִי שְׁנָדַר בְּנְזִיר, וְהִלֵּךְ לְהִכִּיא קְרַבְנוֹתֵיו שְׁנָדַר עַל דַּעַת 18
שְׁיָבִיאֵם בְּמֵלֶאֶת מְזִי נְזִיר, מֵצֵאֵן שְׁנֹנֵב, או נְגַנְבָה בְּהֵמָה 19
מֵהֶן - אִם עַד שְׁלֵא נְגַנְבָה הַבְּהֵמָה נִזְר - הִרי זֶה נְזִיר; וְאִם 20
אַחֵר שְׁנֹנְבָה אוֹ אָבְרָה אוֹ שְׁמִתָּה נִזְר - אֵינוֹ נְזִיר, שְׁנָה נִזְר 21
בְּטַעוֹת. 22

ג. הַמִּתְפַּיֵס [נזירותו] בְּנְזִירוֹת [חבירו] - הִרי זֶה נְזִיר, כְּמוֹ 23
שְׁבִאֲרָנוּ בְּדִין כָּל הַמִּתְפַּיֵס בְּנְדָר. 24

ד. הִיָּה נְזִיר עוֹבֵר לְפָנָיו, וְאָמַר: 'הריני בְּזָה' - הִרי זֶה נְזִיר. 25
נְדָר חֲבֵרוֹ בְּנְזִיר, וְאָמַר הוּא: 'פִּי כְפוֹי מִזֵּין', או שְׁאָמַר: 26
'שְׁעָרֵי כְּשֶׁעָרוּ מִלְּהַגְזוֹ' - הִרי זֶה נְזִיר. וְכֵן אִם שָׁמַע [את 27
חבירו נודר בניירותו] וְאָמַר 'וְאֵנִי' בְּתוֹף כְּדִי דְבוּר, וְשָׁמַע 28
שְׁלִישִׁי בְּתוֹף כְּדִי דְבוּר שֶׁל שְׁנִי, וְאָמַר 'וְאֵנִי', וְאָפְלוֹ הֵן 29
מֵאָה - כָּלֵם נְזִירִים. 30

ה. האומר: 'הריני נזיר כְּשִׁיחֵה לי בֵּן', וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר 31
'וְאֵנִי' - הִרי חֲבֵרוֹ נְזִיר מִדְּ. 32

ו. האומר לחֲבֵרוֹ: 'הריני נזיר כְּשִׁיחֵה לְךָ בֵּן', וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ 33
וְאָמַר: 'וְאֵנִי' - אֵין זֶה נְזִיר; שְׁלֵא נִתְכַּוֵּן זֶה הָאֲחֵרוֹן, אָלֵא 34
לוֹמַר לוֹ 'שְׁאֵנִי אוֹהֵב שִׁיחֵה לְךָ בֵּן כְּמוֹ זֶה', שְׁחֵרִי הוּא 35
בִּשׁ מִמֶּנּוּ [ומפאת הנימוס אמר זאת]. 36

ז. האומר [שלא בנוכחות 'פלוני']: 'הריני נזיר כְּשִׁיחֵה 37
לְפְלוֹנִי בֵּן', וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר: 'וְאֵנִי' - הִרי זֶה סָפֵק; שְׁמֵא 38
לא נִתְכַּוֵּן אָלֵא לְהִיּוֹת נְזִיר כְּמוֹתוֹ, או לוֹמַר 'שְׁאֵנִי אוֹהֵב 39
אוֹתוֹ כְּמוֹתְךָ'; וּסְפֵק נְזִירוֹת, לְהִקְלֵ. 40

ח. שְׁנִים שֶׁהִי מְהֻלְכִין בְּדֶרֶךְ, וְרָאוּ אָחֵד בֵּא כְּנִגְדָן, וְאָמַר 41
אָחֵד מִן הַשְּׁנַיִם: 'זֶה הַהוֹלֵךְ לְקַרְאֲתָנוּ שְׁמַעוֹן הוּא', וְאָמַר 42
חֲבֵרוֹ: 'רְאוּבֵן הוּא', וְאָמַר זֶה: 'הריני נזיר אם הִיָּה רְאוּבֵן', 43
וְאָמַר הָאֵחֵר: 'הריני נזיר אם הִיָּה שְׁמַעוֹן' - הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם 44
וְחֵרִי הוּא רְאוּבֵן, הִרי זֶה נְזִיר; וְאִם הִיָּה שְׁמַעוֹן, הִרי חֲבֵרוֹ 45

מתוך מהדורת חזק

46 נזיר, אין פחות משלשים יום; ואפלו אמר: 'הריני נזיר
47 נזירות גדולה עד מאד הרבה הרבה' - הרי זה נזיר שלשים
48 יום, שהרי לא פירש זמן.
49 ב. פירש זמן פחות משלשים, כגון שאמר: 'הריני נזיר יום
50 אחד', או 'עשרה ימים', או 'עשרים' - הרי זה נזיר שלשים
51 יום, שאין נזירות פחותה משלשים יום; ודבר זה, הלכה
52 מפי הקבלה.
53 ג. פירש זמן יותר משלשים יום - כגון שאמר: 'אחד
54 ושלשים', או 'ארבעים', או 'מאה יום', או 'מאה שנה' -
55 הרי זה נזיר כזמן שפירש, לא פחות ולא יותר.
56 ד. האומר: 'הריני נזיר שעה אחת', הרי זה נזיר שלשים
57 יום; אמר: 'הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת' - הרי זה
58 נזיר אחד ושלשים יום, שאין נזירין שעות.
59 ה. האומר: 'הריני נזיר מאן ועד מקום פלוני' - אם לא
60 החזיק בדרך, הרי זה נזיר שלשים יום בלבד; שלא נתפנו
61 זה אלא לנזירות גדולה (כטורח הדרך), והרי לא פירש זמן.
62 ואם החזיק בדרך - אם היה מהלך פחות משלשים יום,
63 הרי זה נזיר שלשים יום; ואם היה יותר משלשים יום,
64 הרי זה נזיר נזירות אחת כמנין הימים.
65 ו. מי שאמר: 'הריני נזיר שתי נזירות', או 'שלוש' או
66 'ארבע' - הרי זה נזיר כמנין שאמר, כל נזירות מהן שלשים
67 יום; ובסוף כל שלשים ושלשים - מגלח ומביא קרבנותיו,
68 ומתחיל למנות נזירות שניה. אפלו אמר: 'הריני נזיר מאה
69 אלף נזירות', שאי אפשר שיחיה כזמן הזה - הרי זה מונה
70 אחת אחת עד שימות, או עד שישלם מנין נזירותיו.
71 ז. האומר: 'הריני נזיר כמנין ימות השנה' - מונה נזירותיו
72 כמנין ימות השנה; אם פירש שנת החמה - מונה שלש
73 מאות וחמש ושלשים נזירות, כל אחת מהן שלשים יום;
74 ואם פירש שנת הלבנה - מונה שלש מאות וארבע וחמשים
75 נזירות; ואם סתם - מונה שלש מאות וארבע וחמשים
76 נזירות. שהרי בארנו, שבכל הנדרים הולכין אחר לשון בני
77 אדם, ורב שני החמה שלש מאות חמשה ושלשים יום מונין
78 לה, ורב שני לבנה שלש מאות ארבע וחמשים יום מונין
79 לה, ואין קורין כל העם 'שנה' סתם, אלא לשנת הלבנה.
80 ח. האומר: 'הריני נזיר אחת ומחצה', הרי זה נזיר שתי
81 נזירות; אמר: 'הריני נזיר יום אחד', או 'הריני נזיר ושעה
82 אחת' - הרי זה נזיר שתיים; אמר: 'הריני נזיר, ואחת' - הרי
83 זה נזיר שתיים; 'הריני נזיר, ואחת, ועוד' - הרי זה נזיר
84 שלש נזירות; 'הריני נזיר, ואחת, ועוד, ושוב' - הרי זה נזיר
85 ארבע נזירות; 'הריני נזיר שלשים יום יום אחד' - הרי זה
86 נזיר נזירות אחת של שלשים ואחד יום.
87 ט. מי שהיו שתי כתי עדים מעידין אותו, אלו מעידין שגזר
88 שתיים, ואלו מעידין שגזר חמש - הרי זה נזיר שתיים;
89 שבכלל חמש שתיים, והרי כלן העידו בשתיים.
90 י. מי שגזר שתי נזירות, בין שגזר שתיים בבת אחת, בין
91 שגזר זה אחר זה, כגון שאמר: 'הריני נזיר היום, הריני נזיר
92 היום', ומנה את הראשונה והפירש קרבן, ואחר כך נשאל

1 נטמא - מביא קרבן טמאה, וכשישלים נזירותו - מביא
2 קרבן טהרה, כשאר הנזירים הגדולים.
3 טו. לא רצה הבן ומחה בדבר זה, או שמחו קרוביו, או
4 שגלח שערו, או שגלחוהו קרוביו - שהרי נעשה מעשה
5 שגלה דעתו, שלא רצה הוא או קרוביו בנזירות זו - הרי זה
6 אינו נזיר. ועד מתי יש לו להדירו? עד שיגדיל ויעשה איש.
7 טז. הגויים - אין להם נזירות, שנאמר: "דבר אל בני
8 ישראל".
9 יז. נשים ועבדים - יש להם נזירות. והאב או הבעל מפר
10 נזירות האשה, אם רצה, כשאר הנדרים. אבל העבד - יש
11 לרבו לכף אותו לשותות, ולהטמא למתים; ואם לא כפה
12 אותו, נוהג בנזירותו.
13 יח. נדר העבד שאר נדרים שיש בהן ענוי גפשו, או
14 שמעכבין [=מגבילים] את המלאכה, או שהעריך - אין רבו
15 צריך לכפו; מפני שאין נפשו כנויה לו, לא יחול עליו נדר;
16 למה הדבר דומה? לאוסר פרות [של-] אחרים עליהם. אבל
17 אם אין שם ענוי, ולא דבר שמעכב מלאכה - אינו יכול
18 לכפותו. נדר עבדו בנזירותו, ואמר לו: 'מופר לך' - יצא
19 לחרות, ותיב להשלים נזירותו; שהעבד כופין אותו, ואין
20 מפרין לו; ואם הפר, יצא לחרות [שההפרה נחשבת כגילוי
21 דעת לשחרור].
22 יט. עבד שגזר בנזירות וברח, או שהלך רבו - הרי זה
23 אסור לשותות יין, כדי שיצטער ויחזור לרשות רבו. נזר
24 והשלים נזירותו, וגלח ולא ידע רבו, ואחר כך יצא לחרות
25 - הרי זה יצא ידי נדרו; אבל אם נדר, ולא גלח, ויצא
26 לחרות - לא יצא ידי נדרו. נטמא, ואחר כך יצא לחרות -
27 מונה [ומתחיל בנזירות חדשה] משעה שנטמא [=כשנטהר. לא
28 מיום הבאת קרבן].
29 כ. נזירות נוהגת בפני הבית (המקדש) ושלא בפני הבית;
30 לפיכך, מי שגזר בנזיר בזמן הזה - הרי זה נזיר לעולם,
31 שאין לנו בית כדי שביא קרבנותיו במלאת מי נזרו.
32 כא. אין הנזירות נוהגת, אלא בארץ ישראל; ומי שגזר
33 בחוצה לארץ - קונסין אותו ומחביין אותו לעלות לארץ
34 ישראל, ולהיות נזיר בארץ ישראל כמנין הימים שגזר.
35 לפיכך, מי שגזר בזמן הזה בחוצה לארץ - כופין אותו
36 לעלות לארץ ישראל, ויהיה נוהג נזירות שם עד שימות,
37 או עד שיבנה המקדש, ויקריב קרבנותיו במלאת מי
38 נזרו.
39 כב. וכל זמן שהוא בחוצה לארץ, הרי זה אסור לשותות
40 יין ולהטמא למתים ולגלח, וכל דקדוקי נזירות עליו - ואף
41 על פי שאין ימים אלו עולין לו [במנין ימי נזירות]; ואם
42 עבר ושטה, או גלח, או נגע במת וכיוצא בנגיעה - לוקה.
43 יום שלישי כ"ה שבט ה'תשע"ג
44 פרק ג
45 א. סתם נזירות, שלשים יום. כיצד? מי שאמר: 'הריני

48 שְׁעַר רֹאשִׁי, או 'פִּמְנֵן עֶפְר הָאֲרָץ', או 'כִּמְנֵן חוֹל הַיָּם'.
 49 לְפִיכָף, יִגְלַח כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם, וַיִּתְחִיל לִמְנוֹת נְזִירוֹת שְׁנֵיהָ
 50 שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּגְלַח; וְכֵן עַד שְׁנֵימֹת. וּבְכָל תְּגַלְחַת וְתִגְלַחַת
 51 - אֵינוֹ שׁוֹתֵה בַּיּוֹם, וְלֹא מִשְׁמָא לְמַתִּים; וְאִם שָׁתָה אוֹ נִטְמָא,
 52 אָפְלוּ בַּיּוֹם הַתְּגַלְחַת - הָרִי זֶה לֹקֵה.
 53 יט. הַאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר אִם אֶכֶל כֶּכֶר זֶה, הָרִינִי נְזִיר אִם
 54 אֶכְלָנָה, הָרִינִי נְזִיר אִם אֶכְלָנָה', וְאֶכְלָה - הָרִי זֶה חַיֵּב
 55 בְּנִזְרוּת (אִם אֶכֶל) כִּמְנֵן שְׁאֵמֵר; וּמוֹנֵה אַחַת אַחַת,
 56 כָּל אַחַת מֵהֵן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמְגַלַּח בְּסוּף כָּל שְׁלֹשִׁים, וּמְבִיא
 57 קָרְבָּנוֹתָיו.

יום רביעי כ"ו שבט ה'תשע"ג

פָּרָק ד

59 א. הַאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר' - הָרִי זֶה מְגַלַּח תְּגַלְחַת טְהוּרָה יוֹם
 60 אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים; וְאִם גִּלַּח בַּיּוֹם שְׁלֹשִׁים, יִצָּא. אָמַר: 'הָרִינִי
 61 נְזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם', אֵינוֹ מְגַלַּח אֲלָא בַּיּוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים.
 62 ב. מִי שֶׁנָּדַר שְׁתֵּי נְזִירוֹת - מְגַלַּח אֶת הָרֹאשׁוֹנָה בַּיּוֹם
 63 שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד, וְאֶת הַשְּׁנֵי בַּיּוֹם שְׁשִׁים וְאֶחָד. וְאִם גִּלַּח אֶת
 64 הָרֹאשׁוֹנָה בַּיּוֹם שְׁלֹשִׁים, מְגַלַּח אֶת הַשְּׁנֵי בַּיּוֹם שְׁשִׁים;
 65 וְאִם גִּלַּח בַּיּוֹם תְּשַׁעָה וְחֲמִשִּׁים - יִצָּא; שְׁיֹם שְׁלֹשִׁים עוֹלָה
 66 לוֹ אִף לִמְנֵן נְזִירוֹת שְׁנֵיהָ.
 67 ג. הַאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר, וְנְזִיר כְּשִׂיחָה לִי בֵּן', וְהִתְחִיל
 68 בְּנִזְרוּת שְׁלוֹ, וְאַחַר כֶּף נוֹלַד לוֹ בֵּן - מִשְׁלִים אֶת שְׁלוֹ, וְאַחַר
 69 כֶּף מוֹנֵה שֶׁל בְּנוֹ. אָמַר: 'הָרִינִי נְזִיר כְּשִׂיחָה לִי בֵּן, וְהָרִינִי
 70 נְזִיר כֶּף וְכֶף יוֹם', וְהִתְחִיל בְּנִזְרוּת שְׁלוֹ, וְאַחַר כֶּף נוֹלַד לוֹ
 71 בֵּן - פּוֹסֵק נְזִירוֹת שְׁלוֹ, וּמוֹנֵה אֶת שֶׁל בְּנוֹ, וְאַחַר כֶּף חוֹזֵר
 72 וּמִשְׁלִים אֶת שְׁלוֹ, וְהָרִי שְׁתֵּי הֵן בְּנִזְרוּת אַחַת. לְפִיכָף, אִם
 73 נִטְמָא בְּתוֹף נְזִירוֹת שֶׁל בְּנוֹ, סוֹתֵר [=מִתְבַּטֵּל] הַכֹּל; נִטְמָא
 74 אַחַר נְזִירוֹת בְּנוֹ כְּשִׂיחָה לִי לְהַשְׁלִים נְזִירוֹתָיו, אֵינוֹ סוֹתֵר
 75 אֲלָא עַד נְזִירוֹת בְּנוֹ. וּבְכַמֵּה יָמִים מִשְׁלִים אֶת שְׁלוֹ? אִם
 76 נִשְׂאָר מִנְזִירוֹתָיו כְּשִׁנּוּלֵד הַבֵּן שְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹ יוֹתֵר - מוֹנֵה
 77 נְזִירוֹת בְּנוֹ, וּמִשְׁלִים הַיָּמִים שֶׁנִּשְׂאָרוּ מִנְזִירוֹתָיו; וְאִם נִשְׂאָר
 78 מִנְזִירוֹתָיו פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם - מוֹנֵה שְׁלֹשִׁים אַחַר נְזִירוֹת
 79 בְּנוֹ, שְׁאִין בֵּין תְּגַלְחַת לְתְּגַלְחַת פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם.
 80 ד. כִּיצַד? הַאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר כְּשִׂיחָה לִי בֵּן, וְהָרִינִי נְזִיר
 81 מֵאָה יוֹם', וְהִתְחִיל בְּנִזְרוּת שְׁלוֹ, וְנוֹלַד לוֹ בֵּן - אִם נִשְׂאָר
 82 מִן הַמֵּאָה שֶׁנָּדַר שְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹ יוֹתֵר כְּשִׁנּוּלֵד הַבֵּן, לֹא
 83 הַפְּסִיד כְּלוּם; שֶׁהָרִי פּוֹסֵק נְזִירוֹת שְׁלוֹ, וּמוֹנֵה שֶׁל בְּנוֹ,
 84 וּמְגַלַּח וּמְבִיא קָרְבָּנוֹתָיו, וּמִשְׁלִים הַשְּׁלֹשִׁים אוֹ יוֹתֵר שֶׁנִּשְׂאָרוּ
 85 מִנְזִירוֹתָיו, וּמְגַלַּח לְנִזְרוּתָיו. וְאִם נִשְׂאָר מִן הַמֵּאָה פְּחוֹת
 86 מִשְׁלֹשִׁים, סוֹתֵר עַד שְׁבַעִים.
 87 ה. כִּיצַד? נוֹלַד הַבֵּן בַּיּוֹם שְׁמוֹנִים - מוֹנֵה שֶׁל בְּנוֹ, וּמִשְׁלִים
 88 אֶת שֶׁל בְּנוֹ וּמְגַלַּח, וּמִתְחִיל לִמְנוֹת מֵאַחַר הַתְּגַלְחַת שְׁלֹשִׁים
 89 יוֹם. וְנִמְצָא מִפְּסִיד מִקֶּדֶם הַזֶּה עֲשָׂרָה יָמִים - שֶׁהֵן מִיּוֹם
 90 שְׁבַעִים עַד הַזֶּה. וְכֵן כָּל כִּיצַד בְּזֶה.
 91 ו. הַאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר לְאַחַר עֲשָׂרִים יוֹם', וְחָזַר וְאָמַר:
 92

1 עַל זֹאת הָרֹאשׁוֹנָה וְהַתִּיר נְדָרוֹ - עֲלֵתָה לוֹ רֹאשׁוֹנָה בְּשִׁנְיָה,
 2 וּמְבִיא זֶה הַקָּרְבָּן וְנִפְטָר. וְאֶפְלוּ הַבִּיא כְּפָרְתוֹ, וְאֶפְלוּ גִלַּח
 3 שְׁעָרוֹ וְאַחַר כֶּף נִשְׂאָל עֲלֵיהָ - עֲלֵתָה לוֹ רֹאשׁוֹנָה בְּשִׁנְיָה,
 4 שְׁהָרִי אֵין הַשְּׁנֵי חִלָּה אֲלָא אַחַר הָרֹאשׁוֹנָה, וְהָרֹאשׁוֹנָה
 5 אֵינָה; כִּיּוֹן שֶׁהַתִּירָה, כְּאִלוּ אֵינָה מְעַקְרָה.
 6 יא. מִי שְׁאָמַר: 'הָרִינִי נְזִיר לְעוֹלָם', אוֹ 'הָרִינִי נְזִיר כָּל יְמֵי
 7 חַיִּי' - הָרִי זֶה נְזִיר עוֹלָם; וְאִם אָמַר: 'הָרִינִי נְזִיר אֲלֵף שָׁנָה'
 8 - הָרִי זֶה נְזִיר לְזְמַן קָצוּב, וְאִף עַל פִּי שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׁיַחֲיָה
 9 הָאָדָם אֲלֵף שָׁנָה.
 10 יב. וּמָה בֵּין נְזִיר עוֹלָם לְנְזִיר זְמַן קָצוּב? שֶׁהַנְּזִיר לְזְמַן
 11 קָצוּב - אֲסוּר לְגַלַּח עַד סוּף יְמֵי נְדָרוֹ, שְׁנֵימֹת: 'כָּל יְמֵי נְדָר
 12 נְדָרוֹ, תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ, עַד מְלֵאת הַיָּמִים'. וְנְזִיר
 13 עוֹלָם - אִם הִכְבִּיד שְׁעָרוֹ, מִקַּל בְּתַעַר מִשְׁנִים עֲשָׂר חֲדָשׁ
 14 לְשָׁנִים עֲשָׂר חֲדָשׁ, וּמְבִיא קָרְבָּנוֹתָיו שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת כְּשִׂיגְלַח,
 15 שְׁנֵימֹת: 'וְהִיָּה מִקֵּץ יָמִים לְיָמִים אֲשֶׁר יִגְלַח, כִּי כָבֵד עָלָיו
 16 וְגִלְחוֹ', וְאֶבְשָׁלוּם נְזִיר עוֹלָם הִיָּה. וְדָבָר זֶה, הַלֵּכָה מִפִּי
 17 הַקְּבֵלָה, וְנְזִיר עוֹלָם שְׁנֵימֹת - הָרִי זֶה מְבִיא קָרְבָּן טְמֵאָה
 18 וּמְגַלַּח תְּגַלְחַת טְמֵאָה, כְּמוֹ נְזִיר לְזְמַן קָצוּב.
 19 יג. שְׁמִשׁוֹן לֹא הִיָּה נְזִיר גְּמוּר, שְׁהָרִי לֹא נָדַר בְּנְזִיר, אֲלָא
 20 הַמְּלֵאָף הַפְּרִישׁוֹ מִן הַטְּמֵאָה [מִן הָאֲסוּר לוֹ]; וְכִיצַד הִיָּה
 21 דִּינוֹ? הִיָּה אֲסוּר בֵּינָן וְאֲסוּר בְּתְּגַלְחַת, וּמִתֵּר הִיָּה לְהַטְּמָא
 22 לְמַתִּים. וְדָבָר זֶה, הַלֵּכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה.
 23 יד. לְפִיכָף, מִי שְׁאָמַר: 'הָרִינִי נְזִיר כְּשִׁמְשׁוֹן' - הָרִי זֶה נְזִיר
 24 מִן הַיָּיִן וּמִן הַתְּגַלְחַת לְעוֹלָם, וְאֵינוֹ מְגַלַּח כָּל שָׁנִים עֲשָׂר
 25 חֲדָשׁ כְּשִׁמְשׁוֹן נְזִיר עוֹלָם, וּמִתֵּר לְהַטְּמָא לְמַתִּים. וְאִם אָמַר:
 26 'לֹא נִתְּכַוְּנֵתִי אֲלָא לְאִישׁ אַחַר שְׁשִׁמוֹ שְׁמִשׁוֹן', אֵינוֹ נְזִיר.
 27 וּמִי שֶׁנָּדַר נְזִיר כְּשִׁמְשׁוֹן - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׂאָל עַל נְדָרוֹ,
 28 שֶׁנְּזִירוֹת שְׁמִשׁוֹן לְעוֹלָם הִיָּה [מְבַלִּי יִכּוֹלֵת לְהַתִּיר, כִּי
 29 נִצְטוּוּה מִפִּי הַמְּלֵאָךְ].
 30 טו. הַאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר כְּשִׁמְשׁוֹן בֵּן מְנוּחַ', כְּבַעַל דְּלִילָה,
 31 כְּמִי שֶׁעָקַר דְּלִתוֹת עֵזָה, כְּמִי שֶׁנִּקְרָו פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו
 32 - הָרִי זֶה נְזִיר בְּנִזְרוּת שְׁמִשׁוֹן, אִף עַל פִּי שְׁאֶפְשָׁר שֶׁנַּעֲשׂוּ
 33 מְעַשִּׂים אֵלּוּ לְאִישׁ אַחַר.
 34 טז. שְׁמוּאֵל הַרְמֵתִי, נְזִיר עוֹלָם הִיָּה; לְפִיכָף, הַאוֹמֵר:
 35 'הָרִינִי נְזִיר כְּשִׁמְשׁוּאֵל הַרְמֵתִי', כְּבֵן חֲנָה, כְּבֵן אֶלְקָנָה,
 36 כְּמִי שֶׁשִּׁפֵּס אֶת אֲגַג בְּגִלְגָל, וְכִיצַד בְּאֵלוֹ - הָרִי זֶה נְזִיר
 37 עוֹלָם; וְאֵין אוֹמְרִין: 'שְׁמָא לְאִישׁ אַחַר שֶׁמַּעֲשִׂיו כְּאֵלָה
 38 נִתְּכַוְּנִי'.
 39 יז. הַאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר מְלֵא הַבֵּית', אוֹ 'מְלֵא הַקֶּפֶה' -
 40 בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ; אִם אָמַר 'לֹא הִיָּה בְּדַעֲתִי שְׁאֵהֵיָה נְזִיר כָּל
 41 יָמֵי, וְלֹא נִתְּכַוְּנֵתִי אֲלָא לְהָאֲרִיף זְמַן הַנְּזִירוֹת זְמַן מְרָבָה' -
 42 הָרִי זֶה נְזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּלִבָּד. וְאִם אָמַר: 'סִתְּם נְדָרְתִּי' -
 43 רוֹאִין אֶת הַקֶּפֶה כְּאִלוּ הִיא מְלֵאָה חֲרָדֵל, וְהִיָּה נְזִיר כָּל
 44 יָמָיו; וְגַשׁ לוֹ לְגַלַּח מִשְׁנֵים עֲשָׂר חֲדָשׁ לְשָׁנִים עֲשָׂר חֲדָשׁ,
 45 וְכִבִּיא קָרְבָּנוֹתָיו כְּשִׁמְשׁוֹן עוֹלָם.
 46 יח. הַאוֹמֵר: 'הָרִינִי נְזִיר כְּשִׁעַר רֹאשִׁי, אוֹ 'כְּעַפְר הָאֲרָץ',
 47 אוֹ 'כְּחוֹל הַיָּם' - הָרִי זֶה כְּמִי שְׁאָמַר: 'הָרִי עָלַי נְזִירוֹת כִּמְנֵן

48 יז. האשה שגדרה בנזיר, ושלמו ימי הנזירות, והביאה
 49 קרבנותיה, ונשחטה אחת מן ההמות ונזרק דמה, ואחר כך
 50 שמע בעלה - אף על פי שעדין לא גלחה, אינו יכול להפרי;
 51 ואם קדם זריקה, הרי זה יפר. במה דברים אמורים?
 52 בתגלחת טהרה; אבל בתגלחת טמאה - יפר אף על פי
 53 שקרבו הקרבנות של תגלחת טמאה, מפני שהיא עדין
 54 צריכה למנות נזירות אחרת.

יום חמישי כ"ז שבט ה'תשע"ג

פרק ה

56 א. שלשה מינין [=דברים] אסורין לנזיר - השמאה,
 57 והתגלחת, והיוצא מן הגפן, בין פרי בין פסלת פרי. אבל
 58 השכר של תמרים או של גרוגרות וכיוצא בהן - מתיר
 59 לנזיר; ושכר זה שנאסר עליו בתורה, הוא השכר של
 60 תערבת היין.

61 ב. היוצא מן הגפן ביצד? נזיר שאכל פזית מן הפרי -
 62 שהוא ענבים לחים או יבשים או בסר, או שאכל פזית
 63 מפסלת הפרי - שהן הזוגין, והן הקלפה החיצונה, או
 64 החרצנים, והן הפנימיין שזרעין אותן - הרי זה לוקה; וכן
 65 אם שתה רביעית [הלוג] יין, או אכל פזית מנין קרוש שהוא
 66 הפרי, או שתה רביעית חמץ שהוא פסלת הפרי - הרי זה
 67 לוקה. אבל העליו, והלולבין [ענפים רכים], ומי גפנים
 68 [שיוצא מהענפים], והסמדר [הגפן בראשית התהוותו] - הרי
 69 אלו מתירין לנזיר; שאינן לא פרי ולא פסלת פרי, אלא מן
 70 העץ הן נחשבין.

71 ג. כל אסורי הגפן, מצטרפין זה עם זה. ביצד? הרי שצורף
 72 ענבים לחים עם יבשים עם בסר וחרצנים וזג, ואכל מן
 73 התערבת פזית - לוקה; וכן אם אכלן זה אחר זה, עד שאכל
 74 מן הכל פזית - לוקה. וכן אם שתה רביעית מן התערבת יין
 75 וחמץ, לוקה.

76 ד. דבר המתיר, אינו מצטרף לדבר האסור בנזיר. ביצד? יין
 77 שנתערב בדבש, אף על פי שטעם הכל טעם יין, ושתה מן
 78 התערבת, וכן הצמוקין שדרכן עם הגרוגרות, וטעם הכל
 79 טעם צמוקין, ואכל מן התערבת - אינו לוקה; עד שיהיה
 80 מדבר האסור בתערבת פזית בכדי שלש ביצים, ואכל
 81 כשלוש ביצים - כשאר האסורין השוין בכל אדם, כמו
 82 שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

83 ה. וכן אם שרה פתו ביין, והיתה רביעית יין בכדי פרוס
 84 [מלשון פרוסה - חצי ככר של שש ביצים] מן הפת, ואכל כדי
 85 פרוס, שנמצא שאכל רביעית יין - הרי זה לוקה; ועל זה
 86 וכיוצא בו נאמר בתורה: "וכל משרת ענבים" - לאסור דבר
 87 שנתערב בו היין, וטעמו כטעם היין; והוא שיהיה טעמו
 88 וממשו, כשאר אסורי מאכלות.

89 ו. נתערב יין וכיוצא בו בדבש וכיוצא בו, ואין שם טעם
 90 יין - הרי זה מתיר לנזיר; לא יהיה זה תמור מחלב ודם.
 91 ז. היה בו טעם יין, ואין שם רביעית בכדי פרוס - הרי זה

1 'הריני נזיר מעתה מאה יום' - מונה עשרים יום ופוסק,
 2 ומתחיל למנות שלשים יום, שהיא הנזירות שגדר לאחר
 3 עשרים, ואחר השלשים מגלח תגלחת טהרה ומביא
 4 קרבנותיו, וחוזר ומונה שמונים יום כדי להשלים המאה
 5 שגדר בסוף, ומגלח ומביא קרבנותיו.

6 ז. אמר: 'הריני נזיר לאחר עשרים יום, והריני נזיר מעתה'
 7 - מונה שלשים יום, ומגלח תגלחת טהרה, וחוזר ומונה
 8 שלשים יום אחרים, והיא הנזירות שגדר לאחר עשרים;
 9 שאם תאמר: 'מונה עשרים ופוסק, ומונה שלשים ומגלח'
 10 - נשארו מנזירות שהתחיל בה עשרה ימים בלבד, ואין בין
 11 תגלחת טהרה לתגלחת טהרה לעולם פחות משלשים יום.

12 ח. אמר: 'הריני נזיר לאחר עשרים יום', וחזר ואמר: 'הריני
 13 נזיר עולם מעתה' - לא חלה עליו נזירות שגדר בראשונה.
 14 ט. וכן אם אמר: 'הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום',
 15 וחזר ואמר: 'הריני נזיר מעתה' - אינו מגלח לנזירות זאת
 16 שגדר באחרונה.

17 י. מי שאמר: 'הרי אני נזיר יום אחד לפני מיתתי' - הרי
 18 זה אסור לשתות ביין ולהטמא למתים ולגלח, לעולם.

19 יא. האומר: 'הריני נזיר ביום שכן דוד בא בו' - אם בחל
 20 נדר, הרי זה אסור לעולם. ואם בשבת או ביום טוב נדר -
 21 אותה שבת או אותו יום טוב מתיר, מכאן ואילך אסור
 22 לעולם; שהדבר ספק אם יבוא בשבת ויום טוב, או לא
 23 יבוא; והואיל והוא ספק ביום שגדר - לא חלה עליו
 24 נזירות, שספק נזירות להקל מכאן ואילך - חלה עליו
 25 נזירות; ושבת הבאה שהיא ספק, אינה מפקעת נזירות
 26 שחלה עליו.

27 יב. נזיר ששלמו ימי נזירותו, ולא גלח תגלחת טהרה -
 28 הרי זה אסור לגלח ולשתות יין ולהטמא למתים כשהיה
 29 מקדם, וכל דקדוקי נזירות עליו; ואם גלח או שתה או
 30 נטמא, לוקה.

31 יג. מי שגדר בנזיר, ודמה שאינו נדר, והיה נוהג התיר
 32 בגדרו ושתה יין, ולאחר זמן שאל לחכם, והורהו שהוא
 33 נדר, ושהוא חייב בנזירות - הרי זה מונה משעה שגדר;
 34 ומדברי סופרים, שניהג אסור פימים שנהג בהם התיר.

35 יד. ביצד? הרי שגדר שלשים יום, ונהג התיר בגדרו עשרה
 36 ימים, ונהג אסור עשרים יום, ולאחר השלשים שאל לחכם
 37 ואסר לו - הרי זה מונה עשרה ימים מיום ששאל, כנגד
 38 העשרה שנהג בהם התיר; ואם שתה או גלח או נטמא
 39 בעשרת ימים האלו, מכין אותו מכת מרדות.

40 טו. במה דברים אמורים? בנזירות מעוטה. אבל בנזירות
 41 מרבה - דיו שנהג שלשים יום בנזירות, אף על פי שערב
 42 על נזירותו המרבה כל ימיה; ואם לא נהג אסור בעצמו,
 43 אין נזקקין [=מתניחסיים] לו כלל [להתיר נדרו].

44 טז. כל בית דין שנוזקקין לזה וכיוצא בו, ומודיעין לאלו
 45 שמוזלזלין בנדרים שאינן חייבין מן התורה, או שיורו להן
 46 להקל, או שיפתחו להן פתח - מנדין את אותו בית דין
 47 ההדיוט.

אחת; ואם התרו בו על כל פעם ופעם, והוא מטמא - לוקה
 על כל אחת ואחת.
 יז. במה דברים אמורים? בשנטמא ופרש, וחרז ונגע או נשא
 או האהיל; אבל אם היה נוגע במת ועדין המת בידו, ונגע
 במת אחר - אינו חיב אלא אחת, אף על פי שהתרו בו על
 כל נגיעה ונגיעה; שהרי מחלל ועומד.
 יח. נזיר שנכנס לבית, ושקה שם עד שמת שם מת, או
 שנכנס לאהל המת בשדה תבה ומגדל [מתקנים סגורים],
 ובא חברו ופרע גג התבה מעליו מדעתו - הרי זה לוקה
 שתיים: אחת משום "לא יבא", ואחת משום "לא יטמא" -
 שהרי טמאה וביאה באין כאחת. אבל אם נכנס בדרךכו,
 טמאתו קודמת לביאתו - שמעת שזכניס חטמו או אצבעות
 רגליו, נטמא, ואינו חיב משום ביאה, עד שיבוא בלוי.
 יט. נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשנגה, ואחר
 שנודע לו התרו בו, ולא קפץ ויצא אלא עמד שם - הרי
 זה לוקה; והוא שישקה שם כדי השתחויה, כמו טמא
 שנכנס למקדש.
 כ. המטמא את הנזיר - אם היה הנזיר מזיד, הנזיר לוקה,
 וזה שטמאו עובר משום "ולפני עור לא תתן מכשול". ואם
 היה הנזיר שוגג וזה שטמאו מזיד, אין אחד מהן לוקה;
 ולמה לא לוקה המטמא את הנזיר? לפי שנאמר: "וטמא
 ראש נזרו", ואינו לוקה עד שייטמא עצמו מדעתו.
 כא. נזיר טהור שטמא עצמו, לוקה אף משום "לא תאחר
 לשלמו" - שהרי אחר נזירות טהרה, ועשה מעשה; וכן אם
 נזר בבית הקברות, לוקה אף משום "לא תאחר". הא
 למדת, שהנזיר שטמא עצמו לוקה ארבע מלקיות: משום
 "לא יטמא", ומשום "לא יחל דברו", ומשום "לא תאחר
 לשלמו", ומשום "לא יבא" - אם היה ביאה וטמאה
 כאחת, כמו שבארנו.

יום שישי כ"ח שבט ה'תשע"ג

פרק ו

א. נזיר ששטה יין, ואכל יוצא מן הגפן - אפלו ימים רבים
 - אינו סותר [=מבטל] מימי נזירותו, אפלו יום אחד; וכן אם
 גלח מעוט שער ראשו, בין בשנגה בין בזדון. נתגלח רב
 ראשו - בין בתער, בין כעין תער ולא נשאר מן השערות
 כדי לכף ראשו לעקרו, בין בזדון בין בשנגה, אפלו גלחוהו
 לסטים [=גזלנים] באנס - הרי זה סותר שלשים יום, עד
 שיהיה לו פצע; ואחר כך מתחיל למנות.
 ב. כיצד? נזר נזירות מאה יום, ולאחר עשרים יום נתגלח
 רב ראשו - הרי זה שוקה שלשים יום, עד שיתקב שער
 ראשו, ואחר השלשים יום, מונה שמונים יום תשלוש ימי
 נזירותו; וכל אותם השלשים יום - כל דקדוקי נזירות עליו,
 אלא שאין עולין לו מן המנין.
 ג. נזיר שנטמא - בין בזדון בין בשנגה, ואפלו טמאהו
 גויים באנס - סותר הכל, ומגלח נתגלח טמאה, ומביא

אסור מדברי סופרים, כמו שבארנו באסורי מאכלות; ומפין
 אותו אם אכל, מפת מרדות.
 ח. נזיר שאכל פזית ענבים, וכזית חרצן, וכזית זג, וכזית
 צמוקים, ושטה רביעית יין, ואפלו סחט אשכול ושטה ממנו
 רביעית - הרי זה לוקה חמש מלקיות; שכל אחד מהן בלאו
 אחד הוא. ולוקה מלקות ששית משום "לא יחל דברו",
 שהוא שנה בכל הנדרים. וכן אם אכל פזית זג, או פזית
 ענבים - לוקה שתיים; אחת משום זג או משום ענבים,
 ואחת משום "לא יחל דברו". והוא הדין לנזיר שגלח או
 נטמא, שהוא לוקה שתיים: אחת על האסור המיוחד בו,
 ואחת על האסור השנה בכל הנדרים שהוא "לא יחל דברו".
 ט. נזיר ששטה רביעית יין ורביעית חמץ - אינו לוקה אלא
 אחת, שאינו חיב על היין בפני עצמו ועל החמץ בפני
 עצמו; שאין פתוב יין לא ישטה וחמץ לא ישטה, אלא כך
 כתוב: "חמץ יין וחמץ שכר לא ישטה" - כלומר: לא ישטה
 יין ולא דבר שנתערב בו היין והוא השכר, ואפלו התמיצו;
 והואיל ולא כפל אלא החמץ, שהוא שם אחד - אינו לוקה
 על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.
 י. נזיר שקה שותה יין כל היום בלוי - אף על פי שהוא
 חיב לשמים על כל רביעית ורביעית, אינו לוקה אלא אחת
 משום יין ואחת ד"לא יחל דברו", כמו שבארנו; ואם התרו
 בו על כל רביעית ורביעית, ואמרו לו: 'אל תשטה', 'אל
 תשטה', והוא שותה - חיב על כל אחת ואחת. מדברי
 סופרים, שאסור לנזיר לעמד במושב [בסמיכות ל-] שותי יין,
 ויתרחק ממנו הרבה - שהרי מכשול לפניו; אמרו חכמים:
 'סביב לפרם לא יקרב'.
 יא. נזיר שגלח שערה אחת - לוקה, בין בתער בין בזוג
 [=ספוריים]; והוא שקצצה מעקרה, כעין תער. וכן אם
 תלשה בידו, לוקה. ואחד המגלח ואחד המתגלח [ולוקה אם
 סייעו], שנאמר: "תער לא יעבר על ראשו"; ואם הניח ממנה
 כדי לכף את ראשה לעקרה - אינו לוקה, שאין זה כעין תער.
 יב. העביר על ראשו סם [=תכשיר] שמשיר את השער,
 והשיר שער - אינו לוקה; אבל בטל מצות עשה, שנאמר:
 "גדל פרע שער ראשו".
 יג. נזיר שגלח כל שער, אינו לוקה משום התגלחת אלא
 אחת; ואם התרו בו על כל שעה ושערה, ואמרו לו: 'אל
 תגלח', 'אל תגלח', והוא מגלח - לוקה על כל אחת ואחת.
 יד. נזיר חופף על שערו בדין, וחוכך בצפרניו - ואם נפל
 שער, אינו חושש; שהרי אין פונתו להשיר, ואפשר שלא
 ישיר. אבל לא יסרק במסרק, ולא יחף באדמה [מהסוג
 שמשירה שיערו] - מפני שמשיר את השער ודאי; ואם עשה
 כן, אינו לוקה.
 טו. נזיר שנטמא למת טמאת שבועה - בין בטמאות שהוא
 מגלח עליהן כמו שיתבאר, בין בטמאות שאינו מגלח עליהן
 - הרי זה לוקה.
 טז. נטמא למת פעמים הרבה - אף על פי שהוא חיב מלקות
 על כל אחת ואחת לשמים, אין בית דין מלקין אותו אלא

מתוך מהדורת חזק

47 בן שנתי לאשם. וסותר פל הימים הקודמין, ומתחיל למנות
 48 נזירותו; ואם גלח בשמיני, מביא קרבנותיו בו ביום.
 49 יב. מאימתי מתחיל למנות? משביא חטאתו; אבל עולתו
 50 ואשמו, אין מעכבין אותו מלמנות.
 51 יג. הרי שהיה בשלישי ושביעי ולא טבל, ונתאחר כמה
 52 ימים - כשיטבל, יעריב שמשו, ויביא קרבנותיו למחר. טבל
 53 והעריב שמשו, ואחר קרבנותיו - אינו מתחיל למנות עד
 54 שביא חטאתו; אבל עולתו ואשמו אין מעכבין אותו, כמו
 55 שבארנו.
 56 יד. כשמגלח הנזיר תגלחת טמאה - אינו צריך לגלח פתח
 57 המקדש, ולא להשליך שערו על האש [כתגלחת טהרה].
 58 ובין שגלח במדינה [מחוץ להר הבית] או במקדש, שערו
 59 אסור בהנייה וטעון קבירה; ואפרו אסור, כאפר כל
 60 הנקברין. והמגלח במקדש - אם השליכו תחת דוד האשם,
 61 יצא.
 62 טו. נזיר שנטמא טמאות הרבה - בין שלא התרו בו על
 63 כל אחת ואחת, בין שהתרו בו על כל אחת ואחת - אינו
 64 מביא על טמאותיו אלא קרבן אחד. כמה דברים אמורים?
 65 שנטמא פעם שניה קדם שביא קרבנות טמאה הראשונה;
 66 ואף על פי שנתאחר כמה ימים אחר טהרתו קדם הבאת
 67 חטאתו, ונטמא באותן הימים - אינו מביא אלא קרבן אחד.
 68 אבל אם נטמא וטהר והביא חטאתו, ונטמא פעם שניה
 69 אחר שהביא חטאתו - אף על פי שעדין לא הביא אשמו
 70 ועולתו, חייב בקרבנות אחרות.
 71 טז. נזיר שגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע שטמא היה
 72 בתוך ימי נזרו - אם בטמאה ידועה נטמא - סותר הכל,
 73 ומביא קרבנות טמאה, ומגלח תגלחת טמאה, ומונה נזירות
 74 אחרת, ומביא קרבנות טהרה. ואם בטמאת התהום נטמא,
 75 אינו סותר; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה.
 76 יז. ואם עד שלא נזקק עליו אחד מן הדמים, נודע שהוא
 77 טמא - בין בטמאה ידועה, בין בטמאת התהום - סותר
 78 הכל; נודע לו אחר שזנרק אחד מן הדמים - אף על פי
 79 שלא גלח, הואיל וטמאה שאינה ידועה היא, אינו סותר.
 80 יח. איזו היא טמאת התהום? כל שאין אדם מכירה, אפלו
 81 בסוף העולם. ולא אמרו טמאת התהום אלא למת [במוות
 82 טבעי] בלבד; אבל הרוג - לא, שהרי ידע בו זה שהרגו.
 83 יט. נמצא המת גלוי, אין זו טמאת התהום. נמצא משקע
 84 בקרקעית מערה והמים על גביו, הרי זו טמאת התהום
 85 שאינה ידועה; היה טמון בתבן או בצרורות [=אבנים], הרי
 86 זו טמאת התהום שאינה ידועה; היה טמון במים באפלה
 87 ובנקיקי הסלעים, אינה טמאת התהום [כי אינו מוסתר
 88 כראוי].
 89 כ. נזיר שנטמא במת, וירד וטבל במערה, והביא קרבנות
 90 טמאה, ומנה נזירות וגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע
 91 שמת היה משקע בקרקעית המערה כשיירד לטבל - אף על
 92 פי שהיא טמאה שאינה ידועה - סותר הכל, מפני שהזנוק

1 קרבנות טמאה, ומתחיל למנות מי נזירות, שנאמר:
 2 "הימים הראשונים יפלו". ואפלו נטמא ביום מלאת מי
 3 נזרו בסוף היום, סותר הכל.
 4 ד. נטמא אחר יום מלאת, שהוא יום הבאת קרבנות טהרה
 5 אלו לא נטמא - סותר שלשים יום בלבד. וכיצד יעשה?
 6 מביא קרבנות טמאה כשיטהר, ומגלח תגלחת טמאה;
 7 ומתחיל למנות נזירות שלשים יום, ומגלח תגלחת טהרה,
 8 ומביא קרבנות טהרה. ואם נטמא אחר שזנרק עליו אחד מן
 9 הדמים [של הקרבנות] - אינו סותר כלום, אלא מביא שאר
 10 קרבנות טהרה שלו כשיטהר.
 11 ה. נטמא ביום שלאחריו, שהוא יום שראוי לגדל שער אלו
 12 גלח אחר מלאת - הרי זה אינו סותר כלום, ואף על פי
 13 שעדין לא גלח; שהרי שלמה הנזירות וכל הנטפל לה
 14 [הקשור אליה].
 15 ו. נטמא ביום שנדר, או בשני - אינו סותר, אלא משלים
 16 עליהם אחר שביא קרבנו, שנאמר: "הימים הראשונים
 17 יפלו", עד שיהיו שם ימים ראשונים. לפיכך, אם נטמא
 18 משלישי והלאה - סותר כל הקודמין.
 19 ז. נדר בנזיר, והוא טמא מת - חלה עליו נזירות; ואם נטמא
 20 פעם אחרת, או שנה יין, או גלח - לוקה. ואם שהה
 21 בטמאתו כמה ימים - אין עולין לו, עד שיהיה שלישי
 22 ושביעי, ויטבל בשביעי. ויום שביעי שלו, עולה [=נחשב]
 23 לו ממנין ימי נזירות, לזה שנדר והוא טמא; אבל נזיר טהור
 24 שנטמא, אינו מתחיל למנות אלא מיום השמיני והלאה.
 25 ח. מי שנדר והוא בבית הקברות, נזירות חלה עליו; ואפלו
 26 שהה שם כמה ימים - אין עולין לו, ולוקה על שהיתו שם.
 27 ואם התרו בו שלא יזיר שם, אינו מגלח שערו כשיצא משם;
 28 ואם נטמא שם בבית הקברות באחת מן הטמאות שהנזיר
 29 מגלח עליהן, אינו מגלח ואינו מביא קרבן טמאה.
 30 ט. נכנס לשם בשדה תבה ומגדל [וקיבל שם נזירות], ובא
 31 חבירו ופרע עליו את המעזיבה [=גג] ונטמא - אף על פי
 32 ששהה שם, אינו לוקה [היות שבכניסתו אינו בר חיוב]; אבל
 33 מפני אותו מפת מרדות, אם שהה.
 34 י. יצא מבית הקברות, ושהה ימים וחסר ונכנס - אין אותן
 35 הימים עולין לו. יצא והנה וטבל וטהר, ומנה ימים
 36 מנזירותו, וחסר לבית הקברות - הרי אותן הימים שמנה
 37 עולין לו; ואפלו נכנס ביום שמיני שלו, הרי שביעי שלו
 38 עולה לו מן המנין. ואם נטמא שם אחר שנכנס, באחת מן
 39 הטמאות שהנזיר מגלח עליהן - מביא קרבן טמאה, וסותר
 40 הימים הקודמין, ומגלח תגלחת טמאה.
 41 יא. תגלחת טמאה כיצד היא? נזיר שנטמא באחת מן
 42 הטמאות שהוא מגלח עליהן, הרי זה מזה עליו בשלישי
 43 ובשביעי, ומגלח שער ראשו בשביעי, וטובל בשביעי אחר
 44 ההנה כדרך כל טמאי מת, ומעריב שמשו [מחכה לערב
 45 שהוא שלב בטהרה]; ומביא קרבנותיו בשמיני - והן שתי
 46 תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, וכבש

1 ו. וכן נזיר שנגע בעצם המת, אפלו עצם כשעורה, או נשאו
 2 - הרי זה מגלח עליו, ומביא קרבנות טמאה, וסותר את
 3 הקודמין; ואין עצם אחד מטמא באהל. אבל אם נטמא
 4 בגוש [א-אדמה] ארץ העמים [=ח"ל] או בשדה שנקרש קבר
 5 בתוכה שהן מטמאין במגע ובמשא, או שהאהיל [אחד
 6 מהמפורט תיכף: 'השריגים וכו' - האהיל] עליו [על הנזיר]
 7 ועל [וגם על] אחת משתים עשרה [הטומאות שנמנו לעיל
 8 בתחילת הפרק -] השריגים [=ענפים] היוצאים מן האילנות,
 9 או הפרעות [ואבנים בולטות] היוצאות מן הגדר, או מטה או
 10 גמל וכיוצא בו, או שנטמא באהל רבע עצמות שאין בהן
 11 לא רב בנין ולא רב מנין, או שנטמא ברביעית דם מן המת
 12 שהיא מטמא במגע ובמשא ובאהל, או שנטמא בגולל
 13 [כיסוי ארון המת] או בדופק [צידי הארון] שהן מטמאין
 14 במגע ובאהל, או שנטמא באבר מן החי או באבר מן המת
 15 שאין עליהן בשר פראוי - הרי זה אינו סותר.
 16 ז. אף על פי שבכל אלו הוא טמא טמאת שבעה, ומזה
 17 בשלישי ושביעי - אינו מגלח תגלחת טמאה, ולא מביא
 18 קרבנות, ולא סותר את הקודמין; אבל כל ימי הטמאה אין
 19 עולין [=נחשבים] לו ממנין ימי נזירותו.
 20 ח. נגע באהל המת, או בכלים הנוגעים במת - אינו מזה
 21 בשלישי ושביעי. ויראה לי, שזה דין המיוחד בנזיר; אבל
 22 כל אדם שנטמא בכלים טמאת שבעה, וזה בשלישי
 23 ושביעי, כמו שיתבאר בהלכות טמאת מת. וכן יראה לי,
 24 שזה שאינו מזה בשלישי ושביעי אם נגע בכלים, כדי
 25 שיעלו לו ימי טמאתו בכלים ממנין ימי נזירותו.
 26 ט. נזיר שנוצטע והחלט [לטומאה] - כל ימי תלוטו
 27 [=טומאתו] ושבעת ימי סופרו שסופר אחר שיטהר מצרעתו
 28 בין תגלחת ראשונה לשניה, אין עולין לו מימי נזירותו;
 29 אבל ימי הסגר [שלפני שהוחלט דינו], עולין לו. וכן אם זב
 30 בשורו, בין איש בין אשה - כל ימי זיבתו עולין להן, אף
 31 על פי שהן טמאין. ודבר זה, הלכה למשה מסיני הוא.
 32 י. אין צריך לומר, שאם נטמא הנזיר בשאר טמאות - שמי
 33 טמאתו עולין לו, ואינו סותר כלום; נטמא במת בתוך ימי
 34 צרעתו - סותר את כל הקודמין, שהרי בנזירותו הוא עומד,
 35 ואף על פי שהוא טמא.
 36 יא. הנזיר מתר בטמאת מת מצוה, ובתגלחת מצוה; ואסור
 37 בנין מצוה, בנין הרשות. כיצד? מי שנושע שישתה היום
 38 יין, שהרי מצוה עליו לשותו, ואחר כך נדר בנזיר - חלה
 39 נזירות על השבועה, ואסור בנין; ואין צריך לומר שהוא
 40 אסור בנין קדוש והבדלה, שאינו אלא מדברי סופרים.
 41 יב. וכיצד הוא מתר בטמאת מת מצוה? הנה מהלך בדרו,
 42 ופגע במת שאין שם מי שיקברנו - הרי זה מטמא לו,
 43 וקוברו. ודברים אלו, דברי קבלה הן.
 44 יג. נזיר וכהן שפגעו במת מצוה - ישמא נזיר, אף על פי
 45 שהוא סותר הימים הראשונים ומביא קרבן טמאה, ואל
 46 ישמא כהן; שנה - קדשתו קדשת שעה, ואפלו הנה נזיר
 47 עולם; והכהן - קדשתו קדשת עולם.

1 לטמאה, וחזקת הטמא טמא, עד שיטהר ודאי. ירד להקר
 2 [=להתקור] - הרי זה טהור, עד שידע שנגע; נמצא המת
 3 צף על פני המים - הרי זה בחזקת טמא, שחזקתו שנגע
 4 בזה שהוא צף.

יום שבת קודש כ"ט שבט ה'תשע"ג

פרק ז

7 א. יש טמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, ולא סותר
 8 את הקודמין, ואף על פי שנטמא בהן טמאת שבעה; לפי
 9 שלא נאמר בו "וכי טמא לנפש", אלא "וכי ימות מת
 10 עליו" - עד שישמא בטמאות שהן מעצמו של מת, ואחר
 11 כך יביא קרבנות טמאה, ויגלח תגלחת טמאה, ויפלו כל
 12 הימים הראשונים.
 13 ב. ואלו טמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן: על הנפל,
 14 ואפלו לא נחקשרו אבריו בגידיו; ועל פזית מבשר המת;
 15 ועל פזית נצל [מבואר בהמשך]; ועל עצמות שהן רב מנין
 16 העצמות, אף על פי שאין בהן רבע הקב [שם של מידה
 17 קטנה]; ועל עצמות שהן רב בנינו של מת, ואף על פי שאין
 18 בהן רבע הקב; ועל חצי קב עצמות, אף על פי שאין בהן
 19 לא רב בנינו ולא רב מנינו, וכל העצמות יהיו משל מת
 20 אחד, לא משני מתים; ועל השדרה הבאה ממת אחד; ועל
 21 הגלגלת של מת אחד; ועל אבר מן המת הבא ממת אחד,
 22 ועל אבר מן החי מאדם אחד - שיש עליהן בשר הראוי
 23 לעלות בו ארוכה [=עם סיכויי ריפוי כשהוא] בחי; ועל חצי
 24 לג דם הבא ממת אחד; ועל מלא חפנים רקב המת. איזה
 25 הוא נצל? זה בשר המת שנמוח ונעשה לחה סרוחה.
 26 ג. ואין רקב המת מטמא, עד שיקבר ערם בארון של שיש
 27 ויהיה בלו שלם. חסר ממנו אבר, או שנקבר בכסותו, או
 28 בארון של עץ או של מתכת [שעשויה להחליד] - אין לו
 29 רקב [שהרי נתערבו בו דברים נוספים]. ולא אמרו רקב אלא
 30 למת [מוות טבעי] בלבד - להוציא הרוג, שהרי חסר דמו.
 31 ד. קברו שני מתים כאחד [=ביחד], או שגזזו שערו או
 32 צפרניו וקברו עמו, או אשה עברה שמתה ונקברה ועברה
 33 במעיה - אין הרקב שלהן מטמא; וכן אם טחן המת עד
 34 שנעשה רקב, אינו מטמא - עד שירקב מאליו. טחן את
 35 המת, והניח עפרו עד שהרקב בלו, או שהרקב לשהוא
 36 חי, ומת והרקב הכל - הרי זה ספק; ואם נטמא לרקב זה,
 37 הוא ספק טמא. וכן אם נטמא ברבע [הקב] עצמות הבאות
 38 משדרה, או מן הגלגלת באהלן - הרי זה ספק טמא.
 39 ה. כל אלו השתים עשרה טמאות שמנינו - אם נגע נזיר
 40 באחת מהן, או נשאה, או האהיל הנזיר עליה, או האהילה
 41 הטמאה על הנזיר, או הנה הנזיר ואחת מן הטמאות האלו
 42 באהל אחד - הרי זה מגלח תגלחת טמאה, ומביא קרבן
 43 טמאה, וסותר את הכל; חוץ מן הרקב, שאינו מטמא במגע
 44 - שאי אפשר שיגע בכלו, שהרי אינו גוף אחד; אבל אם
 45 נשאו, או נטמא באהלו - מגלח.

10 אַתְּ לֹא תַעֲשֶׂה. וְהָלֵא נְזִיר שְׁגָלַח בַּיָּמִי נְזִיר עֹבֵר עַל לֹא
11 תַעֲשֶׂה וְעֵשָׂה, שְׁנֵאמֵר: "קְדוֹשׁ יְהִי, גְדֹל פְּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ"
12 - וּבְכָל מְקוֹם אֵין עֲשֵׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֵשָׂה
13 שְׁפִמּוֹתוֹ; וְלִמָּה דוֹחָה עֲשֵׂה שֶׁל תִּגְלַחַת הַנֶּגַע לְנִזְיֹרֹתוֹ?
14 מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵד נִטְמָא הַנְּזִיר בְּצִרְעָתוֹ, וַיְמִי חִלוּטוֹ אֵין עוֹלִין לוֹ,
15 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְהָרִי אֵינוֹ קְדוֹשׁ בְּהֵן, וּבְטֵל הַעֲשֵׂה מֵאַלְיוֹ,
16 וְלֹא נִשְׁאַר אֲלֵא לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא "תַעֲר לֹא יַעֲבֵר עַל
17 רֹאשׁוֹ"; וְלִפְיֶכֶף בָּא עֲשֵׂה שֶׁל תִּגְלַחַת הַצִּרְעָתוֹ, וְדָחָה אוֹתוֹ.

1 יד. פָּגַעוּ בוֹ שְׁנֵי נְזִירִים, אֶחָד נְזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאֶחָד נְזִיר
2 מֵאָה יוֹם - יִטְמָא נְזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם. הִיָּה אֶחָד נְזִיר עוֹלָם,
3 וְהַשְּׁנִי נְזִיר לְזִמְן קָצוֹב - יִטְמָא הַנְּזִיר לְזִמְן קָצוֹב; שְׁנִיזִיר
4 עוֹלָם, קִדְּשׁוֹ חֲמוּדָה מְזָה.
5 טו. וְכִיצַד הוּא מִתֵּר בְּתִגְלַחַת מִצְוָה? נְזִיר שְׁנִצְטַרַע וְנִרְפָּא
6 מְצִרְעָתוֹ בְּתוֹךְ יָמֵי נְזִירוֹת - הָרִי זֶה מִגְלַח כָּל שְׁעָרוֹ; שֶׁהָרִי
7 תִּגְלַחַתוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנֵאמֵר בְּמִצְרַע: "וְגִלַּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ"
8 וְגו', וְכָל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה - אִם יָכוֹל
9 אֵתָּה לְקַיֵּם אֶת שְׁנֵי־הֵם, מוֹטָב; וְאִם לֹא, יָבוֹא עֲשֵׂה וְיִדְחָה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ג-כ"ט שבט ה'תשע"ג

49 מסים — אין שומעין להם עד שיקבלו עליהם זו וזו".
50 והוא: שיתנו דבר קבוע כל-שנה, כפי שיקבע המלך בעת
51 ההיא ויהיו נכנעים ונתונים במורא ושלמות, וזהו ענין
52 השעבוד. אבל אם לא ישלימו אתנו — נצטוונו להרוג
53 כל-זכר בעיר, קטן וגדול, ולקחת כל-שללה וכל-הנשים,
54 והוא אמרו יתעלה: "ואם-לא תשלים עמך וגו'" (שם, יב).
55 וכל-זה (שם לא השלימו אין הורגין את כולם) הוא דין
56 מלחמת הרשות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח'
57 מסוטה (מוד: ובפרק ב' מסנהדרין (כ)).

58 המצוה הנ"ו — האזהרה שהזהרנו שלא לקרא שלום
59 לעמון ומואב לעולם, והוא שה' צונו שבצורנו על הערים
60 נשלח לאנשיהן לפני המלחמה שיכנעו ויבקש מהם
61 שישלימו אתנו; אם ימסרו לנו את-העיר, אסור לנו
62 להלחם בהם ולהרוגם, כמו שבארנו במצוה ק"ץ ממצות
63 עשה — חוץ מעמון ומואב שאין נוהגים עמיהם מנהג
64 זה; אלא הזהירנו ה' מלהקדים להם שלום ומלבקש
65 שיכנעו. והוא אמרו יתעלה: "לא-תדרש שלום וטבתם
66 (שם כג, ז). ולשון ספרי (שם): "מכלל שנאמר: כִּי-תִקְרַב
67 אֶל-עִיר לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ וְקִרְאתָ אֲלֶיהָ לְשָׁלוֹם (שם כ, י) כֹּל
68 אֵף כָּאֵן? (בעמון ומואב) תִּלְמֹד לומר: "לא-תדרש שלום
69 וטבתם". מכלל שנאמר: ("לא תסגר עבד אל אדוניו .. עמך
70 יישב) בַּטּוֹב לוֹ" (שם כג, יז) כֹּל אֵף כָּאֵן (בעמוני ומואבי),
71 תִּלְמֹד לומר: ("לא תדרוש שלום") "וטבתם, כל-ימיה
72 לעולם" (שם, ז).

73 המצוה הנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלקרות אילנות
74 מאכל בשעת המצור על עיר כדי להציק לאנשיה ולהכאיב
75 להם, והוא אמרו יתעלה: "לא-תשחית את-עצה — ואתו
76 לא תכרת" (שם כ, טו). וכן נקנסת כל-השחיתה בכלל לאו
77 זה, כגון מי שישרוף בגד לבטלה או ישבור כלי לבטלה
78 — הרי זה עובר משום "לא-תשחית" ולוקה ובסוף מכות
79 (כב). ונתבאר, שקוצץ אילנות טובות — לוקה. אמרו: ולא

יום ראשון כ"ג שבט ה'תשע"ג

18 יום ראשון כ"ג שבט ה'תשע"ג
19 מצות לא תעשה מו. מצות עשה קצ.
20 מצות לא תעשה נו. נז. מצות עשה קצב. קצג.
21 המצוה המ"ו — האזהרה שהזהרנו שלעולם לא לגור
22 בארץ מצרים, כדי שלא נלמד כפירתם וישראל ננהג
23 כמנהגייהם המגנים לדעת התורה, והוא אמרו יתעלה: "לא
24 תספון לשוב בדרך הזה עוד" (דברים יז, טו). וכבר נכפל
25 הלאו בענין זה שלש פעמים, אמרו (ירושלמי סוכה פרק ד
26 הלכה א): בשלשה מקומות הזהירה תורה את-ישראל שלא
27 לשוב למצרים, ובשלשה חזרו למצרים ובשלשתן נעשו.
28 שלשת המקומות — אחד מהם הוא שהזכרנו; והשני —
29 אמרו: "בדרך אשר אמרת לי לא-תסיף עוד לראתה" (שם
30 כח, טח); והשלישי — אמרו: "כי אשר ראיתם את-מצרים
31 היום לא תספו לראתם עוד עד-עולם" (שמות יד, יג)
32 ואף-על-פי שפשט הלשון שהוא ספור, בא לנו בקבלה
33 שהוא לאו. וכבר נתבאר בסוף גמרא סכה (נא): שגם
34 אלכסנדראי היא מכלל הארץ שאסור לדור בה, ומים
35 אלכסנדראי מודדים חבל ארץ (חלקת-אדמה) בארץ ארבע
36 מאות פרסה ורחב ארבע מאות פרסה, וזוהי כל-ארץ
37 מצרים שאסור לדור בה. אבל מתר לעבר בה לשם מסחר
38 או כדי לעבר ארץ אחרת. ובפרוש אמרו בירושלמי
39 (סנהדרין סוף פרק י): לשיבה אי אתה חוזר, אבל אתה חוזר
40 לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש הארץ.

41 המצוה המשלימה מאה ותשעים — הצווי שנצטוונו
42 (לנהוג כמה פרטי דינים) במלחמת שאר האמות, והיא
43 הנקראת: מלחמת רשות. שכן נצטוונו שאם נלחם עמיהם,
44 נכרות עמיהם ברית על נפשם בלבד (שלא נהרגם); אם
45 ישלימו עמנו וימסרו לנו את-הארץ, אז נטיל עליהם
46 תשלום מסים ועבדות, והוא אמרו יתעלה: "יהי לי למס
47 ועבדות" (דברים כ, יא). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם):
48 "אמרו: מקבלין אנו עלינו מסים ולא שעבוד, שעבוד ולא

1 המצוה הרי"ד — הצווי שנגצטוינו שיטיחד הקתן לאשתו
 2 שנה שלמה, ולא ילך בה למסעות ולא יצא לצבא כבוש,
 3 ולא יתחב בכל-הדומה לזה — אלא ישמח עמה שנה
 4 תמימה מיום שכנסה (נשאה), והוא אמרו יתעלה: "נקי
 5 יהיה לביתו שנה אחת ושמת את-אשתו אשר-לקח" (שם)
 6 כד, ה). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מג).
 7 המצוה השי"א — האזהרה שהזהרנו מלהוציא את-
 8 הקתן מביתו במשך שנה לשום עבודה מן-העבודות לא
 9 למלחמה ולא לזולתה, אלא נפטרונו במשך כל-השנה
 10 מחובות הגורמים להעדרו מביתו, והוא אמרו יתעלה:
 11 "ולא-יעבר עליו לכל-דבר" (שם). ולשון גמרא סוטה
 12 (מד): "לא יצא בצבא" (שם) וכולו בצבא הוא בלא יצא,
 13 אכל תמנן פלי זין ויספק מים ומזון — תלמוד לומר:
 14 "ולא-יעבר עליו לכל-דבר, עליו הוא דאין אתה מעביר
 15 אכל אתה מעביר על אחרים (שאר הפטורים מהמלחמה,
 16 הבונה בית וכו'), וכי מאחר דנפקא לי (שאני לומדו) מ'לא-
 17 יעבר עליו לכל-דבר", "לא יצא בצבא" למה לי? לעבר
 18 עליו בשני לאוין". וכבר בארנו בכלל התשיעי שלא
 19 כל-מה שחייבים עליו בשני לאוין יהיה שתי מצות. ודע
 20 שגם הקתן עצמו (בנוסף לאזהרה המוטלת על הממונים על
 21 הגיוס והפטור לצבא) מזהר מלצאת מביתו, כלומר: לנסע
 22 — כל-השנה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ח'
 23 מסוטה (שם).
 24 המצוה הנ"ח — האזהרה שהזהרנו מלירוא את-הכופרים
 25 בשעת המלחמה ומלערוץ (לפחד) מפניהם, אלא חובה
 26 להתאמץ ולהתחזק ולעמוד כנגד העם האחר (האויב).
 27 וכל-הנסוג ופונה לאחור — הרי זה עבר על לא-תעשה,
 28 והוא אמרו: "לא תערוץ מפניהם" (שם ז, כא). וכפל
 29 את-הלאו ואמר: "לא תיראום" (שם ג, כב). וכפל את-הצווי
 30 בענין זה הרבה, כלומר: שלא לערוץ ושלא לפנות לאחור
 31 בשעת המלחמה לפי שבמצב זה אפשר לקיים את דבר
 32 האמת. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מב).
 33 המצוה הרכ"א — הצווי שנגצטוינו בדין יפת תאר, והוא
 34 אמרו יתעלה: ("כי תצא למלחמה...") "וראית בשביה אשת
 35 יפת-תאר" (שם כא, יא) וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש
 36 קדושין (כא).
 37 המצוה הרכ"ג — האזהרה שהזהרנו מלמכור אשת
 38 יפת-תאר אחרי בעילתה באותה הפעם שבא עליה בשעת
 39 כבוש העיר, כמו שנתבאר במקומו, והוא אמרו יתעלה:
 40 "והיה אם-לא תפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא-
 41 תמכרה בכסף" (שם, יד).
 42 המצוה הרכ"ד — האזהרה שהזהרנו גם בן מלהעביר
 43 יפת-תאר אחר בעילתה. פונתי באמרי "להעבירה": שלא
 44 יעשנה שפחה ויניחנה אצלו כשאר השפחות העובדות
 45 דרך שפחות, והוא אמרו יתעלה: "לא-תתעמר בה תחת

1 ואתה תהי מהכא: "ממנו תאכל ואתו לא תכרת" וכבר
 2 נתבארו דיני מצוה זו בפרק ב' מבבא בתרא (כו).
 3 המצוה הקצ"ב — הצווי שנגצטוינו שבזמן שיצאו
 4 מחנותינו למלחמה נכין דרך מחוץ למחנה שבו פנו, ולא
 5 יעשה כל-איש צרכיו בכל-מקום (על פני השדה) ויבין
 6 האהלים — פדרך שעושים האמות — והוא אמרו
 7 יתעלה: "ויך תהיה לך מחוץ למחנה וגו'" (שם כג, יג).
 8 ולשון ספרא (פרשת תצא): "אין יד אלא מקום, שנגמר:
 9 והנה מציב לו יד" (שמאל-א טו, יב).
 10 המצוה הקצ"ג — הצווי שנגצטוינו שיהא כלי החפירה
 11 תלוי עם כלי המלחמה לכל-אנשי המחנה כדי לחפור בו
 12 מקום שיפנה שם בדרך המוכנה לך, ויכסה את-הצואה
 13 אחר שיפנה, כדי שלא תראה הצואה על פני הארץ
 14 במחנה המלחמה דוקא, כמו שאמר בתחלת הפרשה:
 15 "כי-תצא מחנה על אייך" (דברים כג, י). ולשון צווי זה
 16 הוא אמרו יתעלה: "ויחד תהיה לך על-אונך" (שם, יד).
 17 ולשון ספרי (פרשת כיתצא): "אין אונך אלא מקום זיונה"
 18 (כלי מלחמה — וצריך היתר להיות "על אונך").
 19 **יום שני כ"ד שבט ה'תשע"ג**
 20 **מצות עשה קצא. ריד.**
 21 **מצות לא תעשה שיא. נח.**
 22 **מצות עשה רכא. מצות לא תעשה רסג. רסד.**
 23 המצוה הקצ"א — הצווי שנגצטוינו למנות כהן שיוכיח
 24 (יטיף וינאם) לפני העם את-תוכחת המלחמה ("שמע ישראל
 25 אתם קרבים היום למלחמה וגו'" — דברים כ, ג), ויחזיר מי שאינו
 26 ראוי שילחם, הן מפני חלשתו, הן מפני שמחשבותיו
 27 תלויות בדבר הגורם לו חסר גישה למלחמה — והם
 28 שלשת הדברים שבאר הכתוב (בית, כרם, אשה) — ורק
 29 אחר-כך מתחילים במלחמה. וכהן זה נקרא: 'משוח-
 30 מלחמה'. ויאמר בתוכחתו פלשון הנזכר בתורה, ויוסיף
 31 בענין זה דברים המעודדים את-העם למלחמה ומביאים
 32 אותם למסור את-נפשם על נצחון דת ה', ועל הנקמה
 33 בסכלים המקלקלים את-סדר הישוב, והוא אמרו יתעלה:
 34 "והיה קרבכם אל-המלחמה ונגש הכהן" (שם, ב). אחר-
 35 כך יצוה להכריז בשורות הצבא להחזיר רבי הלכב,
 36 וכל-מי שבנה ולא ישב או נטע ולא אכל, או ארש ולא
 37 כנס כמו שבאר הכתוב, והוא אמרו: "ודברו השטרם"
 38 (שם, ה). אמרו בגמרא (סוטה מג): "ודברו השטרם — פהן
 39 מדבר ושטר משמיע". וכל-זה, כלומר: תוכחת משוח-
 40 מלחמה וההכרזה בערכי המלחמה אינו חובה אלא
 41 במלחמת הרשות ובה נהג דין זה; אבל מלחמת מצוה —
 42 אין בה שום דבר מפל-זה, לא תוכחה ("שמע ישראל וגו")
 43 ולא הכרזה (להחזיר שלושה סוגים שבמקרא), כמו שנתבאר
 44 בפרק ח' מסוטה (מד). ושם נתבארו דיני מצוה זו.

45 ההכרחיות הן ששים, בתנאי שנניח שאדם זה שאמרנו
 46 שהוא חייב בששים מצות אלו בהכרח נמצא במצב רב בני
 47 אדם הינו: שהוא גר בבית שבוער, ואוכל מיני המזון
 48 הידועים שהם מזון בני אדם, כלומר לחם ובשר, ועושה
 49 מסחר עם בני אדם, ונושא אשה ומוליד בנים. וששים
 50 מצות אלו הן לפי הסדר שסדרנו במנינו זה: המצוה א,
 51 ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י — וזו העשירית אין הנשים
 52 חייבות בה; יא — וגם היא אינה חובה לנשים; יב —
 53 ואינה חובה לנשים; יג — ואינה חובה לנשים; יד —
 54 ואינה חובה לנשים; טו, יח — ואינה חובה לנשים; יט,
 55 כו — וזו מיחדת לזכרי הפהנים; לב, נד, עג, צד, קמג,
 56 קמו, קמז, קמט, קנ, קנב, קנד, קנה, קנו, קנז, קנח, קנט,
 57 קס, קסא — ואינה חובה לנשים; קסב, קסג, קסד, קסה,
 58 קסו, קסז, קסח — וזו אינה חובה לנשים; קסט — וזו
 59 אינה חובה לנשים; קע — ואינה חובה לנשים; קעב,
 60 קעה, קפד, קצה, קצז, רו, רז, רח, רט, רי, ריא, ריב —
 61 וזו אינה חובה לנשים; ריג, ריד — והיא מיחדת לזכרים;
 62 רטו — וגם היא מיחדת לזכרים.

63 הנה נתבאר לך, שמששים המצות ההכרחיות האלה מ"ו
 64 מצות הן חובה גם לנשים, וארבע עשרה מצות מהן
 65 אינן חייבות בהן. ויהיה לך הסימן בששים מצות ההכרחיות
 66 האלו ששים המה מלכות (שיר השירים ו, ח), ויהיה הסימן
 67 בהשמטת הארבע עשרה מן הנשים אצלך (דברים לב, לו)
 68 או יהא הסימן בחובת המ"ו מצות בלבד לנשים גם את בדם
 69 בריתך (זכריה ט, יא) כלומר: מנין בדם חובה להן והן הברית
 70 המיוחדת לאשה בהכרח.

71 זהו מה שראינו לרשם במנין מצות עשה.
 72 ומאת ה' אשאל עזר לקיים כל-מה שצוה בו מהן
 73 ולהתרחק מכל מה שזהיר ממנו.
 74 וזהו (התרי"ג מצוות) מה שצוינו לכלול במאמר זה (כלומר:
 75 בספר המצוות).

**התחלת מחזור הל"ב
 במסלול ספר המצוות**

יום שלישי כ"ה שבט ה'תשע"ג

76 **הספר הזה . .**
 77 **במצות עשה**
 78 **הספר הזה "ספר המצוות" בו אבאר את-מנין המצות ואיך**
 79 **ראוי למנותן. ואביא לך ראיות מפסוקי התורה**
 80 **ומדברי חז"ל על פרושן, ואקדים כללים (שורשים — יסודות)**
 81 **שראוי לסמך עליהם במנין המצוות. וכשיצא מנינן נכון על**
 82 **פי המאמר הזה בראיה ברורה שאין בה ספק — תתברר**
 83 **לקורא טעותו של כל-מי שמנה הפך מה-שמנינו אנחנו. ואין**
 84 **לי צורך להשיב לאדם מסים ולא לברר טעותו. פיון**

1 אשר עניתה" (שם). ולשון ספרי (פרשת תצא שם): "לא-
 2 תתעמר בה — שלא תשתמש בה". הנה נתבאר לך ששני
 3 לאוין אלו מזהירים על שני ענינים נפרדים, והם: שהזהר
 4 מלמכרה לזולתו וגם מלהשארה אצלו הרף שפחות, אלא
 5 כמו שצוה תעלה: "ושלחתה לנפשה". וכך פראו
 6 (בדוגמא לפירוש שביפת-תואר) במה שנגאמר: בגונב נפש
 7 "והתעמר-בו ומכרו" (שם כד, ז), אמרו (ספרי שם):
 8 משכינסו לרשותו וישתמש בו. וכך נתבארו דיני פת-
 9 תאר בתחלת קדושין (כא:).

סיום חלק המצוות-עשה

[כתבה רבינו בסמוך למצות עשה רמח]

12 ודע שזה שאמתי בכל-מצוה אבאר נתבארו דיניה במקום
 13 פלוני, אין פונתי בכך שאותו הפרק או אותה
 14 המסקתא כוללת כל-דיני אותה המצוה, עד שלא תעדר
 15 משם שום שאלה, אלא אני מזכיר את-המקום שיש בו
 16 עקר הלכות אותה המצוה ורב דיניה, אף-על-פי שיש
 17 שאלות רבות מהלכות אותה המצוה מפזרות במקומות
 18 אחרים בתלמוד, שלא אזכיר מקומן עתה.

19 וכאשר תתבונן בכלל המצות האלה, שקדם זכרן, תמצא
 20 מהן מצות שהן חובה לצבור לא לכל-יחיד ויחיד,
 21 כגון: בנין בית-הבחייה והקמת מלך והקמת נרע צמלק.
 22 ומהן מצות שהן חובה ליחיד, אם עשה מעשה פלוני או
 23 אם ארע לו מצב פלוני, כגון קרפן שונג וקרפן הזב,
 24 ואפשר שישאר (האחד מבני) אדם כל-ימי חייו, ולא יעשה
 25 אותו המעשה ולא יארע לו אותו הדבר. ויש ממצות אלו
 26 גם דינים, כמו שבאנו, כגון דין עבד עברי, ודין אמה
 27 עבריה, ודין עבד כנעני, ודין שומר חנם ודין שואל
 28 ודולתם ממה-שקדם זכרו. ואפשר שישאר אדם כל-ימי
 29 חייו ולא ידון בדין זה ולא יתחייב במצוה זו. ומהן גם
 30 מצות שאינן חובה אלא בפני הבית, כגון התגיגה והראיה
 31 ומצות הקהל וכך הן הן פנון אחת אחת. ומהן גם מצות
 32 שאינן חובה אלא למי שיש לו רכוש, כגון מעשרות
 33 ותרומות ומתנות כהנה ומתנות עניים, כלומר הלקט
 34 והפרט והשכחה והפאה והעוללות; ואפשר שלא יהא לו
 35 אותו הרכוש ולא יתחייב בהן ויחייב אדם כל-ימיו ולא
 36 יתחייב במצוה מן-המצות אשר מן-הסוג הזה. אבל
 37 הצדקה אינה בכלל אלו, לפי שהיא חובה אפלו לעני
 38 המתפונס מן-הצדקה כמו שבאנו. ומהן מצות שהן
 39 חובה על-כל-אדם בהכרח, בכל-זמן ובכל-מקום ובאיה
 40 מצב שיהיה, כגון הציצית והתפלין ושמירת שבת, ואנו
 41 נקרא את-המצות שמסוג זה: המצות ההכרחיות, לפי שהן
 42 חובה בהכרח על-כל-אדם מישאל שהוא גדול בשנים
 43 בכל-זמן ובכל-מקום ובכל-מצב.

44 וכאשר תתבונן ברמ"ח מצות עשה אלו תמצא, שהמצות

למנות עשה שְׁבֵחָה עם מצות עשה, ולא שְׁבֵחָה עם מצות
 לא-תעשה.
 הפלל השביעי: שאין למנות פְּרָטִי הלכות המצוה.
 הפלל השמיני: שאין למנות השלילה עם האזהרה.
 הפלל התשיעי: שאין למנות את-הלאוין והעשה, אלא
 את-הענינים שמזוהרים ושמצוים עליהם.
 הפלל העשירי: שאין למנות את-ההקדמות שהן לאיזו
 תכלית שהיא.
 הפלל האחד-עשר: שאין למנות חלקי המצוה, כל-חלק
 בנפרד, אם כללם מצוה אחת.
 הפלל השנים עשר: שפפעלה שמצוים על עשייתה, אין
 למנות כל-חלק שְׁבֵחָה לבדו.
 הפלל השלישה עשר: שמספר המצות אינו מתרבה לפי
 מספר הימים שבהם נוהגת המצוה ההיא.
 הפלל הארבעה עשר: איך ראוי למנות קיום הענינים
 במצות עשה.
יום רביעי כ"ו שבט ה'תשע"ג
יום חמישי כ"ז שבט ה'תשע"ג
יום שישי כ"ח שבט ה'תשע"ג
 בימי לימוד הקדמת היד ילמד כל אחד ואחד מהשורשים
 (—הכללים) כפי יכולתו, לחלק השאר ללמוד בימים
 הסמוכים בנוסף על לימוד מצות אותו יום].
 והנני חוזר לבאר כל-פלל מהם ולהביא ראיות עליו, אם
 ירצה השם.
 הפלל הראשון: שאין למנות במנין הזה את-המצות שהן
 מדרבנן.
 דע שענין זה לא היה צריך להעיר עליו, פי הוא ברור.
 שהרי בין שלשון התלמוד (מכות כג) הוא: "שש מאות
 ושליש-עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני" — איך נאמר
 בדבר שהוא מדרבנן שהוא מפלל המנין? אלא העירנו על
 כך, מפנין שכבר טעו בזה ומנו גר חנניה ומקרא מגלה
 בכלל מצות עשה, וכן מאה ברכות בכל-יום ונחום אבליים
 ובקור חולים וקברת מתים והלבשת צרמים וחשוב תקופות
 ושמונה עשר יום לגמר בהן את-ההלל. אכן יש להסתכל
 בתמיהה במי ששומע את-דבריהם נאמרו לו למשה
 בסיני" ומונה קריאת ההלל, שבו שבח דוד לפני השם
 ותעלה, (כאלו) בזה נצטוו משה; ומונה גר חנניה, שקבעו
 אותו חקמים בבית שני. וכן מקרא מגלה! ואיני סבור

שהתועלת והתכלית המכוננת במאמר זה תשגנה על-ידי
 מבקשיהן בלי זאת. שכן אבאר את-המצות בלן ומנינן —
 מצוה מצוה — ואביא ראיה על כל-מה-שיש בו ספק, או
 מה שאפשר שישגה מי שאין לו בקיאות בדיני התורה,
 ואסיר שגיאתו ואבאר כל מה-שיש בו ספק.
 אבל אין פונתי בחבור זה לפרט דיני איזו מצוה מן-המצות,
 אלא למנותן בלבד. ואם אמנם אפשר מהן משהו
 בשעת הזכרתן, הרי אפשרשנו על דרך פרוש השם (לצורך
 הסברת "שם" — מהות המצוה — אך לא כדי לפרט הלכותיה), כדי
 שיודע מה הוא העשה או הלאו הזה, ולא יזה דבר נתן השם
 הזה. וכשתשג ידעת מנינן על פי ראיות מן-החבור הזה,
 אז אפירן בדרך סתם בראש אותו החבור הכולל (בפתיחת
 ספר "משנה תורה") במה שזכרנו (כמו שהזכרנו לעיל).
הפללים (שורשים)
 ואני עתה מתחיל בזכרון הפללים שראוי לסמוך עליהם
 במנין המצות, והם ארבעה עשר פללים. אף אקדים
 [ואמר] שפלל המצות שכולל ספר התורה, שצננו השם בהן
 — הן שש מאות ושלוש עשרה מצות, מהן — מצות עשה
 רמ"ח, במנין אברי גוף האדם; ומהן — מצות לא-תעשה
 שס"ה, והן במנין ימות החמה (שנת השמש). ומנין זה נזכר
 בלשון התלמוד בסוף גמרא מכות (כג). אמרו: שש מאות
 ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני: שס"ה כנגד
 ימות החמה, ורמ"ח כנגד אבריו של אדם. ועוד אמרו
 (תנחומא פרשת תצא) על דרך הדרש על שמצות עשה במנין
 האברים, פלומר: כל-אבר ואבר אמר לו לאדם: עשה בי
 מצוה; ושמצות לא-תעשה במנין ימות השנה, פלומר:
 כל-יום ויום אמר לו לאדם: אל תעש בי עברה. וזה לא
 נעלם מאף אחד מפלמי שמנה את-המצות, פלומר: שזהו
 מנינן, אלא ששגו שגיאה גמורה בדברים המנויים, כמו
 שיתבאר בחבור זה, וזאת מפני שלא ידעו עניני י"ד
 הפללים (השורשים) האלה שאבארם עכשו:
 הפלל הראשון מהם: שאין למנות במנין הזה את-המצות
 שהן מדרבנן.
 הפלל השני: שלא כל מה-שנלמד באחת משלוש עשרה
 מדות שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי למנותו.
 הפלל השלישי: שאין למנות מצות שאינן נוהגות
 לדורות.
 הפלל הרביעי: שאין למנות צוים הנוגעים לכל-מצות
 התורה בלה.
 הפלל החמישי: שאין למנות טעם המצוה כמצוה בפני
 עצמה.
 הפלל השישי: שהמצוה שיש בה עשה ולא-תעשה, יש

48 מגלה וכדומה בין המצוות שנאמרו לו למשה בסיני. ולשון
 49 הגמרא בשבועות (ט): אין לי אלא מצוות שנצטוו על הר
 50 סיני; שצתידין להתחדש, כגון מקרא מגלה, מניין? תלמוד
 51 לומר: "קנימו וקבלו" (אסתר ט, כז) — קנימו מה שיקבלו
 52 כבר, והוא: שיאמינו בכל-מצוה שיתקנו הנביאים
 53 והחכמים בלאחר מכן.

54 אבל תמהני: מדוע מנו מצוות עשה שהן מדרבנן, כמו
 55 שהזכרנו, ולא מנו גם-כן מצוות לא-תעשה שהן
 56 מדרבנן? הרי כמו שמנו בין מצוות עשה נר חנכה ומקרא
 57 מגלה ומאה ברכות והלל, הנה להם למנות גם-כן בכלל
 58 מצוות לא-תעשה — עשרים שניות כעשרים מצוות לא-
 59 תעשה? כי כמו שכל-ערוה וערוה (איסורי ביאה) היא
 60 לא-תעשה דאורייתא, כך כל-שניה ושניה (נשים שהן קרובות
 61 של קרוביו של האדם — "שניות" — שמן התורה היו מותרות) היא
 62 לא-תעשה דרבנן, כמו שבארו ואמרו (יבמות פרק ב משנה ד):
 63 שניות מדברי סופרים. וכבר נתבאר בתלמוד, שמה שצאמו
 64 במשנה "אסור מצוה" רצונם לומר: השניות. ואמרו: מאי
 65 (מהו לשון) מצוה? מצוה לשמע דברי חכמים. וכך הנה להם
 66 למנות בתוך הכלל אחת חלוצה, שהיא מדברי סופרים!

67 כללו של דבר: אלו מנינו כל-עשה דרבנן וכל-לא-תעשה
 68 דרבנן, הנה הענין מגיע לאלפים רבים! וזה דבר
 69 ברור שאין בו נסתר כלל, והוא: שכל מה-שהוא מדרבנן
 70 אינו נחשב בכלל תרי"ג מצוות, לפי שהסכום הזה כלם
 71 פסוקי תורה ואין בהם שום דבר מדרבנן, כמו שנתבאר. אף
 72 זה שהם מונים מקצת דברים שהם מדרבנן ומניחים
 73 מקצתם לפי בחירתם — זה דבר שאי-אפשר לקבלו בשום
 74 פנים, יאמרו מי שיאמרו. וכבר בארנו ענין הכלל הזה
 75 וראיתו עד שלא נשאר שמץ ספק לשים אדם.

76 הכלל השני: שלא כל מה-שנלמד באחת משלש עשרה
 77 מדות (כללי לימוד) שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי
 78 למנותו.

79 כבר בארנו בראש חבורנו על פרוש המשנה, שרבי דיני
 80 התורה נלמדים בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת
 81 בהן, ושתידין שנלמד במדה מאותן המדות פעמים יש בו
 82 מחלקת; אף יש דינים שהם פרושים מקבילים ממש רבנו
 83 ואין בהם מחלקת, אלא שמביאים עליהם ראיה באחת
 84 מי"ג מדות. שכן מחכמת הפתוי שאפשר למצוא בו רמז
 85 המורה על אותו הפרוש המקבל או הקש המורה עליו,
 86 וכבר בארנו ענין זה שם. מנין שהדבר כן — הרי לא
 87 כל-החכה) שנמצא שחכמים הוציאוה במדה מי"ג מדות
 88 נאמר עליה שהיא נאמרה למשה בסיני; אף גם לא נאמר
 89 על כל מה-שנמצא שחז"ל סומכים אותו בתלמוד על אחת
 90 מי"ג מדות. שהוא מדרבנן — כי הוא יכול להיות פרוש
 91 מקבל. והענין כך הוא: כל מה-שלא תמצאנו מפרש בתורה
 92 ותמצא שהתלמוד למד אותו באחת מי"ג מדות, אם פרוש

1 שידמה משהו או יעלה על לבו שנאמר למשה בסיני שיצוה
 2 אותנו, שאם בסוף מלכותנו יקרה לנו עם היינים כך וכך
 3 שנתחבב להדליק נר חנכה. אף נראה לי, שמה שהכשילם
 4 בכך הוא, שאנו מברכים על דברים אלו: "אשר קדשנו
 5 במצותיו וצונו על מקרא מגלה, ולהדליק נר חנכה, ולגמור
 6 את-ההלל"; וגם שהתלמוד (שבת כג.) שואל (על כך שמברכים
 7 על מצוות דרבנן "וצונו"): היכן צונו? ואמרו: מ"לא תסור".
 8 ואם אמנם משום כך מנו — הנה ראוי שימנו כל-דבר שהוא
 9 מדרבנן, מנין שכל מה-שיצונו חכמים וכל מה-שאסרו
 10 עלינו, הרי כבר נצטוה משה רבנו בסיני שיצוה אותנו
 11 לקנימו, שכן הוא אמר: "על-פי התורה אשר יורוף ועל-
 12 המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" (דברים יז, יא). והזיכרנו
 13 מלעבר על דבריהם בשום ענין ממה-שצונו וקבעו ואמר:
 14 "לא תסור מן-הדבר אשר-יאמרו לך ימין ושמאל" (שם). אבל
 15 אם נכון למנות כל מה-שהוא מדרבנן בכלל תרי"ג מצוות,
 16 מנין שהוא נכנס לכלל אמרו ותעלה: "לא תסור", ויעל-
 17 המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" — מדוע נתייחדו אלו
 18 מזולתן? ויהי כמו שמנו נר חנכה ומקרא מגלה, כך הנה
 19 נכון למנות נטילת ידים ומצוות ערוה, שהרי אנו מברכים:
 20 אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים, ועל מצוות ערוה,
 21 כמו שאנו מברכים: על מקרא מגלה, ולהדליק נר של חנכה
 22 — והכל מדרבנן! ובפרוש אמרו (חולין קו.): מים ראשונים
 23 (נטילת ידים שלפני הסעודה) מצוה. מאי מצוה? אמר אביי:
 24 מצוה לשמע דברי חכמים. כמו שאמרו במקרא מגלה ונר
 25 חנכה: היכן צונו? מ"לא תסור". וכבר נתבאר, שכל מה-
 26 שתקנו הנביאים, עליהם השלום, שעמדו אחרי משה רבנו
 27 — הוא גם-כן מדרבנן. ובפרוש אמרו (ערוה כא.): בשעה
 28 שתקן שלמה ערוה וידים (נטילת ידים) יצתה בת-קול
 29 ואמרה: "חכם בני ושמוח לבי וכו'" (משלי כז, יא). ובמקומות
 30 אחרים בארו, שערוה וידים — דרבנן, וידים — מדברי סופרים.
 31 ובכך נתבאר לך שכל מה-שתקנו אחר משה רבנו נקרא:
 32 דרבנן.

33 הנה בארתי לך זאת, כדי שלא תחשב שמקרא מגלה —
 34 מנין שהוא תקון נביאים — נחשב מדאורייתא (ואינו
 35 דומה לשאר מצוות דרבנן), שהרי ערוה וידים מדרבנן (ולא נמנה
 36 במצוות) אף-על-פי שהם תקון שלמה בן-דוד ובית דינו. וזה
 37 מה-שנעלם מזולתנו (בעל "הלכות גדולות"), ולכן מנה
 38 הלבשת ערמים, לפי שמצא בישעיה: "כיי-תראה ערם
 39 וכסיתו" (ישעיה נח, ז). ולא ידע שזה נכנס לכלל אמרו: "די
 40 מחסרו אשר יחסר לו" (דברים טו, ח). כי ענין הצווי הזה —
 41 ואין בזה שום ספק — שנאמר את-הרעבים, ונלביש
 42 את-הערמים, ונתן מצע למי שאין לו מצע, וכסוי למי שאין
 43 לו כסוי, ונשיא את-הפנוי שאין לו יכלת להתחתן, ונרפב
 44 מי שדרכו לרכב, כמפרסם בדברי התלמוד (כתובות סו):
 45 שכל-זה נכנס לכלל אמרו: "די מחסרו". אף באלו לשון
 46 התלמוד מחבר אצל אלו בלעגי שפה ובקשון אחרת (ולכן
 47 טעו בדבר המפורש בתלמוד); ולולא כך — לא מנו מקרא

1 כל-דָּבָר שְׁנִלְמַד בְּמֵדָה אַחַת מִי"ג מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרְשֶׁת
2 בְּהֵן — כִּי אִזְ הִיָּה מִסְפֵּר הַמְצוּת מְגִיעַ לְאֲלָפִים רַבִּים.
3 שְׁמָא תַחֲשַׁב שְׁאֲנוּ נִמְנָעִים מִלְּמַנּוֹתָן מִפְּנֵי שְׁאִינֵן בְּרוּרוֹת,
4 וְשִׂאוֹתוֹ הֵדִין הַנְּלָמֵד בְּאוֹתָהּ הַמְּדָה אוֹלֵי נְכוּן אוֹלֵי בְּלַמֵי
5 נְכוּן — לֹא זֹאת הִיא הַסְּבָה, אֲלָא הַסְּבָה הִיא, שְׁכַל
6 מֵה-שְׁנִלְמַד הֵם עֲנָפִים מִן-הַעֲקָרִים שְׁנִנְאָמְרוּ לוֹ לְמִשְׁהָ בְּסִינֵי
7 בְּפָרוּשׁ, וְהֵם: תַרְנִי"ג מְצוּת.
8 וְאַפְלוּ הִיָּה מִשְׁהָ בְּעֲצָמוֹ הַלּוּמֵד, הַרְי אֱלוֹ אֵינֵם נְמִינִים.
9 וְהַרְאַה לְכָל-זֶה אֲמַרְם בְּגִמְרָא תְּמוּרָה (טז): אֲלָף
10 וּשְׁבַע מֵאוֹת קַלִּין וְחִמְרִין וְגוּרוֹת שׁוֹת וְדִקְדּוּקֵי סוּפְרִים
11 נִשְׁתַּכְּחוּ בַיָּמֵי אֲבָלוּ שֶׁל מִשְׁהָ, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן הִתְזַיְיָן
12 עֲתִנְיָאֵל בְּ-קַנְזוּ מִפְּלוּלוֹ, שְׁנִנְאָמְרוּ: "וַיֹּאמְרוּ כָּל-בְּאֲשֶׁר-יָבִי
13 אֶת-קְרִיַת-סֵפֶר וְלִכְרָה וְגו'" וַיִּלְכְּדָה עֲתִנְיָאֵל בְּ-קַנְזוּ (יהושע
14 טו, טז:יז). וְאִם אֱלוֹ הֵן הַנִּשְׁתַּכְּחוּ, כִּמָּה הִיָּה הַסֵּף הַכּוֹלֵל
15 שֶׁמִּמֶּנּוּ נִשְׁכַּח מִסְפֵּר זֶה. שֶׁהָרִי לֹא יִתְכַן לְוֹמֵר שֶׁנִּשְׁכַּח כֹּל
16 מֵה-שְׁנִלְמַד. אִם כֵּן אֵין סְפֵק, שְׂאוֹתֵם הַדִּינִים שְׁנִלְמַדוּ בְּקַל
17 וְחִמְרֵי אוֹ בְּמֵדָה אַחֲרֵת הָיוּ אֲלָפִים רַבִּים — וְכַל-אֱלוֹ כִּבָּר
18 הָיוּ בַיָּמֵי מִשְׁהָ רִבּוֹ, שֶׁהָרִי בַיָּמֵי אֲבָלוּ נִשְׁתַּכְּחוּ. הַנְּהָ נִתְבַּאֵר
19 לָךְ שֶׁאַפְלוּ בַיָּמֵי מִשְׁהָ מְדַבְּרִים עַל "דִּקְדּוּקֵי סוּפְרִים" (לשון
20 הַגְּמָרָא דְלַעִיל), לָפִי שְׁכַל מֵה-שֶׁלֹּא שְׁמַעוּ בְּסִינֵי בְּפָרוּשׁ —
21 הָרִי הוּא מִדְבָּרֵי סוּפְרִים. הַנְּהָ נִתְבַּאֵר, שְׁתַרְנִי"ג מְצוּת
22 שְׁנִנְאָמְרוּ לוֹ לְמִשְׁהָ בְּסִינֵי לֹא מְנוּ בְּהֵן כֹּל מֵה-שְׁנִלְמַד בְּשֶׁלֶשׁ
23 עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, אֲפִילוּ לֹא בְזִמְנֹו עַלְיוֹ הַשְּׁלוֹם — כֹּל-שֶׁכֵּן
24 שֶׁלֹּא נִמְנָה בְּהֵן מֵה-שְׁנִלְמַד בְּזִמְן מֶאֱתֵר. אֲלָא רַק זֶה נִמְנָה
25 מֵה-שֶׁהָרִי פְרוּשׁ שֶׁנִּמְסַר בְּשִׂמּוֹ. וְהוּא, שְׂיֵאמְרוּ נִשְׁאֵי
26 הַקִּבְלָה בְּפָרוּשׁ, שֶׁדְבָר זֶה אִסּוּר לַעֲשׂוֹתוֹ וְאִסּוּר מִדְבָּרֵי
27 תּוֹרָה; אוֹ שְׂיֵאמְרוּ שֶׁהוּא גוּף תּוֹרָה — אִזְ נִמְנָה אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי
28 נִלְמַד מִפִּי הַקִּבְלָה, וְלֹא בְּאַחַת הַמִּדּוֹת; וְלֹא הַזְכַּירוֹ בְּעַנְיָנוּ
29 אַחַת הַמִּדּוֹת וְהַבִּיאוֹ עַלְיוֹ רְאָיָה בְּאַחַת מִי"ג מִדּוֹת אֲלָא
30 לְהַרְאוֹת חֲכָמַת הַתּוֹבָה, כִּמּוֹ שְׂבַאֲרָנוּ בְּפָרוּשׁ הַמִּשְׁנָה.
31 הַכָּלֵל הַשְּׁלִישִׁי: שְׂאִין לְמָנוֹת מְצוּת שְׂאִינֵן נִהְיָוֹת לְדוּרוֹת.
32 דַּע שְׂאֲמַרְם: "תַרְנִי"ג מְצוּת נִנְאָמְרוּ לוֹ לְמִשְׁהָ בְּסִינֵי מְדָה,
33 שְׁמִסְפֵּר זֶה הוּא מִסְפֵּר הַמְצוּת הַנּוֹהֲגוֹת לְדוּרוֹת. לָפִי
34 שְׁמִצּוֹת שְׂאִינֵן נִהְיָוֹת לְדוּרוֹת אֵין לְהֵן קָשֶׁר בְּסִינֵי, אִם
35 נִנְאָמְרוּ בְּסִינֵי וְאִם לֹא. וְלֹא נִתְכַנְּנוּ בְּאֲמַרְם "בְּסִינֵי" אֲלָא
36 לְעֵקֶר מִתֵּן הַתּוֹרָה שְׁנִנְטָנָה בְּסִינֵי, וְזֶה מְאֻמֵר ה' תַּעֲלֶה:
37 "עֲלֵה אֵלַי הַהֲרָה וְהִיֵּה-שְׁשִׁים וְאַתְנָה לָךְ וְגו'" (שְׁמוֹת כד, יב).
38 וּבְפָרוּשׁ אֲמָרוּ (מְכוּת כג): מֵאֵי קָרָאָה? (מֵהוּ הַפְּסוּק שֶׁמִּשָּׁם
39 לְמַדְנוּ שִׁישְׁנָן תַרְנִי"ג מְצוּת) "תּוֹרָה צִוְּה-לָנוּ מִשְׁהָ מוֹרְשָׁה וְגו'"
40 (דְּבָרִים לג, ד), כְּלוֹמֵר: מִנֵּי תִוְרָה, שֶׁהוּא (בְּגִמְטְרִיָּא)
41 תַרְנִי"ג; וְ"אֲנֵכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָךְ" מִפִּי הַגְּבוּרָה שְׁמַעוּם;
42 וּבִאֲלָה נִשְׁלָמוּ תַרְנִי"ג מְצוּת. (מֵדוּעַ מִפְּסוּק זֶה דּוֹקָא אֲנוּ לוֹמְדִים
43 מֵנִין הַמְצוּתוֹ): הַכְּנָנָה בְּסִימֵן זֶה, שֶׁהִתְדַבֵּר שְׂצִוְּהָ לָנוּ מִשְׁהָ וְלֹא
44 שְׁמַעְנוּהוּ אֲלָא מִמֶּנּוּ הוּא מֵנִין תִּוְרָה וְאֹתָהּ (דּוֹקָא) קָרָא:
45 "מוֹרְשָׁה קַהֲלַת עַקְב" — וּמַצָּנָה שְׂאִינָה נִהְיָוֹת לְדוּרוֹת
46 אֵינָה מוֹרְשָׁה לָנוּ, שֶׁכֵּן לֹא נִקְרָא "יִרְשָׁה" אֲלָא דְבָר הַקְּנָם

1 הֵם בְּעַצְמָם וְאָמְרוּ שֶׁזֶה גוּף תּוֹרָה (חֵלֵק מֵהַתּוֹרָה) אוֹ שֶׁזֶה
2 מְדְאוּרִיתָא — הָרִי זֶה רָאוּ לְמָנוֹתוֹ, שֶׁהָרִי מְקַבְּלֵי הַמְסֻרַת
3 (חז"ל) אָמְרוּ שֶׁהוּא מְדְאוּרִיתָא; אָבָל אִם לֹא בְּאָרוֹ זֹאת וְלֹא
4 אָמְרוּ זֹאת בְּפָרוּשׁ — הָרִי הוּא מְדַבְּרָנּוּ, בֵּינָן שְׂאִין פְּסוּק
5 הַמְּוָרָה עַלְיוֹ, גַּם זֶה כָּלֵל שֶׁכֵּבֶר נִשְׁתַּבַּשׁ בוֹ וְזִילְתְּנוּ, וּלְפִיכָךְ
6 מְנָה (בה"ג) יִרְאֵת חֲכָמִים בְּכָלֵל מְצוּת עֲשָׂה. וּמֵה-שֶׁהִבִּיאוּ
7 לַיָּדֵי פָךְ, כִּפִּי הַנִּרְאָה לִי, דְבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא (פְּסוּחִים כב):
8 "אַתְהָ אֲלֵהִיךְ תִּירָא" (דְּבָרִים ו, יג) — לְרַבּוֹת תַּלְמִידֵי
9 חֲכָמִים. וְחָשְׁבוּ שְׁכַל מֵה-שְׁנִלְמַד בְּרַבּוּי, הוּא מִן הַכָּלֵל
10 הַנִּזְכָּר (בְּכַלֵּל תַרְנִי"ג מְצוּת).

11 אָךְ אִם הַדְבָר כִּמּוֹ שֶׁחָשְׁבוּ, מְדוּעַ לֹא מְנוּ כְּבוֹד בְּעַל הָאֵם
12 (אב חורג) וְאַשְׁתַּת הָאֵב מְצוּהָ בְּפָנֵי עֲצָמָה, נוֹסְפֶת עַל
13 כְּבוֹד אָב וְאֵם? וְכֵן כְּבוֹד אָחִיו הַגָּדוֹל? שֶׁכֵּן הָאָנָּשִׁים הָאֵלֶּה
14 לְמַדְנוּ (רַק) מְרַבּוּי שְׁחִיבִים לְכַבְּדָם. אָמְרוּ (כְּתוּבוֹת קג):
15 "אַתְ אֲבִיךָ" (שְׁמוֹת כ, יב) — לְרַבּוֹת אַחִידֵי הַגָּדוֹל וְלְרַבּוֹת
16 בְּעַל אָמֵךְ; וְ"אַתְ אֲמִיךָ" (שם) — לְרַבּוֹת אֲשֶׁת אֲבִיךָ, כִּמּוֹ
17 שְׂאֲמָרוּ: "אַתְהָ אֲלֵהִיךְ תִּירָא" — לְרַבּוֹת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים.
18 וּמְדוּעַ מְנוּ אֱלוֹ וְלֹא מְנוּ אֱלוֹ!

19 וּכְבָר הִבִּיאַם חֶסֶר הַיְדִיעָה לְעַנְיָן חֵמּוֹר יוֹתֵר מְזֶה וְהוּא,
20 שְׂאֵם מְצֵאוֹ דְרָשׁ שֶׁל אֵיזָה פְּסוּק, וְאוֹתוֹ הַדְרַשׁ מִחִיב
21 לַעֲשׂוֹת אֵיזוֹ פְּעֻלָּה אוֹ לְהִתְרַחַק מֵאֵיזָה דְבָר — וְאַלֶּה פִלְם
22 בָּלֵי סְפֵק דְרַבְּנָן — הָרִי הֵם מוֹנִים אוֹתָם בְּכָלֵל הַמְצוּת,
23 אַף-עַל-פִּי שֶׁפְּשׁטָה דְקִרְאָה אֵינּוּ מוֹרָה עַל שׁוּם דְבָר מֵאוֹתָם
24 הַדְבָּרִים, וְעַל אַף הַכָּלֵל שֶׁלְמַדוּנוֹ, עַלִּיהֶם הַשְּׁלוֹם, בְּאֲמַרְם
25 (שְׁבַת סג): אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִיָּדֵי פְּשׁוּטוֹ; וְאַף-עַל-פִּי
26 שֶׁהַתַּלְמוּד חוֹקֵר כְּכָל-מִקּוּם, כְּשִׁמוּצָאִים (חז"ל) פְּסוּק שֶׁלְמַדוֹ
27 מִמֶּנּוּ עֲנִינִים רַבִּים עַל דְרָךְ הַבְּאוּר וְהַכָּתָא הָרְאִיתָ, וְשׂוּאֵל:
28 גּוּפָה דְקִרְאָה (פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא) בְּמֵאֵי קָא מְדַבֵּר? (וּרַק בּוּזָה הִיָּה
29 עֲלֵיהֶם לְהַתְחַשֵּׁב) — אֲלָא מִפְּיֻן שְׁהֵם מְסַתְּמִים עַל שְׂגִיאַָה
30 זוֹ, מְנוּ בְּכָלֵל מְצוּת עֲשָׂה: בְּקוֹר חוֹלִים וְנַחוּם אֲבָלִים וְקַבְרַת
31 מַתִּים, בְּגִלֵּל הַדְרַשׁ הַנִּנְאָמֵר עַל דְבָרֵי תַעֲלֶה: "וְהִזְדַּעְתָּ לָהֶם
32 אֶת-הַדְרָךְ יִלְכוּ בָהּ וְאַתְ הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן" (שְׁמוֹת יח, כ)
33 וְהוּא אֲמַרְם עַל זֶה (בבא קמא ק): אֶת-הַדְרָךְ — זוֹ גָּמִילוֹת
34 חֲסִדִּים; יִלְכוּ — זֶה בְּקוֹר חוֹלִים; בָּהּ — זוֹ קַבְרַת מַתִּים;
35 וְאַתְ-הַמַּעֲשֶׂה — אֱלוֹ הַדִּינִין; אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן — זוֹ לְפָנִים
36 מִשׁוֹרַת הַדִּין. וְחָשְׁבוּ שְׁכַל-פְּעֻלָּה וּפְעֻלָּה מִן-הַפְּעֻלוֹת הָאֵלֶּה
37 הִיא מְצוּהָ בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְלֹא יִדְעוּ שְׁכַל-הַפְּעֻלוֹת הָאֵלֶּה
38 וְדוּמִיָּהֵן נִכְנַסוֹת תַּחַת מְצוּהָ אַחַת מִכָּלֵל הַמְצוּת הַאֲמורוֹת
39 בְּתוֹרָה בְּפָרוּשׁ, וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךְ"
40 (וּיקָרָא יט, יח). וּבְדְרָךְ זֶה גּוּפָה מְנוּ חָשׁוּב תְּקוּפוֹת (לוח הַשְּׁנָה)
41 כְּמַצָּנָה בְּגִלֵּל הַדְרַשׁ הַנִּנְאָמֵר עַל הַפְּסוּק: "כִּי הִיא חֲכַמְתְּכֶם
42 וּבִינְתְּכֶם לְעִינֵי הָעַמִּים" (דְּבָרִים ד, ו). — וְהוּא אֲמַרְם (שְׁבַת
43 עה): אֵיזוֹ הִיא חֲכָמָה וּבִינָה שְׁהִיא לְעִינֵי הָעַמִּים? הָרִי
44 אָוּמֵר: זֶה חָשׁוּב תְּקוּפוֹת וּמְזֻלוֹת.

45 הִלֵּא אֱלוֹ הָיוּ מוֹנִים עַנְיָן שֶׁהוּא בְּרוּר יוֹתֵר מְזֶה, שְׂאֲפָשֶׁר
46 לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת יוֹתֵר שְׂרָאוּי לְמָנוֹתוֹ — וְזֶה

47 המצות הנוהגות לדורות — יותר משלש-מאות מצות, אם
 48 נמנה כל-מצוה שנתנה במצרים וכל מה-שכבא במלואים
 49 וזולתם — כלם דברי תורה, מהם עשה ומהם לא-תעשה.
 50 אף בין שלא תבין למנות את-כלן, יתחייב בהכרח שלא
 51 תמנה אף אחת מהן; ולא כמו שעשה זולתנו, שלקח
 52 אחרות על דרך העור (לצורך השלמה) כשנלאה למצא את
 53 המנין. — זהו מה-שרצינו להשיגו בפלל הגה.

54 הפלל הרביעי: שאין למנות צויים הנוגעים לכל-מצות
 55 התורה בלה.

56 יש בתורה עשין ולאויין שאינם על דבר מסים, אלא כוללים
 57 את-המצות כלן, כאלו יאמר: עשה כל מה-שצויתך עליו
 58 והשמר מכל מה-שהזהרתך ממנו, או: אל תמנה בשום
 59 דבר ממה שצויתך עליו. הכי אין מקום למנות את הצויי
 60 הגה כמצוה בפני עצמה, לפי שאינו מצוה לעשות איזה
 61 דבר מסים — עד שיהיה מצות עשה; וגם אינו מזהיר
 62 ממעשה מסים — עד שיהיה מצות לא-תעשה. כף, למשל,
 63 אמרו: "ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו" (שמות כג, א),
 64 וכגון אמרו: "את-חקותי תשמרו" (ויקרא יט, יט), "ואת-
 65 משפטי תעשו" (שם יח, ד), "ושמרתם את-בריתי" (שמות יט,
 66 ה), "ושמרתם את-משמרותי" (ויקרא יח, ל). והרבה כאלו.
 67 וכבר טעו בפלל הגה, עד שמנו "קדושים תהיו" (שם יט, ב)
 68 מצוה מפלל מצות עשה, ולא ידעו שגה שגאמר: "קדושים
 69 תהיו", "והתקדשתם והייתם קדושים" (שם יא, מד) — הם
 70 צויים לקיים כל-התורה, כאלו אמר: היה קדוש בעשותך כל
 71 מה-שצויתך עליו, ותשמר מכל מה-שהזהרתך ממנו.
 72 ולשון ספרא (פרשת קדושים שם): קדושים תהיו — פרושים
 73 היו, כלומר: הברלו מכל-התועבות שהזהרת אתכם מכלן.
 74 ובמכללת אמרו: "ואנשי קדש תהיון ל" (שמות כב, ל) —
 75 איסי בן-היהודה אומר: כשהקדוש-ברוך-הוא מחדש מצוה
 76 לישראל הוא מוסיף להם קדשה, כלומר: הצויי הגה
 77 (שנתחדש) אינו עומד (אינו כמטרה) בפני עצמו, אלא הוא
 78 קשור למצוה שצוה בה (למשמעות העמוקה של קיום "מצוה"
 79 של הקדוש ברוך הוא) שכן כל-המקיים אותו הצויי נקרא:
 80 קדוש. אם בן אין הברל בין שהוא אומר: "קדושים תהיו"
 81 או אלו היה אומר: עשו מצותי; שגרי כלום היינו אומרים:
 82 זו מצות עשה נוספת על המצות שנקמו אליהן שצוה
 83 לקיימן? כף לא נאמר על "קדושים תהיו" וכיוצא בו שהוא
 84 מצוה לפי שלא צוה לעשות דבר חוץ ממה-שצונו. ולשון
 85 ספרי (במדבר טו, מ): "והייתם קדושים" — זו קדשת מצות.
 86 — הגה נתבאר מה-שפננו לו. ומן-הפלל הגה גם בן אמרו:
 87 "וימלתם את ערלת לבבכם" (דברים י, טז), כלומר: תכנע
 88 ותשמע לכל-המצות שקדם זכרן. וכן "וערפכם לא תקשו
 89 עוד" (שם) רצונו לומר: אל תמרו בקבלת כל מה-שצויתך
 90 ואל תעבר עליו.

91 הפלל החמישי: שאין למנות טעם המצוה כמצוה בפני
 92 עצמה.

1 לדורות, כמו שגאמר: "כימי השמים על-הארץ" (שם יא,
 2 כא). וממה שגאמרו (תנחומא פרשת תצא) גם זאת: שכל-אבר
 3 ואבר כאלו מצוה לאדם לעשות מצוה, וכל-יום ויום כאלו
 4 מזהירו מעברה — והרי זה מוכיח שהמנין הגה לא יחסר
 5 לעולם, אכל אלו היו מצות שאינן נוהגות לדורות מפלל
 6 המנין, כי אז היה המספר הגה חסר בזמן שבו מסתימת
 7 חובת אותה המצוה, ולא היה מאמר זה (מנין תרי"ג) נכון
 8 אלא בזמן מסים.

9 ואמנם זולתנו (בה"א) טעה גם בעקר הגה ומנה — כשהיה
 10 נתון בדיק (כדי להשלים המספר) — "ולא יבאו
 11 לראות כבלע את הקדש" (במדבר ד, כ) (שאינן לויים לגעת בעת
 12 אריות — "בליעת" — הכלים), וגם מנה (תחילת הפסוק; ומבן
 13 חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ..) "לא יעבד עוד" (שם ח, כה)
 14 — בענין (עבודת) הלוים. אכל גם אלו אינן נוהגות לדורות
 15 אלא במדבר, אף-על-פי שאמרו (סנהדרין פא:): רמו לגונב
 16 את-הקסנה (כלי שרת — "קשוות") — "לא יבאו לראות"
 17 ("כבלע את הקודש" — שגונבים את כלי הקודש) הרי די באמרים
 18 "רמו", שפשטה דקרא אינו בענין זה; וגם אינו מפלל
 19 מחייב מיתה בידי שמים, כמו שנתבאר בתוספתא (פרק א
 20 דכריתות) ובסנהדרין (פג.).

21 אכן תמהני על מי שמנה את-הלאויין האלה — מדוע לא
 22 מנה את-הפסוק בענין המן: "איש אל-יותר ממנו
 23 עד-בקר" (שמות טו, יט)? וכן אמרו יתעלה: "אל-תצר
 24 את-מואב ואל-תתגר בם מלחמה" (דברים ב, ט); וכן הלאו
 25 שבא בענין בני עמון: "אל-תצרך ואל-תתגר בם" (שם, יט).
 26 אף היה לו למנות בפלל מצות עשה את הפסוק: "עשה לך
 27 שרף ושים אותו על-גנס" (במדבר כא, ח); והפסוק "קח צנצנת
 28 אחת ותן-שמה מלא-העמר מן" (שמות טו, א), כשם שמנו
 29 תרומת המכס (בביזת מדין) ותגפת המזבח. וכן היה להם
 30 למנות: "היו נכונים לשלשת ימים" (שם יט, טו), וכן
 31 "גם-הצאן והבקר אל-ירעו" (שם לה, א) ו"אל-יהרסו לעלות
 32 אלה" (שם יט, כד), ורבים כאלה. הרי לא יסתפק בעל
 33 שכל, שכל-אלו הן מצות שגאמרו לו למשה בסיני —
 34 עשה ולא — אלא שגה כלן לפי שעשה ואינן נוהגות
 35 לדורות, ולכן אין למנותן. לפי העקר הגה אין גם למנות
 36 ברכות וקלות שגאמרו בגרזים ועיבל, ולא בגין המזבח
 37 שגאמרו לבנותו בבואנו לארץ פנען — לפי שכל-אלו
 38 מצות לפי שעשה. גם לא העשה, שגאמרו להקריב שלמים
 39 כל-בהמה שגאמרו לאכל ממנה — לפי שכל-זה צוה
 40 במיוחד במדבר, והוא אמרו: "והביאם לה" (.. וחכו זבחי
 41 שלמים) (ויקרא יו, ה). אמרו בספרא (פרשת אחרי מות שם):
 42 והביאם — זו מצות עשה, אלא שהיא במדבר בלבד, כמו
 43 שבאר במשנה תורה (חומש דברים) הטר בשר תאנה לדורות,
 44 והוא אמרו: "בכל-אות נפשך תאכל בשר" (שם יב, כ). אלו
 45 היה צריך למנות כל מה-שהוא מסוג זה, היה כל מה-שצוה
 46 בו משה מן-היום שהיה לנביא עד היום שמת — מלבד

47 על אחד מהם והזהיר על האחר; ואיני זוכר שמישהו טעה
 48 בכלל הנה, עד כמה שאני זוכר עתה.
 49 הכלל השביעי: שאין למנות פרטי הלכות המצוה.
 50 דע שכל-מצוה היא משפט אחד מקבל, וימן ההקדמה הזאת
 51 (שרבנו הציבה והגדירה בראש כל מצוה ב"ספר המצוות")
 52 מתחייבים צוים ונאזרות רבים בהלכות המצוה. המשל
 53 לךף: ההלצה והיבום (אשה שמת בעלה ולא השאיר זרע
 54 אחריו, על אחי בעלה ליבמה – לישאנה – או לקיים חליצה שחן
 55 כעין גירושין) הן שתי מצות ממצות עשה – וזה אין בו
 56 מחלקת. אבל פשנתבונן בהלכות שתי המצות האלה
 57 ממצות עשה ומה-שצריך לעשות בהן בהתאם להקדמות
 58 ההלכה – יתחייב, שיהיו מקצת הנשים חולצות ולא
 59 מתחייבות, ומקצתן מתחייבות ולא חולצות, ומקצתן או
 60 חולצות או מתחייבות, ומקצתן לא חולצות ולא מתחייבות.
 61 וכן גם האנשים, כלומר: היבמין. מקצתם חולצין ולא
 62 מתחייבין, ומקצתם מתחייבין ולא חולצין, ומקצתם לא חולצין
 63 ולא מתחייבין, ומקצתם או מתחייבין או חולצין. וכן נמצא
 64 שהיבמות מקצתן חולצות מזה ומתחייבות מזה, ומקצתן
 65 חולצות מזה ומזה, ומקצתן מתרות לבצעליהן ונאסורות
 66 ליבמיהן, ומתרות ליבמיהן ונאסורות לבצעליהן, ונאסורות
 67 לאלו ואלו, ומתרות לאלו ואלו (כמפורט בארבעת הפרקים
 68 הראשונים של מסכת יבמות).
 69 אם-כן אלו מגיניו כל-דין ודין מן-הדינים האלה כמצוה
 70 בפני עצמה, היו דיני מסכת יבמות לבדה מגיעים
 71 ליותר ממאתים מצות, ואין אף אחת מהן שאינה או עשה
 72 בפני עצמה או לאו – שנאמר, למשל: זו צריכה לחלץ
 73 באפן כזה, או להתחייב באפן כזה; או נאמר: זו אסורה
 74 לזה, או אי אפשר לה לחלץ או להתחייב כלל. וכך צריך
 75 להיות בכל-מצוה ומצוה.
 76 כיון שהדבר כך – וזה ממה-שאין בו מחלקת – הרי
 77 שהלכות המצוה, אף אם הן מפורשות בתורה, אין
 78 למנותן; כי לא מפני שהכתוב באר הלכות אותה המצוה
 79 או תנאים שבה, נמנה אנהו כל-תנאי או כל-פרט הלכה
 80 כמצוה בפני עצמה. וכבר טעו בזה הרבה: שכן כל-מה-
 81 שנמצא כתוב מונים, בלי להתבונן בעקר המצוה ולא
 82 בהלכותיה או תנאיה. דרך משל: שהכתוב חייב בספר
 83 ויקרא (פרק ה): את מטמא מקדש וקדשיו והנזקרים עמו
 84 (להביא) קרבן חטאת – וזו מצות עשה בלי ספק. אחר-כך
 85 באר הכתוב מה הן הלכות הקרבן הנה, ואמר שיהא כשבה
 86 או שעירה; ואם אין ידו משגת דמיה, יביא שתי תורים או
 87 שני בני יונה; ואם לא יוכל, יביא עשירית האפפה סלת –
 88 וזה הוא קרבן עולה ויורד. הנה זה אינו אלא באור, מהו
 89 הקרבן המשל עליו. אף אין למנות כאן שלש מצות ולאמר:
 90 המצוה שצוה להקריב בהמה ואחר-כך המצוה שצונו
 91 להקריב עוף ואחר-כך המצוה שצונו להקריב עשירית

1 יש שגאמרו בטעמי המצות כעין לאוין, ואפשר לחשב
 2 שהם מקלל מה-שצונו למנותו בפני עצמו. וזה כגון
 3 אמרו: "לא-יוכל בעלה הראשון אשר-שלחה (גרשה) לשוב
 4 לקחתה וגו' (אחרי אשר הוטמאה) ולא תחטיא את-הארץ"
 5 (דברים כד, ד), שכן אמרו: "ולא תחטיא את-הארץ" טעם
 6 לאסור מה-שקודם, כאלו אמר: אם תעשה זאת – הרי
 7 תרבה שחיתות בארץ. וכך, למשל, אמרו: "אל-תחלל
 8 את-בתך להזנותה ולא-תזנה הארץ" (ויקרא יט, כט), שכן
 9 אמרו: "ולא-תזנה הארץ" – טעם; כאלו אמר: שטעם
 10 אסור הנה, כדי שלא תזנה הארץ. וכן אמרו: "ולא תטמאו
 11 בהם ונטמתם בהם" (שם יא, מ), אחרי שהזכיר אסור המינים
 12 (מן החי) שגאסרה אכילתם ונתן טעם לךף ואמר: אל-
 13 תטמאו באכילתם, כאלו אמר, שהעברה על הלאו הנה
 14 טמאת נפש. ובפרוש אמרו בספרי (במדבר לה, לד) על דבריו
 15 והעלה אחרי שקדמה האזהרה שלא לקחת כפר לרוצח:
 16 "ולא תטמא את-הארץ" (במדבר לה, לד) – מגיד הכתוב,
 17 ששפיכת דמים מטמא את-הארץ. הנה נתבאר, שהלאו הנה
 18 טעם ללאו הקודם, לא שהוא דבר אחר. וכן אמרו (ובחס
 19 טו): "ומן-המקדש לא יצא (הכהן הגדול מבית המקדש) ולא
 20 יחלל" (ויקרא כא, יב) – הא אם יצא חלל. וכבר טעה
 21 זולתנו גם בכלל הנה, ומנה את-הלאוין האלה בלם בלי
 22 התבוננות. אכן יתבייש מי שמנה אותם כשישאלוהו ויאמרו
 23 לו: הלאו הנה על מה הוא מזהיר? ואז לא תהיה לו
 24 תשובה כלל, וכךף יתברר בטול מנינו – וזה מה-שצוינו
 25 לבאר בכלל הנה.
 26 הכלל הששי: שהמצוה שיש בה עשה ולא-תעשה, יש
 27 למנות עשה שבה עם מצות עשה, ולא שבה עם מצות
 28 לא-תעשה.
 29 דע שדבר אחד יכול להיות בו עשה ולא-תעשה על אחד
 30 משלשה פנים: או שתהיה עשית איזה דבר מצות
 31 עשה, והעברה עליו מצות לא-תעשה, כגון שבת ויום-טוב
 32 ושמיטה, שעשית המלאכה בהם – מצות לא-תעשה,
 33 והשבייתה בהם – מצות עשה, כמו שיתבאר. וכן צום יום
 34 כפור – מצות עשה, והאכילה בו – מצות לא-תעשה.
 35 או שיהיה לאו שקדמו עשה, כגון אמרו על אונס ומוציא
 36 שם רע: "ולו-תהיה לאשה" (דברים כב, יט רכט) – וזו
 37 מצות עשה, ואחר-כך אמר: "לא-יוכל לשלחה כל-ימיו"
 38 (שם) – וזו מצות לא-תעשה. או שיהא הלאו קדם
 39 ואחר-כך ינתק (יבטל) לעשה (שקיים ה"עשה" מבטלו) כגון
 40 אמרו: "לא-תקח האם על-הבנים" (שם כב, ו) ואחר-כך:
 41 "שלח תשלח את-האם" (שם ז). כל-מין מאלו יש למנות
 42 עשה שבה בכלל מצות עשה, ולא שבה בכלל מצות
 43 לא-תעשה – לפי שפרוש [אמרו] חכמים בכל-אחת
 44 מהן, שהיא מצות עשה ומצות לא-תעשה, והרבה פעמים
 45 אומרים: עשה שבה ולא שבה; וזה דבר ברור, שענין
 46 העשה שבה אינו ענין הלאו והם שני ענינים נפרדים, שצוה

48 "מפה נפש בשגגה — גולה" כמצוה אחת, כיון שהפכתוב
 49 פרט הלכות מצוה זו (במדבר לה). והיה לנו למנות כף:
 50 מה שאמר הכתוב: "ואם בכלי ברזל הפהו" — מצוה
 51 אחת; והמצוה השנייה — אמרו: "ואם באבן יד אשר ימות
 52 בה הפהו"; והמצוה השלישית — אמרו: "או בכלי עץ יד
 53 אשר ימות בו הפהו"; והמצוה הרביעית — אמרו: "גאל
 54 הדם הוא ימית את הרצח"; והמצוה החמישית — אמרו:
 55 "ואם בשנאה יהפנו"; והמצוה הששית — אמרו: "או
 56 השליף עליו בצדקה"; והמצוה השביעית — אמרו: "או
 57 באיבה הפהו בידו"; והמצוה השמינית — אמרו: "ואם
 58 בפטע בלא איבה הדפו"; והמצוה התשיעית — אמרו:
 59 "או השליף עליו כל-כלי בלא צדקה"; והמצוה העשירית
 60 — אמרו: "או בכל-אבן אשר ימות בה בלא ראות";
 61 והמצוה הי"א — אמרו: "ויפיל עליו וימת והוא לא-אויב
 62 לו"; והמצוה הי"ב — אמרו: "והצילו העדה את הרצח";
 63 והמצוה הי"ג — אמרו: "והשיבו אתו העדה אל עיר-
 64 מקלטו"; והמצוה הי"ד — אמרו: "וישב בה עד-מות
 65 הפהן הגדל"; והמצוה הט"ו — אמרו: "ואם יצא יצא
 66 הרצח"; והמצוה הט"ז — אמרו: "ואחרי מות הפהן הגדל
 67 ישוב הרצח" אלו עשינו פן בכל-מצוה ומצוה, היה מנין
 68 המצוות מגיע ליותר מאלפים — ודבר זה ברור שהוא בטל,
 69 לפי שכל-זה הוא פרוט המצוה והיא המצוה המנויה היא:
 70 דין מפה נפש בשגגה, וזהו הצווי שנצטוינו לדון בו לפי
 71 דיני הכתובים האלה. וכך קראם ה' "משפטים" ולא קראם
 72 "מצוות" ואמר: "וישפטו העדה בין המכה ובין גאל הדם על
 73 המשפטים האלה".

74 וכבר נתעורר בעל "הלכות גדולות" ושם לב למקצת
 75 הענינים האלה והתלבט (התקשה) בהם והתחיל
 76 למנות פרשיות פרשיות ואמר במנינו: פרשת נחלות, פרשת
 77 נדרים ושביעות, פרשת מוציא שם רע. וכך מנה הרבה
 78 פרשיות, אלא שלא נתברר לו הענין הזה בשלמות ולא
 79 השיגו, ולפיכך מנה באותן הפרשיות מה-שפכר מנה מקדם
 80 מבלי שהרגיש בכך. ולפי שנעלם מזולתנו הפלל הזה, הגיע
 81 לכך שמנה במצוות צרעת אחד עשר מצוות, ולא ידע שזו
 82 מצוה אחת, וכל מה-שנזכר בכתוב אינו אלא פרוט הלכות
 83 והנאים. פרוט הדבר הזה שאנו נצטוינו שצרעת אדם
 84 מטמאתו, ונעשה טמא וחיב בכל מה-שחיבים בו הטמאים:
 85 להתרחק מן-המקדש וקדשיו ולצאת חוץ למחנה שכינה.
 86 אלא שאנחנו לא נדע איזו צרעת מטמאה ואיזו אינה
 87 מטמאה, לכן התחיל הכתוב לבאר ולפרט את-הדין: שאם
 88 הוא כף — הרי זה טהור; ואם הוא כף — הרי זה טמא;
 89 ואם הוא במצב כזה — מעמידין אותו זמן מסים. ובפרוש
 90 אמרו (ספרא ויקרא יג, ט): "לטהרו או לטמאו" (שם) —
 91 כשם שמצוה לטהרו, כף מצוה לטמאו — הרי שהמצוה
 92 היא רק שיאמרו לו: טמא או טהור, אבל פרטי הדברים
 93 שבהם יתא טמא או טהור — אין למנותם, לפי שהם
 94 תנאים ופרוטי הלכות.

1 האיפה — לפי שאינם שלשה צויון אלא מצוה אחת,
 2 והיא: שיקריב קרבן על שגגתו, ואותו הקרבן הוא כף או
 3 כף אם אי-אפשר בכך. ומן הסוג הזה גם כן שגגת מצוות,
 4 והוא שהפכתוב אמר בויקרא (שם ד), שמי ששגג ועבר על
 5 מצוות ה' יקריב קרבן — וזו מצוות עשה אחת, והיא:
 6 שיקריב השוגג חטאת בתנאי שתהיה השגגה בדבר שחייבין
 7 על זדונו כרת, ויש בו מעשה והיא מצוות לא-תעשה, כמו
 8 שבארנו בפרוש (המשניות ב) הוריות (בהקדמה) וכתות (פרק
 9 א משנה ב). אחר-כך פרט הכתוב הלכות בענין קרבן זה
 10 וכתב עליו מקראות ואמר: אם השוגג מעם הארץ —
 11 יקריב כשפה או שעירה; ואם הוא נשיא — יקריב שעיר;
 12 ואם הוא כהן גדול — יקריב פר. אבל אם השגגה דוקא
 13 בעבודה-גרה — יקריב השוגג שעירה בין שהוא נשיא או
 14 הדיוט או כהן גדול. אף על-ידי שנוי מיני בהקמות שמען
 15 מקריבים את-הקרבן, לא יתפך הקרבן האחד — שהוא
 16 קרבן שוגג — לרבים, עד שיהיה מצוות הרבה. שכן אלו
 17 היה הדבר כף, היינו צריכים למנות גם-כן את-אמרו
 18 'כשבה' או 'שעירה' כשתי מצוות — וגם אמרו 'שתי
 19 תורים' או 'שני בני יונה' כשתי מצוות — ואין הדבר כן;
 20 אלא הצווי (להביא) קרבן הוא מצוות עשה, ושזה מביא
 21 לאותו הקרבן עצמו שעירה, ואחר מביא שעיר — זהו
 22 מתנאי אותו קרבן, ואין פל-תנאי מתנאי המצוות נחשב
 23 כמצוה. הכן ענין זה היטב, כי הטעות בו נסתרת, לא ירגיש
 24 בה אלא נבון.

25 מהסוג הזה גם אמרו יתעלה, שנערה מארסה אם זנתה —
 26 בסקילה; ואם היא בת כהן — בשרפה; וזהו
 27 השלמת דין עגש אשת איש שזנתה. וכבר טעה בזה פלמי
 28 ששמעתי עליו, שפן מונים אשת איש מצוה, ונערה מארסה
 29 מצוה, ובת כהן מצוה — ואין הדבר כן, אלא הוא כמו
 30 שאבאר, והוא: שאמרו יתעלה "לא תנאף" (שמות כ, יד) —
 31 היא מצוה אחת מכלל המצוות, וכא בקבלה, שהלאו הזה
 32 אזהרה לאשת איש; אחר-כך בא הכתוב אחר אזהרה זו
 33 ובאר, שהעובר על לאו זה יתגר והוא אמרו: "מות-יומת
 34 הנאף והנאפת" (ויקרא כ, י). אחר-כך השלים הכתוב את-
 35 תורת העגש הזה והתנה בו תנאים ואמר, שאמרו "מות-
 36 יומת הנאף והנאפת" יש בו חלוקים: אם אשת איש זו היא
 37 בת-כהן — הרי היא נשרפת; ואם היא נערה מארסה
 38 בתולה — הרי היא נסקלת; ואם היא בעולה ואינה בת כהן
 39 — הרי היא בחנק. אבל אין המצוות הופכות לרבות על-ידי
 40 פרוט סוגי המיתה, כי בכל-זה לא יצאנו מגדר אסור אשת
 41 איש. ובפרוש אמרו בסנהדרין (נא): הפל היו בכלל נאף
 42 ונאפת — הוציא הכתוב את-בת ישראל לסקילה, ואת-בת
 43 כהן לשרפה. רצונם לומר בזה, שאסור אשת איש כולל
 44 הפל, והוא שאמר בו הכתוב: "מות-יומת הנאף והנאפת";
 45 אלא שחלק הכתוב במיתה זו וקבע למקצתן שרפה
 46 ולמקצתן סקילה. אבל אלו היה צריך למנות פרוט דין
 47 המצוה מאחר שהוא נזכר בתורה, היינו צריכים שלא למנות

46 "לא-תקום פַעֲמִים צָרָה" (נחום א, ט); "ולא-עמד איש"
 47 (בראשית מה, א); "ולא-קם ולא-נע מִמְּנוּ" (אסתר ה, ט)
 48 וְכַאֲלֵה רַבִּים. וְהַשְׁלִילָה בְּמֵלֶת "אֵין", כְּגוֹן אָמְרוּ: "וְאָדָם
 49 אֵין" (בראשית ב, ה); "וְהַמְתִּים אֵינִים יוֹדְעִים מְאוּמָה" (קהלת
 50 ט, ה) וְזוּלָתֶם רַבִּים גַּם כֵּן.

51 הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ הַהֲבֵדֵל בֵּין הַשְׁלִילָה לְאַזְהָרָה, וְהוּא:
 52 שֶׁהַאֲזָהָרָה (היא חלק) מַעֲנִין הַצְּוִי וְאֵינָה אֵלָּא פֶּעַל
 53 בְּצוּי, כְּלוֹמֵר: כִּשְׁם שֶׁהַצְּוִי לְעוֹלָם לְעַתִּיד, כִּף הַאֲזָהָרָה;
 54 וְלֹא יִתְכַן שֶׁבְּלִשׁוֹן יִהְיֶה הַצְּוִי לְעַבֵּר — וְכִף הַאֲזָהָרָה. וְאֵין
 55 אַפְשָׁרוֹת לְהַכְנִיס צוּי לְסַפּוֹר, כִּי הַסַּפּוֹר זְקוּק לְנִשְׂוֹא וְנוֹשֵׂא
 56 וְהַצְּוִי דְבוּר שֶׁלֹּם בְּעִצְמוֹ, כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בַּסַּפְרִים שֶׁנִּתְחַבְּרוּ
 57 לְכִף; וְכֵן לֹא תִּפְגַּס גַּם הַאֲזָהָרָה בַּסַּפּוֹר. אֲכַל לֹא כִף
 58 הַשְׁלִילָה — לְפִי שֶׁהַשְׁלִילָה תִּפְגַּס בַּסַּפּוֹר וְתִשְׁלַל בְּעַבֵּר
 59 וּבְעַתִּיד וּבַהֲנֶה. וְכַל־זֶה בְּרוּר מִעֲצֻמוֹ עַל־יְדֵי הַתְּבוּנָנוּת.

60 בֵּינֵן שֶׁהֲדָבָר כֵּן — בְּשׁוּם פְּנִים אֵין לְמִנּוּת אֶת־הַלְּאוּיִן
 61 שֶׁהֵם שְׁלִילָה בֵּין מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. וְזֶה דָּבָר מִעֲצֻמוֹ
 62 שֶׁאֵין צְרִיף עָלָיו מוֹפֵת (ראייה), זולת מה־שֶׁהִזְכַּרְנוּ בְּבוּרֵר
 63 עֲנִינֵי (דברי) הַבְּטוּיִים, כִּי לְהֲבַדִּיל בֵּין הַאֲזָהָרָה וּבֵין
 64 הַשְׁלִילָה (ורק על־ידי הבנת הענין אפשר לקבוע אם זו אזהרה או
 65 שלילה).

66 אִף זולתנו לא ידע זאת והגיע לך, שְׁמֵנָה: "לא תצא
 67 כְּצֵאת הַעֲבָדִים" (שמות כא, ז); ולא ידע שְׁזוֹ שְׁלִילָה וְלֹא
 68 אֲזָהָרָה. וּבְאוּר הַעֲנִינֵן כִּמוֹ שֶׁאֲסַבִּיר, וְהוּא: שֶׁ' דֵּן מִכָּה
 69 עָבְדוּ אוֹ אָמְתוֹ הַכְּנַעֲנִים שֶׁחִסְרוּ בִשְׁעַת הַהֲבָאָה אֶחָד
 70 מְרֵאשֵׁי אֲבָרִים (כמו שן ועין) — שֶׁהוּא יוֹצֵא לְחֻפְשֵׁי; הֵיךְ
 71 אִפּוֹא עוֹלָה בְּדַעַתְנוּ, שֶׁכִּף הוּא בְּאִמָּה עֲבָרְיָה מִכָּל־שְׁכֵן
 72 מִעַבְדֵּי כְּנַעֲנִי (היוצא בשן ועין), וְנִשְׁהִיא (אמה עבריה) אִם חִסְרָה
 73 אֶחָד מְרֵאשֵׁי אֲבָרִים יוֹצֵאת לְחֻפְשֵׁי — לְפִיכֵף שְׁלַל מִמֶּנָּה
 74 דִּין זֶה בְּאָמְרוֹ: "לא תצא כְּצֵאת הַעֲבָדִים", כִּי אֵלּוֹ אָמַר: אֵין
 75 חוּבָה לְהוֹצִיאָהּ לְחֻפְשֵׁי כְּשֶׁמְחַסְרָה אֲבָר מֵאֲבָרְיָה — הִנֵּה
 76 זוֹ שְׁלִילַת דִּין מְסִים מִמֶּנָּה, אִף לֹא אֲזָהָרָה. וְכִף פָּרְשׁוּ מוֹסְרֵי
 77 הַקִּבְּלָה וְאָמְרוּ בְּמַקְלָתָא (פרשת משפטים): "לא תצא כְּצֵאת
 78 הַעֲבָדִים" — אֵינָה יוֹצֵאָה בְּרֵאשֵׁי אֲבָרִים כְּרִיף שֶׁהַכְּנַעֲנִים
 79 יוֹצֵאִים. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׁזוֹ שְׁלִילַת דִּין מְסִים הִנְשָׁלֵל
 80 מִמֶּנָּה, לֹא שֶׁהוּא הִזְהִיר עַל הַדָּבָר.

81 וְאֵין הַבְּדֵל בֵּין אָמְרוֹ: "לא תצא כְּצֵאת הַעֲבָדִים" וּבֵין
 82 אָמְרוֹ: "לא־יִבְקַר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֹּהֵב טִמְא הוּא"
 83 (ויקרא יג, לו), שֶׁהוּא שְׁלִילָה בְּלִבָּר, לֹא אֲזָהָרָה; וְהוּא שָׂבֵא
 84 לְהוֹדִיעַנו: שֶׁעַם סִימֵן זֶה אֵינוֹ צְרִיף הַסִּגָּר (כבדני טומאת
 85 הצרעת שכשםסתפק הכהן בדינה, מסתגר המנוגע כדי לבחון
 86 התפתחות) וְלֹא יִסְתַּפֵּק בּוֹ, כִּי הוּא טִמְא. וְכֵן אָמְרוֹ: "ואיש
 87 כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשׁוֹ .. וְהִיא שָׂפָחָה .. וְחוֹפְשָׁה לֹא נִיתַן לָהּ" (ואיש
 88 כִּי־לֹא חֻפְשָׁה" (ויקרא יט, כ) — לְפִי שֶׁהוּא גַּם כֵּן שְׁלִילָה
 89 וְלֹא אֲזָהָרָה. שֶׁכֵּן הוּא אָמַר: שֶׁאֵינִים חֹבְבִים מִיָּתֵד בֵּינֵן
 90 שְׁלֹא נִשְׁלָמָה חַרוּתָהּ (ואין הקידושין חליץ), וְאֵין לְתַרְגֵּם

1 וְהָרִי זֶה כְּאָמְרֵנוּ, שֶׁבַעֵל מוּם אָסוּר לְהַקְרִיבוֹ, וְזוֹ מִצְוֹת
 2 לֹא־תַעֲשֶׂה; אֵלָּא נִשְׂאָר לָנוּ לְדַעַת מַה הֵם הַמוּמִיִן.
 3 אִף כְּלוּם נִמְנָה כְּל־מוּם וְמוּם כְּמַצְוָה?! אֵלּוֹ הֵיךְ הַדָּבָר כִּף
 4 — הֵיךְ (עולה) מְנַיֵן קְרוּב לְשַׁבְּעִים מוּם. אֵלָּא כִּשְׁם שֶׁאֵין
 5 אָנוּ מוּנִים אֶת־הַמוּמִיִן — מַה־מָּהֵם מוּם וּמַה־מָּהֵם אֵינוֹ
 6 מוּם, אֵלָּא רַק אֶת־הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ עַל בַּעַל מוּם — כִּף
 7 אֵין גַּם לְמִנּוּת סִימְנֵי הַצְּרַעַת, מַה־מָּהֵם טִמְא וּמַה־מָּהֵם
 8 טָהוֹר, אֵלָּא (מוּנִים רַק) שֶׁהַמַּצְרַע טִמְא; וְכַל־הַשָּׂאָר הוּא
 9 בְּאוּר מַה הִיא הַצְּרַעַת. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ רְאוּי לְמִנּוּת כְּל־מִן וּמִן
 10 מִמִּינֵי הַטִּמְאוֹת כְּמַצְוָה אַחַת, וְאֵין מוּנִים פְּרוּט הַהֲלָכוֹת שֶׁל
 11 אוֹתוֹ הַמִּין מִן־הַטִּמְאוֹת וְהַנְּאִיו, כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר מִמִּנְגְּנוֹ. הַכֵּן
 12 כָּלֵל זֶה, כִּי הוּא עֲמוּד הַתְּנַף בְּמַה־שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹסְקִים בּוֹ.

13 הַכָּלֵל הַשְּׁמִינִי: שֶׁאֵין לְמִנּוּת הַשְׁלִילָה עִם הַאֲזָהָרָה.

14 דַּע שֶׁהַאֲזָהָרָה הִיא מְשַׁנֵּי חֻלְקֵי (סוגי) הַצְּוִי (הפקודה),
 15 כְּלוֹמֵר ("הצווי" מתחלק לשנים) שֶׁתַּצְּנָה לְמַצְנָה לְעִשׂוֹת אֵינָה
 16 דָּבָר אוֹ שְׁלֹא לְעִשׂוֹתוֹ; כְּגוֹן שֶׁתַּצְּנָהוּ לְאָכַל וְתֹאמַר לוֹ:
 17 אָכַל: אוֹ שֶׁתַּצְּנָהוּ לְהַמְנַע מֵאָכַל וְתֹאמַר לוֹ: אַל תֹּאכַל. אִף
 18 אֵין בְּלִשׁוֹן הַעֲרָבִי שֵׁם הַכּוֹלַל אֶת־שְׁנֵי הַעֲנִינִים הָאֵלֶּה יַחַד;
 19 וְכִי הִזְכִּירוּ זֹאת הַמְדַבְּרִים בְּתוֹרַת הַהִגְיוֹן (חכמי הלשון)
 20 וְאָמְרוּ בְּדָבָרִים הָאֵלֶּה: "אֲכַל הַצְּוִי וְהַאֲזָהָרָה אֵין לְהֵם
 21 בְּלִשׁוֹן הַעֲרָבִי שֵׁם הַכּוֹלַל, וְלְפִיכֵף הַצְּרַכְנוּ לְקַרְאֵם גַּם
 22 שְׁנֵי־הֵם בְּשֵׁם אֶחָד מֵהֵם, וְהוּא: הַצְּוִי (המתפצל לשנים:
 23 "הצווי" — עשה, ו"אזהרה" — לא תעשה)". הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ,
 24 שֶׁהַאֲזָהָרָה וְהַצְּוִי עֲנִין אֶחָד הֵם". (ובכלל "הצווי") הַמְּלָה
 25 הַמְּפֻרְסָמַת בְּלִשׁוֹן הַעֲרָבִי הַמְּשַׁמֶּשֶׁת לְאַזְהָרָה הִיא מֵלֶת
 26 "לא", וְעֲנִין זֶה עֲצֻמוֹ מַצְוִי בְּלִי סַפַּק כְּכַל־לִשׁוֹן, כְּלוֹמֵר:
 27 שֶׁאִתָּה תַּצְּנָה לְמַצְנָה שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹ שְׁלֹא יַעֲשֶׂה. בְּרוּר אִפּוֹא
 28 שֶׁמִּצְוֹת עֲשֶׂה וּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁתִּיָּהֵן צוּי מִחְלָט: דְּבָרִים
 29 שֶׁנִּצְטְוּנוּ לְעִשׂוֹתָם, וּדְבָרִים שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹתָם. הַשֵּׁם שֶׁל
 30 אֵלֶּה שֶׁנִּצְטְוּנוּ לְעִשׂוֹתָם — מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְהַשֵּׁם שֶׁל אֵלֶּה
 31 שֶׁהִזְהַרְנוּ עָלֵיהֶם — מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה; וְהַשֵּׁם הַכּוֹלַל יַחַד
 32 בְּלִשׁוֹן הַעֲבָרִי — גִּזְרָה (פקודה, צו), וְכִף קוֹרְאִים חֻכְמִים
 33 כְּל־מַצְוָה, בֵּין שֶׁתִּהְיֶה עֲשֶׂה אוֹ לֹא־תַעֲשֶׂה: גִּזְרַת מֶלֶךְ.

34 אֲכַל הַשְׁלִילָה הִיא עֲנִין אַחֵר, וְהוּא: שֶׁתִּשְׁלַל נִשְׂוֹא מִנוֹשֵׂא,
 35 וְאֵין בָּזָה שׁוּם צוּי כָּלֵל, כְּגוֹן שֶׁתֹּאמַר: לֹא אֲכַל פְּלוּנִי
 36 אֶתְמוּל וְלֹא שֶׁתָּה פְּלוּנִי אֶת־הֵינִן, וְאֵין רְאוּבֵן אֲבִי שֶׁמַּעוֹן
 37 וְכִיּוֹצֵא בָּזָה — שֶׁכָּל־זֶה הוּא שְׁלִילָה, וְאִפְלוּ רִיחַ צוּי אֵין
 38 בּוֹ. וְהַמְּלָה שֶׁבָּה שׁוּלְלִים בְּעָרְבִית לְרַב הִיא מֵלֶת "מא", אִף
 39 שׁוּלְלִים גַּם בְּמֵלֶת "לא", וּבְמֵלֶת "בלי". אֲכַל הַעֲבָרִים הָרִי
 40 לְרַב שְׁלִילָתָם בְּאוֹתָהּ מֵלֶת "לא" עֲצֻמָּה, שֶׁבָּה גַּם מְזַהְרִים;
 41 וְשׁוּלְלִים גַּם בְּמֵלֶת "אין" וּמַה־שֶׁמְתַּחַבֵּר אֵלֶּיהָ מִן־
 42 הַכְּנֻיִים: "אֵינוֹ" וְ"אֵינִים" וְ"אֵינְכֶם" וְזוּלָתָם.

43 (ודוגמאות לכך): הַשְׁלִילָה בְּעַבְרִי בְּמֵלֶת "לא" כְּגוֹן אָמְרוֹ:
 44 "ולא־קם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל"
 45 כְּמִשָּׁה" (דברים לד, י); "לא איש אל ויִכְזֹב" (במדבר כג, ט);

מתוך מהדורת חזק

48 שלילה או אזהרה. ונתבאר עוד שאמרו "לא יבדיל" —
 49 מצות לא-תעשה, כמו שאמרה המשנה, ומכאן יתבאר
 50 שאמרו בעולת העוף: "ושפע אתו בכנפיו לא-יבדיל"
 51 (ויקרא א, יז) — אין למנותו, לפי שהוא שלילה, הואיל
 52 ולדברי הפל: אם הבדיל — פשר. שכן, בין שאמר בעולת
 53 בהמה: "ונתח אתו לנתחיו" (שם א, יב), היה עולה בדעתנו,
 54 שגם עולת העוף כן, לפיכך אמר: אינו צריך להבדיל, אלא
 55 ושפע בלבד; ואם הבדיל — פשר, כמו שנתבאר במקומו.
 60 עוד מקלל הלאוין האלה שהם בגדר שלילה אמרו:
 61 "כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה" (שם כו,
 62 ט), ויתבאר לך שזו שלילה — לא אזהרה — אם תדע
 63 מהו מובן הדבר הזה, והוא: שהכתוב כבר דן בדמים
 64 קצובים בערכים לפי גיל הנערף ולפי היותו זכר או נקבה,
 65 ואין הבדל בענין זה בין שאמר: "ערפי עלי", או "ערף
 66 פלוני עלי" — הרי אנו רואים אותו הפלוני מה הוא
 67 ומה-גילו, וישלם בהתאם לכך. ואם הנערף הוא אדם
 68 שנתחבב מיתת בית דין ונפסק דינו, ואחר גמר דינו אמר
 69 מי שהוא: "ערף זה עלי" — הרי זה לא יתחייב לשלם
 70 כלום, לפי שהוא חשוב כמת שאין לו ערך מצת שנגמר
 71 דינו. וזהו הענין שרצה באמרו "לא יפדה", כלומר: אין לו
 72 פדיון, שייצטרף אותו המערף לשלם. וזהו דין מדיני
 73 הערכים והלכותם שזכרו הכתוב, אבל אינו אזהרה. ולשון
 74 המשנה (ערכין פרק א משנה א): הגויס והיוצא להרג לא נדר
 75 ולא נערף. ופרש התלמוד (ערכין ו): שזה בתנאי שיהא
 76 יוצא מבית דין של ישראל להרג. ולשון המכלתא (פרשת
 77 משפטים): חייב מיתת בית דין אין להם פדיון, שנגאמר:
 78 "כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה מות יומת".
 79 התבונן בדיוק הלשון ובעלמך העיון בה, איך בארו שהלאו
 80 הזה שלילה ולא אזהרה באמרו: "אין להם פדיון" ולא
 81 אמרו: "אין פדיון אותם". את-הענין הזה עצמו בארו
 82 בספרא בפרשת ערכים ואמרו: מנין למחייב מיתת בית דין,
 83 לאחד (מעריך). שאמר "ערכו" (של החייב מיתה) עלי", שלא
 84 אמר כלום? תלמוד לומר: "לא יפדה", כלומר: מנין שאינו
 85 חייב ערך. וכבר בארנו ענין זה בתכלית הבאור עד שאני
 86 אומר, שלא נשאר דבר מספק אפילו לא לקשה ההבנה
 87 שבבני אדם.
 88 בין שדברנו בענין זה, דע שהמלים המשמשות בתורה
 89 לאזהרה הן ארבע מלים, וכל מה-שהזהיר עליו באחת
 90 מארבע אלו נקרא: מצות לא-תעשה. והן: 'השמר' ו'פן',
 91 'אל' ו'לא'. ובפרוש אמרו (ובחים קו): כל-מקום שנגאמר:
 92 'השמר', 'פן' ו'אל' ו'לא' — אינו אלא מצות לא-תעשה.
 93 אבל נשאר לנו לבאר דבר אחד, שבו תשלם פונת השער
 94 הזה, והוא: שכל-מקום שבאר בתורה וחיוב אותנו
 95 לנקות עצמנו על-ידי שגשול מעצמנו מעשה פלוני ופלוני
 96 — הרי אותו המעשה נמנה מקלל מצות לא-תעשה,
 97 אף-על-פי שהלאו שנגאמר בו הוא שלילה ולא אזהרה. כי

1 את-זה ולומר "לא יקתלא" (אל ירגו), שבכך יצא מענין
 2 השלילה לענין האזהרה. כי אמרו כאן: "לא יומתו בילא
 3 חפשה" כמו אמרו: "אין לנערה חטא מנת" (דברים כב, כו)
 4 ששלל ממנה חיוב המיתה בגלל האנס; כן שלל מהם כאן
 5 חיוב המיתה בגלל העבדות, כאלו אמר: אין להם חטא
 6 מנת, כי לא חפשה. וכן אמרו: "ולא-יהיה כקרח וכעדתו"
 7 (במדבר יז, ה) — הוא שלילה. ופרשו חכמים שהוא שלילה
 8 ובררו ענינו ואמרו (מדרש תנחומא שם): שהוא יתעלה
 9 השמיענו שכל-היוצא וטוען על הפנה ויבקשה לעצמו
 10 (כמנהג קרח ועדתו) — לא יאיר לו מה-שאירע לקרח ועדתו,
 11 כלומר: הבליעה והשרפה — אלא יהיה ענשו "כאשר דבר
 12 ה' ביד משה לו" (מהביטוי "ביד משה" אנו למדים שילקה במה
 13 שלקתה יד משה) כלומר: הצרעת; וזהו אמרו יתעלה אליו:
 14 "הבא-נא דף בחיקך" (שמות ד, ו) והביאו ראיה ממה-שאירע
 15 לעינה מלך יהודה (שביקש להקטיר קטורת ובידו מקטרת
 16 להקטיר — והצרעת זרחה במצחו" — דברי הימים-ב כו, ט).
 17 ואף-על-פי שמצאנו דעה אחרת (של חו"ל) בגמרא סנהדרין
 18 (קי), והוא אמרו: "כל-המחזיק במחלוקת עובר בלא-
 19 תעשה, שנגאמר: ולא-יהיה כקרח וכעדתו" — הרי זה על
 20 דרך התוכחה לא שפך פשטה דקרא בענין זה; אבל
 21 האזהרה על ענין זה (המחלוקת) נכללת תחת לאו אחר, כמו
 22 שאבאר במקומו (לא תעשה מה).

23 אין אפוא שום דבר שעל ידיו אפשר להבדיל בין השלילה
 24 לאזהרה חוץ מענין הדברים, אבל לא מן-המלה, בין
 25 שמלת השלילה והאזהרה בעברית מלה אחת, והיא מלת
 26 "לא". ולכן הכרח, שלמענין תהא הבנה בענין הדברים ואז
 27 ישיג בקלות איזה לאו הוא שלילה ואיזה לאו הוא אזהרה,
 28 כמו שבארנו מקדם. וכבר העירו חכמים, עליהם השלום,
 29 על ענין זה במה-שמצאנו אצלם במחלוקת שנפלה ביניהם
 30 בלאו מן הלאוין אם הוא שלילה או אזהרה, וזה באמרו
 31 יתעלה על חטאת העוף: "ומלק את-ראשו ממול ערפו
 32 ולא-יבדיל" (ויקרא ה, ח). הנה תנא דידן, והוא המדבר
 33 במשנה, סובר שזו אזהרה, ולכן הוא אומר: אם הבדיל
 34 (הפריד את הראש מהצואר) — פסל. יוצא לפי זה שהלאו
 35 הזה יהיה מצות לא-תעשה; שכן פשהבדיל את-הראש —
 36 פסל, כאלו הקריב שאור או דבש. אבל רבי אלעזר ברבי
 37 שמעון סובר, שהלאו הזה שלילה (שלילת ההכרח) ולא
 38 אזהרה, ושרוש אמרו: "לא יבדיל" — שאינו צריך
 39 להבדיל הראש, אלא מספיק שיחתך אותו באיזה שעה,
 40 ולפיכך אם הבדיל — פשר לפי דעתו. וכך אמרו בגמרא
 41 זבחים (סה): אומר היה רבי אלעזר ברבי שמעון: שמעתי
 42 שמבדילין בחטאת העוף; מאי "לא יבדיל" — אינו צריך
 43 להבדיל. והקשו על דברים אלו ואמרו: אלא מעתה, גבי
 44 בור נמי, דכתיב: "וכי יתח איש בור" ולא יכסנו" (שמות כא,
 45 א) — הכי נמי (האמנם כן) דאינו צריך לכסות? ! והיתה
 46 התשובה: התם דכתיב: "בעל הבור ישלם" — מקלל דבועי
 47 פסוי. הנה נתבאר, שמביאים ראיה מענין הדברים, אם זו

47 הפפל לחזיק; וגם בא להודיע, שהעון הזה חמור מאד, כיון
 48 שבאה בו אזהרה אחר אזהרה, או שנכפל להשלמת דין
 49 המצוה (שכל פסוק משלים פרטי דינים שאין בשני), או כפי ללמד
 50 ממנו איזה דין במצוה אחרת, כמו שמבאר התלמוד ואומר:
 51 מפנה (פסוק "פנו" — כפול בענינו) — להקיש, לדון ממנו
 52 גזרה שוה. וכבר מצאנו שחכמים, עליהם השלום, העירו
 53 על ענין זה בגמרא פסחים בפירק השני (כד.), וכינו לאחד
 54 הלאוין שלפי הנראה הוא נכפל, כיון שהאזהרה כבר
 55 נלקחה מזולתו, ובקשו להקישו בענין נוסף, ואמרו על כך
 56 בדרש טענה וקשיה: אמר לה רבינא לרב אשי: ואימא
 57 (אמור, אולי, שהפסוק נכפל כדי) לעבר עליו בשני לאוין?
 58 כלומר: זה שאתה רוצה להקים את-הלאו הזה בענין אחר,
 59 שלא בענין שנלמד מן-הלאו האחר — מדוע מתבקש
 60 מוצא זה? שמה נכפל באותו ענין עצמו, כדי שיהא העושה
 61 אותו הדבר חייב בשני לאוין?! ובאה התשובה: אמר לה:
 62 כל-היכא (בכל מקום) דאכא למדרש (שאפשר לפרש שהכפילות
 63 באה להוסיף דין חדש וכדומה) — דרשינן, ולא מוקמינן (ולא
 64 מניחים שמטרת הכפילות להשמיענו) בלאוי יתירי. הנה נתבאר
 65 לך, שפל-לאו שלא בא לתוספת ענין — הרי הוא נקרא:
 66 יתר ("לאו יתיר"), כלומר: שהוא נכפל. ואף-על-פי שאמרו
 67 שהוא 'לעבר עליו בשני לאוין' — הרי בכל-זאת הוא לאו
 68 יתר, כמו שמתבאר מן-הלשון הזה (שבגמרא דלעיל), ואין
 69 ראוי למנותו כיון שנכפל. הנה נתבאר לך, שמספר המצוות
 70 אינו מתרבה בגלל רבוי הלאוין או העשין.
 71 הרי ידוע, שצווי השביתה בשבת נכפל בתורה שתיים
 72 עשרה פעמים — כלום יסבר מישהו המונה את-
 73 המצוות ויאמר: שמכלל מצוות עשה השביתה בשבת, והיא
 74 שנים עשר מצוות? ! וכן באה האזהרה על אכילת הדם שבע
 75 פעמים — האם אפשר לבר-דעת לומר: שאסור הדם הוא
 76 שבע מצוות? הנה זה ממה-שלא יטעה בו אף אחד —
 77 כלומר: בשביתה שבת, שהיא מצוה אחת מכלל מצוות
 78 עשה; וכן באזהרה על אכילת הדם, שהיא מצוה אחת
 79 ממצוות לא-תעשה. ודע שאפלו תמצא מאמר לחכמינו
 80 זכרונם לברכה שהעובר עברה פלונית כבר עבר על כך וכך
 81 לאוין, או שהמכטל דבר פלוני כבר עבר על כך וכך עשין
 82 — לא יתחייב מזה למנות כל-אותם הלאוין כל-אחד בפני
 83 עצמו ולא כל-עשה בפני עצמו, כיון שהענין אחד ואין בו
 84 כפילות. ולא אמרו שהוא עובר על כך וכך עשין או על כך
 85 וכך לאוין, אלא מפני כפל הצווי או האזהרה באותה
 86 המצוה, שהרי עבר על אזהרות רבות או צוויים רבים.
 87 אלא-אם-כן תמצא שאומרים "לוקה שתיים", או "לוקה
 88 שלש" — הרי אז נמנה כל-אחד בפני עצמו, לפי שאין
 89 אדם לוקה שתי מלקיות על שם אחד, כמו שאבאר לפי
 90 מה-שירדע בתלמוד במכות (טז.) וחלין (פב.) וזולתם; אבל
 91 לוקה שתי מלקיות על שני שמות, כלומר: שני ענינים
 92 שבאה האזהרה בכל-ענין מהם בפני עצמו. והוה ההבדל בין
 93 אמרם: "עובר משום כך ומשום כך" (בגלל שנכפלו האזהרות)

1 משהטיל עלינו שגשגל מעצמנו ונאמר: אני לא עשיתי כך
 2 ולא עשיתי כך — נודע בהכרח, שעשית אותו הפך-וכך
 3 מזהרים עליה, וזה כגון שחייבנו הכתוב (בעת ה'וידי') בבית
 4 המקדש על המעשרות) שנאמר: "לא-אכלתי באני ממנו ולא
 5 בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת" (דברים כו, ד) —
 6 משמע מזה: שכל-מעשה ומעשה מאלו מזהרים עליו,
 7 ויתבאר זה במקומו כשנדבר על מצות אלו.
 8 הפלל התשיעי: שאין למנות את עצם הלאוין והעשה,
 9 אלא את-הענינים שמהם שמוזהרים ושמצוים עליהם.
 10 דע, שכל-צווי התורה ואזהרותיה הם בארבעה דברים:
 11 בדיעות, במעשים, במדות ובדבור. והוה שצויה אותנו
 12 להאמין ולקבל איזו דעה, כגון שנצטונו להאמין ביהוה.
 13 ובאהבת השם ותעלה ויראתו; או שהזהירה אותנו
 14 מלהאמין באיזו דעה, כגון שהזהרנו מלהיות בדעה שיש
 15 אלהות זולתו. וכן צויה אותנו באיזה מעשה, כגון
 16 שנצטונו להקריב את-הקרבנות ולבנות את-המקדש; או
 17 הזהירה אותנו מאיזה מעשה, כגון שהזהרנו מלהקריב
 18 לזולתו ותעלה ומלהשפחות לנעבד זולתו (עבודת אלילים).
 19 וכן צויה אותנו להתנהג באיזו מדה, כגון שנצטונו
 20 בצדקה בחסד, ברחמנות, בחמלה ובאהבה, והוא אמרו:
 21 "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח); או שהזהירנו מאלו
 22 מדות, כגון שהזהרנו על הנטייה והנקימה וגאלת הדם
 23 וזולתן מן-המדות הרעות, כמו שאבאר. או שצויה אותנו
 24 באמירת איזה דבר, כגון שנצטונו להודות לו ולהתפלל
 25 אליו ולהתודות על העונות וכיוצא בזה ממה-שאבאר;
 26 והזהירנו מאמירת איזה דבר, כגון שהזהרנו על שבועת
 27 השקר והרכילות וישון הרע והקללה וזולתן.
 28 אם השגו ענינים אלו, הרי ראוי למנות את-הענינים
 29 שמצוים או מזהרים עליהם, בין שאלה מעשה או
 30 דבור או דעה או מדה. ואין להביט לרובי הצוין שבאו
 31 באותו הענין, אם המדבר ב"עשה"; או לרובי האזהרות
 32 שבאו בענינו, אם המדבר ב"לאו" — כי כלם לחזיק בלבד
 33 (להדגיש את חומרת הדבר). לפי שפעמים יבוא באותו ענין
 34 עצמו לאו אחרי לאו לחזוק, וכן יבוא בו צווי אחרי צווי
 35 לחזוק. אלא-אם-כן תמצא מאמר חכמים בחלוק הענינים
 36 ויבארו לך המפרשים, שכל-לאו מאלו או כל-עשה כולל
 37 ענין שלא בענין שכולל הלאו או העשה האחר — הרי אז
 38 ראוי למנותו בלי ספק, כי אז לא נשאר לחזוק אלא בא
 39 לתוספת ענין, אף-על-פי שפשט הכתוב (לכאורה) שהם
 40 בענין אחד. לפי שאנחנו אין אנו אומרים שאיזה פסוק
 41 נכפל לחזוק ואינו לתוספת ענין אלא כשאין לנו על כך
 42 דברי המפרשים נושא הקבלה; אבל אם נמצא קבלה,
 43 שהצווי הזה או הלאו כולל ענין פלוני, והצווי החוזר
 44 ונכפל כולל ענין אחר — הרי זה הנכון והאמת: שלא
 45 נכפל פסוק אלא לענין, ואז ראוי למנות את-זה בפני עצמו
 46 ואת-זה בפני עצמו. אבל אם אין ענין נוסף — הרי תכלית

מתוך מהדורת חזק

- 1 ובין אִמְרָם: "לֹקְהַ שְׂתִימִים אוֹ לֹקְהַ שְׁלֹשׁ" (בגלל אזהרות
2 שונות שהצטברו). וְהִרְאִיָּה עַל פְּלִמָּה־שְׁאֲמַרְנוּ, אִמְרָם (מנחות
3 מד:): כֹּל שְׂאִין לוֹ יִצְיִית בְּכִגְדוֹ — עוֹבֵר בְּחֻמְשָׁה עֲשֵׂה,
4 לְפִי שֶׁנִּכְפַּל בּוֹ לְשׁוֹן צוּי חֻמֵּשׁ פְּעֻמִּים: "וְעֲשֵׂה לָהֶם יִצְיִת,
5 וְנִתְּנוּ עַל־יִצְיִת, וְהִיָּה לָכֶם לְיִצְיִת" (במדבר טו, לח־לט)
6 "גְּדֹלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע בְּנִפּוֹת כְּסוּתָךְ" (דברים כב, יב).
7 אִךְ (עם כל זאת) מְצִאנוּ לָהֶם מֵאִמֵּר מְפָרֵשׁ בְּמִצְוֹת יִצְיִת
8 שֶׁהִיא מִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שְׁאֲבָאָר כְּשֶׁאֲזַכִּיר מִצְוָה זוֹ (מצות
9 עשה יד).
10 וְעַל דִּרְךָ זֶה עֲצָמוּ אִמְרוּ (מנחות מד:): "כֹּל שְׂאִינוּ מִנִּיחַ
11 תְּפִלִּין — עוֹבֵר בְּשִׁמְנֵה עֲשֵׂה", מִפְּנֵי שֶׁנִּכְפַּל הַצּוּי
12 בָּהֶם שְׂמֵנֵה פְּעֻמִּים, כְּלוֹמֵר בְּשִׁלְרֹאשׁ וְשִׁלְיָד. וְכֵן אִמְרָם
13 (מנחות שם): "כֹּל־כֵּהֵן שְׂאִינוּ עוֹלָה לְדוּכָן — עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה
14 עֲשֵׂה", מִפְּנֵי שֶׁנִּכְפַּל הַצּוּי שְׁלֹשׁ פְּעֻמִּים. אִךְ לֹא יִסְבֵּר
15 מִיִּשְׁהוּ, הַמּוֹנֵה אֶת־הַמִּצְוֹת, לוֹמֵר: בְּרַכַּת כֵּהֵנִים שְׁלֹשׁ
16 מִצְוֹת, וְיִצְיִת חֻמֵּשׁ מִצְוֹת, וְתְּפִלִּין שְׂמֵנֵה מִצְוֹת. בֵּינָן
17 שֶׁהִדְבָּר בֵּן — הָרִי אֵין גַּם לְמִנּוֹת אוֹנְאָת הַגֵּר שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
18 מִפְּנֵי כְּפִילַת הַלְּאוּ, בְּגִלְל אִמְרָם בְּגִמְרָא מְצִיעָא (נט:).
19 הַמְּאִנֵּה אֶת־הַגֵּר (בדיבורים) — עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן,
20 וְהַלּוֹחֲצוֹ (רוחקו במעשים) — בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן, אֲלֵא אֵלֶּה שְׂתִי
21 מִצְוֹת בַּלְּכֹד: "לֹא תוֹנֶה" "וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ" (שמות כב, ט),
22 וְנִכְפַּל הַלְּאוּ בְּכֶף — וְזֶה בְּרוּר, אֵין בּוֹ שׁוּם סִפְקָא. וּבְפִרּוּשׁ
23 אִמְרוּ בְּגִמְרָא מְצִיעָא (שם): "מִפְּנֵי מַה הַזְּהִירָה תוֹרָה
24 בְּשִׁלְשִׁים וְשִׁשָּׁה מְקוֹמוֹת עַל הַגֵּר? מִפְּנֵי שֶׁסּוּרוֹ רָע!" כְּלוֹם
25 אִפְשָׁר לְמִיִּשְׁהוּ לוֹמֵר, שְׂאֵלוֹ שְׁלֹשִׁים וְשִׁשׁ מִצְוֹת מְכַלֵּל
26 תְּרִי"ג מִצְוֹת?! הָרִי זֶה מַה שְׂאִי־אִפְשָׁר לְאִמְרוּ.
27 הִנֵּה נִתְּבָאָר וְנִתְּבָרָר, שְׂאִין לְמִנּוֹת כֹּל־לְאוּ הַנִּמְצָא בַּתוֹרָה
28 וְלֹא כֹל־עֲשֵׂה, לְפִי שְׁאִפְשָׁר שִׁיְהִיָּה נִכְפַּל — אֲלֵא
29 רְאוּי לְמִנּוֹת אֶת־הַעֲנִינִים שְׁמֻצּוּיִם אוֹ מְזַהְרִים עֲלֵיהֶם.
30 וְאִי־אִפְשָׁר לְדַעַת שֶׁהֵלְאוּ אוֹ הַעֲשֵׂה הַנִּכְפַּל בָּא לְתוֹסַפֶּת
31 עֲנִין, אֲלֵא עַל־יְדֵי מוֹרָה שִׁיּוּרָה עַל זֹאת — וְהֵם מְקַבְּלִי
32 הַפְּרוּשׁ (הַכְּמִינוּ) עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוּם גַּם לֹא יִטְעַד שֶׁהֵלְאוּ נִכְפַּל
33 בְּבִטּוּיִים שׁוֹנִים, כְּגוֹן אִמְרוּ יִתְעַלָּה: "כִּי תִבְצֹר פְּרֻמָּךְ לֹא
34 תַּעֲזוֹלֵל אַחֲרֶיךָ" (דברים כד, כא) אַחַר אִמְרוּ "וְשִׁכַחְתָּ עִמָּךְ
35 בְּשָׂדֶה לֹא־תִשׁוּב לְקַחְתּוֹ" (שם, יט), וְאִמְרוּ: "כִּי תִחַבֵּט זִיתָךְ
36 לֹא תִפְאֵר אַחֲרֶיךָ" (שם, כ) — לְפִי שְׂאִין אֵלוֹ שְׁנֵי לְאוּיִן,
37 אֲלֵא זֶה אֲזַהְרָה אַחַת עַל עֲנִין אֶחָד, וְהוּא, שְׁלֹא יִקַּח
38 מִה־שִׁשְׁכַח מִן־הַתְּבוּאָה אוֹ הַפְּרוֹת בְּעַת אִסְיַפְתָּם, וְהִבִּיא
39 לְכֶף שְׂתִי דְגִמְאוֹת: עֲנִיבִים וְזִיתִים; פְּרוּשׁ "לֹא תִפְאֵר":
40 אֶל־תִּכְרַת מִה־שִׁשְׁכַחְתָּ בְּקִצְוֹת הַפְּאוּרוֹת, וְהֵן הַעֲנַפִּים*. אִךְ
41 מִמַּה־שִׁרְאוּי לְהוֹסִיף לְכָל־לֵהֵה הוּא מִה־שְׂאִמֵּר עֲתָה,
42 וְהוּא: הַעֲנִין שְׂאֲמַרְנוּ, שִׁישׁ לְמִנּוֹת אֶת־הַעֲנִינִים שְׁמֻצּוּיִם אוֹ
43 מְזַהְרִים עֲלֵיהֶם הוּא בְּתוּנְאִי, שִׁיְהֵא בְּאוֹתוֹ הַעֲנִין שְׁמֻזְהָרִים
44 עֲלָיו לֹא מִיַּחַד כֹּל־עֲנִין וְעֲנִין; אוֹ שִׁישׁ רְאִיָּה שְׂאֲמַרוּהָ
45 בְּעֲלֵי הַקְּבִלָּה, הַמְּכַדִּילָה אֶת כֹּל־הַעֲנִינִים זֶה מִזֵּה וְיִשׁ
46 אֲזַהְרָה לְכָל־עֲנִין מֵהֶם. אֲבָל אִם לֹא אֶחָד כּוֹלֵל עֲנִינִים
- 47 רַבִּים — הָרִי אֲזַ נִמְנָה הַלְּאוּ לְכֹדוֹ, לֹא כֹל־עֲנִין וְעֲנִין
48 מִן־הַעֲנִינִים שְׂאוֹתוֹ הַלְּאוּ כּוֹלֵלִם — וְזֶה לְאוּ שְׁבִכְלֹת
49 שְׂאִין לֹקִין עֲלָיו, כְּמוֹ שְׁנִבְאָר עֲתָה. וְזֶה שְׂאֲמָרוּ יִתְעַלָּה
50 "לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם" (ויקרא יט, כו), אִמְרוּ (סנהדרין סג),
51 בְּפִירוּשׁוֹ: "מִנִּין לְאוֹכֵל מִבְּהֵמָה קָדֵם שֶׁתִּצָּא נִפְשָׁה שֶׁהוּא
52 בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? תִּלְמוּד לוֹמֵר: לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם, דְּבָר אֶחָד:
53 לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם — לֹא תֹאכְלוּ בְּשׁוּר (הַקְּרַבְנוֹת), וְעַדִּין
54 דָּם (לְפָנֵי זִרְיקַת הַדָּם) בְּמִזְרְקֵי. רַבִּי דוֹסָא אוֹמֵר: מִנִּין שְׂאִין
55 מְבָרִין (סעודה ראשונה שאחרים עורכים עבור האבלים — נקראת
56 "הַבְּרָאָה") עַל הַרוּגֵי בֵּית דִּין? תִּלְמוּד לוֹמֵר: לֹא תֹאכְלוּ
57 עַל־הַדָּם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִנִּין לְסִנְהֶדְרִין שֶׁהִרְגוּ אֶת־
58 הַנֶּפֶשׁ שְׂאִין טוֹעֲמִין כְּלוֹם כֹּל־אוֹתוֹ הַיּוֹם? תִּלְמוּד לוֹמֵר:
59 לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם. אִמֵּר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא: אֲזַהְרָה לְבָן
60 סוּרָר וּמוֹרָה מִנִּין? תִּלְמוּד לוֹמֵר: לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם" —
61 הָרִי אֵלוֹ חֻמְשָׁה עֲנִינִים שְׁפָלִם בְּאֲזַהְרָה וְכֹלָם נִכְלָלִים. תַּחַת
62 לְאוּ זֶה. וּבְפִירוּשׁ אִמְרוּ בְּגִמְרָא סִנְהֶדְרִין כְּשִׁמְנוּ עֲנִינִים אֵלוֹ:
63 "עַל כֹּלָם אֵינוּ לֹקְהַ מִשׁוּם דְּתוּי לֵה לְאוּ שְׁבִכְלֹת —
64 וְכֹל־לְאוּ שְׁבִכְלֹת אֵין לֹקִין עֲלָיו". וּבְאִירוֹ עוֹד, שְׁלֹא
65 שְׁבִכְלֹת הוּא: דְּאֵתוֹ תְּרִי־תִלְתָּא (שנים שלוש) אִסְרוּי מִחַד
66 לְאוּ — הָרִי שְׂאִין לְמִנּוֹת כֹּל־אִסוּר וְאִסוּר שְׁנִכְלָל בְּלֹא זֶה
67 כְּמִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, אֲלֵא מוֹנִים אֶת־הַלְּאוּ הַכּוֹלֵל אֶת־כֹּל־
68 הַעֲנִינִים הַאֵלֶּה לְכֹדוֹ. וְכְמוֹ הַלְּאוּ הַזֶּה, כְּלוֹמֵר "לֹא תֹאכְלוּ
69 עַל־הַדָּם" אִמְרוּ: "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְּשֵׁל" (ויקרא יט, יד),
70 לְפִי שֶׁגַּם הוּא כּוֹלֵל עֲנִינִים רַבִּים, כְּמוֹ שְׁנִבְאָר (לֹא תַעֲשֶׂה
71 רצט). וְכֵן אִמְרוּ: "לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׂאֵן" (שמות כג, א), שֶׁגַּם
72 הוּא כּוֹלֵל עֲנִינִים רַבִּים כְּמוֹ שְׁנִבְאָר (לֹא תַעֲשֶׂה רפא). —
73 וְזֶה הוּא הַסּוּג הָאֶחָד מִשְׁנֵי הַסּוּגִים שֶׁל לְאוּ שְׁבִכְלֹתוֹ.
74 הַסּוּג הַשְּׁנַי הוּא, שִׁיבּוֹא לְאוּ אֶחָד לְאִסוּר דְּבָרִים רַבִּים
75 הַמְּחַבְּרִים וְנוֹסְפִים זֶה לְזֶה, וְהוּא שְׂאִמֵּר: לֹא תַעֲשֶׂה
76 כֶּף וְכֶף. וְסוּג זֶה נִחְלַק לְשְׁנֵי חֲלָקִים: יִשׁ מִמֶּנּוּ מִה־שְׁבִכְלֹתוֹ
77 בְּתִלְמוּד שֶׁהוּא חֲזִיב מִלְּקוֹת עַל כֹּל־דְּבָר וְדְּבָר מֵאוֹתָם
78 הַדְּבָרִים הַמְּחַבְּרִים; וְיִשׁ מִמֶּנּוּ מִה־שְׂאֲמָרוּ שְׂאִינוּ חֲזִיב אֲלֵא
79 אַחַת, לְפִי שֶׁהוּא לְאוּ שְׁבִכְלֹתוֹ. הִנֵּה אוֹתָם הַלְּאוּיִן שְׁבִכְלֹתוֹ
80 שֶׁהוּא חֲזִיב עַל כֹּל־אַחַת וְאַחַת — הֵם שְׂאֵנוּ נִמְנָה כֹּל־דְּבָר
81 מֵהֶם כְּמִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה: וּמַה־שְׁבִכְלֹתוֹ שֶׁהוּא חֲזִיב אַחַת עַל
82 הַכֹּל — נִמְנָה אוֹתוֹ כְּמִצְוָה אַחַת, לְפִי מַה־שְׁבִכְלֹתוֹ בְּכָל־
83 הַזֶּה, שְׁלֹא יִלְקַח מִיִּשְׁהוּ שְׂתִי מִלְּקִיּוֹת מִשָּׁם אֶחָד בְּשׁוּם
84 אִפְן. וּמֵאַחַר שֶׁחִיבּוֹ בְּפִירוּשׁ כֹּל־עֲנִין וְעֲנִין מֵאוֹתָם הַעֲנִינִים
85 הַמְּחַבְּרִים וְנוֹסְפִים, כְּלוֹמֵר שְׁלֹקִין עַל כֹּל־אֶחָד וְאֶחָד,
86 וְשֶׁהַעוֹשֶׂה אוֹתָם כֹּלָם בְּכַת אַחַת לֹקְהַ מִלְּקִיּוֹת הַרְבֵּה —
87 יִדְעוּ בְּהִכְרַח, שֶׁהֵם שְׁמוֹת הַרְבֵּה (שֶׁל אִיסוּרִים שׁוֹנִים)
88 וְכֹל־עֲנִין נִמְנָה לְכֹדוֹ.
89 וְאֲזַכִּיר עֲתָה דְּגִמְאוֹת רַבּוֹת מִשְׁנֵי חֲלָקֵי הַסּוּג הַשְּׁנַי הַזֶּה,
90 וְאִפְשָׁר שְׂאֲזַכִּיר אוֹתָם הַלְּאוּיִן מִן־הַסּוּג הַזֶּה כֹּלָם,
91 כְּדִי שִׁיִּתְּבָרַר הַעֲנִין הַמְּכַבֵּן תְּכִלִּית בְּאוּר. מֵהֶם אִמְרוּ יִתְעַלָּה
92 בְּכִבּוּשׁ הַפֶּסַח: "אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא (אֵינוּ צָלוּי כֹל צָרְכוֹ)

48 (דברים כג, ד) — מצוה אחת, וכן גם-כן: "כל-אלמנה ויתום
49 לא תענון" (שמות כב, כא), וכן אמרו: "לא תטה משפט גר
50 יתום" (דברים כד, יז), וכן אמרו: "שארה פסותה וענתה (של
51 האשה) לא יגרע" (שמות כא, י) — נמנה כל-לאו מהם
52 כמצוה אחת, לפי שכל-לאו מהלאוין האלה הוא כמו
53 "אל-תאכלו ממנו גא ובשל מבשל", וכמו "כל-שאר
54 וכל-דבש". ואין הבדל ביניהם. וכן אמרו: "לא-תביא אתנן
55 זונה ומחיר כלב (בית ה' אלהיך לכל נדר". דברים כג, יט) —
56 הוא לאו אחד. וכן אמרו: "זין ושכר אל-תשת וגו' בבאכם
57 וגו' ולהבדיל וגו' ולהורת" (ויקרא י, ט"א) פלומר: הזהיר
58 בלאו אחד על הכניסה למקדש או ההוראה בתורה כשהוא
59 שתוי — זהו החלק האחד משני חלקי הסוג השני מסוגי
60 לאו שבכללות.

61 אף החלק השני הוא בדייק כמו לשון החלק הקודם הזה,
62 אלא שבא בפרוש המקבל שכל-דבר ודבר מן-הדברים
63 המחברים ונוספים לוקים עליו בפני עצמו, ואם יעשה
64 את-כלם — לוקה על כל-אחד מאותם המחברים, גם אם
65 יעשה אותם בבת אחת (כדין העובר על כמה לאוין שונים) —
66 ואלו ראוי למנות כל-אחד ואחד בלאו בפני עצמו. מהם
67 אמרו ותעלה: "לא-תוכל לאכל בשעריך (מחוץ לחומה)
68 מעשר דגנך ותירשך ויצהרך .. כי אם .. במקום אשר יבחר ה'
69 אלוך ב". דברים יב, יז). אמרו בגמרא פרות (ד:): "אכל
70 מעשר דגן תירש ויצהר — חייב על כל-אחת ואחת".
71 והקשו על זה ואמרו: "וכי לוקין על לאו שבכללות?"
72 והתשובה: "קרא יתירא פתיב. מגדי פתיב: ו'אכלת לפני
73 ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך" (שם יד, כג); למה לי
74 למכתב "לא תוכל לאכל בשעריך"? וכי תימא ללאו (להוסיף
75 לאו על העשה) — אם בן לימא קרא: לא תאכלום. למה לי
76 למקדש למכתבנהי (לחזור ולכתוב) בלהי? שמע מנה: לחלק"
77 (לאו נפרד לכל פרט שבפסוק). ושם נתבאר גם-כן, שאמרו
78 ותעלה: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו (עד הביאכם את קרבן
79 אלוקים" — איסור חדש. ויקרא כג, יד) — שהוא חייב על
80 כל-אחת ואחת. אמרו: "אכל לחם וקלי וקרמל (סוגי מאכלים
81 העשויים מהתבואה) — חייב על כל-אחת ואחת. וכי לוקין
82 על לאו שבכללות? קרא יתירא פתיב: לכתב רחמנא חד
83 וליתי אידך מנה". ונתבאר אחר שכלא וטריא שאמרו
84 "קלי" לא הנה בו צרף, ורק הזכירו לחלק: לחיבו מלקות
85 על קלי בפני עצמו. וכאשר אמרו בתלמוד על דרף הופוח:
86 שפא יחייב מלקות על קלי בפני עצמו פיון שנוכר בגלל
87 זה, ויהיה חייב על לחם וקרמל (שלא מצאנו עבורם לימוד
88 מיוחד "לחלק" בשם שמצינו ב"קלי") מלקות אחת? השיבו:
89 למאי הלכתא פתבה רחמנא לקלי באמצע — לומר (אלא
90 ללמד לנו): לחם פיי-קלי וקלי פיי-קרמל, ויהיה חייב על
91 כל-אחד ואחד.

92 בדומה לכך אמר, שאמרו ותעלה: "לא-ימצא בך מעביר
93 בגו-יבתו באש קסם קסמים מעוגן ומנחש ומכשף

1 ובשל מבשל" (שם יב, ט), שאנו מונים לאו זה כמצוה אחת,
2 ולא נמנה "אל-תאכלו ממנו גא" כמצוה ו' לא תאכלו
3 מבשל" כמצוה, כיון שלא יחד לכל-ענין לאו בפני עצמו
4 ולא אמר "אל-תאכלו ממנו גא ולא בשל מבשל" — אלא
5 הביא לאו אחד הפולל שני הענינים, וחבר והוסיף אחד
6 מהם לאחר. ובפרק ב' מפסחים (מא). אמרו "אמר אביי:
7 אכל גא — לוקה שתיים: מבשל — לוקה שתיים: גא
8 ומבשל — לוקה שלש". וזה — מפני שסבר: לוקין על
9 לאו שבכללות, ובשעה שאכל גא — עבר על שני לאוין:
10 האחד מהם — אל-תאכלו ממנו גא: והשני — לאו הבא
11 מקלא, פאלו אמר: אל תאכלו אלא צלי — והרי אכלו
12 שלא צלי. ואם אכל גא ומבשל, לוקה לדעתו שלש: אחת
13 על אכילתו גא, ושנית על אכילתו מבשל, ושלישית על
14 אכילתו שלא צלי. ושם אמרו בהמשך מאמר זה ו'ורבא
15 אמר: אין לוקין על לאו שבכללות. אבא דאמרי (יש
16 שאמרו): חדא מיהא לקי (אחד בכל זאת לוקה), פלומר: אם
17 אכל גא ומבשל — לוקה אחת. ו'אבא דאמרי: חדא נמי
18 לא לקי, משום דלא מיחד לאוה (הלאו אינו מיוחד) פלאו
19 דחסימה" — פלומר אמרו ותעלה "לא-תחסם שור בדישו"
20 (דברים כה, ד), שהוא לאו אחד המזהיר על דבר אחד (ומלאו
21 ד"חסימה" למדנו דין עונש מלקות — שנאמר שם — לכל הלאוין,
22 ולכן עליהם להיות דומים אליו): אכל לאו זה המזהיר על שני
23 דברים — גא ומבשל — אין לוקין עליו. וכבר ידעת,
24 שנתבאר בגמרא סנהדרין (גז). "אין לוקין על לאו
25 שבכללות", ולכן נדחים דברי אביי. והנכון שהוא לוקה
26 אחת, בין שאכל גא או מבשל או גא ומבשל — אחת
27 בלבד לוקה; ולפיכך נמנה אמרו ותעלה: "אל-תאכלו ממנו
28 גא ובשל מבשל" כמצוה אחת. ושם (פסחים מא). אמרו עוד
29 "אמר אביי: אכל גא (קליפת הענבים) — לוקה שתיים: חרצן
30 (הגרעינים) — לוקה שתיים; גא וחרצן לוקה שלש. ו'רבא
31 אמר: אין לוקין על לאו שבכללות" — הפונה לאמרו:
32 "מכל אשר יעשה מגפן היין" (במדבר ו, ד) שאבוי סובר
33 ש'לוקין עליו. וכך אמרו בפרק ד' ממנחות (נח). "המעלה
34 משאור ודבש על גבי המזבח, אמר אביי: לוקה משום
35 שאור ולוקה משום דבש ולוקה משום ערוב שאור. ולוקה
36 משום ערוב דבש", פלומר שאמרו "כל (שאור וכל דבש לא
37 תקטירו)" — (ויקרא ב, יא) פולל שני דברים: שלא יקריב
38 לבדו, ושלא יקריב דבר שיש בו תערובת מהם באיזה שעור
39 שיהיה — וכל-זה לפי עקר ששתו שפכר ידעת: לוקין על
40 לאו שבכללות. ושם אמרו "רבא אמר: אין לוקין על לאו
41 שבכללות. אבא דאמרי (יש שאמרו): חדא מיהא לקי,
42 פלומר: אם אכל גא ומבשל — לוקה אחת. ו'אבא דאמרי:
43 חדא נמי לא לקי, משום דלא מיחד לאוה (הלאו אינו מיוחד)
44 פלאו דחסימה".

45 כיון שנתבאר, שזה ש'אמר: "אל-תאכלו ממנו גא ובשל"
46 — מצוה אחת; וכן זה ש'אמר: "כל-שאר וכל-דבש"
47 (שם) מצוה אחת, נמנה כף גם: "לא-יבא עמוני ומואבי"

אָמרוּ: "קח־לְךָ סַמִּים" (שם ל, לד), אֲלָא מוּנִים הַקְטֶרֶת
הַקְטֶרֶת בְּכֹל־יוֹם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב: "בִּבְקָר בִּבְקָר
בְּהִיטִיבוּ אֶת־הַנֵּרֶת וגו'" קִטְרִינָה וּבְהֵעֵלַת אֹהֶרֶן וגו'" (שם ל,
דח) — וְזוֹ הִיא הַמִּצְוָה הַמְּנוּיָה. אַבְל אָמְרוּ "קח־לְךָ סַמִּים"
— הַקְדָּמָה לְצוּי שֶׁהוּא מְבֹאָר, אִיךָ תַּעֲשֶׂה מִצְוָה זוֹ וּמֵאִיזָה
דָּבָר תִּהְיֶה הַקְטֶרֶת הַזֹּאת וְכָךְ אָמְרוּ: "קח־לְךָ בְּשָׁמִים רֵאשׁ"
(שם ל, כג) — אֵינּוּ נִמְנָה; אַבְל הַנִּמְנָה הוּא הַצּוּי שְׁצוּנֹו
לְמִשַׁח כַּהֲנִים גְּדוּלִים וּמְלָכִים וְכֻלֵי הַקָּדָשׁ בְּשִׁמֶן הַמִּשְׁחָה
הַמֵּתָאָר. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ תִדוּן כָּל־הַדוּמָה לוֹ, כְּדִי שֶׁלֹא יִרְבֶּה לְפִי
מִנְיָן מֵה־שֵׁאִינוּ רְאוּי שִׁירְבָה — וְזוּהִי כּוֹנְנָתוּ בְּכֻלֵּל הַזֶּה,
וְהוּא דָבָר בְּרוּר. אֲלָא הַזְּכֻנֹוהוּ וְהַעֲרֹנּוּ עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁגַּם בָּזֶה
כְּבָר טַעוּ הַרְבֵּה וּמְנוּ מִקְצַת הַקְדָּמוֹת הַמִּצְוָה עִם הַמִּצְוָה
עַצְמָהּ בְּשִׁתֵּי מִצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁמֵתְבָאָר לְמִי שֶׁמֵתְבֻגֵּן בְּמִנְיָן
הַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁהַזְכִּיר שֶׁמֵעוֹן קִנְיָרָא זָכְרוּ לְבִרְכָה — הוּא
וְכָל־מִי שֶׁנִּמְשָׁף אַחֲרָיו מִן־הַפְּזֻזִּים פְּרָשִׁיּוֹת בְּמִנְיָנָם.

הַכֵּלֶל הָאֶחָד עֶשֶׂר: שֶׁאֵין לְמִנּוֹת חֻלְקֵי הַמִּצְוָה כָּל־חֻלְקַת
בְּנִפְרֵד, אִם כֻּלָּם מִצְוָה אֶחָת.

יֵשׁ לַפְעָמַיִם, שְׂדֵין אֶחָד שֶׁהוּא מִצְוָה אֶחָת יֵשׁ לוֹ חֻלְקִים
רַבִּים, כַּגּוֹן: מִצְוֹת לוּלָב שֶׁהִיא אֲרַבְעָה מִינָיו (ויקרא כג,
מ); הַרִי אֵין אוֹמְרִים, שֶׁפְּרִי עֵץ הָדָר (אתרוג) — מִצְוָה בְּפִנֵּי
עַצְמָהּ, וְעַץ־עֹבוֹת (הדס) — מִצְוָה בְּפִנֵּי עַצְמָהּ, וְעַרְבֵי־נַחַל
— מִצְוָה בְּפִנֵּי עַצְמָהּ, וְכַפַּת תְּמָרִים (לולב) מִצְוָה בְּפִנֵּי
עַצְמָהּ, לְפִי שֶׁכָּל־אֱלוֹהִים חֻלְקֵי הַמִּצְוָה, שֶׁפֶן הוּא צָוָה
לְאֶחָדָם, וְאַחֲרֵי אַחֲדָם, תִּהְיֶה הַמִּצְוָה לְקִיחַת הַכֵּל בְּיַד
בִּיּוֹם הַיְדוּעַ. וּבְדִיּוּק בְּדוּמָה לְכַף אֵין רְאוּי לְמִנּוֹת אָמְרוּ
בְּמִצְרַע, שֶׁהוּא טָהַר בְּשִׁתֵּי־צִפְרִים וְעַץ אֶרֶז וְאוֹב וְשִׁנִּי
תּוֹלַעַת וּמִים חַיִּים וְכֻלֵי חַרָּשׁ (שם יד, דה) — כִּשְׁשׁ מִצְוֹת;
אֲלָא טָהֳרַת הַמִּצְרַע מִצְוָה אֶחָת עַל כָּל־תִּצְרִיחַ הַהַכְּרַחֲיִים
בָּהּ — אֱלוֹ וְזוּלָתָם, כְּלוֹמַר הַתְּגַלְחָת, כִּי כָּל־אֱלֹהִים חֻלְקֵי
הַמִּצְוָה שֶׁנֶּצְטְוִינּוּ בָּהּ וְהִיא טָהֳרַת מִצְרַע; הֵינּוּ שֶׁתִּהְיֶה
בְּאֵפֶן בָּזֶה וּבְאֵפֶן בָּזֶה. וְדִין זֶה עַצְמוֹ הוּא בְּהַפְרֵ שֶׁנֶּצְטְוִינּוּ
לְעֹשׂוֹת לְמִצְרַע בְּמִצְבֵּי טְמֵאָתוֹ כְּדִי שֶׁנִּתְרַחַק מִמֶּנּוּ, וְהוּא:
"כִּגְדִי יִהְיֶה פְּרָמִים וְרֵאשׁוּ יִהְיֶה פְרוּעַ וְעַל־שֹׁפֵם יֵעָטָה
וְטְמָא טְמָא יִקְרָא" (שם יג, מה) — כִּי אֵין כָּל־פְּעֻלָה מְאֵלוֹ
מִצְוָה בְּפִנֵּי עַצְמָהּ, אֲלָא כָּלָּם הוּא הַמִּצְוָה. וְהוּא שֶׁנֶּצְטְוִינּוּ
לְעֹשׂוֹת הַכּוּר לְמִצְרַע — כְּדִי שֶׁיִּפְרִיחוּ כָּל־רְאוּהוּ וְיִתְרַחַק
מִמֶּנּוּ, וְדָרְךְ הַכּוּר תִּהְיֶה כְּכֹךְ וְכֹךְ — כִּשְׁשׁ שֶׁנֶּצְטְוִינּוּ לְשַׁמַּח
לְפָנֵי ה' בִּיּוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל סֹסוֹת, וּבִבְאָר שְׂאוֹתָהּ הַשַּׁמְחָה
תִּהְיֶה בְּלִקְיַחַת זֶה וְזֶה.

כָּלֵל זֶה קִשָּׁה מְאֹד לְהַכְּבִינוּ, וְאֵפֶן קִשִּׁי שְׁבוּ — מֵה־
שֶׁאֲסַפְּר לְךָ, וְהוּא שֶׁכָּל מֵה־שֶׁאָמְרוּ חֻקִּים עָלָיו,
שֶׁדְּבָר פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי מְעַכְבִּין זֶה־אֶת־זֶה — הַרִי בְרוּר שְׂזוֹ
מִצְוָה אֶחָת, כַּגּוֹן: אֲרַבְעָה מִינֵים שְׁבִילֹולֵב, וְלַחֵם הַפְּנִים עִם
לְבוּנָה וְכָה הַנְּעֻשִׁית עִמּוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּהֵם: "הַסְּדָרִים וְהַבְּדִיכִים
מְעַכְבִּין זֶה־אֶת־זֶה" (מנחות כו). — הַרִי בְרוּר, שְׂזוֹ מִצְוָה
אֶחָת. וְכָךְ כָּל מֵה־שֵׁי־תְבַרֵּר לְךָ, שֶׁהַתְּכִלִּית הַמִּבְקָשָׁת (קיום

וְחִבֵּר חֶבֶר וְשָׂאֵל אוֹב וְיָדְעִנִי וְדַרְשׁ אֶל־הַמַּתִּים" (דברים יח,
י"א) — שֶׁכָּל־אֶחָד מֵהַשְּׂעֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁנִּמְנוּ הוּא
לֹאוֹ בְּפִנֵּי עַצְמוֹ, וְכָלָם (הַמּוֹזְכְּרִים בַּפְּסוּק) אֵינָם מִן־הַחֻלְקַת
הַרֵאשׁוֹן מְשַׁנֵּי חֻלְקֵי הַסּוּג הַשְּׁנִי (שְׁהוּא לֹאוֹ שְׁבַכְלָלוֹת וְאֵין
לוֹקֵן — אִלָּא מֵהַחֻלְקַת הַשְּׁנִי שְׁבַסוּג הַשְּׁנִי — שְׁלוֹקֵין). וְהֵרְאִיָה לְכַף
אָמְרוּ יִתְעַלָּה בְּאֵמְצַע: "מַעֲוִינָ וּמִנְחָשׁ" — שֶׁכֶּן כְּבָר
נִתְבְּאָר שֶׁכָּל־אֶחָד מֵהֵם לֹאוֹ בְּפִנֵּי עַצְמוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא
תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנוּ" (ויקרא יט, כו). וְכְמוֹ מַעֲוִינָ וּמִנְחָשׁ
לְחַלְקַת — וְהַזְּכִירִים בְּאֵמְצַע — כַּף כָּל מֵה־שֶׁלְּפִנֵּיהֶם
וְאַחֲרֵיהֶם הֵם כְּמוֹ מַעֲוִינָ וּמִנְחָשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאָרֵי בְּלָחֶם וְקָלִי
וְכַרְמֶל. וְכְבָר טַעַה וְזָלָתָנוּ בְּעִנְיָן זֶה, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁדְּעַתּוֹ לֹא
הִשְׁיָגָה עִנְיָנִים אֱלוֹ בְּכָלֵל, אוֹ שֶׁשִּׁכַּח וְשָׁגָה בְּהֵם. כַּף מִנָּה
אָמְרוּ יִתְעַלָּה עַל הַכַּהֲנִים: "אִשָּׁה זֹנֶה וְחָלְלָה לֹא יִקְחוּ
וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁה לֹא יִקְחוּ" (שם כא, ז) — כְּמִצְוָה
אֶחָת, וְכְבָר נִתְבְּאָר בְּגִמְרָא קְדוּשִׁין (עז,). שֶׁהוּא חֻיֵב עַל
כָּל־אֶחָת וְאֶחָת אֶפְלוֹ בְּאִשָּׁה אֶחָת, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר בְּמִקְוֵמוֹ (לֹא
תַעֲשֶׂה קְסָא). אָמְנָם אֶפְשָׁר לְמִצָּא לוֹ הַתְּנַצְלוֹת עַל מִנּוֹתוֹ
זֹנֶה וְחָלְלָה כְּמִצְוָה אֶחָת, מִפְּנֵי שֶׁחָשְׁבוּ לֹאוֹ שֶׁבְּכָלֵלוֹת
וְנִבְרָה אֲצִלוֹ הַדְּעָה שֶׁאָמְרוּ יִתְעַלָּה: "אִשָּׁה זֹנֶה וְחָלְלָה לֹא
יִקְחוּ" כְּמוֹ אָמְרוּ: "אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נַאֲ וּבִשְׁלֵם מִבְּשֵׁל", וְלֹא
יָדַע שֶׁזֶה לְחַלְקַת זֹנֶה אֵינּוּ לְחַלְקַת, כְּמוֹ שֶׁגַּם לֹא הַבְּדִיל בֵּין
אָמְרוּ: "וְלָחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ" וּבֵין אָמְרוּ: "שְׂאָרָה
כִּסּוּתָהּ וְעֵנְתָהּ לֹא יִגְרַע". אִיךָ לֹא אֶתְפַּשׁ עָלָיו כִּי־צָוָה בָּזֶה;
אַבְל שֶׁמִּנָּה גְרוּשָׁה בְּכָלֵל זֹנֶה וְחָלְלָה וְעֹשֶׂה הַכֵּל מִצְוָה
אֶחָת, עַל כַּף אֵין לוֹ בְּהַחְלִט הַתְּנַצְלוֹת — לְפִי שֶׁהִיא,
כְּלוֹמַר הַגְרוּשָׁה, בְּפְרוּשׁ בְּלֹאוֹ בְּפִנֵּי עַצְמוֹ, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלָּה: "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁה לֹא יִקְחוּ". — הֵנָּה כְּבָר
בְּרָנּוּ אֶת־הַעֶקֶר הַגְּדוּל הַזֶּה, כְּלוֹמַר: לֹאוֹ שֶׁבְּכָלֵלוֹת,
וּבְאָרְנוּ סַפְקוּתָיו וְהוּדְעֵנוּ מֵה־מִּמֶּנּוּ לְחַלְקַת, וּמֵה־מִּמֶּנּוּ לֹאוֹ
שֶׁבְּכָלֵלוֹת בְּלִבֵּד וְאֵין חֻיִבִים עָלָיו אֲלָא אֶחָת, וְשֶׁזֶה הוּא
לְחַלְקַת — נִמְנָה כִּהְרֵבָה מִצְוֹת; וְשֵׁאִינוּ לְחַלְקַת — נִמְנָה
כְּמִצְוָה אֶחָת. שִׁים כָּלֵל זֶה כָּלוּ נִגַּד עִנְיָיֵד תְּמִיד, כִּי הוּא
מִפְּתַח גְּדוּל מְאֹד לְאֵמוֹת מִנְיָן הַמִּצְוֹת.

הַכֵּלֶל הַעֲשִׂירִי: שֶׁאֵין לְמִנּוֹת אֶת־הַהַקְדָּמוֹת לְאִיזוֹ תְּכִלִּית
שֶׁהִיא.

פְּעָמִים יְבֹאוּ בְּתוֹרָה צוּוּיִים, וְאֵין אוֹתָם הַצּוּוּיִים הַמִּצְוָה,
אֲלָא הַקְדָּמוֹת לְעֹשֵׂי הַמִּצְוָה. דְּגָמָה לָזֶה אָמְרוּ:
"וְלִקְחַת סֹלֶת" וגו' (ויקרא כד, ד) כִּי אֵין רְאוּי לְמִנּוֹת לְקִיחַת
הַסֹּלֶת כְּמִצְוָה וְאַפְיִתּוֹ כְּמִצְוָה — אֲלָא הַנִּמְנָה הוּא רֵק
אָמְרוּ: "וְנִתְתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לָחֶם פְּנִים לְפָנֵי תְּמִיד" (שְׁמוֹת כה,
ל); וְהַמִּצְוָה הִיא רֵק, שֶׁהִיא לָחֶם תְּמִיד לְפָנֵי ה'. אַחֲרֵי־כַךְ
תָּאָר, אִיךָ יִהְיֶה הַלָּחֶם הַזֶּה, וּמֵמָה הוּא נַעֲשָׂה, וְאָמַר שִׁיְהִיָּה
מִסְּלַת, וְיִהְיֶה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֳלוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ עַצְמָהּ אֵין
לְמִנּוֹת אָמְרוּ: "וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמֶן זֵית זָךְ" (שם כו, ב), אֲלָא
מוּנִים אָמְרוּ: "לְהֵעֵלַת נֵר תְּמִיד"; וְזוֹ הִיא הַטְּבַת הַנְרוֹת,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבְּאָר בְּ"תְּמִיד" (פּרַק ג). וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ עַצְמָהּ אֵין מוּנִים

עליהם ורחיצת הפלים, שהיא מתבשלת בהם או שבירתם
 — הכל תורת חטאת, וזו מצוה אחת. וכך תורת האשם היא
 מצוה אחת; וכך תורת זבח השלמים, ושהוא על תודה עם
 לחם או בלי לחם, ולקריחת הכהן ממנו חזה ושוק והנפתו —
 הכל מכלל עבודת זבח השלמים, וזו מצוה אחת. ואלו הם
 כלל מיני הקרבנות שחייבם כולל ליחיד וצבור, חוץ מן-
 האשם, שהוא קרבן יחיד לעולם, כמו שבארנו בהקדמת סדר
 קדשים. הסדר הזה בעבודות הוא מצוות עשה, ואין למנות
 כל פרט ופרט מפרטי העבודה כמצוה בפני עצמה, וזלתי
 אם יש צוויים הכוללים את-כל-מיני הקרבנות, ואינם
 מיוחדים לאחד המינים להוציא את-זולתו — כי כל-צווי
 מאלו (הצוויים הכוללים את הקרבנות כולם) צריך למנותו מצוה
 בפני עצמה, לפי שאז אינו פרט מפרטי עבודת קרבן מסים.
 כך, למשל, אזהרתו יתעלה מלהקריב בעל מים, או צווי
 שיהא תמים, וצווי ששלא יהא מחסר זמן — והוא אמרו:
 "ומיום השמיני והלאה" (ויקרא כב, כו); וצווי למלח כל-
 קרבן — והוא אמרו "על כל-קרבנך תקריב מלח" (שם, כג);
 ואזהרתו מלבטלו — כמו שאמר: "ולא תשבית מלח";
 וצווי לאכל מה-שיאכל ממנו — שכל-אחד מן הצוויים
 האלה מצוה בפני עצמה, לפי שאין אף אחד מהם פרט
 מעבודת קרבן מסים, אלא הם צוויים הכוללים כל-קרבן
 כמו שנקבאר בשעת מנייגנו.

וכרור, כי זה שהכהן לוקח מה-שראי לו לקחת — פרט
 מפרטי המצוה, כמו שהזכרנו בעור העולה. וכך גם
 בראשית הגז. כלל המצוה הוא, שגפריש ראשית הגז
 ונתנהו לכהן; וכן שגפריש מעשר ראשון ונתנהו ללוי. וכבר
 טענו בזה עד שמנו עשרים וארבע מתנות כהנה כעשרים
 וארבע מצות, אחר שמנו מקצת המצות שאותה המתנה
 היא פרט מהן, על הדרך שבארנו בעור העולה וזוה ושוק
 משלמים. ולפי שגעלם כלל זה מוזלתנו ולא הרגיש בו
 כל-עקר ולא שם אליו לב, הגיע לכך כמצות בפני עצמן:
 יציקות, בלילות, פתיתות, מליחות, הגשות, תנופות,
 קמיצות והקטרות — ולא ידע שכל-אלו פרטי עבודת
 המנחה, והוא, שגפרישו להקריב מנחה. אחר-כך התחיל
 (הפסוק) לכבאר על איזה דבר חל השם הזה — והיא תורת
 המנחה — ואמר, שתהיה מסלת או מלחם האפוי באפן
 כך או באפן כך כלומר: מחבת או מרחשת או מאפה תנור;
 וכוללה בשמן בשעור מסים, ופותרה, ונותן עליה מלח
 ולבונה, ויגיש ויניף ויקמץ ממנה כסדר שבארנו ובררנו
 במקומו במסכת מנחות. וכל-אלו פרטי העבודה, ועל הדרך
 הנעשה לפי כל-התאור הזה נופל שם מנחה. אם-כן המצוה
 היא: הצווי שגפרישו שתהיה עבודת קרבן הלחם או הסלת
 שנקריב לפי כל-הסדר הזה. והדברים האלה במצות מנחה,
 כלומר: היציקה והבלילה והפתית והמליחה והתנופה
 וההגשה והקמיצה וההקטרה, כמו שאמר בחליצה:
 "וחליצה נעלו וגו' וזרקה בפניו וענתה ואמרה" (דברים כה,
 ט). וכשם שמצות חליצה אחת ואין אנו מונים חליצה

1 המצוה) לא תשג בחלק אחד מאותם החלקים — הרי
 2 גם-כן ברור, שכללותם היא הענין המנוי, כגון: הפר
 3 המצרע שנתבאר לה, שאם בגדיו פרמים בלבד אבל לא
 4 פרע ראשו ולא עטה על שפם ולא קרא: טמא! טמא! —
 5 שלא עשה כלום ולא השגה הכרתו עד שיעשם כלם. וכן
 6 לא תשג טהרתו אלא בכל מה-שזכר: הצפרים ועץ ארז
 7 ואזוב ושני תולעת ותגלחת — אז תשג הטהרה. אף נקדת
 8 הקשי היא בדיכרים שאמרו בהם: "אינם מעכבים זה-את-
 9 זה". כי העולה במחשבה תחלה הוא, שהואיל וחלקים אלו
 10 כל-חלק מהם אינו זקוק לחברו, יהיה כל-חלק מצוה בפני
 11 עצמה, כגון אמרם: "התכלת (שבציצית) אינה מעכבת
 12 את-הלבן והלבן אינו מעכב את-התכלת" (מנחות פרק ד
 13 משנה א). שכן היינו אומרים, שלבן ותכלת נמנים כשתי
 14 מצות, לולא מצאנו עליהם מאמר מפרש במכילתא דרבי
 15 ישמעאל, והוא אמרם שם: "כול ששן שתי מצות, מצות
 16 תכלת ומצות לבן? תלמוד לומר: והיה לכם ליציצת —
 17 מצוה אחת היא ואינה שתי מצות". הנה נתבאר לה, שאפלו
 18 החלקים שאינם מעכבים זה-את-זה, פעמים הם מצוה אחת
 19 אם הענין אחד; שהרי המטרה בציצית "למען תזכרו", לכן
 20 נמנית כללות הדבר המביא לידי זכירה. אם כן, לא נשאר
 21 לנו לתן לב במנין המצות לאמרם "מעכבין" ו"אין
 22 מעכבין" — אלא לענין בלבד: אם הוא ענין אחד או
 23 ענינים רבים, כמו שבארנו בכלל התשיעי מכללים אלו
 24 שאנו עוסקים בבאורים.

25 הכלל השנים עשר: שבפעלה שמצוים על עשייתה, אין
 26 למנות חלק שבה לבדו.

27 ידוע שיש שמצוים אנו לעשות איזה מעשה, ואחר-כך
 28 יתחיל הכתוב לכבאר איכות המעשה ההוא, ויפרש
 29 את-השם שהזכיר ויאמר מה הוא כולל, — הרי אין למנות
 30 כל-צווי ששם באותו הבאור כמצוה בפני עצמה. לדוגמה
 31 אמרו: "ועשו לי מקדש" (שמות כח, ח), הרי זו מצות עשה
 32 אחת מכלל-המצות, והיא: שיהא לנו בית שאלי יבואו ויחגו
 33 בו, ובו תהיה הקרבת הקרבנות, ושם יתקבצו במועדים.
 34 אחר-כך התחיל לתאר פרטי ואיך הם נעשים — אבל אין
 35 למנות כל מה-שאמר בו "ועשית" מצוה בפני עצמה. ועל
 36 הדרך זו עצמה יהיה הדבר בקרבנות שזכרנו בויקרא, והוא,
 37 שהמצוה האחת היא כלל העבודה המתארת בכל-מין ממיני
 38 הקרבנות. המשל בזה: העולה שאנו נצטוינו שתהיה עבודת
 39 העולה כך, הינו, שתשחט ותפשט ותגמח ויזרק דמה באפן
 40 כזה וכזה ויקריב חלבה; אחר-כך ישרף בשדה כליל עם
 41 שעור ידוע מן-הסלת הכלול בשמן ושעור ידוע מן-היין —
 42 והם הנסכים — ושיהא עורה לכהן המקריב אותה. הנה
 43 העבודה הזאת בכללותה היא מצות עשה אחת, והיא תורת
 44 העולה, כי התורה חיבה שפמו העבודה הזאת תעשה כל-
 45 עולה. וכך גם עבודת החטאת בלה — שחיטתה והפשטה
 46 והקרבת מה-שקריב ממנה ורחיצת הפלים אשר יזה מדמה

1 הפלל הארבעה עשר: איך ראוי למנות קיום הענשים
2 במצות עשה.

3 דע שכל-המצות, עשה ולא-תעשה, נחלקות חלקה
4 ראשונה לפי מטרת השער הזה לשני חלקים: חלק
5 שלא פירש בו הכתוב ענין כלל, אלא צוה והזהיר ולא חיב
6 את-העובר ענין ולא יעד לו ענין מסוים, מפני שעבר על
7 צווי או אזהרה מסוימת, וחלק שבאר בו גמול וענין.
8 מן-המצות של החלק שפרש בו את-הענין: מה-שצונו
9 יתעלה לסקל באבן מי שעובר עליהן; ומהן — שצונו
10 לשרף באש את-העובר עליהן; ומהן — שצונו להכות

11 בסוף (חרב) את-צואר העובר עליהן, כמו שנתבאר בפרוש
12 המקבל (מחז"ל); ומהן — שצונו לחנק את-העובר עליהן,
13 כמו שבא בפרוש; ומהן — שצונו להלקות את-העובר
14 עליהן בצועעה; ומהן — שיעד עליהן כרת, והוא, שלא
15 יהא לעובר שימות בעמדו בחטאו חלק לעולם הבא, כמו
16 שבארנו בפרק חלק; ומהן — שיעד עליהן, יתעלה,
17 במיתה בלבד, והוא, שימיתהו ה' בחטאו ויתכפר-לו
18 במיתתו. וכבר בארו בריש מפות (יג), כי כל-לאו שהעובר
19 עליו חיב כרת או מיתה בידי שמים בלבד, אם נתברר
20 שהעובר עבר על אותו הלוא והזיד באותה העברה בעדים
21 והתראה — הרי זה לוקה, אף-על-פי שעקר משפטו,
22 שיהא דינו מסור לשמים; ומהן — שצונו יתעלה להעניש
23 את-העובר עליהן בממונו בלבד, לא בגופו, כמו שקבע
24 לגולן (שכפר בממון חבירו ונשבע לשקר) תוספת חמש ולגב
25 תשלומי כפל מה-שגנב; ומהן — שצונו יתעלה שיגריב
26 העובר קרנן על חטאתו ויתכפר-לו.

27 ואשר לקיום הענשים האלה — כלם מצות עשה, שאנו
28 נצטוונו שנמית את-זה, וישלוקה את-זה, וישנסקל
29 את-זה, וישנגריב קרנן על מה-שעברנו עליו. ולאפן מנינו,
30 שאנו נמנה ארבע מיתות בית דין כארבע מצות מצוות
31 עשה, לשון המשנה (פרק ז משנה א): זו מצות הנסקל. וכן
32 אמרו (שם פרק ז משנה ב-ג): כיצד מצות הנשורפין? כיצד
33 מצות הנחנקין? כיצד מצות הנגהרגין? ואמרו עוד (שם לה),
34 שזה שאמר יתעלה: "לא-תבערו אש" (שמות לה, א) — הוא
35 אזהרה שלא לבצע את-הענשים בשבת, והוא, שצוה הזהיר
36 משרפת-מצוה (שרפה שהיא מצוה); ואמר: "בכל
37 משבתכם", כלומר: במושב בית דין לא-תבערו אש,
38 אף-על-פי שזו מצות עשה. אמרו: "שרפה בכלל היתה,
39 ויצאת ללמד: מה שרפה מיחדת, שהיא אחת ממיתות בית
40 דין ואינה דוחה את-השבת, אף כל-שאר מיתות בית דין
41 לא ידחו את-השבת" (וכשם שהשרפה מצוה כר שאר מיתות).
42 וזה ברור ולא יספק בו שום אדם. וכך גם ראוי, שנמנה
43 המלקות בצועעה כמצוה, ואין למנות כל-ענין מיחד
44 כמצוה בפני עצמה עד שנאמר, דרך משל, שהצווי
45 שצטוונו לסקל מחלל שבת — מצות עשה אחת; וסקילת
46 בעל אוב — מצוה שניה; וסקילת עובד עבודה נרה —

1 ורקיקה וקריאה, בין שפלוותם מעשה החליצה וזו מצוה
2 אחת — כך גם לא נמנה: ויצקת עליה שמן, ושמת עליה
3 לבנה, במלח תמלח, והניף, והגיש, וקמץ והקטיר. וזה לא
4 יעלם אלא ממי שתופש את-הענינים בעיון ראשון, בלי
5 שיחזור וישקל את-הענינים בודעתו, כמו שאומרים חכמינו
6 עליהם השלום: "אגב שטפה אמרה", כלומר: אמרו בלי
7 התבוננות אלא לפי המחשבה הראשונה העולה על הדעת
8 אם-כן כלל זה ברור לנו מצות הקרנות כלם ואיך ראוי
9 למנותם, כדי שלא יקרה בהם שום משגה ולא ערובי כלל,
10 כמו שנבאר במנינו בעזרת השם.

11 הפלל השלשה עשר: שמספר המצות אינו מתרבה לפי
12 מספר הימים שבהם נוהגת המצוה ההיא.

13 ברור, שיש מצות שהן חובה בעת ובזמן קבוע; פעמים
14 נמשכת אותה תקופת זמן בהמשך, כלומר: שחובה
15 לעשות אותה המצוה יום אחרי יום, כגון: ספה ולולב;
16 ופעמים היא בימים ידועים כגון הקרנות. אם נאמר, דרך
17 משל, שמוסף ראש חדש מצוה אחת, הרי זו המצוה
18 שצטוונו להקריב קרנן נוסף כל-פעם שנולד החדש. ואם
19 יאמר מישוה: מדוע לא תמנה מוסף כל-ראש חדש כמצוה
20 בפני עצמה? נאמר לו: אלו היה הדבר כן — תמנה גם
21 את-התמיד של כל-יום כמצוה בפני עצמה, והקטרת
22 הקטרת בכל-יום מימות השנה מצוה בפני עצמה, והטבת
23 הגרות שהיא חובה בכל-יום ויום כמצוה בפני עצמה! אך
24 בין שאין מונים אלא את-הענין שצטוונו בו — יהיה
25 חיובו באיזה זמן שיהיה — אין מונים מוסף ראש-חדש
26 אלא מצוה אחת, ומוסף שבת מצוה אחת, וכן מוסף
27 כל-מועד ומועד מחמשת המועדים, אף-על-פי שהוא חובה
28 בהרבה ימים רצופים, כי כמו שאמר: "ושמתם לפני ה'
29 אלהיכם שבעת ימים" (ויקרא בג, מ), כך אמר: "שבעת ימים
30 תקריבו אשה לה'" (שם, לו); וכשם שמצות לולב היא אחת,
31 כך מצות מוסף-פסח — אחת, וכן מוסף כל-פרק ופרק.
32 ועל דרך זו יתבאר, שגם החגיגה (קרבן שהיו מקריבים בעליה
33 לרגל) מצוה אחת, אף-על-פי שהיא חובה בשלשה פרקים;
34 וכן הראיה (החיוב לראות עם קרבן הנקרא ראייה ולהראות בבית
35 המקדש) והשמחה (בשלשת הרגלים) — וזה ממה-שלא
36 יטעה בו שום אדם ולא יחשב אחרת.

37 אלא טעו במה-שתלוי בכלל הזה טעות גדולה מאד
38 ומוזרה, והיא, שמונו כל-המוספין מצוה אחת: מוסף
39 שבת ומוסף ראש-חדש ומוספי מועדות. הרי לפי דרך מנין
40 זו היו צריכים למנות שביבת כל-יום טוב מצוה אחת —
41 ולא עשו כן. אך ה' יודע ועד — שאין ראוי לתפסם בדבר
42 כזה, לפי שלא דבקו בשיטה אחת (עקבית) במנינם, אלא
43 "יעלו שמים ירדו תהומות" (תהלים קו, כו), והאמת הברורה
44 היא מה-שהזכרנו לה, שכל-מוסף ומוסף מצוה בפני עצמה
45 כמו ששביבת כל-יום ויום מצוה בפני עצמה — וזוהי
46 השיטה הנכונה.

47 אותם (והן מוטלות, כביכול עליהן) ולא אֲנַחֲנוּ, וְכֻלָּם בְּטוּחִים".
 48 וְזֶה שֶׁאָמַר "וימַנְנוּ", כְּלוּמַר מִן־הָעֵינָן שְׂכּוּלָל אוֹתוֹ הַפֶּרֶק.
 49 וְשִׁלְשִׁים וּשְׁנַיִם הָעֵינָנִים — הֵם: עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה הַמְחִיבִים
 50 פֶּרֶת בִּלְבַד וְתִשְׁעַת מְחִיבֵי מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם כְּמוֹ שְׂמֵנָה.
 51 וְעֵינָן אָמְרוּ: "וְכֻלָּם בְּטוּחִים" — כְּלוּמַר שֶׁהוּא יִתְעַלֶּה
 52 הַבְּטִיחַ, שֶׁהוּא יִכְרִית וְיָמִית זֶה. וְאִין סָפֵק, שֶׁאָדָם זֶה לֹא
 53 נִשְׁאָרָה אֲצֵלוֹ הַסְּבָרָה שְׁתַּרְיָ"ג מִצְוֹת חוֹבָה עָלֵינוּ, אֲלֵא יֵשׁ
 54 מִהֵן שֶׁהֵן חוֹבַתְנוּ אֲנּוּ וְיֵשׁ מֵהֵן שֶׁהֵן חוֹבַתּוֹ יִתְעַלֶּה, כְּמוֹ
 55 שֶׁאָמַר וּפְרָשׁ, שֶׁהוּא יִבְצָע אוֹתָן וְלֹא אֲנַחֲנוּ. וְהַשָּׁם יוֹדֵעַ וְעַד
 56 שֶׁכָּל־זֶה לְדַעַתִּי בַלְבוּל גִּמּוּר, וְאִין צְרִיךְ לְדַבֵּר עַל זֶה בְּשׁוּם
 57 פְּנִים, כִּי הֵם דְּבָרִים שְׂבֻטוּלִם בְּרוּר; אֲלֵא בְּאֵה לָהֶם כָּלֶם
 58 טְעוּת זו, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מוֹנִים אֶת־הָעֵינְשִׁים כִּמְצוֹת וְנִבְיָכִים
 59 בְּכָף: פַּעַם מוֹנִים אוֹתָם לְבָדֶם, וּפַעַם מוֹנִים אֶת־הָעֵנֶשׁ וְגַם
 60 אֶת־הַדְּבָר שֶׁעָלָיו חִבִּים אוֹתוֹ הָעֵנֶשׁ, וְקוֹבְעִים אֶת־כָּל־זֶה
 61 כִּמְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה בְּלֵי הַתְּבוּנָנוּת. אָבָל סֵדֶר הַמְּנִינִן הַנִּכְוָן
 62 הוּא מֵה־שֶׁהַזְּכָרְתִּי: שֶׁכָּל־מִין שֶׁל עֵנֶשׁ הוּא מְצוֹת עֲשֵׂה,
 63 וּלְפִי זֶה יִהְיֶה דִין תְּשַׁלּוּמֵי גָנֹב — מְצוֹת עֲשֵׂה, כִּי אָנוּ
 64 נִצְטוּיְנוּ לְהַטִּיל עָלָיו סְכוּם בְּשַׁעוֹר זֶה. וְדִין תּוֹסַפַּת חֹמֶשׁ
 65 — מְצוֹה, וְדִין חֵיִב חֲטָאת קְבוּעָה — מְצוֹה, וְדִין חֵיִב
 66 אָשֶׁם וְדַאי — מְצוֹה, וְדִין חֵיִב אָשֶׁם תְּלוּי — מְצוֹה;
 67 וְקָרְבַּן עוֹלָה וְיֹרֵד — מְצוֹה; וְכֵן לְסֵקֵל וְלַשֶּׁרֶף וְלַהֲרֹג
 68 וְלַחֲנֹק וְלַתְלוֹת — כָּל־אֶחָד מִן־הָעֵנְשִׁים הָאֵלֶּה מְצוֹה בְּפָנֵי
 69 עֲצֻמָּה, יִתְחַיֵּב בִּהֵן מִי שֶׁיִּתְחַיֵּב; כִּשְׁם שֶׁהַהֲלֵקָה בְּרַצוּעָה
 70 מְצוֹה אַחַת, יִתְחַיֵּב בַּמְּלָקוֹת מִי שֶׁיִּתְחַיֵּב. — זֶהוּ מֵה־
 71 שְׂרָצֵינוּ לְהַקְדִּימוֹ בַּכֹּל הַזֶּה, וְכֹּו נִשְׁלַמּוּ
 72 הַכֹּלְלִים שֶׁהַקְּדָמְתָם תּוֹעִיל לְמָה - שֶׁאֲנַחֲנוּ עוֹסְקִים בּוֹ.

הַקְּדָמָה

מְבוּא

75 עוֹד רְאוּי לְהוֹסִיף לְכַף הַקְּדָמָה זו: שֶׁכָּל־דְּבָר שְׂחֵיבִים עָלָיו
 76 מִיתַת בֵּית דִּין אוֹ פֶּרֶת — הָרִי זוֹ בְּהַכְרַח מְצוֹת
 77 לֹא־תַעֲשֶׂה. חוּץ מִפֶּסַח וּמִיֵּלָה שֶׁהֵם בְּכָרָת, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהֵם
 78 מְצוֹת עֲשֵׂה, כְּמוֹ שֶׁהַזְּכָרְתִּי בְּרִישׁ מִסֻּכַּת פֶּרָתוֹת (ב); וְאִין
 79 אֲצֵלְנוּ שׁוּם מְצוֹת עֲשֵׂה זוֹלָתָן שֶׁהַעוֹבֵר עָלֵיהֶן יִתְחַיֵּב פֶּרֶת
 80 — וְכָל־שֶׁכֵּן מִיתַת בֵּית דִּין. אֶם־כֵּן, כֹּל מֵה־שֶׁנֶּאָמַר בַּתּוֹרָה
 81 שֶׁהַעוֹשֶׂה דְּבָר פְּלוֹגֵי יוֹמֵת, אוֹ שֶׁהוּא חֵיב פֶּרֶת — דַּעֲנוּ
 82 בְּכַרְוֹר שֶׁאוֹתוֹ הַדְּבָר מְזַהְרִים עָלָיו וְשֶׁהוּא בֹּאֵל־תַּעֲשֶׂה. וְיֵשׁ
 83 שִׁיתְבָּאָר בְּכָתוּב הֲלֵאוּ שָׂבוּ מִלְּבַד בְּאוֹר הָעֵנֶשׁ וְיִהְיֶה הָעֵנֶשׁ
 84 מְבָאָר וְגַם הָאֲזַהְרָה מְבָאָרָת, כְּגוֹן: חֵלוּל שְׁבַת וְעִבּוּד־הַיּוֹרֵה,
 85 שֶׁאָמַר בָּהֶם: "לֹא־תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה" וְ"לֹא תַעֲבֹדֶם",
 86 אַחֲרֵי כָף חֵיב סְקִילָה לְמִי שֶׁעֲשֶׂה מְלָאכָה אוֹ עִבַד. וּפְעָמַיִם
 87 לֹא תַתְּבָאָר הָאֲזַהְרָה בְּכָתוּב בְּלֵאוּ גְרִידָא, אֲלֵא הוּא מְזָכֵר
 88 אֶת־הָעֵנֶשׁ בִּלְבַד וְעוֹזֵב אֶת־הָאֲזַהְרָה; אֲלֵא שֶׁהַכֹּל הוּא
 89 אֲצֵלְנוּ: "לֹא עֲנֵשׁ הַכָּתוּב אֲלֵא־אֶם־כֵּן הַזְּהִיר" (ובַּחֲמֵי קו),
 90 וְעַל־כֵּל־פְּנִים יֵשׁ אֲזַהְרָה לְכָל־מִי שֶׁחֵיב עֲנֵשׁ. לְפִיכֵךְ
 91 אוֹמְרִים בְּכָל־מְקוֹם: "עֲנֵשׁ שְׂמַעְנוּ, אֲזַהְרָה מִנֵּי? תִּלְמּוּד

1 מְצוֹה שְׁלִישִׁית, עַד שֶׁיְהֵא מִנֵּינִן הַמְּצוֹת כָּפִי מִנֵּינִן הָאִישִׁים
 2 שְׂהֵם מְחִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, כְּמוֹ שֶׁעֲשֶׂה זוֹלָתְנוּ בְּלֵי
 3 הַתְּבוּנָנוּת. שֶׁכֵּן אֵלוֹ הֵיךְ הַדְּבָר כָּף, רְאוּי הֵיךְ בְּהַכְרַח
 4 שְׂנַמְנָה כָּל־מְלָקוֹת וּמְלָקוֹת מְצוֹה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה עַד שֶׁתָּהֵא
 5 מְלָקוֹת אוֹכַל נְבֵלָה — מְצוֹה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, וּמְלָקוֹת אוֹכַל
 6 בֶּשֶׂר חַזִּיר — מְצוֹה שְׂנִיָּה, וּמְלָקוֹת אוֹכַל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב —
 7 מְצוֹה שְׁלִישִׁית, וּמְלָקוֹת לֹבֵשׁ שַׁעֲטָנָו — מְצוֹה רְבִיעִית,
 8 וְיִהְיוּ אֲצֵלְנוּ מְצוֹת עֲשֵׂה כְּמִנֵּינִן הֶלְאוּיִן שְׂלוֹקִינִן עָלֵיהֶם —
 9 הָרִי אֲזוֹ יַתְרַבּוּ מְצוֹת עֲשֵׂה וְיִהְיוּ בְּהַכְרַח יוֹתֵר מֵאֲרַבְעַת מֵאוֹת
 10 מְצוֹת! אֲלֵא כִּשְׁם שֶׁלֹּא נִמְנָה כָּל־מְחִיב מְלָקוֹת, אֲלֵא נִמְנָה
 11 סוּג הָעֵנֶשׁ בִּלְבַד — וְהֵיךְ הַהֲלֵקָה בְּשׁוּט — כָּף לֹא נִמְנָה
 12 בַּמִּיתוֹת אֲלֵא מִיֵּן הָעֵנֶשׁ וְהוּא: שַׁרְפָּה, סְקִילָה, חֲנֹק וְהַרְג
 13 וְכָף גַּם לֹא נִמְנָה כָּל־מְחִיב קָרְבַּן לְבָדוֹ עַד שֶׁנֶּאָמַר: חֲטָאת
 14 שְׂגֵגַת שִׁבֻת — מְצוֹה, חֲטָאת שְׂגֵגַת עִבּוּדֵה יְרֵה — מְצוֹה,
 15 אֲלֵא נִמְנָה מִיֵּן הַקָּרְבַּן בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁמִּנְיָנוּ מִיֵּן הַמִּיתָה.

16 וְכָכָר וְדַעַת, שֶׁמִּיֵּינִי הַקָּרְבָנוֹת מִשְׁתַּנִּים לְפִי שְׁנוּיֵי הַעֲבֻרוֹת
 17 שֶׁעָלֵיהֶן חֵיבִים אוֹתוֹ הַקָּרְבַּן. כִּי יֵשׁ עֲבָרָה שְׂחֵיבִים
 18 עָלֶיהָ חֲטָאת קְבוּעָה, וְיֵשׁ שְׂחֵיבִים עָלֶיהָ אָשֶׁם תְּלוּי, וְיֵשׁ
 19 שְׂחֵיבִים עָלֶיהָ אָשֶׁם וְדַאי, וְיֵשׁ שְׂחֵיבִים עָלֶיהָ קָרְבַּן עוֹלָה
 20 וְיֹרֵד (הַמְשַׁתְנֶה לְפִי הֵישֵׁג יָדוֹ שֶׁל הַמַּקְרִיב). לְפִיכֵךְ לֹא נִמְנָה
 21 הַחֲטָאת עִם הָאָשֶׁם, אֲלֵא נִמְנָה חֵיִב חֲטָאת קְבוּעָה —
 22 מְצוֹה, וְחֵיִב אָשֶׁם תְּלוּי — מְצוֹה, וְחֵיִב אָשֶׁם וְדַאי —
 23 מְצוֹה, וְחֵיִב קָרְבַּן עוֹלָה וְיֹרֵד — מְצוֹה, יִתְחַיֵּב בְּאוֹתוֹ
 24 קָרְבַּן מִי שֶׁיִּתְחַיֵּב; וְלֹא נִשְׂמִים לִב לְשְׂנוּיֵי הַעֲבֻרוֹת שֶׁעַל
 25 כָּל־אַחַת מֵהֵן חֵיבִים אוֹתוֹ מִיֵּן שֶׁל קָרְבַּן, כִּשְׁם שֶׁמִּנְיָנוּ
 26 הַמְּלָקוֹת מְצוֹה אַחַת וְלֹא שְׂמַנּוּ לִב לְשְׂנוּיֵי הַעֲבֻרוֹת שֶׁעַל
 27 כָּל־אַחַת מֵהֵן חֵיבִין מְלָקוֹת. וְכָף קְבַע הַכָּתוּב לְכָל־מִיֵּן מִהֵם
 28 פְּרָשָׁה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה.

29 וְכָכָר עָרֵבב זוֹלָתְנוּ בַּכֹּל הַזֶּה עָרֵבב שֶׁאִין צָרִיךְ לְהַשִּׁיב
 30 עָלָיו; אֶף לֹא יִהְיֶה קַל לְהַשִּׁיב עָלָיו בְּגָלָל עַצְמוֹ
 31 עָרֵבבּוֹ לְעֵינָנִים הָרִי יֵשׁ לְתַמָּה וְלִהְתַּפְּלֵא עַל אֶדָם הַמוֹנֶה
 32 מְחִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין כָּלֶם אֶחָד אֶחָד, וּמְחִיבֵי פֶּרֶת וּמְחִיבֵי
 33 מִיתָה מְכַלֵּל מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה; אַחֲרֵי כָף מוֹנָה גַּם אֶת־
 34 הַדְּבָרִים שֶׁהַזְּהִירוּ עָלֵיהֶם, שֶׁעָלֵיהֶם חֵיבִים אוֹתָהּ הַמִּיתָה,
 35 בְּכֹלֵל מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שְׂמֵנָה בְּעַל "הַלְּכּוֹת גְּדוּלוֹת"
 36 'הַמְּחַלֵּל אֶת הַשְּׁבַת' בְּכֹלֵל מְחִיבֵי סְקִילָה, אַחֲרֵי כָף מָנָה
 37 "לֹא־תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה". וְלֹא נִשְׂאָר לָנוּ לּוֹמַר אֲלֵא שֶׁהֵם
 38 חוֹשְׁבִים בְּרֵאוּשׁוֹנָה, בְּלֵי סָפֵק, שֶׁקַּיִם הָעֵינְשִׁים מְצוֹת
 39 לֹא־תַעֲשֶׂה. וְאֶם־כֵּן — אִיךָ מוֹנִים בָּהֶם (גַּם) הָעֵנֶשׁ וְגַם
 40 הַדְּבָר (הַאיסוּר עֲצֻמּוֹ) שְׂחֵיבִים עָלָיו אוֹתוֹ הָעֵנֶשׁ?! וְיוֹתֵר
 41 קָשָׁה מְזָה, שֶׁמִּנְיָנוּ בְּתוֹכָן, כְּלוּמַר בַּתּוֹךְ מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה,
 42 מְחִיבֵי פֶּרֶת שְׂבֻהֶם אִין מִיתָה; וְהֵם מְדַמִּים, שֶׁחֵיִב הַפֶּרֶת
 43 וְהָעֵנֶשׁ עַל כָּף זוֹ הַמְּצוֹה הַמְּנוּיָה, עַד שֶׁבְּעַל "סִפֶּר הַמְּצוֹת"
 44 (רַב חַפְצֵי גֵאוּ) פְּרָשׁ זֹאת וְאָמַר בְּפֶרֶק הָרֵאוּשׁוֹן, כִּשְׂפַסְפֶּם
 45 מֵה־שֶׁכָּלֵל אוֹתוֹ הַפֶּרֶק, דְּבָרִים בְּנַסֵּחַ זֶה: "וּמִמֵּנּוּ שְׁלֹשִׁים
 46 וּשְׁנַיִם עֵינָנִים שֶׁהוֹדִיעֵנוּ, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ וְיִתְעַלֶּה יִבְצָע

במקדש ושהעבודה אסורה מחוץ לעזרה; וכן דיני נפשות
 אין דנים אותם אלא פניש מקדש. ולשון המכלתא: "מנין
 שאין ממיתין אלא בפני הבית? תלמוד לומר: מעם מזבחי
 תקחנו למות (שמות כא, יד) הא: אם יש לך בית — אתה
 ממית; ואם לאו — אין אתה ממית". ושם אמרו עוד:
 "מנין שתהא סנהדרין סמוכה למזבח? תלמוד לומר: מעם
 מזבחי תקחנו למות". וכן ידוע שהנבואה והמלכות נסתלקו
 ממנו עד שנתחיל מן-החטאים שאנחנו מתמידים בהם —
 ואז יסלח לנו ה' וירחמנו, כמו שהבטיחנו, ויחזירנו, כמו
 שאמר על התורה הנבואה: "והיה אחר-כך אשפך את-רוחי
 על-כל-בשר ונבאו בנביאים ובנותיכם" (יזאל ג, א). ואמר על
 התורה המלכות והממשלה: "ביום ההוא אקים את-ספת
 דויד הנפלת וגדרתי את-פרציהן והרסתי אקים ובניתיקה
 כימי עולם" (עמוס ט, יא). גם ידוע שהמלחמה וכבוש הארץ
 לא יהיו אלא במלך ועל-פי סנהדרי גדולה וכהן גדול, כמו
 שאמר: "ולפני אלעזר הכהן יעמד" (ושאל לו) — כשיצטרך
 לצאת למלחמה — רש"י במדבר כז, כא). ולפי שענינים אלו
 פלס מפרכסים אצל רב בני אדם, הרי פל-מצות עשה או
 לא-תעשה התלויה בקרבנות, או בעבודות, או במיתות בית
 דין, או בסנהדרין, או בנביא ומלך, או במלחמת רשות —
 לא אצטרף לומר בהן: ומצוה זו אינה נוהגת אלא בפני
 הבית, כיון שנה ברור לפי מה-שהזכרנו. אבל מה-שאפשר
 שיהא בו ספק או טעות, אעיר עליו בעזרת האל.

ועתה אתחיל בזכרון פל-מצוה ומצוה בעזרת שדי.

יום שבת קודש כ"ט שבט ה'תשע"ג

מצות עשה א. מצות לא תעשה א.

מצות עשה ב.

המצוה הראשונה — היא הצווי שנצטוינו בידיעת
 [בהצאנת] האלקות, והוא: שידע שיש שם עלה וסבה והוא
 הפועל לכל-הנמצאים, והוא אמרו יתעלה: "אנכי ה' אלהיך"
 (שמות ב, ב. דברים ה, ו) ובסוף גמרא מכות (כג). אמרו: "תרי"ג
 מצות נאמרו לו למשה בסניף. מאי קרא? תורה צוה-לנו משה
 (דברים לג, ד) — כלומר: מנין תו'ר'ה, והקשו על זה ואמרו:
 "תורה בגמטריא הכי הוי? שש מאות וחד סרי הוי!". (שהרי
 תו'ר'ה בגימטריא תרי"א ולא תרי"ג) ובאה התשובה: "אנכי ה'
 אלהיך" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה (הקדוש ברוך הוא)
 שמעו"ם (ולא מפי משה) הנה נתבאר לך, שאנכי ה' מכלל
 תרי"ג מצוות, והוא הצווי לידע, כמו שבארנו.

הראשונה ממצות לא-תעשה — היא האזהרה שהזהרנו
 מלהעלות על דעתנו אלהות לזולתו יתעלה, והוא אמרו —
 יתרום מליחס לו אמירה (ארבע מלים אלה הם כעין מאמר
 המוסגר כיון שאמר "והוא אומר", הסתייג מיד ממושג אמירה
 כפשוטו ביחס לקדוש ברוך הוא) "לא-יהיה לך אלהים אחרים
 על פני" (שמות כ, ג). וכבר נתבאר בסוף מכות (כג): שלא

לומר: כך וכך". ואם לא נתפרשה האזהרה בכתוב, למדוה
 באחת המדות (שהתורה נדרשת בהן), כגון זה שאמרו
 (מכילתא פרשת משפטים) באזהרת מקלל אביו ומכה אביו,
 שלא נתבארה בכתוב כלל, כי לא אמר: "לא-תקלל אביך"
 ולא אמר: "לא-תכה אביך", אבל חזב מיתה למי שהכה
 או קלל. ומתוך כך למדנו, שהן מצות לא-תעשה, והוציאו
 ולמדו להן ולכיוצא בהן אזהרה ממקומות אחרים בדרך
 אחת מן-המדות. ואין זו סתירה למה-שאמרו (במקומות רבים
 בתלמוד): "אין מזהירין מן-הדין", ולא למה-שאומרים
 תמיד: "וכי מזהירין מן-הדין?!" אלא פונת מה-שאומרים:
 "אין מזהירין מן הדין" — כדי לאסר בדרך למוד על-ידי
 מדה (שהתורה נדרשת בהן) מה-שלא נתפרש בו אסור לגמרי;
 אבל אם נמצא את-הענין לעושה מעשה זה מפרש בתורה
 — גרע בהכרח שהוא מעשה אסור ומזהרים עליו. ורק
 נלמד באחת המדות היכן העיר על האזהרה, כדי שיתקדם
 לנו הפלל "לא ענש הכתוב אלא-אם-כן הזהיר". ואכן
 אחרי שמצאנו האזהרה על אותו דבר — אז חזב מי שעבר
 ועשה או פרת או מיתת בית דין. דע אפוא הקדמה זו וזכר
 אותה עם פל-הפלים שקדמו בכל מה-שנזכיר לקמן.

עתה אתחיל להזכיר פל-המצוות, מצוה מצוה, ואבאר אותן
 בדרך פרוש שם המצוה (מבלי להיכנס לפרטי ההלכות),
 כמו שהבטיחנו בראשית דברינו (בהקדמה על מטרת הספר —
 שיעור א), לפי שזוהי מטרת המאמר. אף טוב בעיני להוסיף
 למטרה זו תוספת, והיא: כשאזכיר את-המצוה שיש עליה
 איזה ענין בעשה או בלא-תעשה, אזכיר ענין ואמר:
 "והעובר עליה — חזב מיתה, או פרת, או קרבן כף, או
 מלקות, או אחת ממיתות בית דין, או תשלומין". וכל
 מה-שלא יזכר בו ענין מן-הענינים — תדע שאם היא
 ממצות לא-תעשה, הרי זה כמו שאמרו (תוספתא כריתות פרק
 א): "כעובר על מצות מלך", ולא עלינו להענישו. אבל
 מצות עשה פלן — הרי פל-מצוה מהן בשעה שעשיתה
 חובה, יש לנו להלקות ברוצעה את-הנמנע מלעשותה עד
 שימות או יעשה, או יעבור זמן החיוב. כי מי שעבר ולא
 ישב בסכה, דרך משל, אין לנו להלקותו אחר ספות על
 עברתו — ודע זאת.

ועוד: כשאזכיר את-המצוות שאינן חובה על הנשים, בין
 עשה ובין לא-תעשה — אמר: וזו אינה חובה על
 הנשים. וידוע, שהנשים אינן דנות ולא מעידות ולא
 מקריבות קרבן בידיהן ולא נלקמות במלחמת רשות לא
 אצטרף לומר בה "וזו אינה חובה על הנשים", כיון שנה
 רבוי דברים ללא צורך.

ועוד: כשאזכיר את-המצוות שאינן חובה אלא בארץ-
 ישראל, או בפני הבית, בין עשה ובין לא-תעשה
 — אמר: וזו אינה חובה אלא בארץ-ישראל או בפני
 הבית. וידוע גם-כן, שפל-הקרבנות אינם קרבים אלא

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום שבת קודש כ"ט שבט

קלז

מתוך מהדורת חזק

9 והרבה כגון זה. כוננתם בדבר זה: שלא הוציאנו מבית
 10 עבדים ולא עשה עמנו מה שעשה בעשית חסד והטבה,
 11 אלא בתנאי שנקבע בדעתנו שהוא אהד, לפי שאנו
 12 מתייבים בכך. ובהרבה מקומות אומרים (חכמים) 'מצוות
 13 יחוד', וקוראים למצוה זו גם 'מלכות שמים', כי
 14 אומרים (— מתבטאים על פעולה מסוימת, שנעשית): כפי
 15 לקבל עליו על מלכות שמים, כלומר ההודאה בייחוד
 16 והאמונה בו.

1 זה הוא מפלל תרי"ג מצוות, והוא אמרם שם: "שש מאות
 2 ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה בסיני וגו'", כמו
 3 שבאנו במצוה הראשונה ממצוות עשה.
 4 המצוה השנייה — היא הצווי שצנצטוינו בידיעת היחוד,
 5 והוא: שגדע שפועל (בורא) המציאות וסבתו הראשונה
 6 הוא אהד, והוא אמרו תעלה: "שמע ישראל ה' אלהינו
 7 ה' אהד" (דברים ו, ד). וברב המדרשות תמצא שהם
 8 אומרים: "על-מנת ליחד את-שמי, על-מנת ליחדני"

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' א

14 ומשוי להו מנא – שלפעמים נמלך עליהן שלא לנקבן ומחשיבן
 15 לעשותן כלי כמות שהן לנשית קוץ, ולענין טלטול בשבת די בכך
 16 להחשב כלי. אבל היכא (—היכן) דניטל חררה או עוקצה, אדם
 17 זרקא לבין הגרמאות (—שברי מתכות), ובטל ממנה שם כלי לגמרי
 18 ואסורה בטלטול, וכדברי רבא.
 19 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים האם מדין הוצאת קוץ בשבת יש
 20 ללמוד להתיר תיקון גוף האדם: אפוי ינוקא – כשתינוק נולד
 21 מתפרקים אבריו, ומחליקם ביד ומיישבם על מקומם, רב נחמן
 22 (אסיר) [אסר], מפני שדומה למתקן, ורב ששת שרי – התיר.
 23 רב נחמן מביא מקור לדבריו: אמר רב נחמן, מנא אמינא לה –
 24 מהיכן למדתי דבר זה שאמרתי שיש איסור בתיקון גוף האדם, דתנן
 25 – ששינו במשנה (להלן קמ"ז), אין עושין

1 בברייתא, מחמי בין נקובה, ובין שאינה נקובה, מותר לטלטלה
 2 בשבת, ולא אמרו שנקובה נחשבת כלי יותר מאינה נקובה, אלא
 3 לענין מומחה בלבד. והבינה הגמרא, שכונת הברייתא 'אינה נקובה'
 4 למחש שניטל חורה, ולטומאה בטל ממנה שם כלי, ואילו לגבי שבת
 5 מותרת בטלטול. והרי זה כדברי רב יוסף ואביו, ולא כדברי רבא
 6 שהשווה שבת לטומאה.
 7 מתרצת הגמרא: תרמא (—העמיד וביאר) אפי את הברייתא אליכא
 8 דרבא – לדעת רבא, פגולמי עסקינן – הברייתא עוסקת בגולמי
 9 מחטים שעומדות להנקה, ואם כן נקובה נגמרה מלאכתה, ואינה
 10 נקובה לא נגמרה מלאכתה. ולכך חילקה הברייתא, שלענין טומאה
 11 אינה נקובה אינה נחשבת כלי, שאינה בכלל 'כלי מעשה' האמור
 12 בתורה (במדרב לא נא), שמשמעו שנגמר כל מעשהו. אך לענין שבת, אף
 13 מחט שאינה נקובה מותרת בטלטול, מפני שזימנין דמימלך עליהו

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' ב

23 יין ענבים ותאנים וכל משא, ומביאים ירושלם ביום השבת' וגו', ולכן
 24 הוצרכו לגודרם בגזירה זו.
 25 הגמרא ממשכה לעסוק בגזירת כלים: אמר רבי אלעזר, המשניות
 26 והברייתא השנויות בדיני קניין, ומקלות, גלוסמרא, ומדוכה, פולין
 27 קודם תהרת טלטול בליים לצורך גופם נשנו, אבל אחר שהתירו, אף
 28 הם מותרים.
 29 מבאר הגמרא: משנת קניין מה היא, דתנן בענין סידור מערכת לחם
 30 הפנים במקדש מידי שבת (מנחות צו), לא סידור הקניין שהיו נותנים בין
 31 חלה לחלה, ולא נטילתן מבין החלות הישנות שמסלקים בשבת,
 32 דוקה את השבת, אלא כבר מערב שבת היה נוטל הקנים, ובשבת
 33 מסלק חלות הישנות ומניח את החדשות בלא קנים ביניהן, ורק
 34 במוצאי שבת היה נותן ביניהן את הקנים. והרי קנים אלו מלאכתם
 35 להיתר, וכבר בהיתר הראשון הותר טלטולם לצורך גופם, ואם כן אין
 36 בטלטולם איסור שבת. אלא על כרחך שמשנה זו נשנתה קודם
 37 ההיתר.
 38 ממשכה הגמרא ומבאר: מקלות, דתנן בענין הפשת קרבן פסח
 39 (פסחים טו), מקלות דקין חלקין היו שם בעורה, בערב פסח שחל
 40 בחול, ומניחו (—את המקול) על כתפו ועל פתח חבירו, ותולה עליו
 41 את הקרבן, וכך משיב את עורו. (אמר) רבי אלעזר, ארבעה עשר
 42 בניסן שחל להיות בשבת, אינו משתמש במקל לפי שאסור לטלטלו,
 43 אלא מנח

1 אביו מקשה לרבא שהתיר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך
 2 מקומו: איתביה אפי לרבא, שנינו בברייתא, מודכה – כלי גדול
 3 לכתישת שום, ומלאכתו לאיסור, אם יש בה שום, מטלמלין אותה
 4 אגב השום, ואם לאו אין מטלמלין אותה. הרי שנאסר טלטול כלי
 5 שמלאכתו לאיסור, ולדברי יתפרש האיסור בצורך מקומו, אבל
 6 לדבריך הרי מותר לטלטל לצורך מקומו, ומדוע אסרה הברייתא.
 7 מתרץ רבא: הכא במאי עסקינן, בטלטול מהמה לצל, והוא שאסרה
 8 הברייתא, שאף לשיטתי אסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור מחמה
 9 לצל.
 10 אביו מוסיף להקשות על רבא: איתביה אביו לרבא, שנינו בברייתא
 11 לגבי מחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנה (ביצה יא), אם מותר
 12 לטלטל עלי ביום טוב לקצב עליו בשר, ושון שאם כבר קצב עליו
 13 בשר ושוב אין בו צורך יום טוב, שאסור לטלטלו. ומוכח, שכלי
 14 שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו לצורך מקומו, ולא כדבריך. מתרץ
 15 רבא, הכא נמי בברייתא זו, כוונתה לאסור טלטול מהמה לצל
 16 האסור אף לשיטתי, אבל לצורך מקומו מותר.
 17 הגמרא שבה לעסוק בדברי הברייתא שבראשונה היו כל הכלים
 18 אסורים: אמר רבי חנינא, מה ששינו שבתחילה היו כל הכלים
 19 אסורים בטלטול, פמי נחמה פן חבליה נשנית משנה זו, שבני דורו
 20 היו מקילים באיסור שבת. דכתיב לגבי נחמיה, שכשחזר לירושלים
 21 אחר ששהה בבבל אמר (נחמיה יג טו), בפמים הקמה ראיתי ביהודה
 22 דרבים נתות בשבת, ומביאים הערימות ועמטים על הקמרים, ואף

מלכים א ח לד-מו

ח לד ואתה תשמע השמים וסלחת לחטאת עמך ישראל והשבתם אליהאדמה אשר נתת לאבותם: לה בהעצר שמים ולא יהיה מטר כי יחטאו לך והתפללו אליהמקום הזה והודו אתשמך ומחטאתם ישובו כי תענם: לו ואתה תשמע השמים וסלחת לחטאת עבדיך ועמך ישראל כי תורם אתהדרך הטובה אשר ילכו בה ונתתה מטר עלארצה אשרנתתה לעמך לנחלה: לו רעב פיהיה בארץ דבר פיהיה שדפון ירקון ארבה חסיל כי יהיה כי יצרלו איבו בארץ שערו פלנגע פלמחלה: לח פלמחלה בלתיחנה אשר תהיה לבלהאדם לכל עמך ישראל אשר ידעו איש נגע לבבו ופרש בפיו אליהבית הזה: מט ואתה תשמע השמים מכון שבתך וסלחת ועשית ונתת לאיש פכלדרכיו אשר תדע אתלבבו פיהאתה ידעת לבדך אתלבב פלכני האדם: מ למען יראוך פלהימים אשרהם חיים עלפני האדמה אשר נתתה לאבותינו: מא וגם אליהנכרי אשר לאמעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך: מב כי ישמעון אתשמך הגדול ואתירך החזקה וזרעך הנטויה ובא והתפלל אליהבית הזה: מג אתה תשמע השמים מכון שבתך ועשית פכל אשריקרא אליך הנכרי למען ידעו פלעמי הארץ אתשמך ליראה אתך פעמך ישראל ולדעת פישמך נקרא עליהבית הזה אשר בנית: מד פייצא עמך למלחמה עלאיבו בדרך אשר תשלחם והתפללו אליהזה דרך העיר אשר בחרת פה והבית אשרבנית לשמך: מה ושמעת השמים אתתפלתם ואתחנתם ועשית משפטם: מו כי יחטאו לך כי אין אדם אשר לאיחטא ואנפת כם ונתתם לפני אויב ושכום שביהם פלארץ האויב רחוקה או קרובה: מז והשיבו אללכם בארץ אשר נשפושם ושובו והתחננו אליך בארץ שביהם לאמר חטאנו והענינו רשענו:

רש"י

שמו הולך לסוף העולם, נתייגתי לכמה דרכים ובאתי והתפללתי בו, ולא מצאתי בו ממש, כשם שאין ממש בעבודת גלולים, לפיכך ככל אשר יקרא אליך הנכרי, אבל ישראל, אם אתה רואה שהוא משחית בממונו את חבריו, אל תתן לו: (מד) דרך העיר. פונים לצד ירושלים: (מה) ועשית משפטם. נקמתם באויביהם:

מצודת ציון

(לה) בהעצר. בהמנע: תענם. מלשון עניה ותשובה: (לו) תורם. תלמדם, כמו (ישעיהו כח ט) יורה דעה: (לז) שדפון. ענין לקות הזרע עד לא נגמר הבשול: ירקון. היא הכספת פני התבואה, ונהפך לירקון: חסיל. מין ארבה: יצר. מלשון מצור: מחלה. מלשון חולי: (לח) נגע לבבו. רצה לומר: עון וחטא: (מב) הנטויה. מלשון הטיה: (מו) ואנפת. ענין כעס, כמו (שם יב א) אורך כי אנפת בי: ושובם. מלשון שביה: (מז) ושובו. מלשון תשובה:

מצודת דוד

(לה) כי תענם. ישובו מחטאתם, למען אשר תענם בעת הצרה, ולא מאהבת המקום: (לו) ואתה תשמע. עם שלא שבו מאהבה: כי תורם. בזה תלמדם דרך הטובה, לעשות מאהבה, בראותם חסדי המקום: ונתתה. ולזה מלא משאלותם ותן המטר: (לז) רעב כי יהיה. מסכות אחרות, לא מעצירת המטר: שדפון וכו'. והרעב מוכן לבוא: כי יצר לו אויבו. כשיבוא אויבו לצור עליו בארצו ובשערו: כל נגע. או כל מיני נגע ומחלה אשר יבוא בו: (לח) לכל האדם וכו'. לכל איש יחידי מכל עמך ישראל, אשר תכיר בנגע לבבו, לדעת

שבא בעבור רשעו: (לט) ועשית. תעשה שאלתו, וחזור ומפרש ונתת לאיש ככל דרכיו, רצה לומר: כפי כל הדרכים ששאל: אשר תדע. וזה לאיש אשר תדע את לבבו שלם עמך: (מ) למען יראוך. בראותם שעם התפלה והתשובה הלכה לה הצרה, ידעו שיד ה' עשתה: (מא) למען שמך. בעבור פרסום שמך: (מד) בדרך אשר תשלחם. כי אין יוצאין במלחמה טרם ישאלו בה: דרך העיר. כי בהיותם בדרך, לא יוכלו לבוא לבית ה' להתפלל בה, ולזה אמר אף כשיכוונו שתלך תפלתם השמימה דרך העיר והבית: (מה) ועשית משפטם. לנקום נקמתם מיד האויב: (מו) כי אין אדם וכו'. רצה לומר: אם אין בהם אדם אשר לא יחטא, בכדי להגן הוא על כולם, ואז בודאי תאנף בם:

תהלים עג ט-כא

עג. ט שְׁתוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהְלַךְ בָּאָרֶץ: י לִכְן | (כתיב ישיב) יָשׁוּב עִמּוֹ הַלֵּם וּמִי מָלֵא יִמְצוּ לְמוֹ: יא וְאָמְרוּ אֵיכָה יָדַע־אֵל וַיֵּשׁ דַּעַה בְּעֵלְיוֹן: יב הִנֵּה־אֵלֶּה רִשְׁעִים וְשִׁלְוֵי עוֹלָם הַשְּׁגוּ־חֵיל: יג אֶדְרִיק וּפִיתִי לְבָבִי וְאַרְחִיץ בְּנִקְיוֹן פִּפְי: יד וְאֵהִי נֹגַע פְּלִיָּהוּם וְתוֹכַחְתִּי לְבָקָרִים: טו אִם־אִמְרַתִּי אֶסְפְּרָה כְּמוֹ הִנֵּה דוֹר בְּנֵיךְ בְּגִדְתִּי: טז וְאַחֲשָׁבָה לְדַעַת זֹאת עִמָּל (כתיב היא) הוּא בְּעֵינָי: יז עַד־אָבּוֹא אֶל־מִקְדָּשֵׁי־אֵל אֲבִינָה לְאַחֲרִיתָם: יח אַךְ בַּחֲלָקוֹת תִּשִׁית לְמוֹ הַפְּלִתָם לְמִשׁוֹאוֹת: יט אֵיךְ הָיוּ לְשִׁמָּה כָּרַגַע סָפוּ תָמוּ מִן־בְּלֵהוֹת: כ פַּחְלוֹם מִהַקִּיץ אֲדֹנָי בְּעִיר | צִלְמָם תִּבְוָה: כא בִּי יִתְחַמֵּץ לְבָבִי וּכְלִיֹּתִי אֲשַׁתוֹן:

רש"י

אשים אותם בוגדים ורשעים: (טז) ואחשבה בלבי: לדעת זאת. מה היא מדתו של הקב"ה כן הוא עמל בעיני נראית היתה מדה זאת לי עמל ולא משפט: (יז) עד. אשר באתי: אל מקדשי אל. אשר בירושלים, וראיתי מה שאירע בסנחרב ואז הבינותי לאחרית הרשעים שהוא לאבדון ואמרתי אך כל הטובה הבאה להם חלקות הם שהקב"ה מחליק להם הדרך שלהם שתהא נוחה וחלקה למען לא יתנו לב לשוב אליו ויאבדו: (יח) אך בחלקות תשית למו. כל הטובה הבאה להם שהרי סופם הפלתם למשואות: (יט) מן בלהות. מן שדים: (כ) כחלוֹם מהקיץ. כשינה שאין לה קץ שהוא שינת עולם כן היתה להם ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור (ישעיה ל"ז): אדני בעיר צלמם תבזה. בירושלים שהרעו עליה שם נתבזה צלם דמותם ונשרפו כלם: (כא) כי יתחמץ לבבי. מטרם שראיתי מפלה זו ברוח הקדש היה לבבי מתחמץ על דרך הרשעים שצלחה, ובכליותי הייתי משתונן, לשון חרב שנון, וכשהוא מתפעל התי"ו ניתנת באמצע שורש התיבה כדרך כל תיבה שיסוד תחילתה שיי"ן:

מצודת ציון

(י) הלום. הנה כמו אל תקרב הלום (שמות ג'): ימצו. מלשון מציצה: למו. להם: (יב) השגו. גדלו כמו כארו בלבנון ישגה (לקמן צ"ב): חיל. עושר כמו חיל כי ינוב (לעיל ס"ב): (יח) תשית. תשים: למשואות. ענין חושך כמו אמש שואה ומשואה (איוב ל'): (יט) ספו. ענין כליין כמו ספתה בהמות (ירמיה י"ב): בלהות. הוא הפוך מן בהלות: (כ) צלמם. דמותם: (כא) יתחמץ. מלשון חומץ ובא בדרך השאלה על הכעס: אשתונן. מלי שנון וחדוד:

(יג) שתו. שמו פיהם לדבר מול יושב שמים: ולשוֹנָם. אף כי לשונם תהלך בארץ מתחת השמים יעיוו פניהם לדבר מול יושב שמים: (י) לכן. בעבור רוב שלות הרשעים עם גודל רשעתם: הלום. הנה ר"ל למעשה הרשעים ההם: ומי מלא. מי כוס מלא תרעלות ימצו וישתו ר"ל מאוד דעותיהם נמשכות אחר מעשה הרשעים ההם: (יא) איכה ידע אל. מעשה בני אדם: ויש דעה. לדעת הכל וכפל הדבר במ"ש: (יב) הנה אלה. רשעים הם והמה בשלוה מעולם וגדלו בעושר רב: (יג) אך ריק. לריק ובחנם הייתי זך הלבב מכלי הרהור עון ובחנם רחצתי כפי להיות מנוקים מגזל ושאר עבירות: (יד) ואהי. והנה מעשה הטוב הועילו להיות נגוע בכל עת ולבוא עלי תוכחות יסורים בכל בוקר כי הלא להרשעים אין מחסור ואני מוכה ומעונה: (טו) אספרה כמו. לספר הדבר כמו שהוא ר"ל כל מה שיש להרהר: הנה דור. הנה הספור יסית שאף בני הדור הוא שהמה בניך ר"ל מאמינים כך הנה בשמעם מה שיש להרהר אעשה אותם לבוגדים ולזה לא ארבה עוד לדבר: (טז) ואחשבה. אהרהר במחשבתי לדעת ולהבין את זאת על כי נראה בעיני שהדבר הזה הוא עמל ולא משפט יושר: (יז) עד אבא. לא הבנתי דרכי ה' עד אשר באתי אל המקדש ואל הכהנים המתבודדים שם בעיון החכמה ואת פיהם שאלתי ואדע מליץ יענוני ואבינה לאחרית הרשעים שאיננה טובה: (יח) אך בחלקות. כל טובתם המה אך לתשלום גמול מעט מעשה הטוב שעשו למען תחליק דרכם שימעדו מהר לפול בחשכת הצרות ולא יהיה להם זכות מה להגן: (יט) איך. כל רואיהם יתמהו עליהם ויאמרו איך נעשו שממה כרגע וכלו מן הצרות המבהילים: (כ) כחלוֹם. כמו החלוֹם שמעת הקיצה חלף והלך לו כן יכלו פתאום: בעיר. במקום רואים תבזה צלמם ודמותם: (כא) כי יתחמץ לבבי. כי בעוד היה לבי כעוס על הדבר ובעוד אחדד כליותי להרהר:

מצודת דוד

(ט) שתו. שמו פיהם לדבר מול יושב שמים: ולשוֹנָם. אף כי לשונם תהלך בארץ מתחת השמים יעיוו פניהם לדבר מול יושב שמים: (י) לכן. בעבור רוב שלות הרשעים עם גודל רשעתם: הלום. הנה ר"ל למעשה הרשעים ההם: ומי מלא. מי כוס מלא תרעלות ימצו וישתו ר"ל מאוד דעותיהם נמשכות אחר מעשה הרשעים ההם: (יא) איכה ידע אל. מעשה בני אדם: ויש דעה. לדעת הכל וכפל הדבר במ"ש: (יב) הנה אלה. רשעים הם והמה בשלוה מעולם וגדלו בעושר רב: (יג) אך ריק. לריק ובחנם הייתי זך הלבב מכלי הרהור עון ובחנם רחצתי כפי להיות מנוקים מגזל ושאר עבירות: (יד) ואהי. והנה מעשה הטוב הועילו להיות נגוע בכל עת ולבוא עלי תוכחות יסורים בכל בוקר כי הלא להרשעים אין מחסור ואני מוכה ומעונה: (טו) אספרה כמו. לספר הדבר כמו שהוא ר"ל כל מה שיש להרהר: הנה דור. הנה הספור יסית שאף בני הדור הוא שהמה בניך ר"ל מאמינים כך הנה בשמעם מה שיש להרהר אעשה אותם לבוגדים ולזה לא ארבה עוד לדבר: (טז) ואחשבה. אהרהר במחשבתי לדעת ולהבין את זאת על כי נראה בעיני שהדבר הזה הוא עמל ולא משפט יושר: (יז) עד אבא. לא הבנתי דרכי ה' עד אשר באתי אל המקדש ואל הכהנים המתבודדים שם בעיון החכמה ואת פיהם שאלתי ואדע מליץ יענוני ואבינה לאחרית הרשעים שאיננה טובה: (יח) אך בחלקות. כל טובתם המה אך לתשלום גמול מעט מעשה הטוב שעשו למען תחליק דרכם שימעדו מהר לפול בחשכת הצרות ולא יהיה להם זכות מה להגן: (יט) איך. כל רואיהם יתמהו עליהם ויאמרו איך נעשו שממה כרגע וכלו מן הצרות המבהילים: (כ) כחלוֹם. כמו החלוֹם שמעת הקיצה חלף והלך לו כן יכלו פתאום: בעיר. במקום רואים תבזה צלמם ודמותם: (כא) כי יתחמץ לבבי. כי בעוד היה לבי כעוס על הדבר ובעוד אחדד כליותי להרהר:

ד רבי מאיר אומר: כל תנאי שאינו פתנאי בני גד ובני ראובן – אינו תנאי, שנאמר (במדבר לב, כט): "ויאמר משה אליהם איסור יעברו בני גד ובני ראובן", וכתוב (שם שם, ל): "ואם לא יעברו חלוצים". רבי חנניא בן גמליאל אומר: צריך היה הדבר לאמר, שאלמלא בו, יש במשמע שאפלו בארץ בענן לא ינחלו.

ה המקדש את האשה ואמר: בסבור הייתי שהיא פהנת, והרי היא לזנה; לזנה היא פהנת; עניה, והרי היא עשירה; עשירה, והרי היא עניה – הרי זו מקדשת, מפני שלא המעתה. האומר לאשה: הרי את מקדשת לי לאחר שאתגיר, או: לאחר שתתגיר, לאחר שאשתחרר, או: לאחר שתשתחרר, לאחר שקמות בעליך, או: לאחר שתמות אחותיך, לאחר שיחלוץ לך ובמיה – אינה מקדשת. וכן האומר לחברו: אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקדשת לי – אינה מקדשת;

פירוש ברטנורא

ד כל תנאי. שאינו כפול וכו' אינו תנאי. ואע"פ שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים: אם יעברו ואם לא יעברו. ואי לא כפל הדברים היתה מתנתו קיימת והיו נוחלים את ארץ הגלעד אע"פ שלא היו עוברים. ואע"פ דאמר אם יעברו אתכם, לית לן מכלל הן אתה שומע לאו. ושמעין מיניה נמי, דבעינן תנאי קודם למעשה, מדלא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאי הוה אמר הכי, לא אתי תנאה ומבטל מעשה דמתנה דקדמיה. וש"מ נמי דבעינן הן קודם ללאו, דלא אמר תחלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם: ר' חנינא בר. אתנאי כפול פליג, דאין צריך לכפול, דמכלל הן נשמע לאו. וזה שכפול משה, צורך היה הדבר. ולענין פסק הלכה, אם אמר ע"מ, אין צריך תנאי כפול ולא הן קודם ללאו ולא תנאי קודם למעשה, אלא התנאי קיים. ואם לא אמר ע"מ, צריך כל הני דאמרין. ואם לאו, התנאי בטל והמעשה קיים. ולא שנא בתנאי שבריו ממונות, ולא שנא בתנאי שבניטין וקדושין הכל שוה לדבר זה:

משניות מבוארות – קהתי

בענין "תנאי קודם למעשה" ר"הן קודם לאו" אף רבי חנניא מודה (דש"י). ויש מפרשים, שרבי חנניא חולק אף בשאר הדברים, ולא טרח להשיב אלא בענין תנאי כפול, שלגבי שאר הדברים סובר רבי חנניא: למעשה שהיה כך היה. (הרו"ן). והלכה כרבי מאיר בכל תנאי המוחזיל במלה "אם" (אם תעשה כך...), שצריך להיות כתנאי בני גד ובני ראובן, אבל באומר תנאי בלשון "על מנת" (כמו שלמדנו במשניות הקודמות), אין צורך בתנאי כפול ולא הן קודם ללאו ולא תנאי קודם למעשה (רמב"ם הל' אישות פרק ו; ברטנורא).

באור משנה ה

המקדש את האשה ואמר – לאחר הקידושין: פסבור הייתי שהיא פהנת – ועל דעת כן קידשתה, והרי היא לזנה – והקידושין היו קידושי טעות; או שאמר: כסבור הייתי שהיא לזנה, והרי היא פהנת; או שאמר: כסבור הייתי שהיא עניה, והרי היא עשירה; או: כסבור הייתי שהיא עשירה, והרי היא עניה – והואיל ולא גילה דעתו זו בשעת הקידושין, הרי זו מקדשת – שקידושו קידושין גמורים ולא קידושי טעות, מפני שלא הטעיתו – שלא האשה הטעתה אותו אלא הוא הטעה את עצמו, ודברים שבלב אינם דברים, כמו שכבר בארנו (לעיל ב, ג). האומר לאשה – גוי שאמר לאשה ישראלית: הרי את מקדשת לי לאחר שאתגיר, או – ישראל שאמר לגויה: הרי את מקדשת לי לאחר שתתגיר, או עבד כנעני שאמר לבת חורין: הרי את מקדשת לי לאחר שאשתחרר, או בן חורין שאמר לשפחה כנענית: הרי את מקדשת לי לאחר שתשתחרר, או האומר לאשת איש: הרי את מקדשת לי לאחר שקמות בעליך, או האומר לאחות אשתו: הרי את מקדשת לי לאחר שתמות אחותיך – היינו אשתו; או האומר לשומרת יבם: הרי את מקדשת לי לאחר שיתחלץ לך ובמיה; כל אחת מאלו אינה מקדשת – שהואיל ואין בידו לקדשה עכשיו, אף קידושו לעתיד אינם קידושין. בענין שומרת יבם סובר התנא של משנתנו, שאין קידושין תופסים בה, שנאמר בה (דברים כה, ה): "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר", ודרשו: "לא תהיה" – לא תהא בה הוויה. ויש מפרשים, שמשנתנו היא לדעת רבי עקיבא הסובר, שאין קידושין תופסים בחייבי לאווין. והרמב"ם פוסק, שהמקדש שומרת יבם הרי היא מקדשת מספק, ולפיכך האומר לשומרת יבם: הרי את מקדשת לי לאחר שיחלוץ לך ובמיה, הרי זו מקדשת, והואיל ואילו קידשה עתה היו קידושי תופסים בה מספק (הל' אישות ז, טו). וכן האומר לחברו: אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקדשת לי – אם אשתך תלד

באור משנה ד

לאחר שלמדנו בשתי המשניות הקודמות דיני קידושין על תנאי, מביאה משנתנו כלל שאמר רבי מאיר לגבי כל תנאי. בתורה מסופר, שכשבאו בני גד ובני ראובן למשה רבנו ובקשו שיתנתן להם לאחיה ארץ הגלעד, התנה משה רבנו ואמר לאלעזר הכהן וליהושע בן נון ולראשי אבות המטות לבני ישראל (במדבר לב, כט-ל): "אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם את הירדן כל חזקת למחמת לפני ה' ונבכשה הארץ לפניכם, ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחיות. ואם לא יעברו חלוצים אתכם, ונאחזו בתוככם בארץ כנען", תנאי זה נקרא משנה "תנאי בני גד ובני ראובן". והדבר המיוחד שבו, שהוא תנאי כפול: "אם יעברו – ונתתם להם... ואם לא יעברו – ונאחזו בתוככם". ומכאן למד רבי מאיר, שכל תנאי צריך להיות תנאי כפול, כגון המקדש אשה ואומר לה: "אם תני לי מאתיים וזו הרי את מקודשת לי בפרוטה זו, ואם לא תני לי מאתיים וזו לא תהיי מקודשת לי", ולאחר שהתנה תנאו, נתן לה את הפרוטה לשם קידושין, הרי התנאי קיים, שאם תתן לו מאתיים וזו תהא מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת. אבל אם לא אמר אלא "אם תני לי מאתיים וזו, הרי את מקודשת בפרוטה זו", ונתן לה את הפרוטה, התנאי בטל, מפני שלא כפל תנאו, שהרי לא אמר לה: "ואם לא תני, לא תהיי מקודשת", והרי היא מקודשת מיד, ואינה צריכה ליתן לו כלום. ועוד דברים למדים מתנאי בני גד ובני ראובן: א. שיהא התנאי קודם למעשה: "אם יעברו – ונתתם", ולא "תתנו להם אם יעברו". ב. שיהא הן קודם ללאו: "אם יעברו... ואם לא יעברו". ויש למדים עוד דברים (עיי' תפארת ישראל'). ברם, משנתנו דנה בעיקר בענין תנאי כפול.

רבי מאיר אומר: כל תנאי שאינו פתנאי בני גד ובני ראובן – היינו שאינו תנאי כפול, אינו תנאי – ואף על פי שלא נתקיים התנאי, המעשה קיים, שנאמר: "ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן", וכתוב אחר כך: "ואם לא יעברו חלוצים" – שאמר משה תנאי כפול, כמו שבארנו לעיל. רבי מאיר חולק, אפוא, על המשניות הקודמות וסובר, שהאומר לאשה: הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתיים וזו או על מנת שיש לי בית כור עפר, הואיל ולא כפל תנאו, אין התנאי קיים, ואף על פי שלא נתן לה מאתיים וזו או שאין לו בית כור עפר, הרי היא מקודשת (רמב"ם). רבי חנניא בן גמליאל אומר: צריך היה הדבר לאמר – כלומר אין ללמוד מתנאי בני גד ובני ראובן שצריך תנאי כפול, אלא אף בתנאי שאינו כפול אם לא נתקיים התנאי אין המעשה קיים, שמכלל הן אתה שומע לאו, וזה שכפל משה בתנאי בני גד ובני ראובן, הוא משום שצריך היה לומר, מה יאה אם לא יקיימו את התנאי, שאלמלא בן – שאם לא היה כופל את התנאי, היינו שלא היה אומר אלא "אם יעברו... ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחיות", יש במשמע – אפשר היה להבין, שאפלו בארץ בענן לא ינחלו – אם לא יעברו חלוצים; לפיכך כפל משה לתנאו ואמר: "ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם בארץ כנען". אבל בתנאי שאין מקום לטעות בו, אף תנאי שאינו כפול תנאי הוא, וכשלא נתקיים התנאי בטל המעשה. יש מפרשים, שרבי חנניא אינו חולק על רבי מאיר אלא בענין תנאי כפול, אבל

אם היתה אשת חברו מעברת והפר עברה – דבריו קימין, ואם ילדה נקבה – מקדשת. ו האומר לאשה: הרי את מקדשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון, ואעשה עמך כפועל; דבר עליה לשלטון, ועשה עמה כפועל – מקדשת, ואם לאו – אינה מקדשת. על מנת שירצה אבא, רצה האב – מקדשת, ואם לאו – אינה מקדשת; מת האב – הרי זו מקדשת; מת הבן – מלמדין את האב לומר שאינו רוצה.

ז קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי, ובא אחד ואמר: אני קדשתי – נאמן. זה אומר: אני קדשתי, וזה אומר: אני קדשתי – שניהם נותנים גט. ואם רצו – אחד נותן גט, ואחד פונים.

ח קדשתי את בתי, קדשתי וגרשתי, פשהיא קמנה, והרי היא קמנה – נאמן. קדשתי וגרשתי, פשהיא קמנה, והרי

פירוש ברטנורא

ה והוכר עוברה דבריו קימין. כתב הרמב"ם דאין לו לבא עליה עד שיקדשה קדושין שניים, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ולא אמרו דבריו קימים אלא להחמיר עליה שאסורה לינשא לאחרים:

ו ואעשה עמך כפועל. בפעולת יום אחד. ולאו דמקדש לה בשכר פעולה, דכיון דק"ל ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, נמצא כשגמר פעולתו היו שכירותו מלוה אצלה, והמקדש במלוה אינה מקדשת. אלא דמקדש לה השתא בפרוטה, ע"מ שעשה אח"כ עמה כפועל: ע"מ שירצה אבא. בגמרא מפרש שלא ימחה אבא. וכשקבע זמן למחאתו, כגון שאמר שלא ימחה אבא כל שלשים יום. הלכך רצה האב, שעברו שלשים יום ולא מיחה, הרי זו מקדשת. לא רצה, שמיחה בתוך שלשים, אינה מקדשת: מת האב. תוך שלשים, הרי זו מקדשת, דאמרין מאן מחי: מת הבן. בתוך ל', מלמדים את האב שימחה, כדי שלא תהא זקוקה ליבם: ז אני קדשתי נאמן. לכנסה. דלא חציף למימר קמיה דאב שקבל הקדושין, אני הוא, אם לא היה אמת, דמרתת דלמא מכחיש ליה:

ח וגרשתי. קבלתי את נפח: והרי היא קמנה. עכשיו כשאמר עליה כך: נאמן. לפסלה מן הכהונה. שהאב נאמן על בתו כל זמן שהיא קמנה, דכתיב (דברים

משניות מבוארות – קהתי

זה שקידש אותה מת בתוך שלשים יום, מלמדין את האב לומר שאינו רוצה – בקידושין, כלומר שימחה, כדי שלא יהיו קידושין ולא תהא זקוקה לייבום.

באור משנה ז

בתחילת פרק ב למדנו, שהאב מקדש את בתו, כל זמן שלא בגרה עדיין: ולהלן (משנה ח) מלמדת המשנה, שנאמן האב לומר שקידש את בתו, ולאסרה לכל אדם חוץ מזה שנתקדשה לו. משנתנו דנה במי שאומר שקידש את בתו ואינו יודע למי קידשה.

האומר: קדשתי את בתי – קיבלתי כסף קידושיה של בתי שעדיין לא בגרה, ואיני יודע למי קדשתי – ונמצאת אסורה לכל אדם, ובא אחד ואמר: אני קדשתי – אני הוא שקדשתי על ידי אביה, נאמן – בגמרא מבואר, שלא זו בלבד שנאמן ליתן גט כדי להתירה לכל אדם, שהרי אין אדם חוטא ולא לו, אלא נאמן הוא אף לכנסה, שאילו לא קידשה לא היה מעוז לומר בפני האב שקידשה, כי היה ירא שיכחישינו (גמרא ודשי"ק קידושין טו, ב). זה אומר: אני קדשתי, וזה אומר: אני קדשתי – כלומר שבאו שניים כאחד, וכל אחד מהם אומר שהוא קידשה, שניהם נותנים גט – כל אחד מהם נותן לה גט מספק, והיא מותרת לכל אדם; ואין חוששים שמה שניהם משקרים, ולאחר נתקדשה, אלא אומרים, שאחד מהם אינו משקר, ולפיכך מתירים אותה בגט של שניהם. ואם רצו, אחד נותן גט, ואחד פונים – כלומר שלאחר שאחד מהם נתן לה גט יכול השני לקדשה ולישא אותה.

באור משנה ח

כבר הזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת, שמשנה זו באה להשמיענו שנאמן האב לומר שקידש את בתו שלא בגרה עדיין, ולאסרה לכל אדם חוץ מזה שקידשה לו. ובגמרא למדים זה מן הכתוב (דברים כב, טו): "ואמר אבי הנערה אל הזקנים, את בתי נתתי לאיש הזה לאשה" – כשאמר "איש" אסרה על הכל, שאין אנו יודעים למי נתנה, וכשאמר "זה" התירה לזה (קידושין טו, א). משנתנו באה ללמד, שאינו נאמן לומר שקידשה אלא כשהיא קטנה או נערה, היינו כל זמן שלא בגרה, אבל לאחר שבגרה, אינו נאמן לומר שקידשה קודם שבגרה. כן באה המשנה ללמד, שאף בזמן שנאמן האב בענין קידושי בתו אינו נאמן לומר שהיתה שבויה ולפסלה מן הכהונה.

האומר: קדשתי את בתי, או האומר: קדשתי וגרשתי, פשהיא קמנה, ונתתה לה גט – קדשתי את בתי ואף קיבלתי את גיטה כשהיתה קטנה, ונתתה לה גט – כלומר ועכשיו, בשעה שאומר כך, עדיין היא קטנה; ולא דווקא קטנה, אלא הוא הדין לנערה, כל זמן שלא בגרה עדיין ולא יצאה מרשותו, נאמן – כשהוא אומר "קדשתי את בתי" נאמן

בת, הרי היא מקדשת לי בזה, אינה מקדשת – שאין קידושין תופסים באשה שלא באה לעולם; אם היתה אשת חברו מעברת והפר עברה, דבריו קימין, ואם ילדה נקבה, מקדשת – לפי הרמב"ם צריך הוא לחזור ולקדשה לאחר שנולדה, לפי שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ולא אמרו "דבריו קימין" אלא להחמיר עליה שלא תינשא לאחרים (הרמב"ם בפירושו למשנתנו). ברם, ב"משנה תורה" (הלי אישות ז, טו) משמע, שלדעת הרמב"ם הרי היא מקדשת ודאי (עיי' נושאי כליו טט), ויש שאין גורסים את כל הפיסקה הזו במשנתנו, ולפי זה אפילו הוכר עוברה סובר התנא של משנתנו שאינה מקדשת כלל, לפי שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אלא שבגמרא אמרו, שאם היא מעוברת והוכר עוברה, הרי היא מקדשת, ולא נאמרה הלכה זו אלא לדעת הסובר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

באור משנה ו

האומר לאשה: הרי את מקדשת לי – בפרוטה זו, על מנת שאדבר עליך לשלטון – שאשתדל לטובתך אצל השלטון, ואעשה עמך כפועל – או על מנת שאעשה לך מלאכת יום כפועל; דבר עליה לשלטון, ועשה עמה כפועל, מקדשת – שהרי קיים תנאו; ואם לאו – שלא דבר עליה לשלטון או שלא עשה עמה כפועל, אינה מקדשת – בגמרא מבואר, שהמשנה באה להשמיענו, שאף אם קיים תנאו ודבר עליה לשלטון או עשה עמה כפועל אינה מקדשת אלא אם כן נתן לה פרוטה; אבל אם לא נתן לה פרוטה, אלא אמר לה: הרי את מקדשת לי בשכר שאדבר עליך לשלטון או בשכר שאעשה עמך כפועל, אינה מקדשת, שלדעת התנא של משנתנו "ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף", כלומר שלא בגמר עבודתו וזכה הפועל בשכרו אלא מהתחלת עבודתו ועד סיומה הולכת ומצטרפת לו שכירותו, ומכאן שבגמר העבודה אין השכר אלא כמילוה (חוב), והמקדש במילוה אינה מקדשת (עיי' לעיל ב, א – בבאור סוף המשנה). על מנת שירצה אבא – בגמרא מבואר, שהכוונה כגון שקידש אשה על מנת שלא ימחה אבא, וקבע זמן למחאתו, כן שאמר: "הרי את מקדשת לי על מנת שלא ימחה אבי תוך שלשים יום", רצה האב – שעברו שלשים יום ולא ימחה, הרי זו מקדשת – כפי תנאו; ואם לאו – היינו שמיחה אביו תוך שלשים יום, מקדשת – לפי שתנאו לא נתקיים; מת האב – בתוך שלשים יום, הרי זו מקדשת – נסתלק חשש מחאת האב; מת הבן – כלומר

היא גְדוּלָה – אינו נֶאֱמָר. נְשִׁיבִית וּפְדִיתֶיהָ, בֵּין שֶׁהִיא קְטָנָה בֵּין שֶׁהִיא גְדוּלָה – אֵינוֹ נֶאֱמָר. מִי שֶׁאָמַר בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: יֵשׁ לִי בָּנִים – נֶאֱמָר; יֵשׁ לִי אַחִים – אֵינוֹ נֶאֱמָר. הַמְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוּלָתָם – אֵין הַבּוֹגְרוֹת בְּכֻלָּן. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי בָתִּים מִשְׁתֵּי נָשִׁים, וְאָמַר: קִדְשְׁתִּי אֶת בְּתִי הַגְּדוּלָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם גְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת, אוֹ גְדוּלָה שֶׁבְּקְטָנוֹת, אוֹ קְטָנָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת, שֶׁהִיא גְדוּלָה מִן הַגְּדוּלָה שֶׁבְּקְטָנוֹת – פְּלֵן אֶסוּרוֹת, חוּץ מִן הַקְּטָנָה שֶׁבְּקְטָנוֹת; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: פְּלֵן מִתְרוֹת, חוּץ מִן הַגְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת. וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם קְטָנָה שֶׁבְּקְטָנוֹת, אוֹ קְטָנָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת, אוֹ גְדוּלָה שֶׁבְּקְטָנוֹת, שֶׁהִיא קְטָנָה מִן הַקְּטָנוֹת שֶׁבְּגְדוּלוֹת – פְּלֵן אֶסוּרוֹת, חוּץ מִן הַגְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: פְּלֵן מִתְרוֹת חוּץ מִן הַקְּטָנָה שֶׁבְּקְטָנוֹת.

פירוש ברטנורא

כ"ב) את בתי נתתי לאיש הזה, כשאמר לאיש, אסרה על הכל, שאין אנו יודעים למו. כשחזר ואמר לזה, התירה לו; והרי היא גדולה. ואם לאחר שגדלה אמר כך, ובקטנותה לא אמר, אינו נאמן; נשביבית ופדיתיה וכו' אינו נאמן. לפסלה מן הכהונה. דבשואין הימניה רחמנא לאב. לשבויה לא הימניה: יש לי בנים. ואין אשתי זקוקה ליבם: יש לי אחים. ואשתי זקוקה ליבם. ועד עכשוו היתה בחזקת שאינה זקוקה: אין הבוגרות בכלל. לפי שאין ברשות האב לקדשן. ואף על פי שעשאתו הבוגרת שליח לקבל קדושה, אמרינן לא שבק אינש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה. אבל הקטנות והנערות כולן צריכות גט מספק, דלא דעינן איו מהם קידש:

ט קדשתי את בתי גדולה. איצטרך תנא לאשמעינן פלוגתא דר"מ ור"י יוסי בקדשתי את הגדולה ובקדשתי את הקטנה. דאי אשמעינן בקדשתי את הגדולה, הוה אמרינן בהא קאמר ר"מ, דכיון דאיכא דוטרמא מינה, לרך גדולה קרי לה, דשבח הוא לאדם לקרות בתו בלשון גדולה אע"פ שהיא קטנה, כשיש קטנה למטה ממנה. אבל קטנה אימא מודי ליה לרבי יוסי דכל שהוא יכול לקרות אותה גדולה אין קורא אותה קטנה. ואי אתמר בהא, בהא קאמר ר"י, אבל בהך אימא מודי ליה לר"מ, לך הוצרכו שתיהן. והלכה כרבי יוסי בשתייהן:

משניות מבוארות – קהתי

לכתי הגדולה שבכת הראשונה, או גְדוּלָה שֶׁבְּקְטָנוֹת – או שהתכוונתי לבת הגדולה שבכת השנייה, או קְטָנָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – או שהתכוונתי לקטנה שבכת הראשונה, שֶׁהִיא גְדוּלָה מִן הַגְּדוּלָה שֶׁבְּקְטָנוֹת – שכן גדולה היא מן הבת הגדולה שבכת השנייה, פְּלֵן אֶסוּרוֹת – להינשא לאחרים בלא גט, חוּץ מִן הַקְּטָנָה שֶׁבְּקְטָנוֹת – היינו הקטנה שבכולן, שכל אחת קרויה גדולה לגבי הקטנה ממנה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – שסובר רבי מאיר: "מחית אינש נפשיה לספיא", כלומר דרכו של אדם להכניס עצמו בספק, וכשאמר האב שהוא מקדש את הגדולה, אפשר שנתכוון לכל אחת שאפשר לקרוא "גדולה", הלכך כולן אסורות מספק, חוּץ מִן הַקְּטָנָה שֶׁבְּקְטָנוֹת. בגמרא מבואר, שמדובר כאן כשאין בכת השנייה אלא שתי בנות בלבד, בכירה וצעירה, שאילו היתה אמצעית בכת השנייה היתה אף היא מותרת, שאין בת נקראת גדולה אלא אם כן היא גדולה לגבי כל כת אחת (עיין "תוספות יוס טוב"). רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: פְּלֵן מִתְרוֹת, חוּץ מִן הַגְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – שסובר רבי יוסי: "לא מחית אינש נפשיה לספיא", אין דרכו של אדם להכניס עצמו בספק, וכשאמר "הגדולה" נתכוון בודאי לאותה הבת הגדולה, שאין עליה כל ספק, והיא הגדולה שבגדולות. וכן אם אמר האב: קִדְשְׁתִּי אֶת בְּתִי הַקְּטָנָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם קְטָנָה שֶׁבְּקְטָנוֹת – היינו הקטנה שבכולן, או קְטָנָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – הקטנה שבכת הראשונה, או גְדוּלָה שֶׁבְּקְטָנוֹת, שֶׁהִיא קְטָנָה מִן הַקְּטָנוֹת שֶׁבְּגְדוּלוֹת – היינו הגדולה שבכת השנייה שהיא קטנה מכל הבנות שבכת הראשונה, פְּלֵן אֶסוּרוֹת – להינשא לאחרים בלא גט, חוּץ מִן הַגְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – הגדולה שבכולן, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – כמו שבארנו טעמו לעיל. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: פְּלֵן מִתְרוֹת חוּץ מִן הַקְּטָנָה שֶׁבְּקְטָנוֹת – שלא נתכוון האב אלא לאותה הבת שהיא קרויה "קטנה" ללא כל ספק, והיא הקטנה שבקטנות, כמו שבארנו טעמו של רבי יוסי לעיל בענין הגדולה. בגמרא מבואר, שמשנתנו צריכה להשמיע מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי גם ב"קדשתי את בתי הגדולה" וגם ב"קדשתי את בתי הקטנה", שכן נאה לו לאדם לקרוא לבתו "גדולה" כשיש קטנה ממנה, הלכך באה הרישא להשמיענו דעתו של רבי יוסי, שאפילו באומר "קדשתי את בתי הגדולה" סובר רבי יוסי, שלא נתכוון כאן אלא לגדולה שבגדולות; והסיפא באה להשמיענו דעתו של רבי מאיר, שאפילו באומר "קדשתי את בתי הקטנה" לא נתכוון דווקא לקטנה שבקטנות אלא אפשר שנתכוון לכל בת שיש גדולה ממנה.

לאסרה לכל אדם, חוּץ מִזֶה שֶׁקִּידְשָׁהּ לוֹ, כמו שבארנו הטעם לעיל, וכשאומר "קדשתי וגרשתי", נאמן הוא להתירה מקידושה ולפסלה לכהונה, שהאב נאמן בזה על בתו כל זמן שלא בגרה עדיין. אב האומר: קִדְשְׁתִּיהָ וְגִרְשְׁתִּיהָ בְּשֶׁהִיא קְטָנָה, וְהָרִי הִיא גְדוּלָה – ועכשיו היא כבר בוגרת, שכבר יצאה מרשות האב, אלא שהוא אומר שקידשה וגירשה בזמן שהיתה ברשותו, אֵינוֹ נֶאֱמָר – לפסלה לכהונה; וכל שכן כשאומר רק "קדשתי", שאינו נאמן לאסרה לכל אדם (יתפאר ישראלי). ואם אמר: נְשִׁיבִית וּפְדִיתֶיהָ – נשבתה לבין הגויים ופדיתי אותה מידם, והריחה בא לפסולה לכהונה מספק זונה, בֵּין שֶׁהִיא קְטָנָה בֵּין שֶׁהִיא גְדוּלָה, אֵינוֹ נֶאֱמָר – אפילו כשהיא קטנה אינו נאמן בזה לפסולה לכהונה, שלא האמינה תורה לאב על בתו כשהיא קטנה או נערה אלא בענין נישואין אבל לא בענין שבויה. מִי שֶׁאָמַר בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: יֵשׁ לִי בָּנִים – ואין אשתי זקוקה לייבום, נֶאֱמָר – ואפילו שמענו שיש לו אחים, הרי הוא נאמן לומר שיש לו בנים ולפוטרה מן הייבום ומן החליצה, הואיל ואינו עוקר את החזקה אלא בא להתירה מצד אחר. אבל אם לא הוחזק לא באזוים ולא בבנים. ונמצא שהיתה בחזקת שאינה זקוקה לייבום. ואמר: יֵשׁ לִי אַחִים – ואשתי זקוקה להם לייבום, אֵינוֹ נֶאֱמָר – להוציאה מחזקת היתר. הַמְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוּלָתָם – מי שיש לו כמה בנות וקיבל כסף קידושין בשביל אחת מהן ולא אמר לאיזו בת הוא מתכוון, אֵין הַבּוֹגְרוֹת בְּכֻלָּן – ספק קידושין, לפי שאין ברשות אביהן לקדשן. בגמרא מבואר, שאפילו עשאתו בתו הבוגרת שליח לקבל קידושה, מכל מקום אנו אומרים שקיבל קידושין בשביל אחת מבנותיו שלא בגרו עדיין ולא בשביל הבוגרת, שאין אדם מניח מצוה המוטלת עליו ועושה מצוה שאינה מוטלת עליו. כרס, בנותיו הקטנות והנערות כולן בכלל ספק קידושין הן, שקידושין שלא נמסרו לביאה קידושין הן (כמו שבארנו לעיל ב, ז), וצריכות גט מספק.

באר משנה ט

מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי בָתִּים מִשְׁתֵּי נָשִׁים – שילדה לו כל אשה כת בנות, היינו כמה בנות, וכגון שנשא את אשתו השנייה לאחר מות אשתו הראשונה (רש"י), ונמצא שכל הבנות מאשתו הראשונה גדולות מבנות אשתו השנייה, וְאָמַר – האב: קִדְשְׁתִּי אֶת בְּתִי הַגְּדוּלָה – שאמרתי למקדש: אני מקבל את כסף הקידושין בשביל בתי הגדולה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם גְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת – אינני זוכר אם התכוונתי

י האומר לאשה: קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתי – הוא אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרוביו. היא אומרת: קדשתי, והוא אומר: לא קדשתיך – הוא מתר בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו. קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתי אלא בתי – הוא אסור בקרובות גדולה, וגדולה מתרת בקרוביו; הוא מתר בקרובות קטנה, וקטנה מתרת בקרוביו. **יא** קדשתי את בתך, והיא אומרת: לא קדשתי אלא אותי – הוא אסור בקרובות קטנה, וקטנה מתרת בקרוביו; הוא מתר בקרובות גדולה, וגדולה אסורה בקרוביו.

יב כל מקום שיש קדושין ואין עברה – הולך הולך אחר הזכר; ואיזו? זו פהנת, לוייה, וישראלית שנשא לכהן, וללוי, ולישראל. וכל מקום שיש קדושין ויש עברה – הולך הולך אחר הפגום; ואיזו? זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממורת ונתנה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין. וכל מי שאין לה עליו קדושין, אבל יש לה על אחרים קדושין – הולך ממזר; ואיזה? זה הבא על אחת מפל העריות שפותרה. וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים

פירוש ברטנורא

י האומר לאשה קדשתיך וכו' – איצטרך לאשמועין באומר קדשתיך, ובאומרת קדשתי. דאי אשמועין באומר לאשה קדשתיך שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, הוה אמינא דינא הוא דלא מתסרא איהו בקרוביו, דאיהו שקורי קא משקר, דנברא לא איכפת ליה אם אוסר עצמו חנם בקרובותיה, ומשקר ואמר קדשתיך. אע"פ שלא קדשה, אבל איהו כי אמרה קדשתיך דאסרה נפשה אכולי עלמא עד שיתן לה גט, אי לאו דקים לה, לא הוה אמרה, ונתסר איהו על פיה בקרובותיה, ואפילו יחב לה גט. קמ"ל: קדשתיך והיא אומרת לא קדשתי אלא בתי וכו'. משום דהוה סלקא דעתין לומר מאחר שהבא נאמן על בתו מן התורה, תהיה האם נאמנת על בתה מדרבנן, קמ"ל דאינה נאמנת:

יא קדשתי את בתך וכו' – אידי דתנא להני בבי דלעיל, תנא נמי להא, ואע"פ שהיא משנה שאינה צריכה. ובכל הני דהיא אומרת קדשתי מבקשים ממנו ליתן גט כדי להחריה. ואם מעצמו נתן גט, כופין אותו ליתן כתובה:

יב כל מקום שיש קדושין ואין עברה – שקדושין תופסין בה ואין עברה בנשואיה. והיא כללא לאו דוקא, שהרי גר שנשא ממורת יש קדושין ואין עברה, דקהל גרים לא אקרי קהל, ואע"פ אין הולך הולך אחר הזכר שהולך ממזר, אחר גר שנשא ממורת ואחר ממזר שנשא נותר: **וכל מי שאין לה עליו קדושין**

משניות מבוארות – קהתי

בקרוביו, כמו שבארנו במשנה הקודמת. בגמרא אמרו: כל שהאשה אומרת "קדשתיני" והוא מכחיש אותה, אין כופין אותו לתת לה גט, שיכול הוא לומר; לא נוח לי להאסר בקרובותיה; ומכל מקום מבקשים ממנו שיתן לה גט כדי להחריה, וכל שגירשה לאחר שביקשו ממנו, אינו נותן לה כתובה. אבל אם מעצמו נתן לה גט, כופין אותו לתת לה כתובה, שהרי גילה דעתו שקידשה.

באור משנה יב

משנתנו עוסקת בענין יחוסו של הולד, והיא באה ללמדנו, שהולד הבא מנישואין כשרים הולך אחר האב, ואילו הולד הבא מביאה אסורה, יש שהוא הולך אחר הפגום, ויש שהוא ממזר, ויש שהוא הולך אחר האשה.

כל מקום שיש קדושין – שקידושין תופסים באשה, ו**אין עברה** – בנישואיהם, **הולך הולך אחר הזכר** – אחר אביו, שנאמר (במדבר א): "למשפחתם לבית אבותם"; ו**איזו** – שיש בה קידושין ואין עברה? זו פהנת, לוייה, וישראלית שנשא לכהן, וללוי, ולישראל – שבת ישראל הנישאת לכהן, הולד כהן, ובת כהן לישראל, הולד לישראל, וכן כולם. **וכל מקום שיש קדושין** – שקידושין תופסים בה, **ויש עברה** – בנישואיהם, **הולך הולך אחר הפגום** – היינו אחר הפגום שבשניהם; ו**איזו? זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט** – שהולד חלל ופסול לכהונה, שנאמר (ויקרא כא, טו): "ולא יחלל זרעו", **ממזרת ונתנה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין** – שהולד ממזר או נתין, שכן בממזר נאמר (דברים נג, א): "לא יבוא ממזר בקהל ה'", גם דור עשירי לא יבוא לו". ונתין נלמד ממזור. כל אלו יש עבירה בנישואיהם, שכן חייבי לארץ הם, אבל יש בהם קידושין, שלדעת התנא של משנתנו קידושין תופסים בחייבי לארץ (ענין נתנינם מבואר להלן ד, א). **וכל מי שאין לה עליו קדושין** – שאם הוא מקדש אותה, אין קידושיו תופסים בה, **אבל יש לה על אחרים קדושין** – כלומר שאין היא פסולה מצד עצמה אלא מצד קרבת משפחה למקדש, ואילו אחרים המקדשים אותה, קידושיהם תופסים בה, כגון אחותו וכיוצא בה, כמבואר לקמן, **הולך ממזר; ואיזה? זה הבא על אחת מפל העריות שפותרה** – המפורטות בפרשת אחרי-מות (ויקרא יח, ו-ז), חוץ מן הגידה. ובמסכת יבמות (מס, א) למדים זה ממה שנאמר (דברים נג, א): "לא יקח איש

באור משנה י

האומר לאשה: קדשתיך – בפני שני עדים, והלכו להם למדינת הים, והיא אומרת: לא קדשתיני – היינו שהיא מכחישה את דבריו, הוא אסור בקרובותיה – כגון אחותה או אמה וכיוצא בהן, שהרי הוא אסר אותן על עצמו באמרו שקידשה, והיא מתרת בקרוביו – כגון אחיו או אביו, שהרי היא מכחישתו. **היא אומרת: קדשתיני, והיא אומר: לא קדשתיך, הוא מתר בקרובותיה** – שהרי אינו מודה לדבריה; ואין אומרים, שאלמלא דבריה נכונים לא היתה אוסרת עצמה לכל העולם, ומכאן שיש גם לאסור אותו בקרובותיה על פי דבריה, אלא הואיל והוא מכחיש אותה, הריהו מותר בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו – לאחר שיגרשנה; וכל זמן שלא גרשה, הרי היא אסורה לכל העולם, שכן אדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים (גמרא כריתות יב, א). האומר לאשה: קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתי אלא בתי, הוא אסור בקרובות גדולה – היינו בקרובות האם ("גדולה" כינוי לאם), וגדולה מתרת בקרוביו – כמו שבארנו לעיל; הוא מתר בקרובות קטנה – היינו בקרובות הבת, כגון אחותה שמצד אביה ("קטנה" כינוי לבת), וקטנה מתרת בקרוביו – משנתנו באה להשמיע, שאין אומרים, מאחר שהבא נאמן על בתו מן התורה תהא האם נאמנת על בתה מדרבנן, אלא אין האם נאמנת על בתה כלל, ולפיכך אינה נאסרת בקרוביו על פי דבריה.

באור משנה יא

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, ואין בה כל חידוש, אלא הואיל ונישנה במשנה הקודמת "קדשתיך", והיא אומרת: "לא קדשתי אלא בתי", מוסיפה משנתנו לדון באומר: "קדשתי את בתך", והיא אומרת: "לא קדשתי אלא אותי".

האומר לאשה: קדשתי את בתך – כלומר בתך גדולה עשתה אותך שליח לקבל ממני כסף קידושין שבבילה, וקידשתיה על ירך (וחספות יום טוב; ועיין "תפארת ישראל"). והיא אומרת: לא קדשתי אלא אותי – בכסף הקידושין שקיבלתי ממך, הוא אסור בקרובות קטנה – היינו בקרובות הבת, שהרי הוא אומר שקידשה, וקטנה מתרת בקרוביו – והבת מותרת בקרוביו; הוא מתר בקרובות גדולה – היינו בקרובות האם, וגדולה אסורה בקרוביו – והאם אסורה

קדושין – הולד כמותה; ואיזה? זה וְלֹד שפחה ונכרית.

יג רבי טרפון אומר: יכולין ממזרים לטהר. פיצד? ממזר שנשא שפחה – הולד עבד; שחררו – נמצא הפן בן חרין. רבי אלעזר אומר: הרי זה עבד ממזר.

פ ר ק ר ב י ע י

א עשרה יחסין עלו מפבל: פהני, לוי, ישראל, חללי, גרי, וחרורי, ממזרי, נתיני, שתוקי, ואסופי. פהני, לוי, וישראל – מתרים לבא זה בזה. לוי, ישראל, חללי, גרי, וחרורי – מתרים לבא זה בזה. גרי, וחרורי, ממזרי, ונתיני, שתוקי ואסופי – פלם מתרין לבא זה בזה.

פירוש ברטנורא

וכו' הולד ממזר. ביכמות נפקא לן מקרא דכתיב (דברים כ"ג) לא יקח איש את אשת אביו, וסמך ליה לא יבא ממזר, ומוקמינן לה בשומרת יבם של אביו, שהיא אשת אחי אביו שהיא עליו בכרית: על אהת מפבל העריות. של חיובי כריתות: ולד שפחה ונכרית. דכתיב בשפחה (שמות כ"א) האשה ולדיה תהיה לאדוניה, ובנכרית כתיב (דברים ו') כי יסיר את בנך מאחרי, ומדלא כתיב כי ספיר, ש"מ הכי קאמר, בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי, אבל אבתו לא תקח לבנך לא מהדר, שאין הבן הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה:

יג ממזר שנשא שפחה. ואפילו לכתחלה יכול ממזר לישא שפחה כדי לטהר את בנו. והלכה כר' טרפון. ומודה רבי טרפון שעבד שנשא ממזרת, הולד ממזר, שעבד אין לו יחוס:

ד א עשרה יחסין עלו מפבל. שהפריש עזרא כל הפסולים שהיו בבבל והוליכן עמו, כדי שלא יתערבו עם המיוחסין, מאחר שאין שם כ"ד: חללי. כהנים שנולדו מן הפסולות לכהונה, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה לחלה זונה לכהן הדיוט: חרורי. עבדים משוחררים: נתיני. גבעונים שמלו בימי יהושע, ונאסרו לבא בקהל: שתוקי ואסופי. מפרש להו ואויל: גיורי וחרורי ממזרין כו' כולם מותרין לבא זה בזה. דקהל גרים לא אקרי קהל, ולא הוהירו ממזרים לבא בקהל

משניות מבוארות – קהתי

אביו, שהוא אדוניו, נמצא הפן בן חרין – והרי הוא ישראל גמור. לפי מסקנת הגמרא (קידושין ט"ז, א), דעת רבי טרפון היא, שאף לכתחילה יכול ממזר לקנות שפחה כנענית ולישאנה, שכן ממזר מותר בשפחה (חרין) ועיין 'תוספות יום טוב'. והואיל והולד עבד, הרי הוא משחררו, ונמצא בנו בן חורין, ומותר לו לבוא בקהל ישראל. רבי אלעזר אומר: הרי זה עבד ממזר – והואיל והולד כמותה, הרי הוא עבד, אבל הוא גם ממזר, שפסול ממזרות אינו נפקע לעולם. והלכה כרבי טרפון. כרם, בעבד כנעני שנשא ממזרת, אף רבי טרפון מודה שהולד ממזר, לפי שאין הולד מתייחס אחר אביו העבד אלא אחר האם.

ב א ו ר מ ש נ ה א

לאחר ששינוי בשתי המשניות הקודמות בענין יחוס הולדות מוסיף פרקנו לבאר ענין היוחסין ונישואיהם.

עשרה יחסין – עשרה סוגי משפחות שייחוסיהן ידועים, עלו מפבל – עם עזרא הסופר. בגמרא מבואר, שכשעלה עזרא מבבל לארץ ישראל הביא עמו משם את כל חכמי הדור, עד שלא נשאר בבבל מי שיתעסק בבדיקת יוחסיהם, ומתוך חשש שמא יתערבו שם פסולים בכשרים, הפריש מהם את כל המשפחות הפסולות והעלן עמו, שכן בארץ ישראל היו הסנהדרין וחכמי הדור בודקים בענייני היוחסין, ולא היה חשש לתקלה. ואזו הן עשרת היוחסין שעלו מבבל: פהני – כהנים, לוי – לויים; ומה שהבאנו במסכת סוטה (ט, י), שעזרא קנס את הלויים מפני שלא עלו עמו, היינו מפני שלא נתעוררו מעצמם לעלות, עד שהיה צריך לשלוח אחריהם (עיין רש"י ותוספות שנותנים לכן טעם אחר; ועיין 'תוספות יום טוב'). ישראל, חללי – חללים, היינו כהנים שנולדו מנשים הפסולות לכהונה, כגון מאלמנה לכהן גדול או מגרושה לכהן הדיוט, גרי – גרים, וחרורי – ועבדים משוחררים, ממזרי – ממזרים, היינו שנולדו מעריות שאין קידושין תופסים בהן, כמו ששינונו לעיל (ג, יב), נתיני – נתינים, מן הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע, ונקראים "נתינים" על שם הכתוב (יהושע ט, כז): "ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים", וגזר עליהם יהושע ואחר כך דוד, שלא יבואו בקהל ישראל, כלומר שאסור להתחתן בהם (גמרא יבמות ט"ז, א), שתוקי, ואסופי – ספק ממזרים, כמבואר להלן (משנה ב). פהני, לוי, וישראל, מתרים לבא זה בזה – כהנים לויים וישראלים מותרים להתחתן זה בזה. לוי, וישראל, חללי,

את אשת אביו", ומפרשים את הכתוב הזה בשומרת יבם של אביו, שהיא אשת אחי אביו, שחייב עליה כרת (ויקרא יח, יד; כ, ב), וסמך לו נאמר (דברים כג, א): "לא יבוא ממזר בקהל ה'", מלמד שהבא על אחת מחייבי כריתות, הולד ממזר. וכבר בארנו לעיל (ב, ז), שאין קידושין תופסים בחייבי כריתות, שנאמר (ויקרא יח, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח" ודרשו חכמים: לא תקח – לא יהא לך בה ליקוחין. וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קדושין – כלומר שאין קידושין תופסים בה כלל, הולד כמותה – כאמו, ואיזה? זה וְלֹד שפחה – שולד שפחה כנענית הוא עבד, כמו שנאמר (שמות כ"א, ד): "האשה ולדיה תהיה לאדוניה"; ונכרית – שולד נכרית הוא גוי, שנאמר (דברים ז, ד): "כי יסיר את בנך מאחרי", כלומר אם תתן בתך לבנו של הנכרי, הוא יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי, ומכאן: בנך הבא מישראלית קרוי בנך. ואין בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה, שהרי על מה שכתוב (שם): "ובתו לא תקח לבנך", לא נאמר "כי תסיר את בנך מאחרי". ומניין שאין קידושין תופסים בהן? שפחה כנענית – שנאמר (בראשית כב, ח): "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו: עם הדומה לחמור; ונכרית – שנאמר (דברים ז, א): "ולא תחתן כם" – לא תהא לך כם תורת חיתון (גמרא ורש"י קידושין ט"ז, ב). ואף על פי שפסול זה נאמר בשבע אומות, מכל מקום הוא הדין לנכרית משאר האומות, שכן למדים זה (בגמרא) ממה שנאמר בפרשת יפת תואר (דברים כ"א, א): "ואחר כן תבוא אליה ובעלתה, והיתה לך לאשה", מכלל שמתחילה לא תפסו בה קידושין. וכן לענין וולדה כמותה למדים ממה שנאמר (שם ט"ז, ט): "כי תהיין לאיש שתי נשים... וילדו לו" – כל מקום שקוראים בו "כי תהיין" (שתופסים בה קידושין). קוראים בו "וילדו לו". שהולדות הולכים אחריו, וכל שאין קוראים בו "כי תהיין" (שאינן קידושין תופסים בה), אין קוראים בו "וילדו לו".

ב א ו ר מ ש נ ה י ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שולד ממזר – ממזר, ואסור לו לבוא בקהל ישראל, בא רבי טרפון ללמד במשנתנו, שיש תקנה לממזר לטהר את בנו שלא יהיו ממזרים. רבי טרפון אומר: יכולין ממזרים לטהר – מפסול זרעם, שלא יהיו בניהם ממזרים. פיצד – יכולים הם להיטהר? ממזר שנשא שפחה – כנענית, הולד עבד – הולד שנולד לו מן השפחה הרי הוא עבד, כמו ששינונו במשנה הקודמת, שולדה כמותה; שחררו –

ב ואלו הם שתוקי? כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו. אסופי? כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו. אבא שאול היה קורא לשתוקי: בדוקי.

ג כל האסורים לבא בקהל – מתרים לבא זה בזה; רבי יהודה אוסר. רבי אליעזר אוסר: ודאן בודאן – מתרי; ודאן בספקן, וספקן בודאן, וספקן בספקן – אסור. ואלו הן הספקות? שתוקי, אסופי, וכותי.

ד הנושא אשה כהנת – צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות, שהן שמונה: אמה, ואם אמה, ואם אבי אמה ואמה, ואם אביה ואמה, ואם אבי אביה ואמה. לוייה וישראלית – מוסיפין עליהן עוד אחת.

פירוש ברטנורא

גרים. אבל לוי וישראלי במזורי לא. ושתוקי ואסופי ספק ממזרים הם ומותרין להתערב בממזר ודאי, דאמרינן בקהל ודאי הוא דלא יבא, הא בקהל ספק יבא:

ב שתוקי, כל שהוא מכיר את אמו. שקורא אבא, ואמו משתקתו: בדוקי. שבדוקין את אמו. אם אמרה לכשר נבעלתי, הולד כשר. והלכה כאבא שאול: **ג כל האסורים לבא בקהל.** אע"ג דתנינן לה כרישא ממזרי ונתיני וכו' מותרים לבא זה בזה, הא קמ"ל כגון גר עמוני ומואבי עם שתוקי ואסופי: ר"י אוסר. מפרש בגמרא דרבי קאמר, אפילו ר' יהודה שאוסר גר בממזרת, הני מילי גר של שאר נכרים שמותר לבא בקהל הוא דאסור בממזרת לרבי יהודה דס"ל קהל גרים אקרי קהל, אבל גר עמוני ומואבי שאסור לבא בקהל מודה רבי יהודה שמותר בממזרת: **ודאן בודאן מותר.** כגון ממזרי בנתיני: **ודאן בספקין.** ממזרי ונתיני בשתוקי ואסופי: **ספקין בספקין.** שתוקי בשתוקית, ואסופי באסופית, ואסופי בשתוקית. אע"פ שזה ספק זה ספק אסור, שמא זה כשר וזה פסול. והלכה כרבי אליעזר: **כותי.** הוי ספקיהו, לפי שאין בקיאין בתורת נטין וקדושין. והאדנא עשאום כנכרים נגמורים לכל דבריהם:

ד ארבע אמהות. ב' מצד האב וב' מצד האם: **שהם שמנה.** ארבע מן האב. וארבע מן האם. ואלו הן, אמה, אם אבי אמה, אם אבי אמה, אם אביה, אם אם אביה, אם אבי אביה, אם אבי אביה. בודקים בהם שלא היה באחת מהן מן הפסולות: **ואם היתה לוייה וישראלית.** וכהן בא לכנסה: **מוסיפין**

משניות מבוארות – קהתי

שאף גר עמוני ומואבי, שאסור לבוא בקהל ישראל, מותר להתחתן בממזרים, בשתוקים ובאסופים.

כל האסורים לבא בקהל – ישראל, מתרים לבא זה בזה – כמו ששנינו במשנה א, שממזרים ונתינים ושתוקים ואסופים מותרים לבוא זה בזה, ואף גר עמוני ומואבי מותר בממזרים ובנתינים ובאסופים, כמו שהבאנו לעיל; **רבי יהודה אוסר –** בגמרא מבואר, שרבי יהודה אוסר גר בממזרת, ואף על פי כן מודה הוא בגר עמוני ומואבי, שהואיל ואסור הוא לבוא בקהל ישראל, הרי הוא מותר בממזרת ובנתינה, בשתוקית ובאסופית, כדברי תנא קמא. **רבי אליעזר אוסר: ודאן בודאן, מתרי –** ודאי אסור בודאי אסור, כגון ממזר בממזרת או בנתינה, מותר לישא זה את זה, **ודאן בספקין –** כגון ממזר ונתיני בשתוקית ובאסופית, **וספקין בודאן –** כגון שתוקי ואסופי בממזרת ובנתינה; ויש שאין גורסים "וספקין בודאן", שהרי היינו "ודאן בספקין": **וספקין בספקין –** כגון שתוקי באסופית, ואפילו שתוקי בשתוקית או אסופי באסופית; הואיל ויש חשש שמא זה כשר וזה פסול, **אסור –** לבוא זה בזה. **ואלו הן הספקות? שתוקי, אסופי, וכותי –** אף הכותי (שמוזוני) בכלל הספקות, לפי שאין הכותים בקיאים בתורת גיטין וקידושין (בענין הכותים עיין הקדמתנו לבאור משנה דמאי ג, ד; נדרים ג, י). והלכה כרבי אליעזר.

באור משנה ד

הנושא אשה כהנת – כלומר כהן הבא לישא אשה כהנת, היינו בת כהן (תוספות); ויש מפרשים: הנושא אשה כהנת – כל הבא לישא בת כהן, ואפילו ישראל (מגיד משנה) – רמב"ם הל' איסורי ביאה יט, יח; ועיין 'תוספות יום טוב'; ומדובר כאן בכגון שמערערים שנמצא פסול במשפחתה, שאילולא כן, הרי כל המשפחות בחזקת כשרות הן, צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות – אם לא היתה אחת מהן מן הפסולות, שתיים מצד האם ושתיים מצד האב, היינו: אמה ואם אבי אמה, אם אביה ואם אבי אביה, שהן שמונה – שכל אחת מן האמהות הללו, אמה נבדקת עמה, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: **אמה, ואם אמה, ואם אבי אמה ואמה, ואם אביה ואמה, ואם אבי אביה ואמה, ואם אבי אביה ואמה.** – בגמרא מבואר, שהטעם שבדק באמהות, ואינו בודק באבות, שמא יש פסול באביה או באבי אביה, משום שדרכם של האנשים (הגברים) כשהם רבים זה עם זה, מחרפים הם איש את רעהו בפסול שיש ביחוסו, ועל ידי כך הפסול מתפרסם, ולכן אילו היה פסול באבותיה היה הדבר ידוע, ואין צורך בבדיקה. אבל

גרי, וחרורי, מתרים לבא זה בזה – לויים, ישראלים, חללים, גרים ועבדים משוחררים מותרים להתחתן זה בזה; ואף הלויים דינם כישראלים ליוחסין של אישות, אבל כהנים אסורים בחללים ובגרים ובעבדים משוחררים. **גרי, וחרורי, ממזרי, ונתיני, שתוקי ואסופי, כלם מותרין לבא זה בזה –** גרים, ועבדים משוחררים, ממזרים, ונתינים, שתוקים ואסופים, מותרים להתחתן זה בזה. אבל לויים וישראלים, ומכל שכן כהנים, אסורים בממזרים ובנתינים, בשתוקים ובאסופים.

באור משנה ב

ואלו הם שתוקי? כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו – כלומר שנוולד מאשה פנויה ואין יודעים ממי נתעברה, והריוהו ספק ממזר, שחוששים שמא נתעברה ממזרזר או שמא מאדם שאסורה היא עליו משום ערווה. ונקרא "שתוקי", משום שאם הילד שואל על אביו, אמו משתקה אותו. **אסופי? כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו –** ואף זה ספק ממזר, שחוששים שמא נולד מאחת העריות. בגמרא מבואר, שמדין תורה מותרים שתוקי ואסופי להתחתן בישראל, שנאמר (דברים כג, א): "לא יבוא ממזר בקהל ה'", ודורשים: ממזר ודאי הוא שלא יבוא בקהל ה', אבל ממזר ספק יבוא, אלא מעלה עשו חכמים ביחסין, שלא יתחתן בו ישראל. מאותו פסוק גם למדים, שממזר ודאי מותר בשתוקי ובאסופי, כמו ששנינו במשנה הקודמת, שכן דורשים: בקהל ודאי לא יבוא ממזר, אבל בקהל ספק יבוא. **אבא שאול היה קורא לשתוקי: בדוקי –** לפי שבדקים את אמו ושואלים אותה ממי נתעברה, ואם אמרה: לאדם כשר נבעלתי, הולד כשר; וכבר שנינו (כתובות א, ט): "היתה מעוברת, ואמרו לה: מה טיבו של עובר זה? מאיש פלוני וכהן הוא – רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת; ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייין"; ואמרו שם בגמרא (כתובות יב, ב), שהלכה כרבן גמליאל, ובין האם ובין בתה שתיולד לה כשרות לכהונה, כמו שבארנו שם. ובסוגייתנו כאן (קידושין עד, א) מבואר, שאבא שאול בא להשמיענו, שאפילו רוב פסולין אצלה, כגון שהיא ארוסה, והיא אומרת שנתעברה מן הארוס; או שהיא פנויה, ואין רוב העיר משיאים לכהונה, והיא אומרת: לכשר נבעלתי, הולד כשר. והלכה כאבא שאול.

באור משנה ג

לאחר ששנינו לעיל (משנה א), שגרים ועבדים משוחררים וממזרים ונתינים ושתוקים ואסופים – כולם מותרים להתחתן זה בזה, מסיפה משנתנו ללמד (לפי מוסקת הגמרא).

פירוש ברטנורא

עליהן עוד אחת. אם אחת בכל זוג זוג. כגון אמה ואם אמה ואם אמה, וכן כולם. והא דבדקינן באמהות ולא בדקינן באבות שמא יש פסול באביה או באבי אביה, משום דדרך האנשים כשמגנין זה את זה מתוך קטטה, מגנין ביוחסין, ואם היה שום פסול מצד האבות היה ידוע. אבל הנשים אין זו מגנה את זו בפסול יחס אלא כגונות, וכי איכא בהו מילתא בפסול יוחסין לית ליה קלא. ולא נאמרה חיוב בדיקה זו אלא במשפחה שקרא עליה ערער, אבל משפחה שאין בה חשד אינו צריך לבדוק, שכל המשפחות בחוקת כשרות הן עומדות. והאיש בלבד הוא שצריך לבדוק כשכא לישא אשה ממשפחה שיש בה חשד, אבל כהנת שבאת לינשא אינה צריכה לבדוק אחר האיש, שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים, וכהנת מותרת לכתחלה להנשא לגר ולחלל, וכ"ש לוייה וישראלית:

משניות מבוארות – קהתי

כגון אמה ואם אמה ואם אמה, וכן ככולן (דש"י), נמצא בודק אחריה שתיים עשרה אמהות, שש מכל צד (גמרא). ויש מפרשים: מוסיף עליון עוד אחת – עוד אם אחת לכל צד, היינו אם אם אמה, ואם אם אביה (רמב"ם), ונמצא בודק עשר אמהות, חמש מכל צד; והטעם הוא, מפני שבלוויים ובישראלים שכיח יותר מאשר בכהנים שיתערבו בהם פסולים.

הנשים אין דרכן לחרף זו את זו בפסול יוחסין, ואין פסול משפחתן ידוע, לפיכך יש לבדוק בהן. ודווקא האיש בודק, אבל האשה אינה צריכה לבדוק במשפחת בעלה, שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים, ואפילו כהנת מותרת לכתחילה לינשא לגר ולחלל, וכל שכן לוייה וישראלית; לוייה וישראלית – כהן הבא לינשא בת לוי או בת ישראל; ולפי הפירוש השני שהבאנו לעיל: כל הנושא לוייה או ישראלית, מוסיפין עליהן עוד אחת – מוסיף הוא לבדוק עוד אם אחת בכל זוג זוג,

המשך ביאור נמס' שבת ליום שני עמ' א

מתרצת הגמרא: הָתָם, בבקעת, אכן היה לנו להתיר את טלטולה לפי שמלאכתה היתה, אך מאי מעמא אסרונו, בין דבשבת שהבערה אסורה, הבקעת דבר שמלאכתו לאיסור הוא, ואסורה בטלטול, לכך גזרו גזירה שלא לטלטלה אף ביום טוב, אטו – משום שבת, שאם נתיר לטלטלה ביום טוב יבואו להתיר אף בשבת. ממשיכה הגמרא לברר: וכי תימא, שהגם שבשבת הבקעת מלאכתה לאיסור, מכל מקום שבת גופיה תישתרי – בשבת עצמה תותר בטלטול לסמוך בה את הקדירה והדלת, דהא דבר שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו ולצורך מקומו שרי, וכיון שאף בשבת מותר הטלטול, אין לאסרו ביום טוב גזירה משום שבת. אין להקשות כן, משום דהני מילי – שדין זה שמוותר לטלטל דבר שמלאכתו לאיסור, אינו אלא היבא דאיכא – היכן שיש תורת ו-חשיבות) כלי עליו, אבל היבא דאיכא – היכן שאין תורת כלי עליו, בבקעת זו, שאינה אלא חתיכת עץ, לא. הגמרא מקשה על מה שביארה שגזרו יום טוב משום שבת: ומי גזרינן – וכי אנו גוזרים איסור ביום טוב משום שבת, והתנן (ביצה לה), משילין ו-משליכין) פירות השטוחים על הגג ליבשם, ועלולים להתקלקל מחמת הגשמים, דרך ארובה – חור שבגג, ביום טוב, שאין זו טירחה מרובה, שנפלים מאליהם ואינו מגביהם, אכל לא בשבת החמורה, שבה לא התיירו. הרי שאף דבר שבשבת אסור לעשותו, מכל מקום ביום טוב מותר, ולא גזרו ביום טוב משום שבת. הגמרא חוזרת להעמיד דבריה, ומקשה על המקשן: ומי לא גזרינן – והאם אפשר לומר כדברייך שלא גזרו, והתנן (שם לה), אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד, המותר ביום טוב ולא בשבת, אבל בשאר הדברים לא חילוק ביניהם, שאף במה שנראה להתיר ביום טוב, גזרו בו משום שבת. נמצא שיש סתירה בין המשניות האם גזרו לאסור ביום טוב משום שבת. רב יוסף מתרץ את סתירת המשניות: אמר רב יוסף, לא קשיא, הא – משנת אין בין יום טוב לשבת, הסוברת שכל שאסור בשבת גזרו לאוסרו אף ביום טוב, בשיטת רבי אליעזר היא, שלא התייר שום איסור ביום טוב מלבד אוכל נפש, ואף לצורך הצלת ממון, והא – ומשנת משילין המתירה לטרוח לצורך הצלת ממון, בשיטת רבי יהושע היא, שהתייר לטרוח לצורך הצלת ממון. והיכן שנויה מחלוקתם זו, דתניא, אותו ואת בנו, שאסרה התורה (ויקרא כב כח) לשוחטם ביום אחד, שנפלו לבור, וחושש שימותו, ואם מעלה את שניהם ביום טוב נמצא טורח באחד מהם שלא לצורך כיון שאסור לשחוט שניהם ביום אחד, רבי אליעזר אומר, מעלה את הראשון

על מנת לשוחטו לצורך יום טוב, ואחר שהעלהו אכן צריך לשוחטו, שנמצא שטרח לצורך יום טוב, והשני, שנאסר עליו לשחוטו היום, לא יעלנו מפני הטירחה, אלא עושה לו פרנסה – נותן לו כל צרכיו במקומו, בשביל שלא ימות. רבי יהושע אומר, מעלה את הראשון על מנת לשוחטו, ואחר שהעלהו אינו שוחטו, ומערים – שאומר לכל רואה שנמלך לשחוט השני שמא הוא מובחר יותר, ומעלה את השני, רצה זה שוחטו, רצה זה שוחטו – שוחט אחד מהם, איזה שיבחר. הרי שרבי אליעזר לא התייר טירחה ביום טוב מפני הפסד ממון, ויש לומר שהתנא ששנה שאין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד, סובר כמותו. ורבי יהושע מתייר טירחה ביום טוב מפני הפסד ממון, ויש לומר שהתנא שהתייר להשיל פירות ביום טוב שמא יתקלקלו, ואסר בשבת, סובר כמותו. הגמרא דוחה את רב יוסף שתלה מחלוקת המשניות במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע: כמאי שיש לתלות מחלוקתם זו בזו, דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר הָתָם, שאסור להעלות השניה, אלא דאפשר לפרנסה – לתת לה מזון בתוך הבור גם בלי העלאתה, ואין כאן הפסד ממון ולכן אסר להעלותה, אכל היבא דלא אפשר לפרנסה – להציל המזון על ידי פרנסה, כבמשנת משילין, שאם לא ישיל הפירות מהגג, יפסדו, ואין להם תקנה באופן אחר, לא אסר. אי נמי אפשר לדחות את דברי רב יוסף, שעד כאן לא קאמר רבי יהושע הָתָם שמוותר להעלות שניהם אף שיש טורח בדבר, אלא מפני דאפשר לעשות זאת בהערמה, שכאילו נמלך ורוצה לשחוט דווקא את השני לצורך יום טוב, וכשמעלהו אינו מוכח שמתכוין להציל ממון, אלא נראה שעושה לצורך יום טוב, אכל היבא דלא אפשר בהערמה, שניכר לכל שמשילין הפירות לבית כדי להציל ממון, שהרי אין אופן שיוכל להערים שיראה כמלאכת היתר, לא התייר רבי יהושע, כי מוכח שאינו לצורך יום טוב, ויזולו באיסור יום טוב. ואם כן אין הכרח במשנת משילין ומשנת אין בין יום טוב לשבת תלויות במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, וחזרה הקושיא כיצד ינישב הסתירה.

רב פפא מתרץ את הסתירה באופן אחר: אלא אמר רב פפא, לא קשיא, הא – משנת אין בין יום טוב לשבת, הסוברת שכל שאסור בשבת גזרו אף ביום טוב, בשיטת רבי שמאי היא, והא – ומשנת משילין, המתירה ביום טוב, בשיטת רבי הלל היא. והיכן שנויה מחלוקתם, דתנן (ביצה יב), בית שמאי אומרים,

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

כפי גרסינן תנו רבנן בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ. והרים ממנו בקומצו ולא שיעשה כלי למידת קומצו וימדוד בו קומץ מן המנחה: אבל הכא לא כתיב בחפניו. ואם עשה מדה מחזיקת חפניתו מלא חפניו והביא קרינן ביה: יליף מלא. דכתיב קרא אחרינא וקמץ משם מלא קומצו (ויקרא ב) מה להלן בקומצו יקמוץ ולא במדה אף כאן בחפניו: מאי לאו. וכך היתה מדתה דקתני הכי קאמר אם בא לעשות מדה לחפניה כן יעשה הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו: לא הכי קאמר וכך היה חוזר וחופנה לפניו.

מערה אותה לתוך חפניו מן הכף ונותנה על הגחלים שבמחתה: שמעית מינה בו. ולקמן (דף מט.) בעינן לה: דילמא שאם רצה בו. כלומר לא הא ולא הא תפשוט מינה דדחינן לך להכא ולהכא: אי נמי. הכי קאמר כך היתה מדתה מלא חפניו מצומצמין: מבורץ. מבצבצין מכל צד ויוצא: אי בקומצו. דדייקינן יכול בראשי אצבעותיו יקמוץ מעט וכל כמה דמחוסר טפי מעלי ת"ל מלא:

דף מז - ב

ובמחבת ובמרחשת. שהוא מיני טיגון שהן אפיות תחילה וחוזר ופותתן וקשה קמיצתן מלהיות מבורצת יותר מקמיצת מנחת סולת שבירוציה נופלין מאליהן צריך להיות מוחק בגודלו בירוצין של מעלה ובאצבעו קטנה בירוצין של מטה:

שבתוך הקומץ, תלמוד לומר במקום אחר (ויקרא ו ח) 'והרים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ', ומשמע שכל מה שירים יהיה בתוך קומצו ולא יצא לחוץ, ואי בקומצו - אילו היה נאמר רק 'בְּקִמְצוֹ' ולא היה נאמר 'מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ', יבול יהא די בזה שיקמוץ אפילו רק בְּרֵאשֵׁי אֶצְבָּעוֹתָיו שהתורה לא חששה למילוי הקומץ, ש'והרים ממנו בקומצו' משמע שירים בקומץ ידו מעט מהמנחה, אבל לא שיהיה כל הקומץ מלא עד פס ידו, תלמוד לומר 'מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ', ומשני הפסוקים מפורש שצריך שיהיה הקומץ מלא ובלבד שלא יבצבץ החוצה, שכן תהא קמיצת הכהן בְּקִמְצֵי אֵינָשִׁי - כמו שדרך האנשים לקמוץ בידיהם, הָא בִּיצֵד הוא מעשה הקמיצה, חוּפָה - סוגר שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹתָיו האמצעיות שהן אצבע אמה וקמיצה על פיסת - כף ידו וְקוֹמֵץ בהם מסולת המנחה,

דף מז עמוד ב: ובמיני מנחות שאינן באים סולת אלא אופה אותן קודם בְּמַחְבַּת וּבְמַרְחֶשֶׁת, ואחר כך פותתן לפתיתים וקומץ מהפתיתים, וכשקומץ מפתיתים הדרך הוא שחלקם מבצבצים ויוצאים מחוץ לידו שאי אפשר לפותתן דקים כל כך כסולת שכשיקמוץ יפול מאליו מה שחוץ מידו.

דף מז עמוד א: שנינו במשנה, חפן מלא חפניו וכו'. הגמרא דנה בדין מדיני החפינה: תִּנּוּ רַבָּנָן, לענין קומץ נאמר (ויקרא ו ח) 'והרים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ', ולומדים מזה שצריך לקמוץ בקומץ ידו ממש וְשֵׁלָא יַעֲשֶׂה כְּלֵי מִדָּה לְקוֹמֵץ כְּמִידַת קוֹמְצוֹ ויקמוץ בו מן המנחה. אִיבְעִיָא לָהּ, לענין חפינת הקטורת של יום הכיפורים מהו שיעשה כלי מדה לחפינה - שיתקין כלי המחזיק כמידת מלא חפניו ויחפון בו. מבארת הגמרא את צדדי הספק: הֲתָם לענין קומץ הוא דְּכֵתִיב 'בְּקִמְצוֹ' שיקמוץ בידו ולא יעשה מידה, אֲבָל הֲכֵא דְּלֹא כְּתִיב 'בְּחִפְנֵי' אֵלָּא 'מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ' חפניו קְמַרְתָּ סָמִים דְּקָה' (שם טז יב), לֹא צָרִיךְ לַחְפוֹן דוּקָא בִּידָיו ויכול להתקין לו כלי כמידת חפניו ובו יחפון, או דִּילְמָא יְלִיף גְּזִירָה שוֹה 'מִלָּא' 'מִלָּא' מ'קִמְצוֹ', בחפינה כתוב 'וּמִלָּא חִפְנֵי', ובקומץ כתוב 'וְקִמְץ מִשָּׁם מִלָּא קִמְצוֹ', ולומדים שכמו שבקמיצה צריך שיקמוץ דווקא בידו ולא בכלי, כמו כן הדין בחפינה.

הגמרא מביאה ראייה ממשנתנו לפשוט את הספק: הֲנָא שְׂמַע, שנינו במשנתנו, חפן מלא חפניו וכו' וְכֵן הִיְתָה מִדְּתָהּ, מאי לאו שכוונת המשנה לומר שֶׁאִם רָצָה לַעֲשׂוֹת מִדָּה (אֲחֵרֶת) עוֹשֶׂה, וכך פירוש המשנה, חפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף, ושיעור החפינה הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, וכך היתה גם מידתה של הכף, כלומר שכשרוצה לעשות כלי לחפינה גם כן צריך לעשות כך את הכלי הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ומשמעות המשנה שאפשר לעשות כלי כדי לחפון בו.

דוחה הגמרא: לא, אין ראייה מהמשנה שאפשר לעשות כלי לחפינה, שאפשר לפרש את המשנה באופן אחר דְּהֲכִי קְאָמַר - כך פירוש המשנה, וְכֵן - כשם שמוזד וחופן בחוץ מלא חפניו ונותן בכף, כך הִיְתָה חוֹזֵר ומוודה וְחוֹפְנָה - מערה אותה לחפניו לְפָנִים לפני שמקטירה על המחטה.

מקשה הגמרא: אם כן שְׂמַעַתָּ מִיְנָה חוֹפֵן וְחוֹזֵר וְחוֹפֵן, שמלבד החפינה שבוץ צריך לחזור ולחפון בפנים, ולהלן (מט.) מסתפקת בכך הגמרא אם חוזר וחופן או לא. מתרצת הגמרא: שמהמשנה אין ראייה מוכחת לומר שחופן וחוזר וחופן, דְּדִילְמָא - אולי הפירוש במשנה שֶׁאִם רָצָה לַעֲשׂוֹת מִדָּה עוֹשֶׂה כמו שפירשנו לעיל, וגם אי אפשר לפשוט מהמשנה שיכול לעשות כלי מידה לחופן, שאולי הפירוש במשנה שכך היה חוזר וחופן בפנים, ולכן לא נוכל לפשוט ממשנתנו אף אחד משני הספיקות. אי נמי יש לומר, שמה שכתוב במשנה 'כך היתה מדתה', היינו לומר שְׁלֹא יַחֲסֵר וְשֵׁלָא יוֹתֵר, וכך פירוש המשנה, חפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף וכו', וכך, מלא חפניו בדיק, היתה מידת החפינה, שיהיה מלא חפניו בצימצום ולא יחסר מזה ולא יותיר על כך אפילו משהו.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת הדנה בדיני קומץ: תִּנּוּ רַבָּנָן, כתוב בתורה (ויקרא ב ב) 'וְקִמְץ מִשָּׁם מִלָּא קִמְצוֹ', יבול - מפסוק זה לבד הייתי יכול לומר שצריך שיהיה הקומץ מְבוֹרֵץ - גודש ומבצבץ ויוצא מכל צד, שכן משמע 'מִלָּא קִמְצוֹ' שימלא עוד חוץ ממה

58 נבטלה כל צרכה, שְׁמִינָה בְּתֶבֶן כדי שתתבשל בתוכו, והתבן הוא
59 מוקצה, [וכן חֲרָרָה ו-לחם האפוי בגחלים] שְׁמִינָה בְּנְחָלִים, ובא
60 ליטלן בשבת, אִם מְגוּלָה מְקַצְתָּהּ, ויכול לאחוז באותו מקצת מבלי
61 שיטלטל את המוקצה, מוֹתֵר לְמִלְטָלָהּ, שאין כאן אפילו טלטול מן
62 הצד, לפי שאינו צריך להגביה את התבן, אלא אחוז במקום המגולה
63 שבפנה ומגביהה, והתבן נשמט ונופל מאליה. וְאִם לֹא, שאינו יכול
64 להוציאה מבלי שיטלטל המוקצה, אָסוּר לְמִלְטָלָהּ. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן
65 תַּדְאִי אָמַר, אף כשמכוסות הפגה והחררה לגמרי, תוֹחֲבִין בְּבוֹשׁ אוֹ
66 בְּכַרְפֵּי בתוכן ומוציאים אותן, וְהֵן מְנַעְרוֹת מֵהַתְּבָן וְהַגְּחָלִים
67 מֵאֵילֵיהֶם, אף שמתלטל על ידי כך את התבן והגחלים, מפני
68 שלדעתו, טלטול מן הצד מותר.
69 הגמרא דנה מזה ההלכה במחלוקת זו. מביאה הגמרא: אָמַר רַב
70 נַחֲמָן, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן תַּדְאִי.
71 מקשה הגמרא: לְמִימְרָא – האם ניתן לומר דְּסִבְרָה רַב נַחֲמָן, דְּמִלְטוּל
72 מִן הַצֵּד לֹא שְׂמִינָה מְלִטוּל ומוותר, וְהָאֵמַר רַב נַחֲמָן, הָאִי פוֹגֵלָא –
73 צנן תלוש שהטמינו בקרקע, והתגלה מקצתו, לחלוצו מהקרקע
74 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה שָׂרִי, כלומר, אם מוטמן באופן שחלקו העליון
75 (והרחב) למעלה, וחלקו התחתון (והצר) למטה, וחולץ חלקו העליון
76 תחילה ואחריו התחתון, מותר, שכיון שפרש הרחב מגולה, נמצא
77 כשחשולצו אינו מטלטל כלל את העפר שחיבבו. אבל לחלוצו
78 מְמַטָּה לְמַעְלָה אָסוּר, כלומר, כשהחלק הצר למעלה, והולך ומרחיב
79 לצד תחתית הגומא, וחולץ חלקו התחתון תחילה ואחריו העליון,
80 אסור, שכשיטול הצנן שחלקו הרחב מכוסה בעפר, יגביה העפר.
81 והרי אף כשחשולצו ממש למעלה, אינו מטלטל העפר בידו אלא על
82 ידי טלטול מן הצד, ומכל מקום אסר רב נחמן, ומוכח שאוסר אפילו
83 טלטול מן הצד, ואיך פסק כרבי אלעזר בן תדאי המתיר טלטול מן
84 הצד.
85 מתרצת הגמרא: תִּדְרָה בֵּיהּ – חזר בו רב נחמן מִתְּהֵיאָה – מדבריו בדין
86 הצנן, ושב והתיר טלטול מן הצד, וכדעת רבי אלעזר בן תדאי.
87 שנינו במשנה, מַחֲט שֶׁל יָד לִיטוּל כַּה בֹּו' את הקוץ.
88 הגמרא מבררת דין טלטול מחט שבורה: שֶׁלַח לִיה רַבָּא רְבִי רַבְּהִי דְרִבְּה
89 לְרַב יוֹסֵף, וְלִמְדוּנָה רַבִּינוּ, מַחֲט שֶׁנִּיטְלָה חֲרָרָה – החזיר שלה, או
90 שניטל עוֹקֵצָה – החדיר שלה, כִּהוּ לַעֲנִין טְלוּל, האם עדיין נידונת
91 ככלי ומותרת בטלטול לצורך גופו, או שבטל שם כלי ממנה ונעשית
92 מוקצה. אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף, תְּנִיתוּהָ – שנינו זאת כבר במשנתנו, מַחֲט
93 שֶׁל יָד מוֹתֵר לִיטְלָה כִּי לִיטוּל כַּה אֶת הַקֹּיץ, וכיון שתשמיש
94 הוצאת הקוץ הוא המתירה, וְכִי כַּה אֵיכַפְתָּ לִיה לְקוֹץ בֵּין נְקוּבָה
95 לְבֵין שְׂאֵינָה נְקוּבָה, הרי גם שאינה נקובה ראויה להוצאת קוץ, ועל
96 כן מותרת היא.
97 מקשה הגמרא: אֵיתִיבֵיה רבא בריה דרבה לרב יוסף, הרי שנינו
98 במשנה (כלים פי"ג מ"ה), מַחֲט שֶׁנִּיטְלָה חֲרָרָה או עוֹקֵצָה, מְהוּרָה
99 בטמאת כלים, שפקע ממנה שם כלי בכך. ואם כן אף לגבי שבת
100 אינה כלי, ויש לאסרה בטלטול. מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְיָי לרבא
101 בריה דרבה, מוּמְאָה אֲשַׁבֵּת קְרָמִית – וכי אתה מקשה מדיני טומאת
102 כלים על דיני טלטול בשבת, הרי אינם שוים, שכדי שכלי יקבל
103 מוּמְאָה, 'כְּלִי מַעֲשֵׂה' בְּעֵינָן – אנו צריכים שהמעשה הראשון שהיה
104 בו עדיין קיים, ולא שנשבר ויחדו לתשמיש אחר, וכשניטל חזר המחט
105 או חודרה שוב אינה ראויה למלאכה הראשונה, ואינה מקבלת
106 טומאה. ואילו לְעֵינָן טְלוּל בְּשַׁבַּת, מִיָּדִי דְחִזֵּי בְּעֵינָן – אנו צריכים
107 רק שיהיה דבר הראוי לתשמיש, וְהָאֵמַר נְפִי – ואף מחט זו, תוֹזֵא
108 לְמַשְׁקְלָא – עדיין ראויה לטולן כַּה קוֹץ.
109 רבא חולק על אביי: אָמַר רַבָּא, מֵאֵן דְּקָמוּתֵיב – מי שהקשה על רב
110 יוסף שהתיר טלטול המחט, שְׂפִיר קָמוּתֵיב – יפה הקשה, מפני שממה
111 דְּלַעֲנִין מוּמְאָה, מחט זו לֹא מְנָא – [כליו] הוּא, מכך יש ללמוד
112 שְׁלַעֲנִין שַׁבַּת נְפִי לֹא מְנָא הוּא – גם כן אינה נחשבת לכלי ואסור
113 לטלטלה, שאין לחלק בין טומאה לשבת.
114 הגמרא מקשה על רבא שהשוה שבת לטומאה: מִיתִיבֵי הרי שנינו

1 דְּרַב שְׁמֵלֵאכְתוּ לְאַיסוּר, לְצוֹרֵךְ שימוש בגופו למלאכת היתר,
2 מוֹתֵר לטלטלו.
3 אביי מקשה על דברי רבה: אֵיתִיבֵיה אַבְיָי לְרַבְּה, שנינו בברייתא,
4 מְדוּכָה – כלי גדול לכתישת שום ומלאכתו לאיסור, אִם יֵשׁ כַּה שוֹם,
5 מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ אִגַב השוֹם, וְאִם לֹא אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ,
6 ומסתיימת הברייתא שלא חילקה, משמע שאפילו לצורך גופה כגון
7 לישב עליה, אסור לטלטלה, וכיצד התרת כלי שמלאכתו לאיסור
8 לצורך גופו. מתרץ רבה: אָמַר לִיה רבה לאביי, הָאֵמַר מְנִי – ברייתא זו,
9 כשיטת מי היא, כשיטת רבי נחמיה היא, דְּאָמַר, אֵין כְּלִי נִיפְלֵל אֶלָּא
10 לְצוֹרֵךְ תְּשֻׁמִּישׁוֹ המיוחד לו ולא לשאר תשמישים, ואפילו כלי
11 שמלאכתו להיתר, ולכן אסרה הברייתא טלטול המדוכה לצורך
12 תשמיש היתר, שאינו תשמישו המיוחד לו. אך אין הלכה כמותו אלא
13 כחכמים המתירים לטלטל כלי לכל צורך, ומותר אף לטלטל כלי
14 שמלאכתו לאיסור לצורך גופו.
15 אביי מוסיף להקשות על רבה: אֵיתִיבֵיה אַבְיָי לרבה, שנינו במשנה
16 (כיצה יא) (בית שְׂמַאי אוֹמְרִים, אֵין נוֹטְלִין אֶת הָעֵלִי – כמין יד של
17 עץ גדול ועגול שמכים בו על החיטים שבמכתשת, כדי לְקַצֵּב
18 ו-לחתוך) עֲלִיו כֶּשֶׁר ביום טוב, לפי שהוא כלי שמלאכתו לאיסור,
19 וְכִית הֵלל מְתוֹרֵין משום צורך שמחת יום טוב, ושנינו בברייתא,
20 וְשׁוֹיֵן בית שמאי ובית הלל שְׂאֵם כְּבַר קָצֵב עֲלִיו כֶּשֶׁר ושוב אין בו
21 צורך יום טוב, שְׂאֵסוּר לְמִלְטָלוֹ, שלא התירו בית הלל אלא משום
22 צורך שמחת יום טוב. ומוכח, שכלי שמלאכתו לאיסור אסור אפילו
23 לצורך גופו, ולא כדבריק.
24 מספרת הגמרא: סָבַר רבה לְשַׁנְוִי לִיה – לתרץ לו לאביי, שאף
25 ברייתא זו האוסרת אפילו לצורך גופו, כְּרַבִּי נְחֵמְיָה היא, והוא סובר
26 כחכמים המתירים. אבל בֵּינן דְּשִׁמְעָה לְהָא דְּאָמַר רַב חִינְנָא כַּר
27 שְׁלֵמְיָא מְשֻׁמִּיה דְּרַב, שֶׁהָבֵל ו-אף חכמים שנחלקו על רבי נחמיה
28 ומתירים הטלטול אף שלא לצורך תשמישו. מוֹדִים בְּסִיפֵי, וְיִירִי
29 וְמוֹדִין ו-כלי הצָבָעִים, דְּכֵינֵן דְּקָפִיד עֲלֵיהוּ – שכיון שהאומן מקפיד
30 עליהם שלא יתלכלכו או יתעקמו, מְיַחֵד לְהוּ מְקוּם מוקצה אותם
31 בידיהם שלא לטלטלם, ולכן אסורים בטלטול אף לצורך גופם. אם כן,
32 שוב לא נצרך רבה להעמיד את הברייתות כרבי נחמיה, מפני שניתן
33 לומר דְּהִנֵּי נְפִי – שגם אלו העלי והמדוכה, מחמת חשיבותם מְיַחֵד
34 לְהוּ מְקוּם, ומפני זה אסורים. אך שאר כלים שמלאכתם לאיסור,
35 מותרים לצורך גופם.
36 לעיל נחלקו במה שהתירה משנתנו טלטול הקורנס לצורך פציעת
37 אגוזים, שלדעת רב יהודה ההיתר הוא רק בקורנס של אגוזים
38 שמלאכתו להיתר, ולדעת רבה ההיתר הוא אף בקורנס של נפחים
39 שמלאכתו לאיסור. הגמרא מביאה דעות שהמשנה עוסקת אפילו
40 בקורנס שמלאכתו לאיסור והאומן מקפיד עליו: אֵיתִמַר, רַבִּי חִיִּיא
41 כַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, קוֹרְנָם שֶׁל אֶהָבִים ו-צורפי אֶהָבִים שְׁנִינוּ
42 שמוותר לטלטלו לצורך פציעת אגוזים, ואף שבעליו מקפיד קצת
43 שלא להשתמש בו למלאכות אחרות, כדי שישאר חלק וראוי לרידוד
44 חסי זהב, מכל מקום אינו מקצה אותו, מפני שיכול לתקנו בנקל על
45 ידי שמכה בו על הסדן ומחליקו. רַב שֶׁמֶן כַּר אַבָּא אָמַר, קוֹרְנָם שֶׁל
46 בְּשָׂמִים ו-מוכרי בשמים] העשויו לשחוק בשמים שְׁנִינוּ במשנתנו ואף
47 שבעליו מקפיד שלא להשתמש בו למלאכות אחרות, כדי שישאר
48 נקי ולא ימאסו הבשמים. ולדעת שניהם ודאי שמוותר להשתמש
49 בקורנס של נפחים, שאין מקפידים עליו כלל.
50 מבארת הגמרא: מֵאֵן דְּאָמַר – רב שמן בר אבא, הסובר שהשנתנו
51 עוסקת בקורנס דְּבְשָׂמִים, ואף שדרך להקפיד עליו, כַּל שֶׁבֶן שִׁסְבוֹר
52 כן בקורנס דְּהָבִים, שאין מקפיד עליו כל כך, שחרי מתקנו בנקל.
53 אבל מֵאֵן דְּאָמַר – רבי יוחנן ששומר שֶׁל אֶהָבִים, סובר, שדווקא בשל
54 זהבים נשנה ההיתר, מפני שאינו מקפיד עליו כל כך, אֶמְלָל דְּבְשָׂמִים,
55 קָפִיד עֲלֵיהוּ.
56 שנינו במשנה, וְאֵת הַבּוֹשׁ וְאֵת הַכַּרְפֵּר בֹּו' לתחוב בו.
57 הגמרא דנה בדין טלטול מן הצד: תִּנְנוּ רַבְּנָן, פְּגָה – תאנה שלא

שבת. פרק שבעה עשר – כל הכלים דף כגב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קמט רש"י תוספת

1 דבר שְׁמֹאלְאֶתּוֹ לְאַיִסוֹר. אם צָרִיךְ בִּשְׁבֹט לְגוֹפוֹ של מְלַאכֶּה אֲתָרְתָּ שֶׁל הַיָּתֵר – מוֹתֵר:
2 מְדוּבֶה. שְׂדוּכִין בֶּה שׁוּם: אֵם יֵשׁ בְּהָ שׁוּם מְטִלְמִלִין אוֹתָהּ. אֲגַב הַשּׁוּם: וְאֵם לְאוֹ אִין
3 מְטִלְמִלִין. בְּגוֹן לִישַׁב עֲלֶיהָ. בִּיּוֹן דְּעִיקֵר מְלַאכְתּוֹ לְשַׁחְקָהּ. דְּהֵיא מְלַאכֶּה אִיסוּר מִשּׁוּם
4 טוּחִין: תִּשְׁמִישׁוֹ. תִּשְׁמִישׁ הַמֵּיוּחָד לוֹ: וְשׂוּיָן. בִּישׁ וּבִישׁ שְׁחָלְקוּ בְּגוֹטְלִין אֶת הַעָלִי לְקַצֵּב
5 עֲלֵיו בִּישׁ בִּיּוֹט: שְׁאֵם קַצֵּב עָלָיו בִּישׁ. שְׁעֵשֵׁה
6 לְצוּרָךְ שִׁמְחַת יוֹט: שְׁאֵסוֹר לְמִטְלִלוֹ. דְּהָא 1
7 דְקָשְׂרוּ בִיהּ מִשּׁוּם שִׁמְחַת יוֹט קְשָׁרוּ. אֶלְמָא 2
8 מִשּׁוּם דְעָלִי מְלַאכְתּוֹ לְאַיִסוֹר לְכַתְּיִשֵׁת טַרְגִּים 3
9 וְטִיסְנִי וְקִלְפִית עַצְמִים לְעַבְדָּ בִהוֹן עוֹרוֹת – אָסוֹר: 4
10 הִכַל מוֹדִים. רְבַנָּן דְאַפְּיֵלְגוּ אֲדָרֵי נְחֻמָּה: בְּטִיבֵי 5
11 וְיִירֵי וּמוֹדִיר. כִּלִי צִבְעִין הֵן. וְרִבְנֵי הַלְוֵי פִירֵשׁ: 6
12 כִּלֵי אוֹרְגִי: טִיבִי הֵן עַמּוּדִין, וְזָאֲרֵי הֵן קָגִים 7
13 שְׂבָשִׁתִי, וּמוֹדִיר – בּוּבְרָ עֲלֵיוֹן וְתַחְתּוֹן. וְרַאשׁוֹן 8
14 נְרַבְּאָ לֵי, דְדִינָאֲרֵי לְשׁוֹן עוּצְרִים הֵן, כִּמוֹ 9
15 מַעֲצָרְתָא וְיָרְאָ (ע"ז דף סו): דְקָפִיד עֲלִייהוּ. 10
16 הָאוּמָן, שְׁלֵא יִתְלַבְכּוּ וְשְׁלֵא יִתְעַקְמוּ: מִיָּחֹד 11
17 לְהֵם מְקוּם. מְקַצֵּב לְהוֹן בְּדַיִם: הֵן נְטִי. עֲלֵי 12
18 וּמְדוּבֶה: קוֹרְנִים שְׁלֵי זָהָבִים. אַעֲיֵב דְקָפִיד עֲלֵיהָ 13
19 אֶקַּת, שְׂצִירָךְ שִׁהָא חֶלֶק לְרָדְדֵי טִסִין, אַפִּיָּה בִיּוֹן 14
20 שִׁמְחַתְךָ עַל יְדֵי הַבָּאָה שְׂמַכְּהָ עַל הַסֵּדִן – לֹא 15
21 מְקַצֵּי לִיהּ, וְכִיִּשׁ שֶׁל שָׂאָר נְפָחִים בְּרָבְדֵי: 16
22 בְּשִׂמְשֵׁים. לְשַׁחּוֹק בּוֹ: קָפִיד עֲלֵיהּ. שְׁלֵא וּמָאֵס: 17
23 פְּגוּתָהּ. תְּאָנְדָא שְׁלֵא בְּשֻׂלָה כָּל צָרְכָהּ. וְטוּמְנִין 18
24 בְּהַבְּנָן לְחַתְבִּשְׁלָא. וְתַבְּנָן מְקַצֵּב הַיּוֹ לְטִיט: אֵם 19
25 מְגוּלְחָה מְקַצֵּתָהּ. שִׁכּוּל בַּלְּאוּחְזָה בְּמִקּוּם 20
26 הַמְּגוּלְחָה. דְּאֶפֶיִי טִטְלוּ מִן הַצֵּד לִיבָא, מִקּוּם 21
27 צְרִיךְ לְהַגְבִּיחָה תַּתְּבוֹן, אֶלְמָא מְגַבִּיחָה מְקוּם 22
28 הַמְּגוּלְחָה, וְהַתְּבוֹן שָׁמַט וְנּוֹפֵל: פּוֹגֵלֵא. אֶנְחָן 23
29 תָּלַיִשׁ שֶׁהִטְמִינוּ בְּאַרְצָה וְנִתְגַלְּהָ רַאשׁוֹ: 24
30 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שְׂרִי. אֵם יִהְיֵה הַעֲלֵיוֹן שְׁלֵה 25
31 לְמַעְלָה וְהַקָּצֵר לְמַטָּה, וּכְשֶׁהוּא שׁוֹלְפָה 26
32 חוּלְצָה מֵעֲלֵיוֹן שְׁלֵה לְתַתְּחוֹן שְׁלֵה, וְרוּחֵב 27
33 הַצֵּנָן לְמַעְלָה – מוֹתֵר, דְלִיבָא טִטְלוּ לְעַפְּרָ 28
34 כִּלְלֵי, שְׁהֵרֵי נִתְגַלְּהָ רַאשׁוֹ: מִשְׁפָּטָה לְמַעְלָה 29
35 אָסוֹר. שְׂמִיּוֹ עַפְּרָ, לְפִי שֶׁהוּגֹמֵא קָצְרָה 30
36 מִלְּמַעְלָה, וְרוּחֵב הַצֵּנָן מְלַמְּשָׁה. וְאַעֲיֵב 31
37 דְטִטְלוּ עַפְּרָ מִן הַצֵּד הוּא, שְׁאִינוֹ אוּחוּז מַמַּשׁ 32
38 בְּיָדוֹ: חֲרָדָה. חוֹר שְׁלֵה: עוֹקְצָהּ. פּוֹיִינְטֵא: מָהוּ. 33
39 לְטִטְלָתָהּ. מִי טִטְלַת תּוֹרֵת כִּלִי מִינָה: אֵן לֹא: 34
40 כִּלֵי מְעַשֵׁה. שְׂמַעֲשֵׁה שֶׁלּוֹ קִינָה: וְלֹא אָסִיר 35
41 נְקוּבָה. לְהַיּוֹת תּוֹרֵת כִּלֵי עֲלֵיהּ יוֹתֵר מִשְׁאַן 36
42 נְקוּבָה אֶלְמָא לְעַנְנֵן טוּמָאָה, וְקִסְדֵי דְבַנְשַׁל חוֹר 37
43 שְׁלֵה קָאֵמֵר, דִּלְעַנְנֵן טוּמָאָה בְּטַל שֶׁם כִּלֵי 38
44 מִינָה, וְלְטִטְלוֹ שְׂרִי: בְּגוֹלְמֵי. גוֹלְמֵי מִחֻטִּין 39
45 הָעוֹמְדוֹת לִינְקָב, דְנְקוּבָה נְגַמְרָה מְלַאכְתָּהּ. 40
46 וְשְׁאִינָה נְקוּבָה אִינָה נְגַמְרָה מְלַאכְתָּהּ. הַלְבָן, 41
47 לְעַנְנֵן טוּמָאָה הוּא דְלֹא הָיָי כִּלֵי, אֶבֶל 42
48 בְּטִטְלוּ – שְׂרָיָה. דְחֻזֵי לְקוּי: דְמִטְלִיָה. וְלֹא 43
49 נְקִיב לְהוֹ: וְשְׁוִי לְהוֹ מָנָא. כִּמּוֹת שְׁהֵיא. 44
50 וְלִנְטִילַת קוּי: גְרוּטָאוּת. שְׂבָרֵי מַתְכוּת אֶדָם: 45
51 זוּרְקָי לְבִין גְרוּטָאוּ, וּבְטַל שֶׁם כִּלֵי מִינָה: 46
52 אֶסוֹבִי וְנִקְבָא. דִּלְחַלְקִים סַדְרָא אַקְרִיּוּ, בְּשִׁהּוּא נוֹלָד 47
53 אֶסִיר. דְדַמִּי לְמַתְנָן: 48

1 **בְּסִיבֵי** יִזְרִי מוּזוּרֵי. פִּי בַּעְרוֹךְ, פִּי טִיבִי – הֵם יִתְדוֹת הַמוֹכֵן לְנַפֵּץ בְּהוֹן מְשִׁי וּכְיוּצָא בַּהּ
2 תַּרְגוּם יִתְדוֹת טִיבִי. יִזְרִי – כִּלֵי עֵץ, כִּמוֹ קַרְשִׁים שְׂבוּשִׁין בְּהוֹן בְּגִידִים, דַּתְנָן לְקַמְנָן
3 דָף קַמְא. מְכַבֵּשׁ שֶׁל בַּעֲלֵי בְּתִים מוּזוּרֵי כִּלֵי עֵץ שְׂחֹבְשׁוֹ מַכֵּה בּוֹ הַבְּגִידִים עַל הָאֵבָן שְׂמִלְבָנוּ
4 וְאֵלוֹ כִּלִּים מְקַפֵּד עֲלֵיהֶם שְׁלֵא יִתְעַקְמוּ וְלֹא יִתְפַּגְמוּ שְׁלֵא יִתְקַלְקְלוּ הַבְּגִידִים הַחֲמִישִׁי וּמַסִּיחַ
5 דַּעְתּוֹ מִלְטַטְלֵן, וְכֵן מְפַרֵשׁ בִּירוּשְׁלַמִי: יִזְרִי – דִין
6 עֲצַר בֵּיהּ, מוּזָרָא – דִין חֲבִיט בֵּיהּ. וּלְפִיִּי הַקּוֹנֵט
7 דַּמְפְּרֵשׁ מוּזוּרֵי כּוּבֵב, אֶבֶל בְּמַנְיָה – גְּעֵשֶׁה בִּסְטִי לְדַבְרָא
8 דְסַבְּרָא לִיּה כִּמּוּאָן דְאַסֵּר בַּפְּרֵק "אֵלּוֹ קָשִׁירִים"
9 (לְעֵיל דָף קג): הַכֹּה נְמִי מִיַּחֲדֵי לַהּ מְקוּם. מִמִּי
10 מִשּׁוּם שִׁמְחַת יוֹט מוֹתֵר לְטִטְלוֹ לְקַצֵּב עֲלֵיו
11 (בִּישׁ):
12 **הֲדַר** בֵּיהּ רַב נַחְמָן מַהֲדֵיא. מְסַתְבָּרָא
13 דְמַהֲדֵיא הֲדַר בֵּיהּ, מְדַאמְרָא בַּפְּרֵק "חוּלְדִי"
14 (לְקַמְנָן דָף קמא). אַמְרֵי בִי רַב, תַּנְיָנָא דְלֹא כִּרַב
15 נַחְמָן:
16 **פְּגוּתָהּ** שֶׁהִטְמִינָה כּוֹר. מִיַּרְיִי שֶׁהִנְחִיחָה שֶׁם עִמָּךְ
17 לִיטְלָה, אַבֵּל אֵם הַנִּיחָה שֶׁם לְכָל הַשַּׁבָּת
18 – הַיִּי בִּסְטִי לְדַבְרָא הָאִסוּר, כִּדְאֵמֵר לְקַמְנָן בַּפְּרֵק
19 – "נּוּטֵלֵי" (דִּי קַמְבָּה) גְּבִי אֶבֶן שְׁעַל פִּי הַחֲבִיטִי: לֹא שְׂנוּ
20 אֵלְמָא בְּשׂוֹבְחָה, אַבֵּל בְּמַנְיָה – גְּעֵשֶׁה בִּסְטִי לְדַבְרָא
21 הָאִסוּר: הִיא פּוֹגֵלֵא. וְאִמַּת: הָאִי פּוֹגֵלֵא וְהֵיבִי
22 דַּמִּי, אִי בְּמַנְיָה – מִיִּטְ דַּמְאָן דְשַׁרִי מְלַמְּשָׁה
23 לְמַעְלָה: הָאִי אַפְּיְלוֹ יַעֲרוֹר לֹא שְׂרִי, בִּישׁ טִטְלוּ
24 מִן הַצֵּד וְאִי בְּשַׁבַּח – מִיִּטְ דַּמְאָן דְאַסֵּר: אַפִּי
25 לְטִטְלוּ גַמּוֹר שְׂרִי לְצוּרָךְ, לְטִטְלוּ אֲגַב הַיָּתֵר,
26 לְקַמְנָן בַּפְּרֵק "נּוּטֵלֵי" (קמא). דִּי קַמְבָּה) בְּמַעֲתָהּ שַׁעַל
27 גְּבִי הַכֵּר בַּצְרִיךְ לְמַקּוּמָה, דַּמְטִטְלוּ בַּעְרוֹךְ עֲלֵיו.
28 וְאֶבֶן שְׁעַל פִּי הַחֲבִיטִי, כְּשֶׁהוּא בִין הַחֲבִיטִי –
29 מְגַבִּיחָה וּמַסִּיחָה, בִּישׁ טִטְלוּ מִן הַצֵּד יוֹיֵל: דַּמְנִיחָה
30 עַל מַנְתֵי לִיטְלָה אִירִי, אַעֲיֵב דְכַשְׁכַּח דַּמִּי, כִּמוֹ
31 טַמְּן וְכִיסָה דַּבְרַי שְׁאִינוֹ נִיטֵל בְּסוּף "בַּמָּה טוּמְנִין"
32 (לְעֵיל דָף נא). דְשַׁרִי לַנְעַר מִשּׁוּם דְמֵאֹן מַנְיַח לְכָל
33 הַשַּׁבָּת, וְעַמְצוּמוֹת וְקִלְפִין דְרִישׁ בִּיצָה (דִּי כו).
34 דְשַׁרִי בִּיהּ לְסַלֵּק אֶת הַטְּבַלֵּא וְלַנְעַר, מִמִּי לֹא
35 יִהְיֵה לוֹ לְהַנִּיחָ בְּאוּרוֹ עַנְיֵן שִׁיעַרְשֵׁךְ לְטִטְלוּ מִן
36 הַצֵּד. וְעַמְצוּמוֹת וְקִלְפִין לֹא מְסַתְּיָה דְלֹא לִינַח בְּהוֹן
37 עַל גְּבִי הַשַּׁלְחָן. וְטַמְּן וְכִיסָה דְפַרְק "בַּמָּה טוּמְנִין"
38 (לְעֵיל דִּי נא). הִיא חוֹדֵשׁ, כִּיּוֹן דַּאֲפִּשֵׁר בַּנִּיעוּר.
39 דַּאֲפִּיּוֹ לְטִטְלוּ מִן הַצֵּד אִיטוּא): מְדַלְעֵינָן טוּמָאָה
40 לֹא מִנָּא לְעַנְיֵן שַׁבֻּת נְמִי לֹאֻ מִנָּא. תִּמְאָה: הָא
41 תַּנּוּן לְקַמְנָן: כֹּל הַכִּלִּים הַנִּטְלִין שְׂבִירָהוֹן נִיטְלִין.
42 אַעֲיֵב דְלַעֲנֵן טוּמָאָה לֹא הוּי מִנָּא כְּשַׁנְשֵׁבֵר אֵלְמָא
43 עַל יְדֵי יַיְחוד לְפִיִּי הַקּוֹנְטֵרס דְסוּף "הַמְּצַנֵּע"
44 (לְעֵיל דָף צה): יְלֵיִי; דְהֵיא: מְדַלְעֵינָן טוּמָאָה לֹאֻ
45 מִנָּא, אַפִּיִי עַל יְדֵי יַיְחוד, דְכִּיּוֹן דְנִיטֵל חֲרָה לֹא
46 עוֹקְצָה לֹא מַהֲנִי בֵּיהּ יַיְחוד – לַעֲנֵן שַׁבֻּת נְמִי לֹאֻ
47 מִנָּא הִיא. אַבֵּל הַיִּכָּא דְהוּא מִנָּא לְעַנְיֵן טוּמָאָה
48 עִיִי יַיְחוד – אִיכָּא לְמִימֵר דְהוּי מִנָּא לְעַנְיֵן שַׁבֻּת
49 אַפִּיִי בְּלֹא יַיְחוד כִּיּוֹן דִּיכּוּל לְהַיּוֹת כִּלֵי לַעֲנֵן
50 טוּמָאָה, וְכֵן מְשַׁמֵּעַ בְּסוּמָךְ, דַּתְּרַגְּמוּ אַבִּי אֲלִיבָא
51 דַּרְבַּא בְּגוֹלְמֵי, דְיּוֹמְנִין דְדִמְמֶלְךְ עֲלִייהוּ מוּשְׁוִי
52 לְהוֹ מִנָּא. מְשַׁמֵּעַ דְלִבְיָהּ מוֹתֵר לְטִטְלוֹ אַעֲיֵב דְטַטְרוּחָה הֵיא – דְאִבְחַתִּי לֹא מִימַלְךְ עֲלֵיהּ, כִּיּוֹן
53 שְׂרֵאִי יִיחַדֵּה לְהַיּוֹת כִּלְבִּיב: **אֶסוֹבִי** יִנּוּקָא. לֹאֻ הֵינּוּ לְפּוֹפֵי יִנּוּקָא דְשַׁרִי בַּפְּרֵק "בַּמָּה
54 אַשֵׁה" (לְעֵיל דָף סו) וְלְקַמְנָן בְּסוּף "חַבִּיטִי" (דָף קמא) – דְהֵינּוּ שְׂבוּכִינָן אוּתוֹ בְּבַגְדִים וְקוּשִׁירִים
55 אַשֵׁה – לְעֵיל דָף סו) וְלְקַמְנָן בְּסוּף "חַבִּיטִי" (דָף קמא). דְהֵיא חָדָן בְּפִי "חַבִּיטִי" (שֶׁם) אִין מְעַצְבֵּן אֶת הַקַּטֵּן. פְּרִיךְ
56 אֶת הַתֵּם אַהֲרָאֵי לְפּוֹפֵי, וּמוּקִי לַהּ בְּחוּמְרֵי שִׁרְדָה. דְמִיחָזִי כְּבוֹנָה, וְקִשְׁוָה דְמִימִית לַהּ מֵאִין עוֹשִׂין אַפִּיקטוֹיִין, שְׁהוּא חֲתוּקִי גֵבְרָא, כִּדְפִירֵשׁ בְּקוּנְטֵרס. הוּוּה לִיּה לְתַאֲוִי מִסִּיפֵא דְאִין מְעַצְבֵּן
57 אֶת הַקַּטֵּן, דְהוּי נְמִי תְּקִינָא יִנּוּקָא וְדַמִּי טַפֵּי, שֶׁהַכֵּל בְּקָטָן מְעַנֵּן אֶסוֹבִי! וְפִירֵשׁ רִבְנֵי תַם: דְהַכִּי נְמִי מִימִית, וּנְקַט רִישָׁא "אִין עוֹשִׂין אִין מְעַצְבֵּן":
וְסִכְיָנָא

בַּחְגוּרָה רַחֲבָה, וְכֵן פִירֵשׁ בְּקוּנְטֵרס בְּסוּף "מַנְפִין", אִיכִי הֵיבִי דְלֹא תְקִישׁ דְרַב נַחְמָן אֲדַרְבַּי נַחְמָן דְשַׁרִי הֵתֵם לְפִיפֵי, וְהָאֵסֵר אֶסוֹבִי. וְהָא חָדָן בְּפִי "חַבִּיטִי" (שֶׁם) אִין מְעַצְבֵּן אֶת הַקַּטֵּן. פְּרִיךְ
לַהּ הֵתֵם אַהֲרָאֵי לְפּוֹפֵי, וּמוּקִי לַהּ בְּחוּמְרֵי שִׁרְדָה. דְמִיחָזִי כְּבוֹנָה, וְקִשְׁוָה דְמִימִית לַהּ מֵאִין עוֹשִׂין אַפִּיקטוֹיִין, שְׁהוּא חֲתוּקִי גֵבְרָא, כִּדְפִירֵשׁ בְּקוּנְטֵרס. הוּוּה לִיּה לְתַאֲוִי מִסִּיפֵא דְאִין מְעַצְבֵּן
אֶת הַקַּטֵּן, דְהוּי נְמִי תְּקִינָא יִנּוּקָא וְדַמִּי טַפֵּי, שֶׁהַכֵּל בְּקָטָן מְעַנֵּן אֶסוֹבִי! וְפִירֵשׁ רִבְנֵי תַם: דְהַכִּי נְמִי מִימִית, וּנְקַט רִישָׁא "אִין עוֹשִׂין אִין מְעַצְבֵּן":

וְסִכְיָנָא

1 **וסכינא** דאשכבתא. פירש בקונטרס: סכין שהקצבים מקצבין בה. בשר ו"מ: סכין
 2 ששוחטין בה, שמקפיד שלא תיפגם. ויש ליהדר שלא לטלטלו אפי' לצורך גופו,
 3 דהו כיתור של מחרשה, דאפי' ר"ש מודה כדאמרין בסוף מביאתין (דף קנז):
 4 **מקצוע** של דבילה. לא חשיב אלא כלים דלאו בני קיבול, דהא פשיטא דבוטות וקערות
 5 וצלוחיות היו מטלטלין:

6 **איתיביה** אביי מדוכה. בשלמא לדידי 1
 7 מוקמינן לצורך מקומו. וה"מ 2
 8 לשנויי כר' נחמיה כדשני לעיל. ואביי נמי הוה 3
 9 ידע, דהא משני ליה רבה הכי לעיל, אלא פריך 4
 10 לבא - אולי יאמר תיזון אחר. ורבא לא בעי 5
 11 לשנויי כר' נחמיה, דלית הלכתא כוותיה. ורבה 6
 12 דמשני ליה כר' נחמיה - משום דמשמע ליה אין 7
 13 מטלטלין אותם בשום ענין: **הכא** נמי מחמה 8
 14 לצל. והא דנקט לקצב עליו בשר - אע"ג 9
 15 דלצורך גופו ומקומו נמי שרי - לאשמעינן 10
 16 דאפילו בהא פליגי ב"ש, דלא שרו מחמת שמחת 11
 17 יו"ט:

12 **לא** סידור קנים. אע"ג דאין שבות במקדשו,
 13 כמה שבותים אשכחן במקדש שגורו
 14 פעמים לצורך כי הכא בקנים ומקלות, לפי שהיו
 15 מחללים את השבת: **הרי** היא ככל הכלים.
 16 אע"ג דקודם החרת כלים נשנית, איכא למימ' 17
 18 ככל הכלים - כעין בוטות וקערות:
 19 **הא** 20
 21 **והתירו, עד שאמרו: כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרשה.** מאי "והתירו
 22 ווהתירו ווהתירו ווהתירו?" אמר אביי: "והתירו" דבר שמלאכתו הותר לצורך גופו,
 23 ווהתירו" דבר שמלאכתו הותר לצורך מקומו, ווהתירו ווהתירו" דבר שמלאכתו לאיסור לצורך
 24 גופו - אין, לצורך מקומו - לא. ועדיין, בידו אחת - אין, בשתי ידיו - לא. עד שאמרו: כל
 25 הכלים ניטלין בשבת, ואפי' בשתי ידים. א"ל רבא: מרבי 'והתירו' קתני, מה לי לצורך גופו מה
 26 לי לצורך מקומו? אלא אמר רבא: "והתירו" דבר שמלאכתו הותר בין לצורך גופו ובין לצורך
 27 מקומו, ווהתירו ווהתירו" מחמה לצל, ווהתירו ווהתירו" דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ווהתירו
 28 מקומו - אין, מחמה לצל - לא, ועדיין, באדם אחד - אין, בשני בני אדם - לא, עד שאמרו "כל
 29 הכלים ניטלין בשבת אפילו בשני בני אדם". איתיביה אביי: מדוכה, אם יש בה שום - מטלטלין
 30 אותה, ואם לאו - אין מטלטלין אותה! **הכא** במאי עסקינן - מחמה לצל. איתיביה: ושון שאם
 31 קצב עליו בשר שאסור לטלטלו! **הכא** נמי, מחמה לצל. אמר ר' חנינא (בימי נחמיה בן חכליה
 32 נשנית משנה זו, דכתיב "בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות").
 33 אמר ר' אלעזר: קנין ומקלות גלוסמרא ומדוכה פולין קודם החרת כלים נשנו. קנין - דתנן. לא
 34 סידור הקנין ולא נטילתן דוחה את השבת. מקלות - דתנן: מקלות דקנין חלקין היו שם ומניחו על
 35 כתפו ועל בתף חבירו ותולה ומפשיט. (אמר) רבי אלעזר: ארבעה עשר שהל להיות בשבת מניח
 36 יו

1 **אפיקטיוזין.** להקיא. שותה משקים ומקיא, ולא לרפואה, אלא להרקי את מעיו,
2 שיוכל לאכול ולשתות והיוס הרבה, כדאמר' בפרק "חבית". ואע"ג דלא גזור בה
3 משום שהקצבים מקמינין, דהא לאו לרפואה היא - אסור משום דמתקן גברא: **הכא**
4 **אורחיה.** ודרי הוא כמי שמאכילו ומשקרו: ליטול **בה את** הקנין. אלמא תקינו גברא
5 במיד דלאו לרפואה, דליקא משום שהקצב
6 סממנין - שרי: פקיד. דקנין הוה אינו מחובר
7 בו, אלא מופקד ונתון שם, והוציאו זו אינו
8 תיקון: **הכא** לא פקיד. ודמי למלאכה,
9 שמסדרין ומכניסין למקום חבור: **מתני'** קנה
10 של ויחסי. לאור מסקנתו צובר במעט,
11 ושמן מתאסף בתוכו ונח לצאת, ויש לו קנה
12 להפכו בו ולבדוק אם קמרו כל צרכו, ומגייען
13 לבית הכד: **אם יש קשר בראשו.** קנין פקק
14 של קנה קולמוס: מקבל **טופאה**, דכלי הוא,
15 לפי שעב בראשו קצת: **ואם לאו.** לא דמי
16 לכלי, ובגמ' מפרש לה: **גמ'** **ואפא.** כי יש בו
17 קשר בראשו, נהי נמי דקשר משני ליה מנא -
18 מיהו פשוטי כלי עץ הוא, שאפילו לחול הוא
19 אין חללו עשוי לקבל פלום: **הוציאו** ורואה.
20 בחלל ראשו, שמשתחרר שם ע"י שהוא פקוק
21 בקשר מן השמן חזב מן היתים, ובודק בו אם
22 הגיעו לעצור, וזו היא לו קבלה בחלל שלו,
23 ואם לאו - שאין קשר בראשו - אין השמן
24 נראה שם, מפני שאינו פקוק וכדול חלל,
25 הלכך לאו לקבל הוא עשוי, והיו פשוטי כלי
26 עץ. ובין כך ובין כך - ניטל בשבת, דהא כלי
27 הוא להפוך בו ויתים: **מתני'** **מסר הגדול.**
28 מגירה גדולה שעשויה לקצוץ קורות: ויתד
29 של **מחרשה.** הוא כלי גדול העשוי כסכין
30 שבו עושין חריץ של תלם המענה, קולטרא'
31 בלע"ז, דהנך קפדי עליה, ומיידר להם
32 מקום, דלא חוו למלאכה אחרת: **גמ'** **אובלא**
33 דקצרי. כלי נחושת העשוי **בגמ'** נקבים
34 נקבים, והוא של בוכסים, ונותנו על הבגדים,
35 ומזלין בו המים עליהן. וי"מ: שמגמרין מוגמר
36 מתחיתו, והבגדים מניחין עליו ומתגמרין דרך
37 הנקבים: **חבא** **דאושפפי.** סכין של רצענין:
38 ו**סכינא** **דאשכבתא.** סכין של בית המקולץ
39 שהקצבין מקצבין בו בשר: **הצינא.** דולוריא.
40 כל הני קפדי עליהו משום דמפגמי ומקצי
41 להו בגדים: **ג'** פלים. ותו לא. ולקמן אמרין
42 דבימי נחמיה בן חכליה בבית שני גזרו על
43 טלטול כל הכלים, כדי לגזור גדר להחמיר
44 באיסורי שבת, מפני שהיו מקליין בה: **מקצוע.**
45 איזמל שמתחבין בו בבלה. "יעשהו במקצועות" מתרגמינן: באיזמליון (ישעיהו מד): וזהמא של קורה: וסכין קטן, שחותרבין בו להם
46 ובשר ואובלין, דהני תדירין בתמישי: התירו. עוד, בשראו שחורו להזכר קצת באיסור שבת. ותורו והתירו כשנזכרו ותר, וקורו והתירו כשנזכרו ותר, ולקמיה מפרש מאי בולוהו הנך
47 "התירו: עד שאמרו. עוד תורו והתירו את הכל, עד שאמרו "הכל ניטלין חוץ מן המסר הגדול": בו: התירו. לטלטל דבר שעיקר מלאכתו בחול להיתר, לדבר המותר בשבת
48 התירו לטלטל לצורך גופו, אם הרצף להשתמש בגוף הכלי, אבל לא משום שהוצרך למקומו: וקורו והתירו. את אלו לצורך מקומו: וקורו והתירו **אף מי שמלאכתו לאיסור.**
49 והוצרך לו בשבת לגופו למלאכת היתר, ומיהו לא הותרו אלו לצורך מקומו: כל הכלים. הללו שאמרנו חוץ מן המסר הגדול, דלא שרי לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו.
50 ואבי דמתרץ הכי הדר ביה לגבי רבה, דאמר לעיל: קורנס של נפחים שנינו, דדבר שמלאכתו לאיסור - שרי לצורך גופו: **א"ל** **רבא** מרבי. לצורך התירו בפעם ראשונה: מה
51 לי גופו? מה לי מקומו. תרווייהו צורך ניהו: מחמה לצל. שאינו צריך לא לגופו ולא למקומו, אלא חס עליו שמא יתבקע בתוכו: **עד שאמרו.** היינו עוד היתר אחרת: **לצורך**
52 **כל** הכלים אפי' גדולים. ומיהו, לכדאוקימנא של היתר אפילו מחמה לצל, ושל איסור - לצורך גופו או מקומו: אין מטלטלין אותה. בשלמא לדידי אין מטלטלין אותה, לצורך
53 מקומה קאמר. אלא לדיך אמאי משנה זו. דלעיל, בראשונה היו אומרין ג' פלים ותו לא - משום דהו מזוללים בשבתות, דכתיב "בימים ההמה" וגו': קנים ומקלות כו'.
54 משנית הו, כדמפרש ואיל: קודם החרת פלים, מנין האחרון, שהותרו כולן לצורך גופן לאביי, ולרבא אף לצורך מקומו: **לא** סידור הקנים. שהיו נותנין במערכת להם הפנים
55 בין חלה לחלה. להפרידן ליבנס הרחב ביניהן שלא יתעפשו: ולא נטילתן, מן המערכת ישנה: דוחה את השבת. אלא נכנס בע"ש ונטול הקנים: ולקמן מסלק המערכת הישנה
56 ומסדר החחדשה בלא קנים, ולמוציא שבת נכנס ונותן הקנים ביניהן - זו נשנית קודם הימר מנין הראשון. דהא מלאכתו להיתר, וקאטר להו לצורך גופן: מקליו דקנין ומלקין
57 היו. בעקרה, בפסח שהל להיות י"ד בחול:

54 שחוחכים בו קורות, ויתד של מחרשה – כלי גדול העשוי כסכין שבו
 55 עושים התלם, מפני שמקפיד עליהם מחשש שיפגמו, ומיוחד להם
 56 מקום, שאינם ראויים למלאכה אחרת.

נמרא

57 הגמרא מביאה דוגמאות נוספות לכלים שמקפיד עליהם: אמר רב
 58 נחמן, האי אוכלא דקצרי – כלי נחושת של כובסים מנוקב כנפה
 59 שמוזלפים בו מים על הבגדים, פיתד של מחרשה דמא, ואסור
 60 לטלטלו. אמר אביי, תרבא דאושפי – סכין של רצענים, וספינא
 61 דאשכבתא – סכין של איתליו שהקצבים מקצבים בו בשר, והצינא
 62 דנגרי – גרזן של נגרים, פיתד של מחרשה דמי, ואסור לטלטלם,
 63 מפני שהם עלולים להפגם, ומקצה אותם בידיים, שלא להשתמש
 64 בהם בשבת.

65 הגמרא מביאה ברייתא המבארת סדר השתלשלות גזירת טלטול
 66 כלים: תנו רבנן, בראשונה, בימי נחמיה בן חכליה בבית שני, שהיו
 67 העם מקילים באיסורי שבת, וגזרו חכמים לאסור טלטול כל הכלים,
 68 כגדר להחמיר באיסורי שבת, היו אומרים, שלשה כלים בלבד
 69 ניטלין בשבת, מקצוע של דבילה – אימול לחיתוך דבילה, וזוהמא
 70 ליפתרן של קדרה – כף גדולה שמסלקים בה זוהמת התבשיל
 71 שבקדירה לצדדים, וספינא קפנה שעל גבי שלחן שבה חוחכים לחם
 72 ובשר ואוכלים, משום שבשלת אלו משתמשים תדיר. לאחר מכן,
 73 כשראו חכמים שחזרו העם להזוהר קצת באיסורי שבת, התיירו
 74 מקצת. וכשנזוהרו העם יותר, הוירו חכמים והתיירו עוד. וכשנזוהרו
 75 יותר הוירו והתיירו עוד. ושוב חזרו והתיירו היתר כולל, עד שאמרו,
 76 כל הכלים ניטלין בשבת, חוץ מן מפר הגדול ויתד של מחרשה.

77 מבררת הגמרא: מאי התיירו והוירו והתיירו והוירו – מהו
 78 היתר שהתירו בכל פעם. משיבה הגמרא: אמר אביי, בהיתר
 79 הראשון התיירו דבר שמלאכתו היתה, לטלטלו בשבת לצורך
 80 שימוש בגופו של הכלי, אך לא לצורך מקומו. והוירו והתיירו דבר
 81 שמלאכתו היתה, אף לצורך מקומו – להשתמש במקום שהכלי
 82 מונח. והוירו והתיירו אפילו דבר שמלאכתו לאיסור, אמנם כלי זה,
 83 רק לצורך שימוש בגופו אין – כן, התיירו לטלטלו, אבל לצורך
 84 מקומו לא. ואף אחר היתרים אלו, עדיין החמירו ואמרו שכלי
 85 הניטל בידו אחת אין – כן, מותר לטלטלו, אבל כלי גדול שמפני
 86 כובדו אינו ניטל אלא בשתי ידיו, לא הותר. עד שאמרו לבסוף, כל
 87 הכלים הללו, ניטלין בשבת ואפילו הניטלים בשתי ידים, חוץ
 88 ממסר הגדול ויתד של מחרשה שאסורים בין לצורך גופו ובין לצורך
 89 מקומו.
 90 רבא מקשה על אביי: אמר ליה רבא לאביי, מכיין ש'התיירו'
 91 קתני בברייתא בהיתר הראשון, והיינו שהתירו לצורך השבת, אם כן,
 92 מה לי אם הוא לצורך גופו ומה לי אם הוא לצורך מקומו, הרי אף
 93 צורך מקומו הוא צורך שבת כצורך גופו, ודאי שאף הוא היה בכלל
 94 היתר זה. וכיצד אמרת שההיתר הראשון היה רק לצורך גופו ולא
 95 לצורך מקומו.
 96 רבא מבאר את ההיתרים שבברייתא באופן אחר: אלא אמר רבא,
 97 כן מתפרשת הברייתא, בתחילה התיירו דבר שמלאכתו היתה, בין
 98 לצורך גופו ובין לצורך מקומו. והוירו והתיירו לטלטול מתמה לצל
 99 שזהו צורך הכלי, שלא ינזק מהחמה, אף שאין בטלטולו צורך
 100 לתשמיש האדם. והוירו והתיירו אפילו דבר שמלאכתו לאיסור,
 101 אמנם כלי זה, רק לצורך גופו ולצורך מקומו אין – כן, אבל מתמה
 102 לצל לא הותר. ואף אחר היתרים אלו, עדיין החמירו ואמרו שכלי
 103 הניטל באדם אחד אין – כן, אבל כלי גדול שמפני כובדו אינו ניטל
 104 אלא בשני בני אדם, לא הותר. עד שאמרו לבסוף כל הכלים ניטלין
 105 בשבת, אפילו הניטלים בשני בני אדם, ומכל מקום ההיתר הוא רק
 106 כמבואר, כלי שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל, ושמלאכתו
 107 לאיסור רק לצורך גופו או מקומו.
 108

1 אפי' קמיון – אין שותים משקים הגורמים הקאה, בשבת, ומדובר
 2 באופן שאינו לרפואה, אלא להריק מעיו שיוכל לאכול ולשתות
 3 הרבה, ומכל מקום אסור, שמתקן הגוף בזה, ומוכח שיש איסור
 4 בתיקון הגוף בשבת, והוא הדין לתיקון וסידור אברי התינוק. דוחה
 5 הגמרא את הראיה: ורב ששת ישיב שאין להוכיח משם, דהתם,
 6 באפי' קמיון, לא או' ר'יה – אין דרכו של אדם בכך, ולכן נידון הדיבר
 7 כתיקון הגוף ואסור, אבל ה'א' בסידור אברי התינוק, או' ר'יה – דרכו
 8 בכך, והרי זה כמאכילו ומשקהו, ואינו נידון כתיקון הגוף.

9 רב ששת מביא מקור לדבריו: אמר רב ששת, מנא אמין לה שאין
 10 איסור בסידור אברי התינוק, דתנן במשנתנו (לעיל קכב), מהט' של יד
 11 מותר ליטלה, ליפול בה את הקוץ, הרי שמוותר להוציא קוץ בשבת,
 12 ומוכח שלא אסרו תיקון הגוף במקום שאין בו משום רפואה, והוא
 13 הדין לסידור אברי התינוק. דוחה הגמרא את הראיה: ורב נחמן ישיב
 14 שאין להוכיח משם להתיר, דהתם, בקוץ, פקיד – אין הקוץ מחובר
 15 אל הגוף אלא רק מונח ומופקד בו, ואין בתחיתבו בבשר קלקול בגוף
 16 עצמו, ולכן אין נטילתו נחשבת תיקון לגוף. אבל ה'א' בסידור אברי
 17 התינוק, לא פקיד – האיברים אינם מונחים בלבד בגוף, אלא הם חלק
 18 ממנו, ובסידורם הרי הוא מתקן הגוף, ואסור שדומה למלאכה.

משנה

19 המשנה מבארת היתר טלטול קנה של זיתים, ואגב כך מבארת
 20 בתחילה דינו לענין טומאה: קנה של זיתים המשמש להיפוך הזיתים
 21 הצבורים במעטן ו-מין כלי, לבדוק אם הם כבר בשלים וראויים
 22 לסחיטת השמן, אם יש קשר ו-פקק בתוך חללו סמוך לראשו, מקבל
 23 טומאה, שכלי הוא מפני שעב בראשו קצת. ואם לאו, אין מקבל
 24 טומאה, שאינו דומה לכלי. ובגמרא יתבאר עוד מדוע הקשר
 25 מחשיבו לכלי. אבל לענין שבת, בין כך ובין כך – בין שיש קשר
 26 בראשו ובין שאין בו, ניטל בשבת, שהרי עומד לתשמיש להפיכת
 27 הזיתים, ושם כלי עליו.
 28

נמרא

29 הגמרא מבררת טעם המשנה בדין טומאה. מקשה הגמרא: אמאי
 30 כשיש קשר בראשו מקבל טומאה, הרי אף שהקשר עושה כלי, מכל
 31 מקום 'פשוטי כלי עץ' הוא, שהם כלים שאין להם בית קיבול,
 32 ופשוטי כלי עץ אינן מקבלין טומאה. ואפילו אם הקנה חלול, ונוצר
 33 בו בית קיבול על ידי הקשר שסותמו מבפנים, מכל מקום הרי חללו
 34 אינו עומד לקבל כלום, ועדיין דינו כפשוטי כלי עץ. אגב שנוצר דין
 35 'פשוטי כלי עץ', מסיימת הגמרא ומבארת: מאי מעמא שפשוטי כלי
 36 עץ אינם מקבלים טומאה, מפני שלקבלת טומאה בכלי עץ, דומיא
 37 ד'שק בעינן – צריך שיהיה דומה לשק שיש לו בית קיבול, לפי שהקיש
 38 הכתוב כלי עץ לשק לענין טומאה. ומכל מקום קשה. מדוע קנה של
 39 זיתים שיש בראשו קשר מקבל טומאה.
 40

41 מתרצת הגמרא: תנא משמיה דרבי נחמיה, בשעה שמתהפך בותים
 42 הופכו באופן שקצה הקנה שהיפך בותים יהיה מול עיניו, ורואה בו
 43 – בחלל שבראשו, שעל ידי הקשר הפוקק אותו, משתתיר מהשמן
 44 בחלל שבראשו, ובודק במראה השמן אם הזיתים כבר ראויים
 45 לסחיטת שמנם. ונמצא שיש לו בית קיבול המשמש לקבלה, ולכך
 46 הוא מקבל טומאה. אך כשאין קשר בראשו, לא ניתן לבדוק בו השמן,
 47 שהרי כולו חלל ואין לו בית קיבול, והרי הוא פשוטי כלי עץ ואינו
 48 מקבל טומאה.
 49 אמנם לענין שבת, בין שיש קשר בראשו ובין שאין לו, הרי כלי
 50 תשמיש הוא, להיפוך הזיתים, ומותר בטלטול.

משנה

51 המשנה מביאה איסור טלטול בכלים שמקפיד עליהם: רבי יוסי
 52 אומר, כל הכלים ניטלין בשבת, חוץ מן המסר ו-מסורו הגדול
 53

1 ירו על כהן חבירו, ויר חבירו על כתיפו, ותולה הקרבן על ידיהם,
 2 ומפשיט בידו השניה. והרי המקלות מלאכתם להיתר הם, ומדוע
 3 אסר לטלטלם. ועל כרחק שגם זו נשנתה קודם היתר.
 4 ממשיכה הגמרא ומבארת: גלויטרא מה היא, דתנן (כלים פ"א מ"ד), נגר
 5 - יתד המשמש לנעילת דלת, שיש בראשו גלויטרא - עובי כעין
 6 כדור, רבי יהושע אומר, אסור לטלטלו טלטול גמור, אלא שזממה
 7 בדרך גרירה מן הפתח זה, ותולה בחבירו - בדלת אחרת, בפשפת. רבי
 8 מרשון אומר, הרי הוא ככל הכלים, ומיטלטל - ומותר בטלטול
 9 בפיצול. והרי נגר זה מלאכתו להיתר, וכבר בהיתר הראשון הותר בו
 10 טלטול זה לצורך גופו, ומדוע לא היתר בו רבי יהושע אלא טלטול
 11 מן הצד. ועל כרחק שגם משנה זו נשנתה קודם היתר.
 12 ממשיכה הגמרא ומבארת: מדיקה מה היא, הא דאמרין לעיל בסמוך
 13 (קנב), שאסרו לטלטול מדוכה לתשמיש היתר, אף שהיא כלי
 14 שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו. שגם זו נשנתה קודם
 15 היתר, וכשהותרו הכלים הותר אף טלטול המדוכה.
 16 רבה דוחה את דברי רבי אלעזר: אמר רבה, ממיא שלא נשנו אלו
 17 לאיסור רק קודם התרת כלים, דילמא לעולם אימא לך - שמא
 18 באמת אומר לך שלאחר התרת כלים נשנו, ואף על פי כן אסרו
 19 לטלטלם, כפי שבארא. הטעם שאסרו הקנים, שהרי קנים, מעמא
 20 מיא שהניחום בשולחן, משום איעפוש - שיכנס אויר בין החלות
 21 ולא יתעפשו, ואם כן אין מניעה לטלטל הקנים מבין החלות הישנות
 22 כבר בערב שבת ולהניחם שוב בין החדשות רק במוצאי שבת, שהרי
 23 בהאי פורתא - בזמן מועט זה, לא מעפוש הלחם אף ללא הקנים,
 24 ונמצא שאין צורך בטלטול הקנים, ולכן אין לטלטלם דוחה שבת.
 25 והטעם שאסרו המקלות, מפני שלצורך הפשט הקרבן אפשר לעשות
 26 בדברי רבי אלעזר, להניח היד על הכתף ולהפשיט, ונמצא שאין
 27 צורך כל כך במקלות, ולכן לא היתרו לטלטלם.
 28 ומה שאסר רבי יהושע נגר שבראשו גלויטרא, הוא כדברי ינאי,
 29 דאמר רבי ינאי, בפיצול שאינה מעורבת עסקינן במשנה זו, כלומר,
 30 כאשר פתוחים כמה בתים אל חצר אחת, אסרו הכלים להוציא כלים
 31 מהבתים אל החצר, אלא אם כן עירבו הבתים זה עם זה. אמנם, אף
 32 בחצר שאינה מעורבת, רק הוצאה מהבתים אל החצר נאסרה. אבל
 33 כלים שהיו בחצר בכניסת השבת, מותר לטלטלם בה. ומשנה זו
 34 עוסקת בנגר המונח בכניסת שבת בחלל המשקוף של אחד מבתי חצר
 35 שאינה מעורבת, רבי יהושע סבר, תוך הפתח - החלל שתחת
 36 המשקוף, פלפנים הבית דמי - הוא דומה, וכשמטלטל הנגר מדלת
 37 אחת לחברתה דרך החצר, קמטלטל מנא דבתים - מטלטל הוא כלי
 38 ששבת באחד מהבתים, בפיצול, ואסור. ורבי מרשון סבר, תוך הפתח
 39 בלחין דמי, וכלי המונח שם דינו כמונח בחצר, ונמצא שכשמעביר
 40 הנגר מדלת לחברתה, הרי שמנא דפיצול - כלי ששבת בחצר, בפיצול
 41 קא מטלטל - מטלטלו, ומותר. ונמצא שאיסור טלטול הנגר אינו
 42 אלא מצד טלטול בחצר שאינה מעורבת, אך מצד מוקצה אין כלל
 43 איסור, לפי שמשנה זו נשנתה אחר התרת כלים.
 44 וטעם הברייתא האוסרת לטלטל מדיקה לתשמיש היתר, כדעת רבי
 45 נחמיה היא (להלן קמו. עירובין לה). האוסר לטלטל כלי שלא לצורך
 46 תשמישו המיוחד, ולכן נאסר לטלטל המדוכה לתשמיש היתר שאינו
 47 תשמישה המיוחד.

משנה

48 המשנה מביאה מחלוקת נוספת בטלטול הכלים: כל הכלים ניטלין
 49 לצורך ושלא לצורך, כפי שיתבאר בגמרא. רבי נחמיה אומר, אין
 50 ניטלין אלא לצורך.

גמרא

51 מבררת הגמרא: מיא 'לצורך' כלומר לאיזה צורך כוונת התנא, ומיא
 52 כוונתו באומר 'שלא לצורך'. משיבה הגמרא: אמר רבה, לצורך,
 53 היינו טלטל דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו, ושלא לצורך,
 54 כמשתנתו.

55 דבר שמלאכתו להיתר שלא לצורך גופו אלא לצורך מקומו. והיינו,
 56 שלתנא קמא כלי שמלאכתו להיתר מותר לצורך גופו או מקומו, אך
 57 לא מחמה לצל. מוסיף רבה: ודבר שמלאכתו לאיסור אינו בכלל
 58 היתר זה שבמשנה, אלא, לצורך שימוש בגופו של הכלי, אין - כן,
 59 אבל לצורך מקומו, לא - אסורו.
 60 ממשיך רבה ומפרש את סוף המשנה: ואתא - ובא רבי נחמיה
 61 למימר, ואפילו דבר שמלאכתו להיתר, אין להתירו כתנא קמא,
 62 אלא לצורך גופו, אין - כן. אבל לצורך מקומו, לא - אסורו. אך
 63 מלאכתו לאיסור, אין בו היתר לטלטל כלל לדעת רבי נחמיה.
 64 רבא מקשה על רבה ומפרש באופן אחר: אמר ליה רבא לרבה, וכי
 65 טלטול לצורך מקומו, שלא לצורך קרית ליה - אתה קורא, הרי
 66 אף הוא צורך האדם. אלא אמר רבא, כך יש לפרש, לצורך, היינו
 67 דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו, ושלא
 68 לצורך, היינו שמותר לטלטלו ואפילו מחמה לצל, שאינו צורך
 69 האדם אלא צורך הכלי. והיינו, שלתנא קמא כלי שמלאכתו להיתר
 70 מותר לצורך גופו או מקומו, או אפילו מחמה לצל. מוסיף רבא: ודבר
 71 שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו ולצורך מקומו אין, מחמה לצל
 72 לא. ממשיך רבא לפרש את סוף המשנה: ואתא - ובא רבי נחמיה
 73 למימר, ואפילו דבר שמלאכתו להיתר, אינו מותר לגמרי, אלא
 74 לצורך גופו ולצורך מקומו אין, מחמה לצל לא. אך מלאכתו
 75 לאיסור, אין בו היתר אפילו לצורך גופו לדעת רבי נחמיה.
 76 הגמרא דנה בדברי רבה. מספרת הגמרא: יתיב - ישבו רב ספרא, וכן
 77 ישבו רב אחא בר הונא ורב הונא בר חנינא, ויתבי וקאמרי שיש
 78 להקשות לרבה אליבא - בשיטתו דרבי נחמיה, שמלאכתו להיתר
 79 אסור לצורך מקומו, הני - אלו הקערות שעל השולחן, היכי
 80 מטלטלינן - איך נוהגים אנו היתר לטלטלן לאחר האכילה. הלא אין
 81 זה צורך גופו אלא רק צורך מקומו, לפנות את השולחן. מתרצת
 82 הגמרא: אמר להו רב ספרא, מידי דהנה אגרה של רעי - דבר זה
 83 הוא בכלל היתר לסלק כלי המיועד לצואה, אף שהוא מוקצה,
 84 שאף הקערות הן מאוסות אחר האכילה ולכן מותר לטלטלן.
 85 הגמרא מספרת, שאביי שאל את רבה עצמו שאלה זו: אמר ליה
 86 אביי לרבה, למר אליבא דרבי נחמיה, הני קערות היכי מטלטלינן
 87 להו. תירץ רבה: אמר ליה רבה לאביי, רב ספרא תברין - חברינו
 88 תרנמה - פירשהו, שההיתר הוא, מידי דהנה אגרה של רעי.
 89 הגמרא מקשה על רבא שהתיר כלי שמלאכתו לאיסור אף לצורך
 90 מקומו: אייתיביה אביי לרבא, שנינו בברייתא, מדיקה - כלי גדול
 91 שכותשים בו שום, ומלאכתו לאיסור, אם יש בה שום, מטלטלין
 92 אותה אגב השום, ואם לאו אין מטלטלין אותה. ולדברי רבה
 93 יתפרש האיסור בצורך מקומו, אבל לדבריך הרי מותר אף לצורך
 94 מקומו, ומדוע אסרה הברייתא. מתרץ רבא: הך מיא עסקינן,
 95 בטלטול מחמה לצל, ורק טלטול זה האסור אף לשיטתי, אסרה
 96 הברייתא.
 97 מוסיף אביי להקשות על רבא: אייתיביה, שנינו בברייתא לגבי
 98 מחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנה (ביצה א'), האם מותר לטלטל
 99 ביום טוב עלי - כמין יד של עץ גדול ועגול שמכים בו על החיטים
 100 שבמכתשתו, לקצב עליו בשר, ושון בית שמאי ובית הלל, שאם כבר
 101 קיצב עליו בשר ושוב אין בו צורך יום טוב, שאסור לטלטלו. ומוכח,
 102 שכלי שמלאכתו לאיסור אסור אפילו לצורך מקומו, ולא כדבריך.
 103 מתרץ רבא: הך מיא נמי נתרץ שהאיסור הוא רק מחמה לצל, אבל
 104 לצורך גופו ומקומו מותר.
 105 הגמרא מקשה על היתר הטלטול שבמשנתנו. מקשה הגמרא: והא
 106 דתנן (ביצה לב), אין סומכין את התנדרה שאין שוליה ישרים בפקעת
 107 - היתכית עץ ביום טוב, משום מוקצה, וכן הדין בדרת, שאין לסומכה
 108 בפקעת. איך תתישב משנה זו עם משנתנו, והא בפקעת, שעומדת
 109 להסקה, דכיום טוב שהבערה מותרת, דבר שמלאכתו להיתר הוא,
 110 ואסרה משנה זו לטלטלה אף לצורך גופו, אלמא - מוכח, שדבר
 111 שמלאכתו להיתר, בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו אסור, ולא
 112 כמשנתנו.

שבת. פרק שבעה עשר – כל הכלים דף קכד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קנג תוספות

1 **הא** ר"א. ההיא ד"אין ב"ק אע"ג דבפ"ק דמגילה (דף ו) דייקנן עלה. הא לענין מכשירי
2 אובל נפש זה זה שוק. וקאמר: מתני' דלא כרבי יהודה. ור"א סבירא ליה כר"י ועדיפא
3 מדרבי יהודה. כדאמר בריש "תולין" לקמן דף קל"ז. איבא למימר דההוא תנא סבר לה
4 כותיה בחדא – דגורנין י"ט אטו שבת. ופליג עליה במכשירין. ועוד יש לומר, ד"אין ב"ק
5 דפ"ק דמגילה – מיירי במילי דאורייתא, ר"אין
6 ב"ק דהכא – היינו דתנן ב"משילין" (ביצה ד' ל"ז)
7 דמיירי במילי דשבות, ואינו מענין אחד. תדע,
8 דהכי פריך עלה בפ' "משילין" כדפריך הכא
9 בשמעתא, ולא פריך בפ"ק דמגילה. והא דדייק
10 התם "הא לענין מכשירין זה זה שוק" – לא דייק
11 בפ"ק משילין:
הא

1 ידו על כתף חברו. דלא משלטילי מקלות: ג'לוסטר'א. דתנן, רבי יהושע אמר: נגד שיש
2 בראשו ג'לוסטר'א שראשה עב ורואי לדרך בו שום ונוג'עלין בו דלת: שומ'טה מפתח
3 זה ותולה בחברו. ואע"ג דצריך לגופו. לתלותו בחברו ולנוג'עלה בו – שומטו ע"י
4 גזירה. אבל טלטול גמור לא, ואע"פ ששלאכתו להיתר לא שרי ליה לצורך גופו:
5 מ'דוכה הא דאמרן. לעיל, אע"ג דשנייה רבא
6 לעיל מחמה לצל ואפי' שניה לצורך מקומו.
7 שנינו דחזקי ניהו. אלא קודם התרת כלים
8 נשנו: קנים טעמא מאי. מסדרין אותם
9 במערכה: משום איעפוש. דלא סמכין
10 איסא, ומשום ההוא פורתא שהישנה
11 מתעבבת בלא קנים מלילי שבת לשבת.
12 והדדשה משבת למוצי'ש – לא מיעפשי:
13 כר"א. מניח ידו על כתף חברו: שאינה
14 מעורבת. שהרבה בתים פתוחים לה ולא
15 עירבו. דכלים ששבתו בתים אסור להוציאן
16 לחצר, וישבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר.
17 שהחצר כולו רשות לעצמו הוא. והבתים
18 מיוחדים לקב איש ביתו: תוך הפתח. שנטל
19 הגר' משום: אבל מטלטל מנא דבית בחצר.
20 הלכך שומטא אין. דטלטול מן הצד היא.
21 אבל טלטול גמור – לא: מ'דוכה רבי נחמיה
22 היא. דאמר ובעירובין (דף לה). אפילו טלית
23 ואפי' תרווד – אין נישלן אלא לצורך תשמיש
24 המיוחד: מתנ'י' ה"ג במתניתין: כל הכלים
25 נישלן לצורך בו: גמ' מאי לצורך ומאי
26 שלא לצורך אמר רבא. רב' גמ' מאי לצורך תנא
27 קמא – היינו דבר שמלאכתו להיתר,
28 ומטלטלו לצורך גופו: שלא לצורך דבר
29 שמלאכתו להיתר. ומטלטלו שלא לצורך
30 גופו, אבל צריך למקומו: ודבר שמלאכתו
31 לאיסור לצורך גופו. הוא דאישתראי אם
32 צריך לו למלאכת דיתר. אבל שלא לצורך
33 גופו, ואע"ג דצריך למקומו – לא. ורב' ג
34 לטעמיה. דאמר לעיל (דף קכב) גבי קורנס של
35 נפחים נמי מותר לצורך גופו: א"ל רבא בו
36 אלא אמר רבא. ולרבא דמוקי אליבא דרבי
37 נחמיה, דלצורך גופו ולצורך מקומו מותר –
38 ע"כ האי לצורך גופו כגון שנה תשמיש מיוחד
39 לו, דתניא לקמן בפ"ק "דף קכ"א" דף קמ"ג רבי
40 נחמיה אומר: אפילו תרווד ואפילו טלית אין
41 נישלן אלא לצורך תשמישו, וצורך מקומו נמי
42 לרבא בצורך גופו ותשמישו דמי. ולרבא צורך
43 גופו הוא דשרי רבי נחמיה, ודוקא לתשמיש
44 המיוחד לו. ובין לרבא ובין לרבא דוקא דבר
45 שמלאכתו להיתר, אבל דבר שמלאכתו
46 לאיסור – אפילו לצורך גופו לא שרי רבי
47 נחמיה. דהאי צורך גופו לאו תשמיש המיוחד
48 לו הוא. דהא מיוחד למלאכת איסור: לרב' ג
49 אליבא דרבי נחמיה. דאמר דבר שמלאכתו
50 להיתר לצורך מקומו לא: תני קערו'ת. לאחר
51 אבילה, היכי מטלטל להו לטלקן מלפנינו? ואם
52 לאו אי מטלטלין אותה. בשלמא לרבא – כגון
53 דאין צריך לגופו ואלא למקומו, אלא לדיךך אמאי? וכן בדלת. אוקימנא במסכת ביצה: וכו' י"ט מלאכתה להיתר היא.
54 דלהסקה חזי וקיימא, וקאסר לטלטלה לצורך גופו למלאכה אחרת, וכל שכן לצורך מקומו: ומשני התם: טעמא ביין דבשבת. אסור, דהא בקעת בשבת מלאכתה לאיסור היא.
55 ביום טוב נמי אסור, גזירה י"ט אטו שבת: משילין פירות דרך ארובה ביום טוב. כהני' תנן "אבל לא בשבת". פירות השטוחים על הגג לייבשן, וראה גשמים ממששים ובאין
56 – משילן לארץ דרך ארובה הגג, דלא טריחא מילתא. דנפלין מאליהן. אלמא דלא גזרינן. ופרכינן: ומי לא גזרינן, והתנן אין בין בו: לא קשיא. הא דתנן משילין, דשרי טריחא
57 ביו"ט משום איבוד ממון – רבי יהושע היא, שהתיר להעלות בהמה בהערמה מן הבור: והא. דתנן אין בין בו – ר"א היא: דאפשר בהערמה. דמחזי כמאן דעביד לצורך יו"ט.
58 אבל גבי משילין, דליבא הערמה לדמיו' ההתירא – לא:

ידו על כתף חברו, ויד חברו על כתפו, ותולה ומפשיט.
ג'לוסטר'א – דתנן: נגד שיש בראשו ג'לוסטר'א, ר' יהושע
אומר: שומטת מן פתח זה ותולה בחברו בשבת, ר' טרפון
אומר: הרי הוא ככל הכלים ומיטלטל בחצר. מ'דוכה –
הא דאמרן. אמר רבא: מ'מאי? דילמא לעולם אימא לך
– לאחור התרת כלים נשנו. קנים טעמא מאי – מ'שום
איעפוש', בהאי פורתא לא מיעפוש. מקלות – אפשר בר' אלעזר. ג'לוסטר'א – כדרכי ינאי, דאמר
רבי ינאי: בחצר שאינה מעורבת עסקינן. רבי יהושע סבר: תוך הפתח כלפנים דמי, וקמטלטל
מנא דבתים בחצר. ור' טרפון סבר: תוך הפתח פלחין דמי, ומנא דחצר בחצר קא מטלטל. מ'דוכה
ר' נחמיה היא. מתנ'י' כל הכלים נישלן לצורך ושלא לצורך, ר' נחמיה אומר: אין נישלן אלא
לצורך. גמ' מאי לצורך ומאי שלא לצורך? אמר רבא: לצורך – דבר שמלאכתו להיתר לצורך
גופו. שלא לצורך – דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו. ודבר שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו
אין, לצורך מקומו – לא. ואתא רבי נחמיה למימר: ואפילו דבר שמלאכתו להיתר, לצורך
גופו – אין, לצורך מקומו – לא. אמר רבי רבא: לצורך מקומו שלא לצורך קרית ליה? אלא
אמר רבא: לצורך – דבר שמלאכתו להיתר, בין לצורך גופו בין לצורך מקומו. שלא לצורך –
ואפי' מחמה לצל. ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו – אין, מחמה לצל –
לא. ואתא רבי נחמיה למימר: ואפילו דבר שמלאכתו להיתר, לצורך גופו ולצורך מקומו – אין,
מחמה לצל – לא. יתיב רב ספרא ורב אחא בר הונא ורב הונא בר חנינא ויתבי וקאמרי: לרבא
אליבא דרבי נחמיה, הני קערו'ת היכי מטלטלינן? אמר להו רב ספרא: מידי דתוה אנרף של
רעי. אמר ליה אביי לרבקה למר, אליבא דרבי נחמיה הני קערו'ת היכי מטלטלינן להו? אמר
ליה: רב ספרא חברין תרגמה – מידי דתוה אנרף של רעי. איתיביה אביי לרבא: מ'דוכה, אם
יש בה שום – מטלטלין אותה, ואם לאו – אין מטלטלין אותה! הכא במאי עסקינן – מחמה
לצל. איתיביה: ושין שאם קיצב עליו בשר שאסור לטלטלו! הכא נמי מחמה לצל. והא דתנן:
אין סומכין את הקנדיה בבקעת, וכן בדלת. והא בקעת דביום טוב – דבר שמלאכתו להיתר
הוא, אלמא: דבר שמלאכתו להיתר, בין לצורך גופו בין לצורך מקומו אסור! התם מאי טעמא –
בין דבשבת דבר שמלאכתו לאיסור הוא, גזירה יו"ט אטו שבת. וכי תימא שבת גופיה תישתרי,
דהא דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו שרי! הני מילי – היכא דאיבא תורת
כלי עליו, היכא דליבא תורת כלי עליו – לא. ומי גזרינן? והתנן: משילין פירות דרך ארובה
ביום טוב, אבל לא בשבת. ומי לא גזרינן? והתנן: אין בין יו"ט לשבת אלא אובל נפש בלבד!
אמר רבי יוסף: לא קשיא. הא – ר' אלעזר, הא – רבי יהושע. דתניא: אותו ואת בנו שנפלו
לבור, ר' אלעזר אומר: מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ושוחטו, והשני עושה לו פרנסה
במקומו בשביל שלא ימות. ר' יהושע אומר: מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו,
ומערים ומעלה את השני. רצה – זה שוחט, רצה – זה שוחט. מ'מאי? דילמא עד פאן לא קאמר
ר' אלעזר התם – אלא דאפשר לפרנסה, אבל היכא דלא אפשר לפרנסה – לא. אי נמי, עד
פאן לא קאמר רבי יהושע התם – דאפשר בהערמה, אבל היכא דלא אפשר בהערמה – לא. לא.
אלא אמר רב פפא: לא קשיא, הא – בית שמאי, הא – בית הלל. דתנן, בית שמאי אומרים:

הא

1 **הא** ר"א. ההיא ד"אין ב"ק אע"ג דבפ"ק דמגילה (דף ו) דייקנן עלה. הא לענין מכשירי
2 אובל נפש זה זה שוק. וקאמר: מתני' דלא כרבי יהודה. ור"א סבירא ליה כר"י ועדיפא
3 מדרבי יהודה. כדאמר בריש "תולין" לקמן דף קל"ז. איבא למימר דההוא תנא סבר לה
4 כותיה בחדא – דגורנין י"ט אטו שבת. ופליג עליה במכשירין. ועוד יש לומר, ד"אין ב"ק
5 דפ"ק דמגילה – מיירי במילי דאורייתא, ר"אין
6 ב"ק דהכא – היינו דתנן ב"משילין" (ביצה ד' ל"ז)
7 דמיירי במילי דשבות, ואינו מענין אחד. תדע,
8 דהכי פריך עלה בפ' "משילין" כדפריך הכא
9 בשמעתא, ולא פריך בפ"ק דמגילה. והא דדייק
10 התם "הא לענין מכשירין זה זה שוק" – לא דייק
11 בפ"ק משילין:
הא

1 דאין צריך לגופו ואלא למקומו, אלא לדיךך אמאי? וכן בדלת. אוקימנא במסכת ביצה: וכו' י"ט מלאכתה להיתר היא.
2 דלהסקה חזי וקיימא, וקאסר לטלטלה לצורך גופו למלאכה אחרת, וכל שכן לצורך מקומו: ומשני התם: טעמא ביין דבשבת. אסור, דהא בקעת בשבת מלאכתה לאיסור היא.
3 ביום טוב נמי אסור, גזירה י"ט אטו שבת: משילין פירות דרך ארובה ביום טוב. כהני' תנן "אבל לא בשבת". פירות השטוחים על הגג לייבשן, וראה גשמים ממששים ובאין
4 – משילן לארץ דרך ארובה הגג, דלא טריחא מילתא. דנפלין מאליהן. אלמא דלא גזרינן. ופרכינן: ומי לא גזרינן, והתנן אין בין בו: לא קשיא. הא דתנן משילין, דשרי טריחא
5 ביו"ט משום איבוד ממון – רבי יהושע היא, שהתיר להעלות בהמה בהערמה מן הבור: והא. דתנן אין בין בו – ר"א היא: דאפשר בהערמה. דמחזי כמאן דעביד לצורך יו"ט.
6 אבל גבי משילין, דליבא הערמה לדמיו' ההתירא – לא:

אין

1 אין מוציאין. הוצאה שלא לצורך. דלא אישתרי לכתחילה ביר"ט טפי מבשבת אלא אוכל נפש. ורק דמשיחין – ב"ה: מלטול מי שמעת להו. דמשוי י"ט לשבת: מלטול לאו
 2 לצורך הוצאה. בתמיה. הלך: אי מולול בתלטול – מולולת בהוצאה: להא דרבא. דאמר: צורך מקומו בצורך גופו: פר. פושרי: שלא יגב. דומיא דמתמה לצל, ואסור בדבר
 3 שמלאכתו לאיסור: שותא. מנודה: לאו למימרא בו. למה לי לפרושי בהדיא דליתב עלה – לאו משום למימרא דהאי דשרי לטלטולי משום דצורך גופו הוא? שקילו שותא
 4 ממשיחיה פתגא. דניתוב על מקומה קאמר, וצורך מקומה הוא דהוה: מחמה לצל הוה. במקום הרע לה היתא. ואי לאו דפרשי בהדיא ליתב עלה – מאן דהוה סבר דמתמה לצל
 5 שרי, ולמקומה לא היה צריך, דלימא שישב
 6 במקומה: פי סדיותא. כרים של לב, שקורין
 7 פילטרא: בי שמישי. בחמה: אמר ליה שרי.
 8 רבא לטעמיה, דאמר: דבר שמלאכתו להיתר
 9 – אף מתמה לצל מותר: אית לי אחרני. איני
 10 צריך לגופי: דכרבה סבירא לה. דאמר מחמה
 11 לצל אסור, והלכה כרבא דאמר דבר
 12 שמלאכתו להיתר שרי לגמרי, ודבר
 13 שמלאכתו לאיסור – לצורך גופו ומקומו
 14 מותר, מחמה לצל ושלא יגב אסור: מוכברות.
 15 אישקוביא, שמכברים בהן את השולחן: של
 16 מילתא. בגדים לכבד שולחן, שמלאכתו
 17 להיתר: של תמרה. כעץ שלגו, לכבד את הבית.
 18 דאסור משום אשווי גומות, דמודה רבי שמעון
 19 בפסיק רישיה ולא מותר: לצורך גופו. למלאכת
 20 דיתר: אלא מחמה לצל בהא לימא רבי אלעזר
 21 אף של תמרה. דבר שמלאכתו לאיסור, ליכא
 22 מאן דשרי מחמה לצל: וכן אמר ר' אלעזר.
 23 של מילתא מותר, של תמרה אסור מחמה
 24 לצל: מתני' מעין מלאכה. שום מלאכה,
 25 ואפילו אינה מעין הראשונה: לצורך לתוכה
 26 מקפה. עבה, דומיא דעיסה מעורבת במים:
 27 גמ' הואיל ומוכנין על גבי אביהו. כשקדש
 28 היום: מסיקין בכלים. ביר"ט, שהרי ראון
 29 לטטל, ויטלטל ויתנם לתוך האור: ואין
 30 מסיקין בשברי בלים. דהוה להו מוקצין, ולא
 31 הוה לטלטול: עצים בעלמא ניהו. דהא
 32 מאתמול להסקה קיימי: וקתני אין מסיקין.
 33 ולא אמרינן מוכנין הוי אבב אביהו, אלא
 34 אמרינן: נולד ניהו, ואסירי: פר סבר מוכן
 35 הוא. כיון דראוי לשום מלאכה. ופר סבר
 36 נולד הוה, דמאתמול לאו להאי מלאכה הוה
 37 קאי. הלכך: מעין מלאכתו בעינן: הא רבי
 38 יהודה. "מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי
 39 כלים", דאית ליה מוקצה ונולד, כלים – לאו
 40 מוקצה ניהו, שברים – נולד ניהו: והא. דתני
 41 מסיקין בשניהם: רבי שמעון. דלית ליה
 42 מוקצה ולית ליה נולד: והא. דתניא אף
 43 בכלים אין מסיקין: רבי תנחום. דאמר:
 44 אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד
 45 לו, והאי לא מיוחד הוא לו, דלאו להסקה
 46 קאי: דאיתור. שהשלים בנינו וניתותר
 47 ומוקשתא לא קיימי לבנון אלא לישב עליהם,
 48 ותורת כלי עליהם: שרגיניהו. אי סרן זו על
 49 זו, דאי אקציניהו לצורך בנין אחר: פתצר.
 50 דשכיחי בה כלים, שהחרס הוה ראוי להם
 51 לכיסוי, ותורת כלי עליו: אכל לא בפרמלית.
 52 אפי' בתוך ד' אמות, דלא שכיחי ביה מיד
 53 וכל חוץ לכסוי: אפילו בפרמלית. הואיל

1 אין מוציאין את הקטן ואת הלולב ואת ספר תורה לרה"ר,
 2 ובית הלל מתיירין. אימר דשמעת להו לבית שמאי הוצאה
 3 – מלטול מי שמעת להו?! ומלטול גופיה, לאו משום
 4 הוצאה היא?! ואף רב סבר לה להא דרבא, דאמר רב:
 5 מר שלא יגב – והו מלטול שלא לצורך, ואסור. מעמא
 6 – שלא יגב, אבל לצורך גופו ולצורך מקומו – מותר.
 7 איני?! והא רב פתגא אוקלע לבי רב, ואמר: אייתו ליה
 8 שותא לכהנא ליתב עליה. לאו למימרא דדבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו – אין, לצורך מקומו
 9 – לא? הכי אמר להו: שקולו שותא מקמי פתגא, ואי בעית אימא: התיס מחמה לצל הוה. רב מרי
 10 בר רחל הוה ליה ההיא בי סדיותא בשמשא. אתא לקמיה דרבא. אמר ליה: מהו למלטולינהו?
 11 אמר ליה: שרי. אית לי אחרניא. חוץ לאורחין. אית לי נמי לאורחים. אמר ליה: גלית אדעתיד
 12 דכרבה סבירא לה, לכולי עלמא – שרי, לדידך – אסור. אמר רבי אבא אמר רבי חיאי בר אשי
 13 אמר רב: מוכברות של מילתא – מותר לטלטלן בשבת, אבל של תמרה – לא. רבי אלעזר אומר:
 14 אף של תמרה. במאי עסקינן? אילמא לצורך גופו ולצורך מקומו – בהא לימא רב "של תמרה
 15 לא"? והא רב פתגא סבירא ליה! אלא מחמה לצל, בהא לימא ר' אלעזר "אף של תמרה"?!
 16 [א]לעולם מחמה לצל, אימא: וכן אמר רבי אלעזר. מתני' כל הכלים הניטלין בשבת – שבריהן
 17 ניטלין עמיהן, ובכבד שיהו עושין מעין מלאכה. שברי עריבה – לכסות בהן את פי התבית, שברי
 18 זכוכית – לכסות בהן את פי הפך. רבי יהודה אומר: בכבד שיהו עושין מעין מלאכתן; שברי
 19 עריבה – לצוק לתוכן מקפה, ושל זכוכית – לצוק לתוכן שמן. גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל:
 20 מחלוקת שגשברו מערב שבת, דמר סבר: מעין מלאכתן – אין. מעין מלאכה אחרת – לא. ומר
 21 סבר: אפילו מעין מלאכה אחרת. אבל נשברו בשבת – דברי הכל מותרין. הואיל ומוכנין על
 22 גבי אביהן – מותר. מותר רב וזוטראי: מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים. דנשברו אימית?
 23 אילמא דנשברו מערב יום טוב – עצים בעלמא ניהו! אלא לאו – ביום טוב, וקתני "מסיקין
 24 בכלים ואין מסיקים בשברי כלים"! אלא, אי איתמר הכי איתמר, אמר רב יהודה אמר שמואל:
 25 מחלוקת שגשברו בשבת, דמר סבר: מוכן הוא, ומר סבר: נולד הוא. אבל מערב שבת – דברי
 26 הכל מותרין הואיל והוכנו למלאכה מבעוד יום. תני תרא: מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים.
 27 ותניא אידך: כשם שמסיקין בכלים כך מסיקין בשברי כלים. ותניא אידך: אין מסיקין לא בכלים
 28 ולא בשברי כלים. הא – רבי יהודה, הא – רבי שמעון, הא – רבי תנחום. אמר רב תנחום: הני ליבגי
 29 דאישתיור מבנינא – שרי לטלטולינהו, דחוץ למיזגא עליהו. שרגיניהו – ודאי אקציניהו. אמר רב
 30 תנחום אמר שמואל: חרס קטנה מותר לטלטל פתצר, אבל בפרמלית – לא. ורב תנחום דידיה אמר:
 31 אפילו בפרמלית, אבל ברה"ר – לא. ורבא אמר: אפילו ברה"ר. ואודא רבא לטעמיה; דרבא הוה
 32 קאויל בריתקא דמחוזא, אתווסאי מסאניה טינא, אתא שמעיה שקל חספא וקא מכפר ליה, רמו
 33 ביה רבנן קלא. אמר: לא מסיפתיא דלא גמורי, מוגמר נמי מוגמרי?! אילו פתצר הווא – מי לא
 34 הוה חוץ לכסויי ביה מנא? הכא נמי – חוץ לדידך. אמר רב יהודה אמר שמואל: מנופת חבית
 35 שנכתתה – מותר לטלטל בשבת. תניא נמי הכי: מנופה שנכתתה – היא ושבריה מותר לטלטלה
 36 בשבת, ולא יספות ממנה שבר לכסות בה את הכלי ולסמוך בה פרעי תמטה, ואם יזקה באשפה
 37 – אסור. מתקוף לה רב פפא: אלא מעתה, זריק ליה לגלמיה – ה"ג דאסור? אלא אמר רב פפא:

אם

54 ולא רה"ר הוא, שכיחי דאזלי וחקבי התם, וחוץ לכסות בו רוק; ורבא אמר אף ברה"ר. כיון דבפתר כלי הוא – בעלמא נמי לא פקע שם כלי מיניה: ברייתקא. שם רה"ר:
 55 איתווסאי מסאניה טינא. תכלתך מנעלו בטוי: כפר ליה. מקצתו: אמר רבא לא מסתיה דלא גמרי. מה אסור מה מותר: אלא מינימי נמי מנמרי. מלמדין שיבשו שבדים
 56 לאחרים: לדידי. לקינות, ואע"ג דלא שכיח – הרי שם כלי עליו פתצר: שנכתתה. החבית: מנופה. של חבית, שנכתתה החבית: היא. המנופה: ושבריה. של חבית, ניטלין בשבת.
 57 דחוץ לכיסוי מנא: לא יספות. (ח) יתקן, להחיר בליטותיו ועקציו בשבת, דעבדי כלי, והוי מכה בפטיש: ואם ירק, מגופה זו לאשפה – בטלה מתורת כלי: וריקיה ללימיה. בשבת
 58 לאשפה, ה"ג דאסור לטלטלי?!

58 ואמר: אית לי נמי – יש לי די כרים אף לאזרחים. אמר ליה רבא,
 59 גלית אדעתיך – גילית דעתך דכרבה סבירא לך, שכלי שמלאכתו
 60 להיתר אסור לטלטלו מחמה לצל, אך מכיון שאין הלכה כמותו,
 61 לפיכך, לכולי עלמא שרי – לכל העולם מותר לטלטל מחמה לצל
 62 ככל כלי שמלאכתו להיתר, אך לדידיך אסיר – לך אסור, שאתה
 63 סובר כרבה.
 64 הגמרא דנה בדין טלטול מטאטא: אמר רבי אבא, אמר רבי תימא
 65 בר אשי, אמר רב, מכבדות – מטאטאים – של מילתא – העשויות
 66 מבגדים, ומכבדים בהן השולחן, ומלאכתן להיתר, מותר למילתין
 67 בשפת. אכל של תמרה – העשויות מענפי עץ תמר, ומכבדים בהן
 68 את הבית, ומלאכתן לאיסור, לא הותר לטלטלן, וכפי שיבואר להלן.
 69 רבי אלעזר אומר, אף של תמרה מותר.
 70 שואלת הגמרא: פמאי עסקינן – באיזה טלטול עוסקת מחלוקתם,
 71 אילימא – אם נאמר בלצורך גופו ולצורך מקומו, הרי יקשה, וכי
 72 בהא לימא רב – בזה יאמר רב שבשל תמרה לא, והא רב פרכא
 73 סבירא ליה, שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו
 74 ומקומו. אלא בהכרח לומר, שמחלוקתם בטלטול מחמה לצל, אך
 75 אף זה קשה, וכי בהא לימא – בזה יאמר רבי אלעזר אף של תמרה
 76 מותר, והרי הכל מודים שכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו
 77 מחמה לצל. מתרצת הגמרא: לעולם דברייהם דברייהם במחמה לצל,
 78 ושלא יקשה על דברי רבי אלעזר, אימא – אמור בשמועה זו וכן
 79 אמר רבי אלעזר, שאף רבי אלעזר אמר שמכבדות של מילתא מותר
 80 לטלטלן מחמה לצל ושל תמרה אסור, ואכן הוא לא נחלק על רב.

משנה

81 המשנה מבארת דין טלטול שברי כלים בשבת: כל הכלים הנימליין –
 82 שמותר לטלטלם בשבת, שנתבארו דיניהם במשניות הקודמות, אם
 83 נשברו, שברייהן נימליין – מותר לטלטלם עמהן, ובלבד שיהיו –
 84 שיהיו השברים עושין – ראויים לעשות בהם מעין מלאכה – כל
 85 מלאכה שהיא, ואף שאינה מעין המלאכה הראשונה של הכלי
 86 השלם, שרק אז תורת כלי עליהם ומותרים בטלטול, וכגון בשברי
 87 עריבה – קערה שלשים בה את הבצק, שמותר לטלטלם אף אם
 88 ראויים רק לכסות בהן את פי החבית, ושברי כלי זבוכית שיוצקים
 89 לתוכם שמן או משקה אחר, שמותר לטלטלם אף אם ראויים רק
 90 לכסות בהן את פי הפך – כלי לשמן.
 91 המשנה מביאה דעה החולקת בזה: רבי יהודה אומר, מותר אמנם
 92 לטלטל שברי כלים, אך בלבד שיהיו עושין – ראויים לעשות בהם
 93 מעין מלאכתן הראשונה דווקא, והיינו בשברי עריבה שצריך שיהיו
 94 ראויים לצוק לתוכן מקפה – תבשיל או מרק עבה, ושברי כלים של
 95 זבוכית, צריך שיהיו ראויים לצוק לתוכן שמן כפי שעושים בכלי
 96 הזכוכית עצמם, אך אם הם ראויים רק למלאכה אחרת, אסורים
 97 בטלטול.
 98

גמרא

99 הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו תנא קמא ורבי יהודה: אמר רב
 100 יהודה, אמר שמואל, המחלוקת במשנתנו היא רק בשבשברי הכלים
 101 מערב שפת, שכבר מערב שבת לא היו ראויים למלאכתם
 102 הראשונה, דמר – שרבי יהודה סבר, אם ראויים לעשות בהם מעין
 103 מלאכתן הראשונה בהיותם כלי שלם, אין – אכן מותר לטלטלם,
 104 כיון שבאופן זה לא הוקצו, אך אם ראויים לעשות רק מעין מלאכה
 105 אחרת לא, שכיון שנשברו מערב שבת והשתנו מהמלאכה הראשונה
 106 למלאכה אחרת, אף שמלאכה זו חשובה היא, אין שם כלי עליהם
 107 עד שישתמשו בהם או עד שייחדו אותה מלאכה אחרת, וכיון
 108 שעדיין לא עשו כן, אין עליהם תורת כלי, ונחשבים כאבנים ואסורים
 109 בטלטול. ומר – ותנא קמא סבר, שאפילו אם ראויים לעשות בהם רק
 110 מעין מלאכה אחרת מותר לטלטלם, כיון שלא הוקצו הואיל וראויים
 111

1 אין מוציאין את הקמן ואת הלולב ואת ספר תורה לרשות הרבים
 2 ביום טוב, שאין זה צורך אוכל נפש, ובית הלל מתירין, שמתוך
 3 שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש, הותרה אף שלא לצורך אוכל
 4 נפש. ואם כן, לבית הלל, כשם שהוצאה שלא לצורך אוכל נפש
 5 מתרת מן התורה ביום טוב, כך בטלטול שלא לצורך אוכל נפש לא
 6 גזרו לאוסרו ביום טוב כבשבת, והם ששנו משנת משילין המתירה
 7 לטרוח בטלטול פירות ביום טוב, אף שאינו לצורך יום טוב. אך לבית
 8 שמאי, לא הותר ביום טוב יותר מבשבת אלא צורך אוכל נפש בלבד,
 9 ומשנת אין בין שבת ליום טוב, כבית שמאי. וכיון שלדעתם לא
 10 הותרה הוצאה שלא לצורך אוכל נפש, כך יש לגזור גם על טלטול
 11 שלא לצורך אוכל נפש, ואף כשיש הפסד ממון, כגון בהשלכת
 12 הפירות מן הגג. וכן המשנה האוסרת אף ביום טוב טלטול הבקעת,
 13 בית שמאי היא.

14 הגמרא מקשה על תירוץ רב פפא: אימר דשמעת להו – כל מה
 15 ששמעת לבית שמאי, אינו אלא שהשוו יום טוב לשבת לאסור
 16 הוצאה לרשות הרבים, אבל מלטיול ביום טוב שלא לצורך באותה
 17 רשות, כגון להשליך את הפירות, מי – וכיין שמעת להו שסוברים
 18 לאסור. מתרצת הגמרא: וכי מלטיול גופיה – עצמו, מה שגזרו עליו
 19 לאו – וכי לא משום הוצאה היא, שלא גזרו לאסור טלטול, אלא
 20 בגדר לאיסור הוצאה, שחלתו הוצאה על ידי טלטול, וכשלא
 21 יטלטלו ממילא לא יוציאו. וכיון שכן, אם יזולו באיסור טלטול
 22 ויתירוהו ביום טוב יותר מבשבת, יבואו לזלזל אף בהוצאה.

23 הגמרא חוזרת לדון במחלוקת (לעיל ע"א), בענין כלי שמלאכתו לאיסור
 24 לצורך מקומו. אומרת הגמרא: ואף רב סבר לה להא דרבא שצורך
 25 מקומו כצורך גופו, ומותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך
 26 מקומו. דאמר רב, טלטול מר – מעדר, שמלאכתו לאיסור, שלא
 27 יגנב, והו מלטיול שלא לצורך, ואסור. ויש לדייק, דמעבא –
 28 שהטעם שאסר, אינו אלא שמטלטלו רק בכדי שלא יגנב, אכל
 29 לצורך גופו ולצורך מקומו, מותר, וכדברי רבא.

30 מקשה הגמרא: איני – האם אכן כך היא דעת רב, והא מעשה היה
 31 שרב פהנא איקלע לבי רב – הודמן לבית רב בשבת, ואמר רב,
 32 אייתי ליה שותא לכהנא ליתב עליה – הביאו מצודה, שמלאכתה
 33 לאיסור, לרב כהנא, לשבת עליה. ויש לדייק בדבריו, לשם מה
 34 הוצרך לפרש שהטלטול הוא לצורך ישיבה על הכלי, לאו למימרא
 35 – האם לא בא לומר, דרב ששמלאכתו לאיסור, כאותה מצודה,
 36 דווקא לצורך גופו אין – כן, מותר לטלטלו, כגון לשבת עליו, אבל
 37 לצורך מקומו, לא, והרי זה סותר משמעות דבריו בענין מעדר,
 38 שמותר לטלטלו אף לצורך מקומו.

39 מתרצת הגמרא: לא כך היה המעשה, אלא הכי אמר להו רב, שקולו
 40 שותא מקמי פהנא – טלו המצודה מלפני רב כהנא, לפנות לו מקום,
 41 שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך מקומו, כדברי רבא.
 42 מתרצת הגמרא תירוץ נוסף: ואי בעית לה, אכן רב אמר שטלוח
 43 לצורך גופה לשיבת רב כהנא עליה, אך ה"ם במעשה ההוא, מחמה
 44 לצל הנה, כלומר, המצודה היתה מונחת במקום שעלולה להנזק,
 45 ומקום רב כהנא היה משומר, וכדי שלא יסברו שאומר לטלטלה רק
 46 כדי שלא תנזק, ויטעו להתיר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור מחמה
 47 לצל, לכך הוצרך לפרש שהטלטול הוא לצורך גופה, לישב עליה.

48 הגמרא מביאה מעשה בענין מחלוקת רבה ורבא, לגבי טלטול כלי
 49 שמלאכתו להיתר מחמה לצל: רב מרי בר רחל, הנה ליה תהיא פי
 50 סדיותא בשמשא – היו לו כרים של לגד המוטלים בחמה, שהם
 51 כלים שמלאכתם להיתר. אהא לקמיה דרבא – בא רב מרי לפני
 52 רבא, אמר ליה רב מרי לרבא, מהו למלטיולינהו – האם מותר
 53 לטלטלם למקום הצל. אמר ליה רבא, שרי – מותר. ורבא שישטנו
 54 שכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו מחמה לצל. אמר רב מרי
 55 לרבא, אית לי אחרניא – יש לי כרים אחרים, ואלו אינם נצרכים לי
 56 לגופם. השיב לו רבא: הו – ראויים הם לאזרחין שידמנו לביתך,
 57 ואם כן נצרכים הם לגופם, ומותר לך להביאם לצל. חזר רב מרי

1 אכן אם זרק את המגופה לאשפה בשבת ודאי לא נאסרה, וכוונת
 2 הברייתא היא, שאם זרקוהו **מְעוּד יום** - בערב שבת **לְאִשְׁפָה**,
 3 **אֲסוּרָה**, כיון שגילה דעתו לפני שבת שאינה חשובה לו ככלי.
 4 הגמרא מביאה הלכה נוספת בענין שברי כלים: **אָמַר רַב הַמְדוּרִי**,
 5 **אָמַר שְׁמוּאֵל**, קְרוּמִיּוֹת - רצועות עץ דקות שֶׁל מַחְצֵלֶת יִשְׁנֶה
 6 שנפרדו ממנה, מוֹתֵר לְטַלְטֵלם בַּשַּׁבָּת. שואלת הגמרא: **מֵאֵי טַעְמָא**
 7 - מה טעם ההיתר, לאיזה שימוש ראויות הקרומויות שיהא מותר
 8 לטלטלן בשבת. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבָּא**, **בְּרַב הַמְדוּרִי אָסְרָא לִי**
 9 - הסביר לי את טעם דבריו, שהרי **מַחְצֵלֶת גּוֹפָא** ו-עצמה, **לְמֵאֵי**
 10 **הָיִיא** - למה היא ראויה, הלא **לְכַסּוּי בֵּיהּ עֲפָרָא** - לכסות בה עפר,
 11 ואם כן הֲנֵי נִמְי' - גם קרומויות אלו שיצאו מן המחצלת חֲזוּיִן לְכַסּוּי
 12 **בְּהוּ מִיְנוּפְתָא** - ראויות הן לכסות בהן לכלוך, וכיון שמשמשות עדיין
 13 לכיסוי כבתחילה, לא נשתנה דינן בזה שנפרדו, ואף הן מותרות
 14 בטלטול.
 15 הלכה נוספת בענין שברי כלים: **אָמַר רַבִּי זִירָא**, **אָמַר רַב, שְׁרָרִי**
 16 **פְּרוּזְמִיּוֹת** - חתיכות בד שנשארו מטליתות, **אֲסוּר לְטַלְטֵלן בַּשַּׁבָּת**.
 17 מביאה הגמרא ביאור הדבר: **אָמַר אַבְרָהָא**, דברי רב נאמרו **בְּמַטְלֵינִיּוֹת**
 18 - חתיכות בד שֶׁאֵינָן שִׁיעוּר שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת אוּרְךָ עַל שְׁלֹשׁ
 19 אַצְבָּעוֹת רוחב, **לְהָא חֲזוּיִן** - שאינן ראויות **לֹא לְעֵינַיִם** שזה השיעור
 20 שאותו מחשיבים להצניעו **וְלֹא לְעֵשְׂרִים** אחר השיעור שמצניעים גדול
 21 אף יותר מזה, וכיון שאינן ראויות לכולם אסור לטלטלן בשבת.
 22 ברייתא שנחלקו בה בענין שברי תנור ישן: **תַּנּוּ רַבִּנָן** בברייתא, **שְׁבָרִי**
 23 **תַּנּוּר יִשְׁן** שכבר הוסק, **הָרִי הֵן כָּכָל הַכְּלִים הַנִּיּוֹטְלִין בְּהַצָּר** ומותר
 24 לטלטלם, **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר**. **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**, **אֵין נִיּוֹטְלִין** - אסור
 25 לטלטלם. **הָעִיד רַבִּי יוֹסֵפִי מְשׁוּם** ו-**בְּשֵׁם רַבִּי אֲלִיעָזָר בֶּן יַעֲקֹב**, **עַל**
 26 **שְׁבָרֵי תַּנּוּר יִשְׁן**, **שְׁנִיּוֹטְלִין** - מותר לטלטלם **בַּשַּׁבָּת**, כרבי מאיר, **וְעַל**
 27 **כִּיּוּזוֹ** של תנור, **שְׂאִינֵי צְרוּף בֵּית יָד** לאחוזו כדי להתיר טלטולו
 28 בשבת.
 29 הגמרא דנה האם נחלקו בשברי כלים. שואלת הגמרא: **בְּמֵאֵי**
 30 **קְמִיּוּפְלֵנִי** - במה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה. משיבה הגמרא: **אָמַר**
 31 **אַבְרָהָא**, **בְּעוֹשֵׂין מַעֲזֵין מְלֹאכָה וְאֵין עוֹשֵׂין מַעֲזֵין קְמִיּוּפְלֵנִי** -
 32 נחלקו בשברים שניתן להשתמש בהם למלאכה כל שהיא, אך אינה
 33 מעין מלאכתם הראשונה שהיא האפיה, **וְאִירָא רַבִּי יְהוּדָה לְמַעֲמִיָּה**
 34 - ודבר זה שאמר רבי יהודה, לשיטתו אמרו, ששנה במשנתנו ששבר
 35 כלי אינו ניתן בטלטול, אלא אם עושה מעין מלאכתו הראשונה,
 36 **וְרַבִּי מֵאִיר לְמַעֲמִיָּה** - אמר דבריו לשיטתו, ששנה במשנתנו שמותר
 37 לטלטל שברי כלים אף כשעושים מלאכה אחרת שאינה מעין
 38 מלאכתם הראשונה.
 39 רבא מקשה על דברי אביי: **מְתַקֵּיף לָהּ** ו-**מְקַשְׁהוּ רַבָּא**, **אֵי הָכִי** - אם
 40 כך שמחלוקתם כאן היא כמחלוקתם במשנתנו לענין שברי כל
 41 הכלים, **אֲדַמְיָפְלֵנִי** - עד שהם חולקים **בְּשְׁבָרֵי תַּנּוּר**, **לִיּוֹפְלֵנִי** -
 42 עליהם לחלוק ככל שְׁבָרֵי הַכְּלִים **בְּעֵלְמָא** - שבעולם, ומדוע נחלקו
 43 דווקא בשברי תנור.
 44 רבא מסיק מכך שנחלקו דווקא בשברי תנור, ומבאר באיזה אופן
 45 נחלקו: **אֵלָא אָמַר רַבָּא**, **בְּשְׁבָרֵי דְהָא תַּנּוּר קְמִיּוּפְלֵנִי** - מחלוקתם
 46 היא בשבריו של תנור העשוי כעין זה שנחלקו לגביו לענין טומאה
 47 במשנה זו ושאינא כאן, **דְתַנּוּן** במשנה (כלים פ"ה מ"ד) בענין טומאת תנור,
 48 **נִתְּנוּ** לתנור **עַל פִּי הַבּוֹר אוֹ עַל פִּי הַדּוֹת** - חפירה הממוקדת בכותל
 49 אבנים, **וְנִתְּן שָׁם** בין דפנות התנור לדפנות הבור **אֶבֶן**, ודחקה שם,
 50 כדי שיעמוד התנור באויר הסמוך לבור ולא יפול לבור. נחלקו
 51 התנאים והנאם תנור כזה מקבל טומאה או לא. **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**, **אִם**
 52 **הַתַּנּוּר מוֹחַס בְּאוֹפֵן** שכאשר סומק את הבור **מִלְמַטָּה**, עולה החום אל
 53 התנור **וְהוּא נִפְסָק מִלְמַטָּה**, דהיינו שמועיר אש בקרקע הבור ומנחם
 54 את התנור סמוך לדפנות הבור, ואינו צריך לתת בנייהם אלא אבן
 55 דקה, ואין האויר שביניהם ניכר עד שיעכב את חומו של ההיסק
 56 מלעלות לתנור, אלא יועילו דפנות הבור להחזיק את חומו עד
 57 שמגיע לתנור, מכיון שהתנור קרוב לקרקע הבור, **טַמְאָא** - מקבל
 58 טומאה, **וְאִם לֹא**, שאינן התנור ניסוק בהיסק הבור, אלא צריך

59 להסיקו מתוכו כשאר התנורים, אינו מקבל טומאה, ואם נגע בו דבר
 60 המטמא מְהוּר. **וְהַכְּמִים אֲמֹרִים**, הוֹאֵיל וְכַבֵּר הוֹסֵק הַתַּנּוּר, ואינו
 61 תנור חדש שעדיין לא השתמשו בו, **מְקַבֵּל מְקוֹם טַמְאָא** - טמא בכל
 62 אופן שהוסק, בין בהיסק הבור ובין בהיסק מתוכו.
 63 הגמרא מבארת במה נחלקו רבי יהודה וחכמים: **וּבְמֵאֵי קְמִיּוּפְלֵנִי** -
 64 ובמה נחלקו, **בְּהָא קְרָא** - בדרשת פסוק זה (ויקרא י"א לה) **תַּנּוּר וְכִירִים**
 65 **וְיֹתֵץ טַמְאִים הֵם וְטַמְאִים יְהִיו לָכֶם**, כלומר תנור וכיריים שנטמאו
 66 יותצו. ונחלקו ביצד לדרוש זאת, **רַבִּי יְהוּדָה סָבַר**, שמהלשון **וְיֹתֵץ**,
 67 שהיא לשון השייכת בהריסת דבר המחובר לקרקע, למדים שדווקא
 68 **מְהוּסַר נְתִיצָה** - תנור שיש לו חיבור לקרקע או קרוב להיות מחובר
 69 ושייכת בו נתיצה **טַמְאָא** - ראוי לקבל טומאה, וכשהתנור ניסוק על
 70 ידי היסק הבור הרי הוא קרוב להיות מחובר, אך תנור שאין לו חיבור
 71 לקרקע ואף אינו קרוב אליה **שְׂאִינָן** הוא **מְהוּסַר נְתִיצָה**, כלומר שאין
 72 שייכת בו לשון נתיצה, כי כל שאינו קרוב לקרקע אין יותר נתוץ מזה,
 73 ולא ניתן לקיים בו 'תנור וכיריים יותץ', **מְהוּר. וְרַבִּנָן סָבְרִי** - וחכמים
 74 סוברים, שכיון שנאמר בכפילות **וְטַמְאִים יְהִיו לָכֶם** לאחר שנאמר
 75 'טַמְאִים הֵם', למדים לרבות שתנור וכיריים טמאים **מְקַבֵּל מְקוֹם** - בכל
 76 אופן, וגם תנור שאינו מתוקן לגמרי ואין לו חיבור לקרקע, והוא אף
 77 רחוק מן הקרקע.
 78 הגמרא מבארת מה דורשים חכמים בתיבה שממנה למד רבי יהודה
 79 את שיטתו. שואלת הגמרא: **וְרַבִּנָן נִמְי'** - וגם לחכמים שחלקו בזה על
 80 רבי יהודה, **הַכְּתִיב** - הרי נאמר בפסוק **וְיֹתֵץ**, וכיצד יבארו לשון זו
 81 לשיטתם. משיבה הגמרא: **הֵהוּא** - מה שנאמר **וְיֹתֵץ** לא בא ללמדנו
 82 קולא, שתנור שאין שייכת בו נתיצה דהיינו כשאינו בנוי ומחובר
 83 לקרקע ונחשב כנתוץ כבר, אינו מקבל טומאה, שהרי כבר כפל
 84 הכתוב **טַמְאִים יְהִיו לָכֶם** לרבותו לטומאה, אלא **וְיֹתֵץ** בא **לְאִירָף**
 85 **גִּיסָא** - לצד השני, כלומר ללמדנו חומרא, שאף תנור המחובר
 86 לקרקע מקבל טומאה, והצורך הכתוב להשמיענו זאת, **דְּסָלְקָא**
 87 **דְּעֵתָף אֲמִינָא** - שכן היה עולה בדעתך לומר, **שְׁכִינָן דְּתַבְרִיָּה**
 88 **בְּאֲרַעָא** - שחיבר את התנור לקרקע, ככל התנורים העשויים כראוי
 89 ומחוברים לארץ, אין דינו ככלי המקבל טומאה, אלא **כְּגוֹפָא דְאֲרַעָא**
 90 **דְּמִי** - דינו כדין הקרקע עצמה. שאינה מקבלת טומאה, וכפי הדין גם
 91 בבתים המחוברים לקרקע, והתנור המחובר לקרקע לא יקבל טומאה,
 92 לכן **קָא מְשַׁמַּע לָן** - השמיענו הכתוב באומרו **וְיֹתֵץ**, שגם תנור
 93 המחובר לקרקע ששייכת בו נתיצה, מקבל טומאה.
 94 עתה מבארת הגמרא מה דורש רבי יהודה בתיבות שמהם למדו
 95 חכמים את שיטתם. שואלת הגמרא: **וְאִירָף נִמְי'** - וגם רבי יהודה
 96 שחלק על חכמים וסבר שדווקא תנור המחובר לקרקע ושייכת בו
 97 נתיצה מקבל טומאה, **הַכְּתִיב** - הרי נאמר בכפילות **וְטַמְאִים יְהִיו**
 98 **לָכֶם** לרבות, ומה בא ללמדנו. משיבה הגמרא: **הֵהוּא** - כפילות זו
 99 באה לרבות לטומאה בְּדַבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה **אָמַר שְׁמוּאֵל**, **הָאָמַר רַב**
 100 **יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל**, מְחַלְקֵת רַבִּי יְהוּדָה וחכמים, היא **בְּהִיָּסָא**
 101 **רְאִישׁוֹן** - שהסיקו בפעם הראשונה על פי הבור, שבזה סבר רבי
 102 יהודה, שתנור שהוסק כשאינו מחובר לקרקע אינו נעשה בזה כלי
 103 לקבל טומאה, **אֲבָל בְּהִיָּסָא שְׁנִי** - אם כבר הסיקו כשהוא מחובר
 104 לקרקע ונעשה שם כלי, ולאחר מכן נטלו משם ונתנו על פי הבור
 105 להסיקו ונטמא, באופן זה **אֲפִילוּ** אם אינו סמוך כלל לקרקע אלא
 106 תְּלוּי בְּצוּרָא **גְּמָל**, לא פקעה ממנו תורת קבלת טומאה, עד
 107 שישברנו, שעל כך נאמר **טַמְאִים יְהִיו לָכֶם** בכפילות. לרבות שטמא
 108 אף באופן זה.
 109 מוסיפה הגמרא: **אָמַר עוֹלָא**, ואף בהיסק **רְאִישׁוֹן**, **לְדַעַת רַבִּנָן** שלמדו
 110 מריבוי הפסוק שאין צריך שחום התנור יתקיים היטב על ידי חיבור
 111 לקרקע כדי שיקבל טומאה, אין צריך שניח את התנור על פי הבור
 112 דווקא. אלא **אֲפִילוּ** אם היה תְּלוּי בְּצוּרָא **גְּמָל**, שלא היה סמוך כלל
 113 לקרקע, מקבל טומאה.
 114 לפי זה ביאר רבא את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה לענין טלטול
 115 שברי תנור בשבת, שמדובר בתנור שאינו מחובר לקרקע, שלרבי
 116 יהודה שאינו נחשב כלי המקבל טומאה, גם אינו נחשב לכלי המותר

שבת. פרק שבעה עשר – כל הכלים דף קכה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנז תוספות

1 **אם** זרקוהו מבועד יום. השתא לא פריך אלא מעתה זרק לגלימא מבעוד יום, דכיון דלא
2 היה מוכן מבעוד יום – ליכא לדמוי לגלימי:
3 **מהצלת** גופה למאי חזיא. לרווחא דמילתא מפרש הכי, אע"ג דלא בעי מעין מלאכה
4 ראשונה, כדאמר רב נחמן לעיל: חרס קטנה מותר לטעלה בחצר, משום
5 דחזיא לכסויי בה מנא:

6 **הרי** הן ככל הכלים הניטלין בחצר. לאו
7 דוקא בחצר, לרב נחמן ולרבא דשרו
8 בכרמלית ורה"ר:

9 **בשעושי** מעין מלאכה ואין עושין מעין
10 מלאכתו, הוא דנקט תנור ישן –
11 דשברי תנור חדש אין ראוי לכולם:

12 **בשברי** דהאי תנור קמפילגי, לפי תירוץ זה
13 תימה הא דנקט תנור ישן, דבהיסק
14 ראשון פליגי:

15 **כמאן** כר' אליעזר בן יעקב, היה דה"מ
16 למימר כרבי יוסי, דשרי לקמן לטלטל
17 כיוסי כלים שאין להם בית אחיזה בכלי
18 דחבריהו בארעא אלא משום דמשנת ר' אליעזר
19 בן יעקב קב ונקי:
20 ואודו

21 **אם זרקוהו מבועד יום לאשפה – אסורה. אמר בר המדורי**
22 **אמר שמואל:** קרומויות של מחצלת מותר לטלטלם בשבת.
23 **מ"ט? אמר רבא,** בר המדורי אסברא לי: מחצלת גופא
24 **למאי חזיא – לכסויי ביה עפרא,** הגי נמי חזוין לכסויי בהו
25 **מינופת.** א"ר זורא אמר רב: שירי פרומויות אסור לטלטלן
26 **בשבת.** אמר אביי: במטלניות שאין בהן ג' על ג', דלא
27 **חזוין לא לעניינים ולא לעשרים.** ת"ר: שברי תנור ישן הרי
28 **הן ככל הכלים הניטלין בחצר.** דברי ר"מ. ר' יהודה אומר:
29 **אין ניטלין.** העיד ר' יוסי משום ר"א בן יעקב: על שברי
30 **תנור ישן שניטלין בשבת, ועל פיסויו שאינו צריך בית**
31 **יד. כמאן קמפילגי? אמר אביי:** בעושי מעין מלאכה, ואין
32 **עושי מעין מלאכתן קמפילגי.** ואודא ר' יהודה לטעמיה,
33 **ור"מ לטעמיה.** מתקור לה רבא: אי הכי, אדמפילגי בשברי תנור – ליפלו בשברי פלים בעלמא!
34 **אלא אמר רבא:** בשברי דהאי תנור קמפילגי, דתנן: נתנו על פי הכור או על פי הדות ונתן שם
35 **אבן, רבי יהודה אומר:** אם מסיק מלמטה והוא נפוס מלמעלה – טמא, ואם לאו – טהור. והכמים
36 **אומרים:** הואיל והוסק מ"מ טמא, ובמאי קמפילגי – בהאי קרא: "תנור וכירים וותין טמאים הם
37 **וטמאים יהיו לכם."** רבי יהודה סבר: מחוסר נתיצה – טמא, שאין מחוסר נתיצה – טהור. ורבנן
38 **סברי:** "טמאים יהיו לכם" – מ"מ. ורבנן נמי, הכתיב "ותין!" ההוא לאידך גיסא. דסלקא דעתך
39 **אמינא:** כיון דחבריה בארעא – כגופא דארעא דמי, קמ"ל. ואידך נמי, הכתיב "טמאים יהיו לכם!"
40 **הויה בדרב יהודה אמר שמואל,** דאמר רב יהודה אמר שמואל: מחלוקת בהיסק ראשון, אבל
41 **בהיסק שני – אפילו תלוי בצואר גמל.** אמר עולא: והיסק ראשון לרבנן – אפילו תלוי בצואר גמל.
42 **מתקור לה רב אשי:** אי הכי, אדמפילגי בשברי תנור – ליפלו בתנור גופה! השתא תנור גופה –
43 **לרבי יהודה לא הוי מנא, שבריו מיפעיא?!** אלא אמר רב אשי: לעולם כדאמרן מעיקרא, ובעושה
44 **מעשה טפשא; ורבי מאיר לדבריו דרבי יהודה קאמר:** לדידי – אפילו בעושי מעין מלאכה, אלא
45 **לדודך – אודי לי מיהא דכהאי גוונא מלאכתו הוא.** ורבי יהודה – לא דמי, התם – הפסוק מבפנים,
46 **הכא – הפסוק מבחוץ, התם – מעופוד, הכא – לאו מעופוד.** "העיד ר' יוסי משום רבי אליעזר
47 **בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלין בשבת ועל פיסויו שאינו צריך בית יד."** אמר רבינא: כמאן
48 **מטלמלינן האדנא פיסוי דתנורי דמתא מחסוי דאין להם בית אחיזה, כמאן – פר"א בן יעקב.**
49 **מתני' האבן שבקירויה, אם ממלאין בה ואינה נופלת – ממלאין בה, ואם לאו – אין ממלאין בה.**
50 ומורה

1 **מבעוד יום.** גלי דעתיה מאתמול דלאו מנא הוא: קרומויות של מחצלת. שפנדור מן
2 מחצלת ושנה: בר המדורי אסברא לי. בר המדורי פירש לי טעמו של דבר: לכסות
3 **בה עפרא.** עומד לכסות בו צואה, א"כ: שלא יעלה האבק: שירי פרומויות. טליתות,
4 כדאמר בסופה (דף יא.) רמא תכילתא בפירומא דאינשי ביתיה: תנור ישן, שבר
5 הוסק, ותרסיו קשים וחוה למלאכה: הרי הן ככל
6 הכלים. לקמיה מפרש פלוגתיהו וטעמיהו:
7 **ועל פיסוי.** של תנור, שאינו צריך בית יד,
8 דכלאו בית אחיזה מטלטלין ליה. ופלוגתא היא
9 במתניתין, דאיכא למי"ד בעיני בית אחיזה: מעין
10 מלאכה. כגון לכסות בהן פי חבית: ואין עושיין
11 מעין מלאכתן. לאפות: ואודא ר"מ לטעמיה.
12 דאמר במתני' לא בעיני מעין מלאכתן: דהאי
13 תנור, העשוי קעין זה ששני במשנה זו שאני
14 מביא לה, שלא נתקן כל צרכו מתחילתו
15 ונשבר, קמפילגי: נתנו על פי הכור. תנורים
16 שלהם עשוין בקדירות גדולות ואין להם
17 שוליים, ומושיבו לארץ ומדביק טיט סביבותיו
18 לעשותו עב שחוקים חומו, והיא קרויה טפילה.
19 והיא מגעת לארץ – ומתוך כך הבל של קיים.
20 ואם נתנו על פי הכור או על פי הדות, שהיא
21 קעין בור, אלא שהבור בחפירה והדות בבנין,
22 ונתן שם אבן בינו לבין דופן הבור לרוחקו שלא
23 יפול, ויהא עומד באייר: רבי יהודה אומר.
24 אם דופנותיו למעלה קרובים לדופני הבור,
25 שלא הוצרך לתת ביניהם אלא אבן דקה,
26 ואין אייר ניכר בין דופני התנור לדופני הבור
27 שיעכב את היסק התנור, אלא יועילו לו דופני
28 הבור להחזיק את חומו. ושוליו קרובים לשולי
29 הבור, שאם מסיקין אותו מלמטה שעושיין
30 האור בבור והתנור ניסוק מלמעלה בתוכו
31 מאור דרך שוליו. או שהתנור בתוך חלל הבור
32 באייר, והיסק עולה סביב דופנותיו וניסוק
33 כגון שצדק מלמטה ורחב מלמעלה, או הבור
34 רחב מלמטה ופיו קצר טמא: ואם לאו, אלא
35 נסוק כפשא תנורים מתוקן – טהור. כדמפרש
36 טעמא, דבעיני מחוסר נתיצה, שיהא קרוב
37 להיות מחובר. וכי אינו קרוב לארץ – אין לה
38 תנור נתיב מנה, ואין לה לקיים בו "תנור וכירים
39 וותין" – דנתיצה לא שייכא אלא בבנין מחובר.
40 וכשאין מחובר, שבידה שייכא ביה: טמאים
41 הם וטמאים יהיו לכם. דכפל ביה קרא – רבוני
42 הוא, שאע"פ שאינו מתוקן כל צרכו: והוא
43 לאידך גיסא. האי "ותין" לאו לאגמורי קולא
44 אקא, ולמימר דאי ליכא לקיומי ביה נתיצה, כגון זה שאינו בני ומחובר וממילא הוא נתיב, דליהו טהור. דהדר תנא ביה קרא "וטמאים יהיו לכם" – לרבויה. אלא לאגמורי
45 חומרא אקא, דלא תימא כל התנורים העשויים כהולכתן ומחוברים לארץ הרי הן כשאר בתים, וכקרקע דמי, הואיל וחברן ולא לקבל טומאה – קמ"ל. דאע"ג דשייכא
46 ביה לשון נתיצה, כלומר דמחובר הוא – טמא, וכ"ש (א) דמחוסר נתיצה: בהיסק ראשון, שלא הוסק מעולם. והיסק ראשון שנתלקו בו – דההוא משיי ליה כלי, כדתנן במס'
47 כלים (פ"ה): איזהו גמר מלאכתו – משיסקנו לאפות בו סופגנין, ובהיה פליג ר' יהודה, ואמר דאינו ראוי ליעשות כלי: אבל בהיסק שני, שמתחלה נעשה כשאר תנורים מחובר
48 לארץ או לאבן עב, והוסק שם ונעשה כלי, וסוף נטלו משם ונתנו על פי הבור וכאן נטמא – מודה ר' יהודה דאיתרבאי מ"וטמאים יהיו לכם": ואפילו תלוי בצואר גמל. אא"כ
49 חלקו כדן טהרת תנור, שצריך לטבול אף את חרסו, ואינו נטהר בנטילתו שלם ממקומו: אמר עולא היסק ראשון לרבנן, דאמרי מריבי דקרא, ואע"ג דאין הבל שלו מתקיים
50 יפה – מקבל טומאה, לא תימא "נתנו ע"פ הבור" דוקא, אלא אפילו תלאו בצואר גמל והוסק שם היסק ראשון – טמא: מתקור לה רב אשי. אדרבא, דאוקי פלוגתא דטלטול
51 שברי תנור ישן דלעיל בשברים דכי האי תנור דהוא גופיה לה' יהודה לאו מנא הוא: כדאמרן פיעקרא. בעושי מעין מלאכה ולא מעין מלאכתו, ושברי תנור מעליא קאמר.
52 דוקשיא לה: אמאי נקט תנור, ליפלו בשברי כלי, בהאי איצטריכא ליה, ובעושי קצת מעין מלאכת אפיה, כגון מעשה טפשא = רעפים שקורין טובל"ש, שמסיקין אותם ואופין
53 בהן. כך שברים אלו רחבים, ומיהו, אין להן תוך להסיקם מבפנים אלא מבחוץ כרעפים. ולא משום דבעי ר' מאיר מעין מלאכתו, אלא משום דרבי יהודה נקט לה: ור"מ לדבריו
54 דר' יהודה, נקט תנור, וקאמר: לדידי אפילו עושיין מעין מלאכה, כדאמר במתניתין: מעופוד, בתנור אופין מעופוד, שהפת דבוקה בדופני התנור ועומדת ואינה מוטלת בשכיבה
55 ע"ג שוליו, כרעפים שחן שוכבות על רחבן: כיוסי דתנור דמתא מחסוי דאין להם בית אחיזה, תנור, מפני שפיו למעלה יש לו כסוי, שלא יצא
56 הבל שלו. לאחר שהדביק בו הפת מכסהו: מתני' האבן שבקירויה, דלעת בישה חלולה, וממלאין בה מים, ומתוך שהיא קלה – אינה שואבת, אלא צפה, ונותנין בה אבן
57 להכבידה: אם ממלאין בה ואינה נופלת, שקשורה יפה לפי הקירויה – שוין כלי: ואם לאו, הרי היא כשאר אבנים, ואין מטלטל את הקירויה, דשוין בסיס לאבן שחושא:
ומורה

1 ואודו לטעמייהו. תימה: היכי הוה רבי אסי לטעמיה? אדרבה פליגי, דהבא קאמר ר' אסי:
 2 נעשה כיוסי לחבית בהנחה גרידא, בלא שום מעשה. וגבי נדבך אמר ר' אסי: צאו
 3 ושפספום אמר לון, דדיינו מעשה שהצריכון רבי. ועוד קשה גבי נדבך קאמר דסני בשפשוף,
 4 ולקמן גבי כיוסי כלים א"ר אסי א"ר יוחנן. והוא שיש בהם תורת כליו ויש לומר: דכיוסי
 5 חבית סגי לה בהנחה, שדרבו לעשותו כל דהו,
 6 דלא בעי תיקון ומעשה גמור כשאר כיוסי כלים.
 7 ונדבך של אבן מוסות ומרובע לבנין – סגי ליה
 8 בשפשוף שאין צריך עוד תיקון. ומ"מ הוי ר' אסי
 9 לטעמיה, דכי היכי דמיקל רבי אסי גבי נדבך –
 10 ה"נ הבא. והא דקאמר ר' אסי בפרק "במה
 11 טומנין" (לעיל דף ג.) חריות של דקל – ישב אע"פ
 12 שלא קשה להם רב אשי גרסין, אי נמי: ראוין
 13 להו לישביה טפי מאבנים:
 14 **הבל מודים** שאין עושין אהל עראי
 15 בתחלה. פי' בוקני: דלא אסיר אהל אלא
 16 למעלה בגג. אבל בדפנות לא, כדמוכח בעובדא
 17 דשמואל ביכל גות" (עירובין דף צד.) דאיתמר:
 18 חצר כותל כההוא חצר, נפל גודא דביני בני. אמר
 19 בר' אבות, ושמואל אמר: זה מטלטל עד עיקר
 20 המדיצה וזה מטלטל עד עיקר המחיצה. והא
 21 דרב לאו בפרשור איתמר אלא מכללא. דשמואל
 22 הוה יתיב בההוא חצר, נפל גודא דביני בני. אמר
 23 להו שמואל: שקולו גלימא נגדי ליה, אחרוניו
 24 רב לאפיה כו'. ושמואל למה ליה למיעבד הכי?
 25 האמר זה מטלטל עד עיקר המחיצה כו' –
 26 שמואל לצניעותא בעלמא הוה דעבד. אלמא
 27 משמע דאהל דדפנות שרי למיעבד הכי. ורב
 28 שהיה מקפיד – לאו משום עשיית אהל דשרי,
 29 כדפרישה, אלא הוה קפיד אמאי דהוה מטלטלין
 30 גלימא ד' אמות בחצר. וקשה: דע"כ שייך איסור
 31 אהל אפילו בדפנות, כדאיתא בעירובין בפרק "מן
 32 שרשיאורו" (דף מז. ושם) גבי עשיית דופן
 33 סוכה, דפריך התם: והאמר רבה בר בר חנה אמר
 34 רבי יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי
 35 בתחילתו ומשני: הא בדופן שלישית, והא בדופן
 36 רביעית. אלא נראה לר"ת: דשפיר שייך בדפנות
 37 אהל היבא דמחיצה מועלת להיתר, ולהכי בדופן
 38 שלישית דחייב מחיצה ומכשר ליה לסוכה –
 39 חשיב עשיית אהל בתחלה. אבל דופן רביעית –
 40 אינה אלא תוספת בעלמא, הואיל וכבר הסוכה
 41 היתה כשרה. ועיקר פלוגתין דר"א ורבנן איתא
 42 באהל כבעשיית דופן. דפקק החלון משמע בחלון
 43 שכבותר, דאי בגג מיירי – הוה ליה למימר
 44 ארובה, כמו ששנינו: משליץ פירות דרך ארובה
 45 (ביצה דף לה.) ומיהו, באהל שבגג נמי פליגי,
 46 כדמוכח לקמן בפרק "תולין" (דף קלז.) דמיית
 47 חך גבי תליית משמרת שהיא בגג עץ. וכן משמע
 48 בפרק בתרא דעירובין (דף קכב.) דאמר: הנהו
 49 דיברי דהוה בי רב הונא ביממא בעו טולא.
 50 ובליילא בעו אירא. אתא לקמיה דרב, אמר ליה:
 51 כרוך בדיאי ושירי בה טפה, דלמחר אהו מוסיף
 52 על אהל עראי ומותר. ומשמע דהיינו נמי תוספת
 53 ועובדא דשמואל

1 **זמורה שהיא קשורה בטיפח** – ממלאין בה בשבת. פקק
 2 החלון, ר"א אומר: בזמן שהיא קשורה ותלוי – פוקקין בו,
 3 ואם לאו – אין פוקקין בו. וחכ"א: בין כך ובין כך פוקקין
 4 בו. גמ' תנן התם: אבן שעל פי החבית מטה על צידה
 5 והיא נופלת. אמר רבה א"ר אמי א"ר יוחנן: לא שנו אלא
 6 בשוכת, אבל במניח – נעשה בסיס לדבר האסור. ורב
 7 יוסף א"ר א"ר א"ר יוחנן: לא שנו אלא בשוכת, אבל במניח
 8 – נעשה בסיס להחבית. אמר רבה: מותרין אשמעתין
 9 "האבן שבקירוייה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין
 10 בה" ולא היא, התם פיון דהרקה – שוין דופן. אמר
 11 רב יוסף: ומותרין אשמעתין אם לאו אין ממלאין בה!
 12 ולא היא, התם פיון דלא הרקה – בטולי בטלה. במאי
 13 קמיפלגי? מר סבר: בעיני מעשה, ומר סבר: לא בעיני
 14 מעשה. ואודו לטעמייהו: דכי אתא רב דימי א"ר הנינא
 15 ואמרי לה א"ר ירמא א"ר הנינא: פעם אחת הלך רבי
 16 למקום אחד ומצא נדבך של אבנים, ואמר לתלמידיו: צאו
 17 וחשבו כדו שגשבו עליהן למחר, ולא הצריכון רבי למעשה.
 18 ור' יוחנן אמר: הצריכון רבי למעשה. מאי אמר להו? רבי
 19 אמי אמר: צאו ולמרום אמר להו. רבי אסי אמר: צאו
 20 ושפספום אמר להו. איתמר, ר' יוסי בן שאול אמר: סוואר
 21 של קורות הוה, ור' יוחנן בן שאול אמר: גשוש של ספינה
 22 הוה. מ"ד גשוש – כ"ש סוואר, ומ"ד סוואר, אבל גשוש
 23 – קפיד עליה. זמורה שהיא קשורה כו". קשורה – אין,
 24 לא קשורה – לא, לימא מתניתין דלא כרשב"ג, דתניא:
 25 חריות של דקל שגדרו לעצים ונמלך עליהן לישבה – צריך
 26 לקשור, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין צריך לקשור.
 27 אמר רב ששת: אפי' תימא רשב"ג, הכא במאי עסקינן –
 28 במחוברת באביה. אי הכי קא משתמש במחובר לקרקע!
 29 למטה מוג'. רב אשי אמר: אפי' תימא בתלושה, גזירה
 30 שמיא יקטום. פקק החלון כו". אמר רבה בר בר חנה א"ר
 31 יוחנן: הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה כו"מ,
 32 וא"צ לומר בשבת. לא נחלקו אלא להוסיף, שר"א אומר:
 33 אין מוסיפין כו"מ, וא"צ לומר בשבת. וחכ"א: מוסיפין
 34 בשבת, וא"צ לומר כו"מ. וחכ"א: בין כך ובין כך פוקקין
 35 בו". מאי "בין כך ובין כך"? אמר ר' אבא אמר רב פהנא:
 36 אבן

משתמש במחובר. ואפילו קשורה מבעוד יום ליתטר: לטפח מוג'. סמוך לקרקע, ובגון
 לשאוב מן המעין שאינו עמוק. ומותר להשתמש באילן למטה מג' כדאמרי' בפרק
 בתרא דעירובין (דף צט.) הוי שרשיו גבוהין מן הארץ ג' – לא ישב עליהם: גזירה

דכל
 שמיא יקטום. שמיא למחר תהיה לו ארובה ויקטמנה, מתוך שהיא רכה ונוחה לקטום, ונמצא עושה כלי, וחיבב משום מכה בפטיש. אבל בחריות לישביה ליבא למיגור הכי,
 להלך במחשבה סגי: שאין עושין אהל עראי. לפרוס מחצלת על ד' מחיצות או על ד' קונדסים להיות צל לאהל מן החמה. ודוקא גג, אבל מחיצה – לאו אהל הוא, ושרי
 לפרוסה לצניעות. כדאמרי' עירובין (ר' צד.) בעובדא דשמואל. ופקק החלון דמתני' – משום דבגין קבוע הוא. ומיחזי כמסויף על הבנין: להוסיף. בגון שהיה מחצלת פרוסה
 עליון וברוכה, ונשאר בה איר, ולמחר פושטה. דומיא דפקק, דמוסיף בעלמא הוא:

1 זמורה. של גפן: שהיא קשורה בטיפח. פקק
 2 בה. דשוקא כלי להך זמורה: ותלוי. שאינו נגדר בארץ, שהחבל שהוא קשור בו אינו
 3 מגיע לארץ: אין פוקקין בו. דמיחזי כמסויף על הבנין: בין כך ובין כך. כגמרא מפרש
 4 לה: גמ' תנן התם. לקמן בדיאי מסכתא: האבן שעל פי החבית. והצריך לטול מן
 5 היין שבתוכה: מטה. החבית על צדה, והיא
 6 נופלת: לא שנו. ומותר לטלטל החבית והאבן
 7 עליה. דקתני: ואם היתה בין חביות, שריא
 8 להטותה שם שלא תפול האבן על החבית
 9 שבצדה – מנגייה ומטה על צדה והיא נופלת:
 10 בשוכת. האבן עליה שלא במתכין: אבל
 11 במניח נעשית. החבית כיוסי לאבן, שהיא
 12 דבר האיסור, ואין משתלט את החבית: ורב
 13 יוסף א"ר א"ר אסי. לקולא אמר ר' יוחנן: לא שנו
 14 דהוצרך להטות את החבית ולא ניתן לטלטל
 15 האבן להדיא: אלא בשוכת. דלא נתכין
 16 לעשותה כלי: אבל במניח נעשה. האבן כיוסי
 17 לחבית, ומגלה אותה בדרך: אשמעתין. על
 18 שמועה שלי, שאמרתני במניח אין האבן
 19 נעשה כלי: ממלאין בה. אלא אבן נעשה
 20 כלי. דהרקה. ששקרה יפה: ואם לאו אין
 21 ממלאין. ולא אמרינן נעשה כלי בהנחה
 22 בעלמא. וקשיא לדידי, דאמרי לעיל במניח
 23 נעשה כיוסי לחבית: ולא היא. לא קשיא ליה
 24 דהתם הואיל ובלא קשיא לא חזיא
 25 למלאות, דהא נקלה, והאי לאו הרקה –
 26 בטולי בטלה מתורת כלי, גלי דעתיה דלא
 27 חשיב ליה. אבל כיוסי חבית – הנחה משויא
 28 ליה כלי: ואודו לטעמייהו. ר' אמי ור' אסי:
 29 נדבך של אבנים. אבנים סדורות ומקוצות
 30 לבנין: מאי אמר להו. מאי מעשה הצריכון
 31 לרבי יוחנן: צאו ולמרום. סדרו אותם
 32 וחשיבוהו, כדי שלא נצטרך ליגע קדם למחר.
 33 לפי שאין הומנה במעשה וכל דהוה מועלת
 34 לאבן לעשותה כלי. ור' אמי לטעמיה. דאמר
 35 לעיל: אין אבן נעשית כלי בהנחה: למרום.
 36 כדאמרי' במיר' (דף יב.) עושה להם למודים.
 37 לסדר נסרים על פי הבור: ושפספום. מן
 38 הטיט, שיהו גאות לישב. ולמחר תלמודם.
 39 דבמעשה כל דהוה נעשה כלי: סוואר של
 40 קורות הוה, ולא אבנים: סוואר. סדר של
 41 קורות חדשות שמסדרין אותן לבנין כדי שלא
 42 יתעקמו: גשוש. עץ ארוך שמוגשים בו המים
 43 לפני הספינה, לידע שהוא בעומקו, שתוכל
 44 ספינה להלך בקו: קפיד עליה. שלא יתעקם,
 45 ומיחזי ליה מקום ומקצה ליה בדיים. ואפי'
 46 לר"ש אסור לטלטלו, דמקצה מחמת חסרון
 47 כיוס אפי' ר"ש מודה: שאינה קשורה לא.
 48 ואפי' יש עקמומית בראשה בעין מזלג,
 49 שראוי לתלות בה טפח ולמלאות וחישב
 50 עליה: שגדרו לעצים. שחתכו להסיק: צריך
 51 לקשור. מעש: באביה. בגג: והא קא

משתמש במחובר. ואפילו קשורה מבעוד יום ליתטר: לטפח מוג'. סמוך לקרקע, ובגון
 לשאוב מן המעין שאינו עמוק. ומותר להשתמש באילן למטה מג' כדאמרי' בפרק
 בתרא דעירובין (דף צט.) הוי שרשיו גבוהין מן הארץ ג' – לא ישב עליהם: גזירה
 דכל
 שמיא יקטום. שמיא למחר תהיה לו ארובה ויקטמנה, מתוך שהיא רכה ונוחה לקטום, ונמצא עושה כלי, וחיבב משום מכה בפטיש. אבל בחריות לישביה ליבא למיגור הכי,
 להלך במחשבה סגי: שאין עושין אהל עראי. לפרוס מחצלת על ד' מחיצות או על ד' קונדסים להיות צל לאהל מן החמה. ודוקא גג, אבל מחיצה – לאו אהל הוא, ושרי
 לפרוסה לצניעות. כדאמרי' עירובין (ר' צד.) בעובדא דשמואל. ופקק החלון דמתני' – משום דבגין קבוע הוא. ומיחזי כמסויף על הבנין: להוסיף. בגון שהיה מחצלת פרוסה
 עליון וברוכה, ונשאר בה איר, ולמחר פושטה. דומיא דפקק, דמוסיף בעלמא הוא:

משתמש במחובר. ואפילו קשורה מבעוד יום ליתטר: לטפח מוג'. סמוך לקרקע, ובגון
 לשאוב מן המעין שאינו עמוק. ומותר להשתמש באילן למטה מג' כדאמרי' בפרק
 בתרא דעירובין (דף צט.) הוי שרשיו גבוהין מן הארץ ג' – לא ישב עליהם: גזירה

דכל
 שמיא יקטום. שמיא למחר תהיה לו ארובה ויקטמנה, מתוך שהיא רכה ונוחה לקטום, ונמצא עושה כלי, וחיבב משום מכה בפטיש. אבל בחריות לישביה ליבא למיגור הכי,
 להלך במחשבה סגי: שאין עושין אהל עראי. לפרוס מחצלת על ד' מחיצות או על ד' קונדסים להיות צל לאהל מן החמה. ודוקא גג, אבל מחיצה – לאו אהל הוא, ושרי
 לפרוסה לצניעות. כדאמרי' עירובין (ר' צד.) בעובדא דשמואל. ופקק החלון דמתני' – משום דבגין קבוע הוא. ומיחזי כמסויף על הבנין: להוסיף. בגון שהיה מחצלת פרוסה
 עליון וברוכה, ונשאר בה איר, ולמחר פושטה. דומיא דפקק, דמוסיף בעלמא הוא:

מעשה חשוב של תיקון והכנה לשימוש, ועל כן אבן שהניחה על פי החבית אסורה בטלטול, שהרי לא עשה בה מעשה חשוב לייחודה לשימושה. וזכר – ורבי אסי סבר, לא פְּעִינָן מַעֲשֵׂה – אין צריכים מעשה חשוב לייחד את המוקצה לשימוש, אלא די בהכנה מועטת של הנחת האבן על פי החבית כדי לעשותה כלי ולהתירה בטלטול. הגמרא מביאה שרבי אמי ורבי אסי כבר נחלקו בנידון זה במקום אחר: וְאָדְרוּ לְמַעֲמִיּהוּ – רבי אמי ורבי אסי שנחלקו האם צריך מעשה חשוב כדי להתיר מוקצה בטלטול, הלכו בזה לשיטתם. דְּכִי אָתָּא – כאשר באו רב דיימי מארץ ישראל לבבל אמר שמועה זו, אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא, וְאָמַר רַבִּי יוֹרְאָה אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא, פְּעַם אַחַת הִלָּךְ רַבִּי לְמַקּוֹם אַחֵד בערב שבת, וּמִצָּדָה נִדְרָךְ – שורח) שֶׁל אֲבָנִים המסודרות לצורך בנין, וְאָמַר לְתַלְמִידָיו, צָאוּ הַיּוֹם וְחִשְׁבוּ עֲלֵיהֶן לִיחֲדָן לִישִׁיבָה, כְּדִי שְׁנֻשָׁב עֲלֵיהֶן לְמַחֵר – שנוכל לטלטלן בשבת ולסדרן לצורך ישיבתנו, וְלֹא הִצְרִיכֶן רַבִּי לְמַעֲשֵׂה הַכְּנָה באבנים אלו. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הִצְרִיכֶן רַבִּי לְמַעֲשֵׂה מִבְּרַת הַגְּמָרָא: לשיטת רבי יוחנן, מֵאֵי אָמַר לְהוּ רַבִּי תַלְמִידֵי לַעֲשׂוֹת כְּדִי לְהַתִּיר אֶת הַיְשִׁיבָה עַל הָאֲבָנִים. מביאה הגמרא שנחלקו בזה תלמידיו: רַבִּי אֲמִי אָמַר, צָאוּ וְלְמִדּוֹם אָמַר לְהוּ – כך אמר להם רבי, צאו עתה וסדרו את האבנים במקומן, כדי שנוכל מחר לטלטלן עליהם בלי צורך לטלטלן. ולשיטת רבי אמי באמת לא הותרו האבנים בטלטול, כיון שאי אפשר להחשיבן ככלי בלא לעשות בהן מעשה חשוב. אך רַבִּי אֲסִי אָמַר, צָאוּ וְשִׁפְשְׁפוּם אָמַר לְהוּ – כך אמר להם רבי, שפשוף את האבנים מן הטיט שעליהן כדי שיהיו נאות יותר לשייבה, ובוזו הן יחשבו ככלים ונוכל לסדרן לשייבה בשבת. ואף ששפשוף האבנים אינו מעשה הכנה חשוב, סובר רבי אסי שדי במעשה כלשהו כדי להחשיב אבן ככלי. נמצא שאף שם נחלקו רבי אמי ורבי אסי האם אבן נעשית כלי בהכנה מועטת, כמחלוקתם בהנחת אבן על פי החבית.

הגמרא מביאה דעות נוספות במעשה זה: אֵיתָּמַר, רַבִּי יוֹסֵף בֶּן שְׂאוּל אָמַר, לא נבדק של אבנים היה המעשה, אלא סוֹאֵר שֶׁל קוֹרוֹת הָיָה זה בקורות חדשות המיועדות לבנין, ומסודרות על הארץ כדי שלא יתעקמו. וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן שְׂאוּל אָמַר, גִּישׁוּשׁ שֶׁל סְפִינָה הָיָה – המעשה היה בעץ ארוך שמגששים בו לפני הספינה ובודקים את עומק המים, לדעת אם תוכל הספינה לעבור בהם.

הגמרא מבארת שאין זו רק מחלוקת בפרטי המעשה, אלא יש כאן אף מחלוקת להלכה: לְמַאֲן דְּאָמַר שְׁבַגְשׁוּשׁ הִיָּה הַמַּעֲשֵׂה, ואף שהוא עלול להתקלקל יותר התיר רבי לטלטלו על ידי הכנה מועטת. כָּל שֶׁבֶן שאף בסוֹאֵר של קורות הדין כן, כיון שמקפידים עליהם פחות מגשוש. וְלְמַאֲן דְּאָמַר שְׁבַגְשׁוּשׁ הִיָּה בסוֹאֵר של קורות, דווקא סוֹאֵר התיר רבי לטלטל בהכנה מועטת, אֲבָל גִּישׁוּשׁ קְפִיד עֲלֵיהֶּ – בעליו מקפיד עליו ביותר שלא יתעקם, ומייחד לו מקום לשמרו ומקצה אותו בידים שלא ישתמש בו לדבר אחר, ועל כן אין הוא מותר בטלטול אלא אם נעשה בו מעשה הכנה חשוב.

שנינו במשנה: וְמוֹרָה שְׁהִיא קְשׁוּרָה בּוֹ בטפיח ממלאין בה בשבת. מדייקת הגמרא: אם הזמורה קְשׁוּרָה לטפיח מבעוד יום, אִין – אבן ממלאים בה, כיון שעשה בה מעשה להחשיבה ככלי. אך אם הזמורה לֹא קְשׁוּרָה, אף אם אפשר לתלות בה את הטפיח בלא קשירה, וחשב מערב שבת שרוצה לשאוב בה, לֹא ממלאים בה כיון שהיא מוקצה מחמת גופו, ואין המחשבה מועילה להחשיבה ככלי.

מבררת הגמרא: לִימָא מְתַנְתִּין – שמה נאמר שמשנתנו הסוברת שאין לטלטל מוקצה בה לא הכינוהו על ידי מעשה, היא דְּלֹא כְּרַבְּנֵן שְׂמַעוּן בֶּן נְמִלְיָאֵל, המתיר לטלטל מוקצה אף אם ייחדוהו רק במחשבה. דְּתַנְיָא, תְּרִיּוֹת שֶׁל דְּקָל – ענפי דקל יבשים שְׂנִדְרֵן לְעִצִּים – שחתכן כדי להשתמש בהן להסקה, והרי הן מוקצה מחמת גופן, וְנִמְלָךְ עֲלֵיהֶן – ולאחר מכן חזר בו ורוצה להשתמש בהן לִישִׁיבָה, צְרִיךְ לְקַשׁוֹר אותן יחד מערב שבת (בדרך חריות העומדות לשייבה) כדי להחשיבן כמושב ולהתירן בטלטול, אבל אם לא קשרן הן

1 וְמוֹרָה – ענף של גפן שְׁהִיא קְשׁוּרָה מערב שבת בְּמַטְפִּיחַ – כלי שזואבים בו מים מן הבור או מן המעיין, ועל ידי הזמורה מורידים את הטפיח לתוך המים, מְמַלְאִין בָּהּ בְּשִׁפְתָּהּ, כיון שעשאה כלי. המשנה מביאה מחלוקת בידינו תוספת ארעי לאהל בשבת: פְּקַקְהּ המשמש לסתימת החלון, ומכניסים או מוציאים אותו תמיד כפי הצורך. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בְּזַמְנֵן שְׁהִיא קְשׁוּרָה בחבל מלמעלה וְתַלְוֵי באויר, והיינו שהחבל קצר ואינו מגיע עד הארץ, פּוֹקְקִין בּוֹ בשבת. וְאִם לֹא – ואם אינו תלוי באויר אלא נגרר על הארץ, אף שהוא קשור אִין פּוֹקְקִין בּוֹ, כיון שאין להוסיף על אהל בשבת אפילו תוספת ארעי. וְחֲכָמִים אָמְרִים, בֵּין כָּה וּבֵין כָּה פּוֹקְקִין בּוֹ.

גמרא

12 הגמרא מביאה ממשנה להלן דין השייך למשנתנו: הֲנֵן הָתָם (להלן קמ"ב), אֲנֵן שְׂמוֹנַחַת עַל פִּי הַחֲבִית בשבת, וצריך להוציא יין מן החבית ואינו יכול מפני האבן האסורה בטלטול, כיצד יעשה, מַטָּה – מטה את החבית על צִדְדָה, וְהִיא (האבן) נּוֹפֶלֶת מֵאֲלֵיהָ. ובהמשך המשנה שם מבואר, שאם היתה החבית מונחת בין חביות אחרות, ורושש שאם ינער שם את האבן הן יכולות להשבר, מותר לו אף להגביה את החבית כשהאבן עליה למקום אחר, ושם יטנה על צידה. הגמרא מביאה מחלוקת בין תלמידי רבי יוחנן בביאור משנה זו: אָמַר רַבְּהִי, אָמַר רַבִּי אֲמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ בסוף המשנה שמוותר להגביה את החבית עם האבן, אֲלֵא בְּשׁוֹבְתָהּ מערב שבת את האבן על החבית שלא במתכוון, שבאופן זה אין החבית נעשית 'בסיס לדבר האסור', שהרי לא התכוין לעשותה בסיס לאבן. אֲבָל בְּמַנְיָה את האבן מדעתו ורצה שתהיה מונחת שם בשבת, אף אם היתה כוונתו שתשמש האבן ככיסוי לחבית, נַעֲשֶׂה בְּסִים לְדַבְּרָה הָאֲסוּרָה – נעשית החבית בסיס לאבן שהיא מוקצה, ועל כן אף החבית עצמה אסורה בטלטול.

28 וְרַב יוֹסֵף אמר שמועה זו בשם תלמיד אחר של רבי יוחנן, ובאופן אחר, אָמַר רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ שצריך להטות החבית ואסור ליטול את האבן בידי, אֲלֵא בְּשׁוֹבְתָהּ את האבן מערב שבת על פי החבית, ולא התכוין לעשותה כלי. אֲבָל בְּמַנְיָה את האבן שם מדעתו כדי שתכסה את החבית, נַעֲשֶׂה הָאֲבָן בְּיַסוּי הַחֲבִית, ודינה ככלי שמוותר ליטלו בידים.

34 רבה מקשה על דברי עצמו: אָמַר רַבְּהִי, מוֹתְבִינֵן אֲשַׁמְעֵתִין – יש לי להקשות על שמועתי ממה ששינונו במשנתנו, הֲאֵנֵן שְׂבַגְשׁוּשׁוֹת, אִם מְמַלְאִין בָּהּ מִיָּם וְהָאֲבָן אֵינָה נּוֹפֶלֶת, מְמַלְאִין בָּהּ בשבת. ולכאורה מוכח שאבן שייחודה להשתמש בה נעשית כלי ומותרת בטלטול, ואם כן יש להתיר גם אבן המונחת על פי החבית לכסותה. מתרץ רבה: וְלֹא הִיא – אין זו קושיא, דְּהָתָם בקירייה, בֵּינָן דְּהִרְקָה – שקשר את האבן אל הקירייה היטב, שְׂוִיא דוֹפֵן – החשיב בזה את האבן כדופן הכלי, אבל בהנחה בלבד לא נעשית האבן כלי, ועל כן אבן המונחת על פי החבית אינה מותרת על ידי כך בטלטול.

43 רב יוסף מקשה על דברי עצמו: אָמַר רַב יוֹסֵף, וּמוֹתְבִינֵן אֲשַׁמְעֵתִין – ואף על שמועתי יש להקשות ממה ששינונו בהמשך המשנה, אִם לֹא – אם אין האבן קשורה היטב לקירייה ונופלת בשעת מילוי המים, אִין מְמַלְאִין בָּהּ בשבת, ולכאורה מוכח שאבן אינה נעשית כלי בהנחה בלבד, ואם כן קשה על שיטתי שאבן המונחת על פי החבית לכסותה נעשית בכך כלי. מתרץ רב יוסף: וְלֹא הִיא, דְּהָתָם בקירייה, אִין האבן ראויה כלל לשמש לשאיבה בלא הידוק, שהרי היא נופלת, וּבִינָן דְּלֹא הִרְקָה היטב לדופן הכלי, כְּפִיּוּלֵי בְּמַלְאָה – הוא גילה דעתו שאין האבן חשובה בעיניו להשתמש בה, וביטל אותה מלהיות כלי, אך חבית די בהנחת האבן כדי לכסותה, ועל כן בהנחה לבריה נחשבת האבן ככלי.

54 מבררת הגמרא: מֵאֵי בְּמַלְאֵי – במה נחלקו רבי אמי ורבי אסי. משיבה הגמרא: מֵר – רבי אמי סבר, שכדי לייחד מוקצה מערב שבת לעשותו ככלי ולהתירו בטלטול, פְּעִינָן מַעֲשֵׂה – צריכים לעשות בו

לנעול בו במדינה. אך רבי יהודה אומר, נגר זה שאמרת, כיון שהוא
 קשור אף במדינה מותר לנעול בו, אלא איזהו נגר שבמדינה אסור,
 כל שאינו לא קשור ולא תלוי בדלת כלל, וכשמוציאו מהחור
 שבמפתן שומטו ומניחו בקרן זוית.
 ממחלוקת תנאים זו למדנו, שאפילו רבי יהודה המיקל וסובר שאין
 צריך שיהיה הנגר תלוי, מודה הוא שאם אינו קשור אין נועלים בו
 במדינה. וכיון שהשוה רבי יוחנן את שתי המחלוקות שבפקק ובגג,
 מוכח שגם לדעת חכמים המקילים בפקק, אין פוקקים בו אם אינו
 קשור.
 רבי ירמיה מחזק את קושייתו מדברי אמורא אחר בענין זה: ועוד,
 דאמר רבי יהושע בר אבא משמיה דעילא, מאן תנא הסובר שאין
 נועלים בגג הנגר במדינה אלא אם הוא קשור ותלוי, רבי אליעזר
 היא, שאסר במשנתנו לפקוק בפקק שאינו קשור ותלוי. מדברי עולא
 משמע שרבי יהודה החולק בגג ואומר שדי בקשירה, סובר כשיטת
 חכמים החולקים על רבי אליעזר במשנתנו, וכיון שאף רבי יהודה
 מודה שצריך קשירה, מוכח שגם לשיטת חכמים אין פוקקים בפקק
 שאינו קשור, ולא נחלקו אלא על מה שהצריך רבי אליעזר שיהיה
 תלוי.
 רבי אבא משיב לרבי ירמיה: אמר ליה רבי אבא, אנה דאמרי בי האי
 תנא – מה שפירשתי את דברי חכמים להקל שאינם מצריכים אפילו
 קשירה, הוא כדברי תנא זה שאביא, דתנא, קנה שהתקינו
 ו-השומטו והכינו פצל תבית במחשבתו להיות הותה ונועל בו את
 הדלת, בזמן שהקנה קשור ותלוי בפתח וניכר בו שהוא מוכן לכך,
 הותה ונועל בו בשבת, אבל אם אין הוא קשור ותלוי, מדרבנן אין
 הותה ונועל בו מפני שנראה כבונה. אך רבן שמעון בן גמליאל
 אומר, אם הוא מתוקן, כלומר שהוכן לכך במחשבה קודם השבת,
 מותר לנעול בו אף על פי שאינו קשור כלל. וכיון שמצאנו שרבן
 שמעון בן גמליאל מתיר אף ללא קשירה, אומר לך שחכמים
 במשנתנו לגבי פקק החלון סוברים כמותו, ופירוש 'בין כך ובין כך'
 הוא בין קשור ובין אינו קשור.
 הגמרא פוסקת הלכה במחלוקת זו: אמר רב יהודה בר שילת, אמר
 רב אסי, אמר רבי יוחנן, הלכה ברבן שמעון בן גמליאל, הסובר
 שמותר לנעול בקנה אף אם לא קשרוהו כלל מבעוד יום, ואינו חושש
 שיראה כמוספג על הבנין.
 מקשה הגמרא: ומי אמר רבי יוחנן הכי – וכי יתכן שכך אמר רבי
 יוחנן, והתנן (להלן ע"ב), כל פסווי הפלים

בין קשור בין שאינו קשור, כלומר שאפילו קשירה אין צריך, והוא
 שמתוקן – ובלבד שהיה מוכן לכך מאתמול, דהיינו שחשב קודם
 השבת להשתמש בו כפקק, ועל ידי כן כבר נחשב הפקק כחלק
 מהבנין, ואינו מוסיף על הבנין כשסותם בו את החלון.
 רבי ירמיה מקשה על דברי רבי אבא: אמר ליה רבי ירמיה, מדוע
 פשטת ספק זה להקל, ולימא ו-ריאמרן, מה שפירוש בין כך ובין כך
 פוקקין בו היינו בין תלוי ובין שאינו תלוי, והוא שקשור – ובלבד
 שיהא קשור, כלומר שרבי אליעזר הצריך שיהיה הפקק קשור ותלוי,
 ואם אינו תלוי אלא נגרר בארץ אין פוקקים בו, ועל כך אמרו
 לו חכמים שאם הפקק קשור פוקקים בו אף על פי שאינו תלוי.
 רבי ירמיה מוכיח כדבריו: דאמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן,
 במחלוקת רבי אליעזר וחכמים מאן בדין פקק החלון, קה היא
 מחלוקת התנאים בענין הנגר. דתנן בעירובין (קכ), נגר – יתד
 המשמש לנעילת הדלת על ידי תקיעתו בחור שבמפתן הבית, הנגר
 – שקשור בדלת אך אינו תלוי באויר אלא נגרר על גבי הקרקע,
 נועל בו בשבת במקדש, אבל לא במדינה – מחוץ למקדש. וטעם
 החילוק, שמן התורה אין בתקיעתו איסור בונה, כיון שמשעת
 קשירתו בדלת הוא עומד ומוכן לכך, ונחשב כאילו נבנה כבר מבעוד
 יום. אך רבנן חששו שהדבר נראה כבנין כיון שאין הקשירה ניכרת,
 וגורו שלא ינעלו בו אלא אם כן הוא תלוי באויר על ידי הקשירה,
 וניכר יותר שהוא עשוי ומוכן לכך. ועל כן, בכל מקום אסור לנעול
 בו מדרבנן, אך במקדש הדבר מותר כיון ששם גזירות חכמים אינן
 נוהגות. ונגר המונח על הארץ ואינו קשור בדלת כלל, מאן וקאן
 –(במקדש ובמדינה) אסור לנעול בו, כיון שתקיעתו בחור המפתן היא
 הוספה על הבנין, ואסורה מן התורה משום מלאכת בונה.
 זו דעת תנא קמא, אך רבי יהודה אומר, נגר המונח על הארץ אף
 שאינו קשור, כיון שהכניסו מבעוד יום לנעול בו הרי הוא נחשב
 כחלק מהבנין, ואין בתקיעתו איסור מן התורה, ועל כן מותר לנעול
 בו במקדש. אך במדינה הדבר אסור מגזירת חכמים, כיון שאין ניכר
 בו כלל שהוא מוכן לכך ונראה הדבר כבנין. ונגר הנגר, כיון שקשור
 בדלת ניכר בו שהוא מוכן לכך אף שאינו תלוי, ומותר לנעול בו אף
 במדינה.
 רבי ירמיה מביא ברייתא המבארת יותר מחלוקת זו: ותנא, איזהו
 נגר הנגר שנועל בו במקדש אבל לא במדינה, דהיינו שהנעילה
 בו מותרת מן התורה אך אסורה מדרבנן, כל שקשור ותלוי וראשו
 מגיע לארץ, כלומר, אפילו נגר הקשור באופן שמצדו העליון הוא
 תלוי באויר ואינו מגיע לארץ, אם התחתון נוגע בארץ, אסור

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' ב

מחמש, ודי היה לתנא לומר 'מפנין חמש קופות'. מיישבת הגמרא:
 אמר רב חסדא, המשנה עוסקת בשני אופנים, וכך ביאורה, מה
 שאמרה 'מפנין ארבע', היינו ארבע מהמש, כלומר, אם היה באוצר
 כשיעור חמש קופות בלבד, יפנה רק ארבע מהם ולא יגמור לפנות
 את האוצר כולו, גזירה שמא יראה גומות בקרקעיתו ויבא להשוותן,
 כי פיניו האוצר לגמרי, גורם לאדם לעיין בקרקע, ויש לחשוש
 שבעינו יראה בו גומות, ויבא לתקן בידיים ולהשוותן. (איבא
 דאמרי ארבע מאוצר קמין), ומה שאמרה 'חמש' היינו מאוצר
 גדול, כלומר, אם יש הרבה קופות באוצר, אין מפנים אלא חמש,
 ומשום טירחה. ומאי – ומדי כוונת המשנה באומרה 'אבל לא את
 האוצר', הרי אי אפשר לפרש שלא יפנה את האוצר לגמרי, כי דין
 זה כבר נשמע מתחילת דבריה 'מפנין ארבע', ופירושו שדוקא 'ארבע'
 מחמש מותר, אבל לא לפנות את הכל, אלא הכוונה בזה היא, שלא
 יתחיל באוצר תחלה, שאם לא התחיל ליטול מהאוצר לפני שבת
 למאכלו או למאכל בהמתו, אסור לו לפנות כלל בשבת משום
 איסור מוקצה, ומני – ומשנתנו דעת מי היא, דעת רבי יהודה היא,
 דאית ליה – שלשיתו יש איסור מוקצה, ולכן אסרה משנתנו
 לטלטל תבואה שלא התחיל לקחת ממנה כבר בערב שבת, ואפילו
 לצורך מצוה. ושמואל אומר, לשון המשנה 'ארבע וחמש',

את מעשר [ראשון] שלא נמלה תרומתו, ולא את מעשר שני
 והקדש שלא נפדו, שכל אלו אסורים עתה באכילה ומוקצים הם,
 ולא את הלוח – מין קטנית שאינו ראוי לאכילה כשהוא חי אפילו
 לבהמה, ולא את החרדל שאינו טחון, ואינו ראוי למאכל. רבן
 שמעון בן גמליאל מתיר בלוח, מפני שהוא מאכל עורבין, ודרך
 עשירים לגדל עורבים.
 המשנה מבארת שדבר הראוי למאכל בהמה, אך סתמו אינו עומד
 לכך, מותר לטלטלו רק אם יזמינו במחשבה מערב שבת למאכל
 בהמה: חבילי קש, וחבילי עצים, וחבילי זרדים –(מין קנים
 שקוצצים אותם כשהם רכים ואוכלים אותם). אם התקין למאכל
 בהמה, כלומר, אם הזמינם לכך במחשבתו מערב שבת, מטלטלין
 אותן, ואם לאו, אין מטלטלין אותן מפני שבסתם עומדים הם
 להסקה ומוקצים הם.
 נמרא
 הגמרא מבארת את דברי המשנה 'מפנין ארבע וחמש קופות',
 ומביאה מחלוקת אמוראים בביאורם. שואלת הגמרא: השתא –
 מעתה יש לתמוה, חמש מפנין, ארבע מיבעיא – אם חמש קופות
 מפנים, וכי נצרך לומר שמותר לפנות ארבע שהוא מספר מועט

שבת. פרק שבעה עשר – כל הכלים דף קבו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קסא רש"י

1 בין קשור בו. כלומר: אפילו קשירה לא צריך; והוא שמתוקן. מוכן מאתמול לכה; 2 א"ל רבי ירמיהו. אמאי פשיט ליה מר לקולא: לימא מר. דלא פליגי רבנן אלא אתלויה. 3 דרבי אליעזר בעי קשור ותלוי. ואפילו קשור, אם ראשו נגדר לארץ, חשיב ליה רבי 4 אליעזר בשומטו מן הפרקע ובונה בו בפתחלה. ורבנן אמרי ליה: בין תלוי בין נגדר 5 פוקקין בו ובבלבד שיהא קשור: דאמר רבה בר 6 בר חנה. בתליה הוא דפליגי ולא בקשירה. 7 דמדמי לה לפלוגתא דנגר הנגדר, והתם לדברי 8 הכל קשור בעיני: נגרי. ונתן שתוקעין בחור 9 שבמפתן ונועלין בו את הדלת: הנגדר. 10 דמקפריש: שקשור בדלת, אלא שראשו נגדר 11 לארץ: נועלין בו במקדש. דכיון דקשור בו – 12 מיוחד ועומד הוא לכה, וכבר נגדה בנן זה 13 מבעוד יום, ואין בו אלא גזירת שבות מדבריהם 14 – ואין שבות במקדש: והמונח. שאינו קשור 15 כלל, אלא כשהוא שומטו מן החור מניחו ע"ג 16 קרקע. הלכה, כשתוקעו בשבת – בונה הוא. 17 ואיסורא דאורייתא הוא אף במקדש: המונח 18 מותר במקדש. דכיון דמתוקן מאתמול להכי, 19 לאו בונה הוא: שקשור ותלוי. ראשו העליון, 20 אכל ראשו התחתון מגיע לארץ: כאן תנא נגד 21 הנגדר. אסור, דבעי תרתי: ר"א היא. דאמר גבי 22 פקק החלון תרתי בעיני, מקלל דר' יהודה 23 כרבנן, אלמא רבנן קשירה בעו: כי האי תנא. 24 דאפי' קשירה לא בעי, כרבן שמעון בן גמליאל 25 דאמר מתוקן בהקמה בעלמא אע"פ שאינו 26 קשור: שהתקינו. שהמינו: אמר רב יהודה. 27

אבין קשור בין שאינו קשור, והוא שמתוקן. א"ל ר' ירמיהו: 1 ולימא מר "בין תלוי ובין שאינו תלוי הוא שקשור" – 2 דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: כמחלוקת כאן כד 3 מחלוקת בנגר הנגדר. דתנן: נגר הנגדר – נועלין בו במקדש 4 אבל לא במדינה, והמונח – כאן וכאן אסור. ר' יהודה 5 אומר: המונח – במקדש, והנגדר – במדינה. ותנאי: אוהו 6 נגר הנגדר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה – כל 7 שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ. ר' יהודה אומר: זה 8 – אף במדינה מותר, אלא אוהו שבמדינה אסור – כל 9 שאינו לא קשור ולא תלוי, ושומטו ומניחו בקרן זוית. ואמר 10 רבי יהושע בר אבא משמיה דעילאי: מאן תנא נגר הנגדר 11 – ר"א היא! א"ל: אנא דאמרי – פי האי תנא, דתנאי: 12 קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו, פומן שקשור 13 ותלוי בפתח – פותח ונועל בו, אין קשור ותלוי – אין 14 פותח ונועל בו. רשב"ג אומר: מתוקן, אע"פ שאינו קשור. 15 אמר רב יהודה בר שילת אמר רב אסי א"ר יוחנן: הלכה 16 כרשב"ג. וכו' אמר רבי יוחנן הכי? והתנן: כל פסווי הפלים 17 שיש

משום טלטול. ואפ"ה בעי ר"א קשור ותלוי, יותר משאר כלי תשמיש שדי להם בתיקונם, לפי שהם תשמיש בית. מידי דהוי אכיסוי קרקעות שהחמירו בהם להצריכם בית אחיהו, אע"ג 29 דהני משום שבות נאסר טלטולם במקדש כקנים ובמקלות דלעיל. אבל בשום בנן ליכא איסורא כלל, אפילו מדרבנן. וקשה לר"ת: מנלן דאפילו רבי אליעזר ורבנן בתוספת אהל עראי 30 כיון דאפילו בטלטול, דילמא בחד הוא דאפילוג? ותיריך ר"ת בספר הישר: דאיכא הוה ליה למנטק פלוגתיהו במילתא דלא שייכא ביה תוספת אהל, כי יהוה דגרי הנגדר. ומדנטק פלוגתא 31 בפקק החלון, דשייך ביה תוספת אהל – ש"מ דפליגי באהל. וליכא למימר דדוקא באהל פליגי, ולא בטלטול – דהא בההיא דגרי לא שייך אלא איסור טלטול – אפ"ה אפילו בה ר"א 32 ורבנן. דע"כ איבעי לן למימר דת"ק דגרי היינו ר"א. דרבנן שרו אפילו בפקק החלון כ"ש בנגר, דלא שייך איסור אהל אלא איסור טלטול. אלא ודאי בתרתי פליגי, דר"א אסר בפקק החלון 33 ומשום טלטול, בשאין תורת כלי גמור עליו. ואפי' יש עליו תורת כלי גמור, כגון שיש לו בית יד – אסור מ"מ משום תוספת אהל עראי, כיון דבטלי' בפקק, ורבנן דשרו – אפי' אין עליו 34 תורת כלי, דלית להו לא משום טלטול ולא משום אהל: ר"ב יהודה אומר בו. ובעירובין מסקינן: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה. וקשה לר"י: דהא שמואל גופיה סבר 35 לעיל בפרק "במה טומנין" (דף ג) בני חריות של דקל שגדרן לעצים. דבמחשבה בעלמא סגי, דאיתמור: רב (יהודה) אמר קשור, ושמואל אמר חושב. וקאמר התם דשמואל ס"ל כרשב"ג, 36 דאמר: חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לשיבה – א"צ לקשר. וא"כ, היכי קאמר הלכה כרבי יהודה דבעי קשירה משום איסור טלטול? דהא לא שייך איסור בנן בההיא דגרי 37 הנגדר, אלא איסור טלטול, ומשום איסור טלטול בעי רבי יהודה קשירה, כדפירשתי. וליכא לפרושי דבנגר דהבא, לאפוקי מאיסור בנן הוא דבעי קשור, אבל משום איסור טלטול 38 לא הוה בעי קשור אלא במחשבה בעלמא. כרשב"ג. א"כ, מאי קא מהדר ליה ר' אבא בר כהנא לר' ירמיה: אנא דאמרי – כי האי תנא בו. דילמא מאי דלא בעי התם רשב"ג. אלא מתוקן 39 אע"פ שאינו קשור – היינו משום דהתם ליכא אלא איסור טלטול. דהתם ודאי לא מיירי מידי בבנין, דקאמר: קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל. ומדקתני פותח ונועל – משמע שאינו 40 נועל באותו קנה עצמו, דהוה ליה למיתני שהתקינו לנעול בו. אלא משמע שהוא כעין מפתחות שלנו, שיש מהם שמושכין המנעול שברלת לכאן ולכאן – כך הקנה מושך המנעול. אבל 41 הקנה עצמו אינו במקום המנעול. א"כ פשיטא דכה"ג לא שייך בנן בהאי קנה. אלא משום איסור טלטול הוא. ומיהו, אין ראיה מזה, דבהאי קנה מיירי כדפירשתי, מדקתני פותח ונועל – 42 דהא כה"ג קתני בתוספתא: חבילי עצים וסוכה של קוצים שעשאן דלת לפירצה ולחצר, אם היו קשורות ותלויות – פותחין ונועלין בהן, לא אלו בו. מיהו, אומר ר"י: דאפילו הוה מפרש 43 ההיא דקנה שהתקינו בו דשייך ביה בנן, ובמקום מנעול הוה, ולהכי פשיט מניה רבי אבא בר כהנא דס"ל כרשב"ג, דאמר דכי הוי מתוקן אע"פ שאינו קשור – נפיק מתורת איסור בנן – 44 לא הוי אתי שפיר. (דה"א) מדקאמר הש"ס בסמוך. וב"ת הכא נמי דאיכא תורת כלי עליהן, והתנאי: חריות של דקל בו. והיכי מוכח מההיא חריות של דקל דהא דאמר מתוקן אע"פ 45 שאינו קשור היינו בלא תורת כלי, אלא במחשבה בעלמא? דלמא באיסור טלטול הוא, דלא מצריך רשב"ג אלא מחשבה, אבל באיסור בנן – הוה בעי שיתקנהו ויכניחו ויעשו בו מעשה, 46 שיהא תורת כלי עליו על כן נראה לר"י: דבהכי פליגי רבי אבא בר כהנא ורבי יוחנן ורבי יהודה דעירובין (דף קב), דאינהו סבירא להו דבההיא דגרי לא שייך אלא איסור טלטול, ואיהו 47 ס"ל דשייך בנן בנגר הנגדר. ולהכי בעי קשור – לאפוקי מאיסור בנן. והשתא אתיא שמעתין שפיר, דלא מיירי מידי באיסור בנן לא בההיא דגרי ולא בההיא דקנה, והשתא נמי ההיא 48 דקנה משום טלטול. מ"ר:

שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ. פירוש: ראשו העליון תלוי, וראשו התחתון מגיע לארץ, כדפירש בקונטרס. ונראה לרשב"א: דאפילו שני הראשים מונחים אלא קשור – 49 דשרי במקדש. והאי נדקט כהאי גוונא – לאשמעינן דאפ"ה אסור במדינה. והשתא אתי שפיר הא דתנן במשנה: והמונח – כאן וכאן אסור. היינו שאינו קשור ולא תלוי כלל. דאי 50 אמרת דוקא נקט ראשו מגיע לארץ, אבל שני הראשים מונחין בארץ – אסור במקדש אע"פ שקשור. אם כן, השתא לא הוי מונח דרבי יהודה – כמותו דתנא קמא, דמונח דרבי יהודה על 51 כרוחץ היינו שאינו לא קשור ולא תלוי, ושומטו ומניחו בקרן זוית. דאי אמרת כמו מונח דת"ק, ששני ראשים מונחים בארץ אלא שקשורין – היכי קאמר המונח במקדש? הוהו אפילו 52 במדינה שרי, דלא אסר רבי יהודה אפילו במדינה. אלא דוקא שאינו קשור כלל: 53

1 וכי תימא הבא נמי דאיכא תורת כלי עליו. פי' בקונטרס: שיהא ראי' לעשות שום
2 תשמיש אחר. ואין נראה לר"ח, כי למה יש לנו להצריך שלדבר אחר יהא ראי'. כיון
3 שראוי לדבר זה? אלא נראה לר"ח דה"פ: דאיכא תורת כלי עליו – שתיקנו ועשה בו מעשה
4 והכינו לכך. שמאלו שלך תיקנו והכינו לכך – יש תורת כלי עליו, אפילו אינו ראי' לדבר
5 אחר. כמו חרית' של דקל, שאינו ראי' לשום
6 תשמיש אלא לישיבה – אף על פי כן יבול
7 להכניס ולטלטלם בשבת. ואבנים נמי, אמרינן
8 לעיל: צאו ושיפשו. ועוד: אי תורת כלי עליהם
9 ממש צריכא למימר דכלי נטל לצורך גופו? הא
10 דאמרי' בערובין (ד' קב). נגר הגרר עשה לו
11 בית יד מהו? א"ל: בוכנא קאמרת. פירוש: ושרי.
12 לאו משום דאי לא הוה בכוכנא ע"י הבית יד הוה
13 הוה אסור, ואפילו לא חזו למילתא אחריתי; כיון
14 שתקנתו בידים לכך – היה מותר אפי' בלא בית
15 יד. אלא נראה לר"ח: הדיחה מיירי בנקמו, דאסור
16 לגיל מיני' בסמור, משום דמיחו בכוכנא. פי':
17 שנועץ הנגר בתוך הנקב שבמפתח עד בתוך
18 הארץ, כדפירש בקונטרס החם. ועלה קאי: הא
19 עשה לו בית יד, באותו נגר שבנקמו. אי נמי:
20 שמואל לטעמיה, דסבר דטעמא דרבי יהודה
21 משום בנן, אפילו בלא נעיצת נגר בארץ. וכן
22 נראה יותר, כי נקמו אין פתרונו נעיצת בארץ
23 אלא דומה שהוא מעין נשמת, רק שאינו נשמת
24 ממש, כדמוכח בבבליהא שהביא למעלה. דקתני:
25 נגר, אם נשמת כולו – אסור. נקמו – מותר. רבי
26 יהודה אומר: נקמו אע"פ שאינו נשמת. ולא נודע
27 פירוש נקמו היטב. ובירושלמי גרסינן: נגר דר'
28 אליעזר הוה קטיר בגמי, נשמת – אסור. נקמו –
29 רבי יעקב בר אבהו מורה בראשי אצבעותיו:
30 ומדבריהו למדנו שפוקקין ומודדין. ואע"ג
31 דטפיח לא מבטל ליה כמו פקק.
32 כדאמרי' בפרק "הישן" (סוכה דף כח) גבי סדין –
33 איכא למימר דמבטל ליה טפי מסדין. ולא מיצי
34 למימר נמי פקק דמצינן שאני, כדאמרי' בשילהי
35 מבבליהו (ד' קנז) גבי מרידה. דהתם לא הוי
36 איסור כל כך, אלא משום דהוי כעובדא דחול.
37 אבל פקק דמשום תוספת אהל, דמי לבנין –
38 ליכא למישירי משום מצוה:
39
40
41
42
43
44

הדרן עלך כל הכלים

42 **מפנין** ארבע וחמש קופות. בירושלמי
43 מפרש: כמה שיעור קופות – ככהווא
44 דתנינן "שלשה קופות של שלשה סאין":
45 של
46
47 **אין מטלטלין אותן. גמ' השתא חמש מפנין, ארבע מיפגעאי?!** אמר רב חסדא: ארבע מחמש.
48 (איכא דאמרי: ארבע מאוצר קמן) וחמש מאוצר גדול. ומאי "אכל לא את האוצר" – שלא
49 יתחיל באוצר תחלה. ומני – רבי יהודה היא, דאית ליה מוקצה. ושמואל אמר: ארבע וחמש.
50 כדאמרי
51 לא את האוצר. מפרש בגמרא: מפנין תרויבה טהורה. כלומר: ומהו מפנין? דבר הראוי. כגון אלו: תרויבה טהורה. דחיי לבהמת כהן. אכל תרויבה טמאה – לא. דאפילו לבהמת
52 כהן לא חזיא בשבת. דאע"ג דבחול חזיא. כדתניא: גבי'ל שגעה" בפסחים (דף לב). שאם רצה כהן מריצה לפני הכלב – בשבת וביום טוב לא חזיא. דהוה ביעורה מן העולם,
53 או להיסק או לבהמה. ואין מקבעין תרויבה טמאה וקדשים טמאין ביום טוב, כדתנן (לעיל דף כג): ואין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב. ואוקמינן טעמא משום דאין שורפין
54 קדשים ביום טוב: (א) לוף. מין קטניות. שאינו ראוי חי אפילו לבהמה: לעורבין. כגון עשירים שנגדלין עורבין לגדולה: וירידין. מין קנים הם, שמגורדין בשמן רכים ואוכלים אותם:
55 גמ' ארבע מחמש. אם לא היה שם אלא כשיעור ה' קופות לא יפנה אלא ד' מהם, שאסור לגמור את האוצר, דילמאי חיי גזמות בקרקעיתו ומשוי' להו: מאוצר גדול. ואם יש
56 הרבה – אין מפנין אלא חמש. דהיישנון לטרתא: מאי אכל לא את האוצר. שלא יגמור את האוצר לא מצית אמרה, דהא מרישא שמעינן ארבע וחמש: תחלה. אם לא התחיל
57 בו להסתפק ממנו כבר למאכלו או למאכל בהמתו, דאם כן – הוה ליה מוקצה. ומתניתין רבי יהודה היא:
58

1 שיש להן בית אחיזה. בית יד: ה"ג: ואמר רב יהודה והוא שיש תורת כלי עליהן.
2 שהפסיק ראו לתשמיש (א) עצמו, הוא דנישלין בשבת, ואם אין תורת כלי עליו – לא
3 אמרינן כיוסוי כלי הוה כלי. ודלתות שדיה חייבה ומגדל דתנא מתני' נוסלן – יש תורת
4 כלי עליהן, דראיינן לישב עליהן ולתת עליהן מונות לקטן. ולקמן מפרש אמאי בעינן
5 בית אחיזה, הואיל ותורת כלי עליהן. אלמא
6 לרבי יוחנן מידי דליכא תורת כלי עליו – לא
7 מטלטלין. והאי קנא מאי תורת כלי עליו איכא?
8 אי משום דפותח ונועל בו – אין זו תורת כלי
9 עליו. אלא תורת כהן: וכ"ת הכא נמי דאיכא
10 תורת כלי עליו. שראוי להפך בו זיתים או
11 לפצו בו אגוזים. (תורת כלי עליו. אפי' אינו
12 ראו לדבר אחר): סבירא ליה פנותיה כחדא.
13 דמתוקן, ואע"פ שאינו קשור: ופליגי עליה
14 כחדא. דבעי תורת כלי: הלכה כרבי אלעזר.
15 דבעינן קשור ותלי: מדבריהם למדנו. כפי
16 בתרא. בימי אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול
17 כן כטנית שפקקו את המאור בטפיה, וקשרו
18 את המקדח בגמי לידע אם יש בגיגית פותח
19 טפה. והתם מפרש לה, וקתני מדבריהם
20 למדנו: שפוקקו. את המאור בדבר שאינו
21 קשור ותלי: וקושרין. קשר שאינו של קיימא
22 לכתחלה: ומודדין, מקוה ומטכניות: מאי
23 דקתני. דמונתבת לרבי יצחק נפקא מתא – מצי
24 לשנויי לף: הא מני – רבנן היא. ואי משום
25 דקתני לה סתמא מותבת ליה. דמדקתם לן
26 כרבנן הלכתא כותייהו: נגר הנגר נמי סתמא.
27 קתני לה, וסתם לן בהא כרבי אלעזר דאסור:
28 מעשה רב. למילף מניה. דכיון דסמין למיעבד
29 עובדא לקולא – ש"מ הלכתא היא:
30 מתני' בכיוסוי נרקע. כגון כיוסוי בור דרות
31 דהוי כפוכה, אי לאו דמוכחא בית
32 אחיזה דילה דלמשקל ואהרורי עבדי: גמ'
33 א"ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהם.
34 דכיוסוי הללו חזו לתשמיש דעלקמא. אכל
35 כיוסוי כלי – לא אמרינן כלי הוא: ודב"ע משום
36 דאוקמרי' ר' יוחנן בישש תורת כלי עליהן –
37 איצטריכא ליה למימר, דכי פליגי רבנן –
38 בכלים דחבריהו בארעא פליגי. דאילו כלים
39 דעלקמא, אע"ג דלית להו לכיוסוי בת אחיזה
40 – מיטלטלין, דכיון דאיכא תורת כלי עליהן
41 קיימי, מה לי איכא בית אחיזה מה לי ליכא
42 בית אחיזה. אלא בכיוסוי כלים המחוקרי'
43 לפרקע, כגון נגור וכירסי הוה דפליגי, משום
44 דדמו במקטל לכיוסוי בור דרות, וגורין הני אטו
45 הני:
46
47 הדרן עלך כל הכלים

הדרן עלך כל הכלים

47
48
49 **מפנין**. אם צריך לפקוקן להושיב שם
50 אורחים להסב בעקוד, או למלידים
51 לדרשה, ולא חיישינן לטרתא דשבת: אכל
52 לא את האוצר. מפרש בגמרא: מפנין תרויבה טהורה. כלומר: ומהו מפנין? דבר הראוי. כגון אלו: תרויבה טהורה. דחיי לבהמת כהן. אכל תרויבה טמאה – לא. דאפילו לבהמת
53 כהן לא חזיא בשבת. דאע"ג דבחול חזיא. כדתניא: גבי'ל שגעה" בפסחים (דף לב). שאם רצה כהן מריצה לפני הכלב – בשבת וביום טוב לא חזיא. דהוה ביעורה מן העולם,
54 או להיסק או לבהמה. ואין מקבעין תרויבה טמאה וקדשים טמאין ביום טוב, כדתנן (לעיל דף כג): ואין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב. ואוקמינן טעמא משום דאין שורפין
55 קדשים ביום טוב: (א) לוף. מין קטניות. שאינו ראוי חי אפילו לבהמה: לעורבין. כגון עשירים שנגדלין עורבין לגדולה: וירידין. מין קנים הם, שמגורדין בשמן רכים ואוכלים אותם:
56 גמ' ארבע מחמש. אם לא היה שם אלא כשיעור ה' קופות לא יפנה אלא ד' מהם, שאסור לגמור את האוצר, דילמאי חיי גזמות בקרקעיתו ומשוי' להו: מאוצר גדול. ואם יש
57 הרבה – אין מפנין אלא חמש. דהיישנון לטרתא: מאי אכל לא את האוצר. שלא יגמור את האוצר לא מצית אמרה, דהא מרישא שמעינן ארבע וחמש: תחלה. אם לא התחיל
58 בו להסתפק ממנו כבר למאכלו או למאכל בהמתו, דאם כן – הוה ליה מוקצה. ומתניתין רבי יהודה היא:

58 ורק על ידי בית האחיזה מוכח שאין כוונתו לבנותו שם אלא ליתלו
59 ולהחזירו תמיד. **אָבְל כְּכִיסוּי הַפְּלִים** שאין בהם חשש זה, **בֵּין כְּדָ**
60 **וּבֵין כְּדָ** – בין אם יש להם בית אחיזה ובין אם אין להם, **נִימְלִין**
61 **בְּשֵׁבֶת**, ושלא כדעת תנא קמא.

גמרא

62 שנינו במשנה: כיסוי הכלים שיש להם בית אחיזה ניטלים בשבת.
63 **אָמַר** על כך **רַב הוֹדְהָ בַר שִׁילָא**, **אָמַר רַב אַסִּי**, **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**,
64 **וְהוּא שֵׁישׁ תּוֹרֵת כְּלֵי עֲלִיָּהוֹן** – היתר זה לטלטלם נאמר רק אם הם
65 ראויים לתשמיש אחר מלבד הכיסוי, אך עצם הכיסוי בהם אינו
66 שימוש המחשיבים ככלי, וכמבואר לעיל.

67 הגמרא מבארת את מחלוקת תנא קמא ורבי יוסי במשנתנו: **דְּכֹלֵי**
68 **עֲלִיָּא** – בין תנא קמא ובין רבי יוסי מודים שפסו **קְרָקְעוֹת**, **אִם יֵשׁ**
69 **לָהֶן בֵּית אַחִיזָה**, **אִין** – אכן הם ניטלים, **וְאִי לֹא** – ואם אין להם בית
70 אחיזה, **לֹא** ניטלים, כיון שהכיסוי בהם ודאי נראה כבנין, וכמבואר
71 במשנה. וכמו כן מודים שניהם, שפסו **הַפְּלִים** שאינם מחוברים כלל
72 לקרקע, **אִף עַל גַּב דְּאִין לָהֶם בֵּית אַחִיזָה** הרי הם ניטלים, שהרי
73 ודאי אין כיסויים דומה לבנין. **כִּי פְּלִיגֵי** – במה נחלקו, **כְּכִלִּים**
74 **דְּחִבְרִינְהוּ בְּאַרְעָא** – שחיברם לקרקע, כגון תנור וכיריים. **מָר** – תנא
75 קמא **כְּבָר**, שכיון שחיברם והם דומים לבור ודות החפורים ובניינים
76 בקרקע, **גְּזָרִינָן** – אנו גוזרים שאין כיסוייהם ניטלים בלי בית אחיזה,
77 כדי שלא יבואו להתיר גם כיסויי בור ודות. **וְיָמַר** – ורבי יוסי **כְּבָר**, **לֹא**
78 **גְּזָרִינָן**.

79 הגמרא מביאה שמועה זו בלשון אחרת: **לִישְׁנָא אַתְרֵינָא**, **כִּי פְּלִיגֵי**
80 – במה נחלקו תנא קמא ורבי יוסי, **כְּכִיסוּי תְּנִידָא** המחובר לקרקע, **מָר**
81 **מְדַמֵּי לֵיהּ לְכִיסוּי קְרָקַע** – תנא קמא מדמה אותו לכיסוי בור, ועל
82 כן גזר שיצטרכו בו בית אחיזה, **וְיָמַר מְדַמֵּי לֵיהּ לְכִיסוּי פְּלִים** – ורבי
83 יוסי מדמהו לכיסוי כלים, ועל כן סובר שאינו צריך בית אחיזה.
84

הדרן עלך כל הכלים

פרק שמנה עשר – מפנין

85 בפרק זה יתבארו דברים האסורים לעשותם בשבת מדרבנן. יש
86 דברים שנאסרו מדרבנן מחמת שהם דומים למלאכות, ופעמים
87 התיירות חכמים לכבוד שבת או לצורך רפואה או לצורך מצוה או
88 לצורך בעלי חיים.

משנה

89 משנתנו עוסקת בענין טירחה בשבת, באלו אופנים היא מותרת:
90 **מִפְּנֵין בשבת אִפִּילוּ אֲרִבַּע וְחֲמֵשׁ קוֹפּוֹת שֶׁל תֶּכֶן וְשֶׁל הַבּוּאָה**,
91 **מִפְּנֵי הָאוֹרְחִים** – כשצריך את המקום בו מונחת הקופות כדי
92 להושיב שם אורחים שהזמין לסעודה, **וּמִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמְּדַרְשׁ** –
93 כשצריך להושיב שם תלמידים שבאים לשמוע את הדרשה, ואין
94 חוששים משום טירחה בשבת, **אָבְל לֹא מִפְּנֵים אֵת הָאוֹצֵר** – מקום
95 בו מניחים את קופות התבן והתבואה וכדומה.

96 המשנה מבארת איוו תבואה הותר לפנות: **מִפְּנֵין** רק דבר הראוי
97 להשתמש בו בשבת ואינו מוקצה, כגון **תְּרוּמַת טְהוֹרָה**, שראויה
98 לבהמת כהן, ומחמת שראויה לה, מותר אף לישראל לטלטלה,
99 **וְדִמְאֵי** – תבואה של עם הארץ שספק אם היא מעושרת, ואסור
100 לאוכלה עד שיעשרוה, אך מותר לטלטלה כיון שראויה לעניים,
101 **וּמִעֵשֶׂר רֵאשׁוֹן הַנִּיתָן לְלוֹי**, **שֶׁנִּימְלָה תְּרוּמָתוֹ** – שהופרשה ממנו
102 תרומת מעשר שאותה צריך הלווי להפריש מהמעשר ראשון ולתתה
103 לכהן, **וּמִעֵשֶׂר שְׁנֵי וְהַקֵּדֶשׁ שֶׁנִּפְדוּ**, שמותר לאוכלם ואינם מוקצים,
104 **וְהַתְּרוּמָה הַיֵּבֶשׁ** – מין קטנית מר מאוד, ואינו מוקצה **מִפְּנֵי שְׁהוּא**
105 **מֵאָבְל לְעוֹרִים**.

106 המשנה מונה את הדברים שלא הותר לפנותם: **אָבְל לֹא** הותר לפנות
107 **אֵת הַמְּבֹבָל** – תבואה שלא הופרשו ממנה תרומות ומעשרות. **וְלֹא**
108

1 **שֵׁישׁ לָהֶם בֵּית אַחִיזָה** – [ידינת] **נִימְלִין בְּשֵׁבֶת**, ואין בהם איסור
2 מוקצה. **וְאָמַר רַב הוֹדְהָ בַר שִׁילָא**, **אָמַר רַב אַסִּי**, **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**,
3 **וְהוּא שֵׁישׁ תּוֹרֵת כְּלֵי עֲלִיָּהוֹן** – היתר זה לטלטלם נאמר רק אם הם
4 ראויים לתשמיש אחר מלבד הכיסוי, שמחמת אותו תשמיש הם
5 נחשבים ככלי. אך עצם הכיסוי בהם אינו שימוש המחשיבים ככלי, ועל
6 כן אם אינם ראויים לתשמיש אחר, הרי הם מוקצה ואסור לטלטלם.
7 לפי זה נמצא שאף קנה אסור בטלטול משום מוקצה, שהרי אין הוא
8 ראוי לשימוש אחר מלבד הנעילה, ועצם הנעילה בו אינה שימוש
9 המחשיבו ככלי, ואם כן קשה כיצד פסק רבי יוחנן כרבן שמעון בן
10 גמליאל שמותר לנעול בו בשבת.

11 הגמרא מנסה לתרץ את דברי רבי יוחנן: **וְכִי הֵימָא** – ואם תרצה
12 לומר, **דְּהֵימָא נְפִי** – שגם כאן היתר רבן שמעון בן גמליאל לנעול
13 בקנה רק באופן **דְּאִיבָא** – [שיש] **תּוֹרֵת כְּלֵי עֲלִיָּהוֹן**, כלומר שראוי
14 לתשמיש נוסף הנותן לו שם כלי, יש להקשות, **וְכִי פְּעִי** – וכי צריך
15 לשיטת רבן שמעון בן גמליאל שתהיה **תּוֹרֵת כְּלֵי עֲלִיָּהוֹן** כדי להתירו
16 בטלטול, **וְהֵתִנְיָא חֲרִיּוֹת** – ענפים יבשים של **דְּקָל שְׁגָדְרָן לְשֵׁם**
17 **עֲצִים** – שחבנו להסקה, והרי הן מוקצה מחמת גופן, ואחר כך נמלך
18 **עֲלִיָּהוֹן** ורוצה להשתמש בהן ליישבה, **צָרִיךְ לְקָשֶׁר** אותן יחד מערב
19 שבת כדי להתירן בטלטול, אבל מחשבה בלבד אינה מועילה שלא
20 יהיו מוקצה. אך רבן שמעון בן גמליאל **אָמַר**, **אִין צָרִיךְ לְקָשֶׁר**,
21 אלא על ידי מחשבתו בלבד יחד את החריות לשימוש. ומכיון
22 שהתיר רבן שמעון בן גמליאל לטלטל חריות אף שאין עליהן תורת
23 כלי, ודאי גם בקנה לא הצריך שתהיה עליו תורת כלי, וחזרה
24 הקושיא כיצד פסק רבי יוחנן כמותו.

25 מתרצת הגמרא: לעולם לרבן שמעון בן גמליאל מותר לטלטל קנה
26 אף כשאין עליו תורת כלי, ורבי יוחנן **כְּבִירָא לֵיהּ בְּוֹתִיָּה בְּחֵרָא**,
27 **וּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ בְּחֵרָא** – בדין אחד הוא סובר כמותו, דהיינו שאין איסור
28 בונה בקנה המתוקן שאינו קשור, ובדין אחד הוא חולק עליו, וסובר
29 שאין לטלטל את הקנה אלא אם יש עליו תורת כלי.

30 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לגבי פסק ההלכה בנידון משנתנו:
31 **דְּרִישׁ רַבִּי יִצְחָק נִפְחָא אִפְתְּחָא דְּרִישׁ גְּלוּתָא** – על פתח ביתו של
32 ראש הגולה, **הִלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר**, שאין לפקוק בפקק החלון אלא
33 אם הוא קשור ותלוי.

34 **מְתִיב רַב עֲמֶרֶם** על רבי יצחק נפחא, הרי שנינו במשנה (להלן קכז),
35 **וּמְדַבְּרִיהֶם לְמַדְנֵי**, **שְׁפוּקִין וּמוֹדֵדִין וְקוֹשְׁרֵין בְּשֵׁבֶת** – שמותר
36 בשבת לפקוק חלון אף בדבר שאינו קשור ותלוי, ולמדוד מדידה של
37 מצוה, ולקשור קשר שאינו מתקיים אפילו לכתחילה. אם כן מבואר
38 שאין ההלכה כרבי אליעזר בפקק החלון.

39 אביי מנסה לדחות את קושיית רב עמרם: **אָמַר לֵיהּ [אֲבִי]**, **מֵאִי**
40 **דְּעִתְיָךְ** – מפני מה סברת להוכיח ממשנה זו שלא כרבי אליעזר, הרי
41 יכול רבי יצחק נפחא להשיבך שאותה משנה היא כדעת חכמים. ואם
42 הוכחות היא **מִשּׁוּם דְּקִתְנֵי סְתָמָא** – שהיא שנויה בסתם ללא הוכרת
43 הדעה החולקת, וכיון שסתם רבי כדעת חכמים משמע שנפסקה
44 הלכה כמותם, הרי משנת **נִיגַר הַגְּנֵר'** (עירובין קב) המובאת לעיל (ע"א)
45 וסוברת כדעת רבי אליעזר, **נְמִי סְתָמָא הִיא** – אף היא שנויה בסתם,
46 ואם כן עד שאתה מקשה על רבי יצחק נפחא מסתימת משנה אחת,
47 תוכיח כמותו מסתימת השנייה.

48 הגמרא דוחה את דברי אביי: **וְאִפִּילוּ הֵכִי** שמצאנו משנה הסותמת
49 כדברי רבי אליעזר, מכל מקום ראיית רב עמרם שהלכה כחכמים
50 במקומה עומדת, מפני שבמשנה שהביא הורו לעשות מעשה כדברי
51 חכמים, ומקום שהורו בו הלכה **לְמַעֲשָׂה**, **רַב כּוּחוֹ** להוכיח ממנו,
52 שכיון שסמכו למעשה להקל ודאי כך נפסקה ההלכה.

משנה

53 **כְּלֵי כִיסוּי הַפְּלִים שֵׁישׁ לָהֶם בֵּית אַחִיזָה** – [ידינת] **נִימְלִין בְּשֵׁבֶת**,
54 אבל אם אין להם בית אחיזה אינם ניטלים. **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי**, **כְּמָה**
55 **דְּכָרִים אֲמוּרִים** שכיסוי צריך בית אחיזה, **כְּכִיסוּי קְרָקְעוֹת** – בורות
56 החפורים בקרקע, מפני שהמניח כיסוי על בור שבקרקע נראה כבונה,
57

1 לתלות את הספק בדברי שני תנאים שנאמרו בשתי ברייתות, דתני
 2 **הדא** – שבברייתא אחת שנינו, **מפנין אפילו ארבע וחמש קופות**
 3 **של פדי שמן ושל פדי יין**, ומשמע, ארבע וחמש קופות ולא יותר,
 4 **ותניא אידך** – ואילו בברייתא אחרת שנינו, מפנים בעשר ובחמש
 5 **עשרה**, ולכאורה היינו בעשר ובחמש עשרה קופות, כלומר, שיכול
 6 לפנות שיעור חמש קופות על ידי עשר או חמש עשרה קופות קטנות.
 7 **מאי** – מהו יישוב הסתירה בדברי הברייתות, **לאו פהא קמפילגי** –
 8 האם לא בדבר זה נחלקו, **דמר** – התנא בברייתא הראשונה **סבר**,
 9 **מעוטי בהילוכא עדיף** – למעט בהילוך עדיף, ולכן התייר לפנות רק
 10 בארבע וחמש קופות, **ומר** – והתנא בבחינת השניה **סבר**, **מעוטי**
 11 **במשווי עדיף** – למעט במשא עדיף, ולכן התייר לפנות אפילו בעשר
 12 וחמש עשרה קופות קטנות, ואף שמרבה בטורח ההילוך. נמצא
 13 שנחלקו שתי הברייתות בשני צדדי הספק.
 14 דוחה הגמרא: **לא נחלקו בדבר זה, דכילי עלמא** – לדברי הכל **מעוטי**
 15 **בהילוכא עדיף**, ולכן מותר לפנות רק בארבע וחמש קופות, **ומי**
 16 **סברת** – וכי סבור אתה שדברי הברייתא השניה **בעשר ובחמש**
 17 **עשרה**, **אקופות קאי** – עוסקים בקופות, ורצונה לומר שניתן לפנות
 18 בעשר וחמש עשרה קופות ולהרבות בהילוך, לא כן הוא, אלא **אברין**
 19 **קאי** – דבריה אלו בכדים, עוסקים, ורצונה לומר שאם יש לו
 20 עשרה או חמשה עשר כדים, יפנה אותם בתוך חמש קופות כדי שלא
 21 להרבות בהילוך, **ולא קשיא**, **כי הא** – הברייתא הראשונה שנינו
 22 בה 'ארבע וחמש קופות' ולא מנתה את מנין הכדים, עוסקת באופן
 23 **דמשתקלי חד חד** – שניטל כל אחד מהכדים **בְּקוּפָה** אחת, והיינו
 24 כדים גדולים שמנינם כמנין הקופות, ארבע או חמש, **והא** – הברייתא
 25 השניה ששנתה 'בעשר ובחמש עשרה', עוסקת בכדים בינוניים
 26 וקטנים, ששיעור 'עשר' עוסק באופן **דמישתקלי תרי תרי** – שניטלים
 27 כל שני כדים בקופה אחת, נמצא שנטול בחמש קופות עשרה כדים,
 28 והיינו כשהכדים בינוניים, **והא** – שיעור 'חמש עשרה' עוסק באופן
 29 **דמשתקלי תלתא תלתא** – שניטלים שלשה כדים בקופה,
 30 נמצא שנטול בחמש קופות חמשה עשר כדים, **וברקורי דהרפניא** –
 31 וככדים שעושים בהרפניא (שם מקום), שהם קטנים. נמצא שניתן
 32 לדחות ולבאר שהברייתות אינן חלוקות ולדברי הכל מותר לפנות רק
 33 בהילוך חמש פעמים. ולא פשטה הגמרא את הספק.
 34 הגמרא מסתפקת ספק נוסף בשיעור 'ארבע וחמש קופות' האמור
 35 במשנתנו: **איבעיא להו, הני ארבע וחמש דקאמר התנא, וביאר רב**
 36 **חסדא** בדבריו שדווקא ארבע וחמש מותר לפנות אבל לא יותר מכך,
 37 **אף על גב דאית ליה אורחין טובא** – האם גם כשיש לו הרבה
 38 אורחים אסור לפנות יותר, **או דילמא** – או שמא, **הכל לפי האורחין**,
 39 שכאשר הם מרובים מותר לפנות יותר מארבע וחמש.
 40 הגמרא מביאה ספק נוסף שיש להסתפק בו אם נאמר כצד השני
 41 בספק הקודם: **ואם המצי לומר** – ואם תרצה לפשוט את הספק
 42 ולומר שהכל **לפי האורחין**, ויכול לפנות יותר מארבע וחמש קופות
 43 כשיש אורחים רבים, יש להסתפק, **חד גברא מפני לכולהו** – האם
 44 אדם אחד יכול לפנות את כל הקופות, **או דילמא גברא גברא מפני**
 45 **לנפשיה** – או שמא כל אחד ואחד מפנה לעצמו, כיון שיש טורח
 46 מרובה כשאחד מפנה לכולם.
 47 הגמרא מביאה ראייה ממעשי התנאים לפשוט את הספק: **הא שמע**
 48 **– בא ושמע ראייה לפשוט את הספק, דאמר רבה אמר רבי חייה,**
 49 **פעם אחת הלך רבי למקום אחד, וראה מקום דחוק לתלמידים,**
 50 **שלא היה די מקום להשיבם, ויצא לשרה ונמצא שדה מלאה**
 51 **עומרים, ועמר רבי את כל השרה בולה** – ופינה רבי את כל
 52 העומרים (שמע מינה **הכל לפי האורחין**). **וכן רב יוסף אמר בשם**
 53 **רבי הושעיא, פעם אחת הלך רבי חייה למקום אחד, וראה מקום**
 54 **דחוק לתלמידים, ויצא לשרה, ונמצא שדה מלאה עומרים, ועמר**
 55 **רבי חייה כל השרה בוקה**. ומכך שפינו רבי ורבי חייה את השדה
 56 כולה, **שמע מינה** – מוכח, שהכל **לפי האורחין**, ומותר לפנות אף
 57 יותר משיעור ארבע וחמש קופות, כפי הצורך.

1 הוא **בדאמרי אינשי** – כפי שדרך אנשים לומר, שמתחילים מהמנין
 2 המועט ועוברים למנין המרובה, ורצונם לומר, נפנה ארבע קופות,
 3 ואם יהיה צורך נפנה חמש קופות, **ואי בעי, אפילו טובא נמי מפנין**
 4 – ואם יש צורך, מפנים הם אפילו יותר מחמש, כי אין כוונתם לארבע
 5 וחמש דווקא, כך גם משנתנו נקטה תחילה ארבע ואחר כך חמש,
 6 והוא הדין שניתן לפנות אפילו יותר מחמש. **ומאי** – ומהו פירוש דברי
 7 המשנה **אבל לא את האוצר, שלא יגמור לפנות את פולו, דילמא**
 8 **אתי לאשווי גומות** – שמא יבא להשוות גומות שבקרקעיתו, כי
 9 פניו האוצר לגמרי, גורם לאדם לעיין בקרקע, ויש לחשוש שבעינו
 10 בקרקע יראה בו גומות, ויבוא לתקן בידים ולהשוותן. **אבל אתחילי**
 11 **מתחיל** – אבל מותר להתחיל לפנות את האוצר בשבת, אפילו אם
 12 לא התחיל ליטול ממנו כבר בערב שבת, **ומני** – ומשנתנו דעת מי
 13 היא, דעת **רבי שמעון היא, דלית ליה** – שלשיטתו אין איסור
 14 מוקצה.
 15 הגמרא מביאה ברייתא בענין איסור מוקצה בפניו אוצר: **תנו רבנן**
 16 **ברייתא, אין מתחילין באוצר התחילה, שאם לא התחיל ליטול**
 17 **מהתבואה שבו מערב שבת, אסור ליטול ממנו בשבת משום איסור**
 18 **מוקצה, אבל עושה בו שביל על ידי שמפנה אותו לצדדים, פרי**
 19 **שיפנס ויצא**. הגמרא הבינה שמפנה אותם ביד, לכן מוקשה הגמרא:
 20 איך אתה אומר **עושה בו שביל, והא אמרת אין מתחילין** כיון
 21 שהוא מוקצה. מתרצת הגמרא: **הכי קאמר** – כך היא כוונת
 22 הברייתא, **עושה בו שביל בגליו, בדרך הליכתו בפניקתו**
 23 **וכיצאיתו, שכיון שמפנה בגליו בדרך הליכתו אינו נחשב טלטול**.
 24 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין מוקצה: **תנו רבנן בברייתא,**
 25 **תבואה צבורה** – אסופה ואינה באוצר, אך מוכח מכך שהיא אסופה
 26 שהוקצתה לאוצר, כלומר, שהקצה אותה בדעתו מלהשתמש בה
 27 עתה, **בזמן שהתחיל בה ליטול ממנה מערב שבת, מותר להסתפק**
 28 **– ליטול ממנה בשבת כדי להאכילה לבהמתו, ואם לאו, אסור**
 29 **להסתפק ממנה בשבת, משום מוקצה, דברי רבי שמעון. רבי אחא**
 30 **מתיר ליטול ממנה בשבת אף אם לא התחיל ליטול ממנה מבעוד יום**.
 31 מוקשה הגמרא: **בלפי לייא** – כנגד היכל פונה דבר זה, הלא הפוך
 32 הוא, שהי רבי שמעון מתיר מוקצה בכל מקום, ומדוע החמיר כאן.
 33 מתרצת הגמרא: **אלא אימא** – אלא הפוך את השיטות בברייתא
 34 ואמור, 'אסור להסתפק ממנה בשבת, דברי רבי אחא, ורבי שמעון

35 מתיר'.
 36 הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו שיעור תבואה צבורה שאסור
 37 ליטול ממנה אם לא נטל ממנה כבר מערב שבת: **תנא בברייתא,**
 38 **במה שיעור תבואה צבורה שאסור רבי אחא ליטול ממנה אם לא**
 39 **התחיל ליטול ממנה מערב שבת, לתך** – חצי כור, דהיינו חמש עשרה
 40 סאים, אבל פחות מכך אינה נחשבת שהוקצתה לאוצר ומותר ליטול
 41 ממנה אף אם לא נטל ממנה קודם שבת. **וכן פנא מינה** – שאל רב
 42 **נחומי בר זכריה מפני, שיעור תבואה צבורה בכמה. אמר ליה**
 43 **אביי, תרי אמרו, שיעור תבואה צבורה לתך**.
 44 משנתנו התיירה טירחה בפניו ארבע וחמש קופות לצורך מצוה.
 45 הגמרא מסתפקת באיזו טירחה עדיף למעט, בטירחת ההליכה בשעת
 46 הפינוי או בטירחת כובד המשא: **איבעיא להו** – הסתפקו בני הישיבה,
 47 **הני –אלו ארבע וחמש קופות דקאמר התנא שמותר לטרוח**
 48 **ולפנותם, בארבע וחמש קופות אין** – האם כוונתו שדווקא בארבע
 49 וחמש קופות עצמן מותר לפנות, שבאופן זה הוא טורח בהליכתו רק
 50 ארבע או חמש פעמים, **מפי לא** – אבל לא הותר לפנות באופן
 51 שצריך לילך יותר מחמש פעמים, כגון שמפנה שיעור תבואה של
 52 חמש קופות בתוך כלים קטנים, **אלמא למעוטי בהילוכא עדיף** – אם
 53 כן מוכח שעדיף למעט בטירחת ההילוך, ואף שבכל פעם שהולך הוא
 54 נושא משא כבד יותר משהיה נושא אם היה מפנס בכלים קטנים. **או**
 55 **דילמא למעוטי במשווי עדיף** – או שמא למעט בטירחת כובד המשא
 56 עדיף, והיינו, שאם רוצה יכול לפנות בכלים קטנים יותר, אף שמחמת
 57 כן יצטרך לטרוח ולילך יותר מארבע וחמש פעמים.
 58 הגמרא תולה ספק זה במחלוקת תנאים: **הא שמע** – בא ושמע ראייה

1 של כדי שמן ושל כדי יין. והא דתנן בפ' "המביא" (ביצה דף כט): כדי יין לא יביאם בסל
 2 ובקופה – היינו ממקום רחוק, דמיחוי כעבודין דחול, אבל הכא בביתו: **דכולי** עלמא
 3 למעוטי בהלכותא עדיף. לא מצי למימר למעוטי במשוי עדיף, דהדיא דקתני ד' וה' קופות
 4 לא מצי סבר הכי, דאיכא הוה ליה למיתני בעשר וט"ו כשיעור ה' קופות. ואי"ת. והא תנן

5 בפרק "אין צדין" (שם דף כה.) שחטה בשדה –
 6 לא יביאה ממוט ובמוטה, אלא מביאה לאיבריה,
 7 אף על גב דמפיש בהלכותא התם שאני, דאיכא
 8 טירחא יותר מדאי להביאה שלימה. אי"ת. משום
 9 דמיחוי כמוליכה למכור בשוק. והא דאמרין
 10 בריש "שואל" (לקמן דף קמח.) היכי ליעבד,
 11 דמליא בחצבא רבא תימלי בחצבא זוטא – קא
 12 מפשא בהלכותא, דמליא בחצבא זוטא תמלא
 13 בחצבא רבא – קא מפשא במשוי התם, כיון
 14 שנהנו למלאות המים בחצבא רבא או בחצבא
 15 זוטא – קשה להם לשנות מנחת שנהנו:

16 **אע"פ** דאית ליה אורחין טובא או דילמא
 17 הכל לפי האורחין. מכאן יש להוכיח
 18 דהא דתנן במתניתין ד' וה' קופות הי אפי'
 19 בשביל אדם אחד. דאי הוי נמי לפי האורחין,
 20 אמאי נקט ד' וה' ועוד: מדלא מספקא ליה אי
 21 חד מפני כולהו, או כל חד לנפשיה. אלא בתל'
 22 הכל לפי האורחין, משמע הא אם אמר אף על
 23 גב דאיתרמו ליה אורחין טובא – ליכא
 24 לאיסתפקו. ואי אמרין דד' וה' קופות הוי לפי
 25 האורחין – אכתי איכא לספקוי אף חד גברא מפני
 26 לכולהו, או כל חד מפני לנפשיה, אלא משמע
 27 דפשיטא דד' וה' אינן לפי האורחין, אלא אפילו
 28 לצורך אדם אחד:

29 **ולמעמיד** רבי בנפשיה עימר. פי': כל
 30 השדה כולה:

31 **דכתיב** ויאמר ה' אם נא מצאתי חן וגו'.
 32 קסבר כמאן דאמר בשבעות (דף לה.):
 33 דהאי "השם" – קדש, דאיכא מאן דאמר התם
 34 שהוא חולף שלמלאכים היה מדבר, שהיה
 35 מזמנים:

36 **אובל** מפירותיהן בעולם הזה. בפ'ק'
 37 דקדושין (דף לט) מפ': דהיינו אית היתה
 38 שקולה – מכרעת, דשכר מצות בהאי עלמא
 39 ליכא:

כיון

28 וראה מקום דחוק לתלמידים, ויצא לשדה ומצא שדה מלאה עומרים ועימר רבי כל השדה פולגה
 29 (שמע מינה הכל לפי האורחין). ורב יוסף א"ר הושיעיא: פעם אחת הלך ר' חייא למקום אחד וראה מקום דחוק לתלמידים, ויצא לשדה
 30 ומצא שדה מלאה עומרים ועימר ר' חייא כל השדה פולגה. שמע מינה: הכל לפי האורחין. ועדיין תבעי לך: חד גברא מפני ליה לכולא, או
 31 דילמא כל גברא וגברא מפני לנפשיה? ת"ש "ועימר רבי". ולמעמיד, רבי בנפשיה עימר? אלא: צוה ועימר, ולעולם כל חד וחד מפני
 32 לנפשיה. "מפני האורחין וכו'". א"ר יוחנן: גדולה הכנסת אורחין בהשפמת בית המדרש, דקתני "מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש".
 33 ורב דימי מנהדרעא אמר: יותר מהשפמת בית המדרש, דקתני "מפני האורחין" והדר "ומפני בטול בית המדרש". אמר רב יהודה אמר
 34 רב: גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה, דכתיב ("ויאמר ה') אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר וגו'". א"ר אלעזר: פא
 35 וראה, שלא במדת הקב"ה מדת בשר ודם; מדת ב"ו – אין קטן יכול לומר לגדול "תמתן עד שאבא אצלך", ואילו בהקדוש ברוך הוא
 36 כתיב "ויאמר ה') אם נא מצאתי וגו'". אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן: ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה,
 37 ותקרו קנימת לו לעולם הבא. ואלו הן: הכנסת אורחין, וביקור חולים, ועיון תפלה, והשפמת בית המדרש, והמגדל בניו לתלמוד תורה,
 38 והדן את חברו לכף זכות. איני? והא אנו? תנן: אלו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהן בעולם הזה ותקרו קנימת לו לעולם
 39 הבא, ואלו הן: כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והכאת שלום שבין אדם לחברו ות"ת פנגד פולגם (הני – אין, מידי אחרניא – לא) הני

1 **בדאמרי אינשי**. חשבון קטן תחילה, ואם יצטרך ליותר – יפנה יותר. משום הכי נקט
 2 ד' ברישא והדר חמשה, וזיה אפילו טובא: שלא יגמור. משום אשווי גופות: בגללו.
 3 מפנה בגללו לקאן ולקאן דרך הליכתו, דלא הוי טלטול: תבואה צבורה. מוכחא
 4 מילתא דהוקצה לאוצר: להסתפק. להאכיל לבהמתו: אסור דברי ר"ש ורבי אחא

5 כו': גלפי לייא. פנגד היכן פונה הדרך הנה
 6 האמור להיפך? ר"ש מתיר מוקצה בכל מקום.
 7 וכאן הוא מחמיר: לייא. היכן. בגוף. חציב
 8 לנהרא, פנגי לייא דברכות (דף נח). לתך.
 9 אכל בציר מחכי – לאו אוצר הוא: לתך. חצי
 10 כור הוא. ט"ו סאי: בד' וה' קופות אין טפי
 11 לא. בקופות עצמן הוא יפנה וימלאם אם
 12 ירצה, או שק בכתפו שיעור קופה בפעם
 13 אחת. אכל טפי, להלך יותר מה' פעמים, כגון
 14 לפנות בכלים טענים וירבה בחילוף – לא:
 15 למעוטי בהלכותא עדיף. ואע"ג דאפשי משוי
 16 הוא: או דילמא מעוטי משוי עדיף, ואם קא
 17 לפנות בכלים טענים כשיעור ה' קופות –
 18 מותר. ולרב חסדא קבעי לה, דאמר ה' דוקא:
 19 ב' וט"ו. סיד' אקופות קאי, לומר שפמנה
 20 בקופות קונות, וירבה בחילוף: קאין.
 21 ולא פליגי, והכי קאמר: בי ט"ו יפנה באותן
 22 ה' קופות: הא דמשתקלי קדא חיא בקופה.
 23 הך דתניא ד' וה' – ולא נתת למנינא, דכדון
 24 איירי בכדין גדולים דמשתקלי קדא בקופה.
 25 והך דתנא בי וט"ו – איירי בכדים בינונים
 26 ובכדין קטנים, עשר כדמשתקלי תרי תרי
 27 בקופה. ט"ו כדמשתקלי תלתא תלתא בקופה
 28 דקטנים: בי דקורי דתרפניא. בכדין של
 29 הרפניא: איבעיא להו. אליבא דרב חסדא:
 30 דחוק לתלמידים. שאין מקום לתלמידים
 31 להושיב: ועימר. פנה את העומרים, וברמלית
 32 הוא, ובפחות פחות מד' אמות: ת"ש ועימר
 33 רבי. אלקום: חד גברא פנייהו: רבי בנפשיה
 34 עימר. בתמיה: וכי אורחיה דנשיא בהכי?
 35 בהשפמת ביהמ"ד. מדשוי להו במתני' בי
 36 הדי: מהשפמת בית המדרש. דתנא דיון
 37 אקדמה ברישא: אל נא תעבור והניחו והלך
 38 לקבל האורחים: ועיון תפלה. לכוין בתפלתו:
 39 ה"ג

28 וראה מקום דחוק לתלמידים, ויצא לשדה ומצא שדה מלאה עומרים ועימר רבי כל השדה פולגה
 29 (שמע מינה הכל לפי האורחין). ורב יוסף א"ר הושיעיא: פעם אחת הלך ר' חייא למקום אחד וראה מקום דחוק לתלמידים, ויצא לשדה
 30 ומצא שדה מלאה עומרים ועימר ר' חייא כל השדה פולגה. שמע מינה: הכל לפי האורחין. ועדיין תבעי לך: חד גברא מפני ליה לכולא, או
 31 דילמא כל גברא וגברא מפני לנפשיה? ת"ש "ועימר רבי". ולמעמיד, רבי בנפשיה עימר? אלא: צוה ועימר, ולעולם כל חד וחד מפני
 32 לנפשיה. "מפני האורחין וכו'". א"ר יוחנן: גדולה הכנסת אורחין בהשפמת בית המדרש, דקתני "מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש".
 33 ורב דימי מנהדרעא אמר: יותר מהשפמת בית המדרש, דקתני "מפני האורחין" והדר "ומפני בטול בית המדרש". אמר רב יהודה אמר
 34 רב: גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה, דכתיב ("ויאמר ה') אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר וגו'". א"ר אלעזר: פא
 35 וראה, שלא במדת הקב"ה מדת בשר ודם; מדת ב"ו – אין קטן יכול לומר לגדול "תמתן עד שאבא אצלך", ואילו בהקדוש ברוך הוא
 36 כתיב "ויאמר ה') אם נא מצאתי וגו'". אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן: ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה,
 37 ותקרו קנימת לו לעולם הבא. ואלו הן: הכנסת אורחין, וביקור חולים, ועיון תפלה, והשפמת בית המדרש, והמגדל בניו לתלמוד תורה,
 38 והדן את חברו לכף זכות. איני? והא אנו? תנן: אלו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהן בעולם הזה ותקרו קנימת לו לעולם
 39 הבא, ואלו הן: כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והכאת שלום שבין אדם לחברו ות"ת פנגד פולגם (הני – אין, מידי אחרניא – לא) הני

1 ביון דחויא לכהן שפיר דמי. אע"ג דאמר בשילהי כירה (לעיל דף מז.) דבגדי עניים
 2 לעשירים לא – הכא לכ"ע חזיא, אלא איסורא הוא דרביע עליה. אבל התם – לא
 3 חזו מחמת גריעותא ומהאי טעמא נמי לא אמרינן התם טעמא דבסמוך דאי בעי מפקר
 4 לנכסיה. והא דאמר בפרק "כל הכלים" (לעיל ד' קכח.) שירי פרומיות שאין בהן ג' על ג'
 5 אין מטלטלין אותן. משמע: הא יש בהן שלש
 6 על שלש – מטלטלים היינו לעניים. אינן אפילו
 7 לעשירים בבית עניים: דאי בעי מפקר
 8 לנכסיה. הוה מצי למימר כדלעיל: כיון דחזי.
 9 אלא, כיון דמשבח טעמא דאפי' לדידיה מצי חזי
 10 – אמר. ובפרק "כל שעה" (פסחים דף לה) ובפרק
 11 "שלשה שאכלו" (ברכות ד' מז.) איצטרך להאי
 12 טעמא: דאי אידען. מדנקט אידען – משמע אפי'
 13 לא ראה פני הבית. תימה: אבתי, אפילו הקדימו
 14 בכרי נמי לא לחייב אלא באידען וראה פני הבית
 15 וי"ל דאי לא כתב "והרמותם" היא דכולם חייבים.
 16 אפילו לא אידען. השתא דכתי' קרא – מוקמי ליה
 17 במסתבר, והיינו לא אידען. שאפילו ראה פני
 18 הבית לא היה חייב. אינן, י"ל: הא דנקט אידען –
 19 היינו ככל דינא, שראה פני הבית, אלא דמילתא
 20 דפסיקא נקט. דאיכא למאן דאמר בבא מציעא
 21 (ר' פה) דלא בעינן ראית פני הבית אלא בזיתים
 22 וענבים דלאו בני גורן נינהו: דאי קמ"ל דאין
 23 חומש מעבב. ואף על גב דמבאי לן בפרק
 24 "הזהב" (שם דף נד.) אי מעבב אי לא, ולא פשיט
 25 מהכא משום דהוה מצמידהדיאבא רינא תנייה:
 אכל לא

18 שאמרתי לך "אין לי פירות" במה חשדתיני? אמרתי: "שפא אינן מעושרות". ובשעה שאמרתי לך
 19 "אין לי פרים וקסתות" במה חשדתיני? אמרתי: "שפא הקדיש כל נכסיו לשמים. א"ל: העבודה,
 20 כך היה: הדרתי כל נכסי בשביל הורקנום בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חבירי בדרום
 21 התירו לי כל גרדי. ואתה, בשם שדנתני לזכות – המקום ידן אותך לזכות. ת"ר: מעשה פסידים
 22 אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל ולמלון השפיכה תחת מרגלותיו, למחר ירד ומבל ושנה
 23 לתלמודיו. ואמר (להן): בשעה שהשפכתיה תחת מרגלותי במה חשדתיני? אמרנו: שפא יש בנו
 24 תלמוד שאינו ברוך לרבי. בשעה שירדתי ומבלתי במה חשדתיני? אמרנו: שפא מפני טורח הדרך
 25 אינע קרי לרבי. אמר להם: העבודה, כך היה. ואתם, בשם שדנתוני לכף זכות – המקום ידן
 26 אתכם לכף זכות. תנו רבנן: פעם אחת הוצרך דבר אחד לתלמודי חכמים אצל מרגנותא אחת,
 27 שפל גדולי רומי מצויין אצלה. אמרו: מי ילך? אמר להם ר' יהושע: אני אלך. הלך רבי יהושע
 28 ותלמודיו, כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפיליו ברחוק ארבע אמות, ונכנס ונעל הדלת בפניהן.
 29 אחר שניצא ירד ומבל, ושנה לתלמודיו. ואמר (להן): בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתיני? אמרנו:
 30 במקום טומאה". בשעה שנעלתי במה חשדתיני? אמרנו: שפא דבר מלכות יש בינו לבינה. בשעה שירדתי ומבלתי במה חשדתיני?
 31 אמרנו: שפא ניתנה צינורא מפי' על בגדיו של רבי. אמר להם: העבודה, כך היה. ואתם, בשם שדנתוני לזכות – המקום ידן אתכם
 32 לזכות. "מפנין תרומה מהורה וכו'". פשיטא! לא צריכא. דמנחה ביד ישראל. מהו דתימא: כיון דלא חזיא ליה – אסור, קמ"ל: כיון דחזיא
 33 לכהן – שפיר דמי. "ודמאי (וכו')". דמאי, הא לא חזי ליה?! כיון דאי בעי, מפקר ליה לנכסיה ויהו עני, וחזיא ליה – השתא נמי חזי
 34 ליה. דתנן: מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. ואמר רב הונא; תנא, כ"ש אומרים: אין מאכילין את העניים דמאי ואת
 35 האכסניא דמאי, וב"ה אומרים: מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. "ומעשר ראשון שנישלה תרומתו וכו'". פשיטא! לא
 36 צריכא שהקדימו בשבולים, ונמלה הימנו תרומת מעשר, ולא נמלה הימנו תרומה גדולה. וכי הא (דא"ר אבהו אר"ל: מעשר ראשון
 37 שהקדימו בשבולין – פטור מתרומה גדולה, שגא' ו'הרמותם ממינו תרומת ה' מעשר מן המעשר" מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא
 38 תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר. א"ל רב פפא לאבוי: א"ה אפי' הקדימו בפרי נמו לפטור! א"ל: עליך אמר קרא "מכל מתנותיכם
 39 תרימו וגו'". ומה ראית?! האי אידען, והאי לא אידען. "ומעשר שני וכו'". פשיטא! לא צריכא, שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, הא
 40 קמ"ל – דאין חומש מעבב. ו'התורמם תיבש כו'". דווקא יבש, אבל לח – לא. מ"מ? כיון דמריד – לא אכלה.

1 ה"ג הני נמי בהני שייכי. הכנסת אורחים וביקור חולים היינו גמילות חסדים, ועיין
 2 תפלה היינו בכלל גמילות חסדים, דכתיב (משלי יא) "גומל נפשו איש חסד". השקמת
 3 בית המדרש וגידול כנים לתלמוד תורה – היינו תלמוד תורה. דן את חבירו לכף זכות
 4 – בכלל הבאת שלום, דמתוך שהוא מקריעו לזכות, ואמר: לא קטא לי בזאת, אנטו
 5 הנה, או לטובך נתפון – יש שלום בפינה. ורבי
 6 יוחנן לפירש לך אמת, דבבבלי ג' דמתניתין
 7 איתגודו להנך ר'. ואיכא נמי לכבוד אב ואם,
 8 ורבי יוחנן לא פליג עליה: בפתי נפש. בדאבון
 9 נפש: מוחפרת. שנותנה לחברו בכך וכך כורין
 10 לשנה: כל היכא דאמרין מעשה בחסדי אהר
 11 או רבי יוחנן בן בבא, או רבי יהודה ברי
 12 אלעאי: ריבת. נערה: שאינו ברוך לרבי. שאינו
 13 מכיר במדותיו, לסמוך עליו ולהניחה אצלנו:
 14 מטרותינא. גויה: דבר מלכות. וצריך
 15 להעלימו: צינורא. ורק, וגורו על הגוים שיהיו
 16 נכונים לכל דבריהם: מאכילין לעניים. דמאי.
 17 לא אסרוהו עליהם, מפני שצריכים לחזור על
 18 פתח ע"ה, וסמכו על שרוב עמי הארץ מעשרין:
 19 אכסניא. (ב) חלל של מלך ישראל, ומטילו על
 20 בני העיר לפרנס: שנישלה תרומתו. קס"ה:
 21 תרומת מעשר שהלוי נותן לכהן, וכ"ש תרומה
 22 גדולה שיש על ישראל להפריש, והפרישו
 23 קודם שנתן המעשר ללוי: שהקדימו בשבולין.
 24 לתרומה. וישראל היה לו להפריש תרומה
 25 גדולה תחילה, דכתיב (שמות כב) "מלאךך
 26 ודמעך לא תחת", מלאךך – אלו בכורים
 27 מכאן שהמקדים תרומה לבכורים לוקה.
 28 "ודמעך" – זו תרומה. שאם הקדים מעשר
 29 לתרומה – לוקה. והי"מ – משנתמרת בכרי
 30 לוקה אם הקדים מעשר לתרומה. אבל
 31 הקדים למעשר קודם לתרומה בשבלים –
 32 אינו לוקה: ותרומתם מפני. בלויים כתיב. גבי
 33 תרומת מעשר: מכל מתנותיכם וגו'. נמי
 34 בלויים כתיב, גבי תרומת מעשר, וקאמר: "את
 35 כל תרומת ה'", כל – משמע כל צד תרומה
 36 שבו: האי. דנתמרת: אידען. ויחלה עליו חובת
 37 תרומה, דכתיב (דברים יח) "ראשית דגרך".
 38 הלכה, כי שקלה לוי – בעי אהורי לכתן תרי
 39 ממאה שבו ברישא, ותרד אחד מעשרה:
 40 דמריד. שהוא מר:

שלא
 18 שאמרתי לך "אין לי פירות" במה חשדתיני? אמרתי: "שפא אינן מעושרות". ובשעה שאמרתי לך
 19 "אין לי פרים וקסתות" במה חשדתיני? אמרתי: "שפא הקדיש כל נכסיו לשמים. א"ל: העבודה,
 20 כך היה: הדרתי כל נכסי בשביל הורקנום בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חבירי בדרום
 21 התירו לי כל גרדי. ואתה, בשם שדנתני לזכות – המקום ידן אותך לזכות. ת"ר: מעשה פסידים
 22 אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל ולמלון השפיכה תחת מרגלותיו, למחר ירד ומבל ושנה
 23 לתלמודיו. ואמר (להן): בשעה שהשפכתיה תחת מרגלותי במה חשדתיני? אמרנו: שפא יש בנו
 24 תלמוד שאינו ברוך לרבי. בשעה שירדתי ומבלתי במה חשדתיני? אמרנו: שפא מפני טורח הדרך
 25 אינע קרי לרבי. אמר להם: העבודה, כך היה. ואתם, בשם שדנתוני לכף זכות – המקום ידן
 26 אתכם לכף זכות. תנו רבנן: פעם אחת הוצרך דבר אחד לתלמודי חכמים אצל מרגנותא אחת,
 27 שפל גדולי רומי מצויין אצלה. אמרו: מי ילך? אמר להם ר' יהושע: אני אלך. הלך רבי יהושע
 28 ותלמודיו, כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפיליו ברחוק ארבע אמות, ונכנס ונעל הדלת בפניהן.
 29 אחר שניצא ירד ומבל, ושנה לתלמודיו. ואמר (להן): בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתיני? אמרנו:
 30 במקום טומאה". בשעה שנעלתי במה חשדתיני? אמרנו: שפא דבר מלכות יש בינו לבינה. בשעה שירדתי ומבלתי במה חשדתיני?
 31 אמרנו: שפא ניתנה צינורא מפי' על בגדיו של רבי. אמר להם: העבודה, כך היה. ואתם, בשם שדנתוני לזכות – המקום ידן אתכם
 32 לזכות. "מפנין תרומה מהורה וכו'". פשיטא! לא צריכא. דמנחה ביד ישראל. מהו דתימא: כיון דלא חזיא ליה – אסור, קמ"ל: כיון דחזיא
 33 לכהן – שפיר דמי. "ודמאי (וכו')". דמאי, הא לא חזי ליה?! כיון דאי בעי, מפקר ליה לנכסיה ויהו עני, וחזיא ליה – השתא נמי חזי
 34 ליה. דתנן: מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. ואמר רב הונא; תנא, כ"ש אומרים: אין מאכילין את העניים דמאי ואת
 35 האכסניא דמאי, וב"ה אומרים: מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. "ומעשר ראשון שנישלה תרומתו וכו'". פשיטא! לא
 36 צריכא שהקדימו בשבולים, ונמלה הימנו תרומת מעשר, ולא נמלה הימנו תרומה גדולה. וכי הא (דא"ר אבהו אר"ל: מעשר ראשון
 37 שהקדימו בשבולין – פטור מתרומה גדולה, שגא' ו'הרמותם ממינו תרומת ה' מעשר מן המעשר" מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא
 38 תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר. א"ל רב פפא לאבוי: א"ה אפי' הקדימו בפרי נמו לפטור! א"ל: עליך אמר קרא "מכל מתנותיכם
 39 תרימו וגו'". ומה ראית?! האי אידען, והאי לא אידען. "ומעשר שני וכו'". פשיטא! לא צריכא, שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, הא
 40 קמ"ל – דאין חומש מעבב. ו'התורמם תיבש כו'". דווקא יבש, אבל לח – לא. מ"מ? כיון דמריד – לא אכלה.

מותרת הגמרא: הני נמי - אף דברים אלו שאמר רבי יוחנן (בגמילות
חסדים שייכי ו-הם שייכים). לישנא אחריתא, הני - דברים אלו
שומר רבי יוחנן) פהני שייכי - שייכים וכלולים בדברים אלו
שבמשנה. לפי שהכנסת אורחים וביקור חולים הם גמילות חסדים
שנוכרה במשנה, וכן עין תפילה הוא בכלל גמילות חסדים, שנאמר
(משלי יא ז) גמל נפשו איש חסד, ונפש היינו תפילה, שנאמר לגבי
חנה (שמואל א' א טו) ויאשפה את נפשי לפני ה'. והשכמת בית המדרש
וגידול בנין לתלמוד תורה, הם תלמוד תורה שנוכר במשנה. והדן
את חבירו לכף זכות הוא בכלל הבאת שלום שבמשנה, שמתוך
שאדם אומר שחבירו לא חטא לו, אלא אנוס היה או לטובה התכוין,
מתוך כך יש שלום ביניהם. ורבי יוחנן בא לפרש את המשנה, שששת
הדברים שהזכיר כלולים בדברים שהזכירה המשנה. אמנם אף הוא
מודה שאף כיבוד אב ואם שנוכר במשנה אוכל פירותיו בעולם הזה,
אך לא הזכירו לפי שלא ראה דבר שיש להוסיף עליו ולפרשו.
הגמרא מביאה כמה ברייתות בענין כף זכות: תנו רבנן בברייתא, הדין
חבירו לכף זכות, דנין אותו בשמים לזכות. ומעשה באדם אחד
שיירד מליל העליון, ונשכר לעבוד אצל בעל הבית, תן לו
שלוש שנים. ערב יום הכפורים אמר לו השכיר לבעל הבית, תן לי
שכר, ואלך ואזון את אחתי וכו'. אמר לו בעל הבית, אין לי
מעות. אמר לו השכיר, תן לי פירות בשכרי. אמר לו בעל הבית,
אין לי. אמר לו השכיר, תן לי קרקע בשכרי. אמר לו בעל הבית,
אין לי. אמר לו השכיר, תן לי בהמה. אמר לו בעל הבית, אין לי.
אמר לו השכיר, תן לי פרים וקטנות. אמר לו בעל הבית, אין לי.
הפשיל השכיר בליו לאחוריו, והלך לביתו בפחי נפש - בדאבון
נפשו.
לאחר הרגל, נטל בעל הבית שכרו של השכיר בידו, ועמו משוי
שלושה חמורים - שלשה חמורים טעונים משא, אחד של מאכל,
ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו של
השכיר. לאחר שאכלו ושתו, נתן לו שכרו. אמר לו בעל הבית
לשכיר, בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרת לי אין לי מעות,
במה חשדתני, כלומר, איך דנת את מעשי השכיר. אמרת
שמוא פרקמטיא - (סוחרה) בזול נדמנה לך, ולקחתה בזה - וקנית
הסחורה במעות שיעדת לי, ולכן אינך בידך. שוב שאל בעל הבית,
ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה, ואמרת לי אין לי בהמה, במה
חשדתני. השיב השכיר, אמרת, שמוא מושפרת בהמתך ביד
אחרים. שאל בעל הבית, ובשעה שאמרת לי תן לי קרקע, ואמרת
לך אין לי קרקע, במה חשדתני. השיב השכיר, אמרת, שמוא
מושפרת ביד אחרים היא, שנתת להם לעבוד את השדה בשכר כך
וכך כורים לשנה. שאל בעל הבית, ובשעה שאמרת לי שיש לי
פירות, במה חשדתני. השיב השכיר, אמרת, שמוא אינן מעושרות
וטבל הם, ולא יכולת ליתנם לי. שאל בעל הבית, ובשעה שאמרת
לך יש לי פרים וקטנות, במה חשדתני. השיב השכיר, אמרת,
שמוא הקדיש בעל הבית את כל נכסיו לשמים. אמר לו בעל הבית,
העבודה - (לשון שבועה) שפך היה, אכן הדרתי כל נכסי לשמים,
שהקדשתי לשמים כדי להדירם ולאוסרם על כל העולם, בשביל
- (בגלל) הורקנום פני, שלא עסק בתורה, ורציתי שלא יגיע אליו
כלום מממוני, ובשפאתי אצל חבירי שפדרום, תתירו לי כל נדרי,
ויכולתי לבוא ולשלם לך. ואתה, בשם שדנתני לזכות, המקום דין
אותך לזכות.
ברייתא נוספת: תנו רבנן, מעשה בחסיד אחד שפדה מהשבי ריבה
- (נערה) אחת, בתי ישראל, ובבואו מללון השביכה תחת מרגלותיו
- (בסמוך לרגליו). למחר ירד וטבל, ושנה לתלמידיו, ואמר להן,
בשעה שהשפתי תחת מרגלותי, במה חשדתני, כלומר, איך
דנתם את מעשי. אמרו לו, אמרנו, שמוא יש בנו תלמיד שאינו ברוך
לרבי, כלומר, שאין רבינו מכיר במידותיו אם הגון הוא ואפשר
לסמוך עליו להשאירה בינינו בלילה, ולכן השכבת אותה אצלך.
אמר להם, ובשעה שידרתי וטבלתי, במה חשדתני. אמרו לו,

אמרנו, שמוא מפני מורה הדרך אירע קרי לרבי והוצרכת להטהר.
אמר להם, העבודה - שבועה שפך היה. ואתם, בשם שדנתני
לכף זכות, המקום דין אתכם לכף זכות.
ברייתא נוספת: תנו רבנן, פעם אחת הוצרך דבר אחד לתלמיד
הכמים אצל מטרוניתא ונכריתא, שכל גדולי רומי מצויין
אצלה. אמרו החכמים, מי ילך אליה. אמר להם רבי יהושע, אני
אלה. הלך רבי יהושע ותלמידיו. בין שהגיע לפתח ביתה, הלך
תפיליו ברחוק ארבע אמות ונכנס, ונעל הדלת בפניה. אחר
שיצא, ירד וטבל, ושנה לתלמידיו, ואמר להן, בשעה שחלצתי
תפילי, במה חשדתני. אמרו לו תלמידיו, אמרנו, בסבור רבי,
שלא יכנסו דברי קדושה ו-התפילין במקום טומאה. אמר להם,
בשעה שנעלתי את הדלת, במה חשדתני. אמרו לו, אמרנו, שמוא
דבר מלכות יש בינו לבינה, וצריך להעלימו שלא ישמעו אחרים.
אמר להם, בשעה שידרתי וטבלתי, במה חשדתני. אמרו לו,
אמרנו, שמוא ניתנה צינורא - שמוא ניתו רוק מפיה של המטרוניתא
על בגדיו של רבי ונטמא, שגורו חכמים על הנכרים שיטמאו בזבים
ורוקם מטמא, ולכן טבל. אמר להם, העבודה, כך היה. ואתם, בשם
שדנתני לזכות, המקום דין אתכם לזכות.
שנינו במשנתנו (לעל קבו), שמוטר לפנות קופות מלאות תבן ותבואה
לדבר מצוה, ואין חוששים לטרוח, אולם ההיתר הוא רק בקופות
שאין מוקצה. המשנה מפרטת כמה מיני המותרים בפנינו וכמה
האסורים, והגמרא דנה בהם. שנינו במשנה: מפנין תרומה מהורה
וכו' שהיא בכלל הדברים שאינם מוקצה. מקשה הגמרא: פשיטא
שאינה מוקצה, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיע זאת. מתרצת
הגמרא: לא צריכא, אלא באופן דמנחה - שמונחת התרומה ביד
ישראל. מהו דתימא, בין דלא חזיא ליה - כיון שאין התרומה
ראויה לישראל, שהרי אסורה לו באכילה ואינו יכול לתתה
לבהמתו, אסור לטלטלה, שהרי היא מוקצה מחמת גופו, קא משמע
לן התנא, דבין דחזיא לכהן, שפיר דמי - שכיון שראויה התרומה
לכהן, ומותר לטלטלה ואינה מוקצה אף לישראל, שכל הראוי לזה
אינו מוקצה אף לזה.
עוד שנינו במשנה: ודמאי (וכו'), שמוטר לפנותו ואינו מוקצה.
מקשה הגמרא: דמאי, קא לא חזי ליה - הרי אינו ראוי לו בשבת,
שאסור לאכלו ואי אפשר לתקנו, ומדוע אינו מוקצה.
מתרצת הגמרא: בין דאי פני, מפקר ליה לנכסיה והנה עני, וחזיא
ליה - כיון שאם רוצה, מפקר את נכסיו ונעשה עני, ונעשית תבואה
זו ראויה לו, שהדמאי מותר לעניים, השתא נמי חזי ליה - אף עתה,
קודם שהפקיר נכסיו, נחשבת התבואה ראויה לו, ומותר לטלטלה.
והיכן מצינו שדמאי מותר לעניים, הדין (דמאי פ"ג מ"א), מאבילין את
העניים דמאי, לפי שהדמאי אין איסורו מן התורה אלא מדברי
חכמים, ולא אסרוהו על העניים משום שצריכים הם לחזור על פתחי
עמי הארצות שנותנים להם דמאי, וסמכו חכמים על כך שרוב עמי
הארץ מעשרים, וכן מאבילים את האכסניא ו-חילות של מלבי
ישראל דמאי, שהמלך מטיל על בני העיר שהחילות נמצאים בה
לזונם, והם כעניים שהרי אינם בבתיהם. מביאה הגמרא ברייתא
בענין זה: ואמר רב הונא, תנא בברייתא. בית שמאי אומרים, אין
מאבילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. ובית הלל
אומרים, מאבילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי.
עוד שנינו במשנה: ומעשר ראשון שנישלה תרומתו וכו', שמוטר
לפנותו ואינו מוקצה. הגמרא מבינה עתה, שיניטלה תרומתו היינו
שניטלה מהמעשר ראשון תרומת מעשר שהלוי נותן לכהן, וכל שכן
שכל ינטלה ממנו תרומה גדולה שעל הישראל (בעל השרה) מוטל
להפריש לכהן, שהפרישה קודם תנינת המעשר ללוי. מקשה הגמרא:
פשיטא שמעשר זה אינו מוקצה, שהרי הוא מותר באכילה, ומדוע
הוצרכה המשנה להשמיעו. מתרצת הגמרא: לא צריכא, אלא
באופן שהקדימו בשבולים - שהפריש מעשר ראשון קודם הפרשת
תרומה גדולה, בעוד התבואה בשיבולים, קודם שנעשה מירוח בגורן.
המשך בעמוד קעט

58 **מַעֲשֵׂה** לדבריו יש להקשות שאף **הַבִּילִי** זְמוּרוֹת יִמְלִטְלוּ, **מִפְּנֵי**
 59 **שְׁהוּא מֵאַכְל לְפִילִין**, ובני מלכים מגדלים פילים, וכל ישראל ראויים
 60 שיהיו להם פילים, ואין מאכלם מוקצה. מבארת הגמרא את סברת
 61 רבן שמעון בן גמליאל שלא התיר לטלטל מאכל פילים: **וְרַבֵּן שְׁמַעוֹן**
 62 **בֶּן גְּמַלְיָאל** סבר שאין לדמות שברי שברי זכוכית שהן מאכל נעמיות
 63 לחבילי זמורות שהן מאכל לפילים. מפני שזַעֲמֵמוֹת שְׂבִיחֵי – מצויות
 64 הן, ולכן מותר לטלטל מאכל הראוי להן, אך **פִּילִין לֹא שְׂבִיחֵי** –
 65 אינם מצויים, שאף בני מלכים אין דרכם לגדל פילים, ולכן אסור
 66 לטלטל מאכלם.

67 הגמרא דנה בדעת רבן שמעון בן גמליאל: **אֲמַר לְאַמֵּימַר, וְהוּא –** מה
 68 שהתיר רבן שמעון בן גמליאל לטלטל שברי זכוכית, הוא רק באופן
 69 דְּאֵית לָהּ – שיש לו נַעֲמֵמוֹת, אבל כשאין לו נעמיות, מאכלן מוקצה
 70 ואסור לטלטלו. **אֲמַר רַב אֲשֵׁי לְאַמֵּימַר, אֵלֶּא** לדבריו, כיצד תבאר
 71 מה דִּקְאָמַר לָהּ רַבִּי נִתָּן לְרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמַלְיָאל ותמה עליו
 72 שלדבריו אף **הַבִּילִי זְמוּרוֹת יִמְלִטְלוּ מִפְּנֵי שְׁהוּא מֵאַכְל לְפִילִין, אִי**
 73 **אֵית לָהּ פִּילִין** – אם מדובר שיש לו פילים, **אֲמַאי לֹא** – מדוע לא
 74 יתירו לו לטלטל את מאכלם, הרי דברים אלו ראויים הם לו לצורך
 75 האכלת הפילים, ומה הקשה רבי נתן על דבריו. **אֵלֶּא וְדאי** כוונת רבי
 76 נתן להקשות על אופן שאין לו פילים, אלא ראוי שיהיה לו פילים,
 77 הֲכָא נָמִי – אף מה שהתיר רבן שמעון בן גמליאל לטלטל שברי
 78 זכוכית, הוא אף באופן שאין לו נעמיות אלא שראוי שיהיו לו.

79 הגמרא מונה כמה תנאים הסוברים שכל ישראל בני מלכים הם: **אֲמַר**
 80 **אֲבִי, רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמַלְיָאל וְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאל וְרַבִּי**
 81 **עֲקִיבָא, בּוֹלְהוּ סָבִירָא לָהּ –** כולם סוברים שכל ישראל בני מלכים
 82 הם, וכל הראוי לבני מלכים, ראוי לכל ישראל. ומבאר אביי היכן
 83 מצאנו כן בדברי כל אחד מתנאים אלו. **רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמַלְיָאל, הֵא**
 84 **דְּאָמַרְן** – זה שאמרנו לעיל, שמתיר לטלטל מאכל עורבים ומאכל
 85 נעמיות, וטעמו הוא משום שסבר שכל ישראל בני מלכים הם וראויים
 86 לגדלם. ואף **רַבִּי שְׁמַעוֹן** סובר שכל ישראל בני מלכים הם, **דִּהֲנָן**
 87 **בַּמַּשְׁנָה** (לעיל קא), שמי שחש כבא במתניו רשאי לטכון בשמן, ואין
 88 בכך משום איסור רפואה בבת, מפני שאין ניכר שפועש כן
 89 לרפואה, שאף שאין לו מכה דרכו לטוך שמן על גופו. אבל לא יסוך
 90 שמן ורד מפני שדמיו יקרים וניכר שסכו לרפואה. אמנם **בְּנֵי מַלְכִּים**
 91 **סָבִין** בשבת על גבי מפותיהן שֶׁמֶן וּוְרֵד, שֶׁבֶן דְּרָבִין שָׁל בְּנֵי מַלְכִּים
 92 לְסוּדָה כְּחוֹל אֶפִּילוּ כְּשֵׁאִין לָהֶם מְכָה, ולא ניכר שסכין אותו לרפואה.
 93 **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִּים הֵם,** ומותרים לטוך שמן
 94 ורד. ואף **רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל וְרַבִּי עֲקִיבָא** סוברים שכל ישראל בני מלכים,
 95 **דִּתְנִינָא** בברייתא לגבי בעל חוב, **הָרִי שְׁהוּוּ נֹזְשִׁין בּוֹ אֵלֶּה מְנָה –**
 96 **אדם שחייב לאחרים אלף זוז, והוא לְבוֹשׂ אֵיצְטְלָא** –(טלית) בַּת –
 97 (השוה) מֵאָה מְנָה שהם עשרת אלפים זוז, מִפְּשִׁטִּין אוֹתוֹ מִמְּנוּ
 98 ומוכרים אותו, וְבַדְמִים שֶׁמֶקְבָּלִים תְּמוּרָתָה מִלְּבִישֵׁין אוֹתוֹ אֵיצְטְלָא
 99 וזולה יותר הִרְאוּהָ לוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ, ומהמעות הנותנים פורעים את
 100 החוב. **תֵּנָא מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל וְתֵנָא מְשׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא, כָּל**
 101 **יִשְׂרָאֵל** ואף העניים שבהם רְאוּנִין לְאוֹתָהּ אֵיצְטְלָא הַשּׁוּהָ מֵאָה מְנָה,
 102 משום שבני מלכים הם. ולפיכך אין מוכרים אותה כדי לפרוע את
 103 חובו.

104 שנינו במשנה: **הַבִּילִי קֵשׁ וְהַבִּילִי עֵצִים וְהַבִּילִי וְרֵדִים כּוֹ, אִם הִתְקִינָן**
 105 **לְמַאכַל בּוֹמָה, כְּלוּמַר שְׁהוּמִינָם לְכָךְ מֵעֵרַב שַׁבַּת, מִטְּלַטְלִין אוֹתוֹן,**
 106 **וְאִם לֹא, אִין מִטְּלַטְלִין אוֹתוֹן, מִפְּנֵי שֶׁסֵּתֵם עֵצִים וְרֵדִים עוֹמְדִים**
 107 **לְהַסְקָה וְהֵם מוּקָצִים.**

108 מביאה הגמרא שנוחלקו בכך תנאים: **תַּנּוּ רַבֵּנָן** בברייתא, **הַבִּילִי קֵשׁ**
 109 **וְהַבִּילִי עֵצִים וְהַבִּילִי וְרֵדִים, אִם הִתְקִינָן** –(הזמינם) לְמַאכַל כְּהֵמָה
 110 **מִטְּלַטְלִין אוֹתוֹן, וְאִם לֹא אִין מִטְּלַטְלִין אוֹתוֹן, מִפְּנֵי שֶׁסֵּתֵם חַבִּילוֹת**
 111 **קֵשׁ וְעֵצִים עוֹמְדוֹת לְהַסְקָה. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמַלְיָאל אָמַר,** אפילו
 112 חבילות שהזמינן למאכל בהמה, יש מהן שאסור לטלטלן, שְׁחִבְלִין
 113 **הַיִּטְלִין בְּיָד אֶחָד מוֹתֵר לְמִטְּלָן, אבל חבילות גדולות הניטלות**
 114 **בְּשֵׁתֵי יְדָיִם אֲסוּר לְמִטְּלָן, מפני שיש טורח בטלטולם. מביאה**

1 הגמרא מבארת את החידוש בדברים שמנתה המשנה שמוקצים הם,
 2 ואסור לפנותם. שנינו במשנה: **אֵכָל לֹא מִפְּנֵי אֶת הַטְּבָל וְכוּ, מְקִשָּׁה**
 3 הגמרא: הלא פְּשִׁטָא שטבל הוא מוקצה ואסור לפנותו, שהרי אסור
 4 לאוכלו ואי אפשר לתקנו בשבת, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו
 5 זאת. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא, אלא בְּטָבָל טְבוּל מְדַרְבָּנָן,** כגון
 6 שְׁדַרְעוּ בְּעֵצִין שְׂאִינוּ נְקוּב, שמן התורה אינו חייב בתרומות
 7 ומעשרות וחיובו הוא רק מדברי חכמים, והיה מקום לומר שכיון שמן
 8 התורה אינו טבל יהא מותר לטלטלו, ומשמיענו התנא שאסור
 9 לטלטלו.

10 עוד שנינו במשנה: **וְלֹא מַעֲשֵׂר רִאשֹׁן וכו' שלא ניטלה תרומתו,**
 11 **שאסור לפנותו. הגמרא מבינה עתה בכוונת המשנה, שלא ניטל מן**
 12 **המעשר ראשון תרומת המעשר שצריך הלוי להפריש לכהן. מקשה**
 13 הגמרא: הלא פְּשִׁטָא שמעשר זה הינו מוקצה ואסור לפנותו, שהרי
 14 אסור ללוי לאכול, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. מתרצת
 15 הגמרא: **לֹא צְרִיכָא, אלא באופן שֶׁהִקְדִּימוּ בְּבָרִי –** שהקדים בעל
 16 השדה ליתן מעשר ראשון ללוי קודם הפרשת תרומה גדולה לכהן,
 17 כאשר התבואה כבר התמרחה בכרי וכבר התחייבה בתרומה,
 18 ומדובר שְׁמִטְלָ מְנָנו – ממעשר ראשון זה, מַעֲשֵׂר –(תרומה מעשר),
 19 **וְלֹא נִפְלָה מִמְּנוּ תְּרוּמָה גְדוּלָה. ועל כך נאמר במשנה שהמעשר**
 20 **מוקצה, שאסור הוא באכילה עד שיופריש מנגנו לכהן תרומה גדולה.**
 21 **וחידוש יש בדבר, מהו דְּתִקָּא, שהדין הוא בְּדְאָמַר לָהּ רַב פָּפָא**
 22 **לְאַבִּי לעיל (קכז), שאפילו הקדים מעשר לתרומה אחר שהתמרחה**
 23 **התבואה בכרי, יש לנו לפטרו מתרומה גדולה ומותר המעשר**
 24 **באכילה, וממילא אין זה מוקצה, קָא מְשַׁמַּע לָן שהדין הוא בְּדְשֵׁנִי**
 25 **לָהּ – כפי שהשיב לו אַבִּי לרב פפא, שבאופן זה חייב הלוי ליתן**
 26 **לכהן תרומה גדולה מהמעשר ראשון, וכל זמן שלא הפרישה הוא**
 27 **טבל ואסור באכילה, ומוקצה הוא ואסור לפנותו.**

28 עוד שנינו במשנה: **וְלֹא אֶת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי וכו' והקדש שלא נפדו,**
 29 **שאסור לפנותם. מקשה הגמרא: הלא פְּשִׁטָא שמוקצים הם ואסור**
 30 **לפנותם, שהרי אסור לאכול הקדש בלא פדיון, ואסור לאכול מעשר**
 31 **שני מחוץ לירושלים בלא פדיון, ואינו יכול לפדותם בשבת, ומדוע**
 32 **הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא, אלא**
 33 **באופן דְּנִפְדוּ, וְלֹא נִפְדוּ בְּהַלְכְתָן, והיינו, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁנִּפְדָה שֶׁלֹא**
 34 **כהלכתו, כגון שֶׁפְּדָאוּ עַל גְּבִי אִסִּימוֹן – מטבע שאין עליו צורה,**
 35 **דְּרַחְמָנָא אָמַר** (דברים יד כה) לגבי פדיון מעשר שני וְיִנְתַּתָּה בְּכֶסֶף, וְצָרְתָּ
 36 **הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ, וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ, ומתיבת**
 37 **יצרת' דרשו חכמים, שיש לחלל המעשר שני על דְּבָר שֵׁנִי בּוֹ**
 38 **צִוְרָה, והשמיענו התנא דין זה, שאין מעשר שני מתחלל על אסימון**
 39 **שאין בו צורה, והמעשר שני נשאר באיסורו והוא מוקצה. וְהִקְדֵּשׁ**
 40 **שֶׁנִּפְדָה שֶׁלֹא כהלכתו, כגון שֶׁחִלְלוּ עַל גְּבִי כְרִקְע, דְּרַחְמָנָא אָמַר**
 41 **לגבי מוקדש שדה ובא לפדותה וְנִתְּנָה הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ, והיינו הפסוק**
 42 **(ויקרא כו יט) וַיִּטֶּף חֲמֹשִׁית כֶּסֶף עֲרָפָךָ עָלָיו וְקָם לוֹ, ומתיבת כסף'**
 43 **למדנו שאי אפשר לפדות הקדש בקרקע. והשמיענו התנא דין זה,**
 44 **שאין הקדש מתחלל על הקרקע, ונמצא שהקדש עדיין באיסורו**
 45 **והוא מוקצה.**

46 שנינו במשנה: **וְלֹא מִטְּלַטְלִים אֶת הַלֹּחַף –** מין קטניות, כשהוא חי,
 47 שאינו ראוי אפילו למאכל בהמה, רבן שמעון בן גמליאל מתיר בלוח,
 48 מפני שראוי הלוח למאכל עורבים.

49 הגמרא מביאה ברייתא בענין טלטול דברים הראויים לאכילת בעלי
 50 חיים: **תַּנּוּ רַבֵּנָן, מִטְּלַטְלִין אֶת הַחֶזֶב –** מין עשב מִפְּנֵי שְׁהוּא מֵאַכְל
 51 **הֲרִאֵי לְצַבִּיִּים, ודעתו להאכילם את החזב, ואינו מקצחו מדעתו.**
 52 **וכן מטלטלים את החֶרְדֵּל מִפְּנֵי שְׁהוּא מֵאַכְל הֲרִאֵי לְיוֹנִיִּים. רַבֵּן**
 53 **שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמַלְיָאל אָמַר, אֵה מִטְּלַטְלִין שְׂבִרֵי זְבוּכִית מִפְּנֵי שְׁהוּא**
 54 **מֵאַכְל הֲרִאֵי לְנַעֲמֵמוֹת –** בנות היענה, ודרך בני מלכים לגדלן. וכל
 55 ישראל בני מלכים הם וראוי שיהיו להם נעמיות האוכלות שברי
 56 זכוכית, והרי הם ראויים לתשמיש האדם ואין בהם דין מוקצה.
 57 מוסיפה הברייתא: **אֲמַר לָהּ רַבִּי נִתָּן לְרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמַלְיָאל, אֵלֶּא**

שבת. פרק שמונה עשר – מפנין דף קכח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
 קסט תוספות רש"י

1 **אבל** לא את הטבל. והא דאמר רבה בפרק "כירה" (לעיל דף מג.) טבל מוכן הוא אצל
 2 שבת, שאם עבר ותיקנו – מתוקו, ה"מ לענין ביטול כלי מדיכנו, שלא החמירו כמו
 3 לענין טלטול בידים: **שפרא** אגב אסימון. הא דנקט אסימון – היינו דלא כרבי דוסא
 4 דפרק "החוב" (ב"מ דף מג.) ודוח מצוי למימר "מעט
 5 הניתנות סימן לבית המרחץ" ל"ה. אלא משום
 6 דאם כן – מאי קמ"ל, אבל השתא – כמ"ל כרבנן:
 7 **ונתן** הכסף וקם לו. אין הפסוק כן אלא "ויסך
 8 חמישית כסף ערבך עליו וקם לו" (ויקרא
 9 כז) ודרך הש"ס לקצר ולומר בלשון אחר קצר, כי
 10 הדיא דפרק "הזר": "עירובין דף טה) רבי חנינא
 11 ביומא דרתח לא מצלי, שנאמר "בצר אל יזרה",
 12 ובפרק "הרואה" (ברכות דף נה) שנאמר "כל
 13 החלומות הלכים אחר הפה", וקשה לר"י נימא
 14 כסף דוקא וכו' דשוח כסף ככסף חדא דרבי נזקין
 15 מצריכין קרא "שיבי" – לרבות שוח כסף, ועוד:
 16 דאם כן – אפילו קרקע נמי, ומגלן למעוטי קרקע?
 17 ואומר ר"י דמכלל ופרט נפקא, כדתנן בבבורות
 18 בפרק "יש כבוד לנחלה": (דף נא.) אין פודין לא
 19 בעבדים ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ומפרש
 20 בגמרא דבעי למימר: וכל הקדשות בכל אלו,
 21 לענין פדיון כבוד דרשינן התם ככל ופרט "ופדיון
 22 מנן חדש" – ככל "כסף" – פרט, "תפדה" – חזר
 23 וכלל. מה תפדת מפורש דבר המטלטל בו, ה"ג
 24 איכא למימר בפדיון הקדשות: "ונתן" – ככל,
 25 "כסף" – פרט, "וקם לו" – חזר וכלל בו. מיהו,
 26 בת"כ דרש ליה מקרא אחרניא: "וכל ערבך יהיה
 27 בשקל הקדש" מה ת"ל? לפי שנאמר "תפדה"
 28 יכול בעבדים ושטרות וקרקע" – ת"ל: "בשקל
 29 הקדש". אין לי אלא סלעים, מניין לרבות כל דבר
 30 המטלטל? ת"ל: "ופדה בערבך". איכ"ל למה נאמר
 31 "בשקל" פרט לעבדים ושטרות וקרקעות. אלא כן
 32 דרך הש"ס שאינו מביא עיקר הדרשה. כמו
 33 שרגיל להביא | (כתובות דף מה) "בנעוריה בית
 34 אביה" – כל שבח נעורים לאביה, אע"ג דההוא
 35 בהפדת נדרים הוא דכתב. וכן הרבה:
 36 **רשב"ג** אומר אף מטלטלין שבירי וכוכות.

37 משמע דמודה לת"ק דמתיר חרדל.
 38 והא דתנן "רשב"ג מציר בלוף" – וכל שכן דמתיר
 39 בחרדל: **הכניסן** לתוך ארבעים אמה. איכא
 40 למימר דה"ק: הא סתמא –
 41 נעשה כמי שהכניסן למאכל בהמה, כי היכי דלא
 42 תקשה רישא לסיפא: **רחוי** לאומצא. מכאן
 43 ראייה דם האברים שלא פירש מותר, דקאמר:
 44 דחוי לאומצא, אע"ג דלא מליח: **דג** תפל אסור
 45 לטלטלו. תימה: מדשרי בשר תפל – אלמא
 46 כר"ש אתיא, אם כן דג תפל נמי לישרי כמו בשר
 47 תפלו וי"ל: דדג תפל אינו ראוי לכלבים. אי נמי,
 48 כר' יהודה אתיא, ודג תפל אע"פ שראוי לכלבים
 49 – אסור לטלטלו, דכל מידי דחוי לאינש לא
 50 מקצה לכלבים. בשר תפל – מותר לטלטלו לרבי
 51 יהודה, מפני שהוא מאכל לחיה:
 52 **מטלטלין** את העצמות. לר' יהודה דאית
 53 ל"י מוקצה – מיידי כגון שלא די'
 54 עליה בשר מאתמול:
 בשר

1 **שלא** נִיטְלָה תְרוּמָתוֹ. קא סלקא דעתך שלא נִיטְלָה תְרוּמָת מַעֲשֵׂר שְׁלוֹ: אֲסִימוֹן. שאין
 2 עליו צורה: **הצב**. עשב שמשתרש בעומק כנגדו ואין שרשיו מתפשטין, ובו תיחס
 3 יהושע את הארץ לישראל: נְעֻמִיּוֹת. בנות היענה: וְיִטְלְמוּ. ראוי הוא להיות לו פילין
 4 ולהאבילן: על מפותיהן. בשבת, ולא גזר משום שהיכת סממנין: שָׁבוּ וְרָדְנוּ לְסוּף.
 5 בלא מפה, הלך לא מוכחא מילתא
 6 דלרפואה: התקינו, הזמין: אסור לִטְלְמוֹן. ו
 7 ואפילו הזמין למאכל בהמה, דטריקא היא:
 8 **סִיָּא אוֹזב** וקורנית. לקמיה מפרש לה:
 9 **הכניסן לעצים**, לייבשן: **שלא יקטום בפלי**.
 10 כדרך חול, כדאמרן (לעיל דף עד): האי מאן
 11 דפרים סילקא – דמי לטוחן, במילתיה דרבי
 12 יהודה גרסינן: "מולל ואוכל, ובלבד שלא
 13 ימלול בפלי הרבה, וחקמי אומרים: מולל
 14 בראשי אצבעותיו, ובלבד שלא ימלול בידו
 15 הרבה כדרך חול". קר מציאתי בתוספתא
 16 דרבנן מחמרי דבבולי: דא אסור אלא בראשי
 17 אצבעותיו. ומיהו מולל – כגון אם בא לאכול
 18 זרע, מולל שהרביטין שהזרע תוהם: וכן
 19 **באמיתא**: "לקמיה מפרש מאי אמיתא: ניניא.
 20 מינטיא": פ"ג. ור"א: צ"ת. שריא"ה לר"ה.
 21 ל"א: פוליאול: אפרתא. אינשי"א: חשי.
 22 שריא"ה, ולקשן הראשון לא פורש: בשר
 23 תפל, שאינו מלוח. ומאן דגרסי תפוח – היא
 24 היא: מותר לִטְלְמוֹן. דלית ליה מוקצה
 25 בטלטול: כמוקצה לאכילה סבר לה בר'
 26 יהודה. כלומר: באיסור מוקצה לענין אכילה –
 27 סבר לה כרבי יהודה דאסר לאכול, ובאיסור
 28 מוקצה לטלטול – סבר לה כרבי שמעון: בר
 29 אוזא. שחוט: משמשא לטולא. שלא סריח:
 30 ואמר להו רב הקדאן חסרון ביש חנינא הקא.
 31 שאתם מניחים אותה בשמש ומתחמם,
 32 וסקודה על פיו מחמה לצל: באומצא. כשהוא
 33 חי, אוכלין אותו בלא מלח: דג תפל אסור
 34 לִטְלְמוֹן. דאינו ראוי לכלום, ולכלבים לאו
 35 דעתיה למישרייה. אבל מליח – נאכל חי על
 36 ידי מלוח:

1 **"אבל לא את הטבל וכו'". פשיטא!** לא צריכא, **במבבל**
 2 **מבול מדרבנן** – שזרעו בעציץ שאינו נקוב. "ולא מעשר
 3 ראשון וכו'". פשיטא! לא צריכא, שהקדימו בכרי שנמל
 4 ממונו מעשר ולא נמלה ממונו תרומה גדולה. מהו דתימא
 5 כדאמר ליה רב פפא לאב"י – קמ"ל פרשני ליה אב"י. "ולא
 6 את מעשר שני וכו'". פשיטא! לא צריכא דנפדו, ולא נפדו
 7 בהלכתן, מעשר – שפראו על גבי אסימון, דרחמנא אמר
 8 "וצרת הפסח בידך" – דבר שיש בו צורה, הקדש –
 9 שחיללו על גבי קרקע, דרחמנא אמר "ונתן הפסח וקם
 10 לו". "ולא את הלוח". ת"ר: מטלטלין את החצב – מפני
 11 שהוא מאכל לצבים, ואת החרדל – מפני שהוא מאכל
 12 לזיגים, רשב"ג אומר: אף מטלטלין שבירי וכוכות, מפני
 13 שהוא מאכל לנעמיות. אמר ליה רבי נתן: אלא מעתה
 14 חבילי ומורות וטלטלו – מפני שהוא מאכל לפילין! ורשב"ג:
 15 נעמיות – שכיוח, פילין – לא שכיוח. אמר אמומר: והוא
 16 דאית ליה נעמיות. אמר רב אשי לאמומר: אלא דקאמר
 17 ליה ר' נתן לרשב"ג: "חבילי ומורות יטלטל מפני שהוא
 18 מאכל לפילין". אי אית ליה פילין – אמאי לא? אלא –
 19 ראוי, ה"ג – ראוי. אמר אב"י: רשב"ג ורבי שמעון ורבי
 20 ישמעאל ורבי עקיבא פולחו סבירא להו, כל ישראל בני
 21 מלכים הם. רשב"ג – הא דאמרן, ר' שמעון – דתנן: בני
 22 מלכים סבין על גבי מפותיהן שמן וזרד, שכן דרבן של בני
 23 מלכים לסוף בחול. ר"ש אומר: כל ישראל בני מלכים הם.
 24 ר' ישמעאל ור' עקיבא – דתניא: הרי שהיו נושין בו אף
 25 מנה ולבוש איצטאל בת ק' מנה – מפשיטין אותו ומלבישין
 26 אותו איצטאל הראוי לו. תנא משום רבי ישמעאל, ותנא משום רבי עקיבא: כל ישראל ראויין
 27 לאותה איצטאל. "חבילי קש וחבילי כו'". תנו רבנן: חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים, אם
 28 התקינו למאכל בהמה – מטלטלין אותן, ואם לאו – אין מטלטלין אותן. רשב"ג: אומר חבילין
 29 הניטלין ביד אחר – מותר לטלטלן, בשתי ידים – אסור לטלטלן. חבילי סִיָּא אוֹזב וקורנית,
 30 הכניסן לעצים – אין מסתפק מהן בשבת, למאכל בהמה – מסתפק מהן בשבת. וקוטם ביד
 31 ואוכל, ובלבד שלא יקטום בפלי. ומולל ואוכל, ובלבד שלא ימלול בפלי הרבה, דכרי רבי יהודה.
 32 וחקמים אומרים: מולל בראשי אצבעותיו ואוכל, ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך שהוא
 33 עושה בחול. וכן באמיתא, וכן בפניגם, וכן בשאר מיני תבלין. מאי אמיתא? ניניא. "סִיָּא". אמר
 34 רב יהודה: (סִיָּא) – צתרי. "אוזב" – אפרתא. "קורנית" – קורניתא שמיה. והא ההוא דאמר
 35 להו: "מאן בעי קורניתא, ואישתפח חשי" אלא: סִיָּא – צתרי, אוזב – אפרתא, קורניתא –
 36 חשי. איתמר: בשר מליח מותר לטלטלו בשבת; בשר תפל, רב הונא אמר: מותר לטלטלו, רב
 37 חסדא אמר: אסור לטלטלו. רב הונא אמר: מותר לטלטלו? והא רב הונא תלמיד דרב הוה, ורב
 38 בר' יהודה סבירא ליה, דאית ליה מוקצה! כמוקצה לאכילה – סבר לה כרבי יהודה, כמוקצה
 39 לטלטל – סבר לה כרבי שמעון. רב חסדא אמר: אסור לטלטלו. והא רב יצחק בר אמי איקלע
 40 לבי רב חסדא, ותזא ההוא בר אוזא דהו קא מטלטלו ליה משמשא לטולא. ואמר רב חסדא:
 41 חסרון ביש קא חוינן הקא! שאני בר אוזא דחוי לאומצא. ת"ר: דג מליח – מותר לטלטלו, דג תפל – אסור לטלטלו. בשר, בין תפל
 42 ובין מליח – מותר לטלטלו, (וסתמא פרבי שמעון). תנו רבנן: מטלטלין את העצמות מפני שהוא מאכל לכלבים,
 בשר

41 חסרון ביש קא חוינן הקא! שאני בר אוזא דחוי לאומצא. ת"ר: דג מליח – מותר לטלטלו, דג תפל – אסור לטלטלו. בשר, בין תפל
 42 ובין מליח – מותר לטלטלו, (וסתמא פרבי שמעון). תנו רבנן: מטלטלין את העצמות מפני שהוא מאכל לכלבים,
 בשר

1 **בשר** תפוח מפני שהוא מאכל לחיה. תימה: לימא מפני שהוא מאכל לכלביסו וי"ל:
2 דכרבי יהודה אתיא, ואינו מסריח כפירוש הקונטרס אלא חזי ליה. וכל מדי דחזי
3 ליה לאניש - לא מקצה לכלבים. אבל מפני שהוא מאכל לחיה - מותר לטלטלו. וכל
4 ישראל בני מלכים הם. ורב חסדא דלא שרי בשר תפל מהאי טעמא - לית ליה כל ישראל
5 בני מלכים:

6 **אין** עוקרין בהמה חיה ועוף. ולספרים גרסי: 1
7 רה"ר - דך ברייתא פליגא אקמייאת
8 בתרת, דדייקינן: הא דרזי מרדינן אפילו ברה"ר.
9 ולעיל קתני: דוקא בחצר. ותו: סיפא דמוקמת
10 לתרנגולת דאין מרדין ברה"ר, ולעיל קתני: דאפי' 4
11 בחצר לא. ולספרים גרסי: אין עוקרין בהמה
12 חיה ועוף בחצר" - אתי שפיר: **קמ"ל** איתובי
13 מיתבא דעתה. אע"ג דבפרק בתרא דיומא (דף
14 פג.) אמר: חולה אין מאכלין אותו מיה"כ אלא
15 ע"פ מומחה, והבא שריא משום יתובי דעתא -
16 היינו שיותר יכולה היולדת להסתכן על ידי פחד
17 שתתפחד שמא אין עושין יפה מה שהיא צריכה,
18 ממה שיסתכן החולה ברעב:

12 **בפרנסה**, הא - דאי אפשר בפרנסה. אפשר בפרנסה - אין, ואי לא - מביא פרים וכסתות
13 ומניח תחתיה, והא קא מבטל פלי מהויכנו! סבר, מבטל פלי מהויכנו - דרבנן, צער בעלי חיים
14 - דאורייתא, ואתי דאורייתא ודחי דרבנן. "תרנגולת שפרחה וכו'". דוחין - אין, מרדין - לא.
15 תנינא להא, דת"י: מרדין בהמה חיה ועוף בחצר, אבל לא את התרנגולת. תרנגולת מאי מעמא
16 לא? אמר אביי: משום דמקפאי נפשה. תני תדא: מרדין בהמה וחיה ועוף בחצר, אבל לא ברה"ר.
17 והאשה מרדה את בנה ברה"ר, ואצ"ל בחצר. ותניא אידך: אין עוקרין בהמה וחיה ועוף בחצר, אבל
18 דוחין בהן שיכנסו. הא גופא קשיא, אמרת: "אין עוקרין" אבל דרזי - מרדינן. הדר אמרת: דוחין
19 - אין, מרדין - לא! אמר אביי: סיפא אתאן לתרנגולת. אמר אביי: האי מאן דשחיט תרנגולת -
20 לכבשינהו לברעיה בארעא, אי נמי - גידל להו מידל. דדילמא מנח להו לטופריה בארעא, ועקר
21 להו לסימנים. **מתני'** אין מילדין את הבהמה ביום טוב; אבל מסעדין. ומילדין את האשה בשבת,
22 וקורין לה חכמה במקום למקום, ומחללין עליה את השבת, וקורין את הטיבור. רבי יוסי אומר:
23 אף חותכין. וכל צרכי מילה עושין בשבת. **גמ'** ביצד מסעדין? רב יהודה אומר: אוהו את הולך שלא
24 יפול לארץ. רב נחמן אומר: דוחק בבשר כדי שיצא הולך. תניא גויתיה דרב יהודה: ביצד מסעדין -
25 אוהוין את הולך שלא יפול לארץ, ונזופח לו בחוטמו, ונותן לו דר לחוד פיו כדי שינק. אמר רשב"ג:
26 מרחמין היינו על בהמה טהורה ביו"ט. היכי עבדי? אמר אביי: מביא בול של מלח ומניח לה בתוך
27 הרחם, כדי שתזכור צערה ותרחם עליו. ומולפין מי שליא על גבי ולד כדי שתריח ריחו ותרחם
28 עליו. ודוקא טהורה, אבל טמאה - לא. מ"ט? טמאה לא מרחקא ולדא, ואי מרחקא ולדא - לא
29 מקרבא. "מילדין את האשה וכו'". מכדי תנא ליה "מילדין את האשה וקורין לה חכמה במקום
30 למקום", ומחללין עליה את השבת? לאתווי מאי? לאתווי הא דתנו רבנן: אם היתה צריכה לגר -
31 חביריה מדלקת לה את הנר, ואם היתה צריכה לשמן - חביריה מביאה לה שמן ביד, ואם אינו
32 ספק ביד - מביאה בשערה, ואם אינו ספק בשערה - מביאה לה בפלי. אמר מר: אם היתה צריכה
33 לגר - חביריה מדלקת לה את הנר. פשיטא! לא צריכא בסומא. מהו דתימא: פיון דלא חזיא -
34 אסור, קא משמע לן: איתובי מיתבא דעתה, סברא: אי איכא מיד - חזיא חביריה ועבדה לי. "אם
35 היתה צריכה לשמן וכו'". תיפוק ליה משום סחיטה? רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו: אין סחיטה
36 בשיער. רב אשי אומר: אפי' תימא "יש סחיטה בשיער" - מביאה לה בפלי דרך שערה. דכמה
37 דאפשר לשנויי - משנינו. אמר רב יהודה אמר שמואל: תיה, כל זמן שהקבר פתוח, בין אמרה
38 "צריכה אני" (בין לא אמרה "צריכה אני" - מחללין עליה את השבת. נסתם הקבר, בין אמרה

1 **בשר תפוח** מפני שהוא מאכל לחיה. ליתול. לא מוזיק ליה ארס דנחש, שאף הנחשים היא אוכלת:
2 מפני הסכנה, שמא ישתה אדם מהם: **מתני'** בופין כל פני האפרוחים. אשמעינן
3 דכלי נישל לדבר שאינו נישל בשבת. ורבי יצחק משני לה בפ"ג - בצריך למקומו:
4 שפרחה. מן הבית: דוחין. בידים: מרדין עגלים. אוהו בצוארו ובצדדן וגוררו ומסייעו,
5 ומנעע לו ברגליו: אשה מרדה את בנה.
6 אוהו כדורעתי מן ארצו ומסייעתו, והוא
7 מניע רגליו וחולך: שוטל אהת ומניח אהת.
8 שהתינוק מניע את רגליו, בשמניח אהת מגביה
9 אהת: אבל גורר אסור. מפני שנושאתו: **גמ'**
10 ואי לא. כגון ששמים עמוקין: והא קמבטל פלי
11 מהיכנו. דמשהיחם תחתיה אין יכול לטלטלן,
12 דדומה לסותר כגון מדרבנן: צער בעלי חיים
13 דאורייתא. שגאמר "עוב תעזוב עמו". ואיכא
14 מאן דדרשי טעמא דקרא משום צער בעלי
15 חיים ב"אלו מצאיות" (ב"מ דף לב:). מרדין לא.
16 שלא יהא אוהוה בגפיה ורגליה נוגעין לארץ
17 ומוליקה: דמקפאי נפשה. מנבחה עצמה מן
18 הארץ, ונמצא זה מטלטל. אבל אחים -
19 כשאותים בגפיהן. הן מהלכין ורגליהן. ומיהו,
20 ברה"ר לא. משום שפאי יגביה מן הארץ ונמצא
21 נושאן. דסתמא כרבנן דפליגי עליה דרבי נתן
22 ב"המגנעי" (לעיל דף צד.) גבי המוציא חיה
23 ועוף בין חיון בין שחיון חייב. והאשה מרדה
24 את בנה אפילו ברה"ר. דאי נמי מגביה ליה -
25 די נושא את עצמו, דהכי מוקמינן התם דבבאדם
26 מודו רבנן לרבי נתן: **מקפאי**. כגון "אקפו דייכר"
27 דתגיגה (דף טז:). אין עוקרין. רגליה לגמרי מן
28 הארץ, דמוקצה היא לטלטלה: דהוי מרדינן.
29 אוהוה בשני צדיה כידו ומרדה. והוא לטלטל
30 ספי מדיחיה שדחפה מאחריה: סיפא דקתני
31 "דוחין אבל לא מרדין": אתאן לתרנגולת.
32 ורישא בשאר עופות: לכבשינהו לברעיה
33 בארעא. כדי שיסתכלה ולא יוכל להתחזק
34 עליה: אי נמי לידלינהו. ונביחנה שלא יהו
35 רגליו נוגעות לארץ: **מתני'** מסעדין. מפרש
36 בגמרא: חכמה. מילדת: אין מילדין את
37 הבהמה ביום טוב. דאיכא טרחא ויתרה: אבל
38 מסעדין. אוהוה ב"ט: ומילדין אשה בשבת.
39 ואין צריך לומר שמסעדין, וכל שכן ביום טוב:
40 וקורין הטיבור. של ולד שהוא ארוך, שאם
41 לא יתקשר ויכרך בשום דבר - יצאו מעיו אם
42 יגביהו התינוק: **גמ'** דוחק, בבשר של בהמה
43 לפנים, שיהא הולך בולט לחוץ: ונזופח לו
44 בחוטמו. שחזריו סתומין לו ברירין: ונותן דה.
45 של אמו בתוך פיו: מרחמין. מאהבין את ולדה
46 עליה: בול של מלח. מלא אגרוף, דקייב לה
47 וחוכרת צער לידה, ומרחמה את הולד אם
48 רחקה: מי שליא. שורץ את השליא במים:
49 לא מרחקה. אין דרבה לרחק: מביאה לה
50 שמן. דרך רה"ר: פיד. בכפה ולא בכלי, דכמה
51 דאפשר משנינו: בשערה. סבה שערה שמן
52 וכןשבאה אצלה מקנחתה. ואין כאן חילול
53 שבת, פיון שאין דרך הוצאה בה: פשיטא.
54 דהא פקוח נפש דוחה שבת: תיפוק ליה
55 משום סחיטה. למא לא הביאה לה בכלי -
56 שלא תחלל שבת בהוצאה. הכא נמי הא קמחללה בסחיטה! אין סחיטה בשיער. שהוא קשה, ואין בולע: דרך שערה. מוכרת הכלי בראשה, בשערה: תיה, יולדת. קבר. בית
57 הרחם:

55 שאי אפשר להציל את הבהמה אלא על ידי הנחת כרים וכסתות
 56 תחתיה, מותר להניחם.
 57 שנינו במשנה: תְּרַנְגוּלַת שְׁפָרְחָה וכו' דוחים אותה עד שתכנס.
 58 מדייקת הגמרא מלשון המשנה: דוֹחִין, אֵין – כן, כלומר, שלא התירו
 59 בתרנגולת שברחה אלא לדחותה מאחריה, אבל מְדַדִּין לֹא – לאחוז
 60 התרנגולת בצדדי גופה ולהוליכה כשרגליה נוגעות בארץ, לא
 61 התירו חכמים. תְּנִינָא לְהָא דְתַנּוּ רַבְנֵן – וכדין זה שלמדנו במשנה
 62 שנינו בברייתא, ששנינו בה, מְדַדִּין בְּהֵמָה חָיָה וְעוֹף (ובגון אווחים)
 63 בְּחֶצֶר, אֲכָל לֹא מדדים אֵת הַתְּרַנְגוּלַת. מבררת הגמרא: תְּרַנְגוּלַת
 64 מֵאֵי מַעְמָא לֹא – מה הטעם שאסור לדדותה. אֲמַר אַבְי, מְשוּם
 65 דְּמִקְפִּיא נַפְשָׁה – שכאשר אווחים אותה בצידה ומדדים אותה היא
 66 מגביהה את עצמה מהקרקע, ונמצא שמטלטלה טלטול גמור האסור
 67 משום מוקצה, ועל כן לא הותר אלא לדחופה מאחוריה שאף אם
 68 תגביה עצמה אין הוא אוחו בה, ואינו מטלטלה. אבל שאר בעלי חיים
 69 הותר לאוחם בצדיהם ולדדותם, מפני שמהלכים הם ברגליהם
 70 ואינם מגביהים עצמם מן הקרקע.
 71 הגמרא מביאה שתי ברייתות נוספות בענין דידיו בעלי חיים: תְּנִי
 72 חֲדָא – שנינו בברייתא אחת, מְדַדִּין בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף בְּחֶצֶר, אֲכָל
 73 לֹא בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים, גזירה שמא יגביהם מן הארץ ויעבירם ארבע
 74 אמות ונמצא עובר על איסור תורה, ואילו הַאֲשֵׁה מְדַדָּה אֵת בְּנָה
 75 אפילו בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים, שהרי אפילו אם תגביהנו לא תעבור על
 76 איסור תורה, שהחי נושא את עצמו, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שִׁיכּוּלָה לדדות
 77 את בנה בְּחֶצֶר. וְתַנִּיא אֲרִיף – ושנינו בברייתא אחרת, אֵין עוֹקְרִין
 78 בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף בְּחֶצֶר – אין מגביהים בהמה חיה ועוף באופן
 79 שיעקרו רגליהם מהארץ, מפני שמוקצים הם ואסור לטלטלם אפילו
 80 בחצר, אֲכָל דוֹחִין בְּהֵן – דוחפים אותם מאחוריהם כדי שִׁבְנָסוּ
 81 לביט.
 82 הגמרא מקשה על הברייתא השניה: הָא גוֹפֵא קָשִׁיא – ברייתא זו
 83 מצד עצמה קשה היא, אֲמַרְתָּ תַּחֲלִילָה אֵין עוֹקְרִין, ומשמע שרק
 84 עקירה גמורה אסורה, אֲכָל דְּדוּי מְדַדִּינֵן – מותר לאוחזה בצדיה
 85 ולדדוּתָה, וְהִירָד – לאחוז מִכֵּן אֲמַרְתָּ, 'אבל דוחין בהן עד שיכנסו'
 86 ששמע מזה דוֹחִין אֵין – כן, כלומר שמותר רק לדחופה מאחוריה,
 87 אבל מְדַדִּין, לֹא – אבל לא התירו לדדותה שהוא טלטול רב יותר
 88 מדחיה, והרי זה סותר לתחילת דברי הברייתא. מתרצת הגמרא: אֲמַר
 89 אַבְי, לעולם התירו אף לדדות בהמה חיה ועוף, ומה ששנינו בִּסְפִיא
 90 דוֹחִין, אֲתָאן – באה ללמד את הדין לְתַרְנְגוּלַת, שלא התירו אלא
 91 לדחותה, אבל אסור לדדותה וכפי שנתבאר לעיל, משום שהיא
 92 מגביהה עצמה מהקרקע ונמצא מטלטלה טלטול גמור.
 93 הגמרא מביאה דין נוסף הנלמד מכך שדרך התרנגולת להגביה את
 94 עצמה כשאווחים בה: אֲמַר אַבְי, הָאֵי מֵאֵן דְּשָׁחִיט – מי ששוחט
 95 תְּרַנְגוּלַת, לְבַשְׁשִׁינְהוּ לְבָרְעִיָה פֶּאֲרַעָא – ידחוק את רגליה בקרקע
 96 כדי שיתקפלו ולא תוכל להתחזק עליהן, אֵי נְמִי נִידַל לְהוּ מִיַּדְל –
 97 או יגביהנה שלא יהיו רגליה נוגעות בקרקע כלל, דָּאם לֹא יַעֲשֶׂה כֵן
 98 דִּילְמָא מְנַח לְהוּ לְמוֹפְרִיָה פֶּאֲרַעָא – שמא תנעץ התרנגולת את
 99 צפרניה ותתאמץ להתחזק ולהתרומם כלפי מעלה, וְעַקְרָ לְהוּ
 100 לְסִימְנִים – ותעקור את הקנה והושט ממקומם קודם שחיטה, ותהיה
 101 שחיטתה פסולה.
 102 מכאן ועד סוף הפרק יבוארו דיני היולדת בשבת ויום טוב, אילו
 103 איסורים הותרו בעבורה ואילו לא, ומאימתי יש לה דין יולדת, וכן
 104 דיני בהמה הצריכה לילד. וכמה דברים נוספים המסתעפים מנדונים
 105 אלו.
 106 עיקר דין יולדת מתחלק לשלושה זמנים:
 107 א. הזמן שקודם הלידה. אף שעדיין אינה נחשבת כחולה שיש בו
 108 סכנה, מכל מקום, אם צריכה לילד ויכולה לבוא לידי סכנה, מותר
 109 לחלל עליה את השבת באופנים מסויימים.
 110 ב. זמן הלידה עצמה, בו נחשבת כחולה שיש בה סכנה, ומותר לחלל

1 וכן מותר לטלטל בְּשֵׁר תְּפוּחַ – מסריח, מְפִנֵי שְׁהוּא מֵאֲכָל לְחִיָּה,
 2 וכן מִים מְגוּלִין – מים שהיו מגולים בלילה ואסור לשתותם מפני
 3 הסכנה, שמא שותה מהם נחש והטיל בהם ארס, מכל מקום מותר
 4 לטלטלם מְפִנֵי שְׁהוּ רֵאיוֹן לשתיה לְחֵתוּל שאין מוסיף לו ארס של
 5 נחש. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, כֹּל עֲצָמָן שֶׁל מִים אֵלּוּ אֲסוּר
 6 לְשָׁחֲתוֹן בביתו מְפִנֵי הַסְּכָנָה, שמא יש בהם ארס נחש וישתה מהם
 7 אדם.

משנה

9 המשנה דנה כיצד נוהגים בבעלי חיים שאסור לטלטלם בשבת: בּוֹפִין
 10 (–הופכים) אֵת הַסֵּל לְפָנֵי הָאֲפֻרְחִים, כְּדִי שְׁיַעֲלוּ וַיִּרְדּוּ על גבי
 11 ללול שלהם, ואף על פי שהאפורחים מוקצים הם בשבת ואסורים
 12 בטלטול, התירו ליטול את הסל ולהשתמש בו לצורך דבר שאינו
 13 ניטל בשבת. תְּרַנְגוּלַת שְׁפָרְחָה מן הבית, דוֹחִין (–דוחפים) אֹתָהּ
 14 בידיים מאחוריה עַד שֶׁתִּכְנַס מעצמה לבית, כלומר שכוין שיש חשש
 15 שתאבד ויבוא לידי הפסד ממון, מותר לדחותה לפניו. מְדַדִּין עֲגָלִין
 16 וּסְיִיחִין, כלומר, אווחים בצווארם ובצדיהם ומסייעים להם ללכת.
 17 המשנה מביאה דין טלטול ברשות הרבים של קטן המתחיל ללכת:
 18 אִשָּׁה מְדַדָּה אֵת בְּנָה ברשות הרבים. כלומר, שאוחזת בזרועותיו
 19 מאחוריו ומסייעת לו שלא יפול, והוא מניע רגליו והולך. אֲמַר רַבִּי
 20 יְהוּדָה, אֵימְתִי התירו חכמים לאשה לדדות את בנה, בְּזִמְן שְׁהוּא
 21 נִזְמַל (–מגביה) רגלו האחת וּמְנִיחָ אֲחָת – את הרגל האחרת, אֲכָל
 22 אֵם הָיָה גוֹרֵר את רגליו, אֲסוּר לאמו לדדותה, מפני שנושאתו ברשות
 23 הרבים.

גמרא

24 הגמרא מביאה דבר נוסף שהתירו לצורך בעלי חיים: אֲמַר רַב יְהוּדָה
 25 אֲמַר רַב, בְּהֵמָה שְׁנִפְלָה לְאֵמַת הַמַּיִם (–תעלת מים) בשבת, מְבִיא
 26 כְּרִים וּכְסוּתוֹת וּמְנִיחָ תַּחְתֶּיהָ בתוך המים בכדי שתעלה
 27 עליהם ותצא לחוץ, וְאֵם עֲלֵתָה הבהמה על הכרים והכסתות, עֲלֵתָה
 28 ואין בכך חשש איסור.
 29 הגמרא מקשה על דינו של רב: מִיִּתְבִּי, שנינו בברייתא בְּהֵמָה
 30 שְׁנִפְלָה לְאֵמַת הַמַּיִם, עוֹשֶׂה לָּהּ פְּרִנְסָה – מאכילה בְּמִקְוָמָה בתוך
 31 אמת המים בְּשִׁבִיל שְׁלֹא תָמוּת. ומוכח מהברייתא שפְּרִנְסָה
 32 במקומה אֵין – כן, כלומר, שדווקא לעשות לה פרנסה במקומה
 33 התירו חכמים, אבל להביא תחתיה כְּרִים וּכְסוּתוֹת כדי שתעלה ותצא
 34 חוץ לאמת המים, לֹא התירו חכמים. מתרצת הגמרא: לֹא קָשִׁיא, הָא
 35 – הברייתא עוסקת באופן דְּאֲפִשְׁר בְּפְרִנְסָה, ועל כן יאכילנה
 36 במקומה ולא יניח כרים וכסתות תחתיה, הָא – ורב שמתיר להניח
 37 כרים וכסתות תחתיה, דיבר באופן דְּאֵי אֲפִשְׁר בְּפְרִנְסָה, ובגון
 38 שהמים עמוקים, ואף אם יתן לה מזונות מרובים, אין הבהמה יכולה
 39 לחיות שם מפני צערה מהמים. ומבארת הגמרא שכונות הברייתא,
 40 שאם אֲפִשְׁר בְּפְרִנְסָה, אֵין – אכן יאכילנה במקומה ואסור לו להניח
 41 כרים וכסתות, וְאֵי לֹא – אך אם אינו יכול להאכילה במקומה, אזי
 42 מְבִיא כְּרִים וּכְסוּתוֹת וּמְנִיחָ תַּחְתֶּיהָ.
 43 מקשה הגמרא: כיצד התיר רב להניח כרים וכסתות תחתיה, וְהָא –
 44 והרי אם עושה כן נמצא דְּקָא מְכַבֵּל כְּלִי מְהִיכְנוּ. כלומר, שכוין
 45 שמניח את הכרים והכסתות תחת הבהמה, הרי הוא גורם בכך
 46 שיעשו הכרים מוקצים ויאסר לטלטלם, ונמצא שמבטל את הכלי
 47 משימושו והרי הוא כסותר ושובר את הכלי. מתרצת הגמרא: רב
 48 סָבַר, שאיסור 'מְכַבֵּל כְּלִי מְהִיכְנוּ' אינו אלא איסור דְּרַבְּנֵן שהרי
 49 אינו סותר את הכלי ממש אלא הוא רק דומה לסותר, ואילו צְעַר
 50 בְּעַלְיָ תַיִם הוא איסור דְּאִוּרִייתָא שכן למדנו מהפסוק (שמות כג ה) עֲצוּב
 51 תְּעוּבָ עֲמוּ', שיש חיוב לסייע בפריקת המשא מהבהמה כדי למנוע
 52 צערה. וְלִפְיָךְ אֵתִי – בא איסור 'צער בעלי חיים' שהוא דְּמִאֲוּרִייתָא
 53 וְדַחֵי – ודחה איסור 'ביטול כלי מהיכנו' שהוא מְדַרְבְּנֵן, ולכן במקום

59 והוא הדין ביולדת שעד שלשים יום נחשבת כחולה שאין בו סכנה,
 60 שעושים כל צרכיה על ידי גוי.
 61 הגמרא מביאה דינים נוספים בענין יולדת בשם רב יהודה בשם
 62 שמואל: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, ישנה הלכה שנאמרה לְעֵנִן
 63 חָיָה (ו-יולדת), שהיא קיימת כל שְׁלָשִׁים יוֹם מלידתה.
 64 מבררת הגמרא: לְמֵאֵי הִלְכָתָא - לגבי איזו הלכה נאמר דין זה של
 65 שלשים יום ביולדת. משיבה הגמרא: אָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי - אמרו חכמי
 66 נהרדעא, שלשים יום אלו נאמרו לְמַבִּילָהּ, כלומר שלא טבול
 67 היולדת עד שלשים יום מפני הצינה.
 68 אָמַר רַבָּא, לֹא אָמְרֵן - לא נאמר דין זה שאין ליולדת לטבול עד
 69 שלשים יום, אֶלָּא באופן שְׁאֵין בְּעֵלְהָ עֻמָּה והיא טובלת כדי שתהא
 70 טהורה ותוכל לעסוק בטהרות, אֲבָל אם בְּעֵלְהָ עֻמָּה טובלת אפילו
 71 בתוך שלשים, שאין לה לחוש מן הצינה שהרי בְּעֵלְהָ מְחַמְמָה לאחר
 72 הטבילה בתשמיש.
 73 ונעשה שהיה בענין זה: כִּי הָא דְבִרְתֵיהּ דְרַב חֲסָדָא - כמו המעשה
 74 שהיה עם בתו של רב חסדא אשתו של רבא, שטַבְּלָהּ בְּנָה תַלְתִּין
 75 יוֹמִין - בתוך שלשים יום ללידתה שְׁלֹשָׁא בְּפָנֵי בְּעֵלְהָ, וְאֶצְטְנִיאת -
 76 והצטננה, וְאֶמְטוּי לְעֶרְסָה בְּתֵרֵיהּ דְרַבָּא לְפִנְמוֹבְדִיתָא - והביאו
 77 אותה במיטתה לפומבדיתא לרבא בעלה כדי לחממה בתשמיש.
 78 דִּין נוסף שאמר רב יהודה בשם שמואל לענין יולדת: אָמַר רַב יְהוּדָה
 79 אָמַר שְׁמוּאֵל, עוֹשִׂין מְדוּרָה לְחַיָּה בְּשִׁפְתָּהּ (בִּימֹת הַנְּשָׁמִים), כדי
 80 שלא תצטנן ותבא לידי סכנה.
 81 סְבוּר מִינָה - סברו האמוראים בני הישיבה לומר, לְחַיָּה אֵין - כן,
 82 אבל לְחוּלָה לֹא, כלומר רק ליולדת מותר, אבל לשאר חולה אסור
 83 לעשות מדורה, שאין חשש שיבא לידי סכנה. וכן סברו לומר
 84 שְׁבִימֹת הַנְּשָׁמִים אֵין - כן, אבל בִּימֹת הַחֲמָה לֹא, כלומר שרק
 85 בימות הגשמים התירו לעשות לה מדורה, שמחמת הקור יש לחוש
 86 שאם לא ידליקו לה מדורה תצטנן ותבא לידי סכנה, אבל בימות
 87 החמה לֹא.
 88 (ולא היא - ואולם אין זה נכון לומר כך, אלא לֹא שְׁנָא חַיָּה וְלֹא
 89 שְׁנָא חוּלָה, לֹא שְׁנָא בִּימֹת הַנְּשָׁמִים וְלֹא שְׁנָא בִּימֹת הַחֲמָה - אין
 90 הדין שונה בין יולדת לבין חיה, ובין ימות החמה לבין ימות הגשמים,
 91 אלא בכל זמן מותר לעשות מדורה בין ליולדת בין לחולה. והוכחה
 92 לכך, מְדַאֲתֵמַר), אָמַר רַב תַּיִיבָא פַּר אֲבִין אָמַר שְׁמוּאֵל, אפילו מי
 93 שרק הקיז דָּם וְנִצְמָנָן, מחללים את השבת בשבילו ועוֹשִׂין לוֹ
 94 מְדוּרָה, וְאֶפִּילוּ בְּתַקּוּפַת תְּפוּזָה, וכל שכן בימות הגשמים, וכל שכן
 95 בשאר חולה שעושים לו מדורה אפילו בימות החמה.
 96 אגב דברי שמואל בחשיבות עשיית מדורה לצורך מי שהקיז דם,
 97 הביאה הגמרא כמה עובדות בענין זה: שְׁמוּאֵל הקיז דם, ולא היו לו
 98 עצים מוכנים להסקה, ועל פי ציוויו צָלְחוּ לֵיהּ תַּכְתְּקָא דְשִׁאנָא -
 99 בקעו עבורו כסא של תדהר שדמיו יקרים, כדי לעשות לו מדורה
 100 אחר ההקדה, שאם היה ממתין עד שיביאו לו עצים היה מסתכן בכך.
 101 וכן רַב יְהוּדָה צָלְחוּ לֵיהּ פְּתוּרָא דִּינְגָה - שולחן העשוי עץ ממין
 102 הארזים שדמיו יקרים.
 103 לְרַבָּה, צָלְחוּ לֵיהּ שְׂרָשִׁיפָא - ספסל כדי להסיק עציו למדורה לאחר
 104 ההקדה. וְאָמַר לֵיהּ אֲבִי רַבָּה, היאך הורית לבקוע ספסל כדי
 105 להסיק, וְהָא קָעָבַר מַר בְּכַר מְשׁוּם אִיסוּר 'פַּל תְּשַׁחֲוִית'.
 106 אָמַר לֵיהּ רבא לאביו, 'פַּל תְּשַׁחֲוִית' דְּנִיפָא - של גופי עֲדִיף לִי,
 107 כלומר שעדיף להשחית את העץ ולא לגרום להשחתת הגוף על ידי
 108 שיצטנן לאחר הקות דם.
 109 אגב שהוכר ענין ההקדה שלא להצטנן לאחר הקות דם, מביאה
 110 הגמרא דין נוסף בענין הקות דם: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם
 111 יִמְכְּרוּ אָמִם אפילו את קויות בֵּיתוֹ וְיִקַּח בַּמַּעוֹת אִלוּ מְנַעְעִים
 112 לְרַגְלָיו, משום שאין לך ביוזן גדול מן המהלך יחף בשוק. ואף על פי
 113 כן אם הקיז דָּם וְאֵין לוֹ מָה יֵאָכַל, וְיִמְכְּרוּ אפילו מְנַעְעִים שְׁבָרְתָּלֵיו
 114 וְיִסְפִּיק מֵהֶן צָרְכֵי סְעוּדָה, שסעודה שאחר ההקדה חשובה יותר אף
 115 ממנעלים לרגליו.

1 'צְרִיכָה אֵין שיחללו עלי שבת/ בֵּין אִם לֹא אָמְרָה 'צְרִיכָה אֵין, אֵין
 2 מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת.
 3 הגמרא מביאה גירסא שונה בדברי רב יהודה בשם שמואל: רַב אֲשֵׁי
 4 מְתַנֵּי הָכִי - שנה את דברי רב יהודה בשם שמואל כפי שאמרנו,
 5 ואולם מִרְ וּזְמַרָא מְתַנֵּי הָכִי, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, חַיָּה,
 6 כֹּל זְמַן שֶׁהִקְבַּר פְּתוּת, בֵּין אִם אָמְרָה 'צְרִיכָה אֵין, וּבֵין אָמְרָה 'אֵין
 7 'צְרִיכָה אֵין' אלא שחברותיה אומרות שצריכה, מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת
 8 הַשֶּׁבֶת. אולם מוֹמֵן שְׁנִסְתָּם הִקְבַּר, אִם אָמְרָה 'צְרִיכָה אֵין, מְחַלְלִין
 9 עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת, ואם לֹא אָמְרָה 'צְרִיכָה אֵין, אֵף שחברותיה
 10 אומרות שצריכה, אֵין מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת. וכל שכן אם אומרת
 11 'אין צריכה אני', שאין מחללין עליה את השבת.
 12 הגמרא דנה כדעת מי הלכה: אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְמַרְיָמָה, מַר וּזְמַרָא
 13 מְתַנֵּי לְקוּלָא - שנה להקל, שהרי לדבריו כל זמן שהקבר פתוח
 14 מחללין גם אם אמרה 'אין צריכה אני', וכן בקבר סתום מחללין אם
 15 אמרה 'צריכה אני', וְרַב אֲשֵׁי מְתַנֵּי לְחוּמְרָא, שאם אמרה 'אין
 16 צריכה אני' לעולם אין מחללין, וכן בקבר סתום אין מחללין כלל. ויש
 17 להסתפק הִלְכָתָא בְּמֵאֵן.
 18 אָמַר לֵיהּ מַרְיָמָה לְרַבִּינָא, הִלְכָה בְּמַר וּזְמַרָא, מפני שבספק נְפֻשׁוֹת
 19 לעולם מכריעים לְהַקֵּל.
 20 הגמרא מפרטת מאימתי ועד מתי נחשב שהקבר פתוח. מבררת
 21 הגמרא: מֵאִימְתֵי פְּתִיחַת הַקְּבָר - מאיזה זמן נחשב שנפתח הרהם
 22 לענין שמחללין על יולדת זו את השבת. אָמַר אֲבִי, פְּתִיחַת הַקְּבָר
 23 מתחלת מְשַׁעָה שֶׁמִּשְׁבַּע עַל הַמְּשַׁבֵּר - מושב האשה היולדת.
 24 רַב הוּנָא בְּרִיהּ דְרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, פְּתִיחַת הַקְּבָר מתחלת מְשַׁעָה
 25 שֶׁהָדָם של הלידה כבר שוֹתֵת וְיֹרֵד. וְאָמְרֵי לָהּ - ויש אומרים בשם
 26 רב הונא בריה דרב יהושע, שפתיחת הקבר מתחלת מְשַׁעָה
 27 שֶׁחֲבֻרְתֵיהּ נוֹשָׂאוֹת אוֹתָהּ בְּאִנְפֵיהּ - בזרועותיה, כלומר שאינה
 28 יכולה לילך בעצמה.
 29 מבררת הגמרא: עַד מְתֵי מוֹעִילָה פְּתִיחַת הַקְּבָר לענין שמחללין
 30 עליה את השבת אפילו אם לא אמרה 'צריכה אני' ולומר זוטרא
 31 אפילו אמרה 'אין צריכה אני'.
 32 משיבה הגמרא: אָמַר אֲבִי, פְּתִיחַת הַקְּבָר הוא עד שיעברו שְׁלֹשָׁה
 33 יָמִים מהלידה. וְרַבָּא אָמַר מְשַׁמִּיָּה דְרַב יְהוּדָה, עד שיעברו שְׁבַעָה
 34 יָמִים. וְאָמְרֵי לָהּ - ויש אומרים בשם רבא משמו של רב יהודה, עד
 35 שְׁלָשִׁים יוֹם.
 36 אָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי - אמרו חכמי נהרדעא, חַיָּה - יולדת, נאמרו בה
 37 שלשה זמנים שחלוקים דיניהם לגבי הלכות חילול שבת, שְׁלֹשָׁה
 38 יָמִים, שְׁבַעָה יָמִים, וְשָׁלְשִׁים יוֹם.
 39 ואלו הלכותיהם, בתוך שְׁלֹשָׁה יָמִים ראשונים מהלידה, הדין הוא
 40 שְׁבִין אִם אָמְרָה 'צְרִיכָה אֵין שיחללו עלי שבת/ וּבֵין אִם אָמְרָה 'לֹא
 41 'צְרִיכָה אֵין', מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת, שבימים אלו נחשב שהקבר
 42 פתוח, וכדעת מר זוטרא שכל זמן שהקבר פתוח מחללים עליה בכל
 43 אופן ואת השבת. בתוך שְׁבַעָה יָמִים ללידתה, כלומר מסוף שלשה
 44 ועד סוף שבעה, הדין הוא שאם אָמְרָה 'צְרִיכָה אֵין' מְחַלְלִין עָלֶיהָ
 45 אֶת הַשֶּׁבֶת, ואם אָמְרָה 'לֹא צְרִיכָה אֵין' אֵין מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת
 46 הַשֶּׁבֶת, וכדעת מר זוטרא שאפילו לאחר שנסתם הקבר, אם אמרה
 47 צריכה אני מחללין עליה את השבת. ובתוך שְׁלָשִׁים יוֹם, כלומר מסוף
 48 שבעה ועד סוף שלשים, הדין הוא שֶׁאֶפִּילוּ אִם אָמְרָה 'צְרִיכָה אֵין',
 49 אֵין מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת על ידי ישראל, שבימים אלו אין חשש
 50 שתבא לידי סכנה, אֲבָל עוֹשִׂין כֹּל צְרִכָה עַל יְדֵי אֲרַמְאֵי ו-גוֹי.
 51 משום שעדיין נחשבת כחולה שאין בו סכנה שמחללין עליו את
 52 השבת על ידי גוי.
 53 וההיתר לכך שבתוך שלשים יום עושים כל צרכיה על ידי גוי הוא
 54 בְּדָרְב עוֹלָא בְּרִיהּ ו-בְּנֹן דְרַב עִילָאִי, דְאָמַר, כֹּל צְרִיכָה חוּלָה, נַעֲשִׂין
 55 עַל יְדֵי אֲרַמְאֵי ו-גוֹי בְּשִׁפְתָּהּ, וסתם חיה בתוך שלשים יום ללידתה
 56 בכלל חולה היא. וְכַדְרַב הַמְּנוּנָא - וכפי שמפורש דין זה בדברי רב
 57 המנונא, דְאָמַר רַב הַמְּנוּנָא, דְבַר שְׁאֵין בּוֹ סְכָנָה - דבר שאין
 58 במניעתו סכנה לחולה, אָמַר לְנָבְרִי, וְהַכְרִי עוֹשֶׂה דְבַר זֶה לְחוּלָה,

צריכה אני. לחילול: בין שאמרה אין צריכה אני. וחברותיה אומרות שהיא צריכה - מחללין: פאנפיה. בורעותיה, שאינה יכולה להלך: תיה ג' ימים ו' ימים ול' יום. החכרו
בה לחילוק הלכות חילול שבת. ל' - מו' עד השלמת ל', וכן ד' - מג' עד השלמת ז', כל צרכי חולה. והא היה עד ל' יום סתמא חולה היא: דבר שאין בו סכנה. חולה שאם
לא יעשו לו רפואה זו אין מסוכן למות, וגמ' צריך הוא לה: אומר לארמא ועושה. אבל דבר שיש בו סכנה - ישראל עצמו עושה לו: למבילה. עד ל' יום לא תטבול מפני
הצינה: שאין בעלה עמה. והיא טובלת לטהרות: בעלה מחפמת. לאחר טבילה בתשמיש, והגוף מתמטם מן הגוף: מדורה. היסק גדול: הקיף גם. וכ"ש חולה: צלחו לית תכתא

1 רבא משמיה דרב יהודה אמר שבעה.
2 לכבורה משמע דרבא לטעמיה, דבפרק
3 "הדר" (עירובין דף סח.) גבי ההוא ינוקא
4 דאישתפוך תמימה, אמר להו רבא: נישיליה
5 לאימיה, אם צריכה - נחיימו אנב אימיה.
6 דמסתמא ביום שמיני היה, קודם מילה שהיה
7 צריך חמין למולו דלאחר מילה - מסוכן הוא,
8 ובלא אימיה ביום שמיני מחללין עליו שבת.
9 והיינו לאחר שבעה, דבסתם הקבר בעינן
10 צריכה, מיהו, ללשנא דאמרי לה לרבא שלשים
11 תיקשי: למה צריכה? ועוד, דבקונטרס פ' התם:
12 נחיימו אנב אימיה - ע"י גוי, וכן פירש ר"ח. לכך
13 יש לפרש דאבי רבא ואמרי לה, אמר סדא,
14 ומר אמר חדא ולא פליגי: וכולהו קיימו
15 כנהרדעי:

"צריכה אני" בין לא אמרה "צריכה אני" - אין מחללין
עליה את השבת, רב אשי מתני הכי. מר זוטרא מתני הכי:
אמר רב יהודה אמר שמואל: תיה כל זמן שהקבר פתוח,
בין אמרה "צריכה אני" ובין אמרה "אין צריכה אני" -
מחללין עליה את השבת. נסתם הקבר, אמרה "צריכה אני"
- מחללין עליה את השבת לא אמרה "צריכה אני" - אין
מחללין עליה את השבת. א"ל רבינא למרימר: מר זוטרא
מתני לקולא, ורב אשי מתני לחומרא, הלכתא במאן? א"ל:
הלכה כמר זוטרא, ספק נפשות להקל. מאימתי פתיחת
הקבר? אמר אבוי: משעה שתשב על המשבר. רב הונא
בריה דרב יהושע אמר: משעה שהדם שותת ויורד. ואמרי
לה: משעה שתברותיה נושאות אותה פאנפיה. עד מתי

1 הקנהו, ויגו ובקעו כסא של תהרה, שהוא
2 מעולה בדמים: פתורא ויגוה. מין ארז הוא.
3 ורבינו הלוי אמר (א): בוי"ש: רבא צלחו ליה
4 שרשיפא. ספק: ויגוה מנעלים. שאין לה ביזוי
5 מן המהלך ויגוה בשוה: (פא) צרכי סעודה.
6 (צרכי) סעודת הקנהו: ביומא דמלתא. דהקנהו:
7 דמילת. טחול, סומקא חלף סומקא: עד דנפיק
8 תיחי. הריח: מאוניה. מאוניו מריחין היין:
9 מריבדא דכוסילתא. נקבי כלי האונן
10 שבבשרו, פלימאי: עד דקפי תליליה. טחול שלו
11 יץ פיי: בר תלתא טרפי. בן ג' שנים, ששענה
12 אמו משקלט ג' עלין חדשין: לרבנן. לתלמידיו:
13 אמרו נחמן אקלע לנבן. הרבו בסעודה כאילו
14 אני סועד אצלם: בר מתימאי ערמה. דמקשר
15 ואזיל: ולא אפשר ליה. לקנות יין: לישקול ויזא
16 מבא. זה רע ופחות, שאינו יוצא בהוצאה:
17 וליויל לשב חנותא. ודרך הלוקחים לטעמו
18 תחלה שיהא טוב, וישעום. ובשימתו לו הוה
19 והתנוני ומצאנו רע ולא יקבלנו - והוא ילך
20 תלנות אחרת ויעשה פו: ואי לא. דאין לו זה
21 רע: ולישוף מישחא בצידעיה. ברחוהו, והתמרים
22 והשונון מחממין אותו: בישא מי הנה מבא.
23 חום השמש שהוא קשה לאדם, כלום מטיב
24 לו: היכא דכרדו זיקא. אינדרין שיש בו
25 חלונות, והרוח נכנסת בהם, נכרבת
26 ומתגלגלת באינדרין: דילמא שפי ליה
27 אופינא. מריקו קדמו. כמו "השופה יין
28 לחבירו" (כ"מ דף ס.) ומזקי ליה ארביעתא.
29 לא הגיה בו דם אלא כדי חיו, דהיינו רביעית,
30 והדר אתי ליה זיקא ושייף ליה מדם הותר
31 בגופו, ומחסרו מישעורו. ומסתכן: שב לבני
32 ואריחא. עובי החומה ד' לבנים מושלין לרחקו
33 זה אצל זה, דכל לבנה גיט, ואריחא - אריח.
34 חצי לבנה - טפח ומחצה: אריג'ש גנפשיה.
35 הרגיש בעצמו שהוא נחלש: חסר חד אריחא.
36 החומה היתה חסירה מעוביה אריח: פדבר
37 אחר

ממ
פתיחת הקבר? אמר אבוי: שלשה ימים. רבא אמר משמיה דרב יהודה: שבעה, ואמרי לה: שלשים.
אמרי נהרדעי: תיה ג', ו' ול' ג', בין אמרה "צריכה אני" ובין אמרה "לא צריכה אני" - מחללין
עליה את השבת, ז', אמרה "צריכה אני" - מחללין עליה את השבת, אמרה "לא צריכה אני" -
אין מחללין עליה את השבת. ל', אפי' אמרה "צריכה אני" - אין מחללין עליה את השבת, אבל
עושיין ע"י ארמאי. פדבר עולא בריה דרב עילאי, דאמר: כל צרכי חולה נעשיין ע"י ארמאי בשבת.
וכדבר המנוגא, דאמר רב המנוגא: דבר שאין בו סכנה - אומר לגוי ועושה. אמר רב יהודה אמר
שמואל: לחיה ל' יום. למאי הלכתא? אמרי נהרדעי: למבילה. אמר רבא: לא אמרן אלא שאין
בעלה עמה, אבל בעלה עמה - בעלה מחפמת. פי הא דברתיה דרב חסדא מבלה בגו תלתין
וימין שלא בפני בעלה ואצטניאות, ואמטוי לערסה בתריה דרבא לפומפדיתא. אמר רב יהודה אמר
שמואל: עושין מדורה לחיה בשבת (בימות הגשמים). סבור מינה: לחיה - אין, לחולה - לא.
בימות הגשמים - אין, בימות החמה - לא. (ולא היא, ל"ש תיה ול"ש חולה, ל"ש בימות הגשמים
ול"ש בימות החמה - מדיאתמר) אמר רב חיאי בר אבין אמר שמואל: הקיף דם ונצטנן - עושין
לו מדורה אפי' בתקופת תמוז. שמואל צלחו ליה תכתא דשאנא, רב יהודה צלחו ליה פתורא
דיונה, לרבה צלחו ליה שרשיפא. וא"ל אבוי לרבה: והא קעבר מר משום "בל תשחית"! א"ל כל
תשחית דגופאי - עדיף לי. אמר רב יהודה אמר רב: לעולם ימפור אדם קורות ביתו ויפקח מנעלים
לרגליו, הקיף דם ואין לו מה יאכל - ימפור מנעלים שברגליו ויספיק מהן צרכי סעודה. מאי צרכי
סעודה? רב אמר: בשר, ושמואל אמר: יין. רב אמר: בשר, נפשא חלף נפשא. ושמואל אמר: יין,
סומקא חלף סומקא. (סימן שגמסר) שמואל ביומא דעבד מילתא עבדי ליה תבשילא דמחלי. ר'
יחנן שתי עד דנפיק תיהיא מאוניה. ורב נחמן שתי עד דקפי טחליה. רב יוסף שתי עד דנפיק מריבדא דכוסילתא. רבא מהדר אחמרא
בר תלתא טרפי. אמר להו רב נחמן בר יצחק לרבנן: במטותא מינייכו, ביומא דהקנה אמרו לביתיכו: נחמן אקלע לנבן, וכולהו אערומי
אסירי, בר מהאי ערמא דשרי: מאן דעביד מילתא ולא אפשר ליה, לישקול וזא מבא וליויל לשב חנותא. עד דמעיס שיעור רביעתא.
ואי לא - ליכול שב תמרי אוכמתא, ולישוף מישחא בצידעיה, וניגני בשמשא. אבלט אשפחיה לשמואל דגני בשמשא. א"ל: חפיקא
דיהודאי! בישא מי הוי מבא? א"ל: יומא דהקנה הוא. ולא היא, אלא: איכא יומא דמעלי בה שמשא בכוליה שתא - יומא דנפלה ביה
תקופת תמוז, וסבר: לא איגלי ליה. (היקול ברוח טעמא שהה סימן) רב ושמואל דאמרי תרוניהו: כל המקיל בסעודת תקנות דם - מקילין
לו מזוגותיו מן השמים. ואמרים: הוא על חיו לא חס, אני אחוס עליו?! רב ושמואל דאמרי תרוניהו: האי מאן דעביד מילתא לא לתיב
היכא דכרדו זיקא, דילמא שפי ליה אונגא ומוקים ליה ארביעתא, ואתי זיקא ושאיף מיניה - ואתי לידי סכנה. שמואל הוה רגיל ועבד
מילתא בביתא דשב לבינא ואריחא. יומא חדא עבד, ואריג'ש בגנפשיה. בדר, וחסר חד אריחא, רב ושמואל דאמרי תרוניהו: האי מאן
דעביד מילתא - ליטעום מדי וחדר ליפוק. דאי לא טעים מדי, אי פגע בשכבא - ירקא אפיה, אי פגע במאן דקטל נפשא - מית, אי פגע

1 מי שיש לו זכות אבות. וקודם תקנת עורא, א"פ שהיו דנין בכל יום שהיו צריכים - לא
2 היו קובעים לישב בכל יום:

3 **דקא'** מאדים בזווי. ברביעי נמי קאי מאדים בזווי בסוף היום, אלא לא חשו בחמים לכך
4 דאין דרך להקנין כל כך בסמוך ללילה: **דליבא** ארבע בתריה. שאין ד' ימים עד

5 סוף החודש, כדפירש בקונטרס. דליבא למימר
6 רביעי בשבת - דהא ד' דהוא עשרין וארבע היינו

7 דליבא רביעי בתריה:
8 **מאה** רישי בזווא מאה קרי בזווא. לפירוש

9 הקונטרס תימה: מה שייך הכא? ור"ח
10 גריס: מאה קרי בזווא. ומפרש: מאה רישי - מאה

11 ראשי בני אדם, (ונראה) שהיה מנהג קצוב לספר
12 לגלח בזווא, וכן מנהג ק' קרני להקוי בזווא, כמו

13 "קרא דאומנא" (לקמן דף קנד). אבל מאה שפמי
14 - לתקן השפה בולא כלום, דבשכר גילוח והקוה

15 היה מתקן השפה, וביום שהיה מתקן שפמו לא
16 היה נוטל כלום, ועל כן היה למשל כל מי שהיה

17 יגע ולא עלה בידו שכרו - היו קורין אותו יונא
18 דשמי: **מפגרי** רבנו. תשש כחם, והיו

19 מתחלשין ולא יכלו למיגרס. כדכתיב (ש"א ל)
20 "וירדוף דוד הוא וארבע מאות איש (עמו) ויעמדו

21 מאתים איש אשר פגרו מעבור את נחל הכשור":
22 **בל** האומר בפרשת תוכחה. לאו מקרא מפיק,

23 אלא: מסתמא, כיון שבא בפרשת תוכחה - אם
24 כן צער הוא אם אין עושין, והקילו בחמים

25 לעשות. ובכולן אין בהן איסורא דאורייתא:
26

27 **הדרן עלך מפנין**
רבי

28 **דס לא הקינו אלא לאותה חטה והנ"מ** - לרפואה, אבל לאוקולי - מיקול. המקוץ דס, שתייה -

29 **לאלתר, אכילה** - עד חצי מיל. **איבעיא להו:** "שתייה לאלתר" מעלי, אבל פתר הכי - קשי, או

30 **דילמא:** לא קשי ולא מעלי? תיקו. **איבעיא להו:** "אכילה עד חצי מיל" הוא דקמעלי, הא פתר

31 **הכי ומקמו הכי** - קשי, או דילמא: לא קשי ולא מעלי? תיקו. מכריו רב: מאה קרי - בזווא, מאה

32 **רישי** - בזווא, מאה שפמי - ולא כלום. אמר רב יוסף: פי הוינן בי רב הונא, יומא דמפגרי ביה

33 **רבנן אמרי** "האידנא יומא דשפמי הוא" ולא ידענא מאי קאמרי. "וקושרין הטבור". ת"ר: קושרין

34 **הטבור,** ר' יוסי אומר: אף חותכין, וטומנין השליא פדי שיהם תולה. אמר רשב"ג: בנות מלכים

35 **טומנות בספלים של שמן,** בנות עשירים בספונים של צמר, בנות עניים במוכין. אמר רב נחמן

36 **אמר רבה בר אבוה אמר רב:** הלכה פרי' יוסי. ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב: מודים

37 **הקמים לר' יוסי בטבור של שני תינוקות שחותכין, מ"ט** - דמנתחי אהדדי. ואמר רב נחמן אמר

38 **רבה בר אבוה אמר רב:** כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת, שנאמר "ומולדתיה ביום

39 **הולדת אותה לא פרת שרף ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא חתלת".**

40 **"ומולדתיה ביום הולדת" - מכאן שמוילדים את הולד בשבת, לא ברת שרף" - מכאן שחותכין**

41 **הטבור בשבת, ובמים לא רחצת למשעי" - מכאן שרוחצין הולד בשבת, והמלח לא המלחת"**

42 **- מכאן שמוילחין הולד בשבת, וחתלת לא חתלת" - מכאן שמולפפין הולד בשבת.**

43 **הדרן עלך מפנין**

44

45

46

47

1 אחר. חזיר: קשה לדרב אחר. צרעת, שהחזירים מנגועים הם כדאמרין בקידושין (ר'
2 מטא: " קבים נגעים ירדו לעולם, תשעה נטלו חזירים": **אבל ועמד**, מהר לעמוד

3 פתאום אחר שאכל שובעו: **פורסא דקמא**, זמן הקוה, כמו "בפרוס הפסח" (שקלים
4 פ"ג מ"א): בין הפרקים. פירקין שנותניו, כגון לאחר מ' שנה: **מעמ**, בהקוה. לא יקו

5 בכל חדש, אלא לב' חדשים: **ובין הפרקים**
6 **חזיר ויעמט**, לאחר ששים - יקו לג' חדשים,

7 לפי שאין בחו עליו, ואין דמו חם, וגופו מצטם
8 בשמחסר דמו: **שב"ד של מעלה ושל מטה**

9 שוין. אדם נדון בכל יום, ובד' יושבין בעיירות
10 בב' ובה - מתקנת פקרא ואילך (ב"ק ד' פב).

11 וכיון דיום הדין ופקידה היא - עונותיו
12 נוקרים: **דקנימא ליה מאדים כגווי**, שמול

13 מאדים משמש בו בשעות זמנות, ומול מאדים
14 ממונה על התרב ועל הדיבר ועל הפרעניות.

15 והוגות קשין, שהן רשות לשדים, כדאמר
16 בפסחים (ר' קי): והפרעניות מוכנין. צימ'

17 תכיל' סדר השעות. כשנתלו המאורות
18 והמזלות, שעה ראשונה של ד' בשבת שימש

19 שבתאי, ובשניה צדק, ואחריו מאדים, ואחריו
20 חמה, ואחריו נוגה, ואחריו כוכב, ואחריו

21 לבנה - נמצאו ד' המזלות לז' השעות,
22 וחוקרים חלילה לעולם. נמצא בסדר זה

23 לעולם סימני מזלות המשמשין בתחלת לילי
24 השבוע - כצנ"ש חלים: מוצאי שבת - שעה

25 ראשונה שלו כוכב, תחלת ליל שני - צדק,
26 וכן בסדר הנוה, וסדר תחלת סימני הימים -

27 חלים כצנ"ש, שעה ראשונה של אהד בשבת
28 - חמה, ושל שני בשבת - לבנה, ושל שלישי

29 בשבת - מאדים, נמצא מאדים חזיר בו
30 חלילה בשעה שמינית ביום, והיא זוגות. אבל

31 שאר ימים - אין מאדים זוגות שלקם אם
32 לא בלילה, ובלילה אין דרך להקנין: **מעלי**

33 **שבתא נמי קנימא מאדים כגווי**, שהרי שעה
34 ראשונה של יום נוגה, לפי הסדר של חלים

35 כצנ"ש תחלת הימים, וכיון שתחלתו נוגה
36 וסדר חליתן צנ"ש תכיל' - נמצאו מתחילין

37 לחזור חלילה בשעה רביעית, נמצא מאדים
38 בשעה ששית: בין דרשו ביה רבים. הורגלו

39 בו מפני דוחקו, שיהיו קרובים לטעורת שבת,
40 ואמרין בפירקין דלעיל (ר' קיח): כבוד שבת

41 גדגים גדולים, ובמסכת ע"ז (ר' כט) אמרין.
42 שני לדם דג: **ארבע** שהוא ד', ב' בשבת שהוא

43 ד' לתרש, או ארביסר לתרש, או כ"ד לתרש
44 - ביולחן קשה להקוה: ד' **דליבא** ד' בתריה.

45 שאין ד' ימים עד סוף החדש, ואיבא דאמרי
46 דליבא ד' בשבת בתריה באותו חדש, ואינו

47 כן: ה"נ: ר"ח ושני לו חולשא, שלישי לו
48 סכנתא: אבל חטה והקין דם לא הקין אלא

49 לחטה, שהאובל מכביד את האדם, והקוה
50 שאחר אכילה אינו מועיל אלא לאותו כובד:

51 **וה"מ**, במקוץ לרפואה: **אבל אקולי**, מי שיש
52 לו דם המכביד עליו, אפי' לאחר אכילה -

53 **רבי**

54 מקוין ומקיל: **מאה רישי בזווא**, כלומר: אם יהיו בזול מאד - קנה ראשי בהמה; ואם לאו - אל תקח, שאין בריאין לאכול: **מאה קרי**, דלועין: **מאה שפמי**, כמו: "על שפם"

55 (ויקרא יג) גרוינין' בלעז, שפמים של בהמה: **יומא דמפגרי ביה רבנן**, שהיו התלמידים מתעצצין מלבא בבית המדרש קרי ליה "יומא דשפמי", כלומר: היום הזה אבד לו,

56 ואין בו תועלת: **ומומנין את השליא**, כדמפרש רשב"ג, שהיא רפואה להתחמם הולד: **ספונין של צמר**, צמר מנופץ: **של שני טיניקות**, תאומים, וקשורין טבון זה בזה: **משום**

57 **דמנתחי מחדרי**, זה אילך וזה אילך, ונמצאו מסוכנין: **בפרשת תוכחה**, שהוכיח יחזקאל לישראל את חסדי הקב"ה שעמקו: **תוכחה**, לשון "לבו ונזכחה" (ישעיה א), להתרופח

58 ולהודיע מי הוא שסרר על שכנגדו: **למשעי**, לטוח ולהחליק בשרו: **שמוילחין**, ובשרו מתקשה: **מלפפין**, אנמיליין בלע"ז. ולא היינו אסובי ונקא דאמרן לעיל בפרק "כל הכלים"

(דף קכג), דהא שפענין ליה לרב נחמן דאסר. אלא לפניו בעלמא, כמו שפושין בחגרות ופסיקאות: הדרן עלך מפנין

59 מכן הקיז דם, לא הועיל במה שהקיז אלא להקל מעליו את אותה
 60 חטפה, כלומר שהאוכל מכביד לאדם, וההקזה שאחר האכילה לא
 61 הועילה אלא להקל מעליו אותו כובד. ומוסיפה הגמרא: וְהָיָה מִיְלֵי
 62 – דברים אלו אינם אלא אם מקיז לרפואה, אבל אם מקיז לאוקולי
 63 – להקל מעליו דם שמכביד עליו, מִיְקִיל אפילו לאחר אכילה, ויש
 64 תועלת בהקזה זו.
 65 הוראה נוספת בענין זה: הַמְקִיז דָם, שְׂתִייה לְאַחֵר – ישתה מיד,
 66 ואולם אֲכִילָה, לא יאכל מיד אלא ימתין עַד שיעבור זמן מהלך חצי
 67 מיל.
 68 מסתפקת הגמרא: אִיבְעִיא לָהּ – נסתפקו בני הישיבה, האם שְׂתִייה
 69 לְאַחֵר מְעַלֵּי, אֲבָל בְּתָר הָכִי קָשִׁי – האם כוונת שמואל ששתיה
 70 מיד לאחר ההקזה מועילה, ואם המתין ושתה לאחר זמן, לא רק
 71 שאינה מועילה אלא קשה ומזיקה היא, או דִּילְמָא לֹא קָשִׁי וְלֹא
 72 מְעַלֵּי – או שמא כוונתו ששתיה לאחר זמן אינה מזיקה ואינה
 73 מועילה. תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
 74 כמו כן יש להסתפק לגבי אכילה: אִיבְעִיא לָהּ, האם אֲכִילָה עַד חֲצִי
 75 מִיל הוּא דְקָמְעַלֵּי – שמועילה, הֵא בְּתָר הָכִי וּמְקַמֵּי הָכִי קָשִׁי –
 76 ואם המתין יותר משיעור זה או אכל קודם שעבר שיעור זה, לא רק
 77 שהאכילה אינה מועילה אלא קשה ומזיקה היא, או דִּילְמָא לֹא קָשִׁי
 78 וְלֹא מְעַלֵּי – או שמא אינה קשה אלא שאינה מועילה. תיקו –
 79 תעמוד דף שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
 80 אגב שביארה הגמרא מיני מאכלים המועילים ושאינם מועילים למי
 81 שהקיז דמו, מביאה הגמרא מימרת רב על עוד מיני מאכלים שלכל
 82 אדם אין תועלת באכילתם: מְכַרְזֵי הִידָה רַב וְאוֹמֵר, מֵאָה קָרִי – מאה
 83 דלועים, אל תקנה אלא בְּזוּזָא – בזוה, כלומר אם יהיו הדלועים מאוד
 84 בזול קנה אותם, ואם לא אל תקחם, לפי שאינם בריאים לאכול. וכן
 85 מֵאָה רִישֵׁי – ראשי בהמה, אל תקח אלא אם נותנים לך בְּזוּזָא. אבל
 86 מֵאָה שְׂפָמִי – שפתיים של בהמה, וְלֹא בְּלוּם – אל תתן עליהם
 87 כלום.
 88 ובענין זה אָמַר רַב יוֹסֵף, כִּי הוֹיִנֵּן כִּי רַב הוּנָא – כשהיינו לומדים
 89 בבית מדרשו של רב הונא, יוֹמָא דְמִפְנֵי בֵּיה רַבְּנֵן – על יום שהיו
 90 התלמידים מתעצלים מלבא לבית המדרש, אָמְרֵי – היו אומרים,
 91 הַאיִדְנָא יוֹמָא דְשְׂפָמִי הוּא – היום הוא יום השפתיים, וְלֹא יִדְעָנָא
 92 מֵאִי קָאֲמְרֵי – ולא ידעתי מה כוונתם, ועתה נתבאר לי שכונתם היה
 93 לומר שיום זה אבד לו ואין בו תועלת, כשפתי הבהמה שאין שווים
 94 מאומם.
 95 שנינו במשנה: וְקוֹשְׁרֵין אֶת הַטְּבֹר שֶׁל הוֹלֵד בִּשְׁבַת.
 96 הגמרא מביאה ברייתא המרחיבה בדברים המותרים לעשות בשבת
 97 לצורך הולד: תִּנּוּ רַבְּנֵן בְּרִייתָא, קוֹשְׁרֵין הַטְּבֹר בִּשְׁבַת כְּדֵי שֶׁלֹּא
 98 יבא לידי סכנה. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר אֵף חוֹתְכִין אֶת הַטְּבֹר בִּשְׁבַת,
 99 שוללי זה עדיין יכול לבא לידי סכנה. וְמוֹמְנִין אֶת הַשְּׁלֵיָא בדבר
 100 המחמם בְּרִי שְׁעַל יְדֵי כֵן יָחַם – יתחמם הוֹלֵד שיצא ממנה.
 101 הברייתא מבארת כיצד תומנין את השליא: אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן
 102 גַּמְלִיאֵל, בְּנֹת מְלָכִים מוֹמְנֹת בְּסַפְלִים שֶׁל שֶׁמֶן, בְּנֹת עֲשִׂירִים
 103 טוֹמְנֹת בְּסַפְזָנִים שֶׁל אָמַר מְנוּפֵץ, וּבְנֹת עֲנִיִּים טוֹמְנֹת בְּמוֹכִין.
 104 הגמרא פוסקת כדעת מי הלכה: אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַר אֲבוּהֵי
 105 אָמַר רַב, הִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסֵי שְׁחוֹתְכִין אֶת הַטְּבֹר בִּשְׁבַת.
 106 הגמרא מבארת שיש אופן שבו מודים חכמים לרבי יוסי: וְאָמַר רַב
 107 נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַר אֲבוּהֵי אָמַר רַב, מוֹדִים חַכְמִים לְרַבִּי יוֹסֵי
 108 בְּטְבֹר שֶׁל שְׁנֵי תִּינּוֹקוֹת תְּאוּמִים הַקְּשׁוּרִים זֶה בְּזֶה, שְׁחוֹתְכִין לָהֶם
 109 אֶת הַטְּבֹר בִּשְׁבַת. מֵאִי מְעַמָּא – מה הטעם לכך, משום דְּמִנְתָּהּ
 110 אֶהְדְּרִי – שמושכים זה לכאן וזה לכאן ויש לחוש שיבוא לידי סכנה.
 111 הגמרא מביאה דברים נוספים המותרים לעשות לצורך הולד בשבת:
 112 וְאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַר אֲבוּהֵי אָמַר רַב, כָּל הָאֲמִיר בְּפִרְשֵׁת
 113 תּוֹבְקָה – הפרשה שבה הוכיח יחזקאל הנביא לישראל, ופירט להם
 114 את החסדים שעשה עמהם הקדוש ברוך הוא, עוֹשִׂין לְחֵיה בְּשַׁבָּת.
 115 שְׁבִפְרֶשֶׁת תּוֹכְחָה נְאֻמָּר (יחזקאל טו ד'), וּמוֹלְדוֹתֶיהָ – בעת לידתך,
 116 דהיינו בְּיוֹם הוֹלְדָתָא אוֹתָהּ, לֹא כְּרַת שְׂרָף לֹא חֲתוּבָא אֶת טְבוּרָךְ,

1 בְּדָבָר אַחֵר – ואם פגע בחזיר, קָשָׁה לְדָבָר אַחֵר – עלול הוא ללקות
 2 בצרעת, שהחזירים מנוגעים הם.
 3 דבר נוסף שאמרו רב ושמואל: רַב וְשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי תְרוּוּיָהּ, הֵא
 4 מֵאֵן דְּעֵבִיד מִיְלֵתָא – מי שהקיז דם, לִישְׁתִּי פוֹרְתָא וְהָדָר לִיקוּם –
 5 ישתה מעט ורק לאחר מכן יעמוד.
 6 והטעם, דְּאָמַר מַר, חֲמוּשָׁה דְכָרִים קְרוּבִין ו-גורמים לאדם להיות
 7 קרוב לְמִיתָה יוֹתֵר מִן הַחַיִּים, שמחלישים מאוד את גוף האדם,
 8 וְאֵלּוּ הֵן: א. אֲבָל כְּדֵי שׁוּבְעוּ וְעָמַד מִיד לְאַחַר מִכֵּן. ב. שְׂתִיה וְעָמַד
 9 מִיד לְאַחַר מִכֵּן. ג. יִשְׁן וְעָמַד מִיד קוֹדֵם שֶׁנִּפְתַּשׁ הָדָם בְּכָל גּוּפוֹ. ד.
 10 הִקִּיז דָם וְעָמַד מִיד. ה. שִׁימֵשׁ מְפִתּוֹ וְעָמַד מִיד.
 11 הגמרא מביאה כמה מימרות נוספות שאמר שמואל בענין הקזת דם:
 12 אָמַר שְׁמוּאֵל, פּוֹרְסָא דְרָמָא – זמן הקזת דם הוא כָּל תְּלָתִין יוֹמִין
 13 – כל שלשים יום. וְכֵן הַפְּרָקִים – בין פרקי שנותיו, כגון כשהגיע
 14 לשנת הארבעים, יִמְעַט בהקזה, ולא יקז כל חדש אלא כל שני
 15 חדשים. וְכֵן הַפְּרָקִים – כשהגיע לשנת השישים, יִחוּזֵר וְיִמְעַט, ויקז
 16 כל שלשה חדשים.
 17 דבר נוסף בענין זמן הקזת דם: וְאָמַר שְׁמוּאֵל, פּוֹרְסָא דְרָמָא ו-זמן
 18 הקזת דם הוא בְּחֵד בְּשַׁבָּתָא – יום ראשון בשבת, ובאַרְבַּעָה בשבת,
 19 וּמְעַלֵּי שְׁבַתָא – ובערב שבת, אֲבָל בִּימֵי שְׁנֵי וְחִמְשֵׁי לֹא יָקִיז.
 20 והטעם שאין להקז בשני הימים, דְּאָמַר מַר, רַק מִי שִׁישׁ לוֹ זְכוּת
 21 אָבוֹת שִׁיכּוּלָה לְהִגַּן עָלָיו, יִקִּיז דָם בְּשְׁנֵי וּבְחִמְשֵׁי, שבימים אלו יש
 22 סכנה להקיז יותר מבשאר ימים, משום שְׁבִית דִּין שֶׁל מְעַלָּה וְשֶׁל
 23 מְפָה שְׁוִין בְּאַחַד, כלומר ששניהם יושבים לדין בימים אלו, וכיון
 24 שימי פקידה הם עונותיו נזכרים.
 25 ממשיכה הגמרא לבאר: בְּתַלְתָּא בְּשַׁבָּתָא מֵאִי מְעַמָּא לֹא – ומה
 26 הטעם שלא יקז בשלישי בשבת, מְשׁוּם דְקִיּוּמָא לִיה מְאִידִים בְּזוּוֹי
 27 – מפני שמזל מאדים הממונה על הדבר ועל החרב ועל הפורענות
 28 משמש בו בשעה שמינית מתחילת היום שהיא שעה זוגית, ובשעות
 29 זוגיות יש רשות לשדים להזיק, ובשעה זוגית שמזל מאדים משמש
 30 בה יש לחשוש בה לסכנה יותר מהרגיל, ומשום כך אין להקיז ביום
 31 שלישי.
 32 שואלת הגמרא: מְעַלֵּי שְׁבַתָא נְמִי קִיּוּמָא בְּזוּוֹי – הלא אף בערב
 33 שבת משמש מאדים בשעה שישית שהיא זוגית, והיאך מותר להקיז
 34 בה.
 35 משיבה הגמרא: פִּינֵן דְרִשׁוּ בֵּיה רַבִּים – כיון שכבר הורגלו רבים
 36 בהקזה ביום שישי כדי להקיז סמוך לסעודת שבת, אין לחשוש
 37 לסכנה, שכן כתוב בתהילים (115) "שׁוֹמֵר פְּתָאִים ה'", כלומר, הקדוש
 38 ברוך הוא שומר על שוטים שאינם נשמרים מסכנות המצויות להם.
 39 שמואל מונה ימים נוספים שסכנה להקיז בהם, או שהקזת דם בהם
 40 גורמת לחולשה: אָמַר שְׁמוּאֵל, הַמְקִיז דָם בְּיוֹם אַרְבַּעָה בִּשְׁבַת דְּהוּא
 41 אַרְבַּעָה לְחוּדֵשׁ, וכן ביום אַרְבַּעָה בִּשְׁבַת דְּהוּא אַרְבַּעַר – שחל ביום
 42 ארבעה עשר לחודש, וכן ביום אַרְבַּעָה בִּשְׁבַת דְּהוּא עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעָה
 43 לְחוּדֵשׁ, וכן ביום אַרְבַּעָה בִּשְׁבַת דְּלֵיבָא אַרְבַּע בְּתַרְיָה – שאין
 44 ארבעה ימים אחריו עד סוף החודש, כל אלו סְפַנְתָּא יש בהם.
 45 ואם מקיז דם בְּרֵאשׁ חוֹדֵשׁ, וכן ביום שְׁנֵי לֹא – שני בחודש, הרי זה
 46 גורם לחולשָׁא. והמקיז דם בְּשְׁלִישֵׁי לֹא, הרי זו סְפַנְתָּא.
 47 המקיז דם בְּמְעַלֵּי יוֹמָא מְבָא – ערב יום טוב, גורם הדבר לחולשָׁא.
 48 והמקיז דם בְּמְעַלֵּי יוֹמָא דְעֶצְרָתָא – ערב יום חג השבועות, סְפַנְתָּא
 49 היא לו. וְנִזְרוּ רַבְּנֵן אֲבוּהֵיהּ מְעַלֵּי יוֹמָא מְבָא – על כל ערבי ימים
 50 טובים שלא יקזו בהם דם, מְשׁוּם עֶרֶב יוֹמָא מְבָא דְעֶצְרָתָא ו-ערב חג
 51 השבועות, שבו סכנה היא, ואם יתירו להקיז בערב יום טוב, יבואו
 52 להקיז גם בערב שבוועות.
 53 והטעם שיש סכנה במי שמקיז דם בערב שבוועות, משום דְנִפְקִי בֵּיה
 54 זִיקָא וְשְׁמִייה מְבוּחָ – שיוצאת בו רוח ששמה 'טבוח', שנבראה בכדי
 55 דְּאִי לֹא קָבְלוּ יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, הָוָה מְבַח לָהּ לְכַשְׁרִייהָ וְלְדַמְיִיהָ –
 56 היה טובה בהם בבשרם ובדמם.
 57 דברים נוספים שאמר שמואל בענין אכילה לפני ולאחרי הקזת דם:
 58 אָמַר שְׁמוּאֵל, אֲבָל חֲפָה – לחם או תבשיל העשוי מקמח, וְלֹאֲחַר

תשמישים: **אמר רב נחמן, הני ליבני דאי'שתיור מבניינא** – לבנים
 שנשאר לאדם ממה שהביך לצורך בניינו, לאחר שהשלים את
 מלאכת הבנין, **שרי לטלמליניהו** – מותר לטלטלן בשבת, **דחזו**
למזינא עליהו – שכיון שמעתה אינן עומדות עוד לצורך בנין, הן
 ראויות ועומדות לישב עליהן, ויש עליהן תורת כלי. אך אם **שריניהו**
 – סידרן בערימה זו על גב זו, גילה בזה דעתו, **שנדאי אקציניהו** –
 הקצה ויחד אותן לצורך בנין אחר, ואסור לטלטלן בשבת.
 הלכה נוספת שאמר רב נחמן בשם שמואל: **אמר רב נחמן, אמר**
שמואל, חתיכת חרס קמנה שנשברה מכלי, מותר לטלטל אותה
בביתו, מפני שבכלים מצויים בחצר, וחתיכת החרס ראויה
 לכסותם, ולכן תורת כלי עליה, **אבל בביתו לא**, מפני שאין
 מצויים בה כלים לכסותם ואין חתיכת החרס ראויה שם לבלום.
 רב נחמן עצמו חולק ומתיר יותר משמואל: **ורב נחמן דידיה אמר** –
 ורב נחמן מדעתו אמר, **שאפילו בכרמלית** מותר לטלטל את חתיכת
 החרס, שכיון שאינה רשות הרבים, מצוי שאנשים באים ומתיישבים
 בה, וממילא אף שם מצוי דבר מיאוס כגון רוק, שחתיכת החרס
 ראויה לכסותו, **אבל ברשות הרבים לא**, שאין אנשים מתיישבים
 שם, ואין חתיכת החרס ראויה שם לבלום.
 דעה שלישית בזה: **ורבא אמר, שאפילו ברשות הרבים מותר**
 לטלטל את חתיכת החרס, שכיון שראויה לתשמיש בחצר ונחשבת
 כלי, אין שם כלי פוקע ממנה אף בהיותה אף ברשות הרבים.
 מוסיפה הגמרא: **ואודא רבא למעמיה** – והלכה זו שאמר רבא,
 לשיטתו אמרה, **דרבא הוה קאזיל ברייתא דמחזיא** – שרבא היה
 הולך ברשות הרבים הקרויה 'ריתקא' שבעיר מחזיא, **אתווסאי**
מסאניה מינא – ונתלכלכה נעלו בטיט, **אתא שמעיה** – בא שמשו,
שקל חספא וקא מכפר ליה – נטל חתיכת חרס וקינח בה את הטיט.
רמו ביה רבנן קלא – צעקו עליו החכמים שראו מעשיו, מדוע אתה
 מטלטל את שבר החרס ברשות הרבים. **אמר רבא, לא מיסתתיא דלא**
גמירי – לא דיים לחכמים הגוערים שלא למדו מה אסור ומה מותר,
 וטעו בהלכה זו, אלא **מיגמר נמי מגמרי** – גם מלמדים הם את
 הטעות שבידם לאחרים. ממשיך רבא לבאר את טעם ההיתר: הרי
אילו בחר הוואי – אם היה חרס זה בחצר, **מי לא תוה חוואי לכפויו**
ביה מינא – וכי לא היה ראוי לכסות בו כלי, ואם כן **הכא נמי חוואי**
לדידי – גם כאן ברשות הרבים ראוי הוא עבורי לקבנו, ולכן מותר
 לטלטלו.
 הגמרא מביאה הלכה אחרת בענין כלי שנשבר: **אמר רב יהודה,**
אמר שמואל, מגופת חבית שנכתתה – כיסוי של חבית, שנשברה
 החבית שהוא מכסה אותה, **מותר לטלטל את הכיסוי ואת שברי**
החבית בפשפת, כיון שבין הכיסוי ובין שברי החבית ראויים לכסות
 בהם כלים.
 הגמרא מביאה ראייה לכך מברייתא: **תניא נמי ה'י** – שנינו כן
 בברייתא כדברי שמואל, **מגופת חבית שנכתתה** – כיסוי של חבית,
 שנשברה החבית שהוא מכסה אותה, **היא** – הגמורה **ושבריה** של
 החבית, **מותר לטלטל** [למלמלן] **פשפת**. ומכל מקום **לא יספות**
ממנה שבר, לא יתקן ויסיר בליטות ועוקצים של אחד משבריה
 ויחליקו, כדי **לכפות בה את הכלי וכדי לממוך בה את פרעין** [ורגליו]
הממנה, שבכך גומר עשיית כלי, ועובר על מלאכת 'מכה בפטיש'.
 מסיימת הברייתא: **ואם ירקתה** – זרק את מגופת חבית זו **באשפת,**
אסור לטלטלה, כיון שבזריקתה ביטל ממנה תורת כלי.
 רב פפא מקשה על הסיפא של הברייתא: **מתקוף לה רב פפא** –
 הקשה רב פפא על ההלכה האחרונה שבברייתא, שהזורק כיסוי של
 חבית נאסר הכיסוי בטלטול, **אלא מעתה** – לדברי הברייתא, וכי אם
זריק ליה לגמיה – זרק את בגדו בשבת לאשפה, **ה'י נמי דאסור**
 – גם בזה תהיה ההלכה שאסור לטלטלו, הרי ודאי בטלה דעתו אצל
 כל אדם שאינם זורקים בגדיהם, ואם כן אף כן כאן בזורק כיסוי של
 חבית יש לומר כך.
 רב פפא מתרץ את דברי הברייתא: **אלא אמר רב פפא,**

הם לא יזו מלאכה, **אבל אם נשברו בפשפת, לדברי הכל מותרין**
 השברים בטלטול, אפילו אינם ראויים לעשות בהם מעין מלאכתם
 הראשונה, **הואיל ומוכנין היו השברים למלאכה בכניסת שבת על**
גבי אביהן – אגב הכלי הגדול שהיו מחוברים אליו, לכן מותר
 לטלטלם בשבת זו.
 רב זוטראי מקשה על דברי שמואל: **מזתיב** [מקשהו] **רב זוטראי,**
 שנינו בברייתא, **מסיקין בכלים** – מותר להבעיר את התנור בכלים
 שלמים ביום טוב, כיון שראויים הם לטלטל, **ואין מסיקין בשברי**
כלים – ואסור להבעיר שברי כלים ביום טוב, מפני שהם מוקצים
 ואסורים בטלטול, ויש לברר, **דנשברו אימת** – אימתי נשברו כלים
 אלו שבהם דיברה הברייתא, **אילמא** – אם נאמר **דנשברו מערב יום**
טוב, הרי שברי כלים אלו **עצים בעלמא נינהו** – הם רק עצים
 העומדים להסקה מאתמול, ומפני מה אסרה הברייתא לטלטלם
 לצורך הבערתם, **אלא לאו** – אלא ודאי מדובר כשנשברו **ביום טוב**
 עצמו, **וקתני** – ומכל מקום שנינו בברייתא **שמסיקין בכלים ואין**
מסיקין בשברי כלים, ולא התירה הברייתא לטלטל שברי כלים
 להבעירם מטעם שהיו מוכנים בכניסת יום טוב אגב הכלי הגדול
 שהיו מחוברים אליו, אלא כיון שאו לא היו עומדים להסקה, נחשבים
 לכלי חדש שנוולדה ונתחדשה בשבת הכנתו למלאכה, ואסורים,
 וקשה לדברי שמואל שאמר שמתירים לדברי הכל.
 הגמרא מתקנת את לשון השמועה שנאמרה בשם שמואל: **אלא אי**
אייתמר ה'י אייתמר – אם נאמרה שמועה בשם שמואל בענין
 המחלוקת במשנה בשברי כלים, על כרחך כך נאמרה, **אמר רב**
יהודה, אמר שמואל, המחלוקת שבמשתנו היא רק כשנשברו
הכלים בפשפת, דמר – שתנא קמא **סבר, שמוכן הוא** – שברי הכלים
 עודם מוכנים למלאכה כל שהיא, ולכן אף שאינם ראויים למלאכה
 הראשונה, מותר לטלטלם בשבת, **ומר** – ורבי יהודה **סבר, שנוולד**
הוא – שברי הכלים לא היו מוכנים למלאכה זו מאתמול, אלא
 הכנתם לכך נולדה ונתחדשה בשבת, ולכן צריך שיהיו ראויים
 לעשות בהם מעין המלאכה הראשונה שלה היו מוכנים מבעוד יום
 כדי להתיר לטלטלם, ואם אינם ראויים לכך, אף אם ראויים הם
 למלאכה אחרת, אסור לטלטלם בשבת, **אבל אם נשברו הכלים**
מערב שבת, לדברי הכל שבריהם מותרין אף אם אינם עושים מעין
מלאכתם הראשונה, הואיל והיבנו למלאכה אחרת מבעוד יום.
 הגמרא מביאה מחלוקת לגבי הבערה בכלים ובשברי כלים ביום טוב:
תני ר'א – שנינו בברייתא אחת, **מסיקין בכלים שלמים ביום טוב,**
ואין מסיקין בשברי כלים ביום טוב. ותניא אידך – ושנינו בברייתא
 אחרת, **בשם שמסיקין בכלים שלמים ביום טוב, כך מסיקין בשברי**
כלים ביום טוב. ותניא אידך – ושנינו בברייתא נוספת, **אין מסיקין**
ביום טוב, לא בכלים ולא בשברי כלים.
 הגמרא מבארת מי החולקים בזה: **הא** – הברייתא הראשונה
 שהתירה להסיק בכלים ביום טוב ואסרה להסיק בשברי כלים,
 נשנתה כדעת ר'בי **יהודה המתיר לטלטל כלים לכל צורך**, אך אסור
 לטלטל דבר מוקצה ודבר הנולד, ולכן התירה לטלטל כלים
 ולהסיקם, שהיו אינם מוקצים אלא מוכנים להשתמש בהם, אך
 אסרה לטלטל שברי כלים ולהסיקם כיון שהכנתם [ולתשמיש זה
 ולשאר תשמישים שראויים להם עתה] נולדה ביום טוב, **והא** –
 הברייתא השניה, שהתירה לטלטל גם שברי כלים ולהסיקם, נשנתה
 כדעת ר'בי **שמעון** שמלבד שמתיר לטלטל כלים לכל צורך, גם אינו
 אסור לטלטל דבר מוקצה ונולד, **והא** – הברייתא השלישית, שאסרה
 לטלטל אפילו כלים שלמים ולהסיק בהם, נשנתה כדעת ר'בי **יהודה**
 שאמר שאין לטלטל כלים אלא לצורך תשמיש המיוחד להם,
 והבערת הכלים אינו תשמיש המיוחד להם, ואם אסור לטלטל כלים
 אף שהם ראויים לאותה מלאכה, כשאני מטלטלם לתשמישם
 המיוחד להם, כל שכן שאסור לטלטל שברי כלים שיש בהם איסור
 נולד וכסברת רבי יהודה, ולכן אסור לטלטלם לצורך זה.
 הגמרא מביאה שתי הלכות שאמר רב נחמן בענין כלים שנשנתה

33 שאופן זה שהשברים ראויים לאפיה כמלאכת התנור, נחשבים
 34 כראויים לעשות מעין מלאכתם הראשונה. וְרַבִּי יְהוּדָה סבר, דלֹא
 35 דְּמִי – שמלאכת האפיה על גבי שברים אינה דומה למלאכת האפיה
 36 בתנור, שכן הָתָם – שם בתנור הִפְסְקוּ דהיינו העצים והאש הוא
 37 מְכַפְּפִים בתוך חללו, ואילו הַכָּא – כאן בשברי התנור הִפְסְקוּ הוא
 38 מְכַחֲזִין דהיינו מחוץ לשבר. וטעם נוסף שאין המלאכות דומות, הָתָם
 39 – שם בתנור האפיה נעשית בְּמַעוֹמֵד – שמדביקים את הפת בדפנות
 40 התנור ועומדת שם, ואילו הַכָּא – כאן בשברי התנור, לֹא מַעוֹמֵד –
 41 הפת אינה עומדת אלא מוטלת בשכיבה על שולי השבר, שהוא
 42 שוכב כרעפים השוכבים על רוחבם בעת שאופים עליהם.
 43 הגמרא דנה בהמשך הברייתא של שברי תנור ישן. שנינו בברייתא:
 44 הַעִיד רַבִּי יוֹסֵי מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, עַל שְׂבָרֵי תַנּוּר וְיֶשֶׁן
 45 שְׁנֵימָלְאִין בְּשִׁבְתָּהּ, וְעַל כִּיסוּי שְׂאִינֵי צְרִידָה בֵּית יוֹד.
 46 הגמרא מביאה את ההלכה למעשה בענין טלטול כיסוי תנור: אָמַר
 47 רַבִּינָא, כְּמֵאֵן מְטַלְמְלִין הָאִידֵנָא – כשיטת מי אנו נוהגים עתה,
 48 שאנו מטלטלים כִּיסוּי דְתַנּוּרֵי דְמַחְסִיא – כיסויי התנורים של
 49 העיר מחסיא, דְאִין לְהֵם בֵּית אַחֲזוּזָה – בית יד לאחוז אותם בו, כְּמֵאֵן
 50 – כשיטת מי, הלא כְּשִׂיטַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב סובר שאינו צריך
 51 בית יד לאחוזו כדי שיהא מותר לטלטלו, אלא מותר גם בלא בית יד.

משנה

52 המשנה עוסקת באופנים בהם אבן וזמורה מותרים בטלטול, ובדין
 53 תוספת אהל ארעי: הָאֶבֶן שֶׁהֵנִיחָה מֵעֵרֵב שֶׁבֶת בְּקִירוֹתָהּ – דלעת
 54 יבשה וחלולה ששואבים בה מים, אִם הֵאבֵן קְשׁוּרָה הֵיטֵב אֵל פִּי
 55 הדלעת, וּמְמַלְאִין בָּהּ (בדלעת) מִים וְהֵאבֵן אֵינָה נִפְלְתָה, מְמַלְאִין
 56 בָּהּ – מותר לשאוב בשבת בדלעת זו, ולאבן שבה אין דין 'מוקצה
 57 מחמת גופו' כיון שהיא נחשבת כחלק מן הכלי. וְאִם לֹא – ואם אין
 58 האבן קשורה היטב אל הדלעת, וכשממלאים מים היא נופלת, אִין
 59 מְמַלְאִין בָּהּ, כיון שהאבן אינה נחשבת חלק מן הכלי אלא היא
 60 כשאר אבנים האסורות בטלטול, ועל כן אף הדלעת אסורה שהרי
 61 נעשתה מבעוד יום בסיס לדבר האסור בטלטול.
 62

1 בטלטול בשבת, ולכן גם שבריו אסורים בטלטול, ולחכמים שגם תנור
 2 כזה נחשב כלי המקבל טומאה, גם נחשב לכלי המותר בטלטול
 3 בשבת, ולכן גם שבריו מותרים בטלטול.
 4 רב אשי מקשה על דברי רבא: מְתַקֵּיף לָהּ (מקשה) רַב אֲשִׁי, אִי הַכִּי
 5 – אם כך שמחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בטלטול שברי תנור ישן,
 6 היא בשברי תנור כזה שהוסק על פי הבור, שלרבי יהודה אף הוא
 7 עצמו אינו נחשב כלי, אֲדַמְיָלְגִי – עד שהם חולקים בְּשִׂבְרֵי תַנּוּר
 8 זה, לִיפְלֹגוּ – עליהם לחלוק בְּתַנּוּרֵי זֶה גּוֹפָה (עצמו), וממילא נדע
 9 את דין שבריו, שהרי הִשְׁתָּא – עתה ששמענו דְתַנּוּרֵי זֶה גּוֹפָה
 10 (עצמו) לְרַבִּי יְהוּדָה לֹא הָיִי מְנָא – אינו נידון ככלי, וממילא עליו
 11 להאסר בטלטול, שְׂבָרָיו מִיַּפְעִינָא – וכי צריך לומר ששבריו אסורים
 12 בטלטול.

13 לכן חוזר רב אשי לבאר את המחלוקת בשברי כלים כדברי אביי, אך
 14 באופן מסוים: אֵלָא אָמַר רַב אֲשִׁי, לְעוֹלָם בִּיאור מחלוקתם הוא
 15 בְּדַמְרִין מְעִיקְרָא – כפי שאמרנו בתחילה, שנחלקו בשברי תנור
 16 גמור (המחובר לקרקע) הראויים למלאכה כל שהיא ולא למלאכתם
 17 הראשונה, האם מותרים בטלטול או לא, ומדובר בְּעוֹשֶׂה מְעֹשֶׂה
 18 מְפָקָא – באופן שהשברים ראויים לאפות על גביהם כעין שאופים
 19 על גבי רעפים, ולכן נחלקו דווקא בשברי תנור ולא בשברי כלי, אף
 20 שדינם שוה, כיון שבאופן זה ראויים למלאכה שהיא מעין מלאכתם
 21 הראשונה של אפיה, אך מלאכה זו אינה ממש כמלאכתם הראשונה,
 22 שכן אפיה רגילה היא בתוך התנור, ואפיה זו היא מבחוץ על גבי
 23 שבריו.

24 רב אשי מבאר את מחלוקתם בזה: וְרַבִּי מֵאִיר אמר דבריו באופן זה
 25 דווקא ולכן נקט תנור, אף שסבר שגם כשהשברים ראויים רק
 26 למלאכה אחרת לגמרי מותרים בטלטול, שכן לְדַבְרֵי דְרַבִּי יְהוּדָה
 27 סובר שצריך שיעשו דווקא מעין מלאכתם הראשונה קְאָמַר – אמר
 28 רבי מאיר את דבריו אלו. ואמר לרבי יהודה כך, לְדִידֵי אֲפִילוּ
 29 בְּעוֹשִׂין מְעִין מְלָאכָה – לדעתי אף כשהשברים ראויים למלאכה
 30 אחרת מותר לטלטלם, ולא רק כשראויים לאפיה על גבם, אֵלָא
 31 לְדִידָהּ – אך גם לדעתך שצריך שיעשו מעין מלאכתם הראשונה,
 32 אֲוִדִי לִי מִיְהָא דְבָהֵיא גְּזוּנָא מְלָאכְתּוּ הוּא – מכל מקום הודה לי

אגרות קודש

ב"ה, י"ז שבט, תשי"ט

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ וכו' מו"ה נפתלי שיי שו"ב

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הששי.

... במה שהעיר על השאלה הידועה אשר רבנו הזקן בשער היחוד והאמונה הביא בשם הבעש"ט פירוש הכתוב לעולם ה' דברך נצב בשמים, אף שנמצא ג"כ במדרש תהלים, ומעיר מכתובות דף כ"ב ב'.

יעונין בזה קונטרס ח"י אלול תשי"ג עמוד י"ד, אשר שם נדפסה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר בזה, וציינתי בהערה בשולי הגליון, למסכת כתובות הני"ל, אבות פ"ד משנה י"ט, ויקרא רבה פרשה ט"ז ב' דא"ג בלקו"ת (ר"פ אחרי) מובא הני"ל (סתם, ולא בשם הבעש"ט) ומצוין תומ"י לאחרי זה, וכן איתא במדרש תהלים.

כיון שאינו מזכיר בעניני בריאות שלו ושל ב"ב שיי, בודאי זהו סימן שהני"ל בסדר.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

עליה את השבת. ולהלן יבואר מאימתי ועד מתי יש לה דין יולדת. ג. שבעה ימים לאחר הלידה עדיין נחשבת כחולה שיש בה סכנה, ואולם דיניה שונים מאשר דין יולדת עצמה. ופרטי דינים אלו יבוארו בסוגייתנו.

משנה

המשנה תפרט מה הותר לעשות בשבת ויום טוב לצורך בהמה הצריכה לילד, ומה הותר לצורך אשה היולדת: אין מילדין את הפהמה להוציא הולד מתוך רחמה ביום טוב, אבל מסעדין - מסייעים ועוזרים לה בשעת הלידה. ומילדין את האשה בשבת ובל שכן ביום טוב. וכן קורין לה להקמה - מילדת שתבא בעבורה מקום אחר למקום שבו היולדת נמצאת, ואפילו מחוץ לתחום שבת. ומחללין עליה את השבת. וכן קושטין את המיפור של הולד, שלא יבא לידי סכנה. רבי יוסי אומר, אף חותכין את הטבור. וכל צרכי מילה עושין בשבת.

גמרא

הגמרא מבררת מהו 'סיעוד' שמותר לעשות בבהמה היולדת: ביצד מסעדין - אלו פעולות הם בכלל סיעוד שהותר בבהמה היולדת. מבארת הגמרא: רב יהודה אמר, אוחז את הולד בשעת יציאתו מן הרחם, כדי שלא יפול לארץ. ורב נחמן אמר, דוחק בפשר של רחם הבהמה כלפי פנים כדי שייצא הולד.

הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לרב יהודה: תנאי בנותיה דרב יהודה, ביצד מסעדין, אוחזין את הולד שלא יפול לארץ, ונופת לו בחוזקו לפתוח את נחיריו הסתומים ברידן, ונותן לו דד לתודך פיו כדי שינק. ומבואר כדעת רב יהודה, שלאחז הולד שלא יפול לארץ הוא בכלל סיעוד.

הברייתא מחדשת דין נוסף: אמר רבן שמעון בן גמליאל, מרחמין היינו על הפהמה שהורה - נוהגים היינו להאהיב ולד של בהמה טהורה על אמו ביום טוב אם ריחקתו אמו ואינה אוחבתו.

מבררת הגמרא: היכי עביד - איך היו עושים זאת. מבארת הגמרא: אמר אבין, מביא בול - מלא אגרוף של מלח ומניח לה בתודך הרחם, כדי שיכאב לה ועל ידי כן תזכור צערה שהיה לה בלידה ומתוך כך תרחם עליו ותאהבו, ומולפין - שופכים מי שליא -מים ששרו בהם את השליא) על גבי הולד, כדי שתתיר ריחו ומתוך כך תרחם עליו.

מוסיף אבין: ודוקא בבהמה שהורה מותר לעשות כן, אבל במקמה לא. מאי מעמא - מה הטעם לכך שבטמאה לא. משום שטמאה, לא מרחקא ודרא - אין דרכה לרחק הולד, ואי מרחקא ודרא לא מקרבה - ואם מרחקת ולדה שוב אינה מקרבתו לעולם, ונמצא טורח בחינם ביום טוב.

שנינו במשנה: מילדין את האשה וכו' בשבת וקורים בשבילה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת.

הגמרא תבאר מה כוונת החדש המשנה במה שהוסיפה 'ומחללין עליה את השבת'. שואלת הגמרא: מכדי תנא ליה - הרי כבר שנה התנא בתולה מילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום

למקום, ושמענו שמותר לחלל שבת לצורך יולדת, אם כן המשך המשנה ומחללין עליה את השבת, לאתווי מאי - מה בא להשמיענו. משיבה הגמרא: לאתווי הא דתנא רבנן - בא להשמיענו את הדין ששנינו בברייתא, אם היתה היולדת צריכה לגר, תכירתה מדרלקת לה את הנר. ואם היתה צריכה היולדת לשמן, תכירתה מביאה לה שמן דרך רשות הרבים ביד, כלומר בכף ידה ולא בכלי כדרך המוציאים, כדי לימנע כפי האפשר מאיסור הוצאה דאורייתא, ואם אינו ספק - מספיק ביד כדי צורך היולדת, מביאה את השמן בשערה, והיינו שסכה שערה בשמן וכשבאה אצל היולדת תסחוט השיער, ואם אינו ספק - מספיק במה שמביאה בשערה, מביאה לה בכלי כדרך המוציאים, שאם אי אפשר לשנות, מותר לחלל שבת לצורך היולדת אפילו באיסור דאורייתא. וזו היא כוונת משנתנו במה שהוסיפה 'ומחללין עליה את השבת', שמותר לעשות כל מלאכה הנצרכת לה.

הגמרא מבארת את גוף הברייתא: אמר רב, אם היתה היולדת צריכה לגר, תכירתה מדרלקת לה את הנר. שואלת הגמרא: פשיטא - הלא פשוט הוא דין זה, שהרי פיקוח נפש דוחה שבת, ומדוע הוצרכה הברייתא להשמיענו. מתרצת הגמרא: לא צריכא - לא הוצרכה הברייתא לומר מדלוקת את הנר ליולדת אלא בסומא - כשהיולדת עיוורת, ואף שהברותיה יכולות לעשות צרכיה בחשכה, מהו דתימא - שמא תאמר בין דלא תווי - שממילא אינה רואה, אסור להדליק את הנר. קא משמע לן שאינו כן, אלא מדלוקים את הנר, מפני שגם בסומא איתובי מתבא דעתה - דעתה מתיישבת בכך שהדלוק את הנר, משום דסבא - היולדת חושבת דאי איכא מידי - אם יהיה צורך בדבר כל שהוא, תווי תכירתא ועבדה לי - תראה חברתי ותעשה לי, שחוששת שלא יעשו הדיבר כהוגן בלא נר. הגמרא מבארת את המשך הברייתא: אם היתה צריכה לשמן וכו' ואינו סיפק להביא בידה, מביאה בשינוי בשערה וכשבאה אצלה סוחטתו. מקשה הגמרא: מהו דלית לה בכך שתביא בשינוי בשערה, תיפוק ליה משום סחיטה - הלא באופן זה ישנו איסור סחיטה, שצריכה לסחוט שערה להוציא השמן.

מתרצת הגמרא: רבה ורב יוסף דאמרי תרנוייהו - אמרו שניהם, אין איסור סחיטה בשיער, כיון שהוא קשה ואינו בולע את המים. רב אשי אמר, אפילו תימא - (תאמר) שיש סחיטה בשיער, אפשר לבאר שאין כוונת הברייתא שסכה שערה בשמן, אלא שמביאה לה בכלי דרך שערה, כלומר כורכת הכלי בראשה על ידי שערה, דכמה דאפשר לשנויי משניני - שכמה שאפשר לשנות משנים, שעל ידי השינוי בהוצאה אינו איסור תורה. הגמרא מפרטת מתי מותר לחלל על יולדת את השבת: אמר רב יהודה אמר שמואל, תיה - יולדת, כל זמן שתקבר - בית הרחם פתוח, בין אם אמרה 'צריכה אני שיהללו עלי את השבת', ובין אם לא אמרה 'צריכה אני שיהללו עלי את השבת', וחברותיה אומרות שצריכים לחלל את השבת, מחללין עליה את השבת.

אבל אם כבר נפתח תקבר, בין אם אמרה

ובמים לא רחצת כדי למשעי - להחליק את בשרך, והמלח לא המלחת על מנת להקשות את בשרך, וכמו כן החתל לא חתלת' - לא כרכו אותך בבגדים כדי ליישר את אברייך. ופסוק זה אמר יחזקאל לישראל, וכוונתו היתה להמשיל את בחירתם לעם וגאולתם מתוך מצרים כאדם נכבד שמצא תינוקות שנולדה בשדה, והושלכה שם ללא שתיקנו בה את כל התיקונים שרגילים היו לעשות בולד, ובא אותו אדם נכבד וחמל עליה והחיה אותה, וכשהגיעה לעת פרקה נשאה לאשה.

ומפרטת הגמרא את הדברים שלמים מפסוק זה שמותר לעשות

בולד בשבת: 'ומולדותיך ביום הולדת אותך' מכאן שמילדיים את הולד בשבת, לא ברת בשרך - לא חתך טבורך, מכאן שחותכין הטבור בשבת, ובמים לא רחצת למשעי' - להחליק את בשרך, מכאן שרוחצין הולד בשבת, 'והמלח לא המלחת', מכאן שמולחין הולד בשבת כדי להקשות ולחזק את הבשר, 'והחתל לא חתלת', מכאן שמולפסין הולד בשבת - מעטפים אותו בבגדים וקושרים סביבו חגורה רחבה לסדר את איבריו שהתפרקו מחמת חבלי הלידה.

הדרן עלך מפנין

25 משמע שגדולה היא מהשכמת בית המדרש.
 26 אָמַר רב יהודה אָמַר רב, גְּדוּלַּת הַכְּנֶסֶת אֲוֶרְחִין יוֹתֵר מִהַקְּבֵלַת פְּנֵי
 27 שְׂכִינָהּ, דְּכַתִּיב אַצֵּל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ כַּשְּׂבָאוּ הַמִּלְאכִים לְבַקְרוֹ (בראשית
 28 a) וְיֵאמֵר (ה') [אָדִינִי] אִם נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ, אֵל נָא תַעֲבֹד
 29 וְגו' מַעַל עֲבָדְךָ, וְהֵינּוּ שְׂאמֵר אַבְרָהָם אַבְיָנוּ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 30 לְהַמְתִּין לוֹ עַד שִׁיכְנִים אֶת הָאוֹרְחִים, וּמִכָּךְ שֶׁהָנִיחַ אַבְרָהָם אַבְיָנוּ אֶת
 31 הַשְּׂכִינָה וּפָנָה לְהַכְנִיס אוֹרְחִים, מִשְׁמַע שֶׁהִכְנִס אוֹרְחִים גְּדוּלָה.
 32 מֵאֵמֶר נוֹסֵף בְּעֵינֵי זֶה: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בָּא וְרָאָה שְׂלָא כְּמַדַּת
 33 וּ-כְהַנְהַגְתּוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַת בְּשֵׁר וְדָם, שֶׁהָיָה בְּמַדַּת בְּשֵׁר
 34 וְדָם אֵין קָמָן יוֹבֵל לומר לְגַדּוּל הַמְּתָן עַד שְׂאֵבֵא אֶצְלָךָ, וְאֵילוּ
 35 בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּתִיב [אָדִינִי] אִם נָא מִצָּאתִי וְגו'
 36 חֵן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדְךָ.
 37 מַעֲלָה נוֹסֶפֶת שִׁישְׁנָה בְּהַכְנַס אוֹרְחִים: אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרִי שִׁילָא
 38 אָמַר רַב אַפִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁשֶׁה דְּבָרִים אָדָם אוֹכֵל פִּירוּתֵיהֶן
 39 בְּעוֹלָם הַיְהוּ וְהַקְרָן קְנִימַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֵילוּ הֵן הַכְּנֶסֶת
 40 אֲוֶרְחִין, וּבִיקוּר חוֹלִים, וְעִיוֹן תַּפְּלָה - כּוּוּנָה בַתְּפִילָה, וְהַשְׂכַּמַּת בֵּית
 41 הַמְּדֻרָשׁ, וְהַמְגַדֵּל בְּנֵיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְהָיָן אֶת חֶבְרוֹ לְכַף וְכוּתָה.
 42 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵינִי - הָאֵם כִּךְ הוּא, וְהָאֵ אֲנִי תֵנָן (פאה פ"א מ"א), אֵילוּ
 43 דְּבָרִים שְׂאֵדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם וְאוֹכֵל פִּירוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם הַיְהוּ וְהַקְרָן
 44 קְנִימַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֵילוּ הֵן, בִּיבּוּד אֵב וְאֵם, וְגִמְלוּת חֲסִידִים,
 45 וְהַכְּבָאָה שְׁלוֹם שְׂבִין אָדָם לְחֶבְרוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה בְּגִנְד פּוֹלָם.
 46 [מִשְׁמַע שֶׁהָיָ אֵין - דְּבָרִים אֵילוּ כּוּ, כְּלוּמַר יֵשׁ לָהֶם פִּירוּת בְּעוֹלָם
 47 הַזֶּה, אַבֵּל מִדְּי אֶתְרִינָא - דְּבַר אַחַר לָא, וְקִשָּׁה עַל רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁמְנָה
 48 דְּבָרִים אַחֲרִים.

1 ממשכיבה הגמרא: וְעַדִּין תִּפְעֵי לָךְ - ועדיין יש לך להסתפק את
 2 הספק השני, חד נְבָרָא מִפְּנֵי לִיָּה לְבוּלָא - האם אדם אחד מפנה את
 3 כל הכמות הנצרכת, או דִּי לְבָא, כָּל נְבָרָא וְנְבָרָא מִפְּנֵי לְנַפְשָׁיָהּ -
 4 או שמא, כל אחד ואחד מפנה לעצמו.
 5 הגמרא מביאה ראייה לפשוט אף ספק זה: תָּא שְׁמַע - בא ושמע ראייה
 6 מהמעשה שהיה עם רבי, שאמר רבה שם 'וְעִימַר רַבִּי', וּמוּכַח
 7 שְׁמוּתָר לָאֵדָם אַחַד לִפְנוֹת אֶת הַכֵּל. תְּמַהָה הַגְּמָרָא: וְלִטְעָמֶיךָ -
 8 ולשיתוך שהוא כפשוטו שפינה רבי עצמו את כל השדה, וכי רבי
 9 בְּדַנְפְּשָׁיָהּ (בבעצמו) עִימַר, הֵלֵא אֵין דָּרַךְ נְשִׂיא לַעֲמַר, אֵלֵא בְּהַכְרַח
 10 כּוּוּנָה רַבָּה הִיא, צִנְהָ וְעִימַר - שְׂצוּהָ לְאַחֲרִים לַעֲמַר, וְלַעֲוֹלָם כָּל חַד
 11 וְחַד מִפְּנֵי לְנַפְשָׁיָהּ - ובאמת ניתן לומר שכל אחד ואחד מפנה
 12 לעצמו.
 13 את הספק הראשון פשטה הגמרא, שאף לשית רב חסדא הכל לפי
 14 האורחים, ואם צריך יותר מארבע וחמש, מפנים. ואת הספק השני,
 15 האם אחד מפנה לכולם או שכל אחד מפנה לעצמו, לא פשטה
 16 הגמרא.
 17 שנינו במשנה: מפנין ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מִפְּנֵי
 18 הָאוֹרְחִין וְכוּ' וּמִפְּנֵי בִּטּוּל בֵּית הַמְּדֻרָשׁ. הַגְּמָרָא דּוֹרֶשֶׁת בְּמַעֲלַת
 19 מִצּוֹת הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִים: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, גְּדוּלָּה הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִין
 20 בְּהַשְׂכַּמַּת בֵּית הַמְּדֻרָשׁ, דְּקָתְנֵי מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין וּמִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית
 21 הַמְּדֻרָשׁ, וּמִכָּךְ שֶׁהַשׁוּוֹתָה אוֹתָם הַמְּשַׁנָּה כֹּאחַד, מִשְׁמַע שְׁשׁוּיִם הֵם
 22 בְּמַעֲלָתָם. וְרַב דְּיִמִּי מְנַהַרְעָא אָמַר, גְּדוּלָּה הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִים יוֹתֵר
 23 מִהַשְׂכַּמַּת בֵּית הַמְּדֻרָשׁ, דְּקָתְנֵי תַחֲוִילָה מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין וְהַדֵּר -
 24 ולאחר מכן וּמִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמְּדֻרָשׁ, וּמִכָּךְ שֶׁהַקְדִּימָה תִּנְא,

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

30 הלוי חלק מן התרומה שהיה צריך לקבל הכהן, וחייב הלוי להפרישו
 31 קודם שיפריש תרומת מעשר.
 32 נמצא אם כן, שהפסוק הראשון פוטר את הלוי מלהפריש תרומה
 33 גדולה מהמעשר ראשון, והפסוק השני מחייבו בכך. שואלת הגמרא:
 34 וְיָמָה רְאִיָּתָהּ לְהַעֲמִיד הַפְּסוּק הַפּוֹטֵר, כְּשֶׁהַקְדִּים מַעֲשֵׂר לְתַרּוּמָה בַּעֲד
 35 הַתְּבוּאָה בְּשִׁיבּוּלִים, וְאֵת הַפְּסוּק הַמַּחְיִיב, כְּשֶׁהַקְדִּים מַעֲשֵׂר לְתַרּוּמָה
 36 לְאַחַר מִירוּחַ בְּכָרִי, הֵלֵא אֲפֶשֶׁר לומר להיפך. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הָאֵ -
 37 תְּבוּאָה זוֹ שֶׁהַתְּמַרְחָה בְּכָרִי, אֵיְדִינָן - נַעֲשִׂית דָּגָן, וְכִיּוֹן שְׁקָרְיָה דָּגָן,
 38 כְּבַר חֵלָה עָלֶיהָ חוֹבַת תְּרוּמָה שְׂנֵאמַר בַּהּ (דברים י"ד) 'רְאִישִׁית דָּגְנְךָ',
 39 וְלַכָּךְ מִסְתַּבֵּר שֶׁהַפְּסוּק הַמַּחְיִיב נֵאמַר עָלֶיהָ, שְׂבַשְׁנֶטַל הַלּוֹי אֶת
 40 הַמַּעֲשֵׂר קוֹדֵם שְׁהוֹפֵרֶשׁ מִמֶּנָּה תְּרוּמָה, עָלֶיהָ לְהַשִּׁיב תַּחֲוִילָה לַכַּהֵן
 41 אַחַד מִחֲמִישִׁים שֶׁהִיא צָרִיךְ הַכַּהֵן לְקַבֵּל מִיַּד הָיִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כֵּךְ אַחַד
 42 מַעֲשֵׂרָה לְתַרּוּמַת מַעֲשֵׂר. וְהַמָּלָא - וְתְבוּאָה זוֹ שֶׁהִיא עַדִּין שִׁיבּוּלִים,
 43 קוֹדֵם שֶׁנִּתְמַרְחָה, לֹא אֵיְדִינָן - לֹא נַעֲשִׂית עַדִּין דָּגָן, וְלֹא הַתְּחִיבָהּ
 44 בַתְּרוּמָה קוֹדֵם שֶׁקִּיבֵּלָה הַלּוֹי, וְלַכָּן מִסְתַּבֵּר שֶׁעָלֶיהָ אִמְרָה תּוֹרָה שְׂאֵם
 45 הַקְדִּים הַמַּעֲשֵׂר לְתַרּוּמָה, שׁוּב אֵינוֹ חַיִּיב בַּהֲפֵרֶשֶׁת תְּרוּמָה גְּדוּלָּה
 46 מִהַמַּעֲשֵׂר.
 47 עוֹד שְׁנֵינוּ בְּמַשְׁנָה: וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְכוּ' וְהַקְדָּשׁ שֶׁנִּפְדָּו, שְׁמוּתָר לִפְנוֹתָם
 48 לְפִי שְׂאִינִם מוֹקְצָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: פְּשִׁיטָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא
 49 צָרִיבָא, אֵלֵא בְּאוּפּוֹן שְׂפִדְאוּ בַּעֲלֵיו, וְגַתָּן אֶת הַקְּרָן וְלֹא נָתַן אֶת
 50 הַחֹמֶשׁ, שֶׁהַפּוֹדָה מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שֶׁלוֹ, וְכֵן הַפּוֹדָה הַקְדָּשׁ שֶׁהַקְדָּשׁ, צָרִיךְ
 51 לְהוֹסִיף עַל דְּמִיו חוּמָשׁ, וְהָאֵ קָא מְשַׁמְעֵי לָן הַתְּנָא, דְּאֵין חוּמָשׁ מְעַבֵּב
 52 לַהַפְדוּין, וְהַמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי מוֹתָר בְּאַבְכִּילָה מְחוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, וְהַהַקְדָּשׁ
 53 מוֹתָר בְּהַנָּאָה וּבְאַבְכִּילָה. וְהַמֵּלָא אֵינִם מוֹקְצָה.
 54 עוֹד שְׁנֵינוּ בְּמַשְׁנָה: וְהַתְּרוּמָה הַיְבֵשׁ בּו' מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאָבֵל לְעִיּוּם.
 55 מְבֵאֶרֶת הַגְּמָרָא: דְּוִוְקָא תּוֹרְמוֹס גְּבֵשׁ מוֹתָר לִפְנוֹתָו, אֲבָל לָח, לֹא.
 56 מָאֵי מְעַמָּא אַסוּר לִפְנוֹתָו כִּשְׁהוּא לָח, בֵּינָן דְּמִירָד - שֶׁהוּא מָר, לֹא
 57 אֲבָלָה אוֹתוֹ הַעוּ, וְאֵינוֹ עוֹמֵד לְבַהֲמָה וְהוּא מוֹקְצָה.

1 שמן הדין יש על הישראל להפריש תחילה תרומה גדולה ואחר כך
 2 מעשר, ואם הקדים המעשר לתרומה לוקה, אולם כל זה הוא דווקא
 3 כאשר התמרחה התבואה בגורן, אבל אם הקדים מעשר לתרומה
 4 גדולה בעוד התבואה בשיבולים, אינו לוקה. ומשנתנו עוסקת באופן
 5 שבעוד התבואה בשיבולים הישראל הקדים ונתן מעשר ללוי קודם
 6 הפרשת תרומה גדולה, וְנָפְלָה הֵימָנוּ - מהמעשר ראשון תְּרוּמַת
 7 מַעֲשֵׂר, וְלֹא נָפְלָה הֵימָנוּ תְּרוּמַת גְּדוּלָּה, כְּלוּמַר, הַלּוֹי שֶׁקִּיבֵל אֶת
 8 הַמַּעֲשֵׂר רַאשׁוֹן, לֹא נָתַן מִמֶּנּוּ לַכַּהֵן תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, עַל אִף שֶׁמַּעוֹלָם
 9 לֹא נִיתְּנָה מִתְּבוּאָה זוֹ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה. וְהִיָּה מִקּוּם לוֹמַר, שֶׁהַמַּעֲשֵׂר
 10 רַאשׁוֹן אַסוּר בְּאַבְכִּילָה כִּדִּין טַבַּל עַד שֶׁתּוֹפֵרֶשׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה לְפִי
 11 חֻשְׁבוֹן, וּמוֹקְצָה הוּא, וּמִשְׁמִיעֵנוּ הַתְּנָא שְׂאֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִמַּעֲשֵׂר
 12 זֶה תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, וּמוֹתָר בְּאַבְכִּילָה, וְכִי הָאֵ דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר
 13 רִישׁ לְקִישׁ, מַעֲשֵׂר רַאשׁוֹן שֶׁהַקְדִּימוֹ לְתַרּוּמָה בַּעֲד הַתְּבוּאָה
 14 בְּשִׁבּוּלִין, פְּטוּר מִהַמַּעֲשֵׂר מִתְּרוּמָה גְּדוּלָּה, וְאֵין חַיִּיב הַלּוֹי לִיתֵן לַכַּהֵן
 15 תְּרוּמָה גְּדוּלָּה כֹּלל, שְׂנֵאמַר לְגַבֵּי חַיּוּב הַלּוֹיִים לְהַפְרִישׁ תְּרוּמַת
 16 מַעֲשֵׂר (במדבר י"ח) 'וְהַתְּרוּמָתָם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה', מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר',
 17 וְדוֹרְשִׁים מְכָאן, רַק מַעֲשֵׂר (-תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר) מִן הַמַּעֲשֵׂר (-מַעֲשֵׂר
 18 רַאשׁוֹן) אָמַרְתִּי לָךְ לְהַפְרִישׁ, וְלֹא תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר,
 19 מִן הַמַּעֲשֵׂר.
 20 רַב פַּפָּא מִקְשָׁה עַל דְּרִשָּׁה זֶה: אָמַר לִיָּה רַב פַּפָּא לְאַבְבִּי, אֵי הֵכִי,
 21 שֶׁפְּטָרָה הַתּוֹרָה מִלְּהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה מִן הַמַּעֲשֵׂר, אִזֵּי אֲפִילוּ
 22 בְּאוּפּוֹן שֶׁהַקְדִּימוֹ לְאַחַר שֶׁכְּבַר נִתְמַרְחָה הַתְּבוּאָה בְּכָרִי, נִמְּי לְפַטֵּר
 23 - גַּם יִפְטֵר מוֹקְצָה בְּהַקְדִּימוֹ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה מִן הַמַּעֲשֵׂר, וּמִדּוּעַ נִקַּט רִישׁ
 24 לְקִישׁ דִּין זֶה דְּוִוְקָא בְּהַקְדִּימוֹ בְּשִׁיבּוּלִים.
 25 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה אַבְבִּי לְרַב פַּפָּא, עָלֶיךָ - כִּדִּי שֶׁלֵא תֵאמַר
 26 כֵּן אָמַר קָרָא עוֹד לְגַבֵּי צִוּוֵי הַלּוֹים בַּתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר (במדבר י"ח כט),
 27 'מִכָּל מִתְּנוּתֵיכֶם תְּרִימוּ וְגו' אֶת כָּל תְּרוּמַת ה', וְתִיבַת 'כֵּל' בָּאָה
 28 לְרַבּוּת, שְׂכַל צַד שֶׁל תְּרוּמָה הַנּוּמָצָא בְּמַעֲשֵׂר חַיִּיב הַלּוֹי לְהָרִים לַכַּהֵן,
 29 וְכִיּוֹן שֶׁלֵא הַפְרִישׁ הָיִשְׂרָאֵל תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, הָרִי שִׁישׁ בְּמַעֲשֵׂר שְׂבִיד

32 רב הונא אמר שמוותר לטלמלו, והא – והרי רב הונא תלמיד דרב
 33 הנה (ו-היה), ורב פרכי יהודה סבירא ליה – ורב טובר כרבי יהודה
 34 דאית ליה – שטובר איסור מוקצה, ואם כן יש לאסור לטלטל בשר
 35 תפל שאינו ראוי לאכילה. מתרצת הגמרא: פאיסור מוקצה לענין
 36 אכילה סבר לה רב פרכי יהודה, שאסור לאכול דבר שהקצה
 37 מדעתו, אמנם פמוקצה לטלמלו – לגבי איסור טלטול של מוקצה,
 38 סבר לה פרכי שמעון, שלא נאסר מוקצה בטלטול. ואף רב הונא
 39 תלמידו של רב סבר כן, שמותר לטלטל בשר תפל, אלא שאסור
 40 לאכול.
 41 מקשה הגמרא: וכי רב חסדא אמר שאסור לטלמלו, והא – והרי
 42 היה מעשה שרב יצחק בר אמי איקלע לבי רב חסדא – נודמן
 43 לבייתו של רב חסדא, וחקא ההוא בר אוזא – וראה אוז שחוט דהווי
 44 קא מטלמלו ליה משמשא לטולא – שהיו בני הבית מטלטלים אותו
 45 ממקום שזרחה עליו השמש למקום הצל כדי שלא יסריח, ועשו כן
 46 משום שאמר להם רב חסדא, חסרון בים קא תוינן חכא – חסרון
 47 כים אני רואה כאן, שאתם מניחים אוז זה בשמש והוא מתחמם
 48 ומתקלקל. ומוכח ממעשה זה שרב חסדא מתיר לטלטל בשר תפל.
 49 מתרצת הגמרא: שאני בר אוזא דהווי לאומצא – שונה אוז משאר
 50 בשר בהמה, שהאוז רך וראוי לאכול חי אף בלא מליחה, ולכך התיר
 51 רב חסדא לטלטלו. אבל בשר בהמה אינו ראוי ללא מליחה ולכן אסר
 52 לטלטלו.
 53 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בטלטול בשר ודגים מלוחים ושאינם
 54 מלוחים: תנו רבנן, דג מליח מותר לטלמלו, כיון שראוי לאכול חי
 55 מחמת מלחו, אבל דג תפל אסור לטלמלו משום איסור מוקצה,
 56 מפני שאינו ראוי לכלום. ובשר חי, בין תפל ובין מליח, מותר
 57 לטלמלו, שאף בשר תפל שאינו ראוי לאכילה לאדם, ראוי הוא
 58 להאכילו לחיה, ואינו מקצהו מדעתו. (וסתמא פרכי שמעון).
 59 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין טלטול מאכלי בעלי חיים: תנו
 60 רבנן בברייתא, מטלמלון את העצמות בשבת מפני שהוא מאכל
 61 לקלבים,

1 הברייתא דין נוסף: חבלי סיאה, אוזב, וקורנית (מיני עשבים), אם
 2 הכניסן לעצים – ליבשם, כדי שיהיו ראויים להסקה כשאר עצים, אין
 3 מסתפק מהן בשבת – אין נוטל מהם בשבת, שמכיון שלא היתה
 4 דעתו להשתמש בהם, מוקצים הם, אבל אם הכניסן לצורך מאכל
 5 בהמה, מסתפק מהן בשבת. דין נוסף: וקוטם אותם פיד לחתיכות
 6 דקות, ואוכל, ובלבד שלא יקטום אותם פכלי כפי שהוא רגיל
 7 לעשות בחול, מפני שקטימתם היא בכלל מלאכת טוחן. ואם רצונו
 8 לאכול את הזרעונים שבתוך עשבים אלו, מולל את השרביטים
 9 שהזרע בתוכם ואוכל, ובלבד שלא ימולל פכלי הרבה שרביטים
 10 יחד, דכרי רבי יהודה. וחקמים מחמירים ואומרים, שאין המליחה
 11 מותרת רק באופן שמולל בשינוי פראשי אצבעותיו ואוכל, ובלבד
 12 שלא ימולל בידו הרבה פדרה שהוא עושה בחול. וכן הדין
 13 פאמיתא, וכן פפיים (מיני צמחים), וכן פשאר מיני תכלין, בכל
 14 אלו נחלקו רבי יהודה וחקמים היאך הותר למוללם.
 15 הגמרא מבארת מה הם הצמחים שהזכרו בברייתא. מבררת הגמרא:
 16 מאי אמיתא – מהי אמיתא שהזכרה לעיל בברייתא, מבארת
 17 הגמרא, שהיא הצמח הנקרא ניניא – נענע. ומהי סיאה, אמר רב
 18 יהודה, (סיאה) צתרי. אוזב היינו אברתא – אחד ממיני האיזוב.
 19 והצמח שנקרא בברייתא 'קורנית', קורניתא שמה – שמו הוא
 20 'קורניתא'. מקשה הגמרא: והא – והרי היה מעשה בההוא דאמר
 21 להו – אחד שאמר לאנשים, מאן פעי (קורניתא) [קורנית] – מי
 22 רוצה קורנית, ולבסוף אישתכח חשי – נמצא שהיה בידו צמח
 23 הנקרא 'חשי', ומוכח שקורנית היא 'חשי', ואינה קורניתא. מתרצת
 24 הגמרא: אלא כך יש לומר, סיאה היינו צתרי, אוזב היינו אברתא,
 25 (קורניתא) [קורנית] היינו חשי.
 26 הגמרא ממשיכה לעסוק בעניני מוקצה: איתמר, בשר חי מליח –
 27 שנמלח, מותר לטלמלו בשבת, לפי שהוא ראוי לאכילה מחמת
 28 מלחו. בשר תפל – שאינו מלוח ואין ראוי לאכולו כך, ואינו עומד
 29 לאכילת כלבים אלא לאכילת אדם, רב הונא אמר מותר לטלמלו,
 30 שאף דבר שאינו ראוי לאדם אינו אסור בטלטול משום מוקצה, ורב
 31 חסדא אמר אסור לטלמלו משום איסור מוקצה. מקשה הגמרא: וכי

אגרות קודש

ב"ה, א' אדי"ר, תשי"ט
 ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך, אשר גם עתה אין מובנת הסיבה נתקבל מכתבו, ותוכנו, באיזה מקום
 לקנות דירה, ומונה שלשה מקומות.

ומהנכון שיהי זה במקום שנמצאים אני"ש, בכדי שבשיתוף פעולה עמהם יוסיפו בעיניי חבי"ד בכלל
 ובנקודה הפנימית הפצת המעיונות ביחוד. וידוע דעתי מאז ומקדם, אשר אין דעתי נוחה כלל, מהריבוי
 בדמי מפתח בשביל דירה שתהי דוקא בשכונה ובעיר מסוימת, כי אפילו באם אין האמצעים מוגבלים,
 הרי יש לנצל הממון לעניינים נחוצים שאי אפשר בלעדם [אם בעניינים הפרטים, או בעניינים הכלליים], ולאו
 דוקא בשביל דמי מפתח לדירה.

מובן שבכאן אין ידוע איזה מגי המקומות מתאים יותר לתנאי האמור, אבל בודאי על אתר יש
 לברר כל זה.

ויהי רצון שאיך שיחליטו, יקוים בדירה החדשה דברי רז"ל שדירה נאה מרחיבה דעתו של אדם.

בודאי מוסיף בפעולותיו בהפצת המעיונות ובכלל בעיניי אני"ש.

בברכה לבשו"ט.

בי"ה, כ' שבט, תשי"ט

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים

מו"ה אלכסנדר שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה טבת, בו כותב אודות מצב בריאותו, ובהעיקר - בהנוגע להצרידות, ואשר שאל דעת רופאים ולא מצאו כל סיבה מיוחדת, אלא שפקדו עליו מנוחה עכ"פ מנוחה במיעוט-דבור, ומבאר ומפרט הקישורים המיוחדים בעבודתו ומשרתו אשר בהנהגה כזו.

והנה בכגון דא יש לומר, בסגנון חז"ל "יצא הפסדו בשכרו", אשר על ידי שכאילו מפסידים לפי שעה (ע"י שישמע להוראה האמורה), ירוויח וישתכר פי כמה לאחר זה.

ובטח לא יודרש ממנו מנוחה מדבור, כי אם מיעוט בזה. כן כדאי לשאול הרופא שהתייעץ עמו, על אופן הדבור באופן שיהי מן השפה ולחוץ (במובן הגשמי - אבל לא ח"ו במובן הרחני והפנימי) - שזה איזה עשירות בשנים מנסים ללמוד כן כמה מהנאמרים, ובכלל אלו שענינם בדבור רב לפי ערך, ואפילו הבריאים שביניהם. וכללות הענין הוא - כפשוטו של הביטוי הנ"ל, שאף שהדבור הוא בקול רם ובחיות אינו נוגע כ"א במוצאות הכי חיצוניות וכמו השפה והלשון וכו'. ובודאי שגם בנדון דידי' - יביא זה תועלת גדולה. וי"ל שגם לאחר שיבריא ויחזור לאיתנו.

במ"ש שבא בטענה, למה זה וכו' - הנה אף שמובן הצער שלו והקישורים לכאורה וכו' - הנה כל טענות בכגון דא (לכאורה) אין מביאים תועלת, כ"א אדרבה, שהרי מביאים להתרגזות ובמילא לעצבות ונפילת רוח וכו', שע"ז מהירות הרפואה מתמעטת וכו'. ובאם רוצים למצוא דוקא פירוש וביאור להענין, הרי י"ל (אף כי כמובן, רק בדרך אפשר) שזהו הוראה באצבע על התכלית שבחינוך, אף שלא הכל מדייקים בזה, אשר מטרת כל מחנך, הראשונה והעיקרית, שיהי המחונך שלו בבחי' חי נושא א"ע גם בענין שהוא מחנך אותו, ולהשיג מטרה זו בהקדם (אף כי כמובן בחינוך יסודי).

וביחוד בהנוגע אליו, הרי זה פשוט עוד יותר: שישתדל שהמחונכים שלו יתפללו בהתלהבות וידברו בעניני יהדות בהתלהבות וכו' לאחר המצאם זמן קצר תחת השפעתו, ובאופן שיהיו טופח ע"מ להטפח, ולהשפיע על המחונכים-ות שנכנסו להמוסד לאחרים - והוא יהי רק בבחי' עומד על גביהם משגיח ומנהל כללי, וק"ל.

מובן שבכל הנ"ל - אין כאן ח"ו להצדיק הענין וכו' וכו'. ואדרבה, צריך לקוות שבעתיד הכי קרוב יחזור לאיתנו, וישתדל בהמחונכים שלו באופן האמור אבל באופן דבחירה חפשית בזה ומתוך הרחבת הדעת אמיתית.

בברכה לבשו"ט ולרפוקו"ש,

מ. שניאורסאהן

נ.ב. בודאי התועדו באופן המתאים לציון את יום הסגולה יום ההילולא (יו"ד שבט) של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע נשיא ישראל.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 א אסור להשתמש לאור הנר בשבת כל דבר שצריך עיון הרבה פגון לפלות בגדיו או לבדק ציצית^א או לקרות
 2 בספר לאור הנר של שמן ואפלו אם אינו מוציא בפיו מה שהוא קורא גזרה שמה ישפח ויטה הנר לקרב
 3 השמן אל הפתילה כדי שתדלק יותר יפה ויתחייב משום מבעיר.
 4 אבל בנר של שעווה או של חלב הפרוד סביב הפתילה שאין דרך להטותו פשהפתילה היא פשרה (עין סי' רס"ד)³
 5 יש מתירים ויש אוסרים גזירה שמה ימחוט ראש הפתילה^ג ויש בזה משום מכבה ולעת הצורך יש לסמך על סברא
 6 הראשונה דהיינו:

חלק ב סימן ערה דברים האסורים לעשות בשבת לאור הנר סעיף א

הלכתא רבתא

- א] לבדוק ציצית - היינו לבדוק הקשרים והחוליות שצריך עיון הרבה כדי לבדוקם.²
 ב] לבדוק ציצית - כשצריך ללבוש הבגד - ואין לו נר שמותר לבדוק לאורו, יבדוק ציציותיו כשאחר שומר עליו שלא יטה.
 ג] ראש הפתילה - בנרות שבזמננו העשויים ברובם מפרפין וסטאריץ - אין חשש שמה ימחוט⁴.
- ד] על סברא הראשונה - כגון כשצריך ללמוד תורה לאור הנר⁵.
 ה] על סברא הראשונה - מותר לקרוא לאור מנורת חשמל⁶, ואפילו מנורה כזו שניתן לשנות את עוצמת האור שבה.
 וטוב לכסות את מתג הוויסות שלה מבעוד יום⁷.

צינונים והוספות

- 1) ראה לקמן סימן שטז ס"כ, האופן בו מותר לפלות בגדיו בשבת.
 2) סימן ח ס"ג: בכל יום ויום קודם שיכרך צריך שיעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים שמה נפסקו מהם איזו חוטיין וכן צריך לעיין באותו חלק שלציצית המונח על כנף הבגד שמה נפסק חוט אחד (ועיין שם קו"א ס"ק ב).
 3) סעיף יא: ומכל מקום אם עשה פתילה מדברים האסורים וכרך סביבה את השעווה או את החלב אפילו המהותך - אסור להדליק בה, שאף שהשמן נמשך אחר הפתילה, מכל מקום הפתילה מחמת עצמה אינה דולקת יפה - וחוששים שמה יטה.
 4) משנ"ב ס"ק ב. וראה קובץ 'הערות וביאורים' גליון תשמ"ז בזה,
 והוסיף שם שהרוצה ללמוד לאור הנר, ידליק נרות רגילים, ולא 'ערונים' שנהפכים לנוזל לאחר הדלקתם.
 5) סימן רסד ס"ב: ואם צריך ללמוד בלילה לאור הנר; ידליק נר כרוך ולא שאינו כרוך, לפי שאצל הכרוך יש היתר ללמוד כמו שיתבאר בסימן ע"ה, ומצוה יותר בנר של שעווה מבשל חלב - לפי שאורו צלול יותר.
 6) ראה להלן ס"ב שמותר לראות הכלים לאור נר של נפט שאורה רב, ובכיה"ל ד"ה לאור הנר הביא דעת הרמב"ן שהיתר זה אינו אלא לראות הכלים שהוא משום נקיות - ולא בשאר
- דברים, ובאמת רבינו לא הביא היתר זה אלא לענין ראיית הכלים.
 ומכל-מקום נתפשט המנהג להתיר, וביאר בביאור הלכה שם שהמנורות שבזמננו (אפילו של נפט וכל-שכן של חשמל) אינם דומים כלל למנורות שבזמנם, ואין בהם כלל חשש ד'שמה יטה'. והוסיף שראוי לנהוג כאנשי מעשה שכותבים על חתיכת נייר באותיות גדולות 'שבת היום ואסור להדליק, ומדבקין מבעוד יום במקום לחצן ההדלקה (ומותר משום שדומה לסגורה במפתח שהתירו, וכן למי שמעמיד שומר דלהלן סעיף ד).
 וכיום נוהגים רבים לכסות כל מתגי התאורה בבית, והוא מהחשש הנ"ל, או כדי שלא ייכשלו בני הבית בהדלקה או בכיבוי, ומטעם זה מכסים גם מתגי תאורה כבויים.
 7) שש"כ פרק י"ג הערה קיב, וביאר שאף אם אורה מעומעם, מכל מקום אין הגזירה שמה יוסיף שמן - אלא שמה יקרב השמן אל הפתילה, וחשש זה לא קיים במנורה חשמלית.
 אלא שכשם שלגבי גזירת 'שמה יחתה'; אף כשמכסים מקום החיתוי - נוהגים לכסות כפתורי הויסות, כן ראוי לכסות כאן את לחצני התאורה.
 ובשו"ת אור לציון ח"ב פ"ח תשובה יח, כתב לא להקל במנורה כזו, אלא אם כן הדביקו לחצני התאורה.

30 המוציא לאכילה אין טעימתם מועלת לו כמו שנתבאר בסי'
 31 קס"ז:
 32 וְגַם המבדיל על היין ורוצה לסעוד מיד אם ברכת היין של
 33 הבדלה פוטרת היין שבתוך הסעודה נתבאר בסי' קע"ד ושם
 34 נתבאר אימתי צריך לברך ברכה אחרונה על כוס הבדלה שלפני
 35 הסעודה בין שהוא יין בין שהוא שאר משקים ע"ש:
 36 יד אם רוצה לסעוד תיכף להבדלה צריך ליהזר שלא יביאו
 37 לחם לשלחן קודם הבדלה ואם הביאו צריך לכסותו במפה
 38 עד אחר ההבדלה שלא יראה הפת בושתי שהרי מן הדין היה
 39 צריך להקדים ברכת הלחם לברכת היין כשרוצה לאכול מיד לפי
 40 שהוא מוקדם ליין בשבח ארץ ישראל בפסוק ארץ חטה ושעורה
 41 וגו' אלא שעכשיו אינו יכול להקדימו והרי זה בזיון לו לכן יש
 42 לכסותו אבל אם אינו רוצה לסעוד מיד אינו צריך לכסותו:
 43 טו אע"פ שיצא השבת והוסיף מחול על הקדש אסור לאדם
 44 שיעשה חפציו קודם שילוח את המלך דהיינו שיבדיל או
 45 על הכוס או בתפלה ואפילו חפצים האסורים בשבת עצמה
 46 מדברי סופרים (אבל איסורי דברי סופרים התלוים בדבור
 47 מותרים מטעם שנתבאר בסוף סי' רס"ג חוץ מבקשת צרכיו
 48 שאסור קודם שיבדיל בתפלה כמו שנתבאר בסי' רצ"ד) וכן יש
 49 מתירין כל איסורי דברי סופרים שאין בהם סרך מלאכה ואינן
 50 אסורים משום שבות אלא משום עובדין דחול וכן נוהגים
 51 במוצאי יום הכיפורים כמו שיתבאר בסי' תרכ"ג]:
 52 טז ואם רוצה לעשות אפילו מלאכה גמורה קודם שיבדיל
 53 בתפלה או על הכוס ואמר ברוך המבדיל בין קדש לחול
 54 בלא שם ומלכות להיכר בעלמא ללוות המלך ועושה מלאכה
 55 אבל אסור לטעום כלום אף אם הבדיל בתפלה וגם אמר המבדיל
 56 עד שיבדיל על הכוס:

חלק ב סימן רצט שלא לאכול ושלא לשנות ולא לעשות שום מלאכה
 קודם שיבדיל סעיפים י"ט

1 י מי שמתענה ג' ימים וג' לילות מליל מוצאי שבת ואילך
 2 ישמע הבדלה מאחרים ואם אין אחרים אצלו יכול להבדיל
 3 בשבת מפלג המנחה ולמעלה בלא בשמים ונר ולשתות מהכוס
 4 ואח"כ מקבל התענית עליו ובליילה יברך על הנר ובשמים בלא
 5 כוס ויכול להתפלל ערבית ג"כ מבעוד יום קודם שיבדיל ובלבד
 6 שיקרא קריאת שמע בזמנה כמ"ש בסי' רצ"ג.
 7 אבל מי שמתענה ב' ימים בלבד לא יבדיל בשבת מבעוד יום
 8 אלא במוצאי יום ב':
 9 יא ומי שמתענה ב' ימים וב' לילות לפני ראש השנה וחל ראש
 10 השנה ביום ג' לא ימתין מלהבדיל עד מוצאי יום ב' שהוא
 11 ליל ראש השנה לפי שיצטרך לומר יקה"ז על כוס אחד או על
 12 פת אחד כמו שצריך ביו"ט שחל במוצאי שבת מטעם שיתבאר
 13 בסי' תע"ג ויש בזה איסור משום שאין אומרים ב' קדושות על
 14 כוס אחד שקידוש יו"ט היא קדושה בפני עצמה ואין לה ענין
 15 להבדלת מוצאי שבת של חול משא"כ ביו"ט שחל במוצאי שבת
 16 שמזכירין קדושת יו"ט גם בהבדלה שמבדילין בין קדש לקדש
 17 הרי הקידוש וההבדלה כענין אחד אבל כאן שצריך להבדיל
 18 הבדלת מוצאי שבת שהיא בין קדש לחול אין לה ענין כלל
 19 לקידוש של יו"ט לפיכך אינו יכול לומר שתיהן על כוס אחד
 20 או על פת אחד מטעם שנתבאר למעלה:
 21 יב ואם אירע שהמתין מלהבדיל עד ליל ראש השנה ישמע
 22 קידוש מאחרים ולא יטעום פרוסת המוציא עד שיבדיל
 23 על הכוס וישתה שהרי אסור לטעום כלום קודם הבדלה ואח"כ
 24 יברך המוציא ויאכל מיד כדי שיהא הקידוש במקום סעודה
 25 ואף אם האחרים קדשו על פת והוציאו אותו ידי חובתו אף
 26 מברכת המוציא אע"פ צריך הוא ג"כ לברך המוציא לעצמו
 27 הואיל והפסיק בהבדלה על הכוס בין שמיעתו ברכת המוציא
 28 לאכילתו אע"פ שידי קידוש יצא במה שטעמו הם מהפת אף
 29 שהוא עדיין לא טעם מכל מקום לענין הפסק בין ברכת

תורה אור

13 פירוש, דכמו שע"י הדיבור מגלה האדם לחבירו מה
 14 שצפון ונעלם במחשבתו, כך דיבורו של הקב"ה ענינו
 15 גילוי אורו יתברך הסתום, וע"י גילוי זה נתעוררו בני
 16 ישראל בכלות הנפש אליו יתברך, שזהו מה שפרחה
 17 נשמתן שהוא ענין הביטול לאור אין סוף ב"ה.
 18 וזהו ענין שכפה עליהם הר, הוא בחינת אהבה
 19 עליונה שנק' הר.
 20 מה שנתבאר לעיל, שהכוונה בכפה עליהם הר
 21 כגיגית הוא גילוי אהבה עליונה, נרמז בלשון "כפה
 22 עליהם הר", כי אהבה עליונה נקראת "הר", וכנרמז
 23 במאמר חז"ל שאברהם (שמדתו מדת החסד והאהבה)
 24 קראו הר.

1 וזהו ענין על כל דבור פרחת נשמתן, שע"י הדבור
 2 והגילוי מלמעלה פרחת נשמתן, בבחינת בטול
 3 לאור אין סוף ב"ה.
 4 זהו גם תוכן מאמר רז"ל שבשעת מתן תורה על
 5 כל דיבור ודיבור פרחת נשמתן, שע"פ חסידות אין
 6 הכוונה שמתו מרוב פחד, אלא "פרחת נשמתן" מורה
 7 על בחינת "ביטול במציאות" לאלקות. והוא ענין
 8 אהבה רבה לה' בבחינת "כלות הנפש" שנתעוררה בבני
 9 ישראל על ידי גילוי אור אהבתו של הקב"ה לבני
 10 ישראל.
 11 שזהו פירוש "על כל דיבור ודיבור", שדיבורו של
 12 הקב"ה ענינו (לא דיבור גשמי ח"ו, אלא) "גילוי",

1 כנוגית, שהוא בחינת דבר המקיף סחור כל עלמין,
2 שע"ז נתעורר בהם האהבה.

3 החיבוק העליון, "וימינו תחבקני" (כנ"ל), נרמז
4 בלשון "כגיגית", כי גיגית הוא דבר עיגולי, וכך
5 החיבוק מקיף את הנחבק סביב מכל צד כנ"ל - ועי"ז
6 נתעוררה בבני ישראל האהבה להקב"ה.

7 וזהו פירוש מה שאמרו רז"ל מכאן מודעא רבא
8 לאורייתא, דהיינו, שהתעוררות זו כלכם לקבלת
9 התורה בבחינת מסירת נפש ובטול עד שהקדימו
10 נעשה לנשמע, לא הי' זה מצדם בכחירה ורצון
11 אשר מעצמם לכה, אלא שעל ידי הגילוי מלמעלה
12 דבחינת אהבתי אתכם על ידי זה דוקא נתעורר
13 בהם הרצון והאהבה כו'.

14 עפ"ז מתורצת השאלה דלעיל - במה נשתנתה
15 הכפי' בעת מ"ת לגבי הכפי' בימי אחשורוש (גזירת
16 המן כו')?

17 כי זה שאמרו רז"ל "מכאן מודעה רבה
18 לאורייתא", אין הכוונה ע"פ חסידות שהיו אנוסים
19 כפשוטו לקבל על עצמם את התורה (שאז יוקשה דגם
20 הקבלה והתשובה בימי אחשורוש היתה מצד גזירת
21 המן, כנ"ל), אלא איירי כאן בענין הביטול שהרגישו
22 בני ישראל בשעת מתן תורה, באופן של "פרחה
23 נשמתן" ומסירת נפש (שביטול זה עשה אותם כלים
24 ראויים להתגלות האלקית ד"וירד ה' על הר סיני") -
25 דביטול זה לא נולד בהם מחמת עבודתם ויגיעתם,
26 אלא על ידי גילוי אהבת הקב"ה אליהם, אהבתי אתכם
27 אמר ה', שבדרך ממילא נתעוררו גם הם באהבה עזה
28 להקב"ה ומצד אהבה זו שבערה בלבם הקדימו נעשה
29 לנשמע.

30 ואע"פ כן הדר וקבלוה ברצון גמור בימי אחשורוש,

31 שהיה מסירת נפש בכל ישראל מעצמם.
32 לפי פנימיות הענינים, גם "קבלת התורה" בימי
33 אחשורוש ("הדר קבלוה"), אין פירושה במובן
34 הפשוט, אלא משמעה מדריגת הביטול הנצרכת כדי
35 להיות כלים ראויים לקבלת התורה (היינו גילוי אור
36 אין סוף ב"ה), וענין הביטול בימי אחשורוש בא לידי
37 ביטוי בכך שבנ"י הגיעו אז לבחינת מסירת נפש.

38 שלא ע"י התעוררות מלמעלה בתחלה על דרך גלוי
39 בחינת וימינו תחבקני, דהא אז היה בחינת הסתר
40 פנים (ע"ד ועת לרחק מחבק), וכמארז"ל אסתר מן
41 התורה מנין דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום
42 ההוא.

43 אולם מסירת נפש זו בימי אחשורוש לא נולדה
44 בלבם של ישראל ע"י גילוי אהבת ה' מלמעלה, שהרי
45 אדרבה, בימי אחשורוש הי' זמן של הסתר פנים -
46 "היפך ממש מבחינת גילוי הארת פנים בפנים שבמתן
47 תורה", והיפך "וימינו תחבקני" (וע"ד מ"ש ועת לרחק
48 מחבק), וכנרמז במאמר חז"ל "אסתר מן התורה מנין
49 דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", שאסתר
50 הוא מלשון הסתר, כי "בימי אסתר יהא הסתר פנים
51 ומצאוהו צרות רבות ורעות".

52 ואם כן היה בחינת אתערותא דלתתא מצד עצמם.
53 אלא התעוררות הביטול והמסירת נפש בלב
54 ישראל היתה מצד עצמם.

55 וזהו הדר וקבלוה ברצון גמור:
56 וזהו פירוש מרז"ל "הדר וקבלוה בימי אחשורוש"
57 ברצון גמור - שביטול זה לאלקות נפעל בבנ"י ע"י
58 עבודת עצמם (ולא מצד הגילוי מלמעלה).

ד"ה חייב איניש פרק ד

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (ב) והענין הוא כידוע בפ"י ענין השתלשלות שזהו כמו
2 שלשלת מהרבה טבעות אחוזות זו בזו
3 שהתחתונה אחוזה בסוף העליונה ועד"ז הולך ומשתלשל
4 כו' כך ענין השתלשלות למעלה כמו השתלשלות המדות
5 מן השכל שהמדות נולדי' ומתהוין מן השכל הרי מסוף

6 מדרגת השכל משתלשל התהוות המדות והשכל מתלבש
7 בתוך המדות וא"כ גם החכמה בבחי' השתלשלות זו רק
8 שהיא בחי' ראשית למנות את המדות בבחי' שנית אליה
9 וכן מן המדות נשתלשלה המחשבה והמדות מלובשות
10 במחשבה וכן ממחשבה לדו"מ ונק' המחשבה בשם

27 האלקי בתוך כ"ע בכל עולם לפי מדריגתו במיעוט אחר
 28 מיעוט כו' כידוע אבל שרש המצות המלוכשים בדברים
 29 גשמיים דוקא כמו תרומות ומעשרות כו' וציצית ותפילין
 30 בקלף וצמר גשמי וכה"ג הרי בהן נמשך ומלוכש מבחי'
 31 הארת סוכ"ע דוקא שלמעלה מעלה מבחי' ממלא כו' גם
 32 מבחי' ראשית דממלא כ"ע כו' שהוא החכמה שמאין
 33 תמצא אבל לא אין ממש כנ"ל משא"כ בחי' סובב זה הוא
 34 בבחי' אין האמתי דעצמות אא"ס שנק' מקיף הכללי
 35 שמקיף לד' עולמות דאבי"ע בשוה וע"כ נק' בשם סובב
 36 כו' כי הנה בחי' ההארה והמשכה מבחי' מקיף זה אינו בא
 37 בבחי' התלבשות בגלוי גמור בתוך כ"ע כמו בחי' ממלא
 38 הנ"ל שאין זה כמו התלבשות ראשית הגלוי דחכמה
 39 במדות ומדות במחשבה דו"מ וכה"ג אלא רק בבחי' הארה
 40 בעלמא בבחי' אין בהעלם כו' שאם היה בחי' הארה זו
 41 דסובב כו' באה בגלוי בהתלבשות גמור בעולמות כמו
 42 בחי' ממלא כו' היו כל העולמות מתבטלין מציאותם ולא
 43 היה באפשרי להיות בחי' השתלשלות עו"ע כלל ולא היה
 44 בא כל מציא' מאין ליש כלל כי היו כולן בטלים ונכללין
 45 במקורן ושרשן הראשון מקורא דכולא בחי' עצמות אא"ס
 46 כו' וגם בחי' חכמ' ראשית הגלוי הנ"ל לא היה באפשר
 47 שתמצא מאין ליש בבחי' מציאת דבר שתקרא בשם חכמה
 48 כי מאחר שנק' בשם חכמה הרי הוא בבחי' מציא' דבר מה
 49 עד שהוא עולה בקריא' שם בפ"ע כו' אבל היה הכל כלול
 50 בבחי' אין האמתי ולא היה דבר חוץ ממנו כלל בבחי'
 51 מציא' דבר מה כו' כי כשמו כן הוא שאין לו סוף כו'
 52 וד"ל:

1 שלישית לחכמה ועד"ז בדרך פרט כמו בחי' קו הימין
 2 שהוא חכמה חסד נצח הרי החסד ענף החכמה שנשתלשל
 3 הימנה ונק' החכמה ראשית והחסד שניה אליה והנצח ענף
 4 החסד כו' וזהו כמו אברהם ששרשו בבחי' החסד נק' אב"ר
 5 מ"ה שהוא בחי' אבר וכלי לבחי' החכמה שנק' כח מ"ה
 6 הרי בחי' החכמה מלוכש בחסד וא"כ גם החכמה בבחי'
 7 השתלשלות רק שהיא בחי' ראשית ומקור ההשתלשלות
 8 ואע"פ שנאמר והחכמה מאין תמצא הרי נמצאת מבחי' אין
 9 שלמעלה מן ההשתלשלות. היינו רק שנמצאת מבחי' אין
 10 אבל לא שהחכמה עצמה בחי' אין אלא שמאין תמצא
 11 והיינו שתמצא מאין ליש בבחי' ראשית הגלוי שבה שורה
 12 אור א"ס כמ"ש ה' בחכמה כו' אבל לא אין ממש וד"ל.
 13 וזהו שבמשה נאמר שהיה כבד פה וכבד לשון ואמ' בזהר
 14 כבד פה תושבע"פ וכבד לשון תושב"כ כו' לפי ששרש
 15 נשמתו היה בבחי' מקור החכמה שבבחי' אין ממש וכמ"ש
 16 מן המים משיתהו מבחי' מים עליונים שמעל לרקיע כו'
 17 וז"ש ונחנו מה מה ממש וע"כ ניתנה התורה על ידו כמ"ש
 18 וגם דלה דלה לנו דלה מים דאורייתא ואורייתא מחכמה
 19 נפק' מבחי' חכמה שנק' ראשית וכמארז"ל בראשית בשביל
 20 התורה שנק' ראשית כו' שמאין תמצא ולא אין ממש ע"כ
 21 היה כבד פה ולשון בתושב"כ ושבע"פ שהיתה בחי' ירידה
 22 אצל נשמתו מלבוה בגלוי מן ההעלם דפנימית חכמה בפה
 23 ולשון כו' וד"ל. והנה בזאת יש יתרון מעלה לקיום המצות
 24 על ד"ת להיות ששרש התורה מחכמה נפקת שנק' ראשית
 25 הגלוי שבה מתגלה אא"ס להיות מקור ההשתלשלות כל
 26 העולמות אבל זהו בחי' ממלא כ"ע בלבד שמתלבש אור

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

8 גורס לתורתו, ושניהם אמת. דהנה מקום הוא בהמ"ק
 9 וכמ"ש ושמתי מקום לעמי לישראל, והנה תפלות כנגד
 10 תמידין תקנו, ולכן צריך תפלה קביעות מקום, וגם לפי
 11 גירסת רב אלפס לתורתו ג"כ אמת דהנה ארז"ל משחרב
 12 בהמ"ק אין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה כו',
 13 ומאחר שלאחר החורבן ד"א של הלכה הם במקום בהמ"ק
 14 לכן צ"ל קביעות מקום לתורתו כו'.

1 ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך כו'.
 2 הנה איתא בזוהר שענין ויגש אליו יהודה הוא ענין
 3 סמיכת גאולה לתפלה. ולהבין זה י"ל מה שעתה נש"י נק'
 4 ע"ש יוסף וכמ"ש נוהג כצאן יוסף, ולע"ל יהי' נק' ע"ש
 5 יהודה וכמ"ש בהפטורה דפ' זו ודוד עבדי נשיא עליהם
 6 לעולם. והנה להבין זה י"ל מה שארז"ל כל הקובע מקום
 7 לתפלתו אויביו נופלים לפניו ויש שני גרסאות, דרב אלפס

ויגש אליו יהודה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

1 קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגינתם,
2 וצ"ל מהו ונערים ממשתה נגינתם, הנה כתיב יהושע
3 בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל, ולכאורה משמע שכמו
4 שהי' נער הוא פחות במדריגה ממה שהי' אח"כ בעצמו
5 מנהיג לישראל, אבל האמת אינו כן דכמו שהי' מקבל
6 ממדריגת משה הוא גדול במעלה הרבה ממה שהי' משפיע
7 לישראל כמאמרם ז"ל הוי זנב לאריות ואל תהי ראש
8 לשועלים ומוטב להיות מקבל ממדריגה אחרונה מהגדול
9 מלהיות משפיע לקטנים ממנו, וכמו"כ יובן למעלה שבמל'
10 דאצי' יש ג"כ ב' בחי', הא' המתלבש בבי"ע להחיותם
11 ולקיימם, ובחי' הב' הוא פנימי' המל' כלת משה שהוא
12 המל' כמו שהיא באצי' הנמנה מעשר ספי', וגדלה מעלת
13 מל' דאצי' שאינה יורדת בשום פעם להשפיע בבי"ע ממל'
14 דאצי' המתלבש ומשפיע בבי"ע, הגם שמל' נעשה עתיק
15 לבי"ע ונק' ראש עליהם כתר, מ"מ הרי באצילות היא
16 מקבלת שפע מכל הע"ס.

17 ויובן זה ממשל זיו השמש המאיר לארץ ולדרים
18 בהתפשטות גדול מ"מ זה הזיו עצמו כמו שהי'
19 כלול בהשמש הי' יותר נעלה באין ערוך מכמו שהוא
20 מאיר, הגם שהי' שם בטל בתכלית מ"מ הרי הי' נכלל
21 בהשמש עצמו ובשם שמש הי' נקרא כמבואר בס"ב. אך
22 אין זה משל מכוון עדיין כי הזיו כמו שהי' בהשמש לא
23 הי' בבחי' אור כלל כ"א ביטול מהותו. ויובן יותר מהלבנה
24 שהלבנה בעצמה אין לה אור כלל כ"א מה שמקבלת
25 מהשמש ובתחלת החדש היא מקבלת ואח"כ מאירה אורה,
26 וגדלה מעלתה כמו שהיא מקבלת מהשמש יותר באין ערוך
27 ממה שמאירה לנבראים כי הרי היא משנית אורה המקבלת
28 מהשמש, שא"א לומר שהאור שמאירה היא זאת השפע
29 בעצמה שקיבלה מהשמש שא"כ הי' האור שלה שוה לאור
30 השמש ואנו רואים שאין דומה אור הלבנה לאור השמש,
31 א"כ ה"ה משנית אורה, דכמו שקיבלה הי' אורה אור
32 השמש, וא"כ היתה אז במעלה עליונה.

ד"ה קול מצהלות

בס"ד, על החתונה פ' בא, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

1 ג' מסקנות מ'אחליפו דוכתייהו'
2 והמובן מזה הוא ג' ענינים, - שלש מסקנות ניתן להסיק
3 וללמוד מהענין של "אחליפו דוכתייהו".
4 מסקנה הא' דהאורות דחסד וגבורה כשהן כהכלים שלהם
5 הרי הם בבחינת חסד וגבורה ממש, וכמו הסברא כשהיא
6 בהשגת הלל ושמאי שהם הכלים שקולטים את השפעת
7 השכל משמיעה ואבטליון הרי היא גם הסברא עצמה
8 בבחינת חסד וגבורה ממש, דבהשגת הלל הרי הסברא
9 מחייבת החסד ולהיפך בהשגת שמאי כו', הרי שהאורות הן
10 בבחינת חסד וגבורה ממש בתוך הכלים כו'. ואין זה כמו
11 משל המים שמשתנים לפי גוון הכלים שגם בעת שהן בתוך
12 הכלי ונראים לפי גוון הכלי הרי הם פשוטים בעצם מהותם
13 כו', ורק נראים צבועים בגלל הכלי, אך בהם עצמם אין
14 שום ענין של צבע וגדר, אבל כאן אינו כך אלא הרי הסברא
15 כשהיא בהשגת הלל הרי היא מחייב רק חסד ולא גבורה וכן
16 להיפך בהשגת שמאי כו' מחייב רק גבורה ולא חסד,

17 והיינו - כלומר מנין מגיע היכולת של האור להיות ממש
18 בבחינת חסד וגבורה כשהוא בתוך הכלים? לפי שסיבת
19 בחינת החסד וגבורה שבהאורות אינו רק מצד הכלים לבד
20 כי אם מצד שרש ומקור האור כו', וכמו החסד וגבורה
21 שבהסברא גבי שמאי והלל הרי הסיבה הוא מפני שגם
22 בסברת הרב יש בה חסד וגבורה כהעלם. ועם היות
23 שבהשגתם נעשה בבחינת החסד וגבורה כמציאות ממש ולא
24 רק כפי שזה בהעלם בשכל הרב דלפי שהשגת שמאי היא
25 בבחינת גבורה על כן הוא תופס הסברא לחומר, והלל
26 להיות השגתו בעצם בבחינת חסד על כן הוא תופס להיתר
27 כו', מכל מקום אם כהסברא עצמה לא היה בה חסד וגבורה
28 כלל גם לא בהעלם לא היה ההתחלקות בהשגתם בבחינת
29 חסד וגבורה ממש כמציאות כו'.
30 וכמו בדוגמא הנ"ל מהסברא שיצר האדם רע מנעוריו,
31 שבסברא זו גופא יש נתינת מקום לראות בזה צד של חיוב
32 וצד של קולא, אבל אמיתית השכל הרי הוא שכל טהור

האורות - בבחינת חסד וגבורה ממש מכל מקום הרי הם
 בבחינת פשיטות לגבי הכלים ויכולים להתחלף, אבל הכלים
 שהן בבחינת חסד וגבורה במציאות ממש אינם משתנים
 ומתחלפים בו.
 וזהו המסקנה הב' שלמדים מעניין אחליפו דוכתייהו,
 שהחילוף הוא רק באורות מצד פשיטותם היחסית, ולא
 בכלים שאין בהם פשיטות כלל.
 והמסקנה הג' שלמדים מאחליפו דוכתייהו שסיבת החילוף
 הוא על ידי הרב המשפיע את השכל, שכל עוד הסברא
 נמצאת בתוך הכלים שלהם אין בה שינוי וחילוף, ורק
 כאשר הסברא יוצאת מהכלי וחוזרים לקבל שוב מהרב, אז
 יש אפשרות לחילוף הסברות. (היינו על ידי הקבלה ממקורם
 היינו דברי הרב בנוזר לעיל), והרי סברת הרב יש בה גם
 כן בחינת חסד וגבורה כהעלם ומכל מקום הרי היא הסברא
 בבחינת פשיטות לגבי המקבלים - כשמאי והלל עד שיהיה
 בהם ועל ידם ההתחלפות שזוהו בהכרח על ידי הפשיטות
 דוקא שהרי אם היתה הסברא מוגדרת באותה הגדרה של
 הכלי, כמו שבכלי עצמו לא שייך חילוף כך גם בסברא לא
 היה שייך חילוף, ורק על ידי הפשיטות היחסית שלה שייך
 חילוף - שעל ידי זה דוקא נעשה בהם ההתחלפות בו,
 לסיכום, ג' העניינים שלמדים מהמושג "אחליפו
 דוכתייהו":
 א. הכלים מגלים ומגדירים גם את האורות בגדר של
 מציאות ותפיסא.
 ב. ההתחלפות יכולה להיות רק באורות מצד פשיטותם
 היחסית.
 ג. החילוף הוא על ידי המקור (הרב) המשפיע.
 כל הביאור באות זו בעניין "אחליפו דוכתייהו" מטרתו
 להוכיח את אופן פשיטות האורות שגם בהם יש איזה שהוא
 גדר מסויים, עד שגם על אור החכמה שייך לומר ענין של
 יש מאין כדברי הפסוק "והחכמה מאין תמצא":
 ובלשון הרבי נ"ע: הרי מסקנת העניין הגם שיש בחינת חסד
 וגבורה כהעלם גם באורות ולא רק בכלים ומכל מקום היא

ומופשט לגמרי מהתחלקות של מידות⁴⁸.
 וכמו כן בנמשל של אורות בכלים עם היות שעל ידי הכלים
 דווקא נעשה בחינת החסד וגבורה, מכל מקום הסיבה לזה
 הוא מה שבשרש ומקור יש בחינת חסד וגבורה כהעלם ועל
 כן נעשים בבחינת אור החסד ואור הגבורה בו.
 ומכל מקום יכול להיות אחליפו דוכתייהו על ידי שהאור
 יוצא מהכלי שלו, הוא חוזר לפשיטותו, ויורד שוב לכלי
 אחר, וכמו גבי שמאי דעם היות שהסברות שלהם הן
 בבחינת חסד וגבורה ממש ומכל מקום יכולים להתחלף מצד
 פשיטות מקורם בלימוד בפעם השניה כנזכר לעיל בו.
 לסיכום, המסקנה הראשונה מעניין אחליפו דוכתייהו: יש
 התחלקות גם בשרש האורות, אלא שהתחלקות זו בהעלם,
 ועל ידי הכלי ההתחלקות נעשית בגדר ומציאות ממש.
 וענין הב' שלומדים מעניין אחליפו דוכתייהו שהתחלפות
 הוא רק בהאורות לא בהכלים, שהרי בלי השגתם בעצם
 אינו משתנה דשמאי בלי השגתו הוא תמיד בבחינת גבורה
 וגבי הלל היא תמיד בבחינת חסד, רק שהסברות מתחלפים
 שזוהו האור אבל הכלי אינה משתנית שגם בעת שהשגת
 הסברא היא לחסד גבי שמאי והוא מקיל מכל מקום גם אז
 עצם בלי השגתו היא בבחינת גבורה בו.
 אלא שכאן יכולים לשאול - אם הכלי לא השתנה כיצד
 יהיה שכלי הגבורה יגלה לפתע את אור החסד? על זה
 אומר הרבי נ"ע -
 (רק יכול להיות)⁴⁹ שהסיבה שכלי ההשגה של שמאי מקיל
 לפעמים - שזוהו על ידי התכללות בחינת חסד בגבורה -
 כלומר, מצד זה שבתוך כלי הגבורה של שמאי יש איזה
 שהוא התכללות של חסד בתוכו, כידוע שבמידות של
 קדושה ותיקון יש התכללות על כן ההשגה של שמאי היא
 יכולה להיות גם בבחינת חסד כיון שבתוך הכלי של גבורה
 יש גם חסד, אך אינו חסד בטוהרתו בו, ונודע דגם חסד
 שבגבורה היא בבחינת גבורה לעומת החסד עצמו וכן גבורה
 שבחסד היא בחינת חסד לעומת הגבורה ממש בו).
 ונמצא שהחילוף הוא רק בהאורות לפי שעם היותם -

שהוא אינו מקור לעולמות, ובלא עולמות יוכל להשיג יותר. היוצא
 מזה שענין קדם הוא במעלה ומדרגה.

49. יש לעיין למה הרבי נ"ע כותב שזוהו מצד התכללות רק כ"יכול
 להיות", ואולי יש לפרש, שהיות שישנם כמה טעמים לעניין של
 "אחליפו דוכתייהו" (ראה בפרטיות ספר הערכים חב"ד ח"ד עמ' רטז
 ואילך) ורק אחד הטעמים לזה הוא מצד ההתכללות. (טעם זה מובא
 בשערי תשובה לאדמו"ר האמצעי, שער התפילה לח, ד) הנה כיון
 שלפי הטעמים האחרים יכול להיות מצב של אחליפו דוכתייהו בכלי
 של גבורה ממש (ולא רק מצד התכללות של חסד בתוכו) ובכל זאת
 יכולה להתלבש בתוכו סברא של חסד ממש, לכן כותב זאת הרבי נ"ע
 בלשון "שיכול להיות", ומשאיר נתינת מקום לטעמים אחרים לענין
 זה, ולא רק מצד התכללות.

48. ראה תורת שמואל ספר המאמרים תרל"ב חלק א' עמ' שטז,
 וזה לשונו: והענין הוא דהשכל אפשר להפוך אותו למדת החסד
 והגבורה כמש"נ אמחה את האדם כי יצר לב האדם כו' ואח"כ כתי'
 ולא אוסיף עוד לקלל את האדמה כו' כי יצר לב האדם גו', נמצא כי
 שכל וטעם אחד יוכל להפוך בין לחסד בין לגבו' הגם שהם רחוקי
 זמ"ז, ולכן היו צריכים להשיג אמיתת השכל ששם חסד וגבו'
 בהתכללות עד שאין יכולין לומר שזוהו חסד וזה גבו' ולכן כשיוצא
 משם השכל אזי הוא באמיתית. וכל זה לא השיגו אלא מפני שצמצמו
 השכל שלהם למשכיל מקור השכל ומשם אין ביכולת להשפיע, כי
 השכל שהוא בגילוי יוכל להשפיע, אבל אמיתת השכל אין ביכולתו
 להשפיע אלא שצריך להעלות כל כלי הכחות והמוחין לשם ואז יוכל
 להשיג את השכל. נמצא כי המוחין רחוק מאוד ממדות, כי המדות הם
 מקור לעולמות ובלא עולמות אין נופל שם מדות כלל, משא"כ במוחין

11 שומעים עוד הפעם מהרב יכולה להתחלף השגתן מחמת
12 פשימות שכל הרב,
13 ומכל מקום שם דוקא הוא המקור דחסד וגבורה שלהם
14 והחסד וגבורה שלהם הוא בעצם הסברה היינו בהאור מפני
15 שהחסד וגבורה שבהעלם הוא סיבת החסד וגבורה
16 שבהתחלקות, וכן ההתחלפות הוא בהפכרות, והוא מחמת
17 פשימת המקור,
18 הרי שיש שם חסד וגבורה והן בכחינת פשימות שיהיה משום
19 זה ההתחלפות כו'.

1 בבחינת פשימות כזו שיכול להיות מזה התחלפות הסברות
2 בכלים שונים כו', ונמצא שגם ענין הפשימות כזה - באורות
3 אינו שהוא בבחינת פשימות לגמרי ומכל מקום הוא בבחינת
4 פשימות יחסית לכלים עד שיהיה על ידי זה אחליפו
5 דוכתייהו כו'.
6 קיצור.
7 וגם ממה שאמרים אחליפו דוכתייהו כו' מוכן שיש בחינת
8 חסד וגבורה בהאורות,
9 והוא על דרך משל שמאי והלל שקבלו סברה אחת
10 ומתחלקת בכחינת חסד וגבורה בכלי השגתן וכאשר

יוס ב' דחג השבועות תער"ב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

1 שאלה: מהו הקשר בין "המכין לארץ מטר" שהוא ענין כללי, עם "נותן לבהמה לחמה" שהוא
2 ענין פרטי. אלא שבזה רואים השגחתו הפרטית שלגביו כולם שוים, ומזה יתחזק במדת הבטחון
3 בהוי'. ולכן "לא ב - מרוצת- שוקי האיש ירצה".

25 בלבד שיהיו רק על פי התורה, הנה עוד זאת שלא יבלבלו
26 אותו מתפלה בצבור ומלמוד השעורים דבר יום ביומו,
27 ולהיות לו שעה פנויה להתבוננות, והינו דמזון הנפש יהיו
28 אצלו באותה המדה כמו מזון הגוף על כל פנים, דבאמת
29 הנה מצד עצם מעלתו הרי עקר ענינו של אדם הוא
30 בשלמות הרוחני במבאר ב'עיקרים' מאמר ג פרק ב, אלא
31 שצריך גם לעבד בשביל עניני צרכי גופו, אמנם זהו רק
32 באופן עשית כלי בלבד, וכמו שכתוב "וברכך הוי' אלקיך
33 בכל אשר תעשה", אבל אין זה צריך לבלבל אותו
34 מהשלמות האמתי, והוא דכאשר יקבע בלבבו האמת
35 הגמור בענין השגחה פרטית שהוא יתברך ון ומפגנס
36 ויבטח בה' בבטחון גמור, אז הוי' בעוזרי נפשו. וזהו
37 סמיכות הענין ש"ולא בשוקי האיש ירצה" ל"המכין לארץ
38 מטר" וגו', דפרש רש"י "ולא בקלות מרוצת שוקי האיש
39 ירצה", אשר באמת הנה כל אדם רואה השגחה פרטית
40 במוחש בכל פרטי עניניו, ובפרט בעלי העסקים שרואים
41 אלקות במוחש, שפמה פעמים מנדמנים להם ענינים
42 מענינים שונים באפני עסקיהם והיו בטוחים בזה שירויחו,
43 ולבסוף היה חס ושלום ההפוך, וכן פמה פעמים הענינים
44 שלא שמו עליהם לב כלל ודוקא מזה היה פרנסתם בשפע
45 רב. וזהו "המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים

4 דלכאורה אין מוכן השבחים המפלאים אשר דוד המלך
5 עליו השלום משבח את הקדוש ברוך הוא
6 מהספקת המזון לכל הנבראים והיצורים גדולים
7 והיותר קטנים פאחד, כאמרו "המכין לארץ מטר, המצמיח
8 הרים תציר, נותן לבהמה לחמה לבני ערב אשר יקראו, לא
9 בגבורת הסוס תפץ לא בשוקי האיש ירצה", דלכאורה
10 אינו מוכן סמיכת הענינים זה לזה, דהמכין לארץ כו' הוא
11 ענין כללי הנוגע לכל ברואי צומח חי ומדבר, אבל הספקת
12 מזון הבהמה ובני ערב הוא ענין פרטי, ומהו סופא
13 דענינא "לא בשוקי האיש ירצה". אף הענין הוא, לפי
14 שבענינים הללו והדומה לזה אנו רואים השגחה פרטית, כי
15 לגביו יתברך הכל שוין, וכתוב "עני כל אליך ישברו ואתה
16 נותן להם את אכלם בעתו", ואמרו רבותינו ז"ל (כתבות
17 מז, ב) "בעתם לא נאמר אלא בעתו, מלמד שכל אחד ואחד
18 נותן הקדוש ברוך הוא פרנסתו בעתו", ובהו יתחזק בכל
19 אדם מדת הבטחון בהוי', דענין הבטחון הוא מנוחת נפש
20 הבוטח שיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו שיעשה הטוב
21 והנכון לו בענין אשר יבטח עליו כפי יכלתו ונדעתו במה
22 שפיק טובתו, וכאשר האדם יתבונן כי גם לבעלי החיים
23 היותר נמוכים יתן את לחמם, אשר על כן הנה כל עניני
24 האדם בכלי פרנסתו בעסקיו ובמשאו ומתנו, הנה לא זו

7 המְחַשְׁבָּה לְמַעַלָּה כְּתִיב "כִּי לֹא מִחֻשְׁבוֹתַי מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם",
 8 דְּמַחֲשֶׁבֶת לְמַטָּה לֹא נַעֲשֶׂה דְבָר, וְלִמְעַלָּה מִהַמְחַשְׁבָּה
 9 הָעֲלִיּוֹנָה נַעֲשֶׂה דְבָר, וְכַמֶּאֱמָר "בְּמַחֲשֶׁבֶת אַחַת נִבְרָאוּ כָּל
 10 הָעוֹלָמוֹת", כֵּן הוּא בְּעֵינֵי הַשְּׁגָחָה, דְּהַשְּׁגָחָה עֲצָמָה הִיא
 11 חַיּוֹת הַנִּבְרָא וְקִיּוּמוֹ, וְכָל מַעֲשֵׂה הַתְּחִתּוֹנִים עוֹלָיִם וְנִחְקָקִים
 12 לְמַעַלָּה.

שבת קודש פ' יתרו תרצ"ד

1 וּבְאֲרָץ, דְּכֹשֶׁם שְׂבַעֲנִין הִתְהַוּוּת לְהִיּוֹת שְׁהוּא בְּדֶרֶךְ
 2 אֵין-עֲרוּךְ, לְזֹאת הִנֵּה גְשָׁמִיּוֹת וְרוּחַנִיּוֹת שְׁיִין הָמָה, הִנֵּה כְּמוֹ
 3 כֵּן בְּעֵינֵי הַשְּׁגָחָה הוּא בְּדֶרֶךְ אֵין עֲרוּךְ, שְׁזֵהוּ "הַמְגִבִּיּוּת
 4 לְשָׂבֵת", וְכַשּׁוֹם זֶה הִנֵּה "מִשְׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בְּשָׂמִים וּבְאֲרָץ"
 5 בְּשָׂוִה, שְׂמִשְׁגִּיחַ עַל כָּל פְּרֻט בְּדֶרֶךְ פְּרֻטֵי פְּרֻטֵי, וְהַשְּׁגָחָה
 6 זֹ עֲצָמָה הִיא חַיּוֹת הַנִּבְרָא וְקִיּוּמוֹ, דְּכֹשֶׁם שְׂבַעֲנִין

לקוטי דיבורים

17 הנגיד ואומר לו: יעקל, בוא הנה, ומתיישב לידו, או
 18 כשחתנו של הרב, העילוי הצעיר ר' אליעזר המחדש
 19 משקלוב, נכנס לבית מדרש חסידי ונתקל בכנופיא
 20 חסידית וראש המדברים הוא שלמה המלמד החסיד -
 21 שלמה דער געלער, או לייצע צייטעס, ומתבטאים
 22 בחדוה רבה: פנו מקום לליזערקע מחדש - פניה כזו
 23 מביאה את ההכאה הכללית בגסות הרוח של עשירות או
 24 בגאווה של ידיעת התורה.
 25 ברם, לאחר הביטול הכללי צריך לבוא סדר של בירור
 26 פרטי, לברר את הטוב והרע שבעשירות, שכן מלמעלה
 27 נותנים לו האפשרות לעשות בעשירותו דברים טובים,
 28 להחזיק ידי לומדי תורה, לתמוך בנצרכים, לתת גמילות
 29 חסדים ולחלק צדקה ביד רחבה, ויש להסביר לו את
 30 הזכות הגדולה שזיכו אותו מלמעלה שביכולתו לפעול
 31 גדולות ונצורות בחיזוק התורה ומעשים טובים בצדקה.
 32 זה הצד הטוב שבעשירות.

ערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

1 את המאור שבתורה מרגיש ה"עובד", זה שמתפלל
 2 מתוך התבוננות בהשגה אלקית, לו יש הרגשה במאור
 3 שבתורה ולו ישנם כלי ההשגה וההשערה באלקות.
 4 מתפקידם של ה"תמימים" לזכך את ההנחות
 5 המקובלות בעולם ולחמם את הרחוב היהודי הקריר.
 6 והזיכור אינו בדרך של דחיה וביטול, כפי שזה נהוג
 7 בהתוועדות חסידים, שכן דחיה וביטול טובים הם לשעה
 8 בלבד וכהקדמה כללית לעבודת הזיכור.
 9 כל עבודה זקוקה להקדמה, ביחוד העבודה של הנפש
 10 הבהמית וסייעתה זקוקה להקדמה חזקה, המתבטאת
 11 בהכאה הכללית המביאה לביטול כללי במהותה הכללית
 12 של הנפש הבהמית.
 13 קורה, שהנגיד של העיירה, שאף שלא בפניו קוראים
 14 לו ר' יעקב נגיד, נכנס להתוועדות חסידית, והחסיד
 15 מאטיל הקבצן, המתפרנס ומתעסק באיסוף כספים עבור
 16 לחם לאביונים, מלביש ערומים וביקור חולים, פונה אל

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

1 מהרתי לעזוב את חדרו גן עדן העליון ואמהר ללכת אל האכסניא ולעזוב את העיר כי ראיתי אשר
 2 נפלתי בפח ויראתי שלא יעשו לי כמו שעשו לכמה משלוחינו שהמתיחום על השלחן והורידו את
 3 המכנסים וילקו כמלמד המלקה את תלמידיו.
 4 אמנם מכיון שעברתי את בית הכנסת הקטן גן עדן התחתון בלשונם, הנה כחמשה ששה אברכים
 5 עטרוני ויסחבוני אל בית הכנסת שבחצר לצאת במחול בעלי היחידות. למותר להגיד את פחדי ורגשותי
 6 וגם הייתי עדיין חלוש ממחלת הקדחת ופעמים ושלש חפצתי לעזוב את העיגול אבל שכני אחזו בי
 7 בחזקה ואחד מהם מכה בערפי מתוך אהבה לפי תנועת הניגון וכמה פעמים הכניס בשוקי באחורי
 8 מתוך חיבה וריעות הנקרא אצלם פוטער פלעצל.
 9 וכשנגמר המחול הנה כזוחל על ארבע הלכתי לאכסניא שלי ובחיל ורעדה חכיתי עד שיאיר השחר
 10 והנחתי איזה מטבעות על השלחן בשביל בעל האכסניא - את החשבון כבר פרעתי - ואקח את חפצי
 11 ואלך לכפר הסמוך כפרסה ואשכור עגלה וברכתי את המקרה על אשר נמלטתי שלם בכל אברי.

7 טוב זה מזה, בגו"ר.

8 ואקוה כי ישמחני במכתבי בשורות מנעימות מאשר
9 ישמח הלב באמת, ובמה שאפשר לשמוח, והוא כי תהייל
10 לומדים ועוסקים בתורה.

11 והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש, המוקירו ש"ב.

אג"ק מוהר"י צ נדך יד

1 ב"ה, י"ג תמוז תרפ"א

2 כבוד ש"י ידידי הרב הנעלה וו"ח אי"א

3 מו"ה שניאור זלמן שי

4 שלום וברכה,

5 מאת הרממ"נ שי נתבשרתי בנועם שלומו הטוב, בכללות

6 ומהנעשה בפרט גם עתה נעלם, רק זיכניו השיי"ת לשמוע אך

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

1 מבררת הגמרא: מאי צ"ב ע"ה - מה הם צרכי סעודה שראוי
2 להקפיד עליהם לאחר הקות דם. משיבה הגמרא: רב אמר, בשר.
3 ושמואל אמר, יין. ומבארת הגמרא, רב אמר בשר, נפשא חלה
4 נפשא, כלומר שצריך להברות את הגוף בבשר (שהוא מנפש
5 הבהמה) תחת הדם (שהוא הנפש) שהק"ו. ושמואל אמר יין, סומקא
6 חלה סומקא - אדום תחת הדם, כלומר שצריך להברות את הגוף
7 ביין אדום תחת הדם שהק"ו.

8 הגמרא מביאה כמה הנהגות שנהגו אמוראים בסעודת הקוה: (ס"מן
9 שנימסר). שמואל ב"מא דעבד מילתא - ביום שהק"ו דם, עבדי ליה
10 תבשילא דמחלי - עשו לו תבשיל של טחולים. רבי יוחנן, ביום
11 שהק"ו דם, שתי עד דנפיק תיהיא מאוניה - שתה יין רב עד שיצא
12 ריח היין מאונו. ורב נחמן, שתי עד דקפי טחליה - שתה עד
13 שהטחול שלו חץ ביין. רב יוסף, שתי עד דנפיק מריבדא דכוסילתא
14 - שתה עד שיצא (היין) מהנקבים שנעשו בבשרו בשעת ההקוה על
15 ידי כלי האומן (שמוק"ו דם). רבא, מהדר אחמרא בר תלתא טרפי
16 - היה מחזר אחר יין בן שלשה עלים, כלומר בן שלש שנים.
17 אמר להו רב נחמן בר יצחק לרבנן תלמידיו, במטותא מינייכו -
18 בבקשה ממכם, ב"מא דתקנה, אמרו לביתייכו - אמרו לנשיכם,
19 'הרבו בסעודה כאילו רב נחמן אקלע לנבן - יבא לסעוד עמנו'.

20 הגמרא מחדשת שהתירו אפילו להערים לצורך שתיית יין לאחר
21 הקות דם: וכולהו אערומי אסירי - כל מיני הערמה אסורים, בר
22 מהאי ערמה דשרי - חוץ מהערמה זו שמותרת, וזו היא, מאן דעבדי
23 מילתא ולא אפשד ליה - מי שהק"ו דם ואין ביבולתו לקנות יין,
24 לישקול וזוהי מ"בא - יקח זרע שנפחת ואינו יוצא בהוצאה. וליוזל
25 לשב הנותא - וילך לשבע חנויות, ויערים עליהם כאילו הוא מבקש
26 לקנות יין, ודרכם היה לתת ללוקח טעום מהיין לראות אם טוב הוא,
27 ואדם זה שהק"ו דם יתן הוזה וטעום מהיין, וכשיבדוק החנוני את הוזה
28 וימצאו פגום ויחזירו, ילך לחנות אחרת לעשות כן עד דמטעים
29 שיעור רביעתא - עד שטעום בכל שבעת החנויות יחד שיעור
30 רביעית. ואי לא - ואם אין לו זרע ואינו יכול לעשות הערמה זו,
31 ליכול שב תמרי אופמתא - יאכל שבעה תמרים שחורים, ולישוף
32 מישקא בצידעיה - וימשוח שמן ברכתו, שהתמרים והשומן מחממים
33 אותו, ויניגי בשמשא - וישכב במקום שזרחת עליו השמש.
34 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: אכלת - (שם של חכם נכרי),

35 אשכחיה לשמואל דגני בשמשא - מצא את שמואל שוכב בשמש,
36 אמר ליה אבלט לשמואל, חבימא דיהודאי - חכם היהודים, בישא
37 מי הני מ"בא - וכי דבר רע הוא טוב, כלומר וכי חום השמש שהוא
38 קשה לאדם יכול להיטיב לך. אמר ליה שמואל, יומא דתקנה הוא,
39 שבו טוב לשכב בשמש, וכמבואר לעיל.

40 אומרת על כך הגמרא: ולא היא - באמת לא הק"ו שמואל דם באותו
41 היום, אלא איבא יומא דמעלי בה שמשא כבוליה שתא - יש יום
42 אחד בשנה שמועיל בו השמש, והוא יומא דנפלה ביה תקופת תמוז
43 - היום שבו מתחילה תקופת תמוז, וסבר שמואל, לא איגלי ליה -
44 לא אגלה לו דבר זה.

45 הגמרא מביאה דברים נוספים שאמרו רב ושמואל שראוי להקפיד
46 עליהם לאחר הקות דם: (היקול, פרוה, מעמא, שקה, ס"מן
47 לארבעת המימרות שיובאו בשמם).

48 רב ושמואל דאמרי תרווייהו, כל המקיל פסעודת תקנת דם - כל
49 המזלזל ואינו מקפיד בסעודה לאחר הקות דם, מקילין לו מזונותיו
50 מן השמים, ואמרי, הוא על חזיו לא חס, וכי אני אחוס עליו'.

51 דבר נוסף שאמרו: רב ושמואל דאמרי תרווייהו, האי מאן דעבדי
52 מילתא - מי שהק"ו דם, לא ליתבי היבא דכריף זיקא - לא ישב
53 במקום שיש חלונות וחרוז נכנסת ומתגלגלת בו, דילמא שפי ליה
54 אומנא - שמא ירוקן אותו האומן מרוב דמו, ומוק"ו ליה ארביעתא
55 - וישאיר בו רק שיעור רביעית שהוא הנצרך כדי לחיות, ואתי זיקא
56 ושאף מיניה - ותבא הרוח ותרוקן ממנו דם מהנותר בגופו, ויחסר
57 משיעורו, ועל ידי כך אתי - (יבא) ליה סכנה.

58 ומעשה שהיה עם שמואל בענין זה: שמואל הוה רגיל ועבד מילתא
59 בבייתא דשב לביניא ואריהא - היה רגיל להק"ו דם בבית שעובי
60 החומה בו היה שבעה לבנים ואריה. יומא חדא עבד - הק"ו דם,
61 ואריגיש בנפשיה - בעצמו שנחלש. ב"ק [ומצא שחסר מעובי החומה
62 חד אריהא, ומשום כן נחלש.

63 דבר נוסף שאמרו: רב ושמואל דאמרי תרווייהו, האי מאן דעבדי
64 מילתא - מי שהק"ו דם, לימעום מידי - משהו, ונהדר ליפוק - ולאחר
65 מכן יצא לחוץ, דאי לא מעים מידי קודם שיצא, אי פגע בשכבא -
66 במת, ירקא אפיה - מוריקות פניו, ואי פגע במאן דקטל נפשא -
67 במי שרצח אדם, מית - ימות, ואי פגע

פרשת משפטים

כא ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: כ פי תקנה עבד עבדי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם: ג אם בנפו יבא בנפו יצא אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו: ד אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדניה והוא יצא בנפו: ה ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא יצא חפשי: ו והגישו אדניו אל האלהים והגישו אל ה' ה' או אל המזוזה ורצע אדניו את אונן במרצע ועבדו לעלם: ז (ל) וכי ימכר איש את בנו לאמה לא תצא פצאת העבדים: ח אם רעה בעיני אדניה כתיב אשר לא קרי אשר לו יעדה והפדה לעם נכרי לא ימושל למכרה בכנדותיה: ט ואם לבנו ייעדה במשפט הבנות יעשה לה: י אם אחרת יקחלו שארה פסותה וענתה לא יגרע: יא ואם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף: יב (ישראל) יב מכה איש ומת מות יומת: יג ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר יגוס שמה: יד וכי יזד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות: טו ומכה אביו ואמו מות יומת: טז וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת: טז ומקלל אביו ואמו מות יומת: טז וכי יריבן אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף ולא ימות ונפל למשכב: טז אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ורפא: טז

~ נקודות משיחות קודש ~ (2) קטושי שיחות ט ענו' 302

והאלקים אנה לידו ושמתי לך (כא, יג)

לידו - לגבי החטא נקט לשון נסתר, כי הפנה לנפש הפהמית, המחטיאה את האדם, שהיא בבחינת 'נסתר' ביחס למהותו הפנימית, הנפש האלקית. לך - לגבי התקון נקט לשון נוכח, כי הדברים אמורים לנפש האלקית, שנפגמת כותצאה מהחטא ועוסקת בתקון הפגם.

שני כ וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבת ומת תחת ידו נקם ונקם: כא אך אם יום או יומים יעמד לא יקם פי כספו הוא: ס כ וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענוש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים: ט ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש: ט עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל: ט כ פניה תחת פניה פצע תחת פצע חבורה תחת חבורה: ס כ וכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו ושחתה לחפשי ישלחנו תחת עינו: ט ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו: פ כ וכי יגח שור את איש או את אשה ומת סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי: ט ואם שור נגח הוא מתמל שלשם והועד בבטליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת: ט ואם כפר יושת עליו ונתן פדון נפשו ככל אשר יושת עליו: טא או יבן ויגח או יבן ויגח במשפט הזה יעשה לו: טב אם עבד יגח השור או אמה כסף ו שלשים שקלים יתן לאדניו והשור יסקל: ס כ וכי יפתח איש בור או כייברה איש בר ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור: ט בעל הבור ישלם כסף ישיב לבטליו והמת יהיה לו: ס כ וכי יגוף שור איש את שור רעהו ומת ומכרו את השור החי וחיצו את כספו וגם את המת יחצו: טא או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם ולא ישמרנו בעליו שלם ישלם שור תחת השור והמת יהיה לו: ס כ פי יגנב איש שור או ישה וטבח או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה: כב אם במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים: כ אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם אין לו ונמכר בגנותו: ג אם המצא

תמצא בידו הגנבה משור עד-חמור עד-שה חיים
שנים ישלם: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם טו עמ' 16)

ירפא ירפא (כא, יט)

פעם בא יהודי אל ה'צמח צדק' ואמר שהרופא התנאש מפניו. אמר לו הרבי: "כתוב ירפא ירפא, מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות (ברכות ס, א). הרי שיש לו רשות רק לרפא, ואלו להפך (שאינו מרפא אלא מסלק את גדיו ומתנאש) - אין זה שפך אליו" (היינו שנעשה כדרך הפשוט ואין לו שום דעה בעניני רפואה).

שלישי ד פי יבער-איש שדה או-כרם ושלח את-כתיב בעירה קרי בעירו ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם: ם ה פיתצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבער את-הבערה: ם ו פיותו איש אל-ירעהו כסף או-כלים לשמור וגנב מבית האיש אם-ימצא הגנב ישלם שנים: ו אם-לא ימצא הגנב ונקרב בעל-הבית אל-האלהים אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו: ה על-פל'דבר-פשע על-שור על-חמור על-שה על-שלמה על-כל-אבדה אשר יאמר פיהוא זה עד האלהים יבא דבר-שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו: ם ו פיותו איש אל-ירעהו חמור או-שור או-שה וכל-בהמה לשמור ומת או-נשבר או-נשפה אין ראה: ו שבעת יהוה תהיה בין שניהם אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם: ם ואם-גנב וגנב מעמו ישלם לבעליו: ם אם-טרף וטרף יבאהו עד הטרפה לא ישלם: פ ו וכי-ישאל איש מעם רעהו ונשבר או-מת בעליו אין-עמו שלם ישלם: ד אם-בעליו עמו לא ישלם אם-שכיר הוא בא בשכרו: ם וכי-יפתה איש בתולה אשר לא-ארשה ושכב עמה מחר ומחרנה לו לא-שה: ם אם-מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקל במחר הבתולת: ם מ'כשפה לא תחיה: ה כל-שכב עם-בהמה מות יומת: ם י' זבח לאלהים יחרם בלתי ליהוה לבדו: כ וגר לא-תונה ולא תלחצנו פיגרים הייתם בארץ מצרים: כ' כל-אלמנה ויתום לא תענון: כ' אם-ענה

תענה אתו פי אם-צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו: כ' וחרה אפי וחרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתמים: פ כ' אם-כסף | תלוה את-עמי את-העני עמך לא-תהיה לו פנשה לא-תשימון עליו נשך: כ' אם-חבל תחבל שלמת רעך עד-בא השמש תשיבנו לו: כ' פי הוא כתיב כסותה קרי כסותו לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה פי-יצעק אלי ושמעתי פיתנון אני: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת ק)

וכי ישאל איש . . בעליו עמו לא ישלם (כב, יג-יד)

הנפש נתנת לנו מדי בקר בתור 'שאלה', כדי שנשתמש בה לקיומם רצון ה' ובסופו של דבר נשיב אותה שלמה. וקשה: הרי שואל חייב גם באונסין, ומי יכול לעמד בזה? העצה לכך היא, ש'שאלה' תהיה 'שאלה' בבעלים. כלומר: מדי בקר, כשאנו 'שואלים' את הנפש, עלינו להתפלל לבעלה, הקב"ה, ולבקש את צרכנו; והדין הוא, שהשואל חפץ מאת חברו ובצת השאלה בקש מבצל החפץ להשקותו מים וכדומה - הרי זו 'שאלה' בבעלים.

רביע כ' אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר: כ' מלאכתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן-לי: כ' כן-תעשה לשרך לצאנך שבעת ימים יהיה עם-אמו ביום השמיני תתנו-לי: ו אנשי-קדש תהיון לי ובשר בשדה מרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אותו: ם כג ם לא תשא שמע שוא אל-תשת ירך עם-רשע להיות עד חמס: כ' לא-תהיה אחרירבים לרעת ולא-תענה על-רב לגמת אחרי רבים להפאת: ו דל לא תהדר בריבו: ם ה פי תפגע שור איבך או חמורו תעה השב תשיבנו לו: ם ה פי-תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש יח עמ' שכח)

את העני עמך (כב, כד)

היינו שהפסוקים שהלוח צריך לו (שעני הוא באותה שעה) נמצא בתור פקדון אצל המלנה, שמופכים אותו במצוה רמה זו, ובלי הלנה לא היה זוכה בה (ראה אור החיים הקדוש). ומרגש זה לרגש נעלה יותר בצדקה ובגמילות חסדים, לפי הפתגם הידוע של חסידים הראשונים: "דער שטיקל ברויט וואס איך האב, איז ער דינער ווי מינער" (= פרוסת הלחם שבדדי, היא שלך כפי שהיא שלי). והיו מקדימים מלת "דינער" (= שלך).

מִפְּנֵי וּשְׁמַע בְּקוֹל אֱלֹהִים בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא
 לִפְשָׁעֶכֶם כִּי שָׁמִי בְּקִרְבּוֹ: כ כִּי אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע
 בְּקוֹל וְעָשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִיבֹתִי אֶת־אִיבֵיךָ
 וְצִרְתִּי אֶת־צִרְרוֹתַי: כג כִּי־יִלְךָ מִלֵּאכֹוֹ לִפְנֵיךָ
 וְהִבִּיאֲךָ אֶל־הָאֱמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִזִי וְהַפְּנִיעֵנִי הַחַיִּי
 וְהַיּוֹסִי וְהַכְּחַדְתִּיו: כד לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֱלֹהֵיהֶם
 וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הָרַם
 תִּהְרַסֵם וְשֹׁפֵר תִּשְׁפֹּר מִצְבֹּתֵיהֶם: כה וְעַבַדְתֶּם אֶת
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךָ אֶת־לַחְמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ
 וְהִסְרְתִי מִחֲלָה מִקִּרְבְּךָ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 242)

לא תבשל גדי בחלב אמו (כג, ט)

מקומו של 'חק' זה בפרשת משפטים בא ללמדנו, שעלינו להתייחס גם אל חק כאל 'משפט'. כלומר, עלינו לנסות ולהבין את טעם החק ככל האפשר: "כל מה שאתה יכול לתן לו טעם, תן לו טעם" (רמב"ם סוף הלכות תמורה).

שביעי כו לא תהיה משפלה ועקרה בארצך אתי
 מספר ימיו אמלא: כז את־אימתי אשלח לפניך
 והמתי את־כל־העם אשר תבא בהם ונתתי אתי
 כל־איבויך אליך ערף: כח ושלחתי את־הצרעה
 לפניך וגרשה את־החוי את־הפנעני ואת־החתי
 מלפניך: כט לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פן
 תהיה הארץ שממה רבה עליך חית השדה:
 ל מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ונחלת
 את־הארץ: לא ושתי את־גבלך מים־סוף ועד־ים
 פלשתים וממדבר עד־הנהר כי א אתן בידכם את
 ישבני הארץ וגרשתמו מפניך: לב לא־תכרת להם
 ולא־להיהם ברית: לד לא ישבו בארצך פני־יחמיואו
 אתך לי כי תעבד את־אלהיהם כִּי־יהיה לך
 למוקש: פ כד ואל־משה אמר עלה אלי־הזה
 אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל
 והשתחויתם מרחק: נ ונגש משה לבדו אלי־הזה
 והם לא יגשו והעם לא יעלו עמו: נז ויבא משה
 ויספר לעם את כל־דברי יהוה ואת כל־המשפטים
 ויען כל־העם קול אחד ויאמרו כל־הדברים אשר־

חמישי, לא תמה משפט אבינך בריבו: מדבר־שקר
 תרחק ונקי וצדיק אל־תהיג כי לא־אצדיק רשע:
 ח ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים ויסלף
 דברי צדיקים: ט וגר לא תלחץ ואתם ידעתם
 את־נפש הגר כִּי־גרים הייתם בארץ מצרים:
 י ושש שנים תזרע את־ארצך ואספת אתי
 תבואתה: יא והשביעת תשמטנה ונמשתה ואכלו
 אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כִּן־תַעֲשֶׂה
 לכרמך לזיתך: יב ששת ימים תַעֲשֶׂה מעֲשִׂיךָ
 וביום השביעי תִּשְׁבֹּת לַמַּעַן ינוח שורך וחמורך
 וינפש בן־אמתך והגר: יג ובכל אשר־אמרתי
 אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו
 לא ישמע על־פיך: יד שלש רגלים תחג לי בשנה:
 טו את־חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל
 מצות באשר צויתך למועד חדש האזיב כִּי־בו
 יצאת ממצרים ולא־יראו פני ריקם: טז וחג הקציר
 בפורי מעֲשִׂיךָ אשר תזרע בשדה וחג האסף
 בצאת השנה באספך את־מעֲשִׂיךָ מן־השדה:
 יז שלש פעמים בשנה יראה כל־זכורך אל־פני
 האדון א יהוה: יח לא־תזבח על־חמץ דם־זבחי
 ולא־ילין חלב־חגי עד־בקר: יט ראשית בפורי
 אדמתך תביא בית יהוה אלהיך לא־תבשל גדי
 בחלב אמו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 185)

ושם אלהים אחרים לא תזכירו... את חג המצות תשמר (כג, יג-ט)

סמך פסח לעבודה זרה, לומר: מה עבודה זרה אסורה בהנאה ואוסרת בכל שהוא, אף חמץ בפסח אסור בהנאה ואסור בכל שהוא (בעל הטורים)
 יש דמיון נוסף בין חמץ לעבודה זרה. דהנה, אדם רגיל בחמץ במשך השנה והוא עלול לשכח את האסור, ולכן החמירה בו התורה ביותר. ואף בעבודה זרה כך: אדם רגיל לעסק בעניני העולם ולקבל מהם תועלת, והוא עלול להגיע לעבודה זרה - ליחס להם את התועלת, ולשכח שהם רק 'לבוש' לכרפת ח'.

שיי כ הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל־המקום אשר הכנתי: כז השמר

עובד ה'. מספר זמיד אמלא – העצה לך היא לזכר שנקבע לו מספר קצוב של ימים, בהם עליו למלא את שליחותו בעולם, וכל רגע שמשתמש בו לזכר אחר הוא בגדר מעילה בשליחות זו. זכירה זו תביא לזעזוע ולאבוד הרגשת עצמו; הוא ירגיש רק את השליחות עצמה, לא שהוא המבצע אותה.

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחיובן וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קרוב ואמרו אמן: אמן יחא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יחא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, השבחתיא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר יי וידבר יהוה אל־משה לאמר: ב כי תשא את־ראש בני־ישראל לפקדיהם ונתנו איש פפר נפשו ליהוה בפקד אתם ולא־יהיה בהם נגף בפקד אתם: י זה | יתנו כל־העבר על־הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה ליהוה: ד כל העבר על־הפקדים מן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת יהוה: ט העשיר לא־ירבה ותדל לא ימעט ממחצית השקל לתת את־תרומת יהוה לכפר על־נפשתיכם: ט ולקחת את־כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על־עבדת אהל מועד והיה לבני ישראל לזכרון לפני יהוה לכפר על־נפשתיכם: פ

דיבר יהוה נעשה: ה ויכתב משה את כל־דברי יהוה וישכם בפקד ויבן מזבח תחת ההר ושתיים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל: ה וישלח את־נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים ליהוה פרים: ו ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם זרק על־המזבח: ו ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר־דבר יהוה נעשה ונשמע: ה ויקח משה את־הדם ויזרק על־העם ויאמר הנה דם־הברית אשר פרת יהוה עמכם על כל־הדברים האלה: ט ויעל משה ואהרן גדל ואביהוא ושבעים מזקני ישראל: ו ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר: יי ואל־אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את־האלהים ויאכלו וישתו: ס ויאמר יהוה אל־משה עלה אלי ההרה והיה־שם ואתנה לך את־לחת האבן והתורה והמצוה אשר פתתי להורותם: ט ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל־הר האלהים: יי ואל־הזקנים אמר שבו־לנו בזה עד אשר־נשוב אליכם והנה אהרן וחור עמכם מיבעל דברים יגש אלהם: טי ויעל משה אל־ההר ויכם הענן את־ההר: טי וישפן כבוד־יהוה על־הר סיני ויכפהו הענן עשת ימים ויקרא אל־משה ביום השביעי מתוך הענן: יי ומראה כבוד יהוה באש אכלת בראש ההר לעיני בני ישראל: יי ויבא משה בתוך הענן ויעל אל־ההר ויהי משה בחר ארבעים יום וארבעים לילה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 273)

לא תהיה משפלה . . מספר זמיד אמלא (כג, כו)

משפלה ועקרה – היינו שאין קיום ותוצאות לעבודת ה'. בארצך (לשון רצון) – הסבה לך היא שהאדם שבע רצון מעבודתו, דבר המוכיח שהוא מרגיש את עצמו, הוא חש שהוא

קצה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַרְחִים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיְמוּנָה, בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יְיָ חֲפִיז לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר פָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים ע"פ שי למורא

יז) בין ה' ובין המלך ובין העם, שיהיו המלך והעם אחרי ה'. ובין המלך ובין העם, שיהיו עבדים למלך. יח) פקדת על בית ה', מנינם על עבודת בית המקדש, כפי שתקן דוד. ט) כל ימיו אשר הורהו והודיע הפהן, אבל אחרי מות והודיע, השחית דרכו, כמו שכתוב ב"דברי הימים". ד) תפלות, כמות יחיד להקריב לה'. ואסור לעשותם משנבנה בית המקדש.

ה) כסף עובר, הוא הכסף של מחציות השקלים שכלם נתנו בכל שנה. איש כסף

הפטרת פרשת שקלים לשמו"ת ולקריאה בציבור מלכים ב יא
יֵא יְיָ וַיִּכְרַת יְהוֹדֵעַ אֶת־הַפְּרִיט בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לְהוֹיֹת לְעַם לְיְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם: יח וַיִּבְאֹו כָּל־עַם הָאָרֶץ בֵּית־הַפֶּעַל וַיִּתְּצוּהוּ אֶת־מִזְבְּחֹתָיו וְאֶת־צִלְמוֹ שִׁבְרוּ הַיֵּטֵב וְאֵת מִתְּן פִּתְּן הַפֶּעַל הֲרָגוּ לְפָנָי הַמִּזְבְּחֹת וַיִּשֶׂם הַפִּתְּן פְּקֻדַת עַל־בֵּית יְהוָה: יט וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי הַמְּאֹוֹת וְאֶת־הַכֹּהֲנִים וְאֶת־הַרְצִים וְאֵת כָּל־עַם הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיִּבְאֹו דֶרֶךְ־שַׁעַר הַרְצִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל־כַּסֵּא הַמְּלָכִים: כ וַיִּשְׂמַח כָּל־עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שָׁקְטָה וְאֶת־עַתְלֵיהוּ הַמִּיתוּ בַחֲרֵב בֵּית הַמֶּלֶךְ: יב א בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמֶלְכוֹ: כב בְּשַׁנַּת־שֶׁבַע לַיהוָה מָלַךְ יְהוֹאָשׁ וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַיִם וַיִּשֶׂם אֹמֹו צִבְיָה מְבַאֵר שֶׁבַע: כג וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיִּשָּׁר בְּעֵינָי יְהוָה כָּל־יְמָיו אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹדֵעַ הַפִּתְּן: ד רק תפלות לא־סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בפמות: ה וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל־הַכֹּהֲנִים כָּל־כֶּסֶף

נפשות ערבו, כגון האומר "ערך נפשי עלי", או "ערך פלוני עלי", שהוא קצוב בתורה לפי השנים של הנערך. (ו) בָּדֵק, בְּקִיעָה וסֶדֶק בְּקִיר. (ח) כּוּי לְבָדֵק הַבַּיִת תִּתְנַהֵן, מִיָּד כּוּבֹא לְרַכְסָם תִּנּוּ אוֹתוֹ בַּאֲצֵר בַּיִת ה', עַד שִׁהְיִה בָּהֶם דִּי לְחֹק אֵת הַבַּיִת. (ט) לְבַלְתִּי קַחַת כֶּסֶף מֵאֵת הָעַם וְגו', שְׁלֹא יִקְחוּ הַכֶּסֶף לְעַצְמָם וְיִצְטָרְכוּ לְחַסֵּן מִשְׁלָהֶם, כִּפִּי שְׂאֵמֵר לָהֶם יְהוֹאֵשׁ מִקֶּדֶם. (י) מִיָּמִין כּוּבֹא אִישׁ, מִצֵּד יָמִין שֶׁל הַבַּיִת אֵל הַבַּיִת. (יא) וְיִצְרֹה, עָשׂוּ בָּהֶם צִוְרַת מִטְבַּע. (יב) הַכֶּסֶף הַמְתָּכָן, הַכֶּסֶף הַמְנוּי. וְלִבְנִים, הַאֲדָרִיכִים, רֵאשֵׁי הָאֲמֻנֹת. (יג) וְלַגְּדָרִים, בּוֹנֵי הַקִּירוֹת. (יד) סִפּוֹת כֶּסֶף מְזֻמְרוֹת, מִיָּצֵי כְּלֵי זָמֶר. מְזֻרְקוֹת, סִפּוֹת לְזִרְקַת הָדָם עַל הַמְּזֻבָּח. (טו) כִּי כֹאמְנָה הֵם עוֹשִׂים, כִּי מִתְחַלֵּה נִבְחָרוּ הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱמָנִים לְבָדֵק. (יז) כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חֲטָאוֹת, הַמְפָּרֵשׁ מַעוֹת לְחֲטָאוֹת וְלֹאֲשֶׁמוּ וְנָקָה אֵת הַבְּהֵמָה וְנֹחֵר מִן הַמַּעוֹת. לֹא יוּבֵא בַּיִת ה', לֹא יוּבֵא לְבָדֵק הַבַּיִת. לְכַהֲנִים יִהְיֶה, הַכַּהֲנִים קוֹנִים בָּהֶם בְּהַמּוֹת לְקַרְבֵּן עוֹלָה, וְהַעוֹרוֹת יִהְיוּ לְכַהֲנִים.

(יח) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן, יְהוֹנָתָן בֶּן שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ אָמַר לְדוֹד. מִחֵר חֲדָשׁ, מִחֵר רֵאשׁ חֲדָשׁ. וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֵד מוֹשֶׁבֶד, וְיִזְבִּירוּ אוֹתָךְ כְּשִׁיחֶסֶר מִמוֹשֶׁבֶד יוֹשֵׁב. מִכּוּ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ, וְתוֹכֵר שֶׁנִּשְׁבַּעְנוּ וְכוּ'. ה' יִהְיֶה, ה' יִהְיֶה עַד עַל הַשְּׁבִיעָה.

הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר־יּוּבֵא בַּיִת־יְהוָה כֶּסֶף עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עֶרְבּוּ כָּל־כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לִב־אִישׁ לְהָבִיא בַּיִת יְהוָה: וַיִּקְחוּ לָהֶם הַכַּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מִכְּרָו וְהֵם יַחֲזִקוּ אֶת־בֵּדֵק הַבַּיִת לְכָל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא שָׁם בָּדֵק: וַיְהִי בְּשַׁנַּת עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יְהוֹאֵשׁ לֹא־חֲזָקוּ הַכַּהֲנִים אֶת־בֵּדֵק הַבַּיִת: הַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאֵשׁ לַיהוֹדָע הַכַּהֲנִים וּלְכַהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִדּוֹעַ אֵינְכֶם מְחֻזְקִים אֶת־בֵּדֵק הַבַּיִת וְעַתָּה אֶל־תִּקְחוּ־כֶסֶף מֵאֵת מִכְּרִיכְכֶם כִּי־לְבָדֵק הַבַּיִת תִּתְנַהֵן: ט וַיֵּאתוּ הַכַּהֲנִים לְבַלְתִּי קַחַת־כֶּסֶף מֵאֵת הָעַם וּלְבַלְתִּי חֲזַק אֶת־בֵּדֵק הַבַּיִת: י וַיִּקָּה יְהוֹדָע הַכַּהֲנִים אֶרְוֹן אֶחָד וַיִּקַּב חֹר בְּדַלְתּוֹ וַיִּתֵּן אוֹתוֹ אֶצֶל הַמְּזֻבָּח מִיָּמִין כּוּבֹא־אִישׁ בַּיִת יְהוָה וַנִּתְנוּ־שָׁמָּה הַכַּהֲנִים שְׁמֵרֵי הַסֶּף אֶת־כֶּסֶף הַמּוּבָא בַּיִת־יְהוָה: יא וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי־רַב הַכֶּסֶף בְּאֶרְוֹן וַיַּעַל סֶפֶר הַמֶּלֶךְ וְהַכַּהֲנִים הַגְּדוֹל וַיִּצְרֹו וַיִּמְנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצֵא בַּיִת־יְהוָה: יב וַנִּתְנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמְתָּכָן עַל־יְדֵי

עֹשֵׂי הַמְּלֶאכָה הַמְּפַקְדִים בַּיִת יְהוָה וַיּוֹצִיאֵהוּ לְחָרְשֵׁי הָעֵץ וּלְבְנִים הַעֹשִׂים בַּיִת יְהוָה: יג וְלַגְּדָרִים וְלַחֲצְבֵי הָאֶבֶן וְלַקְּנוֹת עֲצִים וְאֲבָנֵי מַחְצָב לְחֹזֵק אֶת־בֵּדֵק בַּיִת־יְהוָה וְלִכְלֹל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה: יד אֵף לֹא יַעֲשֶׂה בַּיִת יְהוָה כֶּסֶף מְזֻמְרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצִצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכִלְיֵי־כֶסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בַּיִת־יְהוָה: טו כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלֶאכָה יִתְּנֵהוּ וְחֻזְקוֹבוּ אֶת־בַּיִת יְהוָה: טז וְלֹא יִחְשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יְדֵיהֶם לְתַת לַעֲשֵׂי הַמְּלֶאכָה כִּי כֹאמְנָה הֵם עוֹשִׂים: יז כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חֲטָאוֹת לֹא יוּבֵא בַּיִת יְהוָה לְכַהֲנִים יְהוּ:

יח וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֲדָשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֵד מוֹשֶׁבֶד: טט וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדוֹד לָךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינֵי וּבֵינָךְ וּבֵין זֵרְעֵי וּבֵין זֵרְעֵךְ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

כְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה

קצו

הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא ישוב ריקם, כי אל
מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:
רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושביע ותשמח במהרה בימינו.
ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה
יבוא ויגל לבנו, על פסאז לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את
כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי,
מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

המולד: יום א', שעה 5 אחה"צ, 37 דקות, 131 תלמים.
ראש חדש אדר, מקר ביום הראשון וביום השני הבא עלינו לטובה.

אגרות קודש

בי"ה, ז"ך שבט, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה אפרים אליעזר שי הכהן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום השלישי שהוכפל בו כי טוב.

ובהיותי היום על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע הזכרתיו וכל אלו
שכותב אודותם מתאים לתוכן כתבו.

ויהי רצון כיון שבחדש אדר שעליו נאמר ונהפוך הוא על כל החדש, כן יהי בכל עניניו שכותב
בתכ"י.

והרי לכמה דיעות ובכמה ענינים אדר הראשון הוא אדר או דכחדש אחד הם.

והפס"ד וחיתום אורח חיים - וטוב לב משתה תמיד בשמחת כו'.

בברכה לבשו"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת משפטים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:00	17:05	17:51	17:46	17:26	17:21	10:03	10:05	9:08	9:10	8:35	8:37	6:24	6:29	באר שבע (ח)
17:58	16:52	17:48	17:43	17:23	17:18	10:03	10:05	9:08	9:10	8:36	8:38	6:25	6:30	חיפה (ח)
17:58	16:45	17:50	17:45	17:25	17:20	10:01	10:03	9:05	9:07	8:34	8:36	6:21	6:26	ירושלים (ח)
17:59	17:03	17:49	17:44	17:24	17:19	10:04	10:06	9:09	9:11	8:36	8:38	6:26	6:31	תל אביב (ח)
17:55	16:51	17:42	17:32	17:11	17:01	10:27	10:30	9:36	9:40	9:04	9:09	7:07	7:16	אוסטריה, וינה (ח)
21:07	20:12	20:56	21:02	20:29	20:35	11:14	11:12	10:05	10:01	9:33	9:29	6:39	6:32	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:50	16:56	17:46	17:37	17:16	17:07	10:29	10:31	9:37	9:41	9:05	9:09	7:07	7:15	אוקראינה, אודסה (ח)
17:20	16:25	17:16	17:07	16:45	16:36	10:01	10:04	9:10	9:14	8:38	8:43	6:41	6:50	אוקראינה, דונייצק (ח)
17:29	16:35	17:25	17:16	16:55	16:45	10:13	10:16	9:22	9:26	8:50	8:54	6:54	7:03	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:51	16:55	17:47	17:37	17:15	17:04	10:40	10:43	9:50	9:55	9:18	9:22	7:25	7:34	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:44	16:48	17:40	17:30	17:08	16:58	10:32	10:35	9:42	9:47	9:10	9:15	7:17	7:26	אוקראינה, קייב (ח)
18:27	17:25	18:14	18:06	17:45	17:36	10:54	10:56	10:02	10:06	9:30	9:34	7:31	7:39	איטליה, מילאנו (ח)
19:05	18:21	19:01	19:01	18:39	18:39	10:23	10:23	9:20	9:20	8:50	8:50	6:17	6:16	אקוואדור, קיטו (ח)
20:33	19:38	20:21	20:27	19:55	20:00	10:50	10:48	9:42	9:38	9:09	9:06	6:20	6:14	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:34	20:45	21:30	21:37	21:01	21:09	11:36	11:34	10:25	10:21	9:55	9:51	6:56	6:48	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
18:10	17:20	18:06	17:59	17:39	17:32	10:33	10:35	9:40	9:43	9:07	9:10	7:03	7:09	ארה"ב, בולטימור (ח)
18:06	17:08	17:55	17:48	17:27	17:20	10:23	10:25	9:30	9:33	8:58	9:01	6:53	7:00	ארה"ב, ברוקלין (ח)
18:06	17:08	17:54	17:47	17:27	17:19	10:24	10:26	9:30	9:34	8:58	9:01	6:54	7:01	ארה"ב, גריסי סיטי (ח)
18:40	17:42	18:29	18:22	18:01	17:53	11:01	11:03	10:08	10:11	9:36	9:39	7:32	7:39	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:42	17:50	18:33	18:28	18:09	18:04	10:43	10:45	9:47	9:49	9:15	9:17	7:03	7:07	ארה"ב, היוסטן (ח)
18:10	17:16	18:00	17:55	17:35	17:30	10:17	10:18	9:21	9:24	8:49	8:52	6:39	6:44	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:46	17:54	18:36	18:32	18:13	18:09	10:41	10:42	9:44	9:46	9:12	9:13	6:57	7:01	ארה"ב, מיאמי (ח)
18:01	17:01	17:48	17:41	17:20	17:13	10:20	10:22	9:27	9:30	8:54	8:57	6:52	6:59	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:59	17:02	17:49	17:41	17:21	17:13	10:18	10:20	9:25	9:28	8:54	8:57	6:49	6:56	ארה"ב, שיקאגו (ח)
19:44	19:00	19:40	19:42	19:17	19:19	10:35	10:34	9:29	9:28	9:00	8:59	6:16	6:13	בוליביה, לה-פס (ח)
18:39	17:30	18:22	18:12	17:50	17:39	11:18	11:21	10:28	10:33	9:56	10:01	8:04	8:14	בלגיה, אנטוורפן (ח)
18:40	17:32	18:24	18:14	17:52	17:41	11:17	11:20	10:28	10:32	9:56	10:00	8:02	8:12	בלגיה, בריסל (ח)
19:25	18:37	19:18	19:22	18:55	18:58	10:08	10:06	9:01	8:59	8:30	8:28	5:46	5:42	ברזיל, ס. פאולו (ק)
19:11	18:23	19:04	19:07	18:41	18:44	9:54	9:53	8:48	8:46	8:17	8:14	5:33	5:29	ברזיל, ריו דה ז'נרו (ק)
17:57	16:49	17:41	17:31	17:08	16:58	10:36	10:39	9:46	9:51	9:14	9:19	7:21	7:31	בריטניה, לונדון (ח)
18:02	16:51	17:46	17:34	17:11	16:59	10:46	10:50	9:58	10:03	9:26	9:31	7:36	7:47	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:49	16:51	17:45	17:34	17:11	17:00	10:43	10:46	9:54	9:59	9:22	9:27	7:31	7:41	גרמניה, ברלין (ח)
18:13	17:18	18:09	18:00	17:37	17:27	10:59	11:02	10:09	10:13	9:37	9:42	7:42	7:52	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:30	18:45	19:26	19:30	19:02	19:06	10:07	10:05	9:00	8:57	8:29	8:27	5:41	5:37	דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:05	18:20	19:01	18:58	18:38	18:35	10:57	10:57	9:58	9:59	9:26	9:27	7:08	7:10	הודו, בומביי (ח)
19:03	18:18	18:59	18:56	18:36	18:33	10:52	10:52	9:53	9:54	9:21	9:22	7:02	7:04	הודו, פונה (ח)
17:35	16:41	17:31	17:22	17:01	16:51	10:16	10:19	9:25	9:29	8:53	8:57	6:56	7:04	הונגריה, בודפשט (ח)
18:05	17:14	18:01	17:54	17:34	17:26	10:32	10:34	9:39	9:42	9:07	9:10	7:03	7:10	טורקיה, איסטנבול (ח)
18:30	17:41	18:26	18:20	18:00	17:53	10:51	10:53	9:57	10:00	9:25	9:28	7:19	7:25	יוון, אתונה (ח)
17:56	17:02	17:52	17:43	17:22	17:12	10:37	10:39	9:46	9:50	9:13	9:17	7:16	7:25	מולדובה, קישינב (ח)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:03	7:00	9:25	9:24	9:55	9:54	10:53	10:53	18:38	18:41	19:01	19:04	18:23	19:08
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	6:32	6:40	9:33	9:37	10:05	10:10	11:18	11:21	20:54	20:46	21:24	21:15	20:33	21:19
נפאל, קטמנדו (ח)	6:43	6:40	8:58	8:56	9:28	9:27	10:25	10:24	17:52	17:56	18:16	18:20	17:38	18:24
סינגפור, סינגפור (ח)	7:14	7:14	9:42	9:42	10:14	10:14	11:16	11:16	19:23	19:23	19:44	19:45	19:05	19:49
פולין, ורשא (ח)	7:09	6:59	8:56	8:51	9:27	9:22	10:15	10:12	16:31	16:42	17:05	17:16	16:22	17:20
פרו, לימה (ח)	6:02	6:04	8:37	8:38	9:10	9:11	10:14	10:15	18:42	18:41	19:04	19:02	18:23	19:06
צרפת, ליאון (ח)	7:56	7:48	9:52	9:48	10:23	10:19	11:14	11:11	17:53	18:02	18:23	18:32	17:43	18:44
צרפת, פריז (ח)	8:14	8:05	10:06	10:01	10:37	10:33	11:26	11:24	17:55	18:05	18:27	18:36	17:46	18:50
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:04	6:04	8:35	8:35	9:05	9:05	10:07	10:07	18:16	18:17	18:38	18:39	17:59	18:43
קנדה, טורונטו (ח)	7:28	7:20	9:26	9:22	9:58	9:54	10:49	10:47	17:36	17:44	18:04	18:12	17:24	18:24
קנדה, מונטריאול (ח)	7:09	7:01	9:05	9:01	9:37	9:33	10:27	10:25	17:08	17:16	17:37	17:46	16:57	17:59
קפריסין, לרנקה (ח)	6:41	6:36	8:45	8:43	9:18	9:16	10:12	10:11	17:17	17:23	17:43	17:49	17:04	17:53
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:39	9:27	11:21	11:15	11:52	11:47	12:38	12:35	18:41	18:54	19:18	19:29	18:34	19:33
רוסיה, מוסקבה (ח)	9:14	9:02	10:56	10:50	11:27	11:21	12:12	12:09	18:13	18:26	18:50	19:02	18:06	19:19
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	8:42	8:33	10:34	10:30	11:06	11:02	11:56	11:53	18:29	18:38	18:59	19:08	18:19	19:12
שווייץ, ציריך (ח)	7:44	7:36	9:39	9:35	10:10	10:06	11:00	10:57	17:36	17:45	18:06	18:15	17:25	18:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:42	6:41	9:02	9:02	9:35	9:34	10:34	10:34	18:21	18:24	18:43	18:46	18:05	18:50

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התוועדות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלִךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידנו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00359
03/02/2013

P.P.

שולם

1949

תל אביב